Herrn [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] 1841

Jónsson

Om

Baptister og Barnedaab,

samt flere Momenter

af

Den kirkelige og speculative

Christendom.

Af

Magnús Eiríksson,
Cand. theol.

Kjøbenhavn.
Udgivet og forlagt af Forfatteren.
Faaes hos Boghandler H. C. Klein.
Trykt hos S. L. Møller.
1844.

Ikke Enhver, som siger til mig: Herre! Herre! skal indgaae i Himmeriges Rige; men den, som gjør min Faders Villie, som er i Himlene.

Min Mad er, at jeg gjør hans Villie, ham mig udsendte, og fuldkommer hans Gjerning.

Om Nogen tjener mig, han følge mig. Hvo som elsker sit Liv, skal miste det, og hvo som hader sit Liv i denne Verden, skal bevare det til et evigt Liv.

Matth. 7, 21. Joh. 4, 34. 12, 25–26.

Alle Sandhedens
og Christendommens
uskromtede Venner,
Alle, som alvorlig og oprigtig
stræbe at befordre
Menneskehedens sande Vel

helliges dette Arbeide.

Fortale

og

Indledning.

Det maa overhoved ansees som væsentlig henhørende til den oprigtige, ærlige og retskafne Mands Væren og Væsen, at ville synes hvad han virkelig er; men heraf følger igjen, at naar han foretager sig noget af Vigtighed, bliver Aarsag til en Handling eller Begivenhed i Omverdenen, vil han, idetmindste forsaavidt som Andre have nogen Ret til at komme til Kundskab om hans Bevæggrunde, ikke lægge Skjul derpaa, men frit og aabent udtale hvad det var, der bevægede ham til sin Handlemaade. Og dette vil han finde saameget destomere nødvendigt jo vigtigere den omhandlede Sag er, jo mere indgribende i og indvirkende paa Samfundets Vel og Vee, og jo mere altsaa den Handlende er udsat for at blive bedømt paa en skjæv eller uretfærdig Maade.

Da jeg ikke kan dølge for mig selv Vigtigheden af det Skridt, jeg nu er i Begreb med at gjøre, der maaskee hører til de mindre sædvanlige, idetmindste her i Danmark, indseer jeg Nødvendigheden af, at give alle mulige Oplysninger om, hvad der har bevæget mig til først at gjøre det, og dernæst paa den Maade, jeg har gjort det. Uagtet nu dette er en Pligt, jeg ogsaa skylder mig selv — da jo dog Enhver maa ønske at blive bedømt paa en retfærdig Maade — føler jeg imidlertid, at det fornemmeligen er for Andres Skyld, at jeg har bestemt at udtale for Verden mine Motiver og Grundsætninger saa uforbeholdent og tydeligt som det er mig muligt. Vel maatte jeg kunne gjøre Regning paa, at alle ufordærvede, uhildede, christe-

ligfindede Mennesker, af hvilkensomhelst Alder, Kjøn eller Stand, ved at gjennemlæse det foreliggende Skrift, vilde kunne slutte sig til den Hoved=Sindsstemning, hvoraf det er fremgaaet; at Alle, hvis Hjerte nogensinde har følt eller slaaet for det Sande, Gode, Retfærdige og Hellige, men følt Afsky og Harme over det, der enten søgte at forvirre og vanhellige, eller truede med at undertrykke det, vilde vide at henføre de Sindsstemninger, som enten bære Præget af hiin Harme eller Afsky o. s. v. til deres rette Kilde. — Men jeg indseer tydelig, at jeg ved dette Skrift fremkalder en stor Mængde Modstandere næsten af alle Religionspartier her i Landet, ja selv Kirkens Repræsentanter, der ikke uden Grund kunne ansees at være de farligste, og deriblandt de allerfleste af Landets hoiststaaende Geistlige. At nu disse eller de iblandt dem, hvis Forfængelighed maaskee er bleven saaret, eller høie Anseelse og Autoritet forringet, ville bedømme mine Bevæggrunde og betegne min Handlemaade saalidet fordeelagtig, saalidet retskaffen, som muligt, — dette følger ligefrem af den Verdens=Menneskene i Almindelighed, og Fleerheden af den danske Geistlighed i Særdeleshed, som det synes, beherskende Egoisme, ifølge hvilken Enhver slaaer fra sig selv, saa godt han kan, de Angreb, der true hans Person, som oftest uden at bekymre sig om den christelige Sandhed derved befordres eller ikke*).

Jeg vil derfor gjøre Alt hvad der staaer i min Magt for at forebygge, at man uretfærdeligen skal bedømme mine Motiver og Grundsætninger; thi der er vist neppe Nogen, der mere levende erkjender at der alligevel gives nok af skjæve og uretfærdige Domme, og derfor vil jeg, saameget muligt, stræbe at komme i Veien for, at deres Antal bliver forøget. Dømmer man ikkedestomindre skjævt og uretfærdigt, saa er Skylden ikke min,

*) Et meget slaaende Exempel herpaa er det, naar man, af personlige eller andre urene Grunde, strider saaledes, at man, i een og samme Lære, i sin Strid med En kommer til en Yderlighed, som man ved en anden Leilighed forkaster og bekjæmper. (See S. 531—33 Anm.).

med mindre man vil søge den deri, at jeg, bevæget af en indvortes Nødvendighed, har paataget mig at føre Sandhedens og Retfærdighedens Sag, og det paa den Maade, jeg anseer nødvendig til at skaffe den gode Sag Seier: ved nemlig uden Skaansel at blotte dens Modstandere, og drage deres Lære, Principer og Handlemaade saaledes frem for Dagens Lys, at enten de ydmygede og knuste nødes til at give efter, eller ogsaa jeg selv maa bukke under.

Paa Grund heraf er det min indstændige Bøn til Alle, som det ikke ere ligegyldigt, hvorledes de bedømme Andre, ligegyldigt, om de kjende mine Grundsætninger og forstaae min Fremgangsmaade i det foreliggende Skrift, eller ikke — at de ville følge med mig igjennem denne noget vidtløftige Indledning, saameget mere som det ogsaa i andre Henseender er vigtigt, da den ikke alene giver Oplysning om min Fremgangsmaade, men vil ogsaa kunne oplyse og tydeliggjøre flere enkelte Steder og Materier i selve Bogen. Desuden indeholder den Eet og Andet, som jeg haaber at kun de Allerfærreste ville fortryde at have læst.

1. Den fjernere Forberedelse til dette Skridt.

Da jeg i Aaret 1831, ifølge det algode Forsyns naaderige Styrelse, — som jeg saa ofte siden har indseet og i Ydmyghed erkjendt, hvis Naade ogsaa har ladet mig opdage enkelte Spor af dets saa ofte usporlige Veie — efterat have forladt mit Fædreland kom til Kjøbenhavn, forat fortsætte mine Studeringer, havde min Lyst og Længsel allerede længe iforveien været rettet paa Theologien, uagtet jeg først nogle Maaneder før min Afreise fik Haab om at kunne studere ved Kjøbenhavns Universitet, og før ikke havde turdet gjøre mig fortrolig med den Tanke, da Omstændighederne ikke syntes at ville tillade det*). Jeg havde

*) Da jeg, foruden den Glæde Guds Naade og Kjærlighed alene formaaer at skjænke, neppe kjender nogen større Glæde end den, at lære et Menneske at kjende, hvis Liv bærer Præg af en ædel og uegennyttig Tænke- og Handlemaade, og da det fremdeles

derfor ikke været her ret længe, inden jeg begyndte at henvende min Opmærksomhed paa de forskjellige theologiske Retninger og Anskuelser her i Landet, hvoraf de to, der stode skarpest overfor hinanden, (den Clausenske og Grundtvigske), allerede nogle

er en salig Glæde og desuden Pligt, at meddele Andre den — kan jeg ikke afholde mig fra at bemærke: at min Reise hertil, og det uberegnelige Gode, jeg allerede har opnaaet ved mit Ophold her, skylder jeg den, som ellers Faa, elskelige, ædelsindede og menneskekjærlige Lorenz Angel v. Krieger, der (1829—37) var Stiftamtmand paa Island og siden henved 1 Aar i Aalborg, hvor han døde 1838. Dimitteret fra Besœstad Latinskole blev jeg 1829 antaget af ham som Contoirist. Da jeg i denne Egenskab kun var en middelmaadig Person, maa jeg ansee den Godhed, han siden viste mig, saameget mere ufortjent. Det sidste Aar jeg var hos ham, spurgte han mig engang, da vi vare alene: om jeg ikke havde i Sinde at gaae til Kjøbenhavn og studere videre? Jeg svarede: at jeg ingen Udsigter havde dertil, og var heller ikke vis paa, hvorledes det vilde gaae. Han trøstede mig i denne Henseende. Jeg gjorde mange Indvendinger, da jeg frygtede for, at gaae til et fremmed Sted uden sikkert Haab om Understøttelse. Alle disse Betænkeligheder overvandt han, kort sagt: han overtalte mig — som vel havde Lyst men ikke Midler til eller Mod paa at fortsætte mine Studeringer — til at gaae herned, ved at give mig Løfte om den nødvendige Understøttelse, understøttede mig ogsaa som en faderlig Ven lige indtil jeg 1837 havde faaet Attestats. Naar jeg betragter denne Kriegers Handlemaade, der ikke kunde være forbundet med nogetsomhelst Haab om jordisk Belønning, men alene fremgaaet af Lyst og Længsel efter at gjøre vel; naar jeg fremdeles betragter, at jeg ikke var den Eneste, som han gjorde vel imod, men at det syntes at være hans Glæde, at hjelpe dem som vare Trængende, og han ikke ansaae for aldeles uværdige dertil; naar jeg endelig betænker, at Alt hvad han i den Retning gjorde, var gjort paa den Maade, „at den Venstre ikke vidste hvad den Høire gav" — saa maa jeg tilstaae: at hvergang jeg kommer til at tænke paa Krieger, og sammenligne hans mig saa vel bekjendte Tænkemaade med den mere eller mindre beregnende og egennyttige Tænkemaade, der findes hos de Fleste, da glæder jeg mig ligesom Vandreren, der efterat have gaaet igjennem Ørkener

Aar i Forveien, — efterat Prof. **Clausen** i Aaret 1825 havde udgivet sit bekjendte Værk: „Protestantismens og Catholicismens Kirkeforfatning, Lære og Ritus," — havde foranlediget Udbrudet af en Religionsstrid imellem Partiernes Anførere. Senere havde Mag. Lindberg traadt i Skranken mod Prof. **Clausen**, der, saavel i Anledning heraf som af andre craskirkelige, mere eller mindre katholiserende Angreb paa den sig friere udviklende protestantiske Theologie, i 1830 skrev om „den theologiske Partieaand, dens Charakteer og Stridsmaade" rc.*).

---

og ufrugtbare Steder, hvor i det høieste enkelte Sandblomstre eller andre ringe Spor af Vegetation af og til møde Øiet — kommer til en venlig Oase, der har en velgjørende Indflydelse baade paa Sjæl og Legeme. Jeg siger: saaledes er det for **mig**; thi **jeg** har Ingen kjendt, der var i Stand til at gjøre det, han har gjort for mig, for en aldeles Uvedkommende, og gjøre det **paa den Maade**. At der forresten kunne gives Enkelte saadanne Mennesker, nægtes ikke, men at dette er yderst sjelden Tilfældet, vil enhver uhildet Verdensbetragter indrømme.

En saadan Tænke- og Handlemaade er derfor **saare velgjørende og værd at efterligne, thi den ledsages af og belønnes med Guds Velsignelse.** Og jeg vil endnu, med Hensyn hertil, kun bemærke: at dersom Guds Naade giver mig Kraft og Velsignelse til at **udrette Noget til Menneskehedens Bedste** — hvilket dog nu er blevet mig saa klart og sikkert, at jeg fra mit eget Standpunct ikke engang kan bruge noget „Dersom" eller tvivle derom — saa har **hiin menneskekjærlige** Tænke- og Handlemaade **givet Anledning dertil**, og dette er saaledes et Beviis mere paa: **hvorledes Gud bruger de Gode til at samvirke med sig selv til det Godes Fremme**, og **giver de rene, uegennyttige Bestræbelser sin Velsignelse.**

*) Opmærksomheden paa de forskjellige Retninger blev derhos vedligeholdt ved enkelte mindre Bevægelser paa det theologiske Gebet, saaledes den vestsjællandske Strid, der førtes i Aaret 1833, af Præsterne **Fenger**, **Rønne**, **Østrup**, Grev **Holstein**, Adjunct **Hviid**, Rector **Qvistgaard** og Skolelærer **Rasmus Sørensen**. Denne Strid angik nærmest Troen og Gjerningerne,

De catholiserende Theologer vedbleve nu af og til i de følgende Aar med deres Skjærmydsler, deels i Mag. Lindbergs Kirketidende, deels i nogle enkelte Smaaskrifter, og navnlig er denne Retning i de senere Aar bleven fortsat og repræsenteret ved „Nordisk Tidsskrift for christelig Theologie." Fra det evangeliske Partie (navnlig Prof. Clausen) udkom der ogsaa ved enkelte Leiligheder nogle Smaaskrifter i den modsatte Retning*). Jeg havde fulgt disse Stridigheder med megen Interesse, og uagtet jeg dengang ikke var i Stand til at deeltage i dem, anvendte jeg mangen en Time til i Eensomhed at overveie disse Retninger, og saameget var mig klart, at den Christendom, som det evangeliske Partie forsvarede, var den, der stod den christelige Sandhed nærmest. Dette var saameget mere naturligt, som den Religion og Christendom jeg selv var i Besiddelse af, forend jeg kom herned, alene var grundet paa Evangeliets Udsagn eller den hellige Skrift, hvormed en stor Mængde Bønder og Lægfolk i Island er meget mere fortrolig end selv en Deel theologiske Studenter og Candidater, uagtet disse læse det N. T. og en lille Stump af det G. T. i Grundsproget, i hvis Forklaring de som oftest mangle den tilstrækkelige Bevægelighed, Frihed og Sikkerhed, og ere saaledes i Almindelighed ganske afhængige af andre

men desuden berørte de Stridende undertiden enkelte andre Materier, saasom de opvakte Christnes Sammenkomster, Sacramenterne o. s. v.

*) Saaledes f. Ex.: „Belysning af Pastor Grundtvigs Skrift om Daabspagten, af Prof. Clausen, 1833." „Om Djævlelæren og Djævleforsagelsen ved Daaben, Betragtninger anbefalede til tænksomme Christnes Overveielse, af Samme, 1834. m. fl." Hertil kom senere (1841) et Skrift mod Grundtvig, af Skolelærer Rasmus Sørensen i Vensløv, der med Frisindethed og christelig Forstand taler Evangeliets Sag. Skriftet er betitlet: „Hvad er den hellige almindelige Kirke? og hvad er det for en Kirke, Hr. Pastor Grundtvig og Flere med ham nu forkynde Tro paa under dette Navn?"; Det fortjener vistnok en ikke ringe Grad af Opmærksomhed, og gjør adskillige af de egentlig saakaldte Lærdes Producter til Skamme.

Fortolkere, hvis Forklaringer de bestræbe sig for at huske udenad, som oftest uden at have en selvstændig Mening om, hvilken af flere hinanden sideordnede Forklaringer, navnlig til de sværere Steder, er den rigtige, og da saameget mere uden Aand og Selvstændighed nok til selv at finde den rette, hvor muligviis alle de tidligere ere at forkaste.

I mine Studenteraar forøgede jeg, efter Evne, min Bibelkundskab, og navnlig har jeg anvendt den største Deel af mit Studium paa det N. T., som jeg vænnede mig til, saavidt muligt, at forklare paa egen Haand, og i Almindelighed kun saalidet som muligt at gjøre mig afhængig af andre Fortolkere, hvilke jeg dog naturligviis — forsaavidt jeg kunde overkomme dem — paa de vanskeligere Steder, som jeg selv fra først af ikke var i Stand til at forklare nogenlunde tilfredsstillende, gjennemsøgte og raadførte mig med den ene efter den anden, men stundom uden at nogen af dem tilfredsstillede mig, saaat jeg maatte overlade mig til Guds naaderige Bistand, der, som jeg troer, ikke sjelden har ledt mig til en rigtig, eller idetmindste for mig selv tilfredsstillende Forklaring af flere Steder, hvor de Lærdes mange, ofte spidsfindige Fortolkninger ikke forekom mig at give den rigtige Mening. Dette veed idetmindste en Deel af de Studerende, som jeg i de senere Aar har veiledt ved Fortolkningen af det G. eller N. T., og som jeg har meddeelt min Forklaring, hvor andre mig bekjendte Fortolkninger ikke tilfredsstillede mig, og de kunne derfor, hvis de ville sige Sandhed, bekræfte dette. Forresten erkjender jeg med Taknemmelighed det Meget, jeg i denne Retning skylder, saavel Prof. Clausens i sin Tid fortrinlige exegetiske Collegier, som flere af de nyeste og bedste tydske Fortolkere; ligesom jeg overhoved skylder andre Mennesker en stor og vigtig Deel af min christelige Kundskab. Men nogle af de allervigtigste Oplysninger om Christendommens Hovedlærdomme har jeg dog ikke faaet af noget Menneske, men ved Guds og hans Aands naaderige Bistand, naar jeg har henvendt mig til Gud om Oplysning i hans hellige Ord; og jeg har saaledes selv erfaret Sandheden af Frelserens Ord: „hvo, som

beder, han faaer, hvo, som søger, han finder, og hvo, som banker, ham skal oplades."

Ifølge denne min bibelske Retning i Christendommen fra først af, har jeg stedse vogtet mig for, at sætte mig nogetsomhelst dogmatisk System fast i Hovedet, da jeg har erkjendt, at et saadant skal bygges paa den muligst rigtige Fortolkning af Christi og Apostlenes Ord i det N. T., erkjendt, at den christelige Lærebygning bliver desto bedre begrundet, destomere fast og sikker, jo klarere og fuldstændigere Udvikling af de Lærdomme, som indeholdes i det N. T., den har til sin Forudsætning. Jeg har saaledes først senere og efterhaanden, ved at faae en christelig Indsigt i de enkelte Læresætninger og deres Vigtighed, kunnet bringe dem i Sammenhæng med hinanden, og danne af dem een Lærebygning, men aldrig tænkt mig denne saa sikker, at den ikke, ved yderligere Oplysninger, hentede fra Skriften og Christendommens Dyb, kunde forandres, da det er blevet mig klart: **at den sande og ægte Fremstilling af Christendommen kun kan fremgaae af den hellige Skrift** og den **ved den oplyste christelige Forstand**, men hverken af en vilkaarlig og tøilesløs Philosopheren og Speculeren, eller en ubevægelig, aandløs og borneret Fastholden ved det, som Kirken engang har antaget, og som paa Grund deraf menes at være den sande Christendom.

I de sidste Aar har derimod en betydelig Deel af de theologiske Studenter ved Kjøbenhavns Universitet ved deres Studium brugt en Fremgangsmaade, der er den ovenfor angivne aldeles modsat; thi istedetfor at begynde med Bibelstudiet, som — naar man undtager den mere almindelige videnskabelige Dannelse — er det nødvendige Grundlag for al christelig Theologie — pleier man nu ikke sjelden at begynde med Philosophien og Speculationen — ikke blot med Philosophiens Historie, som meget godt kunde skee uden Skade for Theologien, men selv med den speculative Dogmatik og den systematiske, philosophiske Moral, der hænger nøie sammen med Dogmatiken og virkelig ogsaa paa den ene Side er dogmatisk. Det skal nu

være nødvendigt, for, fra Begyndelsen af, at blive en videnskabelig Theolog, først, som det hedder, at faae et System eller Schema, hvorunder man kan indordne det Hele. Mentes nu herved en Oversigt over hele Theologien, som gives ved en Encyclopædie, eller et kort Omrids af alle Theologiens Disciplinier, var der intet at indvende herimod, da det tvertimod er at anbefale; men naar dermed menes et dogmatisk Schema eller System, saa er det aabenbart, at man vender det rette Forhold aldeles om, idet man sætter sig i Hovedet et dogmatisk System, der dog nødvendigviis maa bestaae af enkelte Læresætninger, inden man ved Hjelp af den positive Christendom, navnlig Skriften, har søgt at trænge ind i, forstaae og opklare disse enkelte Læresætninger, for saaledes at blive i Stand til at indsee deres Betydning, og, som Følge deraf, den Plads, der tilkommer dem i den christelige Lærebygning. Men herom er der ikke Tale, naar man fra først af, kun med et løseligt Hensyn til at der existerer en hellig Skrift, griber Kirken som bygget paa en Aabenbarelse (en Incarnation af Guddommen), udspeculerer et saadant kirkelig-dogmatisk System, som menes at kunne udvikle (deducere), hvorledes, som det stundom hedder, Ideen realiserer sig, Verdens Riger blive til Guds Rige o. s. v. Naar man nu først har faaet Schemaet istand, og man siden kommer til at gjøre et lille løst Bekjendtskab med Skriften, — som man jo dog er nødt til — saa tager man af Skriften enkelte Tal eller Navne og sætter dem i Schemaets forskjellige Rubrikker, som ere indrettede dertil; dog — ikke sjelden findes der blanke Rubrikker, da man ikke har fundet det nødvendigt, at udfylde dem alle med Skriftens Tal og Navne. Igrunden ere disse Rubrikker de bedste, thi for det første seer man strax, at de ere tomme, og søger altsaa ikke der at finde noget virkeligt Indhold hentet fra Skriften, men dernæst behøver man ikke at frygte for, at de Tal eller Navne, som slet ikke staae i Schemaet, ere fordreiede; thi de, der staae, ere ikke sjelden stillede saaledes, at de enten virkelig eller tilsyneladende have en anden Be-

tydning, end de havde paa det Sted, hvor de forefandtes i Skriften*). Da nu hine speculative Systemer, foruden at de, i deres **Grund**, ere aldeles **ubibelske**, desuden ere grundede paa og udarbeidede ved en **yderst vilkaarlig**, ifølge min

*) Dette er let at vise **saavel** ved den Anvendelse, der gjøres af enkelte Skriftsprog i den **speculative Dogmatik**, hvor der ellers overhoved anvendes meget faa — ja selv i Prof. **Martensens** lille Skrift „den christelige Daab" — **som** ved Prof. **Rasmus Nielsens** Forklaring af Romerbrevet; da han i den dogmatiske Udvikling, Apostelen har givet i dette Brev, har fundet en stor Deel af den **nyere speculative Dogmatik**, imedens selve Forklaringen — om den ellers fortjener dette Navn — er af den Beskaffenhed, at man paa flere Steder slet ikke kan blive klog paa, hvad der egentlig har været **Apostelens egen Mening**, og medens dette Product, betragtet som Forklaring af Romerbrevet, **paa den ene Side** er saa udsvævende, og **paa den anden Side** saa aldeles utilstrækkeligt, at vistnok neppe Nogen, der ikke har læst Romerbrevet **før**, og iøvrigt **kun** lader sig tilfredsstille **ved en sund og grundig Fortolkning**, — kan komme igjennem dette Brev alene ved Hjelp af ovennævnte Forklaring („Udvikling"). Desuden vil den uøvede Begynder staae Fare for at anvende en vilkaarlig Fortolkning paa mange Steder, naar han ikke har taget en anden mere tilstrækkelig og grundig Commentar til Hjelp. Det er saameget mere beklageligt, at Forf. har brugt denne **vilkaarlige Fremgangsmaade**, som han ellers er i Besiddelse af flere gode Anlæg til at være Skriftfortolker, og kunde derfor, ved **en rigtig Anvendelse deraf**, have givet en ganske anderledes Forklaring af Romerbrevet, end han nu har leveret, hvis han ikke havde troet at burde **deels** forsvare og udvikle de af Kirken etablerede Dogmer, **deels** udspække disse med den nyeste Philosophies Modevarer, og sat sig den Opgave, at lade **Apostelen Paulus** sætte **sit Stempel derpaa**. Det er ikke lidet sørgeligt, naar de, der af Naturen ere udrustede med herlige Gaver, med en Bevægelighed og Fyrighed i Aanden, der staaer over det Jævne og Hverdagslige, og saaledes, ved en sund og fornuftig Uddannelse deraf, kunde blive aandrige Mænd — hvilket jeg for mit Vedkommende har havt Grund til at antage om Professor Nielsen, ifølge

Overbeviisning, at sund Tænkning undergravende og omstødende Logik og Dialectik*) — hvilket jeg ved en anden Leilighed, skal søge at oplyse ved nogle Exempler — saa kan man allerede forud slutte sig til, hvorledes slige Lærebygninger maae blive.

Da jeg i Aaret 1839 hørte Prof. Martensen over den vigtigste Deel af den speculative Dogmatik, af Interesse for denne nye Lærer, og fordi jeg ikke allesteds var tilfredsstillet ved de ældre — thi allerede i 1837 havde jeg taget Attestats — mærkede jeg strax: at han gjorde kuns liden Brug af Skriften, og — hvad der var endnu værre — at han forklarede Nogle af de faa Steder, han anvendte, aldeles vilkaarlig, og fordreiede dem efter forudfattede Ideer, saaledes, at de kunde passe for Systemet. Da forresten hans fortrinlige Foredrag og een Deel af hans dogmatiske Udvikling tiltalte mig, blev jeg dengang ikke opmærksom paa det Grundfalske, som jeg senere efter-

---

det Bekjendtskab, jeg har til ham fra vore Studenteraar — indvikle sig i en saa farlig, **frygtelig** og **aandsforvirrende Labyrinth**, som den nyeste speculative Logik. Men, hvis mine Ahnelser ikke bedrage mig, maa han, inden det varer meget længe, besinde sig, og indsee, paa hvor farlig en Vei han er.

*) Lykkeligviis er jeg ikke den Eneste, der har denne Mening. Flere af Nutidens grundigste Tænkere have mere eller mindre tydeligt udtalt sig imod den hegelske Begrebs-Udvikling, der netop ligger til Grund for de speculative Systemer paa Theologiens Gebet. En af denne Tænkelæres Hoved-Grundsætninger er, paa en klar og grundig Maade, fremstillet og gjendrevet i en Afhandling af Biskop Mynster, der findes i Tidsskrift for Litteratur og Kritik, udgivet af Prof. F. C. Petersen. 4de Aargangs 5te og 6te Hefte S. 325—52. Kjøbenh. 1842. Da denne Afhandling er rettet imod Prof. Heiberg og Prof. Martensen, der rum Tid iforveien havde angrebet en tidligere Afhandling af Biskoppen, er det et glorværdigt Exempel paa den speculative Fornemhed eller Usselhed — maaskee begge Dele — at disse to speculative Matadorer ikke endnu have beqvemmet eller trøstet sig til at gjendrive Biskoppens sidste Afhandling.

haanden har opdaget i hans dogmatisk-speculative System *). Vel har jeg hørt, at han i de Forelæsninger, han nu holder over Dogmatiken, skal gjøre mere Brug af Skriften end han dengang gjorde, og ligeledes paaminde sine Tilhørere derom, — hvilket netop viser, at han maa have indseet: at saavel han selv som Andre, ifølge hans Exempel, før havde forsømt den, — men dette kan desto værre ikke hjælpe. Lad ham og de Andre speculative Systematikere anvende Skriften mere end tidligere, deres Anvendelse deraf vil dog stedse blive læmpet efter deres forudsattede dogmatiske Læresætninger; men saa er Principet det selvsamme, og der er, i Hovedsagen, Intet vundet; desuden vil man paa den Maade kun faae Leilighed til at forklare vilkaarlig og fordreie endnu flere Steder end tilforn, da man anvendte færre Steder af Skriften; men om en selvstændig, af forudsattede dogmatiske Anskuelser uafhængig Skriftfortolkning, er der visnok, i det Hele taget, ligesaalidt Tale hos disse Theologer nu, som før; — thi, hvis det var Tilfældet, maatte de aldeles have forandret hele deres Fremgangsmaade med Hensyn til den christelige Lærebygning — men netop derved vise de, at de have fornægtet det protestantiske Princip, der gaaer ud paa, ved den fremskridende Skriftfortolkning at rense, forandre og fuldstændiggjøre Kirkelæren, og det paa den Maade, at ethvert kirkeligt Dogma maa tænkes at kunne rettes, forandres eller forkastes, naar en sund Skriftfortolkning og overveiende Fornuftgrunde maatte tale derfor. Men herom er der ikke Tanke eller Tale, naar de kirkelige Lærdomme, fra Indholdets Side, uden videre Prøve, ansees for sande og uforanderlige, saaledes at man kun behøver paa en saakaldet videnskabelig Maade at udvikle og begrunde — det vil da egentlig sige: udspeculere — deres Consequentser, indvortes Sammenhæng og Forbindelse; og naar denne Mening udtales med en saadan Sikkerhed og Suffisance, at enhver Af-

*) Man sammenligne navnlig det, som S. 334—45 findes fremsat om hans Treenighedslære, om Sønnens Forhold til Verden, Skabelsen af Intet o. s. v.

vigelse betegnes som Kjætteri, selv saadanne, som ifølge overveiende Grunde ere skriftmæssige. Da nu Prof. Martensen endnu vides at bruge denne Fremgangsmaade — hvilken desuden bevises ved hans grændseløst vilkaarlige Fortolkning af de faae Skriftsteder, han i sidstafvigte Sommer har anvendt i sit Skrift: „den christelige Daab" (see S. 237—40. 262—69 o. fl., hvor hans Forklaring af disse Skriftsteder omtales og bedømmes) — saa kan det, som sagt, kun lidet nytte, at han nu bruger Skriften mere end før; tvertimod vil det snarere tjene til at bedrage; thi nu troe Mange den Indvending hævet: at han ikke er Skrifttheolog, siden han nu ogsaa anvender Skriften og søger at oplyse og begrunde de forudbestemte dogmatiske Læresætninger ved den.

Denne meget farlige, speculerende, uskriftmæssige Retning, i Forbindelse med den crasskirkelige, katholiserende, grundtvigske, — er det, der efterhaanden har givet den fjernere Forberedelse til dette Skrift.

2. Den nærmeste Anledning til dette Skridt.

Jeg behøver neppe at gjøre opmærksom paa, at den nærmeste Anledning til min Optræden, har været den Maade, hvorpaa man i Danmark i de sidste Aar er gaaet frem imod en christelig Sect, hvilken Fremgangsmaade man ikke alene har betragtet og vedbliver at betragte som borgerlig retfærdig, men endog i sin forstokkede Rettroenheds Iver søgt at bevise dens Overeensstemmelse med Christendommen, og bildt sig ind, at have viist denne Overeensstemmelse. Slige Forsøg kan vist Ingen, der har levet sig ind i Christendommen, og er gjennemtrængt af dens Aand, med Rolighed eller Ligegyldighed see paa; slige Forsøg, der hverken gaae ud paa mere eller mindre, end at forvandske, undergrave og overhoved vende op og ned paa Alt i den christelig-aandelige Sphære, gjøre Sort til Hvidt og Hvidt til Sort, det Christelige Uchristeligt og det Uchristelige Christeligt; slige Forsøg, der true med at omstyrte al Religion, og allerede ere i Færd dermed, der ogsaa i

selve deres Fremtræden vise sig at være udsprungne af en falsk Rod, idet Frugterne ere vidt forskjellige fra de ægte christelige Frugter; slige Forsøg, siger jeg, kan man dog ikke betragte som en ledig Tilskuer, og derfor kan Ingen, der maatte antages at have Kald og Evne til at modarbeide og undertrykke dem, naar han alligevel ikke gjør det, — være **virkelig gjennemtrængt** af det christelige Liv, den christelige Aand (smlgn. S. 429—33.) *).

Paa Grund heraf maa jeg fremdeles udtrykkelig erklære: at ihvorvel Baptistforfolgelsen her i Danmark, som sagt, nærmest har foranlediget dette Skridt, er jeg dog, under Udførelsen af mit Arbeide, mere og mere kommen til at indsee: at Baptistforfølgelsen nu ikke mere maa betragtes som Hovedsagen; thi behandler man endogsaa en christelig Sect paa en uchristelig Maade, der nødvendigviis maa oprøre alle Christeligsindede, saa er dog en saadan Sect ikke saa ilde faren, som de, der for-

---

*) Dette for Danmarks Christelighed saa sørgelige Factum, at man har været saa at sige enig i, at det var retfærdigt og christeligt at behandle en christelig Sect paa denne Maade — saa at yderst Faa have yttret sig derimod, og end ikke Nogen af disse paa en energisk og gjennemgribende christelig Maade, idet de snarere have fremhævet det Ukloge, end det Uretfærdige og Uchristelige deri — i Forbindelse med andre Facta, der enten angaae hele Geistligheden, en Deel deraf, eller enkelte Personer, og vidne enten om religiøs Sorgløshed og Ligegyldighed, eller Egennytte og uværdig Frygt for Straf, o. s. v. eller endelig om forvirrede, mere eller mindre uchristelige Religionsbegreber — hvilket Alt kan forklare, deels at man bruger og taaler at Andre bruge en uchristelig Fremgangsmaade imod sine Medchristne, deels lader saadanne Skrifter, som forvirre og undergrave den sande Christendom, uhindret og upaatalt gaae omkring i Landet — Dette, siger jeg, har foranlediget den haarde Dom, jeg paa nogle Steder har fundet mig ligesom nødt til at udtale om den danske Kirkes Lærestand overhoved, og navnlig om den overordnede Deel deraf. Dommen er, desværre, altfor vel begrundet. Jeg vilde ønske den ikke var det.

følge den, og det ovenikjøbet, som de troe, overeensstemmende med Christendommens Aand og Princip. Det er derfor efterhaanden blevet mig klart, at det, som Baptisterne have lidt og endnu maatte lide, er kun et ringe Onde i Sammenligning med det ubeskrivelige store Onde, som det forudsætter, Christendommens Forfald, det sande christelige Livs Forvanskning og Slappelse. Det er netop dette, som i en endnu langt høiere Grad maa smerte den, der føler denne Usalighed, end selv en uretfærdig og uchristelig Fremgangsmaade mod en enkelt Deel af Samfundet, skjøndt den er smertelig og oprørende. Jeg vil oplyse dette med et Exempel: Forholdet er her som imellem et udvortes og indvortes Onde; saaledes er den mere at beklage, som lider af en indvortes Sygdom, end den, der ved Hug eller Slag er bleven saaret udvortes, thi dette har ikke, — med mindre det er dødeligt; men i det Tilfælde er Smerten og Lidelsen snart til Ende — angrebet Ens Inderste paa samme Maade som den indvortes Skade. Naar man nu betænker, at de, som selv lide af den indvortes Skade, ere de Samme, som dem, der tilføie Andre den udvortes Skade, de udvortes Saar, og tilmed ville bibringe dem den samme indvortes Sygdom, hvoraf de selv lide, saa er det begribeligt, at de ere til at ynkes over i en høiere Grad end de, der nærmest udvortes komme til at lide*).

---

*) Jeg indseer meget godt, hvor absurd man vil finde denne Sammenligning imellem Kirken, der lider af en indvortes Sygdom, og Baptisterne, der nærmest lide af de ydre Saar, man tilføier dem: som om — saaledes ville vist flere tænke — Baptisterne vare indvortes fuldkomne, eller rene, Kirken derimod alene ufuldkommen og ureen; som om de havde grebet Sandheden, Kirken forfeilet den. Derfor bemærkes: at ihvorvel jeg næsten overalt, hvor Baptisterne afvige fra Kirkelæren, ifølge Evangeliets Aand og Lære, seer mig nødsaget til at foretrække deres Afvigelser, mener jeg dog hverken at de ere fuldkomne, eller at de have grebet den christelige Sandhed i dens Reenhed og Fuldkommenhed. Overhoved tager jeg, ved Anvendel-

Naar nu hertil kommer, at det Samfund, der selv lider af den aandelige Sygdom, søger at meddele den ogsaa til dem af sine egne Medlemmer, som endnu ere umyndige, og, saaat sige, ikke kunne skjelne imellem Godt og Ondt, og dette endogsaa under Navn af Lægedom og levendegjørende Princip, hvor maa da ikke dette oprøre den, der gjennemskuer Falskneriet? Kan man fortænke en samvittighedsfuld Læge, der viser den største Omhyggelighed for at bevare Menneskenes physiske Liv, og bortfjerne Alt, der kan være til Skade — at han bliver oprørt ved at see En gaae omkring og falbyde Medicamenter, som han indseer, at tidlig eller sildig ville berøve dem Livet, som gjøre Brug deraf? Eller kan man forundre sig over, at han tiltaler ham haardt, viser hans Incompetence til at befatte sig dermed, og jager ham bort fra saa Mange, som han finder ham i Færd med at forgive paa denne Maade? Hvis man ikke kan dette, da er der endnu mindre Grund til at forundres over eller fortryde paa, at den, der er bekjendt med hvad der i aandelig Forstand skader eller gavner, naar han seer En eller Flere gjøre Alt for at udbrede iblandt Menneskene det, som han, ifølge egen Erfaring og inderste Overbeviisning, maa betragte som en aandelig Gift, der udmarver og forgifter den menneskelige Sjæl — at han da gjør opmærksom paa dette Bedrag, at han betegner dem, der udøvede det, som Bedragere, som Menneskehedens farligste Fjender, og af alle Kræfter søger at forebygge og undertrykke deres Bestræbelser? Eller skulde Menneskenes aandelige

sen af ovenanførte Exempel, ikke saameget Hensyn til Kundskaben, som Sindelaget; thi netop den Omstændighed, at Kirken anvender Tvang og Forfølgelse, viser, **at den er sygelig og svag**, at dens christelige Constitution **lider** af en **dyb indvortes Skade**, og at den ikke rigtig har tilegnet sig den evangeliske Lære og optaget i sig dens Livsprincip; thi de evangeliske Secter vilde ligesaalidt som en ægte evangelisk Kirke nogensinde anvende en saadan Fremgangsmaade imod anderledes tænkende Christne, selv om de vare i Besiddelse af de ydre Midler og Magt dertil.

Vel have en ringere Betydning end det legemlige, og følgelig de, som undergrave det, ikke fortjene at revses og drages til Ansvar ligesaavel som de, der true den legemlige Velfærd med Fare? Kan Nogen, hvem det tilkommer, at anvende de Evner og Leilighed, Gud giver ham, til at sørge for Menneskenes aandelige Vel, lade sig afholde fra at gaae frem paa denne Maade? Kan jeg see din Elendighed, uden at mit Hjerte røres? Kan jeg betragte den Fare og Ødelæggelse der truer dig, uden at mine Indvolde vende sig indeni mig? Kan jeg see paa at min Broder eller Søster bliver forført, skuffet, bedraget, uden at brænde? Kan jeg høre og see paa, at hine skuffede, arme, tomme og udmarvede Lærere skuffe, udmarve, og udhungre Sjælene ved at bilde dem ind: at de ved Daaben modtage den hellige Aand, (og i og med den de aandelige Gaver); at Nadveren er det virkelige (indre) Samfundsbaand, saa at de, som nyde den i Fælledsskab, ere virkelig aandelig forenede, — og de Øvrige følgelig ikke, hvis den nemlig er nødvendig for at tilveiebringe den aandelige Forbindelse imellem Menneskene, den broderlige Kjærlighed; — at Christus ved denne Handling giver sig selv og sit Væsen, og at de Communicerende modtage det; at Mennesket fødes med Synd og **Brøde**, og bliver igjen fri for den paa en ligesaa urimelig Maade, som det fra først af paabyrdes den, idet det ved en sig selv ubevidst Ceremonie indvies til et kirkeligt Medlem; at der udenfor Kirken — dette i flere Henseender saa elendige, forvildede og skrøbelige Kirkesamfund — er ingen Salighed o. s. o.*)? Kan jeg høre alle disse ugudelige, uchri-

*) Ligesom det i det Følgende (selve Bogen) tilstrækkeligen er godtgjort, at hiin Daabslære hverken har Hjemmel i Skriften og dens Analogie eller Christendommens Aand, saaledes bemærkes foreløbig: at de øvrige her antydede Læresætninger, med flere, som Kirken igjennem Aarhundreder har etableret, heller ikke kunne forsvares ved en sund og christelig Fortolkning af Skriften, og ere hidtil kun bleven forsvarede ved nogle enkelte (eneftaaende)

stelige, aandsforladte og aandsfortærende Lærdomme vedblive at læres og indpræges Sjælene, uden at oprøres? Udslet min Tilværelse af Jorden, og da vil jeg ikke mere kunne tale, ikke mere kunne oprøres eller oprøre andre, men saalænge dette ikke skeer, saalænge jeg endnu kan røre min Haand eller røre min Tunge, skal jeg ikke holde op at nedrive og tilintetgjøre slige Falskenerier, disse Menneskehedens og den menneskelige Lyksaligheds farligste Fjender; ikke holde op at gjendrive, irettesætte og ydmyge dem, der troe sig kaldede til at prædike og udbrede, forsvare og haandhæve dette den aandelige Elendigheds, al sand Religion og Gudsfrygt undergravende Uvæsen*).

Det er dette, der uundgaaelig maa bevirke, at selv om man, bevæget af een eller flere uægte Grunde, lod de fra Kirken afvigende Secter gaae deres egen Gang, og, som Pastor Grundtvig siger: „skiøtte sig selv" — maatte dog Enhver, der indseer den truende Fare, den herskende aandelige Elendighed, ikke destomindre føle sig uimodstaaelig opfordret til at afværge og modarbeide disse. Og netop dette er min inderste Overbeviisning, der vil, der skal, der absolut maa blive destomere tydeliggjort og beviist, jo mere den prøves og undersøges — at hvad enten man nu, og for Fremtiden, vil blive ved at bruge Vold og ydre Tvang imod de christelige Secter, der afvige fra Kirken, eller ikke — saa har Christenheden dog igjennem Aarhundreder lidt og lider endnu af en stor og forfærdelig Skade, af en farlig indvortes Sygdom — der er saameget farligere, som den ikke kjendes eller ansees for farlig — og trænger saaledes haardt til aandelig Lægedom, hvis den ikke efterhaanden skal gaae den aandelige Opløsning og Afmagt imøde. Men Kirkens Fremgangsmaade imod de christelige Secter

enten misforstaaede eller kun halvt forstaaede Steder af den. At de aldeles stride imod Christendommens Aand er endnu mere evident for Enhver, der ikke blot bilder sig ind at være fortrolig med den.

*) Smlgn. det som findes S. 148—49, 234—35, 345—46, 352—53 og fl. Steder.

tjener kun endnu mere til at bevise dens aandelige Elendighed; thi

a) at bruge imod Nogen andre Vaaben end de aandelige, paa det aandelige, navnlig det christelige, Gebet, viser: at det christelig-aandelige Liv er mere eller mindre forfalsket og uægte hos dem, der gjøre eller raade til at gjøre det; thi vel kan en heftig **aandelig** Kamp bestaae med Kjærlighedens Grundlov, men en udvortes Tvang, Undertrykkelse, Berøvelse af Gods, Frihed eller Liv, kan paa ingen Maade bestaae dermed, den, der strider efter den christelige Kjærligheds Grundsætninger, **vil** derfor **ikke** nogensinde, **kan ikke**, tage Noget af Alt dette selv fra den, han paa det voldsomste har bekjæmpet og vil bekjæmpe med de aandelige Vaaben; men hvad **Een christeligsindet** ikke vil eller kan gjøre, uden derved at overtræde Christendommens Grundlov, det kan **Kirken** eller et heelt Selskab **heller ikke** gjøre, undtagen at gjøre sig skyldig i den samme Overtrædelse. Her strække ingen Beviser til at godtgjøre Kirkens Ret til udvortes Tvang og Forfølgelse; de ville allesammen, hvor mange de end maatte blive, **alene** kunne frembringe det absurde Resultat: at man bør fremme og tage Hensyn til nogle underordnede Formaal **for derved at give Slip paa Hovedformaalet, hvorfra** alle de øvrige underordnede Formaal have deres Betydning. Naar altsaa Kirken, **for at blive christelig**, saameget det staaer til den, overtræder og tilintetgjør Kjærlighedens Lov, som er Christendommens Væsen og Grundkraft, saa arbeider den derved aabenbart paa: **at tilintetgjøre sig selv som christeligt Samfund**, og jo meer den har formaaet at etablere Intolerancens og Ukjærlighedens Princip, desto mere har den allerede beviist, at den ikke mere er et christeligt Samfund uden af Navnet*).

*) At dette vil skurre i de Theologers Øren, som repræsentere Kirken, er let at indsee. Kirken har jo dog allerede i de første christelige Aarhundreder decreteret: at man skal troe paa den som den ene, **hellige**, almindelige og apostoliske (See det saakaldte aposto-

b) Men dernæst beviser Kirken ogsaa sin **Afmagt** ved at forfølge Secterne. Var den sig en indre aandelig Kraft bevidst, der besjælede idetmindste Fleerheden af dens Medlemmer, saa var der ingen gyldig Grund til at frygte for, at den vilde lide Skade eller Afbræk af et lidet, i Sammenligning med den ubetydeligt Samfund, med mindre dette er aandelig stærkere; thi saa kan man godt forklare sig, at et aandelig svagere men udvortes stærkere og talrigere Samfund anvender den physiske Magt, paa Grund af, at den ikke har tilstrækkeligt af den aandelige. Kirken beviser derfor ved denne sin Fremgangsmaade tillige sin aandelige Svaghed og Usselhed, just i det den troer at bevise sin Kraft og Styrke.

See, disse Betragtninger og mange flere, som kunde knyttes hertil, vise netop: at selve Kirken ikke er mindre men mere elendig, mere trængende til Hjelp, end de fra den afvigende, af den forfulgte, Secter, og den, hvem Menneskehedens aandelige Vel ligger paa Hjerte, maa derfor ikke mindst røres ved dens egen Elendighed.

3. Mit eget Standpunct, og de Retninger, som jeg anseer for falske, og søger at modarbeide.

Det vil allerede være klart af det Foregaaende paa hvilket Standpunct jeg staaer, paa hvilken Grundvold jeg bygger; i det jeg,

liske og det nicæniske Symbolum, der endnu vedblive at udgjøre Grundvolden for Kirkens Tro. Men er den **hellig**, maa den vel sagtens ogsaa være **christelig** mere end af Navnet. Hvad nu Enheden angaaer, saa kan der vel neppe mere være Tale om den siden Reformationen — ja endogsaa længe før var der, som bekjendt, indtraadt Schisma mellem den græsk- og romersk-katholske Kirke — idetmindste ville vistnok Katholikerne ikke vedkjende sig Enheden, selv om Protestanterne vilde vise deres Tolerance! Videnskabelighed og Alsidighed &c. ved at indrømme den, skjøndt de i Virkeligheden have benægtet den. Hvad derimod **Helligheden** angaaer, saa vil jeg gjerne troe, at begge Kirker ville see saameget paa hinandens og **eget** Vel, at de nok kunne blive enige om at troe paa den.

henholdende mig til **Skriften**, mener: at kun det kan forsvares som en christelig Læresætning, som kan udledes af **Skriftens Indhold**, og begrundes enten paa enkelte Steder, eller Skriftens Analogie overhoved, dog **saaledes** —: at de enkeltstaaende Steder ikke kunne ansees tilstrækkelige til at begrunde en christelig Hovedlærdom i det Tilfælde, at de have Skriftens Analogie og Christendommens Aand imod sig, da de i slige Tilfælde maae underordnes det Hele, imedens de enkelte Steder, som ikke staae i Strid dermed, kunne begrunde en christelig Læresætning*). Heri er ingen Vilkaarlighed; thi Fortolkeren afgjør ikke efter eget Tykke, eller efter en anden udenfor Skriften staaende Norm, om det eller det Sted skal kunne begrunde en Læresætning eller ikke, men han tyer bestandig til selve Skriften, dens høieste normerende Ideer, dens hele Aand og Analogie, og nu søger hans christelige, ved selve Skriften oplyste, Forstand at udfinde, hvad der, ifølge Skriften maa kunne antages at være en positiv christelig Læresætning, og hvad ikke.

Dette maa antages at være det eneste rigtige **formale Grund-Princip** for Skriftens Fortolkning. Men selv for dem, der maatte have indseet Rigtigheden af dette Princip, og foresat sig at følge det, ere der endnu mange Hindringer at overvinde; thi ikke at tale om saadanne Vanskeligheder, som hidrøre enten fra indskrænkede Fortolkningsevner eller utilstrækkelige Kundskaber i vedkommende Sprog, Historie eller Archæologie

*) Et slaaende Beviis paa den modsatte Fremgangsmaade ved at udlede de christelige Læresætninger af Skriften, er blandt Andet: naar man henfører hele den guddommelige Virksomhed, der angaaer Verden — ikke blot den forløsende og helliggjørende, men **ogsaa den skabende, opholdende** og **styrende** — til Christus, paa Grund af, at et Par yderlige Steder hos Apostlene antyde denne Mening, uagtet der ere Steder i Hundredeviis, som aldeles stride derimod, ligesom det er fuldkommen uforeneligt med hele Christi personlige Fremtræden og Forhold til Gud, navnlig saaledes som **han selv** har angivet det.

o. s. v., saa ere der desuden andre store Vanskeligheder, der ofte ere saameget desto farligere, som de ikke kjendes eller anerkjendes af Vedkommende. Saadanne ere f. Ex. falske Fordomme, navnlig med Hensyn til Religionen, Autoritetstro, philosophiske Grublerier, Mangel paa den Kraft og Udholdenhed i at undersøge Sandheden der er forenet med og fremgaaet af en sand og ægte Tillid til egne Kræfter og **Guds Bistand**, eller indbildsk og utidig Pukken paa, at man allerede har grebet det, har fundet Sandheden, og fremdeles ikkun behøver at indklæde den i en ziirlig Form o. s. v.

Herved kommer jeg til at omtale et Punct, som er af den største Vigtighed, men som i vore Dage af de Allerfleste aldeles oversees, ja endogsaa af Mange ikke kjendes eller ahnes. Dette er: Nødvendigheden af **et vist Sindelag**, forat der kan være grundet Haab om, at man kan forstaae og forklare Skriften overeensstemmende med Christendommens Aand. Ere endogsaa alle andre Fuldkommenheder tilstede, som udfordres til at være en god Fortolker i Almindelighed, saa ere de dog utilstrækkelige til Forklaringen af den hellige Skrift, hvis dette Sindelag mangler. Og hvilket er da dette Sindelag? vil man spørge. Det er en vis Fromhed, en Sindets Henbøien eller Retning til Gud i Almindelighed, eller med andre Ord: **Religiøsitet.**

Det hører ikke til de mindst sørgelige Tegn i vore Dage, at Nutidens Theologer, navnlig den yngre Slægt, er saa langt fra at være i Besiddelsen af den ægte religiøse Sindsstemning, at de i Almindelighed ikke engang stræbe efter at tilegne sig den, som det synes **enten** af den Grund, at de ikke troe at trænge til den; **eller** fordi de ikke mene, at det kan nytte at lægge Vind paa Religiøsiteten førend man har faaet Kundskaben; og dette kommer deraf, at de ikke blot ansee Kundskaben for det Vigtigste, men ville, som Følge deraf, have Kundskaben, saa fuldstændig, saa omfattende, som muligt, inden de begynde at gjøre Anvendelsen deraf. De synes ikke at troe, at der kan være Tale om Anvendelse, saalænge man

kun kjender nogle af Religionens eller Christendommens enkelte Sætninger; men at man først maa kjende dem alle, og deres Forhold til hinanden og indbyrdes Sammenhæng, d. e. med andre Ord: maa have Systemet, saaledes, at man kan have Theologien, betragtet som Videnskab, i sin Magt, inden man tænker paa at gjøre Brug deraf i det praktiske. Hvad vil da dette sige? Saavidt jeg kan indsee, og tildeels ved egen Erfaring har fundet bekræftet, ikke andet end dette: de ville være systematiske Theologer inden de egentlig tænke paa, finde nødvendigt, eller i alt Fald inden de endnu have lært at være religiøse! See, **saaledes** skal det være! Uden her at indlade mig videre paa Forholdet imellem Kundskab og Religiøsitet eller religiøs Sindsstemning! — thi derom har jeg saa meget at sige, at det vilde føre mig for vidt paa dette Sted — vil jeg kun udtale den Sætning som min inderste Overbeviisning: at fra denne aldeles forkeerte Opfatelse af Forholdet mellem Kundskab eller Viden og Religiøsitet eller religiøs Sindsstemning og Tro, hidrøre de allerfleste saavel af Fortidens, som af Nutidens frygtelige Vildfarelser paa det theologiske Gebet; thi gaaer ikke Religiøsiteten, den fromme Sindsstemning jævnsides den menneskelige Grandskning og Stræben efter Kundskab, ledes og styres denne ikke af hiin, saa er Vildfarelse uundgaaelig, og desto større, desto mere gjennemgribende vil Vildfarelsen blive, jo mere Kundskabsretningen er forladt af det fromme religiøse Sind, og er dette slet ikke tilstede, da vil en sand Kundskab om Gud, Mennesket og dets Forhold til ham, være ligesaa umulig, som det er for Fuglen at flyve i det lufttomme Rum; thi ligesom Fuglen falder ned, fordi den ingen Luft har, hvori den kan bevæge sine Vinger, saaledes falder det irreligiøse Menneskes Kundskab, som tomt Spilværk, sammen til et Intet, just naar den troedes at være paa det Høieste. Dette giver uden al Tvivl den bedste Oplysning om Beskaffenheden af Nutidens Kundskab, navnlig den speculative; thi **ligesom** de Speculative — idetmindste saaledes som de ere fremtraadte hertillands — i det hele taget synes at være besjælede af

en Sindsstemning, der under alle Omstændigheder ikke er den **fromme, ægte religiøse** — hvad enten man saa vil benævne den Irreligiøsitet, aandeligt Hovmod og Arrogants, eller anderledes — **saaledes** ere ogsaa de speculative Vildfarelser de mest radicale og alleraffkyeligste*). Er derimod hiin Ligevægt tilstede, saa at det fromme, religiøse Sind idetmindste gaaer jævnsides med den fremadskridende Kundskab, vil man være meget mere sikker for Vildfarelser; men allerbedst vil det være, at dette Sind er overveiende, og Stræben efter Kundskab, som saadan, underordnet; thi har Kundskaben, som Kundskab eller Viden, først indtaget en Plads, der er Religiøsiteten aldeles sideordnet, saa har den allerede anmasset sig en Plads, der ikke tilkommer den, og Faren for, at den stræber endnu høiere, ligger nær. At Kundskaben bør være Religiøsiteten underordnet, ligger i disses Væsen og indbyrdes Forhold; thi **for det Første** er Fromheden nærmest at søge i den inderste Deel af Menneskets Væsen, Følelsen og Villien, og bestaaer i og ved dem; deraf følger **dernæst**: at Mennesket netop ved dette sit inderste Væsen træder i et nærmere Forhold til Gud, men **kun** ved at træde i et nærmere Forhold til Gud kommer Mennesket i Forbindelse med den evige Kilde til al sand Kundskab, navnlig paa Religionens Gebet. **Endelig**: kan den fromme Sindsstemning, Religiøsiteten, naae en langt større Fuldkommenhed, end det er muligt at Kundskaben **kan** naae hos et ved sin jordiske Tilværelse paa mange Maader indskrænket Væsen. Det vil

*) De som muligviis strax ønske at see Beviser herfor, da denne Dom kan synes at være noget haard, eftersom den paa dette Sted ikke motiveres — henvises til de Steder her i Bogen, hvor nogle Exempler herpaa ere fremstillede, der, skjøndt de kun ere faa i Forhold til de mange speculative Vildfarelser, dog maae være tilstrækkelige til at vise, at dette er ingen grundløs Beskyldning. See f. Ex. — foruden mange flere Steder i det Følgende — S. 224—28. 230—36, 281—82, 317—20, 326—33, **men især** 334—46. Med dette sidste Stykke kunde man maaskee nøies indtil videre.

saaledes være indlysende heraf: **at den sande Kundskab om de guddommelige Ting er langt mere afhængig af Religiositeten, end omvendt**, uagtet denne ikke ganske kan undvære hiin. Og den gamle Sætning: „**Gudsfrygt er Viisdommens Begyndelse**" vil i al Evighed bestaae, uagtet den nyere Philosophies ublue Arrogants og skamløse Gudløshed i dens Sted har etableret den bekjendte Sætning: „Tvivl er Viisdommens Begyndelse," hvilken Sætning bærer i sig Irreligiøsitetens Spire, men bliver med Hensyn til dens Anvendelse i vore Dage, navnlig af de speculative Theologer, endnu mere absurd derved, at man, som oftest uden ægte Tvivl og Prøven, fremgaaet af en sund Tænkning, optaarner saadanne Luftcasteller, antager for Sandhed og bringer i System saadanne Hjernespind, som intetsteds høre hjemme, hverken i Christendom, Erfaring eller den sunde Menneskefornuft. Jeg kan derfor ikke andet, end med den aandrige Forf. Johannes de silentio finde det en besynderlig Tale, at gaae videre (d. e. udover Troen) imedens man deels ikke er kommen til Troen, deels paa den anden Side troer eller antager og sætter sig fast i Hovedet saadanne Meninger og Lærdomme, som umulig kunne tænkes at være et prøvet Resultat af den menneskelige Tænkning, gaaet igjennem Tvivlens Skjærsild. Man maa ikke troe, at jeg anseer Tvivl for aldeles uvigtig eller forkastelig med Hensyn til Viisdom og sand Kundskab, men jeg mener kun dette: at uagtet det i enkelte Tilfælde kan gjælde, at En ved Tvivl kommer til Viisdom og sand Kundskab, kan det dog ingenlunde gjøres til en almindelig Sætning, at Tvivl er Viisdommens Begyndelse. Dette maatte i og for sig være indlysende for Alle, naar man ikke netop i vor Tid blev ligesom dreven af etslags Manie til at etablere Urimeligheder; thi af det Negative kan intet Positivt fremgaae. Det Positive kan omdannes, formes, renses, fuldstændiggjøres ved det Negative, kortsagt, fremstaae i en ny Form, men frembringes **af det**, have sin første Oprindelse eller Begyndelse **fra det** Negative — det kan det ikke; her er altsaa en Begrebs- eller Tankeforvexling

tilstede — hvoraf der findes saamange, ikke mindst i vore Dage — idet man forvexler det, der er Tingens **første Grund**, hvorfra den har sin Oprindelse, Begyndelse, sin egentlige Tilværelse, med det **Medium**, som den gaaer igjennem for at naae til en vis Grad af Fuldkommenhed. Tvivlen kan altsaa ikke være Viisdommens egentlige Begyndelse, men vel et væsentligt Middel dertil. Tvivlen er rensende, men forat kunne tale om Rensning, er det nødvendigt, at der i Forveien maa være Noget, der skal og kan renses; det som renses, har nu i sit egentlige Væsen og Væren ikke sin Begyndelse fra det, hvorved det bliver renset, men fra Noget, der fra først af var dets Aarsag og Grund, saaledes som det existerede i sin tidligere Skikkelse. — Dette gjælder nu ogsaa om Viisdommen, den har sin Grund — ikke i Tvivlen, men i Gud, og Begyndelsen til Viisdom er derfor at søge i Tilnærmelsen til og Forbindelsen med Gud, d. e. i Religiositet, Fromhed, Gudsfrygt. Det her angivne Standpunct er derfor, ifølge min inderste Overbeviisning, det eneste rigtige, det eneste, der er i Stand til at give den sande Viisdom, at give den sikkreste Grundvold for al religiøs Grandskning, for al Udvikling og Begrundelse af den christelige Lærebygning. Men hvilke ere nu de Retninger, der bør modarbeides paa det christelige Gebet?

De Hovedretninger, som i deres inderste Væsen bære en Spire, der er den sande Christendom, den sande Religion farlig og fiendsk, ere følgende:

1) Den **overtroiske craskirkelige**, af Kirkelærens ivrige Forfægtere kaldt: den orthodoxe;
2) den **moderne, speculativ-pantheistisk**-systematiske — Christendommens skjulte Fiende — og
3) den **Christendommen aabenbart fjendske, al Tro og Religion fornægtende Genius-Dyrkelse**, eller, **den aabenbare Selvforgudelse og Atheisme.**

Jeg kan nok tænke, at Mange ville finde det heelt besynderligt: at jeg anfører alle disse Retninger som uægte, der altsaa bør modarbeides; dog — herom vil man ved selve Bogens

Gjennemlæsning faae den bedste Oplysning; endnu mere besynderligt vil man vistnok finde, at den Christendommen aabenbart fjendske, Christendommen ligefrem destruerende Retning først angives ved Nr. 3, og ikke stilles paa den første Plads; men allerbesynderligst vil man dog maaskee finde det, at jeg, i hele dette Skrift, ikke giver mig det mindste af med at bekjæmpe den, men derimod de to første, som begge ansee sig for ægte, og mene: at kun de, der høre til den ved Nr. 3 angivne Retning, ere at ansee som Christendommens Fjender; hvorfor der ogsaa, navnlig af de speculative Theologer, idetmindste tales saameget om at bekjæmpe dem, jeg siger: tales; thi saavidt mig bekjendt, er det hidtil bleven derved, idetmindste hertillands, imedens det ikke skorter paa høitravende philosophiske Talemaader og Kraftudtryk, naar man omtaler denne Retning; og ligesom der, iblandt de mange nogle Aar tilbage af flere videnskabelig-dannede Theologer i Tydskland, i Anledning af det bekjendte Straußiske Skrift: „Jesu Liv," udkomne Forsvarsskrifter for Christendommen, kun findes meget faa, der hidrøre fra de egentlige speculative Theologer, saaledes synes heller ikke disse faa — forsaavidt det af kortere Referater deraf kan skjønnes — at udmærke sig, enten ved ægte Grundighed, eller christelig Aandrighed.

At jeg nu er gaaet frem paa den ovenfor angivne Maade, kommer først deraf, at jeg anseer de to førstnævnte Retninger for at være virkelig skadelige for Christendommen, og dernæst deraf, at hvor der er at gjøre om to Slags Fjender, indvortes og udvortes, antager jeg, at man først bør vende sig imod de indvortes Fjender, og søge at rydde dem af Veien, knække deres Magt, og gjøre dem uskadelige, thi i modsat Fald er der ingen Seier at vente i Kampen med de udvortes Fjender; man maa først see til, at de Vaaben, man vil benytte sig af imod den udvortes Fjende, ere blanke og skarpe, thi ellers er det at befrygte, at de ikke kunne staae dem imod de fjendtlige Vaaben; man maa først, saameget muligt, søge at være sund og stærk, forat man kan udholde Kampens Besvær, thi i modsat Fald

maa man med Grund frygte for, at man, syg, svagelig og udmarvet som man er, vil segne under Kampens Hede, og ikke kunne gjøre Fienden Modstand, endsige seire over ham. Dette er nu langt fra at være Tilfældet med de kirkelige Vaaben, med de kirkelige Kjæmpere. Kirkens Vaaben ere rustne, og have været det igjennem Aarhundreder, de ere sløve, og de ere derfor ikke skikkede til Kamp. Dette har ikke sjelden viist sig; thi saa at sige hvergang en irreligiøs Retning er opstaaet, er Kirken mere eller mindre bleven besmittet deraf, men har sjelden eller aldrig formaaet at bekjæmpe den, indtil den, af sig selv, er falden om eller afløst af en anden; tvertimod har den crasse og aandløse kirkelige Overtro ikke sjelden fremkaldt slige Retninger, fremkaldt Haan og Spot imod Religion og Christendom, netop fordi Kirken og dens Lærere med den allerstørste Iver have forsvaret og fremhævet **det**, som var det allerurimeligste og aandløseste i den kirkelige Christendom, og i Virkeligheden ikke hørte hjemme i den sande Christendom. Man behøver blot at gaae tilbage til det forrige Aarhundrede, og see, hvorledes alle de tøilesløse Forhaanelser og Bespottelser mod Gud og Religionen, kortsagt, hele det forrige Aarhundredes Fritænkerie, var en naturlig Reaction af den livløse og forstokkede kirkelige Orthodoxie, som, i den sidste Halvdeel af 16de og første af 17de Aarhundrede, havde sammensnerpet sig og var bleven piint ind i stive og ubevægelige Former; en naturlig Reaction imod urimelige og magiske Forestillinger om Sacramenterne ꝛc.; imod den Paastand, at hele Skriften var inspireret af Gud o. s. v. Omtrent det samme gjælder om de kirkelige Kjæmpere, paa meget faa Undtagelser nær, som om deres Vaaben. Sjelden, yderst sjelden er der fremtraadt en Kjæmper fra Kirkens Side, der med Lærdom og Skarpsindighed har forbundet en ægte dyb, gjennemtrængende christelig Aand, en alt overvindende christelig Kraft og Energie, der var i Stand til at indtage og omstyrte Forskandsningerne, istand til at vise Modstandernes Tomhed og Svaghed. Dog — man mener, at Christendommen ved Luthers Reformation er bleven saa lut-

tret og renset, at der nu ikke er andet at gjøre, end at vedligeholde de Lærdomme, der, som Reformationens Resultater, bleve fremstillede i de symbolske Bøger, og foreskrevne de protestantiske Kirker, ved hvilke man saaledes er bleven i 300 Aar. Vel have ikke faa af de bedste Theologer i den sidste Tid gjort opmærksom paa: at den paa Skriften begrundede nyere Tids Udvikling af den christelige Theologie stod i Strid med hine gamle Former og temporaire Afpræg af Christendommen; gjort opmærksom paa: at det var nodvendigt, at forandre og rette Kirkens Symboler derefter; men dette har, paa de fleste Steder, endnu ikke ført til noget Resultat, og alt staaer ved det Gamle, — undtagen forsaavidt, som denne Splid og Dobbelthed nodvendigviis mere og mere maa komme tilsyne — uagtet Alt i vor Tid tyder paa en saa paatrængende Nødvendighed af en gjennemgribende Reform af Kirkelæren, at hvis Kirkelæren bliver staaende, vil den sande Christendom, den sande christelige Tro efterhaanden mere og mere forvandskes og forsvinde. Dette er altfor haandgribeligt. **Nogle**, endogsaa blandt Præsterne, klage over vor Tids Vantro og Ligegyldighed, men mene at kunne udrydde den ved magisk Tro paa Sacramenterne (Biskop Faber og fl.), ved at gjøre Christus til et Verdens-Uhyre o. s. v. (see S. 436—38 Anm.). **Andre**, en stor Deel af den dannede og lærde Klasse, prise Humanismen, og ansee den for det Høieste, og synes derfor ikke at føle synderlig Trang til det egentlige Religiøse, de prise Fremskridt i Videnskab, Konst og anden Dygtighed som Menneskenes høieste aandelige Formaal. Atter **Andre** føle vel en religiøs Trang, men blive dog ei tilfredsstillede ved Kirkelæren, og iagttage paa den anden Side med Rædsel den overhaandtagende Vantro, og den indtrængende, al positiv Christendom og Religion tilintetgjørende Tendents; ogsaa disse bringes derfor undertiden til at troe det, som jeg flere Gange har hørt udtalt af Saadanne, som nærmest høre til den anden Klasse: „at Christendommen har udspilt sin Rolle." De, som endnu hænge ved den kirkelige Christendom, ere da deels den Deel

af den dannede Klasse, — navnlig af det mere religiøse Qvindekjøn, — der endnu ikke er bleven tilstrækkeligen bekjendt med den antichristelige Retning, og dens Indvendinger imod Christendommen; deels en Deel af de mindre Dannede (Almuen), som ikke ere ligegyldige for Religionen; deels den største Deel af Geistligheden, forsaavidt som den enten aldrig er kommen udover den crasse Kirkelære, eller ogsaa forsaavidt som de, der vare paa Veien dertil, deels ikke forfulgte denne Vei, men klogeligen holdt sig inden visse Skranker, deels skjulte deres friere Overbeviisning, og vogtede sig for at udbrede den*).

*) Med Hensyn til det her omhandlede Punct: om Kirken nemlig er for dens Medlemmer, hvad den **bør være**, eller ikke, om den trænger til Reform, eller ikke — er det værd at lægge Mærke til en Strid, der nylig (i Løbet af sidstleden Januar) er ført af en Hr. Rts. paa den ene, og nogle saakaldte philosophiske Modstandere paa den anden Side. Det Interessante ved denne Strid ligger nu unægtelig deri: at imedens begge Parter optræde med en uhyre Suffisance, ere de dog saa langt fra, at have truffet det Rette, at de tvertimod disputere, den Ene i Øster, den Anden i Vester, uden at kunne finde et Foreningspunct. Philosopherne paastaae, som bekjendt, at Kirken ikke tilfredsstiller de mere Dannede, og at derfor Christendommen – denne gammeldags Christendom — for at kunne tilfredsstille de Dannede, maa gjennemgaae et „philosophisk Bad." Rts. benægter dette, og synes at antage: at der ikke er Noget i Veien med Kirken, saaledes som den er. Det er nu aabenbart, at saavel Rts. som hans Modstandere — navnlig R—H. den vigtigste af dem — have Ret i deres første Paastand; de deri: at Kirken ikke tilfredsstiller; han deri: at Christendommen, ved at gjennemgaae et philosophisk Bad, endnumindre vil kunne tilfredsstille sine Bekjendere; derimod har ingen af Parterne Ret i deres sidste Paastand. Begge Parter have saaledes Ret i det, som de benægte, men ingen af dem i det, som de bekræfte, som de antage for det Rigtige. De have ikke kunnet indsee, at der var et fælles Punct, hvori de kunde mødes; at det paa den ene Side netop er den sunde, simple og populaire Udvikling af selve Christendommens aan-

See vi nu hen til Speculationen, da er det saa langt fra, at den i Realiteten har søgt at afhjælpe dette Onde, at den tvertimod har søgt at skjule det, søgt at vise, at den gamle saakaldte orthodoxe Kirketro var fuldkommen

delige Momenter, paa den anden Side Udrensningen af saadanne kirkelige Elementer, som ikke have deres dybe Rod i den sande og ægte Christendom — der er nødvendig, for at Christendommen kan blive hvad den bør være, hvad den er skikket til at være, baade for Høie og Lave, Udannede og Dannede, at den derimod **aldrig** vil blive dette, enten ved at gjennemgaae det saakaldte philosophiske Bad, eller ved at læres og fastholdes saaledes, som Kirken har lært og fastholdt den gjennem Aarhundreder. Det Første vilde gjøre den utilgjængelig og ufrugtbar for Menigmand — da de, som have opfattet Christendommen paa den saakaldte philosophiske Maade, ere i Almindelighed kun lidet skikkede til at fremstille den i en populair Form. — Det sidste vil, idetmindste fra nu af, bevirke, at den bestandig vil vedblive at være, deels utilfredsstillende, deels mistænkelig for en stor Deel af de mere dannede og tænkende Christne, der hverken kunne vente sig Fordeel af, eller betragte det som Pligt, at troe paa, og tilfredsstilles ved Noget, som den mere udhildede Forstand og Fornuft, selv hos et ellers religiøst Gemyt, ikke nogensinde kan tilegne sig som et fandt, ægte og til den christelige (Aandens) Religion nødvendig henhørende Moment. Slige stridende Parter, — hvor den ene troer paa Philosophien, og denne saameget udskraalede philosophiske Videnskab, den anden derimod klamrer sig fast til den kirkelige Lære, som Salighedens urokkelige Anker, — ville aldrig kunne blive enige. Det glæder mig ellers at erfare, at K—H., der unægtelig er den christeligste af Kro's Modstandere, ihvorvel han ikke har truffet det rette Middel til at fuldkommengjøre Kirke og Christendom, og ikke synes at have indseet det Urigtige og Falske i den kirkelige Læres Indhold — dog er enig med mig **saavel** i at anerkjende den protestantiske Kirkes skjæve Stilling til Staten, dens Afhængighed af de verdslige Autoriteter o. s. v. **som** deri: „at Kirkens Tjenere ere for nedsænkede i eller for bundne til det Jordiske og Materielle;" kun behøvede han ikke at indskrænke den engang

sand og ægte, at den kun trænger til at bringes i et videnskabeligt System, hvor Læresætningerne paa en organisk Maade kunne udledes af hinanden, og danne en tætsluttet Eenhed og Heelhed. Speculationen har saaledes anseet det som sin Opgave, at forsvare de kirkelige Dogmer; derved er den nu kommen til at fremføre dem i den allercrassteste og urimeligste Skikkelse, og udlede af dem saadanne Consequentser, som vel laae i dem, men ikke før vare udledte af dem, ja, som man maaskee ikke engang ahnede at laae skjulte i dem. Men paa sine Steder har ogsaa Speculationen frembragt en Forandring i de kirkelige Dogmer, der, selv om den, som en skjult Consequents laa i disse Dogmer, aldrig vil kunne anerkjendes af Kirken. Saaledes i Treenighedslæren. Her har Kirken aldrig gaaet videre, end at antage den som et uforklarligt Mysterium, idet den antog 3 uadskillelig forenede Personer i Guddommen, alle sideordnede og samtidig existerende som Personer. Speculationen derimod har vel beholdt Treheden, men ikke samtidig, idet den lader Sønnen afløse Faderen, som i hele sin Personlighed er gaaet over i Sønnen, saaat Sønnen nu, foruden den forløsende Virksomhed, ogsaa tilskrives hele den guddommelige, Verden angaaende, Virksomhed, saavel den physiske som den aandelige. (See nærmere herom S. 337—44.). Men paa denne Maade kan Fader og Søn ikke engang tænkes som to forskjellige, samtidig existerende, Personer, og den speculative Treenighed er saaledes grundforskjellig fra den Kirkelige. At Aanden ogsaa gaaer ud fra Sønnen, for-

---

udtalte Paastand derhen: at Grunden til Geistlighedens Nedsænkning i det Jordiske og Materielle alene eller fornemmelig er at søge i dens ydre Stilling. Den, der ved Tiltrædelsen af det geistlige Embede var aandeligsindet, vil neppe tabe Aandeligheden, hvis den var ægte, ved ogsaa at beskjæftige sig med andre, saakaldte „heterogene Forretninger;" og den, der ikke var aandeligsindet, vil sjelden vinde Aandeligheden — men maaskee Lærdom — ved at fritages for hine Forretninger. Hovedgrunden ligger dybere.

staaer sig af sig selv, thi hos de Speculative gaaer den alene ud fra Sønnen, og kan ikke mere gaae ud fra Faderen, — uagtet man for Syns Skyld bruger denne kirkelige Formel, — thi Faderen er nu kun til i Sonnen, og har kun i denne Form med Verden at gjøre o. s. v.

Denne speculative Treenighedslære er ikke fremtraadt omsonst; thi herved mener Speculationen at have begrebet Gud, hans Væsen og hele Udviklingsproces fra forst af (see S. 337.), og denne Lære er bleven ligesom det Redskab, hvorved den abstracte speculative Kundskabs Affectation kunde vise sig; et Middel, hvorved denne Retnings aandelige Hovmod og Arrogants kunde komme tilsyne. Gaaer man nu videre til den Maade, hvorpaa Treenigheden sætter sig i Forhold til Menneskene, eller til **Læren om Naaden,** saa bliver Bedraget endnu mere ioinefaldende. Læren om Naaden har Speculationen gjort til den frygteligste Carrikatur. Fra Begyndelsen af overvældes Mennesket — det vil da sige den, som døbes = den Christne, thi de Andres Dør synes Treenigheden at gaae forbi — af Naaden, forat det senere kan bemestre sig den, slaae sig til Ridder paa den. I Daaben indplantes den Spire, meddeles den Aand, hvoraf siden efter de aandelige Naadevirkninger i Mennesket udvikle sig, den **er** altsaa **i Mennesket** fra Daabens Dieblik af, og behøver kun at udvikles. Naaden og Naadevirkningen have nu engang i og med Christus og Aanden taget Bolig i den Døbte; han har den altsaa **i sig selv,** og behøver ikke at søge den udenfor sig, f. Ex. hos Gud. Dette kunde desuden have sine Vanskeligheder; da Gud Fader er gaaet over i Sønnen (Christus), og Christus engang for alle „ved Daaben har meddeelt sig selv og Aanden heel og udeelt til Enhver" (see S. 326—33 og fl. St.), og „vor Daab (naturligviis paa Grund deraf) ikke kan slaae os feil*)." I det Hele taget er Dogmet om

*) Dette, at Mennesket modtager Naaden og kommer i Besiddelse af den, uden at det selv kan, bør eller behøver at gjøre Noget dertil — gaaer igjennem den fabersk-martensenske Theologie, og vil

Naaden og Naadevirkningerne et slaaende Exempel paa de grelle Modsætninger, som de speculative Theologer jage efter, hvorved de, istedetfor at opklare Dunkelhederne, for-

---

være klart af flere Steder i det Følgende, navnlig af Læren om Daaben betragtet som Pagt; thi til Virkeliggjørelsen af dette Pagtsforhold **skal Mennesket ikke kunne gjøre Noget, Gud derimod Alt** (See S. 381—411).

Pastor Daumgaard, hvis Anskuelse: at Daaben nærmer sig til de 2de Førstes, udtrykker dette saaledes i den (S. 405—10.) omtalte Afhandling S. 11: „Ethvert Menneske, som er døbt, hører til de Helliges Tal, og **kan ikke falde ud af Naadestanden**, thi, kunde det det, **da var den guddommelige Naades Tilstedeværelse betinget ved Menneskets Medvirkning.**" Den er altsaa **ikke betinget ved Menneskets Medvirkning**!! — Jeg antager: at enhver tænkende Christen vil indsee, hvor rædsom denne Lære er. Jeg for min Deel anseer den saaledes, som om den havde sin Oprindelse fra Menneskehedens største Fjende, der ved Løgn og Bedragerie søger at føre den bag Lyset; anseer den for **saa** farlig, **saa** forgiftet, at naar jeg skulde vælge imellem Katholikernes Lære om Naaden og Gjerningerne, vilde jeg ikke tage i Betænkning at foretrække den for **den** Naadeslære, man **nu** er begyndt at lære i den protestantiske Kirke; thi, lægge Katholikerne endog for megen Vægt paa Menneskets Andeel i Tilegnelsen af Naaden, saa udelukke de dog ikke Guds Virksomhed og Andeel deri, men her lader man Naaden gjøre Alt, Mennesket Intet; gjør den ufortabelig i den Grad, at den **ikke** skal være **betinget ved Menneskets Medvirkning**! Min Forbauselse over denne Lære og den daumgaardske Afhandling i det Hele taget er saa meget større, da han er mig bekjendt som en af de dygtigste Candidater, der i de sidste 10 Aar have taget Attestats. Dog — ogsaa Biskopper og Professorer m. fl. hylde den samme Lære!! Dette, tilligemed mange flere Exempler, er da et slaaende Beviis paa: hvor lidet den blotte Lærdom, saakaldte Videnskabelighed eller Kundskab, formaaer at give Mennesket den **sande** Kundskab om Gud og Menneskets Forhold til ham, naar man ikke først og fremmest lægger an paa **det fromme, Gud velbehagelige Sind.** (See ovenfor S. XXII-XXVI.).

klare og opløse — eller som de selv benævne det forsone!? — Modsætningerne, kun bringe en absurd og uchristelig Forvirring og Modsigelse ind i de christelige Læresætninger.

Det er nu let at see, at man intet Begreb har om Naaden naar man fremstiller den paa denne Maade, men netop derved tilintetgjør den; thi denne forfærdelige Naade er i Virkeligheden ingen Naade. Det gaaer derfor disse Theologer, som det vilde gaae En, der uden videre kaster sig i Vandet i den Tanke, at han maa kunne svømme siden der er Vand, men drukner, fordi der idetmindste behøves lidt mere end Vandet **alene**, forat kunne holde sig paa Vandets Overflade; fordi den, som saaledes kaster sig i Vandet, dog idetmindste maa gjøre nogen Bevægelser for ikke at synke ned i Dybet. Saaledes styrte disse Mennesker sig hovedkulds ind i Naaden, mene ved Daaben at gribes, fyldes og bæres af den, og troe, at dette just er den rigtige Maade, hvorpaa Mennesket kommer i Forbindelse med og Besiddelse af Naaden; men derved drukne de i Naaden paa sin Maade som den, der kastede sig i Vandet, uden selv at kunne gjøre den mindste Bevægelse til at svømme, og Naaden gaaer tabt for dem*).

*) Naar man nu, ved at anstille disse og andre lignende Betragtninger over den speculative Theologie, paa den ene Side er kommen til de ovenfor antydede Resultater; paa den anden Side derimod har seet, hvorledes Menneskene i Almindelighed lade sig bedaare, — endogsaa af enkelte Mennesker, der selv i høieste Grad ere bedaarede — og det i den Grad, at ikke blot en stor Deel af Danmarks studerende Ungdom har troet at finde den ægte videnskabelige Udvikling af den sande Christendom i den martensenske Theologie, og saaledes, for at naae aandelig Modenhed, Frelse og Salighed, har kastet sig paa den, men at denne Lærer ogsaa i Sverrig, nærmest i Anledning af hans „Grundrids til Moralphilosophiens System. Kjøbenh. 1841." — et Product, der vrimler af uchristelig Begrebsforvirring og Modsigelser — er bleven udbasunet som en Epoche=gjørende Theolog, og at han nylig ved Kiels Universitet er bleven modtaget paa en meget ærefuld Maade, som den „hædrede og begeistrede Lærer af fri(!) og dog

Dette anføres kun exempelviis, idet Læsern forreſten henviſes til det Følgende, navnlig Gjendrivelſen af den martenſenſkfaberſke Lære om **Troens Forhold til Daaben** (S. 223—36 og flg.), ſamt til de øvrige falſke Sætninger, uddragne af deres Daabslære, ſom fremſtilles og gjendrives S. 316 og flg. Har man nu forſt fattet og indſeet, paa hvilket Standpunct hine

indholdsrig(!?) Theologie, den Theologie, der tilhører Fremtiden, og hvem Fremtiden tilhører . . . . der med lige Kraft (ſom Prof. Dorner i Kiel) har vakt et **nyt videnſkabeligt Liv**(!) blandt de theologiſke Studerende ved Kjøbenhavner-Høiſkolen, hvis **Skrifter** ikke mindre vidne om, hvor **herlig**(!) og **fri** Theologien geſtalter ſig for ham, m. m.," f. Ex.: „**dybt af Myſtiken** øſer De; den tydſke Philoſophie forplanter De til det fjerne Land, og giver den Borgerret (!) i Theologien, og alle Deres Gaver helliger De den ene **evangeliſke**(!!) Kirke o. ſ. v." — naar man betragter Alt dette, ſiger jeg, og **ſelv levende føler** og **erkjender**: at **netop denne** Theologie i hele ſit Væſen nærmeſt **er formel** og **indholdsløs** — det vil ſige: indholdsløs i Forhold til det **rige aandelige Indhold Chriſtendommen er i Beſiddelſe af**, thi ganſke indholdsløs kan den jo ikke være — at den er **forvirret** og **falſk**; at den fremſtiller den Deel af den chriſtelige Religions Indhold, ſom **den anſeer** for den vigtigſte og derfor har behandlet med den ſtørſte Forkjærlighed, ſaa uforſvarlig, at den ved en Udvikling og Form, der er bygget paa en falſk Dialektik, Luftkaſteller og Hjerneſpind, **aldeles** er bleven **forvandſket**, og udgjør paa denne Maade det meſt forvirrede og vilkaarlige Sammenſurium af chriſtelige og uchriſtelige Elementer, — ſaa kan **den**, der ved Guds Naade **ſelv** har faaet en **bedre Grundvold** i Chriſtendommen, **oplevet** dens ſaliggjørende Virkninger i ſit Inderſte og gjort den til **ſin Eiendom**, kun forbauſes, harmes og ynkes over den **grændſeløſe Jammer** og **Elendighed**, aandelige Tomhed eller Aandløshed og Mangel paa en **ſand chriſtelig Gehalt**, der **maa være herſkende paa ſlige Steder**, være herſkende i den Grad, at **ikke alene** den ſtuderende Ungdom ſkareviis jager efter dette **ulykſalige Makværk**, men at ſelv mange ældre og **modnere Lærde** **ogſaa** lade ſig henrive, og bilde ſig ind, at de **deri kan finde Tilfredsſtillelſe!!!**

Kirkelærere med deres Tilhængere og Bundsforvandte staae, saa vil man, — haaber jeg, — indsee Nødvendigheden af, at vende Blikket — ja, vende sig selv mod Kirken, inden man indlader sig i Kamp med dens aabenbare Fiender; indsee Nødvendigheden af, først at udrive det indvortes Onde, at rense sig selv, at udrydde Giften, der tærer paa den aandelige Kraft og Marv, og uden Tvivl maa bevirke, at Kjæmperen neppe vil have begyndt Kampen inden Kræfterne svigte ham. Det vil, haaber jeg, være klart for Enhver, at man, saadan som Sagerne nu staae, er aldeles uskikket til at træde i aaben Kamp mod de aabenbare Fiender, i Haab om Seier.

Det er netop af denne Grund, at jeg har følt mig uimodstaaelig opfordret til først at drage tilfelts imod Kirken, deels mod den gamle Overtro, hvormed de christelige Læresætninger ere befængte, deels dens saakaldte nye Venner, som baade trække frem det allerurimeligste, aandløseste og fordærveligste af Kirkens gamle Forraad, og lægge derpaa til af sit Eget, for, som de mene, at give hine Lærdomme et videnskabeligt Udseende, Fynd og Kraft. Jeg sagde: „Venner," det er just dette Ord, som er saa farligt. En Ven, naar han ikke er sand og oprigtig, kan skade og skader i Almindelighed meget mere, end en Fiende. Speculationen har sneget sig ind i Kirke og Christendom under Venskabs Maske, men er igrunden Christendommens farligste Fiende. En saadan Ven maa man prøve inden man allierer sig med ham til Kamp imod den aabenbare Fiende, eller overlader Kampen til ham alene. Har man da først anstillet Prøven, og, i det Tilfælde at Vennen ikke var ægte, skilt sig af med ham, frabedet sig hans Alliance, — er man unægtelig langt mindre udsat for Fare, langt sikkrere paa Seier. Da nu desuden de aabenbare Fiender have gjennemskuet dette Forhold, have seet, at Speculationen igrunden er en indbildt, en falsk Ven, der ligesaalidt som Kirken selv er istand til at forsvare Christendommen imod deres Angreb, saalænge den (Kirken) holder paa alle de aandløse, urimelige og uchristelige Sætninger, som den har hyldet igjennem

Aarhundreder — saa tjener denne Alliance kun til at gjøre Kirke og Christendom endnu uslere, endnu mere foragtelig og forkastelig i Modstandernes Øine; thi det er begribeligt, at en Fjende maa ynkes over og foragte sin Modstander endnu mere ved at see, at han allierer sig med En, der, langt fra at bringe hans Vaaben Lykke, tvertimod kun kan skade og svække ham.

Af disse Grunde har jeg dennegang aldeles ikke taget Hensyn til den Christendommen opløsende Straußianisme, der senere ved Feuerbach, Bruno Bauer og fl. er bleven til en al Religion fornægtende Retning. Herpaa kan man aldeles ikke tænke saalænge Alt staaer i Kirken som det nu staaer. Kirken er for Tiden ikke istand til at bekjæmpe den, thi den har ikke vundet Kræfter i Forhold til Modstanderne. Men allermindst vil Speculationen, Kirkens Allierede, være istand dertil. Har nærmest Kirken selv i de forbigangne Tider givet Anledning til det Fritænkerie, Irreligiositet, Religionsbespottelse o. s. v., som til forskjellige Tider har taget Overhaand, saa vil Speculationen i den nærværende Tid ikke mindre give Anledning dertil, give Anledning til, at Mange, som, ikke tilfredsstillede ved Kirketroen, gribe Speculationen, og den speculative Fremstilling af Kirkelæren, endnu utilfredsstillede, maaskee i en høiere Grad end før, efterhaanden komme til den Overbeviisning, at det Hele kun er Fjas og Fabler, og at de saaledes aldeles gaae Glip af Christendommens Goder og lide Skibbrud paa Troen*).

*) Den i vor Tid saa sjeldne (anonyme) Forfatter, Johannes *de silentio*, der paa flere Steder i „Frygt og Bæven," ja, af og til i dette Skrift heelt igjennem, med den glødende Ironi og andre Sindsstemninger der staae til hans Raadighed, paa en meget følelig Maade har afsløret en væsentlig Deel af de herskende Jammerligheder, og tugtet Nutidens opblæste men tomme saakaldte Tvivlere og Tænkere, der bilde sig ind „at have tvivlet om Alt for at gaae videre," og saaledes have opnaaet „Oversigtsmændenes overfladiske Alvi-

Speculationen er derfor saa langt fra at kunne skaffe den sande Tro og Christendom Seier, at den tvertimod baner Veien for og Overgangen til Vantro og Irreligiøsitet. Hvis man kjendte Alle dem, der, i den sidste Tid af 4 eller 5 Aar, siden Speculationen nogenlunde var bleven bekjendt og begyndt at studeres, opfattes og tilegnes af de danske Studerende, — ere blevne rystede i deres Tro og religiøse Overbeviisning, og paa Veien til at blive Fritænkere, bevidste eller ubevidste Pantheister og Selvforgudere — ikke at tale om alle dem, som ved aandeligt Hovmod og en eensidig Videns Retning ere blevne opblæste og forqvaklede — saa vilde man allerede see mangen en fordærvelig Frugt af Speculationen. Allerede Cand. Philos. Brøchner afgiver et Exempel paa, hvorledes man netop ved den føres bort fra den positive Christendom, naar man ikke vil foregjøgle sig en Overbeviisning, naar man ikke vil lade sig nøie med de urimeligste Paastande og Postulater, Taarnbygninger, der svæve i Luften, og tomme Hjernespind, — dog, det er destoværre saa sjeldent, at man har Mod og Oprigtighed nok til aabenbart at tilstaae sin Overbeviisning for sig selv og Andre, — og han har selv forklaret, at han netop ved Speculationen er bragt over paa Vantroens Gebet; men man kan være vis paa,

denhed," — hvorved han i Særdeleshed synes at sigte til Nutidens speculative Videnskabsflikkere, som han ellers benævner „speculative Marqueurer, Paragraphslugere, systematiske Posekiggere, der immer gaae videre og forklare mere end de selv have forstaaet o.s.v." — **ogsaa han er af den samme Mening.** Han siger saaledes S. 120: „at en Tvivler, om han end ved at tale bragte al mulig Ulykke over Verden, er dog langt at foretrække for disse elendige Slikmunde, der smage paa Alt, og som ville helbrede Tvivlen uden at kjende den, og **som da derfor i Almindelighed ere den nærmere Anledning til at Tvivlen bryder vildt og ustyrligt frem.**" Dette synes især at tage Hensyn til Nutidens Speculanter, og vist er det, at det allerfortrinligst passer paa dem.

at der forberedes Flere dertil, og jeg kjender Nogle, som oprigtigen have yttret for mig, at de ikke kunde tilfredsstilles ved den speculative Theologie, som læres her ved Universitetet; at de nok mærkede, at den ikke var det, som den gav sig ud for; at der i den vare mange Huulheder, mange Spring, mange gjennemgribende Modsigelser, og de vare saaledes nødte til at tye et andetsteds hen; de iblandt disse, som nu havde gjort Bekjendtskab med Strauß, fandt derimod, at uagtet hans Argumentation og hele Fremgangsmaade var meget farlig for Christendommen, var den dog anderledes klar og overbevisende end den speculative Methode *).

*) Som et iblandt flere Beviser paa den speculative Theologies Afmagt hertillands kunde maaskee anføres, at Prof. Martensen og hans Tilhængere ikke engang synes at have trøstet sig til at gjendrive de „Brøchnerske Bemærkninger" imod hans „christelige Daab." Og dog maa det være klart for enhver uhildet og competent Dommer, at Brøchner — uagtet han selv ikke staaer paa det positiv-christelige Standpunct, hvilket Intet gjør til Sagen, da man ligesaavel bør høre Sandheden af en Modstander, som af En, der har de samme Anskuelser — i sine Bemærkninger tydeligen har paaviist saavel Prof. Martensens uvidenskabelige Fremgangsmaade, som hans Uovereensstemmelse deels med den lutherske Kirkes Lære deels med Skriften.

Som en lille Mærkværdighed tillader jeg mig, i Anledning af de tvende ovenanførte Pjecer, endnu at anføre følgende: En af de herværende islandske Studenter sendte et Exemplar af disse Smaaskrifter til en Præst i Island, som han vidste interesserede sig for Sagen. Han har siden i Efteraaret modtaget Brev fra Samme, hvori han fortæller: at han vel indseer og forstaaer Brøchners aabenbare Opposition imod Christendommen, men finder dog hans Beviisførelse klar og træffende. Om Prof. Martensens „christelige Daab" yttrer han derimod: at han, da han havde læst nogle Sider, ikke kunde holde ud at læse Mere, da det var ham klart: at den martensenske Lære om „Troen som Daabens Frugt" og Daaben som Troens Princip, ikke blot strid imod enkelte Steder af det N. T. men imod hele det N. T. Denne Præst var vel en af de ustuderede Præster i Island — saale-

Naar altsaa Prof. Martensen (Intell. Bl. for 1842. S. 72.) taler om at „gjennemkjæmpe Striden paa det reent aandelige Gebet" — enten han saa dermed mener Striden med Secterne, navnlig Baptisterne, eller med Straußianerne, — saa frygter jeg saare, at dersom Christendommen ikke havde andre Kræfter til at kjæmpe med, end Speculationen, saa vilde Resultatet om kort eller lang Tid blive, at den ikke mere var paa Jorden, ja, at ikke alene Christendommens Herlighed snart vilde være forsvunden, men selv Religionens tidligere Form, Troen paa den **eneste sande Gud**, og at Alt vilde ende med en aandløs Pantheisme og Selvforgudelse. (Smlgn. S. 234—35. 281—82. 436—38. Anm. og fl. St.). Men takket være den, der ved Christus har aabenbaret os Fylden af **sin Kjærlighed**, Viisdom og Magt; thi ved disse Christendommens **egne**, af al Speculation og verdslig Viisdom uafhængig existerende **guddommelige Kræfter**, vil den ogsaa fremdeles kunne bestaae, **renses** og **fuldkommengjøres**, og **netop derved** vinde Seier over dens Modstandere og udfolde sine velsignelsesrige Virkninger blandt Menneskeslægten indtil Dagenes Ende.

4. Min Strids- og Fremgangsmaade, og Bevæggrundene til den m. m.

Og hvad nu min Stridsmaade angaaer, saa veed jeg meget godt, at man vil finde den grov, ja maaskee fanatisk, kort sagt: utaalelig. Dette er ganske naturligt, og kan ikke blive anderledes, i et Land, **hvor** man kun sjelden er oplagt

des pleier man hertillands at kalde Pluraliteten af de islandske Præster, der ikke have studeret ved Kjøbenhavns Universitet — men det vil maaskee blive klart for dem, der gjennemlæse denne Bog, at der ogsaa iblandt dem, der have studeret ved Kjøbenhavns Universitet, gives dem, der ere af den samme Mening, uagtet den høistuderede danske Geistlighed, som bekjendt, ved sin Taushed har anerkjendt dette Skrift.

til at høre den nøgne Sandhed; **hvor** de Allerfleste, navnlig i religiøs Henseende, ikke tilstrækkelig kjende den, og have fra Barndommen af inddrukket en Blanding af Sandhed og Løgn, paa den Maade, at de ikke kunne skjelne Sandheden fra Løgnen, efterdi det Hele gjælder for Sandhed; **hvor** fremdeles Fleerheden af dem, som maae antages at staae paa et høiere Trin af Sandhedens Erkjendelse, af forskjellige Hensyn ikke tør udtale den; **hvor** endog de Faa, der have udtalt eller endnu bestræbe sig for at udtale den, deels indskrænkes i deres Bestræbelser derfor ved den udvortes, navnlig Lovens, Magt, deels — forsaavidt de kunne udtale den uden at komme i Conflict med Lovens Bogstav, — holde sig inden saa snævre Grændser, som muligt, og navnlig pleie at tage sig saameget muligt i Agt for at drage tilfelts mod de Enkelte, fra hvem Vildfarelserne nærmest hidrøre, især naar disse ere vægtige, i Statens Tjeneste høitstaaende Personer; overhoved i et Land, **hvor** Folkets Characteer idet hele taget synes at være gjennemtrængt af en vis Trægbed, Betænkelighed, Varsomhed, der søger sin Lige, og Hensynstagen i det Uendelige; **hvor** der kun findes enkelte Mænd, om hvilke man vel kan sige, at de vide hvad de ville, at de have en fast Charakteer, men dog, som oftest, altfor meget blive influerede af hiint almindelig herskende Varsomhedsprincip, og savne det Mod, den Energi, Kraft og Liv, der nødvendig maa være forenet med Villiens Fasthed for at gjennemføre noget virkelig Stort og Godt; endelig i et Land, **hvor** man altid kan gjøre Regning paa Hindringer og Modstand fra flere Sider naar Noget, som ligger over den almindelige Sphære, eller strider imod det Vedtagne og Hverdagslige, skal føres igjennem. At denne usle Hensynstagen o. s. v. gjælder paa det religiøs-moralske Gebet hos den Klasse af Samfundet, der nærmest skal haandhæve Religionen og dens Sandheder, — er vist, og herpaa har den sidste Tid givet et slaaende men tillige saare bedroveligt Beviis ved den Omstændighed, at i over halvandet Aar ikke en Eneste har opladt sin Mund for at gjendrive og tilrettevise det

afskyelige saberske Product, der nærmest har givet Anledning til dette Skrift, uagtet man ikke kan antage andet, end at idetmindste Nogle af den danske Geistlighed, og navnlig de theologiske Professorer, Martensen undtagen, have indseet: at deri var meget Falskt og Fordærveligt. Det Samme gjælder om det martensenske Product. „den christelige Daab", der endnu, efter mere end et halvt Aars Forløb, ikke er bleven beæret med en eneste Modbemærkning af denne evangeliske Kirkes Theologer eller Geistlige!

Derimod tilstaaes gjerne: at det kan have sine Undtagelser paa det politiske Gebet. Men uagtet Politiken unægteligen har sine Sandheder, som de, der søge at hæve Staten, maae søge at føre igjennem og opretholde, saa kunne disse dog aldrig fremtræde med den verdensovervindende Kraft, som de religiøse; jeg maa derfor, hvergang jeg tænker over den høiere Magt, som de religiøse Sandheder give, glæde mig ved Tanken om, at naar disse fremtræde med den tilbørlige Kraft og Energi, ville de ikke saaledes kunne holdes tilbage og hæmmes, som de politiske, men trænge igjennem enhver Modstand, med en saameget større Magt, som de ere endnu mere uundværlige for Mennesket end nogensomhelst andre Sandheder, da de dog egentlig — og kun de — ere det, der formaaer at skabe Menneskets sande Lyksalighed. Ligesom ogsaa Religionen er Rigernes Grundkraft og fasteste Grundvold, thi savnes den, kan en Nations sande Lykke og Velstand aldrig blive fast og sikker, — dens Regjeringsform være nu enten monarchisk, aristokratisk eller democratisk, der hver for sig paa sine Steder, til sine Tider og under sine Betingelser kunne være hensigtssvarende, — naar de kun bygges paa den ægte religiøs-christelige Grundvold. Men netop i denne (Religionens) Sphære er det, at der i Danmark savnes Personer med energisk Villie, Kraft og Liv, og derfor er jeg, efter i flere Aar at have iagttaget den danske Kirkes Beskaffenhed, samt overhoved Theologien hertillands, og de forskjellige Retninger, som findes i Kirke og Theologie tilligemed de

meſt fremragende Perſoner, der repræſentere disſe — kommen til den Overbeviisning, at der i Danmark **ikke** findes **en eneſte Mand**, der er i Beſiddelſen af alle de Egenſkaber, ſom nødvendigen maae findes hos En, der vil gjennemføre religiøſe Sandheder forſkjellige fra dem, der gjælde i Kirken, med andre Ord, blive Kirkereformator; og jeg har fundet dette bekræftet paa en eller anden Maade ved alle de Skrifter, der i den ſenere Tid ere udgivne af danſke Theologer, angaaende Meningsforſkjel i Troes Sager; thi de have enten ſkortet paa Energi, Liv og Kraft, eller paa Klarhed og Grundighed. De **Førſte**, der ikke ſaameget manglede Grundighed, har man ſaavidt muligt med en klog og foruem Taushed gaaet forbi, netop paa Grund af, at de ikke angrebe Vildfarelſerne og de vildfarende Perſoner med tilbørlig Kraft, Energi og Henſynsløshed; imod **de Sidſte** har man ſat andre Lignende, og ſaaledes er Alt gaaet lige op, og blevet ved det Gamle. Med alt dette have de theologiſke Retninger baade gaaet mere og mere til Yderligheder, og voxet i Antal (ſee ovenfor).

Ligeſom jeg nu — idet jeg efterhaanden ved Guds Naades Biſtand er trængt dybere ind i Chriſtendommens Aand — paa den ene Side er kommen til Overbeviisning om: at den Lutherſke (navnlig danſke) Statskirke meget haardt trænger til en Reformation, fornemmelig i dens Læregreb, eller Udviklingen og Fremſtillingen af de chriſtelige Hovedlærdomme, hvis Chriſti Aand ſkal kunne gjennemtrænge de Kirker, ſom bære Chriſti Navn; ſaaledes har jeg ogſaa paa den anden Side ikke mindre erkjendt Nødvendigheden af at bruge en anden Fremgangs- og Stridsmaade, end der hidtil er brugt i Danmark. Jeg kunde ikke dølge for mig, at det var nødvendigt, ikke blot i Almindelighed at rive ned og modbeviſe det Falſke i Kirkelæren, der ſtrider imod og undertrykker Chriſtendommens ſande Væſen og Aand, men at det var ligeſaa nødvendigt perſonlig at angribe dem, der fornemmelig bruge deres Lærdom, eller Magt og Myndighed til at opretholde, ud-

vikle og foroge de falske Lærdomme. Jeg indsaae, som sagt, Nodvendigheden heraf, og uagtet det var let at forudsee, at det kunde have farlige Følger for den Angribende, saa kunde jeg intet Hensyn tage hertil, thi jeg frygter ikke Mennesker, men onskede kun at gjore Guds Villie og bidrage til mine Medmenneskers Lyksalighed efter de Kundskaber Gud har givet mig dertil, og paa den Maade, som jeg ansaae for den kraftigste og hensigtsmæssigste, uden at tage selv det ringeste Hensyn til den mulige Fare.

Men — vil man maaskee indvende — fordi jeg selv foragter Faren og ikke skyer nogensomhelst timelige Opofrelser, burde jeg dog skaane Andre, og ikke saaledes personlig angribe dem, men i Almindelighed bekjæmpe de Lærdomme, som jeg ansaae for falske. De som gjøre denne Indvending — og de ville vist blive Mange — vise, at de kun lidet have tænkt over denne Sag, at de ikke have lagt Mærke til de vigtigste Begivenheder i Kirken, nærmest de reformerende Forandringer, og den Maade, hvorpaa de ere gaaede for sig; thi havde de gjort det, vilde de have fundet, at slige Forandringer eller Forbedringer ikke kunne finde Sted uden **personlig** Conflict mellem dem, der have staaet i Spidsen for de modsatte Anskuelser. Det Samme er Tilfældet endnu i vore Dage, og netop deraf kan man forklare sig, at saamange fortrinlige Udviklinger af de christelige Troeslærdomme, der ere givne af enkelte Theologer navnlig i de tydske Stater, tildeels i de sidste 60 til 70 Aar, men fornemmelig i de allersidste to til tre Aartier — i den Grad ere blevne upaaagtede af Kirken i dens Heelhed, og dens Repræsentanter, at man endnu ikke har fundet sig foranlediget til at forandre og forbedre de Symboler, der allerede have bestaaet uforandrede i over 300 Aar, og saaledes ere blevne langt bagefter hele den nyere Udvikling af den bibelske Fortolkning og de christelige Troeslærdomme.

Men da denne virkelige Fremadskriden og Udvikling af den christelige Lære dog paa den anden Side nodvendigen har maat-

tet tiltale og gribe en stor Mængde enkelte Individer saavel iblandt Theologer, som Ikketheologer, saa er herved bleven fremkaldt en mangfoldig Forskjellighed i Opfattelsen af de christelige Troeslærdomme indenfor Kirkens Grændser, og Kirken er saaledes adsplittet i sit Inderste, men stræber dog paa den anden Side, ved enkelte Theologer og overordnede Geistlige, at bevare idetmindste Skinnet af Eenhed, som dens Repræsentanter mene at være saa uhyre Vigtigt, at flere af dem lade sig forstaae med, at Kirken, ved at tabe denne blot ydre Eenhed, ikke mere er Kirke! De indeslutte altsaa de kirkelige Helligdomme med den største Omhyggelighed ligesom i et helligt Skrin, hvor ingen formeentlig vanhellig Haand kan røre dem, hvor intet aandeligt Vindpust kan indvirke paa dem, og selv stille de dem op som Vægtere ved dette Skrin. Komme der endogsaa enkelte Stød udenfra, saa blive disse saameget som muligt afparerede, eller om de ogsaa berøre Skrinet, have de dog ikke Kraft nok til at sprænge det; og den deri indesluttede Helligdom bliver liggende uberørt*). Det vil

*) Hermed sigtes navnlig til den Maade, hvorpaa de statskirkelige og speculative Theologer fremstille og forsvare Læren om Sacramenterne og disses miraculøse Virkninger, hvori man i den sidste Tid er gaaet til en affindig og aldeles uchristelig Yderlighed, der truer med at omstøde al sand Christendom. Navnlig er Daabs-Manien i sidstleden Sommer gaaet saavidt hos enkelte af Hovedstadens fornemste og høiststaaende Prædikanter, at disse som oftest hver anden Gang, undertiden ogsaa hver Gang de betraadte Prædikestolen, søgte Anledning til at gaae ind paa Daaben, og polemisere imod de Partier, der ikke hylde Kirkens og deres allercrasseste Daabs-Anskuelser. Saaledes maatte navnlig Sjællands Overhyrde fra Prædikestolen engang gjøre Undskyldning for, at han igjen talede om Daaben, da han i sin sidste Prædiken paa samme Sted, ganske kort iforveien, ogsaa havde været i Lag med den. Kun Skade, at hans Beviisførelse — om den ellers fortjente dette Navn — var ligesaa utilstrækkelig til at overbevise enhver tænkende Christen, den sidste Gang, som den første. — Den samme Iver for Kirken og Sacramenterne,

heraf være klart, at det er nødvendigt netop at slaae disse **Personer**, som vogte den formeentlig uantastelige Helligdom, til Jorden, for at kunne faae Magt over det, som de bevogte. Og saaledes er det uundgaaeligt **juſt perſonlig** at angribe dem, som agere enten de crasseste kirkelige Læresætningers eller andre uchristelige Lærdommes Forsvarere.

Men — vil man sige — sæt ogsaa at de angrebes personlig, det maa dog skee med Moderation og Beskedenhed, og derfor ere saadanne Udtryk, som: ›ugudelig‹, uchristelig, falsk, fordærvelig, forqvaklet, forvirret, fordreiet, aandløs*),

navnlig Daaben, har Pastor Paulli viist. Et slaaende Beviis herpaa ere de nylig udkomne „Prædikener om Kirken og Sacramenterne af J. H. Paulli, Hof- og Slotspræst o. s. v. Kjøbenh. 1844." Om dette Product kan jeg denne Gang kun bemærke: at det, betragtet som practiske, populaire Foredrag, er et værdigt Sidestykke til Forfatterens lærde Ven Prof. Martensens ovennævnte Skrift: „Den christelige Daab."

*) Med Hensyn til Udtrykket aandløs og de øvrige med Aand sammensatte Ord bemærkes engang for alle: at jeg gaaer ud fra den hellige Aand, Religionens eller den religiøse Aand, og anseer det, som strider imod **denne Aand**, for aandløst o. s. v.; og det er begribeligt, at jeg netop idet jeg taler om Religionen og strider for den, ikke kan indlade mig paa andre Aands-begreber, eller bruge dem som Maalestok for min Dom om Aandeligheden af en christelig Idee, eller Mening. Der ere saamange Retninger foruden den religiøse, hvori Aanden, naar den tages i dens almindeligste Betydning — eller dog en Art af Aand — viser sig, men disse kunne ikke tages i Betragtning, naar Talen er om hvorvidt Noget er christeligt, overeensstemmende med Christendommens Aand, eller ikke, da de ere Christendommen, som saadan, mere eller mindre uvedkommende, og existerede tildeels inden Christendommen var i Verden (f. Ex. den æsthetiske eller Konstens Aand hos Grækerne o. s. v.). Jeg har fundet mig nødsaget til at gjøre denne Bemærkning paa Grund af **den uhyre Confusion i Aandsbegrebet**, der har gjort sig gjældende hos en Deel af den nærværende Slægt. (Smlgn. iøvrigt hermed S. 326—28).

aandsforvirret, o. s. v. — brugte enten om dem selv eller deres Lære og Fremgangsmaade — aldeles upassende og forkastelige. Hertil svares: det er mig velbekjendt, at man hertillands lægger mest Vægt paa **Formen** og mindst paa **Indholdet**, og at dette undertiden gaaer saavidt, at naar Sandheden, uden fiin Paaklædning, i en simpel Dragt besøger en af de saakaldte Store, eller de fornemme Folk og Personer af Embedsklassen, bliver den ikke sjelden, — som det hedder, paa Grund af at den møder i Negligée — saasnart man faaer Øie paa den viist paa Døren, eller endogsaa kastet ned ad Trapperne, idet man paastaaer, at den har løjet sig sit Navn til og er ikke Sandhed. Men Jeg — jeg har den modsatte Anskuelse, jeg lægger mest Vægt paa **Indholdet**, mindst paa **Formen**, naar Formen ikke vanskaber, eller gjør den Skikkelse den skal repræsentere mindre — men maaskee tvertimod mere — kjendelig, saa maa Formen gjerne være simpel, ja den maa endogsaa være grov, og jeg forvexler ligesaalidt Sandheden selv, om den kommer til mig i grove Klæder og simpel Habit, med disse, som jeg selv vil lade forvexle mig selv med min Kjole eller Klædedragt.

Som Følge heraf har jeg bestemt at nævne Alting med dets rette Navn, som efter min Overbeviisning tilkommer det: Det, som er i Strid med Christendommens Aand, uchristeligt og ugudeligt, det, som provet af den sunde Fornuft og Christendommen maa forefindes at være forvirret og forqvaklet, troer jeg med Ret at kunne kalde saaledes, kort sagt: alle de ovenfor anførte Navne **maae** kunne bruges, hvor overveiende Grunde tale for, at de passe, ligesom Tyven, naar han er bleven overbeviist, kan og bør kaldes Tyv, Røveren: Røver, Morderen: Morder, o. s. v. Ja, jeg tillader mig endvidere at paastaae, at det ikke blot er tilladeligt men endogsaa **nødvendigt** at betjene sig af hine haarde Udtryk, for ikke blot selv at komme til Sandhedens Erkjendelse, men ogsaa bringe Andre dertil; thi skjøndt man i Almindelighed nøies med, at fremstille en Sag eller Lære,

hvis sande Kundskab ellers er af Vigtighed, i den Form, at det er vanskeligt at komme til Sikkerhed, om den, saaledes fremstillet, er falsk eller ikke; saa kan dog den, der er kommen til den subjective Overbeviisning, at den er falsk, ikke lade sig nøie med at blive ved denne Uvished, og enten sige: at det er uvist, om den er sand eller falsk, eller: at den ikke er saa ganske feilfri, rigtig opfattet, — og hvordan forresten Nutidens væmmelige Halvhed og Lunkenhed pleier at udtrykke det — thi herved modsiger han den Overbeviisning, hvortil han var kommen ved antagelige Grunde. Men — hvad der er endnu værre — han foraarsager derved som oftest, at Undersøgelsen, hvoraf Sandheden skal fremgaae, enten altfor meget slappes, eller aldeles ophører, paa Grund af, at den, mod hvem de overveiende Beviser stilledes, men uden at deres Resultat blev udtalt saa skarpt og bestemt, at den, som forsvarede den modsatte Mening, saa sig fremstillet som Forsvarer af Løgn eller grundfalske Lærdomme, — klogeligen holder op og undgaaer at indlade sig videre med sin overlegne Modstander. Er han derimod prostitueret, vil han naturligviis samle alle sine Kræfter, og saamange som der staae til hans Raadighed. Herpaa følger altsaa en Gjendrivelse, hvis en saadan er mulig, og nu aabenbares, paa hvilken af Siderne Sandheden, og paa hvilken af Siderne Løgnen var. Vel er det nu muligt, at ingen af Parterne fuldkommen har truffet Sandheden — skjøndt een af dem maa antages at staae den nærmere end den anden — men de som stride for Sandheden, have ikke gjort deres Pligt, gjort hvad de kunde gjøre, med mindre de, uden at see enten til Hoire eller Venstre, søge af alle Kræfter at skaffe den Mening Indgang som de ansee for Sandhed, indtil den enten **har** seiret eller **er** beseiret.

Heraf vil da være klart, **deels** at det, i en saadan Sag, er aldeles nødvendigt at bruge en streng Fremgangsmaade, at bruge de Udtryk og Talemaader, der ifølge den Stridendes Overbeviisning betegne det, de **skulle betegne**, forat det

Onde og Falske kan afsløres, hvis det er der, eller og=saa falde tilbage paa Beskylderen, hvis det ikke er der; **deels** indsees: at den, der frygter for at gaae frem paa denne Maade, er uskikket til at føre en Kamp, der idetmindste til sine Tider er nødvendig for at opklare eller gjennemføre de høieste Sandheder. Og her ere vi da saaledes ved det andet Punct — der slutter sig til det ovenfor Anførte: om Nødvendigheden af i slige Tilfælde at angribe personlig — dette nemlig: at det er ligesaa nødvendigt at angribe uden Skaansel; og den anden Indvending er altsaa dermed gjendrevet.

Af alt dette følger da: at de Beskyldninger, drr hentes fra Formen, ere **intetsigende**, saalænge det ikke er beviist, at det Indhold, som den betegner som forvirret, uchristeligt, falsk o. s. v. — er det modsatte, thi saalænge dette ikke skeer, vil man kun kunne udgyde sin Smerte over de ellers velfortjente haarde eller haanlige Udtryk, i et usselt og afmægtigt Klageskrig. Men jeg tager intet Hensyn til slige Sørgesange, eller nogensomhelst klagende eller truende Toner selv om de stemmes nok saa høit, hvor de ikke ledsages af kraftige Beviser, der ere istand til at afvæbne mine, og opretholde de Anskuelser, jeg har revet ned som falske. Men har man først modbeviist mine Paastande, saa falder naturligviis alt tilbage paa mig selv, hvilket er retfærdigt; thi den som uden Skaansel har nedrevet og straffet Andre — forudsat at det var uden Grund, — bliver retfærdeligen behandlet paa samme Maade, selv om det skeer i en høiere Grad. Og det er saa langt fra at jeg har eller kan have noget imod, at dette skulde skee ved mig, at jeg endogsaa, i et saadant Tilfælde, maatte opfordre til at straffe mig paa en exemplarisk Maade, Andre til et advarende Exempel, for at Ingen for Fremtiden skal tillade sig, bevæget dertil af en altfor høi Indbildning om egen Lærdom og Dygtighed, eller Sværmerie o. s. v., at bruge en saa umotiveret Fremgangsmaade.

Men der ere ogsaa andre Udtryk, som nærmere tage Hensyn til det Moralske, eller Livet, da de ere brugte forsaavidt man

menes at have handlet eller raadet til at handle imod Christendommen, eller den christelige Kjærlighed og Retfærdighed; disse ere f. Ex. „uretfærdig, uchristelig" o. s. v. Disse Udtryk grunde sig paa en saadan Fremgangs- og Handlemaade i en christelig Sag, der, bedømt efter de christelige Principers Norm, findes at modstride samme. Overhoved maa det noie paaagtes: at jeg kun har dømt eller fordømt de Meninger og Lærdomme, eller den Handlemaade, som jeg fra Christendommens Standpunct anseer for afgjort forkastelige; det samme gjælder, hvor jeg omtaler de falske Principer, som ligge til Grund derfor. Som Følge heraf er det langt fra at jeg gjør nogen Undskyldning for ovenanførte Udtryk, og andre lignende, selv om der maatte findes saadanne, som ere meget mere haarde og betegnende; thi deels ere disse Udtryk byggede paa virkelige Facta — Behandlingen af Baptisterne eller anden uchristelig Fremgangsmaade — deels er al Uretfærdighed i mine Øine af den Beskaffenhed, at den sjelden betegnes saa haardt som den bør; jeg havde derfor paa sine Steder betegnet den endnu haardere, hvis jeg ikke havde indseet, at det indskrænkede Sprog, som kun er en meget svag og ufuldkommen Betegnelse af de aandelige Ting, alligevel ikke vilde være betegnende nok. Hvorledes vil man f. Ex. kunne paastaae, at den, der bruger de Gaver og Evner han har faaet af Gud til paa en uretfærdig og uchristelig Maade at bedrage og undertrykke sin Næste, at han, siger jeg, — selv om han undgaaer Lovens Straf — tilstrækkeligen bliver betegnet ved Ordet „uretfærdig!" Nei! Enhver, der saaledes med Villie og Vidende gjør Sit til at undertrykke den christelige Kjærligheds- og Retfærdigheds-Idee, at vanhellige og forhaane Det, hvis Oprindelse og evige Kilde den hellige, retfærdige, alvise og alkjærlige Gud er, der har skabt Mennesket i sit Billede, og givet ham Evner til, om ikke at opnaae, saa dog at nærme sig hans uendelige Fuldkommenhed — han har fortjent ikke alene at kaldes „uretfærdig," men at kaldes Kjeltring, Skurk, Nidding, og saamange

Navne, som betegne Fordærvelse og Ondskab i Almindelighed, — at han ikke kan kaldes Tyv, Morder, Meeneder o. s. v., undtagen forsaavidt han ogsaa har begaaet de enkelte Forbrydelser, der pleie at betegnes med disse Navne, er let at indsee — men det er meget begribeligt, at en saadan Titulatur ikke convenerer dem, der ellers nok kunne have fortjent den, i en Tid, hvor man saa hyppig lægger an paa at synes hvad man ikke er, lægger an paa Retfærdighedens og Gudfrygtighedens Skin, men fornægter deres Kraft, lægger an paa, at rense og pryde det Ydre, medens det Indre er fuldt af Ureenhed og Uretfærdighed.

Men hvad der endnu giver forøget Rettighed til at bruge hine Udtryk om de Mænd, jeg fornemmelig har angrebet, er ikke alene deres egen uchristelige Fremgangsmaade, men ogsaa de haarde Domme som de have udtalt om Andre, uden i Forveien at have beviist deres Rettighed dertil, alene paa Grund af forskjellige Anskuelser i Troessager, der ofte ere sandere og rigtigere end deres egne. Dette er dobbelt strafværdigt, først fordi de domme eller fordømme Andre for det, hvorfor de overhoved ikke bør fordømme dem, og dernæst fordi det, hvorfor de fordømme Andre, deres Tro og religiøse Anskuelser, er meget mindre forkasteligt og fordømmelsesværdigt end deres egen Tro og religiøse Anskuelser. Det kan derfor heller ikke undgaaes, at Frelserens Ord: „med hvad Dom I dømme Andre, skulle I dømmes," opfyldes paa dem, (see S. 44—45 Anm.).

Endelig maa det, med Hensyn til dette Punct, bemærkes: at jo rigtigere og klarere En har opfattet Noget, jo mere Sandsen derfor er skjærpet, desto skarpere og tydeligere ville de Feil eller Forfalskninger, der indsnige sig deri, træde ham imøde, desto større og afskyeligere ville de være i hans Øine, desto mere ville de oprøre ham. Kunde det nu allerede ved dette Skrift — senere haaber jeg, med Guds Bistand, at det klarere skal fremtræde for Dagens Lys — lykkes mig, idetmindste for en Deel, at overtyde mine Læsere

om min større Fortrolighed med det Inderste og Dybeste i Christendommen, end den, mine Modstandere i Almindelighed ere i Besiddelse af, overtyde dem om, at min Sands for det Aandelige var mere skjærpet, min Kjærlighed mere levende — saa ligger heri en ny Grund, der gjør det ligesaa naturligt, som retfærdigt, at jeg betjener mig af mere betegnende Udtryk end man ellers i Almindelighed pleier at bruge.

Jeg har endvidere paa nogle Steder udtalt en Dom over Geistligheden i det Hele, som Mange ville finde haard og urimelig. Jeg kunde godt lade være at forsvare dette, da den ogsaa af Andre, der dog paa den anden Side ikke have leveret saa mange Beviser, eller overhoved optraadt paa samme Maade som jeg, er bleven haardt modtaget, — saaledes af Pastor Grundtvig (see „om Religions-Forfølgelse" S. 22—24. o. a. St.) m. Fl. (see f. Ex. ovenfor S. XXX—XXXII. Anm.) — og desforværre er dette, som det synes, ligesaa vel begrundet, som hine Domme om de Enkelte; thi at Statskirke-Geistligheden **i det Hele taget ikke er besjælet af den Aand**, den **skal være besjælet af**, er vistnok uimodsigeligt og maa indrømmes af Saamange, som med en ægte christelig Sandhedskjærlighed forene Competence til at dømme derom. **Enten** man tager Hensyn til Fremadskriden i en sand christelig Kundskab, i den sande christelige Aand og christelige Frihed, **eller** til en uegennyttig Stræben og Kalds-Virksomhed, der er gjennemtrængt af Kjærligheden til Gud og Næsten, — vil man overhoved komme til nedslaaende Resultater angaaende Statskirke-Geistligheden. Dette har viist sig paa mangfoldige Maader heri Landet i Løbet af faa Aar, og man behøver kun at betragte Ritual-Sagen, Baptist-Sagen, Offer-Sagen, eller andre mere enkeltstaaende geistlige Sager og Affairer, samt endelig den Omstændighed, at man lader Skrifter yderst fordærvelige og falske af Indhold udbredes i Landet uden at modsige eller gjendrive dem, thi dette vidner deels om Mangel paa ægte christelig Kundskab, deels om religiøs Sorg-

løshed og Indolents, deels endelig om Frygt og Hensynstagen, der er aldeles uværdig for en christelig Lærer. Jeg sagde ovenfor: i det Hele taget; thi ligesom jeg er overbeviist om, at en stor Pluralitet af Geistligheden er mere eller mindre uskikket, uværdig eller udygtig til sin Function, eller i det Høieste kun kan siges at være upaaklagelig, naar man tager dette Ord i den reent juridiske Forstand — saaledes vilde det ogsaa være ubilligt at nægte, at der gives en — skjøndt meget ringere — Deel, der med en større eller mindre Grad af Dygtighed, ogsaa forener idetmindste en pligtmæssig Nidkjærhed i deres Embede; men hvormange de ere, som ere **besjælede** af det **rette Sind**, og, selv i deres Ufuldkommenhed — thi om Hellighed eller Fuldkommenhed er her ikke Tale — **gjennemtrængte af Kjærligheden til Gud og Næsten, der styrer og leder alle deres Handlinger,** det maa han bedømme, der randsager Hjerter og Nyrer, og kjender Hjertets skjulte Raad; men jeg frygter for, at de ere saare faa; thi de Allerfleste have vistnok en saa stor Deel af det jordiske Sind, at hiin Sindsretning ikke ganske kan blive den overveiende, hvilket den dog **bør være***).

*) Heraf følger da ligefrem, at hvor jeg beklager, at Geistligheden i Almindelighed **enten** er altfor lidet bevandret i Skriften, **eller** altfor verdsligsindet o. s. v. — og ikke virkelig gjennemtrængt af den christelige Aand, saa gjælder dette Pluraliteten, men ikke de enkelte Undtagelser som man maa forudsætte at der gives. Jeg har saaledes S. 429—33 ligesom seet mig nødsaget til at betegne den danske Kirkes Lærestand overhoved som **ikke gjennemtrængt** af Christendommen, og syntes ikke, ifølge de foreliggende Kjendsgjerninger, at **kunne** slutte anderledes. Dette Sted, der vistnok er det haardeste, af dem der tage Hensyn til Geistligheden i det Hele taget, anføres ikke her for at forandre eller tilbagekalde det, som der er sagt, men for at gjøre opmærksom paa: at jeg **kun** anseer **den gjennemtrængt af Christendommen,** der ikke blot i **sin Lære,** men tillige i **sit Liv** ledes og styres af de christelige Principer, **saaledes,** at hverken han selv med Villie og Vidende, navnlig i det, som ved-

Dette har jeg fundet bekræftet paa en slaaende Maade ved det Bekjendtskab, jeg har gjort med en Mængde Studerende i de Aar, de forberede sig til sin Embedsvirksomhed, thi her maa en uhildet Jagttager komme til den Erfaring: at hos de Fleste Alt dreier sig først om Examen, og siden om Kaldet eller Befordringen. Men naar nu Sindet først rettes alene paa denne ydre Betingelse for den fremtidige udvortes og materielle Velværen og siden paa denne selv, og de fleste saaledes studere Theologien **uden nogen sand og ægte Religiøsitet, Kjærlighed til Gud, eller Attraae efter at udbrede og befæste Guds Rige paa Jorden,** — hvor kunne de saa blive vel beredte til det, som de ikke fornemmelig have lagt an paa og rettet deres Sind og Attraa imod?*) Eller troer man maaskee, at En bliver aandelig, ægte christeligsindet naar han først er bleven ordineret, og har begyndt den præstelige Virksomhed, selv om han ikke

---

kommer det almene Bedste, handler derimod, eller — saavidt det staaer til ham — taaler at Andre gjøre det; der, for at hævde og gjennemføre Christendommens Aand og Principer, vil opoffre Alt, ja Livet selv; thi ellers er Christendommen ikke bleven til det **herskende Princip** i hans Sjæl, han **er berørt** og mere eller mindre paavirket — **ikke gjennemtrængt** af den.

*) Jeg kan ikke afholde mig fra at bemærke: at ihvorvel Grunden til den sørgelige Mangel paa ægte Religiøsitet hos Pluraliteten af den studerende Ungdom, de vordende Præster og Lærere, for en stor Deel er at søge hos dem selv, har den dog uden al Tvivl sin første og dybeste Grund i den **Mangel paa ægte religiøs Opdragelse fra først af,** som i vore Dage er saa iøinefaldende, hvad **enten** man betragter Familielivet **eller** Skolen, at den, selv ved et flygtigt Blik derpaa, ikke kan undgaae den Religiøses Opmærksomhed. En denne sideordnet Grund til Geistlighedens Egennytte og Materialisme er sikkerlig at søge i den uhensigtsmæssige statslige Indretning med Hensyn til de kirkelige Læreres Forberedelse og Udvælgelse til deres Kald. Mere herom ved en anden Leilighed.

var det for, ikke var det under Forberedelsen til sit Kald? — Det hører vist til Sjældenhederne. At der gives de Tilfælde, hvor en Præst eller Sjælesørger ved Tilskikkelser, Prøvelser og alvorligere Eftertanke aandeliggjøres, indrømmes gjerne, men at Bugsorg og andre verdslige Anliggender som oftest ikke bevirke dette — naar man ikke i Forveien havde den aandelige Retning, det aandelige Sind — er ligesaa vist, som det paa den anden Side er godtgjort ved Erfaring, at hverken saadanne Forretninger, som strængt taget ikke høre til det præstelige Embede eller den nødvendige Omsorg for Livet, selv under trange Kaar, kunne tilintetgjøre det ægte christelige, aandelige Sind, hvor det iforveien er tilstede, hvorimod det ikke sjelden derved er bleven udviklet og befæstet. Men det maa aldrig glemmes eller tabes af Sigte, at det, hvorpaa det fornemmelig og næsten alene kommer an hos en Religions-Tjener — er netop dette: **at Grundvolden fra først af er den sande og ægte christelige.** At enkelte Fuldkommenheder, som enkelte Geistlige ere i Besiddelse af — f. Ex. gode Talegaver o. s. v. — ikke saa meget kunne komme i Betragtning, naar Talen er om hvorvidt de ere aandeligsindede, besjælede af den christelige Aand, eller ei — er begribeligt, thi slige enkelte Fuldkommenheder kunne findes hvor hiint Sind og Aand ikke er, og omvendt, uagtet Talegaven ogsaa er en herlig Gave, naar den er forbundet med hiint fromme Sind og den sande christelige Aand; og kun i det Tilfælde er den at ansee som en **sand Naadegave**, og vil kun i Forening dermed og fremgaaet deraf formaae at virke til en sand Velsignelse.

Hvad endelig de danske Biskopper angaaer, da have disse paa flere Maader, navnlig i Baptist-Sagen, viist en saa paafaldende Mangel paa christelig Friheds-Aand og christelig Tolerance, at **de fortrinsviis** have fortjent Daddel, især naar der tages Hensyn til, **først**: at deres Erklæringer i alle statskirkelige Sager ere af den største Vigtighed for de af Regjeringen tagende endelige Bestemmelser i slige Sa-

ger; samt **dernæst:** at Bisopperne bør gaae for den lavere Geistlighed med godt Exempel; og **endelig:** at de ere i Besiddelse af de Oplysninger, som den mere isolerede, stundom fattige Præst som oftest mangler; denne kan følgelig ikke bedømmes saa haardt, ligesom han paa den anden Side kan være christeligsindet, uden at tage en christelig-activ Deel i en Sag, hvorom han maaskee savnede de tilstrækkelige Oplysninger.

Skjøndt der nu vist neppe er Nogen, der mere end jeg glæder sig over ethvert, selv det ringeste Beviis paa **ægte christeligt Sind** og **Liv**, og skjøndt jeg veed og tilstaaer, at der ogsaa gives enkelte af saadanne Beviser, ligesom der allerede i det Foregaaende er indrømmet, at der findes mange skikkelige og enkelte værdige, gode og samvittighedsfulde Præster iblandt den øvrige mere eller mindre uværdige Mængde — saa kan jeg dog ikke tilbageholde den Overbeviisning, mine Iagttagelser have ført mig til, nemlig: at maaskee neppe nogen Stand overhoved svarer saa lidet til sin Bestemmelse som Statskirke-Geistligheden. Jeg antager at dette, i større eller mindre Grad, ogsaa gjælder om andre Statskirker udenfor Danmark, og har tildeels, ved at søge Oplysninger derom, fundet det bekræftet. Men hvor sørgeligt er ikke dette Resultat om en Stand, hvis hele Virksomhed angaaer Menneskets høieste og dyrebareste Anliggende!

Jeg kan ikke troe andet, end at de bedste og mest aandeligsindede iblandt Geistligheden ofte maae have følt, at der i deres Stand ere saare mange Uværdige, saare mange, der lide af en eller anden Brøst, saare mange, der aldeles ikke ere besjælede af den sande christelige Aand; og at de Samme derfor i Hovedsagen ville give mig Ret; men jo færre der befindes villige dertil, desto mere anseer jeg min Paastand bekræftet; thi den, der ikke indrømmer dette, han maa selv være hildet i den samme Betragtningsmaade af den geistlige Stand som Pluraliteten, og kan derfor ikke see den anderledes end fra det almindelige Standpunct.

Og nu med Hensyn til de Enkelte, der kunde troe sig

forurettede, navnlig Saadanne, som personligen ere blevne angrebne, og som muligen saaledes kunde lide Forringelse paa Anseelse eller Autoritet, saa er jeg vis paa, at dette ikke skeer undtagen det er fortjent, og tjener til at befordre de Manges Vel; thi ikke at tale om, at jeg overalt, som jeg troer, tilstrækkeligen har motiveret mine Angreb, har jeg desuden den Tillid til Gud, at selv om jeg af Uforsigtighed, imod min bedre Villie, havde angrebet En, som var uskyldig, vilde han styre det saaledes, at mit Angreb blev uskadeligt for ham; ja jeg gaaer endvidere, og paastaaer: at det maa gaae saaledes; thi da jeg er mig bevidst, at jeg Ingen **vil** angribe eller skade paa nogensomhelst Maade, undtagen forsaavidt det er nødvendigt for at fremme Guds Sag, saa maa dog den alvise, almægtige og algode Gud **enten** styre det saaledes, at den, der oprigtigen **vil** tjene ham, kun angriber dem, som have fortjent at angribes, og nødvendigen maae angribes for den gode Sags Fremme, **eller** han maa afværge den Skade, der mulig truer en Uskyldig, af den, der kun attraaer at gjøre Guds Villie og gavne sine Medmennesker. Vil Gud altsaa ikke modsige sig selv — men det kan han ikke — saa maa han hjelpe de Angribende, der kun ledes af dette Motiv, til at træffe den Rette, han maa have Haanden i med, han maa virke sammen med dem, der ville samvirke med ham, og som saameget desto mere trænge til hans Medvirkning og vise Styrelse, som de selv ere indskrænkede og deres Kundskab som oftest ikke gaaer jævnsides Villien. Var dette ikke saa, maatte Gud antages at staae paa et lavere Trin, end et ufuldkomment Menneske, thi ethvert Menneske, der ikke vil modsige sig selv, maa dog være villigt til at meddele et andet med ham nøie forbundet Menneske, der kun vil gjøre hans Villie, denne sin Villie, samt paa en eller anden Maade give ham Vink om de Midler, hvorved og Maade hvorpaa den bedst kan udføres, forudsat at den Anden trænger dertil for at udføre hans Villie. Naar man altsaa kun har en paa Kjærligheden til Gud fast grundet Tillid til ham —

men dette have destoværre kun Faa *) — saa vil man ved at anvende sin Opmærksomhed saavel paa sig selv, som paa Verdens-Løbet og de enkelte vigtigere Begivenheder og Personer i Fortid og Samtid, aldrig savne de Vink, der ere nødvendige for den, der har sat **det Godes Fremme** som **sit Formaal**, der finder den høieste Lyst, Glæde og Salighed i at gjøre Guds Villie, og udbrede hans Rige, som bestaaer i **Kjærlighed**, Retfærdighed, Fred og Glæde i den hellige Aand.

Men — uagtet jeg nu saaledes, ved oprigtig at angive Bevæggrundene til min Fremgangsmaade, til en vis Grad har tilfredsstillet de mere ædelt og oprigtigt Tænkende og idetmindste overbeviist dem om, at jeg ikke har handlet af urene Bevæggrunde, ville de dog maaskee synes, at denne min Fremgangsmaade, hvorved jeg har angrebet de fleste Religionspartier her i Landet, og deres Anførere, i høi Grad er uklog, ja dumdristig; da det dog er umuligt, at jeg, ved saaledes at udfordre næsten Alle imod mig — uden paa den anden Side at kunne gjøre sikker Regning paa, at en eneste af disse Hensyns-Theologer antager sig min Sag, selv om Enkelte i det Væsentlige billige mine Anskuelser — kan bestaae, men maa nødes til at bukke under for Overmagten, og saaledes maaskee vil komme til at skade den Sag, jeg vil gavne. Saaledes ville vistnok Mange slutte, og Nogle, der ville mit Vel, og kjende mit Forehavende, have ogsaa virkelig raadt mig til al mulig Varsomhed, raadet mig: saameget muligt at undgaae at støde an imod Magten, eller specielt ophidse imod mig saadanne høitstaaende Personer, hvoraf enhver Enkelt maatte synes at kunne blive mig en altfor farlig Modstander. Men — christelige Ven! saaledes bereg-

*) Jeg indseer meget godt at Verdens-Menneskene ville finde, at dette er en besynderlig Tale, der hverken stemmer overeens med deres Tanker, Ønsker eller Attraa; men selv om hele Verden erklærede denne min Tillid til Gud for Daarlighed, vilde den, i al sin indbildte Viisdom og Magt, ikke kunne forandre det Mindste deri, eller tage det Mindste derfra.

ner jeg ikke, og jeg tilstaaer, at hvor vel end disse Raad kunne være meente, har jeg dog ikke fulgt dem. I en saadan Sag, som jeg nu fører, troer jeg ikke at Planen bør lægges efter den verdslige Klogskabs Regler; og hvis jeg gjorde det, kunde jeg ikke vente et heldigt Udfald. Hvad jeg gaaer ud fra er dette: at Sagen er **Guds** Sag, men er den det, da maa den **for det første** føres paa **den** Maade, efter **de** Grundprinciper, der passe sig for den guddommelige Sandhed, Retfærdighed og Kjærlighed, men dette kan Klogskaben ikke være. Resultatet af de Bestræbelser, hvis Ledestjerne er Klogskaben, kan ikke blive Haandhævelsen og Gjennemførelsen af de høiere aandelige Sandheder, men for disse maa der kjæmpes med Aand, Kraft, uindskrænket Kjærlighed til Gud og Hengivenhed i hans Villie, der er beredt til at opofre sig selv. Dette er lige det Modsatte af Klogskaben, der fornemmelig søger at sikkre sin egen Person, men, som Følge deraf, ikke kan stride med Aand og Kraft, thi Klogskaben byder, at man ved ethvert Skridt forsigtigen seer sig for, om der er nogen Fare. Klogskaben bør derfor ikke bruges i dette Tilfælde, da den deels er utilstrækkelig, deels i sit Væsen aldeles forskjellig fra den Sag, den skal tjene. (Smlgn. S. 110—17).

Men **for det andet** maa man i en Sag, der er **Guds**, ganske og aldeles stole paa Guds almægtige Styrelse og Bistand, og hvem der ikke kan det, uden at vakle, han er aldeles uskikket til at føre Guds Sag, han bedrager sig selv og handler som en indbildsk Daare, hvis han troer at være istand dertil. For den derimod, der har en uindskrænket Tillid til Gud, gives der ingen Hindringer, ingen Farer saa frygtelige, at han jo, ved den Almægtiges Bistand, troer at kunne overvinde dem, selv om de optaarne sig høiere end de høieste Bjerge, eller synes at true med den uundgaaeligste og sikkreste Undergang, saalænge han er sig bevidst at handle i Guds Navn, saalænge hans Bestræbelser gaae ud fra den rene Kilde, der ikke er blandet med Egennyttens mud-

brede Vande, thi i modsat Fald kan hans Tillid ikke længer være fast og urokkelig. Da jeg nu ved Guds Naade er i Besiddelsen af denne Tillid, saa kjender jeg ingen Frygt, og der gives ingen saadanne Hindringer for mig, som Menneskene i Almindelighed pleie at ansee for Hindringer, hvilke de ofte frygte i den Grad, at de ikke tør forsøge at udføre det, som de ellers anerkjende for Retfærdigt og Godt. Da jeg nu har foresat mig at gjøre Mit til at rense den christelige Lære fra skadelige og falske Tilsætninger og Forvanskninger, fulgte det af sig selv, at jeg maatte gaae i Rette med saa Mange eller Faa, som jeg fornemmelig ansaae enten at være Skyld i disse Forvanskninger eller at hjælpe til at opretholde dem paa den sande Læres Bekostning, og jeg kunde saaledes ligesaalidt tage Hensyn til, hvormange mine Modstandere vilde blive, som hvor mægtige de vare. Fremdeles slutter jeg saaledes: skulde der være den mindste Tvivl, om den Sag, jeg fører, var Sandhedens og Retfærdighedens, eller ikke, saa maa dette bedst kunne aabenbares **derved**, at den fremkalder en saa overlegen Modstand, at den nødvendig maa undertrykkes hvis den ikke er af Gud, — som den vise Gamaliel fordum sagde, Ap. Gj. 5, 38. 39. — derimod, hvis den ikke kan undertrykkes, just derved afgive det allerkraftigste Beviis for, at den er af Gud. Denne min urokkelige Tillid til Gud er den Muur, mine Modstandere ikke mægte at stige over; dette er det Skjold, hvorigjennem deres Pile ikke kunne trænge. Det er dette, som gjør mig saa stærk, at jeg Intet kan frygte, enten i Himmelen eller paa Jorden, saa at om ogsaa mine Modstandere vare tusindegange flere og tusindegange mægtigere, end de virkelig ville blive, kunde de dog ikke formaae at indjage mig Skræk. Det er dette som gjør, at jeg allerede forud ynkes over mine Modstandere, og de Ydmygelser, jeg forudseer, at vente dem, uagtet jeg paa den anden Side glæder mig over disse, forsaavidt de kunne tjene baade til deres eget og Andres Bedste. Det er dette som lader mig føle — ikke i et enkelt Dieblik, men saa ofte jeg tænker derpaa — at

de aldeles ikke formaae at tilføie mig noget virkelig Ondt; thi sæt endogsaa, at de kunde berøve mig Livet, saa er det saa langt fra, at jeg betragter dette som et Onde, at jeg tvertimod — forudsat at den Deel af Verden, jeg nærmest har med at gjøre og søger at indvirke paa, tillod dem dette — vilde være dem meget takskyldig for, at de skaffede mig ud af en Verden, hvor jeg ikke kunde finde den sande Lykke jeg søgte, fordi min Tale ikke hørtes eller var istand til at røre Hjerterne; de vilde altsaa kun være Redskab i Guds Haand til at befordre mig til et Sted, hvor Hjertet kunde finde sin Tilfredsstillelse, og glæde sig ved en fuldkomnere Aabenbarelse af Guds evige Hellighed, Retfærdighed og Kjærlighed. Menneskene, de være nok saa mægtige, ere kun istand til at berøve mig denne Verdens Goder, men det er ikke dem jeg tragter efter. Vilde man endogsaa tilbyde mig de høieste Æresposter og de rigeste Embeder, imod at gjøre eller lære Noget, der strider imod min Overbeviisning og skader den christelige Sandhed, saa vilde jeg sige: behold selv dine Embeder og Ærespøster, eller giv dem til dine Leiesvende; vilde man end tilbyde mig hele Verden og dens Herlighed for at opgive om ogsaa kun en Deel af min Tillid og Kjærlighed til Gud, saa vilde jeg svare: selv om du var i Stand til at give mig den ganske Verden, vilde jeg ikke bortbytte for den selv den ringeste Deel af **min Gud**, som er mig **Alt.**

Gud besiddes af Mennesket kun ved Tilliden og Kjærligheden til ham, hvis jeg altsaa bortgav Noget af disse, vilde jeg derved ligesom bortgive Noget af min Gud, d. e. af det, som Gud er for mig; de som kun antage Guds Tilværelse, men **ikke** have Tillid eller Kjærlighed til ham, ere **ikke i Besiddelse af ham**, han er dem, egentlig talt, uvedkommende, og nærmest med Hensyn til dem, en uvirksom Gud, selv om de antage ham for en Gud, der opholder og styrer Verden; der finder ingen aandelig Samvirken og Vexelvirken Sted imellem ham og dem. Dette bekræftes ved den philosophisk=pantheistiske An=

skuelse, som i vore Dage, selv iblandt Theologer, desto værre er altfor hyppig, ifølge hvilken man antager: at man er i Besiddelse af Gud, har Gud i sig, forsaavidt som Gud siges at være i Alt, men fortrinsviis i Mennesket. De som antage dette have ingen sand Tillid eller Kjærlighed til Gud, da det netop er en Tillid og Kjærlighed til den Gud, som de mene at uadskillelig hører med til deres Væsen, eller saaat sige udgjør deres Væsen; men dette er kun en **Selvtillid**, en **Selv**kjærlighed, det er en **Forræder**, en **Slange i det menneskelige Bryst**, der fortærer al sand Religion i Mennesket, der saaledes forguder sig selv, idet han forguder dette guddommelige Væsen i sit eget Indre. Men disse Mennesker kunne heller ikke bestaae; thi kommer der Nød og Fare, saa have de Intet at holde sig til, og de bøies som Siv for Vinden, eller hentørres og visne, som Græsset paa det tørre, vandløse Sted for Solens brændende Straaler. Anderledes derimod den, hvis **aandelige Livskraft** er **Tilliden og Kjærligheden til Gud**, han kan ikke nedbøies, thi disse Kræfter holde ham opreist, han kan ikke hentørres eller visne, thi han har i sig den **evige Kilde til alt Liv** og **al Frugtbarhed**, han kan ikke overskylles af Modgangens Bølger, men staaer liig den mægtige Klippe, mod hvem Havets vilde Bølger rase, men bestandig kastes tilbage imedens Klippen staaer urokkelig. See, min christelige Ven! En saadan Stilling vil vistnok Ingen opgive, hverken for Meget eller Lidet, naar han engang har naaet den, og er der endnu Noget som Verden kan give, der truer med at faae Magt over En, saa er det Beviis paa at han vakler, og at hans Sind og Attraa er endnu **deelt** imellem Gud og Verden. Den derimod, som **alene stoler paa Gud** og **elsker ham over alle Ting, kan ikke vakle imellem Verden og Gud**; Alt hvad Verden kan tilbyde ham, har kun Værd for ham forsaavidt han betragter det som en Gave af Guds Kjærlighed og Naade, og forsaavidt det helliges ved hans Tillid og Kjærlighed til Gud; da han nu saaledes egentligen

faaer **Alt** fra Gud, og **Intet** fra Verden, uagtet en Deel af det, han faaer, i sit Væsen hører Verden til, saa kan der heller ingen Vaklen finde Sted hos ham mellem Gud og Verden, mellem Gud og Verdens Goder, thi han ønsker kun at modtage Verdens Goder som Gaver fra en kjærlig Gud, bruge dem som saadanne, og saaledes ved dem kun faae Leilighed til endmere at elske og takke Giveren, men skulde der være Fare for at hans Tillid, Kjærlighed eller Hengivenhed til Gud forringedes ved disse Goder, vil han heller undvære dem, thi han føler, at Intet kan erstatte ham dette, selv ikke det ringeste Skaar deri. Derfor er det nu som jeg før sagde, at Verden kan Intet gjøre den, som alene stoler paa **Gud**, og elsker ham over alle Ting, thi denne indvortes Salighed er uafhængig af alle Jordens Goder, af alt Udvortes, ja selv af Venner eller den mere jordiske Kjærlighed, der ikke kan have noget sandt Værd for den som elsker Gud, undtagen forsaavidt dette Venskab, denne Kjærlighed kan ligesom optages i Kjærligheden til Gud og blive et Led deri. Heraf kan du da see, christelige Ven! at et saadant Menneske kan Verden intet virkeligt Ondt tilføie, da hans indvortes Lyksalighed er uafhængig af alle udvortes Omskiftelser, ja at Verden tvertimod i al sin indbildte Magt og Herlighed staaer ligeoverfor ham i en straalende Usselhed som et **høist ynkværdigt, aldeles afmægtigt Væsen.** Her handles ikke om Rigdom eller Fattigdom, Ære eller Vanære, Liv eller Død. Thi selv om man vil indrømme Verden en vis Magt i disse Ting, der dog ogsaa ere afhængige af Gud, saa forandrer Alt dette ikke i mindste Maade Menneskets indre Tilstand, hans Salighed eller Usalighed.

Du troer maaskee, christelige Læser! at det, som jeg her har sagt, er snarere en Phantasie-Skildring end Virkelighed; men gjør ikke det, thi saa bedrager du dig selv; ansee det, som det er, for en Virkelighed, stræb at tilegne dig den og du vil i Sandhed blive lykkelig. Det, som jeg her har skildret dig, er taget udaf mit eget Hjerte, udaf min egen Erfaring, det er in-

gen flygtig Rørelse eller overspændt Phantasie, men en stadig Sindsstemning, der allerede i længere Tid har været min Eiendom, og aldrig vil forlade mig, og var du end i Besiddelse af en Magt, tusindegange saa stor som hele Verdens, kunde du ikke formaae at forandre denne min Sindsstemning, eller fratage mig selv den ringeste Deel deraf. Er du altsaa eller vil være med mig, saa kan du glæde dig over at jeg staaer uanfægtet, enten saa Himmelen lyner og Tordenen brager, eller Havet bruser, Bjergene styrte og Jorden aabner sig. Og er du imod mig har du kun Anledning til Bedrøvelse og Modløshed, thi du vil Intet kunne udrette. — „Vi formaae Intet imod Sandheden, men (Alt) for den" (2 Cor. 13. 8.).

Hvad ville nemlig de gjøre, som jeg har angrebet, eller deres Tilhængere? hvad kunne de gjøre? ville de maaskee ved høie Myndighed og Autoritet bevirke, at jeg bliver sat paa den sorte Tavle og udelukket fra al geistlig Embeds-Virksomhed for Fremtiden? Thi dette er nok egentlig det Riis, man som oftest pleier at bruge, der ogsaa i Almindelighed har den tilsigtede Virkning, at den Gjenstridige før eller senere kryber til Korset. Dog — dette vilde muligviis være en altfor mild Straf for mig; men hvad der er endnu værre, er dette: at den aldeles ingen Betydning har for mig, og det af flere Grunde. For det første er jeg, Gud være lovet! født og opdragen i et Land, hvor jeg har lært at arbeide med mine Hænder, lært at arbeide paa Marken, at roe paa Søen, kortsagt: at gjøre alt det Vigtigste, hvad der hører til at kunne fortjene det daglige Brød. Jeg kan endnu gjøre alt det, som jeg engang har lært, og føler mig ikke uoplagt til at lære mig for ukjendte nyttige Ting (Arbeider), jeg skammer mig heller ikke ved at arbeide, og jeg veed, at jeg kan taale det, thi Gud har givet mig Helsen og Sundhed, der i min Studeringstid meget mere er tiltaget end aftaget*). Man vilde saaledes ikke kunne bringe

*) Det Modsatte er vel ellers Tilfældet med mange Studerende, og dette afgiver kun et sørgeligt Beviis for, at **enten** deres Studeringer, **eller** deres Liv, eller begge Dele mangle den

mig til Bettelstaven, det eneste jeg vilde skamme mig ved, saalænge Gud giver mig Sundhed og Kraft til at arbeide og tjene mit Brod.

„Og hvorledes kunde du være tilfreds naar du paa denne Maade var nodt til aternære dig? din Bestemmelse var dog aldeles forfeilet, din Fremtid var aldeles tilintetgjort." — Saaledes ville vist Mange svare, og saaledes hører jeg ofte Saadanne tale, der enten paa egne eller Andres Vegne tvivle om at faae Examen eller opnaae de Betingelser, der foreløbig ere nodvendige til at komme i Kald. Men arme Mand! tal ikke om Bestemmelse; thi du selv har, netop ved at tale saaledes, viist, at du ikke rigtig har forstaaet og opfattet din Bestemmelse, og at du, som Følge deraf, ikke opfylder din Bestemmelse ved at komme i den Stilling som er Hovedøiemedet for alle dine Bestræbelser; denne er kun eller nærmest noget Udvortes, ingen sand indvortes og aandelig. Du vil svare: „dette kan ikke saaledes adskilles; thi jeg kan ikke udvortes naae min Bestemmelse, undtagen forsaavidt som jeg ogsaa indvortes har gjort mig værdig dertil, og saaledes nærmet mig min høiere aandelige Bestemmelse." Saaledes taler, saaledes mener man, men saaledes er det overhoved ikke i Virkeligheden; vi behøve her kun at holde os til de ovenanførte Ord; thi naar En siger, mener, og virkelig føler med sig selv, at han har forfeilet sin Bestemmelse, at hans Fremtid er spildt,

sande og ægte christelige Charakteer, og at de ikke have taget den ægte christelige Retning: saa at de enten ikke have holdt sig fra det, som var skadeligt for deres Legeme og Sjæl, eller ved deres Studeringer altformeget lagt an paa at tilegne sig det tørre, ufrugtbare theologiske Stof, der i dets Aandløshed **kun tærer paa Sjælen**, og derfor ogsaa paa Legemets Kræfter, **istedetfor** strax fra Begyndelsen af at søge det Aandelige i Læren, søge de aandelige Livs-Momenter, der kunne give Menneskeaanden Liv og Kraft, som igjen influerer paa Legemets Sundhed og Styrke. Mere om dette Forhold en anden Gang, naar Gud giver Tid og Leilighed dertil.

naar han ikke kan komme i den ydre Stilling, som han tragtede efter, saa viser han, just i det her omhandlede Tilfælde: at han vilde have forfeilet og allerede foreløbig har forfeilet sin **egentlige** Bestemmelse, netop **derved**, at han gjør sin Bestemmelse aldeles afhængig af den ydre Stilling, at han seer Opfyldelsen af hiin i at naae denne, og omvendt; — det maa nemlig ikke tabes af Sigte, at Præstens eller Sjælesorgerens Bestemmelse er reent aandelig — han viser derved, at han ikke med Samvittighedsfuldhed har forberedt sig til sit Kald, eller, at selv om dette paa en vis udvortes Maade kan siges at være skeet, har han dog ikke opnaaet den **Religiøsitet, uegennyttige Kjærlighed** og overhoved **Aandelighed**, som en Lærer og Sjælesorger bør være i Besiddelse af, — og at han ikke **først** og **fornemmelig** har **lagt an paa dette**; thi den som har gjort det, han anseer ikke sin Bestemmelse forfeilet, sin Fremtid spildt, naar han har opnaaet den indre, aandelige Fuldkommenhed, selv om han paa en eller anden Maade forhindres fra at komme i den ydre Virkekreds hvortil han var værdig, han har tvertimod opnaaet sin egentlige Bestemmelse; thi han har ikke alene i sig selv Kilden til sin egen Lyksalighed, men han vil desuden altid kunne have en velsignelsesriig Indflydelse paa saa Mange eller Faa, som staae i nøie Forbindelse med ham, imedens den anden som oftest hverken er istand til at gjøre sig selv eller andre i Sandhed lykkelige, selv naar han har opnaaet den attraaede udvortes Stilling. Dette gaaer Alt ganske naturlig til. Den aandelige Fuldkommenhed er for den, som søger den, hans egentlige Maal og Bestemmelse, derfor har han ogsaa i Hovedsagen naaet sin Bestemmelse ved at opnaae den aandelige Fuldkommenhed, og hvis han nu tillige mener, at han har forfeilet sin Bestemmelse ved at gaae Glip af en udvortes Stilling, hvortil han havde gjort sig værdig, saa modsiger han sig selv, og viser i det Dieblik, at den aandelige Fuldkommenhed i Grunden **ikke var** hans Hovedformaal og egentlige Bestem-

melse; thi var den det, har han hverken nogensinde under Forberedelsen til den udvortes Stilling tænkt sig sin sande Lykke saa uadskillelig fra den, at den skulde staae og falde dermed, og heller ikke, ja meget mindre vil han kunne tænke saaledes, naar han først har opnaaet den høiere Grad af aandelig Fuldkommenhed, som udgjør hans sande indvortes Lyksalighed; thi han maa immer føle og tilstaae for sig selv, at han netop har opnaaet det, som han især lagde an paa. Paa samme Maade gaaer det med den, der især har lagt an paa det Ydre, Stillingen, Standen, Kaldet, at hans Tilfredshed — forsaavidt den kan fortjene dette Navn — er aldeles afhængig af Opnaaelsen af dette ydre Formaal, og imodsat Fald anseer man Alt for tabt og tilintetgjort. Saavist som det nu er, at netop denne Anskuelse er den almindelig herskende hos dem, der forberede sig til det geistlige Embede — hvilket for en stor Deel skyldes Kirkens altfor statsmæssige Charakteer og Indretning — ligesaavist er det, at hvor denne Anskuelsesmaade, denne Sindsstemning er den fremherskende under Forberedelsen til det geistlige Kald, der tiltrædes det ikke værdigen, der mangler den **sande Kaldstroskab, Troskaben imod Gud**, og et saadant Forhold til Kaldet bliver, i det Væsentlige, **Utroskab mod Gud** og **Christus, Kaldets Herre***).

*) Hvem der maatte ønske at see en nøiere Udvikling af, hvad der egentlig hører til den sande Kaldstroskab, at see en Udvikling fremgaaet af en dyb religiøs-sædelig Alvor, og sand Christendom — men ikke af Nutidens almindeligst herskende, magelige, nøisomme og selvbehagelige Godtkjøbs-Christendom — henvises til et Skrift af Dr. og Prof. Theologiæ G. Chr. Adolph Harleß i Erlangen, betitlet: „Christi Reich und Christi Kraft" Stuttgart 1840.

Da der i denne Bog, der bestaaer af 20 Prædikener over forskjellige Bibelsteder, vistnok findes flere Yttringer af „Christi Kraft" og Mere af det, som i Sandhed tilhører „Christi Rige," end der i Almindelighed findes hos Nutidens Theologer og Prædikanter, vil jeg her hidsætte nogle Yttringer af den første

For nu at komme tilbage til mig selv og anvende dette paa mig, da har jeg ingensinde — Gud er mit Vidne! — **men** allermindst i den senere Tid, tænkt mig min Fremtids Lykke afhængig af et geistligt Embede, og jeg har *ikke søgt* eller ud-

---

Prædiken over Rom. 12, 7–16., der netop handler om: *den sande Kaldstroskab* („die wahre Berufstreue"). Han siger saaledes: „O, *ikke Lyst* **til Kaldet**, (men) den **sande Kjærlighed** er det, ved hvilken det jordiske *Kald bliver opfyldt, Kjærligheden*, der, ligesom den **hader det Onde**, saaledes ogsaa **elsker Brødrene** ..... Hvad er den *kolde, giftige Aande*, der tilintetgjør al Livsvarme i denne Slægts Hjerter, andet end *hiin kjærlighedsløse, haardhjertede Kaldstroskab*, ved hvilken man *troer* at have opfyldt sit Kald, hvis man ved sit **Arbeide** har *sørget for* **sig** ...... Kaldstroskaben tjener Egennytten kun som *den Maske*, bag hvilken den skjuler sig. *Kjærligheden*, der **over Andre glemmer sig selv, det er den Sjæl i Kaldstroskaben**, som Apostelen forlanger af os Christne. *Hvor denne Kjærlighed ikke er*, der er kun Vindesygens og Ærgjærrighedens Lidenskab ...... Men den *Kjærlighed*, der, i Opfyldelsen af sit Kald, *tjener Næsten, uden* at blive til Mennesketjeneste eller Menneskeetrældom, den *frie, Kongelige Kjærlighed*, er **kun der**, hvor **Kjærligheden til Gud er**, der just har overvundet det naturlige Menneskes Selvsyge og Træghed til alt Godt, idet den **brændende i Aanden tjener Herren**, *freidig i Haab, taalmodig i Lidelser, bestandig i Bønnen*. Hvor man ikke af **fri Kjærlighed, som Guds Barn, tjener sin Fader og Gud**, *der* er Kaldet en *Daglønners*, en *Slaves Trællegjerning*, eller den *herreløse Fribytters* Erhverv ... Kaldstroskab **uden Bøn** er *Utroskab*, thi den har gjort Kaldet til sin *Afgud*, og tjener *ikke Gud*, Kaldets Herre. Men ogsaa den *Bøn er Intet*, som, ved Dagværkets Begyndelse eller Ende, selv bliver *affærdiget som en Gjerning*, medens Hjertet den hele Dag intet tænker mindre paa end Gud. *Alene* den *vedholdende Bøn* er *sand Bøn*, den *Hjertestemning*, *naar* man ikke kan gaae til Arbeidet, uden at bede Gud om Velsignelse, *naar* man *ikke fryder* sig over Arbeidets Fremgang, *uden* at ledsage Glæden med Bøn, eller *uden*

tænkt, hvorledes jeg sikkrest og hurtigst vilde kunne komme i Besiddelse deraf, thi jeg har altid havt den Tillid til Gud, at han vilde sørge for mit Liv og Legeme paa en eller anden Maade, naar jeg kun ikke gjorde mig uværdig til hans Omsorg, og har derfor altid troet, at man burde holde sig til Frelserens Ord: „søger først Guds Rige og hans Retfærdighed, saa skulle og alle disse (ydre, til Legemets Ophold nødvendige) Ting tillægges Eder." Derfor har jeg ofte tænkt over, hvorledes en vordende Sjælesørger burde anvende alle sine Kræfter til ved den Almægtiges Bistand, at kunne komme i Besiddelse af den **indre** aandelige Fuldkommenhed, som er nødvendig til en velsignelsesriig aandelig Virksomhed; har ofte tænkt over og frygtet for, at jeg ikke vilde være dygtig nok dertil, men dog stedse stolet paa Gud og hans Udsendte, som har lovet at være stærk i den Svage. Dette vare jævnlig mine Tanker, imedens jeg endnu antog det for rimeligst, at jeg i sin Tid vilde blive betroet en lille Andeel af Guds og Christi Menighed. Men siden jeg kom til en nøiere Kundskab om Kirkens nærværende Tilstand, opdagede dens mange Svagheder, — hvoraf jeg i dette Skrift kun har paapeget nogle — og dens Læreres Bestræbelser for at skjule disse, eller endogsaa forøge dem, har jeg, idetmindste indtil videre, aldeles opgivet at **ville** optages i den geistlige Stand; jeg hverken **kan** eller **vil** det, thi min christelige Samvittighed tillader mig ikke at gaae ind paa og samtykke i de dertil hørende Betingelser. For at dette engang i Tiden

---

at overvinde Hindringerne ved Bønnen, naar man ingen lykkelig Fremgang kan opleve, uden i Takkebøn at give Gud Æren derfor. Den **vedholdende Hjertensbøn** er den **sande Bøn**, er **Kaldets Indvielse, Kaldets Velsignelse** o. s. v."

Man dømme sig nu selv herefter, og see, hvorledes det staaer til med Kaldstroskaben. Tager Eder i Agt! Gud lader sig ikke bedaare!

skulde kunne skee, maatte Kirken undergaae meget betydelige Forandringer, imodsat Fald vil det **aldrig** skee*).

Heraf vil man da let kunne indsee, at Udelukkelsen fra det, hvorfra jeg selv har udelukket mig, ikke kan være nogen Straf for mig; thi Forholdet bliver her aldeles modsat det Sædvanlige, idet jeg med en Følelse af Medynk og Afsky frasiger mig det, hvorfra man ved høie Magt og Myndighed pleier at udelukke Andre, og kommer saaledes til at straffe og ydmyge dem, som ifølge de sædvanlige Forhold pleie at straffe og ydmyge hvem de finde for godt at straffe og ydmyge paa denne Maade. Men siden nu dette Tugtelsens Riis er uanvendeligt paa mig, hvad vil man saa gjøre? Jeg har før sagt, at jeg ikke frygtede min Død, den komme naar den vil; men jeg troer heller ikke at man — selv imod En, der

*) Den bekjendte, af Theologien meget fortjente Dr. og Prof. Ullmann har, i sine „Fyrretyve Sætninger angaaende den theologiske Lærefrihed i den evangelisk-protestantiske Kirke" (oversatte i Tidsskrift for udenlandsk theologisk Litteratur, udgivet af Proff. Dr. H. N. Clausen og Dr. M. H. Hohlenberg, 1ste Hefte for 1843.), yttret sig saaledes: „En theologisk Revolutionair" — ifølge hans egen Forklaring ikke (Revolutionair) med Hensyn til Sandheden **i sig selv**, men kun til Sandheden, saaledes som **Kirken** opfatter den — „**kan ikke**, naar han er en Mand af **alvorlig, sædelig Aand, hverken paa directe eller indirecte Maade ville være Lærer i Kirken**, eller i den med Kirken forbundne Videnskab, o.s.v." (see Tidsskriftet S. 13—14). Er dette ikke en **frygtelig Saudhed**? — thi Sandhed er det — vil ikke dette føre til et i **allerhøieste Grad forfærdeligt Resultat**, naar man, med Hensyn til den kirkelige Lærestand og Geistlighed, udleder den Slutning deraf, som ligefrem ligger deri? (Smlgn. hermed de Steder, hvor der klages over den mere eller mindre falske og forhutlede eller fremhyklede Overbeviisning, som den stive og ubevægelige saakaldte kirkelige Orthodoxie fremavler og nærer).

tugter Kirken, — denne forgudede Vanskabning*) — i vor civiliserede Tid, ja selv i Danmark, Besindighedens og Godmodighedens Land, vil tage saa strænge Forholdsregler, eller at dertil var nogensomhelst tilstrækkelig Grund. Men der ere endnu flere Veie, og saaledes kunde det maaskee findes hen-

*) Da neppe Nogen, med Undtagelse af de mest udmærkede Religionsstiftere, — navnlig Frelseren — har sagt Verden saamange Sandheder, som Digterne til forskjellige Tider, hvoraf dog Verden kun altfor sjelden har gjort den rette Brug, idet den som oftest har ladet sig nøie med: enten at anvende dem til Moerskab og Tidsfordriv, eller at finde dem skjønne og træffende, uden forresten at anvende dem paa Livet — saa kan jeg ikke afholde mig fra, her at anføre nogle Yttringer af den danske Digterpræst, der synes at have et sundere og rigtigere Begreb saavel om den lutherske Reformation som overhoved om den kirkelige Christendom og dens Forhold til de oprindelige rene Ideer, der udgjøre Christendommens Grundvæsen, end de Fleste af Nutidens Theologer og Geistlige. Disse Yttringer — der findes i „min Tidsalder (fra 1782—1842) et Stykke af Verdenshistorien i Perspectiv, ved St. St. Blicher. Kjøbenh. 1843." S. 95, hvor han kaster et Blik paa „Theologie med Religion," — ere følgende: „Christi Religionslære var **Troe** paa Gud, **Haab** om Udødelighed, og indbyrdes **Kjærlighed**. Dermed kunde hans Religionsbekjendere ikke længe nøies, der maatte bødes paa den heelt hvide Kjortel med mange farvede Klude, som man hentede fra Pyramider, Pagoder og andre hedenske Templer. Man sloges om Pjalterne, brændte saa een, saa en anden og lappede paa igjen. „Er det din Søns Kjortel?" kunde man have spurgt; men Sønnen selv vilde aldrig kunne kjendtes ved den.

Laugt om længe fremstod Mester Morten, skar op, skar af, og reparerede saa godt han kunde — idetmindste: hans Villie var reen og stærk. — Det var nu godt nok, men siden blev flikket saa af Den og saa af Den. Det fik aldrig Ende, har ei heller endnu, kan jeg troe." Dette er, i sin eiendommelige Form, høist træffende og sandt. (Smlgn. det, som jeg har sagt om den lutherske Daabs- og Troeslære S. 514—17. Anm. og 518—22. Anm., samt overhoved om Kirken S. 537—38 i Forbindelse med det Foregaaende, S. 541—43. o. fl. St.).

sigtsmæssigt, at holde mig inden Fængslets Mure, hvorved jeg enten ganske vilde udelukkes fra eller yderligere indskrænkes i den Virksomhed, som jeg nu har begyndt, hvorved det maaskee kunde vindes, at jeg vilde foraarsage mindre Bevægelse, end ved enten at skrive eller døe. Jeg tilstaaer, at hvis Baptisterne retfærdeligen ere blevne fængslede, saa maa det ikke mindre gjælde om **mig**. Dog — heller ikke dette frygter jeg, men derimod frygter jeg for, at dette vilde gaae ud over mine Modstandere og at overhoved enhver Voldsomhed imod mig vilde tjene til at forværre deres Sag. Men hvadsomhelst af denne Art man foretager sig, hvilkensomhelst voldsom Fremgangsmaade man maatte vælge, saa vilde — det føler jeg — den danske Stats-Kirke netop derved blive endnu mere compromitteret, end det allerede er skeet; og da jeg staaer og strider paa en christelig Grund, og — i det jeg stræber at udrydde det Falske og Fordærvelige — netop gaaer ud fra det, som er **det Evige og Urokkelige i Christendommen, dens inderste Væsen**, gaaer ud paa, at skjelne dette fra det mindre Væsentlige, sætte det paa sin rette Plads, skaffe det den fuldkomne Anerkjendelse hos Menneskene, og netop **derved** bidrage til at lyksaliggjøre dem — saa vilde jeg beklage Danmark mere, end jeg formaaer at udtrykke med Ord, hvis den af mit Skrift og min hele Fremgangsmaade ikke kunde eller vilde indsee dette og overbevise sig derom, og hvis den, som Følge deraf, istedetfor at modbevise, troede at burde anvende voldsomme Forholdsregler, paa Grund af, at jeg uden Skaansel har nedrevet og revset det, som jeg, ifølge Christendommen, anseer for uchristeligt enten i Lære eller Levnet, men som ellers gaaer og gjælder for at være Christeligt. Og hvad Danmarks Geistlighed angaaer — hos hvilken Skylden især er at søge, og som paa Grund deraf ikke maa forvexles med Danmarks øvrige Befolkning, — saa vil den, ved den **Andeel den tager i denne Sag** — ikke ved dens Udfald mig angaaende, som den alene ikke vil kunne afgjøre — give Verden de Beviser i Hænder, hvorved den kan

blive i Stand til enten at formilde den haarde Dom den danske Geistlighed allerede har fortjent, eller endnu mere bestemt at fordømme den. Hvis nemlig de enkelte Geistlige ikke troste sig til, idet Væsentligste at gjendrive det, som jeg, fra det christelige Standpunct, har indvendt mod deres og Kirkens Lære; ikke trøste sig til at vise: at mit Angreb paa det Falske og Uchristelige, saavel i Læren, som i deres Levnet eller Forhold og Opforsel med Hensyn til de Sager, der vedkomme Christendommen, er ugrundet — men dette vil holde uhyre haardt, og ifølge ægte christelige Grundsætninger ikke lade sig gjore — saa vil den eneste Maade, hvorpaa de, idetmindste for Verdens Oine, nogenlunde kunne redde deres Christelighed, være den: at give efter, opgive deres Forsøg paa at forsvare det, der ikke lader sig forsvare som Christeligt, og forresten indskrænke sig til fordringsløse Klager; thi saameget troer jeg dog at Alle, der endnu ere i Besiddelsen af nogen Religion og Christendom, maae blive enige om: at naar Geistligheden, eller en Deel af den, uden at kunne gjendrive de Angreb, der fra Christendommens Standpunct rettes imod den, vedbliver at fægte for sin egen Person, at fordre Straf og Hevn over den, der med Grund maaskee har forringet deres Magt og Anseelse — saa har den just derved viist: at den tager mere Hensyn til sig selv end den christelige Sandhed; den — eller Saamange af den, som handle saaledes — have beviist: at Egenkjærligheden endnu er det fremherskende Princip hos dem, og at de saaledes ere **uværdige til at være og kaldes Guds og Christi Tjenere**; thi kun den, der, **ledet af Kjærligheden til Gud og sine Medmennesker, er beredt til at opoffre sig selv**, fortjener dette Navn. (Matth. 10, 37—39. 16, 20. Luc. 9, 23. 14, 27. Joh. 12, 25, 26 og fl. St.).

Dog — hører jeg dem sige: — det, som skeer ifølge Lov og Dom, kan ikke kaldes Voldsomhed. Har jeg altsaa forsyndet mig imod Loven, saa ville strænge eller voldsomme Forholdsregler blive at ansee som en ligefrem Følge deraf. Uagtet jeg nu neppe troer, at det som jeg har skrevet overhoved kan be-

grunde en lovlig og velbegrundet Fordømmelses- eller Straffedom, da jeg har angrebet de Geistlige, nærmest som Geistlige, som Stand; som enkelte Mennesker eller Personer derimod kun forsaavidt som dette var nødvendigt, enten for at gjendrive de falske Meninger og Lærdomme, som læres og forsvares af de Enkelte, eller for at godtgjøre Uchristeligheden af de Enkeltes Tænke- og Handlemaade (smlgn. S. XLV—L); — og den verdslige Magt kun forsaavidt, som jeg har viist dens Incompetence til at være Dommere i det Aandelige, og de usalige Følger af dette Princip, — saa kunde der dog mulig være Noget i min Fremgangsmaade, maaskee nærmest med Hensyn til Formen, der kunde begrunde Anvendelsen af Lovens Magt imod mig.

Jeg føres herved til at omtale et specielt Tilfælde. Jeg har nemlig paa nogle Steder i min Polemik benyttet skriftlige Kilder. — Saaledes navnlig imod Prof. Martensen (see S. 334—45.); ogsaa ere nogle faa Yttringer som jeg har udhævet af Stiftsprovst Tryde, kun ofte af det, jeg selv har hørt og nedskrevet af hans Foredrag i Pastoralseminariet (see S. 532—36.); og endelig har jeg anført nogle Yttringer henhørende til den falske Lære, jeg bekjæmper, som jeg kun har hørt i en eller anden af Hovedstadens Kirker — dog uden at nævne Kirken eller vedkommende Prædikant — eftersom de have gjort et saadant Indtryk paa mig, at skjøndt jeg var gaaet i Kirke for at opbygges, og ikke for at græmme mig over falsk og forqvaklet Lære, som jeg maatte være Vidne til at man udsaaede iblandt Menigheden ligesom Noget, som forgifter eller forpester det physiske Liv — kunde jeg dog ikke glemme dem, men saasnart jeg kom hjem, skrev dem op tilligemed Anledning, Person og Datum*). Dette kunde maaskee qvalificere sig til Sagsøgelse og Domfældelse, og jeg har endogsaa hørt at det var Lovstridigt, men jeg har ikke nedværdiget mig til, at efterforske dette nøiere; thi for det Første veed jeg, og er overbeviist om: at

*) Man smlgne f. Ex. S. 436—38. Anmærkning.

hvad jeg har refereret, er bleven sagt, for det Andet kan jeg — med Undtagelse af de fra Kirkerne hentede Yttringer — ved flere Exemplarer ligelydende Collegier — hvoraf kun det ene hidrører fra mig selv — godtgjøre: at vedkommende Docent maa have sagt og lært det Refererede. Jeg har saaledes min Samvittighed fuldkommen fri i denne Henseende, og dette er **mig** nok, og skulde jeg endogsaa heri have Loven imod mig, saa er den mig **et dødt** og **magtesløst Bogstav**, som jeg i dette Tilfælde **ikke** tager **det ringeste Hensyn** til, og det saameget mere, som jeg tydelig indseer: at hvis Loven, uden Undtagelse, betegner det som Strafværdigt, saaledes at betjene sig af skriftlige Udsagn eller Lærdomme, saa maatte Følgen heraf blive blandt andet: at en Lærer uhindret kunde lære og udbrede falske Lærdomme saalænge det skulde være, og saaledes fordærve hele Generationer uden at han kunde angribes og hans Virksomhed forhindres, naar han kun vogtede sig for at udgive Noget i Trykken. Men hvem seer ikke, at Loven herved kun vilde bidrage til at forsvare **Een**, maaskee aldeles uværdig og meget strafskyldig **Person**, til Skade og Fordærvelse for **de Mange**, og saaledes Arbeide lige imod sig selv, sit eget Formaal. Dog — ogsaa i vore Dage gives der ret gode og gyldige Beviser paa en saadan Anvendelse af Loven, at **Een** forsvares og opretholdes paa **de Manges** Bekostning. (See den nedenfor omhandlede Præstesag. S. 178—87. navnlig S. 185, hvor denne falske og fordærvelige, Christendommens **Kjærlighedsprincip aldeles modstridende**, Fremgangsmaade fremhæves).

Ihvorvel jeg nu aldrig har opdaget hos mig en saadan Ulydigheds eller Oprørs Tendents, der ønskede eller ligesom søgte Leilighed til at sætte sig op imod Loven og overtræde den — saa maa jeg dog paa det bestemteste erklære: at enhver Lov af denne Beskaffenhed, der maatte existere, maa ansees at være **aldeles uhensigtsmæssig til at fremme Menneskehedens sande Vel.** Der maa kunne afværges uretfær-

dige Angreb, byggede paa det skrevne Ord, paa en anden Maade end ved saa almeenfarlige Bestemmelser.

Med Hensyn til Alt dette, og mine Principer iøvrigt, blev der ikke det ringeste Gran af Tvivl tilbage, om jeg skulde benytte disse skriftlige Kilder (navnlig den martensenske) eller ikke; thi det var mig klart, at den Virkning, som det mundtlige Ord har paa Tilhørerne, ikke alene maa kunne sammenlignes med den Virkning, mange trykte Skrifter have, men endog sættes over den, i Betragtning af, at Tilhørerne kun bestaae af Saadanne, hvis Bestemmelse det er at blive hele Menigheders Lærere og Sjælesørgere, jeg maatte derfor antage, at de falske Anskuelser eller Lærdomme, som de modtoge paa denne Maade, ere saameget desto farligere, som de fra først af kun høres og kjendes af Saadanne, som siden efter i Almindelighed blive Lærere paa de Steder, hvor man ikke kan vente Opposition eller Opdagelse af falske Lærdomme, selv om de nok saa hyppigt lyde fra Prædikestolen, eller ved andre Leiligheder.

Jeg overlader derfor til Vedkommende om og hvorledes de ville benytte dem heraf. Jeg vilde ønske, ikke saameget for min, som for deres egen Skyld, at de ikke gjorde det. Forresten er det saa langt fra, at jeg vilde vredes eller harmes derover, at jeg kun maatte ynke og beklage dem, der i en aandelig Sag troede at burde benytte sig af slige Midler, idet de derved paa engang beviiste: at de ikke anderledes vare i Stand til at værge sig, og vare saaledes at betragte som overvundne; og tillige vilde stemple sig selv som egennyttige og hævngjærrige, altsaa onde Mennesker, der ikke skyede nogensomhelst Midler for at hævde egen personlig Anseelse, enten det saa var til Skade eller Gavn for den christelige Sandhed. Jeg har omtalt dette Punct nærmest for at vise, at jeg ikke ved en tankeløs Fremfusenhed, men efter nøie Overveielse og velbegrundet Overbeviisning, er kommen til at gjøre Brug af hine skriftlige Kilder.

Hvad har man nu tilbage, hvormed jeg kunde blive straf=

fet? Man vil maaskee jage mig udaf Landet, dette kan heller ikke for mig være nogen egentlig Straf. Er jeg ikke værdig til at være i Danmark, saa kunde jeg dog maaskee taales et andetsteds. Jeg frygter ikke for at vandre i fremmede Lande, ja selv om hele den saakaldte christne og civiliserede Verden vilde forskyde mig, saa vilde jeg vandre til eensomme Steder, eller til Hedninger, thi hele Jorden og dens Fylde hører Gud til, og jeg frygter ikke for at leve paa nogetsomhelst Sted eller Strøg paa Jordens Overflade, naar jeg kun har Guds Kjærlighed, Naade og Velsignelse, men uden disse kunde jeg nu ikke mere friste Livet selv i den mest blomstrende Egn, blandt de rigeste og, udvortes betragtet, lykkeligste Mennesker, thi det vilde kun blive mig til Byrde.

Men er jeg nu saaledes beredt til Selv at opoffre Alt, hvor kan man saa med Billighed vente eller fordre, at jeg paa den christelige Sandheds og hele Menneskehedens Bekostning skal skaane dem, der efter min inderste Overbeviisning forvolde disse en uberegnelig Skade? Christendommen fordrer kun, at man skal elske Næsten som sig selv, og dog — jeg fordrer ingenlunde saa store Opoffrelser af mine og den christelige Sandheds Modstandere, som jeg selv er villig til at bringe, jeg fordrer hverken deres personlige Frihed, Liv eller Gods, og vilde ikke tage noget deraf, selv om jeg kunde, eller tillade, at det blev berøvet dem*). Jeg ønsker og fordrer

*) Dette, og **netop dette** fordrer den christelige Kjærlighed og heri viser sig den christelige Tolerance. Jeg bemærker dette udtrykkelig, da jeg kjender de mange Samtidiges forvirrede og forqvaklede, ja undertiden ogsaa ondskabsfulde Domme; da jeg veed, at de som selv qvække i Sumpen gjerne ville trække Andre ned derhen, hvor de selv befinde sig; veed følgelig ogsaa, at man ikke vil undlade at beskylde mig for den samme Intolerance, hvorfor jeg straffer Andre. Men **ligesom** jeg ikke straffer eller misbilliger den Art af Intolerance, som kun bliver ved de aandelige Vaaben, men alene den, der giver Anledning til at bruge, og ikke forhindrer at man anvender udvor-

kun, at de skulle indsee og angre deres Vildfarelser og uchristelige Færd; at de skulle lade dem belære af Evangeliets rene Sandhed; deres Underkastelse under den, deres Ydmygelse fordrer jeg. Saalænge de ikke ville give Slip paa deres Vildfarelser, men vedblive at være den christelige Sandheds Fiender, vil jeg blive ved at anvende alle mine Kræfter til at bekjæmpe og ydmyge dem, vedblive at forfølge deres uchristelige Vildfarelser, som det glubende Dyr forfølger sit Bytte, og ikke holde op, førend enten jeg selv eller deres falske Lærdomme ere undertrykte og udryddede. Dem selv vil jeg, saasnart de give efter og erkjende deres Vildfarelser, — i min Svaghed følgende Guds Exempel — med Guds og

tes og legemlig Tvang — der, hvor man baade kunde og burde forhindre det — **saaledes** er det mig aldeles ligegyldigt, om man betegner det som Intolerance, uden Skaansel at nedrive og straffe det, som jeg ifølge min inderste Overbeviisning anseer for falsk og forgiftet. Er dette Intolerance, saa har Christus og Apostlene, idetmindste Paulus været yderlig intolerante, ikke at tale om Luther og Andre, der uden mindste Skaansomhed nedrev det, de ansaae for uægte og uchristeligt, men paa den anden Side ikke tillode at anvende udvortes Magt eller Tvang undtagen i Nødstilfælde. Var nu Frelseren og de Øvrige intolerante, saa vil jeg ogsaa med Glæde kaldes det, og overlader gjerne det Modsatte deraf, den saakaldte Tolerance — d. e. denne Ligegyldighedens, Aandsflauhedens, Kraftløshedens og den ofte feige Hensynstagens elendige Fremgangsmaade — til dem, hvis Væren og Væsen finder sin Salighed og Tilfredsfredsstillelse deri, eller som af andre Grunde finde det raadeligt at bruge den. Naar f. Ex. det, at betegne den speculative Præstelærdom: **„at al Skabningens Hjerte slaaer i Christus,"** eller den ligesaa speculative og forvirrede Paastand: at **Lignelsen om Viintræet** (Joh. 15) **skal forklare Christi Forhold til hele Tilværelsen**, som uchristelig og falsk: skal kaldes intolerant — og netop saaledes blev det anseet og benævnet af den S. 436—38 Anm. omtalte Candidat, (see den der anførte Samtale) — saa bekymrer jeg mig ikke derom.

Christi Kjærlighed, modtage i mine Arme, og, saavidt det staaer til mig, igjen bidrage til deres Opreisning. Christelige Ven! kan der med Billighed fordres mere af et skrøbeligt Menneske?

Jeg frygter for, at der ville findes altfor Mange, der ikke kunne fatte de, som det synes, modsatte Følelser, der bevæge sig i mit Bryst, og jeg vil derfor endnu tilføie nogle Ord i denne Retning. Naar jeg nemlig seer hen til det ovenfor Anførte samt hele min Stridsmaade, saa indseer jeg kun altfor vel, hvor absurd det vil forekomme Verdensmenneskene, at jeg, der saaledes drager tilfelts imod Andre, taler om Kjærlighed, vil give mig ud for at være besjælet af Kjærlighedens Princip. Dette er en ganske ligefrem og naturlig Følge af deres egen Tænkemaade og Sindsbeskaffenhed, og jeg maa derfor omtale dette noget nærmere. Uagtet det Foregaaende visstnok vil kaste noget Lys paa denne Materie, og idetmindste for Saadanne, som selv ikke ere ubekjendte med Kjærlighedens Liv, gjøre min Fremgangsmaade forstaaelig, lade dem indsee, hvorledes den kan forenes med Kjærlighedens Grundsætninger, saa vil det dog allerbedst kunne oplyses ved at kaste et Blik paa den **sande** og ægte christelige Kjærlighed i dens Væsen og Virkninger. Dette er saameget mere nødvendigt, som de fleste Mennesker i vore Dage kun have et saa ufuldstændigt, saa usselt Begreb derom, at man vistnok, uden at træde Sandheden for nær, kan sige: at Mange aldeles intet Begreb have derom, og følgelig aldeles ikke ere istand til at bedømme, hvad der er fremgaaet af, og hvad der kan forenes med den christelige Kjærlighed. Jeg sagde: „kaste et Blik paa Kjærligheden," jeg kunde nemlig aldrig blive saa formastelig, at tænke eller prøve paa at beskrive eller forklare Kjærligheden, der i sin Reenhed og Fuldkommenhed alene tilhører det høieste Væsen; thi dersom der er noget i Himmelen eller paa Jorden, der ikke lader sig beskrive eller forklare med Ord — da er det Kjærligheden. Hvis man kan beskrive og forklare Kjærligheden, da maatte man ogsaa kunne beskrive og forklare den evige og uendelige Gud;

thi Gud er Kjærlighed. Det er derfor ikke for at gjøre Forsøg herpaa, at jeg her vil sige nogle Ord i Anledning af Kjærligheden, men for at vise, at min Fremgangsmaade lader sig forene med Kjærlighedens Princip, ja, kunde ikke være saaledes som den er undtagen den netop var fremgaaet deraf.

1) Den første Hovedegenskab ved den sande christelige Kjærlighed er: at den **Ingen** (Person) **hader**; ja, kan ikke, selv ved de bittreste Fornærmelser og frygteligste Forfølgelser bringes til at hade Nogen. Ved at hade forstaaer jeg den Stræben, det Sindelag: af personlige eller overhoved specielle Hensyn at ville tilføie En Skade og tilintetgjøre ham. Dette kan Kjærligheden ikke gjøre, selv om det stod i dens Magt; den er tvertimod beredt til at gjøre Opoffrelser for sine Fjender eller Modstandere, naar de ere nødvendige og i Stand til at bevirke deres sande Vel, og Kjærligheden opoffrer Modstanderen kun der, hvor de Manges Vel fordrer det, og hvor Kjærlighedens egen Opoffrelse ikke vilde kunne bevirke det Samme. Derimod hader den det Onde hos dem, der ere det Godes og den menneskelige Lyksaligheds Fjender, og søger paa alle mulige Maader at tilintetgjøre det. Hertil er det nu ofte nødvendigt at bruge en saadan Fremgangsmaade, som for Verdens-Menneskets overfladiske eller falske Betragtning synes at ligne Had, og herfra stammer altsaa den **uhyre Forvexling**, naar det, der er fremgaaet af Kjærlighed, henføres til det Modsatte*). Dette er igrunden naturligt; thi for

*) Jeg vil oplyse dette ved et virkeligt, historisk Exempel. Sidstleden Sommer kom jeg engang til at tale med en mig velbekjendt theologisk Student om nogle af de martensenske Anskuelser. Da jeg nu uden Skaansel rev dem ned, siger han tørt, og, som det syntes, noget indigneret: „men du hader jo ogsaa Prof. Martensen." — (Jeg): „nei det veed Gud jeg ikke gjør," — (Han): „jo vist gjør du saa" — (Jeg): „din elendige Usling" — maaskee har jeg sagt Noget endnu værre, thi jeg blev oprørt over at blive beskyldt for **personligt Had**! — „Hvad vil du tale om Had, der ikke forstaaer dig det mindste paa, hvad der hører til Had eller

dem, der ikke selv ere besjælede af Kjærligheden, er den, nærmest i slige Forhold, aldeles uforstaaelig, den er baade værre og bedre, haardere og blødere, surere og sødere, høiere og lavere, mere sønderknusende og tilintetgjørende, men ogsaa mere opreisende og belivende, end En, der ikke er bekjendt med dens Almagt, kan fatte eller forstaae. Kjærligheden er i Forhold til det Onde, som en Lue der brænder lige til den øverste Himmel og det nederste Helvede, fra det ene Verdens Hjørne til det andet; men den er tillige i sit Forhold til det Gode selv i dets mindste Spire og svageste Yttring, som den milde Foraarssol, der, efterat den kolde Vinter har raset, gaaer op over Jorden, og ved sit belivende Lys og Varme kalder det tillive, som Naturen gjemmer i sit Skjød; den er baade som den skarpe Kniv, der bortskjærer de skadelige Udvæxter paa Legemet, og tillige som Salven, der mildner Smerten og læger Saaret; den er som den haarde Diamant, men tillige som det bløde Vox, alt efter de Ting eller Personer, den kommer i Berø-

---

Kjærlighed. Jeg vilde døe for Prof. Martensen, om det var nødvendigt og kunde bevirke: at han kom i Besiddelsen af den sande og ægte christelige Kundskab, det fromme, gudhengivne Sind, der alene formaaer at saliggjøre Mennesket; er dette da at hade, uagtet jeg paa den anden Side vil og skal gjøre Alt, hvad der staaer i min Magt, for at tilintetgjøre hans forvirrede og falske Lære?" Der faldt nogen flere Ord fra min Side, der ikke vidére høre til Sagens Realitet. Men Manden, som blev forbauset og aldeles ikke havde i Sinde at fornærme mig, gav efter, bad mig om Forladelse, og vi forsonedes snart. Ved at anføre dette Exempel og anvende eller antage det som en Prøve paa den Maade, hvorpaa Verdensmenneskene i Almindelighed dømme i slige Tilfælde, gjør jeg dem saameget mindre Uret, som denne Person netop er en af de besindigste og retsindigste Studerende, som jeg kjender, — at han ogsaa hører til de dygtigere kommer her ikke i Betragtning — og desuden har han idetmindste noget Kjendskab til min Charakteer, og mine Grundsætninger, og dog dømte han saaledes! Hvad ville da ikke mange Andre gjøre?

relse med. Heraf kommer det, at den er saa vanskelig at bedømme i sit Forhold til andre Mennesker, og overhoved til Omverdenen; thi medens den, som en altomfattende Lue, søger at fortære og tilintetgjøre det Onde, er det nødvendigt, at den kommer i Conflict med de Personer, hos hvilke det Onde findes, eller paa en eller anden Maade understøtte det. Det er derfor uundgaaeligt, at den, til en vis Grad og Tid, undertrykker og ydmyger disse, — dette betegnes nu af det jammerlige Verdensmenneske ved Had, Uretfærdighed o. s. v. — men den er saa langt fra, at ville tilintetgjøre selve Personerne, at den tvertimod vil gjøre Alt, ja endogsaa opoffre sig selv forat frelse dem, forat de kunne vinde den sande Personlighed, naar den først indseer, at Opoffrelsen kan være paa sit rette Sted og gavne istedetfor at skade; thi da Kjærligheden Ingen hader, men

2) **elsker Alle**, saa maa den, ifølge Guds Exempel, tugte saalænge dette er nødvendigt. Den kan først komme de Personer, som den for det Godes Skyld har fundet nødvendigt at ydmyge og straffe, imøde, naar de ere modtagelige derfor, og da vil den heller ikke undlade at gjøre det. Af Hensyn til sig selv vil det idetmindste aldrig skee, om det ogsaa kunde tænkes at Hensyn til det Heles, de Manges Velfærd kunde lægge Hindringer i Veien for en Tilnærmelse eller Opoffrelse fra Kjærlighedens Side. Egentligen ligger det i den fuldkomne christelige Kjærligheds Væsen **at elske Andre høiere end sig selv.** Dette er let at bevise baade ved Christi og Apostlenes Exempel, hvis Nogen vilde tvivle derom; det fremlyser baade af deres Liv og Lære, thi naar Paulus f. Ex. (1 Cor. 13, 7.) siger: „at Kjærligheden fordrager Alt, taaler Alt" — altsaa ogsaa Uret, Fornærmelser o. s. v. — saa maa han dog mene: at Kjærligheden fordrager og taaler Alt kun forsaavidt, som det skeer imod den selv, ikke naar det samme skeer imod Andre. Hvilken anden Mening skulde der fremdeles være i de Ord, som den samme Apostel udtaler Rom. 9, 3: „thi jeg ønskede selv at være en For-

bandelse fra Christo for mine Brødre" (d. e. at være selv forbandet, bortkastet, fordømt, for at de ved Foreningen med Christo kunde blive lyksalige).

Dette vil ogsaa Enhver, der er i Besiddelse af den sande Kjærlighed, finde bekræftet hos sig selv, og det er derfor ligesaa naturligt og forstaaeligt for ham, som det er unaturligt og uforstaaeligt for hele den øvrige Mængde, der ikke kjender noget til Kjærlighedens ubeskrivelige Væsen og Virkninger. Den som rigtig har fattet det Bud, at elske Næsten **som** sig selv, vil snart komme til Vished om, at den der ikke, just naar det gjælder, kan elske Næsten **høiere** end sig selv, kan heller ikke elske ham **som** sig selv; vil komme til Vished om, at denne Elsken som ikke kan existere undtagen den ogsaa indbefatter i sig en Elsken høiere, naar der indtræffe de Tilfælde — som ikke sjelden skeer — hvor een af Delene **maa** underordnes. Eller hvad skulde vel Christus have meent med de Steder, hvor han siger: at den, som vil være hans Discipel, maa være beredt til at opoffre Alt, ja selve Livet? Han har dog aldrig, saavidt jeg veed, gjort det til Pligt eller givet os Tilladelse til at opoffre Andres Liv. Det er altsaa klart, at ligesom Christus selv elskede Menneskene høiere end sig selv, saaledes har han ogsaa gjort det til Pligt for sine Disciple at søge at ligne ham heri. Man indvende ikke at der staaer i det N. T. (Matth. 22, 39. og fl. St.), at vi skulle elske vor Næste som os selv; thi dette Sted er ordret hentet fra den forchristelige Tid, (see 3 Moseb. 19, 18.) da Kjærligheden endnu var ufuldkommen, fordi der intet Exempel var givet paa den fuldkomne Kjærlighed, saaledes som det blev givet ved Christum*).

*) Maaskee vil denne Forklaring, som jeg idetmindste aldrig har læst eller hørt af nogen Anden, enten af Kirkens bestaltede Lærere eller Andre, blive anseet for sværmerisk, taabelig, urimelig, absurd. Det ængster mig ikke. Men det vilde smerte mig, hvis der ikke idetmindste fandtes nogle christelige Sjæle, der fattede denne Tale, og gav mig Ret. Mester Johannes de silentio siger (see Frygt og Bæven S. 75), i Anledning af Hverdagstheologer-

Heraf følger, at den, som er fuldkommen i den christelige Kjærlighed, vil aldrig fordre de Opoffrelser af Andre som han selv er villig til at bringe. Og naar han f. Ex. strider for Guds Sag, saa fordrer han kun deres Ydmygelse og Underkastelse, som han finder at nødvendigen maae ydmyges; men deres Gods, Frihed eller Liv vil han aldrig ønske eller tage, selv naar det stod til hans Raadighed, imedens han selv er beredt til at opoffre alt Dette. Men denne altopoffrende Kjærlighed til andre Mennesker vilde ikke kunne existere undtagen den havde sin Grund, Rod og Liv.

---

nes flaue og snæverhjertede Fortolkning af et lignende Sted, (Luc. 14, 26. „dersom Nogen kommer til mig og ikke hader sin egen Fader, og sin Moder, og sin Hustru, og sine Børn, og sine Brødre, og sine Søstre, ja endog sin egen Sjæl, han kan ikke være min Discipel") — : at „hiin frommr(?) og kjelne Exeget (Fortolker)," der forklarer det Ord: „at hade" ved: at elske mindre, ikke foretrække, eller andet Lignende, „mener at smugle Christendommen ind i Verden ved saaledes at prutte" (ved efter eget Velbehag at forklare og beskjære Frelserens Ord og Mening, indtil de passe for egne Ideer og Anskuelser). Dette er nu rigtignok en hjerteskjærende Ironie over disse egoistiske Verdensmenneskers ynkværdige Fortolkning af Frelserns Ord, men vor Tid trænger ogsaa dertil. Der ere desto værre Mange, hvis Hjerter maa gjennemskjæres og gjennemstikkes, gloende Kul maae øses over deres Hoveder, og endda forblive de maaskee følesløse, og finde sig bedst ved den Opsattelse af Christendommen der er bedst skikket til at sørge for det kjære Jeg. Hvis Mester Johannes fandt at ovenstaaende Forklaring af Kjærlighedsbudet bødrde noget paa hine kjelne Fortolkeres Forklaringer, vilde det være mig en sand Glæde og Tilfredsstillelse at kunne yde ham dette Vederlag for saamange Steder i hans „Frygt og Bæven" som have tiltalt og glædet mig. Jeg haaber i alt Fald at han vil indsee, og indrømme mig: at jeg ikke mener eller søger at smugle Christendommen ind i Verden ved at prutte. Skulde jeg imidlertid, enten her eller andre Steder, have fordreiet Frelserens Ord, saa trøster jeg mig ved hans eget Udsagn: „at den tilgives Meget, som elsker Meget."

3) I **Kjærligheden til Gud;** thi det er den ægte og sande Kjærligheds inderste Væsen at elske Gud, og elske ham over Alt som er i Himmelen og paa Jorden. Hos den, der ikke har denne Kjærlighed, kan der ikke være Talen om nogensomhelst anden Retning af denne høiere, aandelige, religiøse Kjærlighed, enten til os selv eller Andre. At Kjærligheden som den forefindes i sine lavere, mere jordiske eller physiske Skikkelser, og i de snevrere Kredse, f. Ex. mellem Forældre og Børn, Søskende, Mand og Qvinde o. s. v., kan existere uden denne Kjærlighed til Gud, indrømmes vel; men alle disse Arter af Kjærlighed ere mere eller mindre uægte, jordiske og forgjængelige i deres Væsen, naar de ikke fremgaae og gjennemtrænges af Kjærligheden til Gud; er den derimod deres Rod og Grundvæsen, saa ere de, ligesom den selv, sande, ægte, opoffrende, himmelske og uforgjængelige. Naar saaledes Paulus, i det ovenanførte Sted (Rom. 9, 3.) siger: „thi jeg ønskede selv at være en Forbandelse fra Christo for mine Brødre," da havde han sikkerlig ikke kunnet fatte denne Tanke, fremsige disse Ord, hvis ikke hans Sjæl var gjennemtrængt af en brændende Kjærlighed til Gud, men just fordi den var det, formaaede han det. Og i Sandhed, hvis det var muligt eller endogsaa kun tænkeligt, at den, som elsker Gud, kunde blive forskudt, kunde forvises til et Fordømmelsessted, da vilde der Intet gives, hverken i Himmelen eller paa Jorden, der saaledes var i Stand til at gjøre hiin Tilstand uskadelig for et Menneske, og opretholde ham — som **Kjærligheden til Gud. Ligesom** altsaa et saadant Menneske fremfor Andre vilde være i Stand til at paatage sig og udholde den Straf, de Qvaler, som Andre have fortjent, hvis de saaledes lod sig overføre fra den Ene til den Anden, **saaledes** maa man antage det for det Umuligste af Alt, selv for den Almægtige, ved nogensomhelst Straf eller Pine at tilintetgjøre Kjærligheden til **sig** hos den, der elsker ham.

Har altsaa Nogen Kjærligheden til Gud, da kan han ligesaalidt bringes til at hade Noget Menneske, som til at vise en utidig Art af Kjærlighed til dem, som ikke endnu ere mod-

tagelige derfor, eller til at lade den Sag, han anseer for Guds Sag og Menneskenes Saligheds-Sag, være ham ligegyldig, saa at han Intet foretager, for at stride for den; thi hvis han gjør det, hvis han ikke strider for den gode Sag, hvor han maatte indsee at han baade kunde og burde gjort det, har han netop derved viist, at han ikke har den sande Kjærlighed til Gud, og følgelig heller ikke til andre Mennesker, thi en saadan Fremgangsmaade kan ikke forenes dermed. Kjærligheden til Gud fordrer ubetinget Hengivenhed og Troskab i det Kald, den Art af Virksomhed, som man anseer sig vedkommende, anseer sig anviist af Gud; hvor denne opoffrende Troskab og Hengivenhed ikke er tilstede, der er heller ingen sand Kjærlighed til Gud, og omvendt. Dette, som er en uimodsigelig Sandhed, kunde maaskee give nogen Oplysning om, hvorledes det staaer til med den sande Kjærlighed til Gud og andre Mennesker i vore Dage, navnlig hos saadanne, hvis Kald det er, at fremme Menneskenes aandelige Vel, og følgelig ere dem, som det først og fornemmelig tilkommer, i deres Kald at vise **den opoffrende Kjærlighed.**

For endnu yderligere at overbevise Andre om, at ovenomtalte Fremgangsmaade ikke blot lader sig forene med den sande Kjærlighed, men alene kan være fremgaaet af den, hidsættes endnu nogle Yttringer af Professor Harleß's Skrift: „Christi Reich und Christi Kraft," om den sande Kjærligheds Væsen, og den Maade hvorpaa den nødvendigviis maa fremtræde hos den sande Christne i en endelig og syndig Verden; da de netop ere overeensstemmende med min egen Sindsstemning og Anskuelser. For den 3die Prædiken S. 29 flg. har han valgt sig det Thema: „**uden Had ingen Kjærlighed,**" og dette Thema falder hos ham i følgende Momenter: „1. a) Verden begjærer en Kjærlighed uden Had; b) og aflægger just derfor ikke dens Had imod al sand Kjærlighed; 2. a) den Christne derimod kjender ingen Kjærlighed uden Had; b) men af hans Had udspringer just den sande Kjærlighed." Han skildrer nu: hvor usfel og elendig,

flau, intetsigende, foranderlig og bedragerisk. den sande Kjærlighed i sit Væsen aldeles modsat den Kjærlighed er, som Verden i Almindelighed yder og fordrer, og oplyser dette nærmere, blandt andet, ved Følgende: „Betragter Ungdommen og dens Opdragere, fremfor alt Børn og Forældre. Har ikke Verdens Prædiken om Kjærlighed allerede **forgiftet Barnehjertet** saaledes, at de klage over Haardhed og Kjærlighedsløshed, hvis Fader eller Moder, Formynder eller Opdrager opdrage dem i Tugt og Herrens Formaning, og erindre sig hvad der staaer skrevet: tugt din Søn medens der endnu er Haab? Har ikke den vise Verdens Prædiken om Kjærlighed destoværre gjort det til Daarskab for Barnet hvad Skriften siger: en viis Søn lader sig tugte af sin Fader. (Ordspr. 13. 1.)? . . . . . O Kjærlighed, der er kjærligere end Gud, som tugter den, han elsker! O vise Kjærlighed, der er visere end Sandhedens Ord, som siger: Hvo, som sparer sit Riis, hader sin Søn, men den, som elsker ham, tugter ham tidlig (Ordspr. 13, 24.)! Men Verden daarer sig selv og roser sig endog af sin Daarskab og siger: jeg vil alene den reneste Opdragelse, en Opdragelse i lutter, lutter Kjærlighed." . . . Han viser nu at dette er ganske naturligt, da denne Kjærlighed just er den samme, som disse Opdragere og Forældre selv ere vante til ved deres Venskabsforbindelser, og nu vedbliver han: „Thi det Venskab Verden begjærer, hvori den har sin Styrke, der blomstrer om Dagen og visner om Natten, er just hint Venskab, hvori intet Andet, end idel Kjærlighed regjerer, hvor man intet formanende, intet straffende Ord hører, og intet andet end Kjærligheds Ord, hvor en Ven gaaer op i Kjærlighed til, i Beundring for den Anden o. s. v." . . . . . . Han viser, at den samme Kjærlighed ogsaa findes i Forholdet mellem Mand og Qvinde, idet Verden pleier at prise det Ægteskabsforhold som det lykkeligste, hvor Mand og Qvinde „tilbede hinanden," hvor den Enes Sind, Hjerte og Tanker gaae op i den Andens, hvor man Intet vil andet end sin Ægtemages Villie, hvor man frygter et straffende eller tilrettevisende Ord som en Forbrydelse, der

maaskee hos den anden kunde fremkalde en Fortrydelsestaare." Denne Kjærlighed erklærer Forf. for „den største Ulykke, den største Forbandelse; thi — siger han — det er juſt denne Kjærlighed, der forgifter Verden saaledes, at den ikke aflægger Hadet til al sand Kjærlighed," og nu viser han hvorledes denne falske Kjærlighed hader den sande Kjærlighed, enten den saa udøves af Mennesker eller af Gud, og er derfor intet Andet, end det skjulte Had til den sande Kjærlighed, da den i sin Selvsyge søger sig selv, og er saaledes det Modsatte af den sig selv virkelig opoffrende Kjærlighed; han viser: at denne hykleriske Kjærlighed ikke taaler eller tillader, at Lægen undersøger Saaret, thi den skyer Smerten (Smlgn. S. 548—50. Anm.) at den ikke vil vide noget at sige af Lovens truende Straf, Vrede eller Had, sigende: „men, hvorledes skulde Gud, som er Kjærlighed, hade og fortørnes, jeg vil intet vide af det Kjærlighedens Evangelium, som tillige taler om Guds Vrede og Had. Men juſt derfor — siger han — bliver ogsaa Verden i al sin Kjærlighed, kjærlighedsløs og uden Kjærlighed til den sande Kjærlighed, fordi den intet veed af det **hellige Had** at sige. Verden bliver ureen i sin Kjærlighed, fordi den, denne fromme Verden! vil være renere end Gud, som i Kjærlighedens Evangelium (ogsaa) aabenbarer sin Vrede, og siger: hvo der ikke troer paa Sonnen, han skal ikke see Livet, men Guds Vrede bliver over ham. Endelig bliver det endnu den Dag i Dag gyldigt, som Johannes skriver, at man ikke engang maa forundre sig over, at Verden hader det, som tilhører Christus." Nu udvikler han i den sidste Halvdeel. „Den Christne kjender ingen Kjærlighed uden Had," og siger derom, blandt Andet: „dersom Jorden var Himmel, Verden Guds Rige, een Villie og een Aand i Alle, (nemlig Guds Aand, Guds Villie), da vilde ogsaa den Christne ikke vide noget at sige af Had, men kun af Kjærlighed, thi hvad var der da paa Jorden, som han burde hade? Men dersom Herren selv bevidner, at der regjere to Herrer hernede ligetil den sidste Dag, da alle Fiender skulle underlægges Chri-

stus, nemlig den Herre Christus og Mørkets Fyrste, hvis Gjerninger Christus er kommen for at tilintetgjøre; dersom Lyset Intet har eller kan have tilfælles med Mørket (2 Cor. 6, 14. 15), men en stor afgjørende Kamp føres, hvor der gjælder enten for eller imod — hvis det staaer saaledes til paa Jorden, hvorledes kan der da være Tale om lutter Kjærlighed? Derfor siger Propheten: hader det Onde, og elsker det Gode (Amos 5, 15)." Han anfører nu flere Steder af Ordspr., Psalmene o. s. v. f. Ex.: „Jeg hader, Herre! dem, som hade dig (Psalm. 139, 21.) jeg hader alle falske Veie (Ps. 119, 104.), jeg hader dem, som tage vare paa falsk Lære (Afguder) (Ps. 31, 7.), de falske (Hykleren) hader jeg (Ps. 119, 113.), jeg hader de Ondes Forsamling (Ps. 26, 5.). Eller vil man svare: men den nye Pagts Kjærlighed kjender intet mere til hiint Had i det G. T.? Skulde jeg da maaskee sige: jeg elsker Herre, dem, som hade dig, jeg elsker de falske Veie, jeg elsker Hykleren, jeg elsker de Ondes Forsamling? Skal da den nye Pagts Kjærlighedslys lyse paa den Maade, at denne Kjærlighed elsker Alt, Lys og Mørke, Lysets Gjerninger og Mørkets Gjerninger, Lysets Barn og Mørkets Barn? Da bevare Gud!" Han viser nu, at der i den christelige Tid ere de samme Gjenstande for Had og Kjærlighed som før, at der ere to Herrer, Lys og Mørke; at der endnu findes det samme Forhold, den samme Modsætning mellem Gud og Verden o. s. v. — hvilket han oplyser med flere vigtige Steder af det N. T. — og at saaledes Betingelserne for Had endnu ere tilstede, og nu følger den sidste Sætning af det ovenanførte Thema: „Alene af hiint Had fødes den sande Kjærlighed." Her siger han blandt meget Andet, der er saa gjennemtrængende, sandt og christeligt: „Hadet driver ikke Kjærligheden ud, men opelsker den først rigtig. Hadet er blot den **helbredende Gift**, som **dræber den fule Kjærlighed**, der ikke duer til Noget. Thi hvo, der elsker Kone eller Barn, Broder eller Søster saaledes, at han stiller den Elskede ved Siden af den eneste Herre og Gud (gjør det til sin Afgud), styrter sig selv og den Elskede i Fordærvelse, saa-

vidt det staaer til ham. Thi denne Kjærlighed er en gudsbespottelig Kjærlighed, da man **har ophørt at elske Gud over Alt,** og denne Kjærlighed er en **sjælemordersk** Kjærlighed, da man sælger sit eget Hjerte til Mennesker, og lader Kjærlighedens Salt blive dovent, fordi Helliggjørelsen viger bort fra Kjærligheden, og den sædelige Alvor, og Tugten, og Straffen, i Kraft af hvilke man elsker egen og den Elskedes Velfærd høiere end Alt, og fremfor alt sørger for, at Kjærligheden til **Gud,** den eneste Herre og Frelser, i os og den Elskede ikke kjølnes." Alene paa denne Maade fatter man rigtig, bliver man i Stand til at udøve den sande broderlige Kjærlighed. Endelig omtaler han ogsaa den Kjærlighed, den Christne, ifølge Christi Exempel, bør vise dem, som hade ham, og siger: „Den sande Christnes Had **hader uforsonlig** den **ugudelige Lære,** det **ugudelige Levnet,** heller ikke kan han have det ydre Fælledskab med dem, der endnu ere Mørkets Trælle. Derimod ligesom Christus bad for sine Mordere, som Christus gjorde vel imod det utaknemmelige Folk, der naglede ham til Korset, saaledes ogsaa den Christnes Kjærlighed der er født af den Kjærlighed, som af uendelig Barmhjertighed har frelst os. Denne Kjærlighed lever i Forbøn for alle Mennesker, Kjærligheden lever idet den elsker Fjenderne, velsigner dem som forbande os, gjør vel imod dem som hade os, beder for dem som fornærme og forfølge os. **En saadan Kjærlighed fødes af Hadet,** naar man hader det Onde baade i sig og allesteds, og i dette Had Intet begjærer, undtagen at have Livet i Christo, der med den sande Kjærligheds Aand opfylder Sines Hjerter." Endelig siger Forf.: „Holder fast, at den Kjærlighed er af det Onde, der ikke hader det Onde og det **ret alvorlig,** hvor og hvorledes det end forefindes, skjult eller aabenbart, finere eller grovere. Men af det Onde er Alt, som ikke kan forenes med Jesu Christi ene og uindskrænkede Herredømme, hvilket han har begrundet med sit Ord, og i sit Ord aabenbaret os, hvorledes han vil vide at begrunde og opretholde det. **Ha-**

der al falsk Lære, hader de hyklerske Aander, hader de Ondes Forsamling, **hader** Alle, som hade Gud. Men I som hade, hader saaledes, at Christi Kjærlighed befindes i Eder; **Hader ikke Personen**, men **hader Sagen**. Haver Barmhjertighed og hjertelig Bøn ogsaa for dem, med hvilke I ikke kunne eller tør trække eet Aag. Erindrer Eder for Alting, at Eders Had og Eders Kjærlighed er Intet værd, dersom I ikke selv i alle Ting voxe til det ene Hoved, som er Christus. I som hade det Onde, elsker det Gode, og I som elske det Gode, hader ogsaa det Onde, for at i Eder kan voxe det guddommelige Liv, der kommer fra Christo, i Tro, Kjærlighed, Haab og hiin Helliggjørelse, uden hvilken Ingen kan skue Herren." Den som forstaaer og fatter denne Tale, han vil ogsaa forstaae mig og min Fremgangsmaade, den derimod som ikke fatter den, vil heller ikke kunne fatte eller finde sig i min Fremgangsmaade. De som have eller stræbe efter den sande Kjærlighed, ville ogsaa forstaae mig, de andre derimod ikke; og det er saaledes ganske naturligt, at de, der selv ere gjennemtrængte af hiin lunkne og væmmelige eller lumpne og forgiftige Kjærlighed, og endnu mere de, som ved at fornægte sin Overbeviisning, ved Dobbelthed og Hyklerie have forraadt sin Herre — at disse siger jeg, ikke ville kunne anerkjende den sande Kjærlighed, naar den fremtræder paa den ovenfor beskrevne Maade.

Hvad nu endelig den Argumentationsmaade angaaer, som jeg har brugt for at gjendrive de Meninger, jeg anseer for uchristelige og falske, saa ville vel Alle finde det ligefrem, at jeg paa flere Maader, ad flere Veie — i Almindelighed ved Skrift, Fornuft og Erfaring — har søgt at gjendrive og tilintetgjøre det Falske, samt overhoved benyttet Alt hvad der fornuftigviis lod sig anføre, for at modbevise det. Hertil hører ogsaa den Art af Gjendrivelse, som viser en Menings eller Læresætnings Urimelighed ved af den at udlede alle de Consequentser, som den synes at indeholde eller føre til; og ofte er denne Gjendrivelsesmaade

den allerkraftigste; thi enkelte falske Læresætninger kunne være af den Beskaffenhed, at det er meget vanskeligt ligefrem at modbevise dem, eller paavise det Falske deri; hvorimod dette ofte allerlettest skeer ved at paavise: hvad der vilde følge af at antage dem for sande og saaledes bygge paa dem; ved at paavise deres Ubrugbarhed i det Practiske eller Skadelighed for Livet. Jeg har nu ogsaa brugt denne Gjendrivelsesmaade, troer ogsaa at den paa flere Steder har opklaret Sagen, ligesom jeg ogsaa troer paa de allerfleste Steder at kunne forsvare de Consequentser jeg har udledt af Modstandernes Læresætninger. Men hvad jeg her især vil bemærke i Anledning deraf, er dette: at selv om der, paa et eller andet Sted, imod min Villie, og af Iver for at modbevise de Meninger, jeg paa det aandelige Gebet anseer mere farlige og fordærvelige for Menneskeheden, end den dødeligste Gift er for dens physiske Liv — skulde være udledt en eller anden forvidt dreven, feilagtig eller falsk Consequents af denne eller hiin Sætning, saa vil det let indsees, at den øvrige Beviisførelse er uafhængig deraf, og er ligesaa gyldig, om ogsaa en eller anden Følgeslutning maatte findes at være ugrundet. Det er nu naturligt, at mine Modstandere gjendrive hvad de kunne; men jeg troer at kunne trøste dem med, at jeg nok kan finde et andet Beviis, en anden Consequents til at sætte istedetfor den eller dem, de muligen maatte kunne modbevise. Dette ligger i Sagens Natur; det som er falskt — og det ville vistnok de fleste af de Læresætninger, jeg har søgt at gjendrive, befindes at være — vil, ved at sammenlignes, prøves og sættes i Forbindelse med andre Læresætninger, der ere sande, eller ved at anvendes i Livet o. s. v. — naar dette skeer med et uhildet Øie, en sund Sands — bestandig mere og mere vise sin Skjævhed, Falskhed og Ubrugbarhed, og derfor vil man, ved at forfølge det i alle Retninger, immer faae Modbeviser nok. Denne Erfaring har jeg virkelig ogsaa gjort under Udarbeidelsen af dette Skrift; men især har jeg lagt Mærke til, at nye Forsøg paa at forsvare det Falske ere allerbedst skikkede til at fremkalde nye Beviser imod det, og jeg frygter derfor ikke

mine Modstanderes Gjendrivelser. Lad dem anstrænge Kræfterne, lad dem opbyde Alt, det ville de vist ogsaa gjøre, men jeg kan forsikkre dem om, at deres Gjendrivelsesforsøg kun ville tjene til at fuldstændiggjøre deres Nederlag, og jeg kan derfor kun opfordre dem dertil, da de dog **derved kun** ville **befordre den christelige Sandheds Seier.**

5. Nogle Undskyldninger og oplysende Bemærkninger.

Uagtet jeg kun har fundet mig indvortes tilskyndet eller tvungen til at gjøre Rede — ikke Undskyldning — for min Stridsmaade, ere der dog andre Ting, skjøndt tildeels af underordnet Vigtighed, hvorfor jeg finder det passende at gjøre Undskyldning og udbede mig den velvillige Læsers billige Bedømmelse. Saadanne ere f. Ex.:

1) Stilen. At skrive et Sprog, der ikke er Ens Modersmaal, correct og flydende, har idetmindste i Førstningen sine Vanskeligheder. Der findes derfor maaskee hist og her udanske Vendinger eller Udtryk. Da jeg imidlertid har gjort mig Umage for at skrive et reent og forstaaeligt Sprog, troer jeg ikke at det Modsatte paa ret mange Steder vil foraarsage Dunkelhed eller Misforstaaelse. Derimod ville de temmelig lange Sætninger og Mellemsætninger, jeg paa sine Steder ikke har kunnet undgaae, — der dog, ligesaalidt som Ucorrecthed i Sproget, ere elendommelige for mig, men findes hos flere indfødte Skribenter — snarere kunne forvolde Misforstaaelse, naar man ikke giver nøie Agt paa Sammenhængen.

2) Fremdeles findes der enkelte Inconseqventser i Skrivemaaden, f. Ex. i de Ord, som ende sig paa: „ie" eller „i," som: Fritænkerie eller Fritænkeri, Kjætterie eller Kjætteri o. s. v. — begge disse Skrivemaader bruges af Nutidens Forfattere; — eller paa „ce" og „ts" (navnlig fra det Franske), som: Conseqvence eller Conseqvents — den sidste Skrivemaade er fulgt paa de fleste Steder, da den er at foretrække i det Danske — catholsk eller katholsk — det Første er hyppig bleven brugt, navn-

lig af danske Forfattere, det Sidste er dog, uden Tvivl, rig[illegible] og er derfor bleven brugt paa de allerfleste Steder i denne Bo[illegible] — o. s. v. Men disse og andre smaa Inconseqventser eller Urigtigheder (f. Ex. har = have, kan = kunne) ere alle af mindre Betydenhed, da de ikke kunne forvolde Misforstaaelse.

3) Endvidere er det Formen, der ikke maa bedømmes altfor strængt. Maaskee have Nogle ventet, at dette Skrift vilde blive strængt videnskabeligt eller idetmindste lægge an derpaa. Det Sidste er nu ikke Tilfældet og derfor heller ikke det Første. Jeg har lagt an paa, forsaavidt det vanskelige Materiale tillod det, at skrive saaledes: at det, i det Væsentlige, kan fattes og forstaaes af Enhver, der har en sund og nogenlunde dannet Forstand, — men af Saadanne der ikke selv ere videnskabelig dannede og idetmindste noget bekjendte med den nyere Philosophies Talebrug, ville Nutidens philosophisk-videnskabelige Arbeider vistnok neppe forstaaes (see det, som S. 430—33. Anm. er sagt om Anmeldelsen af „den christelige Daab" i theologisk Tidsskrift). Skal derimod en grundig og tillige forstaaelig Udvikling og Fremstilling af de Materier, som omhandles, ikke udelukkes fra Benævnelsen „videnskabelig," saa haaber jeg, at saavel den største Deel af det reent polemiske i denne Bog, som navnlig de Dele, der indeholde Forklaring, Udvikling og Anvendelse af flere Steder og Stykker af det N. T. og den Lære, som indeholdes deri, samt kirkehistoriske Momenter og Betragtninger — ikke ville befindes at være aldeles uvidenskabelige, med mindre den forstandige, sunde og naturlige*) Forklarings- og Betragtnings-

*) Der gives, ikke mindst i den nærværende Tid, saadanne forrykte Hoveder, saadanne philosophiske Daarer, hos hvilke Forkeertheden er gaaet til den Yderlighed, at de fordømme alt det Naturlige, og mene: „at Menneskets naturlige, — som det hedder — uigjenfødte Tænkning er baade Gud og Fornuftgjenstandene imod"(!) og at den altsaa, naar den, som saadan, „indlader sig med Objectiviteten, ødelægger og destruerer samme (!); at den naturlige Forstand er evig fordømt;(!) at den naturlige Forstands Viden igrunden er en glim-

…e er uvidenskabelig, og den vilkaarlige, forkunst-…de og forskruede videnskabelig (smlgn. den fabersk-martensenske Bibelfortolkning, der omtales S. 237—40, 249—73. 434—67 og fl. St.). Den videnskabelige Form vil da

rende Uvidenhed, — ligesom man har sagt om Hedningernes Dyder, at de vare glimrende Laster — der trænger til det logiske Studium, som Tankens specielle Daab o. s. v."(!!) (see: „philosophiske Betragtninger over den speculative Logiks Betydning for Videnskaben o. s. v. ved P. M. Stilling, Kjøbenhavn." 72 Sider Octav). Aarstallet savnes, maaskee paa Grund af Bogens Vigtighed, forat den ogsaa i den følgende Tid kan vedblive at gjælde som ny. Man vil da ogsaa sikkerlig, selv efter flere Aars Forløb, kunne see, at den er skreven i den hegelske Philosophies blomstrende Periode, og det kommer da ikke saa nøie an paa Aarstallet. Det bemærkes iøvrigt, at denne Forf. gjælder for at være en af de dygtigste danske Hegelianere, — naturligviis næstefter Professorerne Heiberg og Martensen, — og han er derfor ikke, som man maaskee kunde troe, at ansee for en vildfarende Speculant, betragtet som saadan, og har derfor heller ikke ved de ovenfor anførte Sætninger udtalt andet end det, som de andre hegeliansk-speculative Philosopher og Theologer vedkjende sig. Jeg kan ellers ikke nægte mig den Fornøielse, at uddrage den Følgeslutning af Forfs. Paastand om den naturlige Tænkning og naturlige Forstand: at hele Almue- og Borgerstandens naturlige Tænkning og Forstand er — „evig fordømt." Det samme gjælder naturligviis om Qvindekjønnet saavel i de høiere som lavere Klasser, af hvilke visinok yderst faa have studeret Logiken, navnlig den Hegelsk-speculative. Men ikke nok dermed. Det kommer endelig til at gjælde om en stor, ja vistnok uden Overdrivelse største Delen selv af de Lærde, der vel alle mere eller mindre have gjort sig bekjendt med en Logik (Tænkelære), men ikke den nyeste, speculative. Thi eftersom den Tænkelære, man i Almindelighed pleier at bruge, netop gaaer ud paa at lede, danne og ordne **den naturlige** Tænkning, som den speculative Logik, der giver sig selv ud for at være den eneste saliggjørende, forkaster og fordømmer — saa vil ogsaa de ikke-speculative Lærdes Tænkning, der kun er den uddannede

tildeels findes at være tilstede, tildeels vil det, at den ikke allestedS er iagttaget, være at betragte som en Følge saavel deraf: at jeg har beregnet denne Bog for Læsere af alle Klasser og ikke for de Lærde alene; som deraf, at det ikke kunde være mig alene om at gjøre, at gaae strængt modbevisende og

naturlige, og saaledes, i sit Princip, modsat den speculative, være fordømmelig og evig fordømt. Det vilde paa Grund heraf være saare hensigtsmæssigt, om alle de, der ikke have modtaget „Tankens specielle Daab," og saalænge dette ikke skeer, kunde lade være at bruge deres naturlige Tænkning og Forstand; thi der er vel sagtens ellers nok af det Fordømmelige hos de Fleste. Her er da vistnok Grund til at spørge: Herre! hvo vil da kunne undgaae Fordømmelsen? Svar: de som have studeret den speculative Logik, og modtaget „**Tankens specielle Daab**"!! Her har man en lille Forsmag paa dette Forvirringens og Forkeerthedens Evangelium, og jeg maa ligesaa alvorlig som indstændig opfordre ethvert forstandigt og fornuftigt tænkende Menneske til, at overveie denne speculative Lære, for at see, om den ikke er ligesaa forvirret og falsk, som fordærvelig og undergravende den sunde menneskelige Udvikling.

Denne Grundsætning: om Forkasteligheden og Fordømmeligheden af alt det Naturlige, er en af de speculative Hovedlærdomme, der, naar den anvendes paa den kirkelige Theologie, passer saa fortrinlig, f. Ex. for Læren om **Arvesynden**, og dernæst for Læren om **Barne**daaben, som, netop paa Grund af Forkasteligheden og Fordømmeligheden af det Naturlige, Mennesket fra Begyndelsen har modtaget af Gud, bliver **uundgaaelig nødvendig, for at** Barnet skal skabes om, og — som det hedder — fødes paa ny, og saaledes, jo før jo heller blive af med det Naturlige, undertrykke og udrydde det!! (smlgn. det som findes herom S. 224 flg. S. 350—53, 492—93 o. s. v.). Da jeg forresten denne Gang ikke kan faae Tid til nærmere og særskilt at oplyse den speculative Tænke-Methode, og navnlig dens Anvendelse paa de christelige Troeslærdomme, maa jeg nøies med indtil videre at henvise Læseren til de enkelte Spor deraf, som forekommer af og til i den Polemik, der indeholdes i den sidste Halvdeel af denne Bog, navnlig fra S. 221 (see f. Ex. S. 230—32 Anm.).

bevisende til Værks, men jeg maatte ogsaa søge at gjøre det som jeg havde beviist eller modbeviist gjældende eller ikke gjældende hos Andre, med andre Ord: søge at indvirke paa Læserens Følelse og Villie ligesaavel som paa hans Forstand.

Overhoved eftertragter jeg hverken Berømmelse for strængt videnskabelig Fremgangsmaade eller ziirligt og blomstrende Sprog; jeg længes ligesaalidt efter denne Roes, som den, man ofte pleier at tildele de Forfattere der meest lægge an paa det Ydre: „det er godt skrevet," hvorved de Fleste, eller i alt Fald for Mange, nærmest tage Hensyn til Formen, og desværre ikke altid til Indholdet, og der gives endogsaa Exempler paa, at man kalder et Skrift godt skrevet uden at anerkjende Indholdets Sandhed, hvilket viser: at man næsten alene tager Hensyn til Formen*). Hvad jeg tragter efter er: at det, jeg skriver, overhoved bliver betragtet og erkjendt som Noget der virkelig tjener til at opklare og udbrede saadanne **christelige Sandheder**, som Enhver, der mere end af Navnet vil være Christen, maa finde mere eller mindre magtpaaliggende, mere eller mindre værd at udsondre fra det Falske, lægge dem paa Hjertet, og anvende dem i sit Liv.

4) Hvad endelig Bogens Orden og Inddeling angaaer, da vil der vel kunne indvendes et og andet imod den;

*) Hiin ovenfor omtalte Roes, som jeg forresten ikke venter at fortjene, vilde omtrent have samme Betydning for mig, som naar en af mine Bekjendtere har villet rose mig ved at kalde mig et „godmodigt Menneske" eller noget Lignende; thi en saadan Roes kan ikke andet end enten være mig fuldkommen ligegyldig, eller, hvis den blev tildeelt mig af En, som jeg maatte troe havde forstaaet mig lidt bedre, fremkalde en Følelse af Medynk over, at Vedkommende ikke havde formaaet at opdage Noget dybere og bedre i mit Væsen og Charakteer end denne Godmodighed; og denne Følelse maatte endogsaa blive blandet med eller grændse til etslags Afsky og Foragt, naar hint Godmodighedens Vidnesbyrd maaskee ikke nærmest fremgik af Godmodighed, men af en eller anden Følelse eller Forestilling, der troede sig selv at være Noget mere og fortrinligere end hint godmodige Væsen.

men deels er dette underordnet, da det Reelle i Indholdet ikke i den Grad er afhængigt af den rigtigste og bedste Orden, at det skulde staae og falde dermed, deels vil Enhver kunne indsee Vanskeligheden, ja næsten Umuligheden af at ordne et saa grændseløst forvirret Stof, hidrørende fra saamange forskjellige Modstandere, som det jeg har med at gjøre*).

*) Heraf de mange, tildeels meget vidtløftige Anmærkninger i dette Skrift, der rigtignok paa sine Steder afbryde den fortsatte Udvikling eller Gjendrivelse; men det vil dog, Alt vel overveiet, paa de allerfleste Steder, befindes rigtigere, at disse Anmærkninger staae som Anmærkninger, end at de vare blevne optagne i Texten. Saaledes paavises der **undertiden** i disse Anmærkninger den Forvirring og Modsigelse, en Forfatter er geraadet i med sig selv, imedens der i den Anmærkningen sideordnede Text føres fortløbende Beviser enten imod en falsk Læresætning fremført af ham eller Andre, eller for den modsatte Anskuelse: f. Ex. S. 3. flg., hvor nogle af Biskop Fabers Selvmodsigelser paavises; S. 230—32, hvor nogle af de martensenske Selvmodsigelser, og hans dialectiske Forvirring fremhæves; S. 321—23, fabersk Forvirring; S. 427—29, adlersk-martensensk-fabersk Forvirring; S. 514—17, lutherske Selvmodsigelser i Læren om Troen og S. 518—22, i Læren om Daaben; S. 531—33. mynstersk Selvmodsigelse i Læren om Daaben o. s. v. **Undertiden** indeholde de en Beviisførelse for Noget, der staaer i en nøie Forbindelse med det, som afhandles i Texten og tjener det til Oplysning, men dog er forskjelligt deefra, f. Ex. S. 107—109, hvor Pastor Grundtvigs katholske Retning paavises; S. 603—605, hvor Oversættelsen: „paany" (Joh. 3, 3.) gjendrives o. s. v. **Undertiden** paavises der endelig i flere af de vigtigste Anmærkninger enten en saadan Bedømmelse af en Forf. eller hans litteraire Arbeider, der hidrører fra Een eller Flere, hvis Dom syntes at maatte være af Vigtighed, men forresten er skjæv eller falsk: f. Ex. S. 430—33 den høist curiøse Anmeldelse af „den christelige Daab" i theologisk Tidsskrift; eller der anføres saadanne Steder og Udsagn af bekjendte, tildeels udmærkede Theologer, der bekræfte og stemme overeens med mine Anskuelser, f. Ex. S. XXXVIII-XXXIX. Johannes de silentio; S. LXVIII—LXX. Dr. og Prof. Harleß; S. LXXI. Dr. og Prof. Ullmann; S. LXXII Pastor Blicher; S. 387—89. Pastor og Lic.

Hertil kom endnu den specielle Omstændighed ved dette Skrift, at efterat jeg, nærmest med Hensyn til Biskop Faber, havde nedskrevet den største Deel deraf, og allerede nogle Ark vare trykte, udkom (i Juni sidstl.) Prof. Martensens „christelige Daab," og da dette Skrift gav en saa fortrinlig Oplysning om den speculative Daabslære m. m., maatte jeg ogsaa tage det med og benytte det. Man vil maaskee ansee det for rigtigere, om jeg havde behandlet det i et særskilt Tillæg til Bogen, eller i et særskilt Skrift, men Grunden hvorfor jeg ikke gjorde dette, var: at jeg fandt en saa stor, saa paafaldende Lighed mellem de faberske (craskirkelige) og de martensenske (speculativ-kirkelige) Vildfarelser, fandt, at de greb saameget ind i hinanden, understøttede og supplerede hinanden, at jeg troede det kraftigst og hensigtsmæssigst at stille dem ved Siden af hinanden og gjendrive dem paa engang, og saaledes føiede jeg de martensenske til de faberske m. m. som jeg iforveien havde fremstillet og gjendrevet. Men dette var — som man let kan tænke sig — baade et vanskeligt Arbeide, og har derfor ogsaa, ved nogle Omsætninger, paa enkelte Steder skadet den oprindelige Orden, da Biskoppens og Professorens Meninger og Læresætninger ikke just altid kunde sammenføies eller ligefrem stilles ved Siden af hinanden. (Man smlgne hermed saavel deres Lære om Troens Forhold til Daaben, og Gjendrivelsen deraf S. 221—89, som de øvrige falske Sætninger af deres Daabslære, som fremstilles og gjendrives i andet Afsnits 2det Capitel. S. 316—433.).

Endnu et Par oplysende Bemærkninger.

1) Paa Grund af det forvirrede Materiale, jeg har havt med at gjøre, hvor de forskjellige falske Sætninger og Lærdomme vise sig paa saamange Maader, og have saa mange Sider, hvorved de deels berøre hinanden, deels andre tilgrænd-

Kolthoff; S. 452—53. Dr. Billroth og Superint. Meyer; S. 548—50. Dr. Hahn og Schleiermacher (smlgn. S. 508)); S. 621—24. Dr. og Prof. Mathies og fl. At disse og mange flere lignende, forresten vigtige, Anmærkninger vilde have forstyrret meget mere ved at optages i Texten, er aabenbart.

sende Læresætninger, og saaledes ganske naturlig og nødvendig maae forekomme paa flere Steder, og i flere Forbindelser — har jeg — forat lette Læseren Oversigten, og sætte ham i Stand til paa engang at faae flere Oplysninger om og Beviser imod det Falske og Fordærvelige end der undertiden gives paa et enkelt Sted — brugt idelige Henviisninger, som jeg opfordrer Læseren til at benytte, da de — uagtet de afbryde den fortsatte Læsning — som oftest ville oplyse en eller anden Side af den omhandlede Materie, og saaledes opklare og bestyrke Læserens Overbeviisning om det Sande eller Falske i en Læresætning, samt bidrage til at give en bedre Oversigt over de forskjellige Læresætningers indbyrdes Sammenhæng og Forbindelse. Og det maa dog især være om at gjøre, at man, hvad enten man læser en stor eller ringe Deel af dette Skrift, saameget muligt tydeliggjør sig saavel de omhandlede Vildfarelser, som de Beviser, der stilles imod dem.

2) Forat lette Læsningen af denne Bog og Opmærksomhedens Henvendelse paa Alt, som kunde være af Vigtighed, har jeg ved Trykken ladet udhæve de Ord og Sætninger, hvorpaa jeg ønskede at henvende Læserens Opmærksomhed. Paa Grund af at man ellers saa sjelden bruger denne Maade, kan jeg selv ikke gjennemlæse en Bog, hvis Indhold er af Vigtighed og interesserer mig, uden at understrege og paa en eller anden Maade betegne de vigtigere Steder — jeg noies nemlig ikke med **engang** at gjennemlæse slige Steder, men ønsker ogsaa at kunne benytte dem i paakommende Tilfælde, enten i Liv eller Lære — og derfor troer jeg at gjøre alle dem Tjeneste dermed, som ønske at læse en Bog paa den samme eller lignende Maade, da slige Steder baade fra først af lettere falde i Øinene, og lettere gjenfindes, naar man enten ønsker at gjøre Brug deraf, eller overveie dem, og underkaste dem en nøiere Prøve. Men selv for Saadanne som ikke ere i Stand til eller agte at gjøre denne Brug af et Skrift, er dette dog vistnok ikke uden Vigtighed; thi mange Steder, som ellers ikke vilde tiltrække sig Læserens Opmærksomhed, og vække hans Eftertanke, gjøre det netop derved, at de ere udhævede.

Saaledes har jeg da gjort Rede og Regnskab for det Vigtigste af mine Principer og min Fremgangsmaade; har stillet til Skue en væsentlig Deel af de Attraaer og Sindsstemninger, der bevæge sig i min Sjæl. Og er dette endog skeet paa en Maade, som vil misbilliges af mange, saa ligger dette i Sagens Natur, naar den betragtes deels fra det almindelige, deels fra mit individuelle Standpunct; forekommer det endogsaa mangen en Læser at disse Sindsstemninger ere fremtraadte med en altfor stærk Farve, paa en altfor skarp og hensynsløs Maade, saa betænke man: at de Udtryk som ere stærke for En, ere svage for en Anden, samt: at selv de stærkeste Udtryk, Sproget formaaer, ere kun altfor svage til at skildre den Storm som raser, den Flamme som brænder i et Menneskes Indre. Vidste noget Menneske hvad der er foregaaet i min Sjæl, hvad der har bevæget sig i dette Bryst — men dette veed Ingen, dertil har Ingen været Vidne undtagen Gud alene — da vilde den Samme ikke finde mine Ord eller Udtryk for stærke, med mindre han mener: at man ikke bør bestræbe sig for at udtale det, der boer i Sjælen, at synes hvad man er, men netop det Modsatte, hvilket synes at være et af Nutidens Grundsætninger.

De Oplysninger, der endnu maatte savnes, er jeg villig til at give Enhver, der enten har en gyldig Grund til at fordre dem, eller overhoved anseer dem af Vigtighed, og man kan stole paa, at de ville blive ærligen meddeelte, samt at de Steder i dette Skrift, der maatte befindes at være tvetydige, ikke skal blive underlagt en anden Mening, enten bedre eller værre end den, jeg fra først af har villet udtrykke, selv om det gjaldt en Domfældelse. Thi dertil tager jeg intet Hensyn. Jeg har — for at bruge et Udtryk af den udmærkede irske Advocat Sheils Forsvarstale for O. Connell — „ikke endnu (i Kone og Børn) givet Staten (eller Statskirken) Gidsler." Jeg har saaledes kun min egen Person at udsætte for Fare, ellers er der Ingen, der kan tage Deel deri, og saaledes indvirke paa eller rokke min urokkelige Beslutning. Dette skal ogsaa Statskirken eller Staten, der agerer som Kirkens Befuldmægtigede, faae at sande. Lægger den an paa, ved Magtens Anvendelse at faae mig til at forlade

mine Grundsætninger, til at forandre og læmpe mine christelige Anskuelser efter de herskende, forsaavidt de ere modsatte disse, saa forregner den sig; thi dette **lader sig ikke gjøre.** Naar man kan bringe Vandet til at forlade Tyngdens Love, og rinde opad de steile Klipper, naar man formaaer at bringe Jorden udaf sit Løb og forandre Solsystemets Gang, saa vil man ogsaa kunne faae mig til at tiltræde de Meninger og Lærdomme, jeg fornemmelig har bekjæmpet og forkastet, eller overhoved i det Væsentligste forlade mine Principer. Jeg føler, at det er min Pligt at være ligesaa oprigtig i dette Punct, som jeg overalt har stræbt at være: jeg staaer ikke til at medlere igjennem den saakaldte kirkelige Samfundsbevidsthed, dette forunderlige Væsen, hvis Form og Beskaffenhed Ingen mere er i Stand til at angive*). Hvor mine Religions- og Livsanskuelser staae i Modsætning til den, føler jeg mig — som Forfatteren af „Frygt og Bæven" siger — „beretliget ligeoverfor det Almene," til hvilket Resultat jeg dog ikke er kommen ved at gaae udenom det Almene, men — som samme Forf. siger — ved „først at have været som den Enkelte det Almene underordnet" og nu gjennem det Almene blive den Enkelte i en høiere Betydning,

*) Smlgn det, som S. 525—38 findes fremsat om den i den lutherske, navnlig danske, Statskirke herskende Forvirring i Læren om Daaben, man kunde maaskee indtil videre nøies med den korte Antydning deraf, som findes i Anm. S. 536—37. Efterat have gjennemlæst denne Anm. og dertil føiet nogle af de andre vigtigste danske Theologer og Geistlige, navnlig Prof. Clausen og Biskop Mynster med deres Tilhængere, der ikke nævnes i denne Anm. men omtales kort i Forveien S. 529—31. flg., kunde man gjøre sig selv det Spørgsmaal: hvem af alle disse stemmer nu overeens med og repræsenterer den kirkelige Samfundsbevidsthed i Læren om Daaben? Gjøre de det maaskee Alle!?! Det mene de rimeligviis selv, og i alt Fald vil vistnok enhver af dem **synes** at gjøre det, thi de ønske alle, den Ene med den Anden, at være i **god Behold.** De ansee det derfor allerbeqvemmest, allersikkrest, at blive ombord i **Skibet**, men tør ikke blive staaende paa **Klippen** af Frygt for at overskylles. Men er det nu saa vanskeligt at bestemme den kirkelige Samfundsbevidsthed, at finde en Theolog, der i dette **ene** Punct — Læren om Daaben — repræsenterer den kirkelige Samfundsbevidsthed, hvorledes vil det da gaae naar Talen er om **alle** de christelige Hovedlærdomme? **Hvad** er her den nulevende kirkelige Samfundsbevidsthed, og **hvilke** ere dens Repræsentanter? — bliv ikke forsegnel faml ikke!

ved, som Enkelt at træde i et absolut Forhold til Gud, og **kun forsaavidt** i Forhold til det Almene, **kun forsaavidt** lempe mig derefter og lade det influere paa mig, som min Gudsbevidsthed tillader det, saavidt mit Forhold til Gud ikke forstyrres derved. Vil det Almene ikke taale mine afvigende Grundsætninger og Anskuelser, ikke tillade at jeg indvirker paa det, saa er der intet andet Middel til at forhindre dette, end paa en eller anden Maade skaffe mig af Veien og saaledes hindre den Virksomhed, de Grundsætninger, som **menes** at være til Skade for Samfundet eller maaskee før eller senere i Tiden føre til dets Ruin. Og i Sandhed! hvis der fandtes at være overveiende Grunde og Sandsynlighed for, at mine Grundsætninger og Bestræbelser vilde **være til Skade for det almene Bedste**, da kunde ingen ivrigere end jeg selv ønske, at de maatte undertrykkes og tilintetgjøres jo før jo heller. Jeg længes kun efter at bidrage til det **Almenes** Vel, men jeg anerkjender ogsaa **kun** de Bestræbelsers **Ægthed** og **Almeengyldighed**, som ere fremgaaede af **denne** Attraa. Kun de Principers og Bestræbelsers Gyldighed og Ægthed erkjender jeg, som ere fremgaaede af den **sande** og **uforfalskede Menneskekjærlighed** og **Kjærligheden til Gud**, og selv i deres Ufuldkommenhed, selv hvor der er forlidet eller formeget — thi intet Menneskeligt kan være fuldkomment, kan fuldkommen træffe den sande Middelvei — bærer Præget af denne Kjærlighed. **Kjærligheden**, men ogsaa **kun Kjærligheden**, er det, som **aldrig hører op, aldrig taber i Værdie, aldrig svigter, aldrig forlader den**, der engang har vundet den. Naar alt det Endelige og Forgjængelige forgaaer drager Kjærligheden, ledsaget af Udødeligheden, hen til den Eviges Throne, som Digteren siger:

> O Liebe! wenn die Hand des Herrn
> den Welterbau zertrümmert,
> kein Sonnenball, kein Mond, kein Stern
> am Firmamente schimmert:
> dann wandelst du, der Erde leid,
> **Gefährtinn der Unsterblichkeit,**
> in **Siegesgesang** am Throne.

Naar Troen og Haabet høre op og vige for Virkeligheden og Beskuelsen, **bliver Kjærligheden**, ja — ikke alene bliver, men **voxer, renses, helliges** og **forherliges** fra Evighed til Evighed, thi den søger og stunder til sit evige Ophav, sin evige Fuldendelse, til den evige og uendelige **Gud, som er Kjærlighed.**

Indhold.

Første Afſnit.

Baptismens eller Baptiſternes Forhold til Anabaptiſterne.

Side.

Andet Afsnit.

Baptismens eller Baptisternes Forhold til Kirken.

1ste Capitel.

Tillæg til andet Afsnit.

Förste Afsnit.

Baptismens eller Baptisternes*) Forhold til Anabaptisterne**).

Som allerede er bemærket i Fortalen, tager jeg, i den paafølgende Undersøgelse, nærmest Hensyn til det af Biskop Faber udgivne Skrift: „De anabaptistiske Bevægelser i Danmark" Odense 1842, hvilket indeholder en mere gjennemført og udtværet Forqvakling af Christendommen i dens Rod og Grundvæsen, end nogetsomhelst andet mig bekjendt theologisk Product fra den sidste Tid***) — Christendommens aabenbare Modstandere komme her naturligviis ikke i Betragtning — hvilket tillige indeholder en Fremstilling af de danske Baptisters Historie, deres Oprindelse o. s. v. (see Forfatterens Indledning)

*) Her tages naturligviis nærmest Hensyn til de danske Baptister, og til andre Baptister kun forsaavidt, som de i deres Lære og Principer ere overeensstemmende med dem.

**) Det bemærkes: at Baptisternes Forhold til Anabaptisterne bliver i dette Afsnit alsidigen fremhævet, paa Grund af, at saavel Biskop Faber, som Andre, der have yttret sig i denne Retning, aldeles have sammenblandet disse Secter.

***) Det følger af sig selv, at jeg, saa ofte Leilighed dertil gives, ogsaa tager Hensyn til, og gaaer i Rette med Andre, som i en eller anden Henseende denne Sag betræffende, enten have viist, at de stemme overeens med eller nærme sig til Biskop Fabers Anskuelser, eller have fremsat en, fra hans forskjellig, urigtig Anskuelse af denne Sag.

der, i flere af dens allervæsentligste Punkter, er ligesaa skjæv, ugrundet og falsk, som Udviklingen af de christelige Sandheder i Bogens egentlige Hoveddeel. Jeg har derfor anseet det for rigtigst, fra Begyndelsen af, i Korthed at berøre de danske Baptisters Historie, dog saaledes, at jeg ikke saameget har fundet det nødvendigt, detailleret at gjennemgaae den fra først til sidst, som at oplyse følgende Hovedmomenter:

1) De danske Baptisters *historiske Oprindelse*;
2) deres *Forhold og Færd* som en christelig Sect; — og
3) den *Forskjellighed*, som finder Sted imellem Baptister og Anabaptister i de *christelige Troes-Lærdomme*, navnlig i Læren om Daaben*).

Dette kan da, nærmest med Hensyn til Biskop Fabers og Andres Paastande om Baptisterne, i den spørgende Form fremsættes saaledes:

1) *Ere de danske Baptister i deres historiske Oprindelse at udlede fra de tydske Anabaptister?*
2) *Hvorvidt lader der sig, ved at see hen til begges Færd og Forhold til Christendom, Kirke og Stat, opstille e'n Sammenligning imellem disse 2de Religions-Partier?* — og endelig
3) *Er Baptisternes Lære overeensstemmende med Anabaptisternes, og ere Baptisterne at ansee som Baptister, eller Anabaptister*, d. e. er Hovedprincipet, hvorfra de gaae ud, Baptisme eller Anabaptisme (Daab eller Gjendaab)? eller med andre Ord, hvorledes forholde disse to Begreber sig til hinanden? Hvilket af

---

*) Det sidste Punct afhandles vel ikke i Forfatterens historiske Indledning, men først i Begyndelsen af hans Udvikling af Læren om Daaben; dog maa dette ansees som nødvendigen henhørende til den historiske Fremstilling af det Væsentligste angaaende Baptisterne, og deres Forhold til Anabaptisterne, som uden det ikke tilstrækkeligen kan blive oplyst.

dem er, og kan alene være, Grundsætningen eller Grundprincipet, og hvilket af dem er kun at betragte som en deels naturlig, deels nødvendig Følge af Grundprincipet?

1ste Capitel.

Det skjæve og urigtige i, at sætte de danske Baptister — en i sin Oprindelse selvstændig Sect — i et historisk Afhængigheds-Forhold til de tydske Anabaptister.

Hvad det første Punct angaaer, saa mener Hans Hoiærværdighed: „at det er særdeles vanskeligt at bestemme til hvilket af de mange Partier de Anabaptister høre, som nu oprette Menigheder her i Landet; da Formændene for de begyndte Bevægelser vel have opgivet nogle Lærdomme, som de vedkjende sig, men ikke have opgivet noget særegent Bekjendelses-Skrift, hvoraf deres Lære kunde kjendes" *). Saaledes

*) De her af Forf. Indledning S. XIV-XV. citerede Ord, i Forbindelse med andre Steder af samme, ere i Sandhed mærkværdige, som bevisende den „Grundighed, Klarhed og Fuldstændighed"(!) Forf. i Slutningen af Indl. har tillagt sig. Først bemærkes da: at der ved „de mange Partier" sandsynligviis sigtes til det S. VIII anførte Register af tydske (nærmest nederlandske) Anabaptister, thi Forf. har kun anført 2 Afdelinger, eller Partier af de engelsk-amerikanske Baptister, nemlig General- og particulær-Baptister, men 2 kunne ikke kaldes mange, og denne Adskillelse kan saa meget desto mindre anvendes her, som den aldeles ikke vedkommer Læren om Daaben, men Læren om Guds Naade (Naadevalget) — idet de første antage Naadens Universalisme, de sidste, ifølge den strænge Calvinisme, dens Particularisme — desuden troer Forfatteren „den Formodning sandsynlig at de danske Baptister høre til de mennonitiske Anabaptister." Men nu har denne ved Grundighed og Klarhed udrustede Forf. ligeovenfor S. XIV omtalt: „at nogle Baptist-Samfund i England supplicerede Hans Majestæt Kongen om fri Religions-Øvelse for deres Troes-Brødre i Danmark, som altsaa vare Baptister, fulgte

figer den Høiærværdige Mand. Vi ville nu undersøge Sagen lidt nøiere, forat see, om det i Virkeligheden forholder sig saaledes, eller dette muligen er at betragte som en Bemærkning,

de samme Grundsætninger, hyldede den samme Lære, som de selv, anderledes kan det ikke forklares. Hvorledes kunne nu de danske Baptister paa engang høre til de mennonitiske Anabaptister og de engelske Baptister? Ere disse Secter, og vedkjende de sig at være een og den samme Sect? Eller have de maaskee den samme Oprindelse? I saa Fald vilde Forf. Omtumlen med disse Sectnavne til en vis Grad kunne forsvares. Dette er nu tildeels ikke Tilfældet, og tildeels antages det ikke af Forfatteren, thi S. VIII siges der: „Gjendøberne i England udlede deres Oprindelse fra en ganske anden Stamme, hvorfor de ogsaa adskille sig og fordre sig adskilte fra Anabaptisterne i Almindelighed og tillægge sig saaledes Navn af Baptister, d. e. de sande Døbere. De skulle, efter Nogles Paastand udlede deres første Udspring fra „Albigenserne" (rettere Valdenserne); dette modsiges nu ikke af Forfatteren med et eneste Ord, og Man maa saaledes antage, at han enten ikke har kunnet, eller ikke villet modbevise det. Da han saaledes hverken har beviist de tydske Anabaptisters, og de engelske Baptisters Overeensstemmelse i Lære, eller deres fælles Oprindelse, ja ikke engang forsøgt paa at bevise nogen af Delene, og dog paa nogle Steder henført de danske Baptister til de tydske Anabaptister, paa andre igjen til de engelske Baptister, saa følger deraf, at Forfatterens Fremstilling heraf er aldeles forvirret, og sig selv modsigende, og mangler saaledes den for en videnskabelig Undersøgelse nodvendige Egenskab, selv i en skjæv og uretfærdig Opfattelse og Fremstilling af en Sag, at være overeensstemmende med sig selv.

Den samme Vaklen og Modsigelse som jeg her har paaviist findes atter andre Steder ganske ligefrem, uden at Man behøver at udlede dem ved Slutninger. Saaledes kalder han paa nogle Steder de engelske Baptister ved deres rette Navn „Baptister" (S. XIV) andre Steder derimod „Gjendøbere" (Anabaptister) S. VIII; rigtignok nederst paa samme Side og øverst paa S. IX strax igjen Baptister. Saaledes see vi at Fyens Biskop har Magt og Myndighed til, enten ikke at bruge de Sectnavne, som ellers gjælde over hele Verden, men sætte andre i deres Sted, eller ogsaa at bruge dem, alt efter det, der convenerer ham bedst. Foruden

en lærd Fornemhed har stikket forud for den med „Grundighed, Klarhed og Fuldstændighed" udrustede Undersøgelse. Altsaa: „Man kan ikke sikkert kjende de danske Baptisters Lærdomme, thi de have ikke opgivet noget særegent Bekjendelses-Skrift" og som Følge deraf heller „ikke bestemme, til hvilket af de mange Partier de høre;" her menes nemlig Anabaptist-Partier, hvortil dog sandsynligviis ogsaa Baptisterne i England o. s. v. regnes; dette har Forfatteren i det mindste gjort paa nogle Steder, andre Steder ikke. Her kunne gives tre Tilfælde:

a. Kunde de danske Baptister høre til de mennonitiske Anabaptister — dette har Forfatteren antaget for sandsynligt, uagtet Vanskeligheden af, at kjende deres Lærdomme, og bestemme til hvilket Partie de høre! — men i saa Fald behovedes der intet særegent Bekjendelses-Skrift, da de mennonitiske Anabaptisters Lære og Afvigelser fra Kirken,

---

enkelte mindre betydende Urigtigheder, — f. Ex. at de første Medlemmer af den danske Baptist-Menighed bleve døbte i Lundehuussøen (S. XII), hvor Baptisterne aldrig have døbt, (see Langes Criminelsager 7 B. S. 39) — vil jeg endnu anføre eet Sted, der ved sin gevaltige Caracteer slutter sig til det Foregaaende. Der siges nemlig S. XI: „I Aaret 1839 ankom fra Hamburg til Kjøbenhavn en Mand ved Navn Oncken, som kaldte sig anabaptistisk Præst"; men Oncken har aldrig „kaldt sig," givet sig ud for at være anabaptistisk Præst, men derimod „Baptistlærer" eller „Baptistpræst" — det første bruges hyppigst af Baptisterne, om dem, der ellers fungere som Præster. — Det havde ladet sig høre, om Forfatteren — saaledes som det findes i den i Collegialtidenden for 21de og 28de Jan. givne Fremstilling af Baptistsagen, hvor det Side 35 hedder: „en anabaptistisk Præst Oncken" — fra sit og Kirkens Standpunct havde sagt „som var," thi saa havde han kun udtalt sin Mening og den kirkelige Anskuelse om ham. Men at sige: „som kaldte sig", uagtet han aldrig kaldte sig, aldrig kunde ville kalde sig „anabaptistisk Præst", see! dette er netop det sjeldne ved det høiærværdige Referat, dette viser Forfatterens mageløse Vilkaarlighed og Despotisme.

i det væsentlige, ere bekjendte nok, baade af deres egen og andres Skrifter; da altsaa Kundskaben om de mennonitiske Anabaptisters Lære er at betragte som en Forudsætning, saa maa man, om et andet Religions-Partie, naar man først har kjendt de Lærdomme, det vedkjender sig, — hvortil der i dette Tilfælde var Leilighed, som nedenfor skal blive godtgjort — med temmelig Sikkerhed kunne sige, om det sidste hører til det første, eller ikke; men saalænge man ikke rigtig kjender de Læresætninger o. s. v., som et Partie vedkjender sig—enten saa Kundskabs-Mangelen angaaer det første eller sidste Partie, eller maaskee begge — saa har man dog egentlig talt hverken Sikkerhed eller Sandsynlighed for Partiernes Liighed eller Overeensstemmelse med hinanden. Dette gjælder nu vistnok for en stor Deel naar Talen er om Forfatterens Fremgangsmaade paa dette Sted; thi han har, som det synes, næsten iblinde, og uden at føre Beviser derfor, antaget Liigheden, antaget at de danske Baptister sandsynligen vare at henføre til de mennonitiske Anabaptister — fordi han ønskede at komme til dette Resultat — uagtet der i dette Tilfælde hverken kan indsees nogen Sandsynlighed for at de danske Baptister ere at henføre til tydske Anabaptister eller kan bevises, at det i Virkeligheden forholder sig saaledes, da de virkeligen passerede, med Sanddruhed bevidnede historiske Facta, og de forhaanden værende Læresætninger, som de danske Baptister vedkjende sig, netop bevise det modsatte. Ved de Politiforhor, der i Baptistsagen ere optagne ved Kjøbenhavns Politiret — det første 30te Novbr. 1839, sluttet 24de Decbr.; det andet 20de Novbr. 1840, sluttet 2den Decbr.; det tredie 2den Januar 1841, sluttet den 12te s. M. — samt ved den af Graveur Monster samtidigen med det første Forhør afgivne Erklæring med Bilæg o. s. v., er nemlig den danske Baptist-Menigheds

Oprindelse og første Udvikling saa klart og tydeligen lagt for Dagen, at det ikke kan falde andre ind at tvivle derom, end saadanne, som selv ledede af falske Principer, skjæve og partiske Domme, see alt, hvad de betragte og behandle, i en falsk Belysning, og saaledes, istedet for at opklare, forvirre og forqvakle Alt. Af disse Oplysninger, som findes trykte i Langes Criminelsager 7de Bind for største Delen fra S. 1—90 fremlyser saaledes:

1) At Brødrene Mønster — her er naturligviis nærmest om Secteus Stifter P. Mønster at gjøre — ere fødte og opdragne i Danmark (Randers), af danske Forældre, og at de fremdeles have levet i de danske Provindser, og at navnlig P. Mønster har været bosat paa flere Steder (i Jylland, Sjelland og Kjøbenhavn), (Langes Crim. Sag. S. 11, 33, 55 og flere Steder). De have altsaa ikke havt Leilighed til at komme i Berørelse med de Anabaptister, der endnu findes i de tydske Stater.

2) At den første Anledning til P. Mønsters forandrede fra Kirkelæren afvigende Overbeviisning, berettes ligefrem at have været en meget uværdig og ugudelig Opførsel af 2de af Kirkens Medlemmer, i Anledning af en Barnedaab og Nadverens Nydelse; thi da blev han bevæget til at anstille en nøiere Eftertanke herover, og til at undersøge Skriftens Lære om Sacramenterne (see den nedenfor anførte Erklæring). Det samme bekræftes ved følgende Udsagn af ham i det 1ste Forhør 30te Nov. 1839, (Lang. Crim. Sag. S. 11) „angaaende Anledningen hertil (d. e. til den baptistiske Menighed) og Fremgangsmaaden ved sammes Stiftelse, forklarer han nærmere saaledes: Comparenten (Mønster) havde, ved opmærksom at gjennemlæse Bibelen, troet at finde visse Dele, hvori det evangelisk-

lutherske Samfund ikke rettede sig aldeles efter Bibelens Lære, dette var fornemmeligen Tilfældet, i hans Mening, med Barnedaab; han kunde nemlig ikke indsee andet, end at Daaben alene kunde og burde forrettes med Voxne" o. s. v.

3) At han først, efter at han i det allervigtigste angaaende Daab og Nadvere o. s. v. var kommen til sin fra Kirken afvigende Overbeviisning, gjorde Bekjendtskab med Købner — som desuden ikke er Anabaptist, men Baptist — og blev, ved at tale med ham, og meddele ham sin Overbeviisning, kun endnu mere bestyrket i den. Dette var fornemmeligen Tilfældet med Daabs-Handlingen (Daabens Ydre), idet Mønster selv, inden han talte med Købner, vel var kommen til den Overbeviisning, at ikke Bestænkelsen men Neddyppelsen var bleven brugt af Apostlerne, (at den første altsaa ikke var apostolisk), men af Købner blev overbeviist om, at Overøselse eller Bestænkelse var ingen Daab (see Mønsters Erklæring og Købners Rettelser, Lang. Crim. Sag. S. 38), hvor det hedder: „der siges dernæst (af Lindberg), om Graveur Mønster i Kjøbenhavn, at han, da jeg besøgte ham første Gang, havde Hang til at laste Barnedaaben. Jeg fandt derimod, at baade han, og de fleste af de andre, som nu udgjøre Menigheden i Kjøbenhavn, allerede dengang havde en bestemt Overbeviisning af Guds Ord om, at Barnebestænkelsen streed imod dette.

4) At Købner i sine „Rettelser til Magister Lindbergs Relation om Daabs-Menigheden i Kjøbenhavn og Hr. Stephansens Angreb paa samme i Kirketidenden No. 45 og 46" — der, som Bilag, findes tilføiede den ovenfor omtalte Erklæring af P. Mønster (Lang. Cr. Sag. S. 36—45) — erklærer: „at den danske

Baptist-Menighed aldrig har staaet i Forbindelse med Gjendøbere eller i mindste Maade deelt deres Troes-Grundsætninger" (S. 37), og endelig

5) At Oncken, Præst ved Daabs-Menigheden i Hamborg — som først senere døbte P. Mønster og flere, uden forresten at have havt nogen forandrende Indflydelse paa den Overbeviisning, Mønster længe før var kommen til, og derefter indsatte ham til Menigheds-Forstander og Præst for de danske Baptister — ligesaalidt som Købner, stod i nogen Forbindelse med Anabaptister; men var, fra først af, ved Guds Ord efterhaanden kommen til sin Oververbeviisning, navnlig om Sacramenterne, og siden, efterat have havt den i flere Aar tilligemed nogle faa Ligesindede i Hamborg, og nøie prøvet den, bleven døbt og indsat til Menigheds-Forstander af Baptisten Professor Siars fra den theologiske Dannelses-Anstalt i Newton i Nordamerika, og Præst ved en Daabs Menighed sammesteds, der reiste til Tydskland forat udvide sine Kundskaber i de orientalske Sprog, og opholdt sig omtrent i 2 Aar ved forskjellige tydske Universiteter; som fremdeles, da han af en christelig Ven havde hørt, at der vare nogle i Hamborg, som deelte hans Overbeviisning med Hensyn til Daaben, besøgte disse paa sin Gjennemreise, døbte dem, indrettede deres Menighed, og satte dem saaledes i Forbindelse med deres Troes-Brødre i Nordamerika*) (Lang. Crim. Sag. S. 37).

*) Det vil ikke være uden Interesse, med den ovenfor anførte sandfærdige historiske Beretning om Maaden, hvorpaa Daabs-Menigheden i Hamborg er opstaaet, at sammenligne Mag. Lindbergs Relation derom. Der fortælles først — siger Købner S. 37 — at det nybegyndte Troes-Liv synes at have vakt de nordamerikanske Gjen-

Det her anførte vilde allerede være nok til, ad den historiske Vei, at gjendrive den aldeles ugrundede Paastand: at de danske Baptister ere at henføre til de tydske Anabaptister*), men den skal i det Følgende blive gjendrevet paa en mere alsidig og fuldstændig Maade.

b. Kunde de danske Baptister høre til de engelske Baptister, hvilket Forfatteren synes at antage S. XIV hvor han kalder dem Troes-Brødre — uagtet dette ikke kan forenes med den første Antagelse, at de ere at henføre til de mennonitiske Anabaptister — men i saa Fald maatte deres Lærdomme ogsaa kunne kjendes, thi der ere Skrifter nok, som kunne meddele de nødvendige Oplysninger om de engelske Baptister og deres Læresætninger, og da naturligviis med det samme om alle, som vedkjende sig at stemme overeens med dem i Troe og Lære, (ere deres Troes-Brødre) og de kunne saaledes, om ogsaa langt bort-

---

døberes Opmærksomhed og Haab om, at der vel kunde være noget at fiske i de rørte Vande(!) og derfar sendte de far faa Aar siden eu Præst J. G. Oncken til Hamborg. En kastbar Beretning! Et christeligt Resaunement om de amerikanske Baptister!

*) Da der i Collegialtidenden for 1843 S. 41 siges: „at der er en historisk Farbindelse mellem de saakaldte Baptister ag hine Anabaptister," og man maa antage, at der menes de danske Baptister — eftersom Stats-Autoriteterne i Danmark vel neppe kunne tænke paa at anvende de her imod Anabaptister givne Love, imod Baptister i andre Lande, men vel imod de danske Baptister, hvorom der netop handles paa det her citerede Sted — saa opfordres herved den collegial-stats-kirkelige Forfatter, sam paastaaer dette, til nærmere at oplyse og bevise: hvilken historisk Forbindelse der er i imellem de danske Baptister og de tydske Anabaptister? men indtil dette skeer, maa jeg, for min Deel, ansee hiin Mening far en løs og ugrundet Paastand.

fjernede fra dem, ikke have et særskilt fra de engelske Baptister forskjelligt Lærebegreb, hvis de høre til dem*).

c. Endelig kunde de danske Baptister antages at være en fra Begyndelsen af selvstændig Sect, der hverken hørte til de tydske Anabaptister, eller, strængt taget, til de engelske Baptister; var dette saa, da maatte det vel, snarere end i de 2de forstnævnte Tilfælde, findes naturligt, at deres Lærdomme ikke vare blevne saa almindeligen bekjendte, som ellers. Dog — Forfatteren synes allermindst at have antaget det sidste Tilfælde, men selv om han havde antaget det — da han forresten paa engang synes at antage flere forskjellige, hinanden modsatte Meninger, og det saaledes vil blive meget vanskeligt at kunne udfinde nogen bestemt Mening hos ham i dette Punct — saa kunde han dog ikke med nogen Rimelighed vente eller forlange, at en Sect, der kuns havde existeret 2 à 3 Aar og talte neppe 100 Medlemmer, af hvilke de fleste vare Lægmænd og fattige Folk, hvis Forstander, tilligemed flere af dens vigtigste Medlemmer, havde siddet en Deel af denne Tid i Fængsel, eller været paa Reiser omkring i Landet — at denne Sect, siger jeg, skulde allerede have opstillet og udgivet et fuldstændigt Lærebegreb. Jeg gad vide om Forfatteren kan paavise en eneste Sect, ligefra Christendommens Begyndelse til vore Dage, der under lignende Omstændigheder, lige i sin Begyndelse, har kunnet opgive noget særegent Bekjendelses-Skrift**). Saaledes viser Forfat-

*) Det bemærkes foreløbig, men sees forresten af det Følgende: at skjøndt de danske Baptister i deres Lære, stemme overeens med de engelsk-amerikanske Baptister — hvorfor de ogsaa ansee hinanden som Troes-Brødre — ere dog de danske Baptister, i deres Oprindelse uafhængige af dem (see S. 7—9, Nr. 2, 3, 4 og 5).

**) Man vil maaskee indvende: at dette ikke blot gjælder Begyndelsen — skjøndt der nærmest er Talen om Sectens Udvikling fra Begyn-

terens Klagen over Mangelen paa et særegent Bekjendelses-Skrift sig aldeles ugrundet, og det saameget mere, som han deels maa antages og selv har tilstaaet at have faaet de nødvendigste Oplysninger om Baptisterne, deels havde kunnet faae endnu flere, netop af de vigtigste og paalideligste (af Baptist-Forstanderen selv) hvis han havde gjort sig Umage derfor, (hvilket end yderligere skal blive godtgjort). Sagen forekommer mig saaledes: Forfatteren synes — naturligviis af Iver for Statskirkens Bedste — paa den ene Side at have ønsket at henføre de danske Baptister til en eller anden af de i Historien meest berygtede, vildfarende, for Stat og Kirke farlige Secter (see S. XI, og forresten hans historiske Fremstilling i det hele taget, som bærer et tydeligt Præg af denne Bestræbelse); men paa den anden Side synes han at have søgt at holde dem paa et ubestemt Gebet, og, strængt taget, ikke

delsen af her i Landet — da det er en af Baptisternes Grundsætninger: at de ikke antage eller bruge nogen bestemt Confession forskjellig fra den hellige Skrift (det N. T.). Dette er nu vel sandt, og Spørgsmaalet maatte da blive: om det overhoved er at foretrække, at betjene sig af visse, udenfor den hellige Skrift staaende, lovbestemte Confessioner, eller ikke? Uden nu paa dette Sted at indlade mig paa at besvare dette Spørgsmaal, som der kan siges meget baade for og imod, vil jeg kun foreløbigen gjøre opmærksom paa, at, eftersom alt nu staaer i den Lutherske Kirke, — hvor disse over 300 Aar gamle Symboler ere blevne langt bag efter hele den senere Tids religiøs-christelige Udvikling af Skriften, og ere paa flere Steder saa langt fra at kunne forenes med den, at de tvertimod staae i Strid med den og den christelige Aand. — Symbolerne ere saa langt fra at gavne, at de, saavel i videnskabelig, som praktisk Henseende, gjøre en aldeles uberegnelig Skade, idet de frembringe mange uægte og falske videnskabelige Tillæmpninger, Forviklinger og Forqvaklinger af Christendommen, samt i praktisk Henseende religiøs Indifferentisme og Hyklerie o. s. v., hvilket alt skal blive viist længere hen i denne Bog.

henføre dem til nogen Sect — hvilket synes at bekræftes deels ved den ovenfor omtalte Vaklen og Modsigelse med Hensyn til deres Oprindelse, deels ved Forfatterens Klagen over Vanskeligheden af at kjende deres Læresætninger — og maaskee er dette fremgaaet af et vist Vaersomheds-Princip, saa at man nemlig, idet man ikke vidste hvad der muligen kunde skjules i de danske Baptister*), maatte føle

*) Af flere Steder af den allerede ovenfor anførte Fremstilling af Baptistsagen i Collegialtidenden — som jeg kun flygtigen faaer Leilighed til at gjennemsee, paa samme Tid som det første af denne Bog, der allerede iforveien var færdigt, overlades til Pressen — sees det, at vedkommende høie statskirkelige Autoriteter i Hovedstaden, ogsaa have fundet Vanskeligheder ved at kjende Baptisternes Læresætninger, og tildeels frygtet for mange flere Afvigelser eller Kjætterier i Fremtiden. Men dette er dog vistnok neppe saa ganske grundet, thi ikke at tale om, at man kjender de afvigende Meninger, som de for Tiden have, saa troer jeg ikke, hvis en nøiere Kundskab attraaes, at man let træffer paa Mennesker, der med mere Aabenhjertighed meddele deres religiøse Anskuelser end disse, og hvad Fremtiden angaaer, saa kunne de, da de begrunde hele deres Troes- og Sædelære paa Skriften, kun antages at forandre deres nuværende Anskuelser, naar de af Skriften blive bedre oplyste om et eller andet Punct i Religionen eller Sædelæren, og saaledes komme til Overbeviisning om, at deres tidligere Opfattelse af Skriftens Lære derom ikke var den rette. Jeg tillader mig nu kun at spørge: hvilket af de 2de Religionspartier maa antages at give størst Garantie for sin Uskadelighed i en christelig Stat, enten det, som uvilkaarlig og vanemæssig følger de Skikke og Love, som i Almindelighed ere gjeldende, ubekymret for om de stemme overeens med eller stride imod Christendommen, eller det Partie som med Bevidsthed søger at følge og rette sig efter Christendommens Forskrifter? Hertil kommer det, paa samme Grund staaende, historiske Beviis, der ligefrem kan hentes fra de engelsk-amerikanske Baptister — der have erkjendt de danske Baptister og ere igjen erkjendte af dem som Troes-Brødre — thi det er vitterligt, at dette meget talrige Religionspartie ikke er indbyrdes uenigt eller deelt i mange Partier. Den eneste vigtige Forskjel, paa Grund af hvilken

sig saameget mere befoiet og bevæget til at hindre og undertrykke i sin videre Fremgang en Seet, om hvilken man med Sikkerhed troede at vide, at den var skadelig for Stat, Kirke og Christendom*), men som, paa Grund af at man ikke havde tilstrækkelig Kundskab til den, muligen kunde være endnu farligere, end man troede den var.

Hvad altsaa angaaer Mangelen paa nødvendige Oplysninger om de danske Baptister — fornemmelig deres Oprindelse, som deels i det Foregaaende er bleven deels i det følgende skal blive beviist at være selvstændig og uafhængig af fremmed Indflydelse, da er det baade af det allerede anførte og det Følgende aabenbart, at Bispen, dersom han, som han burde, havde gjort sig bekjendt med Baptist-Forstanderen P. Mønsters ovenfor omtalte Erklæring, samt hans og de øvrige Baptisters Tilsvar til Politirettens Protocol (see Langes Crim. S. 7de B.)**), kunde have været tilstrækkeligen under-

---

de deles i General- og Particulær-Baptister, finder Sted i deres Opfattelse af Læren om Naadevalget, (Prædestinationen), men da General-Baptisterne i denne Lære slutte sig til den Lutherske Kirke, og Particulær-Baptisterne til den Reformerte, hører denne Differents slet ikke til de Afvigelser, hvorved de adskille sig fra Kirken ialmindelighed.

*) Jeg maa bede Læseren at lægge Mærke til, at naar jeg taler i Biskop Fabers og Ligesindedes Aand, maa det hedde: Stat, Kirke, Christendom. Naar jeg derimod fremstiller min egen Mening eller Anskuelse siger jeg allerhelst: Christendom, Kirke og Stat; dog kan der maaskee paa enkelte Steder afviges fra denne Orden, og den christelige Læser vil da ikke lægge mig denne Inconseqvence til Last.

**) At en saa høit staaende geistlig Embedsmand havde kunnet erholde en Afskrift af disse Forhandlinger, for at benytte dem i Kirkens Tjeneste (til dens Forsvar, og for at bekjæmpe en formeentlig skadelig Sect) kan neppe betvivles. Det var ogsaa, som det synes, overkommeligt at tage Afskrift af nogle faa Ark. At Bispen var uvidende om alle disse Forhandlinger kan ikke antages, og endelig

rettet, først og fornemmelig om de danske Baptisters Oprindelse, og dernæst ogsaa, i det væsentligste, om deres fra Kirken afvigende Læresætninger. Sandsynligviis havde han vel ogsaa kunnet erholde en af samme Forstander til Hans Majestæt indgiven Troesbekjendelse, hvori den augsburgiske Troesbekjendelse, den Lutherske Kirkes fornemste Bekjendelses-Skrift, gjennemgaaes Artikel for Artikel med vedføiede Anmærkninger, hvori dens Læresætninger enten antages eller forkastes. Dette skeete flere Maaneder før Forfatterens Skrift kom ud, og han havde saaledes rimeligviis ogsaa kunnet benytte denne vigtige Kilde ved sin Fremstilling af Baptist-Læren*). Men i ethvert Tilfælde kunde han have benyttet den førstnævnte Kilde, som er noget ældre, (see ovenfor) og desuden med Hensyn til de danske Baptisters Oprindelse den allervigtigste, dersom han overhoved havde gjort sig en samvittighedsfuld Umage for at erholde og benytte de fra Secten selv, og navnligen dens Stifter og Forstander hidrørende Oplysninger, som der var Leilighed til at overkomme**), men at han ikke har gjort dette, kan man finde

kunde han ikke med Grund formene, at der i disse Forhandlinger ikke indeholdtes nogen vigtige Oplysninger om de danske Baptister.

*) Jeg har sagt: ved sin Fremstilling af Baptist-Læren, thi i dette Punct har denne Troesbekjendelse især Vigtighed, paa Grund af dens bestemte Forhold til den augsborgiske Troesbekjendelse, derimod var den baade unødvendig for at oplyse de danske Baptisters Oprindelse, og indeholder desuden ikke de Oplysninger derom, som de ovenfor anførte ældre Kilder.

**) Det fortjener at bemærkes: at Forfatteren forresten, efter andre Steder at dømme, synes at have været meget tilfreds med de forhaanden værende Kilder, og anseet dem for tilstrækkelige til en rigtig og paalidelig Bedømmelse af Baptisterne. Saaledes siger Forfatteren Side 3, hvor han begynder Fremstillingen af de danske Baptisters Lærdomme, „vi ville derfor holde os, forat gaae aldeles sikkert, til de Hovedmomenter, som ere angivne af dem (de danske Baptister), deels i trykte, deels i skriftlige Udviklinger," da heraf

begribeligt, eftersom han i hele sin Fremstilling har viist sig partisk og forud indtaget imod dem. Det kan derfor ikke forundre Nogen, at han har ønsket at holde sig, og virkeligen holdt sig mere til andre Skrifter om Anabaptister o. s. v., der mere eller mindre stemmede overeens med hans forudfattede Anskuelse af, og Mening om Baptisterne, og saaledes kunde tjene til at bestyrke og begrunde den*).

Jeg kan ikke afholde mig fra at optage paa dette Sted P. Monsters Erklæring af 22de Decbr. 1839 med Bilæg; ikke saameget af den Grund, at den skulde være at ansee som Hovedkilde for de danske Baptisters afvigende Læresætninger — uagtet deri ogsaa findes de første og vigtigste Elementer til Afvigelsen fra Kirken i Læren om Daaben og Nadveren — som forat henvende mine Læseres Opmærksomhed paa den aabenhjertige og frimodige med Beskedenhed forenede christelige Tænkemaade, som fremlyser deraf, og forat paavise de vigtige Oplysninger, som deri indeholdes, om den første Anledning til Forandringen af hans christelige Anskuel-

sees, at Forf. har havt „deels trykte, deels skriftlige Udviklinger" af Baptisternes Lærdomme — der forresten sikkert ikke alle hidrøre fra de danske Baptister — saa synes Forf. efter dette at dømme, ingen Grund at have havt til at klage over Mangel paa tilstrækkelige Oplysninger. Det interessante Resultat heraf er da dette: at Forfatteren klager over Vanskeligheden af at kjende Baptisternes Lære paa samme Tid, som han — netop ved at holde sig til det, som af de danske Baptister selv er opgivet og oplyst — seer sig i Stand til „at gaae aldeles sikkert" i Udviklingen af deres Lære; og at han benytter flere vidtløftige Værker om fremmede Anabaptister paa samme Tid som han har baade trykte og skriftlige Udviklinger af de danske Baptister, som sætte ham istand til „at gaae aldeles sikkert"!

*) Dette bekræftes fuldkommen ved at see hen til de Skrifter af Klee, Heims, Hofmann Weiss o. fl. som af Forf. selv angives at være benyttede ved hans anabaptistiske Undersøgelser (see Forf. Indl. S. XV).

ser, samt den Maade, hvorpaa den er foregaaet hos ham. Iøvrigt maa jeg nøies med at henvise til de ovenfor anførte Politi-Forhør, som baade indeholde flere vigtige Oplysninger, og ere især mærkværdige ved det Præg de bære af en ligefrem Aabenhjertighed og christelig Sanddruhed, der, skjøndt de paa flere Steder gaae i den mindste Detail, stedse vise Overeensstemmelsen af de forskjellige Medlemmers Udsagn, der vel paa enkelte, skjøndt meget faa, Steder fuldstændiggjøre, aldrig modsige hinanden*). P. Monsters Erklæring, (afgiven til Hr. Justitsraad Thomsen), lyder saaledes:

„Paa de Spørgsmaale, Deres Velbaarenhed Torsdagen den 19de d. M. forelagde mig til Besvarelse, og som jeg tillader mig at indbefatte i det ene Hovedspørgsmaal: om jeg vilde tilbagekalde det Skete og træde tilbage i Statskirken? tillader jeg mig at svare et ærbødigst, men bestemt Nei, idet jeg vover at udbede mig Deres Opmærksomhed baade for de Grunde, hvorfor jeg ikke kan træde tilbage, og de, der har bevirket min Udtrædelse, ligesom jeg beder Dem undskylde, om fra mit Lægmands-Stade i Borgersamfundet Udviklingen ikke er saa ganske regelret.

Det har fra min Barndom af været mig en hellig Pligt, at elske, ære og adlyde min Konge og Øvrighed, som jeg vidste var indsat af Gud til Hævn over dem, som gjøre Ondt, og til Beskyttelse for dem, som gjøre Godt; det er mig derfor meget tungt, og det bedrøver mig inderlig, at det nu er kommet dertil, at det seer ud, som jeg nu stod i misligt Forhold til dem; men jeg veed ogsaa, at jeg ligesaa-

*) Jeg maa antage, at disse Forhør høre til det sjeldnere Slags, og at vedkommende Politi-Embedsmænd neppe meget ofte paa en saa nem og sikker Maade ere komne til Sandheden. Men herfra tør vel ogsaa tildeels udledes den, saavidt muligt, skaansomme Behandling og Humanitet, disse have udviist imod Baptisterne.

vel skal give „Gud hvad Guds er*)," som „Keiseren hvad Keiserens er," og er overbeviist om, at vor Gud-elskende Konge og Øvrighed ikke forlanger, at jeg paa min Samvittigheds og evige Freds Bekostning, skal gjøre et Skridt, der i det mindste for dette Liv vilde have en martrende Sinds-uro til Følge for mig, ligesom jeg tør haabe, at Regjeringen hellere vælger, at see, om det, vi have foretaget os, er af Mennesker (thi da opløser det sig selv), eller af Gud (thi da formaaer ingen menneskelig Magt at forhindre det), paa det den ikke skulde befindes, som den, der vilde stride imod Gud**).

Indtil Aaret 1830 var jeg saakaldet Rationalist***), men ved Bekjendtskab med en Pastor Østrup, dengang Catechet og Capellan i Slagelse, ved hans Samtaler og Prædikener blev jeg overbeviist om Christendommens Grund-Sandheder, fandt Fred i den Korsfæstedes Død for mine Synder og Opstandelse til min Retfærdiggjørelse, efter at have omvendt mig fra de Vildfarelser og lystige Selskaber, jeg ved min altfor lette Charakteer var henfalden til. I Aaret 1834 kom jeg paa en Reise igjennem Slagelse og blev af en der boende Mand bedet om, at være Fadder ved hans Barns Daab;

*) Det var at ønske at Flere, end vistnok er Tilfældet, ved en sand Lydighed mod Gud, vilde give, eller i det mindste bestræbe sig for at give Gud det, som med Rette tilkommer ham.

**) Det er ikke lidet forbausende, at man, i vore saakaldte oplyste Tider, efter 1800 Aars Erfaring, endnu ikke har lært tilbørligen at skattere den store Sandhed og kostbare Viisdom, der indeholdes i hiin fromme og vise Jødes Ord (Apostl. G. 5. 38—39), som paa dette Sted saa rigtigen anvendes.

***) Dette Ord tages her af Forfatteren i en meget udstrakt og stærk Betydning d. e. den, som i Almindelighed tvivler om Religionens Hoved-Sandheder, som sees af den følgende Modsætning, „blev jeg overbeviist om Christendommens Grundsandheder;" men uagtet dette Ord bliver brugt saaledes af Mange, saa ligger denne Yderlighed aldeles ikke i den ægte og sande Rationalisme.

efterat vi vare komne fra Kirken, indledte jeg ved Bordet en christelig Samtale, idet Løftet, som den Kone, der holdt Barnet over Daaben, paa Barnets Vegne havde aflagt, blev berørt; Konen forsikkrede, at der ingen Djævel var til, ligesaalidt som tre Personer i Guddommen*), og da jeg foreholdt hende, at det ikke engang var danſk, endſige christeligt, at tale imod sin Overbeviisning og drive Gjæk med saa hellige Ting, som Daaben, saa paastod hun, „at enten ſkulde jeg forlade Stuen, eller hun, thi med det ſkinhellige Pak vilde hun ikke være i Huus;" jeg gik naturligviis ſtrax, for ikke at forſtyrre Selſkabet, men kunde fra den Dag af ikke blive fri for at efterſee i den hellige Skrift, hvorledes det dog forholdt ſig med Barnedaaben, der efter mit Begreb om Pagten, der oprettedes mellem Gud og Mennesket, paa en saa ſkammelig Maade blev misbrugt**). Ved at efterſee og

*) Der ere nu viſt mange flere end denne Kone der tvivle herom, eller forkaſte dette; men saa bør de heller ikke lade som de antage det, og give et høitideligt Løfte paa at ville opdrage den døbte Spæde i denne Tro.

**) Ved det ſkammelige Misbrug af Daabspagten mener Forfatteren dette: at En Person paa Barnets Vegne forsager Djævelen og bekjender Troen paa Treenigheden (Gud Fader, Søn og Helligaand) uden selv at antage nogen Djævel, eller Treenighed. I Sandhed! det var ikke at undres over, at En, hos hvem der var en religiøs Grundvold, forbauſedes over en saa forfærdelig Blanding af Hykleri pg Ligegyldighed eller Foragt for Religionen, — ſkjøndt dette viſtnok nu tildags er temmelig almindeligt — han begyndte derfor, som det var naturligt, at anſtille Betragtninger over, om en Pagt der saaledes blev oprettet, virkeligen kunde anſees for en Pagt, og nu kom han gandſke naturlig paa den Tanke, at man selv maatte tage Deel i at oprette sin Pagt med Gud, hvis den ſkulde have nogen Betydning, men dette kan kun den Voxne, der selv bekjender sin Tro, hvilket han ogsaa fandt bekræftet i den hellige Skrift, derimod ikke den modſatte Anſkuelse, som Kirken hylder.

sammenholde alle de Steder i Bibelen, der tale om Daab, fandt jeg ingen Stadfæstelse for Barnedaabens Tilladelighed, og jeg søgte da i Kirkehistorien at finde apostolisk Hjemmel for den, men til min store Forundring finder jeg, at Tertullian i det andet Aarhundrede ivrigt bestrider Barnedaaben, som dengang begyndte at gjøre sig gjeldende, og dette bestyrkede mig endmere i, at Barnedaab ikke var oprindelig apostolisk; ligeledes blev det mig klart, at Daaben ikke oprindelig var skeet ved Overøselse, men ved Neddyppelse i Vand, dog uden at jeg endnu antog, at Overøselsen ingen Daab var. Engang hørte jeg af en Mand, som havde været „til Alters," de ugudelige Ord: „i Gaar var jeg henne og forklage Fanden" (han havde været til Skrifte) „og i Dag har jeg drukket Forlig med ham igjen." Disse oprørende Ord gav mig Anledning til at tænke over Nadveren og navnlig af hvem den skulde nydes; jeg fandt da, at den var et Ihukommelses-Maaltid om Frelseren, som derved er baade Mad og Bært, hvis Død vi derved forpligtedes til at forkynde, indtil han kommer, og at den kun skulde nydes af ligesindede troende Mennesker, som sammenknyttedes ved eet Samfundsbaand, som Lemmer paa det samme Legeme, Jesus Christus, til at have indbyrdes Kjærlighed og elske ham over alle Ting, i hvem de levede, rørtes og vare; det forekom mig, at Brodsbrydelsen, hvorpaa Herren kjendtes af sine Disciple, og Taksigelsen vare umistelige Stykker, som han selv havde brugt og indstiftet; jeg saae, hvorledes Paulus formaner (1 Cor. 5, 11): „Dersom Nogen kaldes en Broder og er en Skjørlevner, en Gjerrig, en Afgudsdyrker o. s. v., da skulde vi end „ikke æde med en Saadan," og jeg ængstedes ikke lidet ved Tanken om, hvor lidet vi i dette Stykke fulgte Herrens Exempel og Formaning, og da jeg læste 2 Cor. 6 Cap. 14—18 V. hvor der siges: „Gak ud fra dem og fraskiller Eder, siger Herren" o. s. v., da skal jeg ikke

nægte, at Tanken om Udtrædelse af Statskirken blev levende hos mig, og jeg længtes inderlig efter og bad Gud om, at mage det saaledes, at jeg kunde følge hans Befaling.

Det Lindberg-Grundtvigske System, at den saakaldte apostoliske Daabspagt, som Tradition nedarvet fra Apostlerne, stod uafhængig og langt over den hellige Skrift som Norm og Regel for al Bibelfortolkning*), havde jeg opfattet og troet, og syntes at spore af deres Færd og Skrift, at de ikke vare langt fra i det mindste at true med en Udtrædelse, og da jeg altid har følt en levende Trang til Samfund med Ligesindede, blev jeg en ivrig Tilhænger**) af dette Parti. Med disse Anskuelser kom jeg i Aaret 1835 fra Skjelskjor til Kjobenhavn og bosatte mig her; jeg hørte stadig Grundtvigs Prædikener og omgikkes meget med Lindberg, ligesom jeg før havde omgaaedes meget med de orthodoxe Præster i Vest-Sjælland. Det forekom mig imidlertid, som der under dette Traditions-Væsen laae et hemmeligt Papisterie; thi i en Samtale jeg havde med Grundtvig, yttrede han, at Lægfolk skulde afholde sig fra at læse Bibelen og grandske i den, da de ikke havde den Helligaand, som Præsterne fik ved Haandspaalæggelsen, og dem var det, som ene forstod den. Nu begyndte Grundtvig og efter ham Andre at skrive om, at Troen var ingen Skolesag og Troen var noget, som Skolemestrene skulde holde deres Fingre fra,

*) Denne bekjendte Grundtvig-Lindbergianske ligesaa bibelstormende, som grundfalske Sætning, skal jeg, naar jeg faaer Tid dertil, omtale nærmere, og, som jeg haaber, med Guds Hjælp, modbevise.

**) „Ligesindede:" forsaavidt, som baade Grundtvig og Mønster, vare misfornøiede med de almindelige (gjængse) christelige Anskuelser, hver paa sin Maade; og „Tilhænger:" forsaavidt, som Mønster hos Grundtvig fandt et større Liv, en større Energie i Religionen, end den almindelige; men Ægtheden af dette Liv og Energie var Mønster dengang ikke istand til at bedømme; dog snart opdagede hans aandelige Øie Svaghederne.

men i det Sted skulde de lære Børnene Historier om gamle Guder, Peder Lolles Ordsprog o. s. v.; da tænkte jeg paa, hvorledes Pavedømmet i Middelalderen havde faaet sin Oprindelse og Styrke, og at Traditionen og navnlig Ledet i den tredie Troes-Artikel: „Jeg troer paa en hellig almindelig Kirke" var Pavedømmets Grundpiller*); jeg sammenholdt nu Retningen i det Lindberg-Grundtvigske Parties Virksomhed med Pavedømmet, og det forekom mig, at naar Børnene ikke bleve oplærte i den Tro, de vare døbte paa, og Præsterne havde en fra Apostlerne nedarvet Haandspaalæggelse, hvorved de bleve ufeilbarlige i Lærdommen, saa saae jeg i den kommende Slægt et Folk, som vel var verdenshistorisk oplyst, men vankundigt i sin Salighedssag, og en Præsteslægt, som, naar den udartede lidt, let kunde falde paa at byde Folket, hvad de selv kaldte Christendom, i de ædleste Hensigter, som da helligede Gjerningen. Her maa jeg tillade mig at bemærke, at jeg ingenlunde herved vil have kastet Skygge paa Grundtvig, Lindberg eller deres kirkelige Parti, tvertimod troer jeg, at disse agtværdige Mænd have de bedste Hensigter med deres kirkelige Virksomhed. Jeg havde nu faaet Mistro til Pagtens apostoliske Ægthed, som jeg ingen anden Hjemmel havde for, end Grundtvigs og Lindbergs

*) Hvad Mønster her siger saavel oven- som nedenfor, om det catholske Element hos Grundtvig, er kun altfor sandt. Det viser sig, betragtet som Princip, at være uægte og falsk, saavel ved den anførte falske Grundsætning at sætte den apostoliske (?) Troes-Bekjendelse over Skriften, som ved Grundtvigs, dermed nøie sammenhængende mageløse Tro paa „den hellige almindelige Kirke," som dog egentligen først og fremmest er den katholske Kirke. I dens mere praktiske Falskhed viser hans Catholicisme sig ved den Paastand, a) „at Lægfolk skulle afholde sig fra at læse Bibelen, da de ikke have den hellig Aand, og b) at dette alene tilkommer Præsterne, som ved Haandspaalæggelsen have modtaget Aanden (!?!). Hvad skulde dette vel være andet, end en gediegen Catholicisme?"

Paastand, og det blev mig da, efter nogen Strid med mig selv og efterat have bedet Gud om Oplysning, klart, at den hellige Skrift indeholdt Alt, hvad jeg behovede at vide til Salighed*).

Nu stod jeg ene igjen, uden noget egentligt Samfund, paa nogle faa Venner nær, som deelte mine kirkelige Anskuelser. Grundtvig traadte ind i Statskirkens Tjeneste igjen; Lindberg truede vel med, at, naar Sognebaandet ikke blev løst, vilde han træde ud ved Øresund, saa det skulde sporges ved Vesterhavet; men Sognebaandet blev ikke løst, og baade her og der blev Alt ved det Gamle.

---

*) Heraf er det klart, at Mønster alene ved Læsning og Grandskning i den hellige Skrift og Bøn til Gud er kommen til sin fra Kirkelæren afvigende Overbeviisning, efterat han hos Grundtvig og Lindberg havde gaaet den katholske Skjærsild igjennem, og at han saaledes ikke positivt har faaet sin Overbeviisning udenfra, fra nogetsomhelst Menneske. At han, som han selv fortæller nedenfor, af Købner er bleven overbeviist om at Bestænkelsen ingen Daab var, d. e. at Daabens Ydre ogsaa var urigtigt og ufuldstændigt — han selv var iforveien kommen til den Overbeviisning, at den ikke var apostolisk, (see Erklæringen ovenfor, og Købners Vidnesbyrd herom. Lang. Crim. Sag. S. 38), men dengang havde han endnu ikke overbeviist sig om at den var aldeles forkastelig — tjente kun til endmere at fuldstændiggjøre hans egen Anskuelse om Daaben; men den Overbeviisning, han selv var kommen til, angik dog det allervigtigste, nemlig Troen, og det Sande i Daaben betragtet som Pagt. Det Ydre, som hører til det Indre i Daaben, eller „Nedsænkningen" vilde han uden al Tvivl ogsaa være kommen til af sig selv, ved fortsat Læsning af Skriften, ligesom han ogsaa kun forsaavidt antog den, som den fandtes begrundet i Skriften. Det er iøvrigt et af de mange Beviser paa Mønsters Sandruhed, at han ligefrem fortæller, at han tildeels skylder Købner sin Overbeviisning i dette Punct, da han dog kunde have ladet dette uomtalt, eftersom det var høist sandsynligt, ja næsten uundgaaeligt at han selv efterhaanden vilde være kommen til Overbeviisning derom.

Nu kom Købner, en Baptist fra Hamborg, til Fyen, og i en Samtale, han havde med en Fynboe, Rasmus Ottesen, som boer i Holstenborg-Egnen, sagde denne, som kjendte mine Anskuelser, at i Kjøbenhavn vilde han i Mouster finde en Ligesindet; han besøgte mig og vi bleve glade ved at stemme overeens i vore kirkelige Begreber; han overbeviste mig om af den hellige Skrift, at Bestænkelsen med Vand ingen Daab var, idet den billedlige Begravelse og Opstandelse med Christo (Rom. 6, Cap. 4—5. „saa ere vi da begravne med ham ved Daaben" o. s. v.) aldeles fattedes; og at Christne kun skulle være deelagtige i een Tro, eet Haab, een Daab o. s. v. og at den af Herren indstiftede, af Apostlerne brugte og skriftlig stadfæstede Daab var den ene rigtige. Jeg lærte det baptistiske Troessamfund at kjende, og saae de forbausende Virkninger, dette Samfund i de sidste Decennier havde havt, navnlig med Hensyn til Missionen iblandt Hedningerne, og da jeg længe havde længtes efter, at komme i Broder-Samfund med Ligesindede, der, som jeg, byggede deres Saligheds-Haab paa Jesus Christus, og hans Propheters og Apostlers Grundvold, hvori han selv er Hoved-Hjørnestenen, forkastede alle menneskelige Tilsætninger til det Ord og Evangelium, som skulde bestaae, naar Himmel og Jord forgaaer, og da jeg fandt, at det forholdt sig saaledes med Baptisterne, besluttede jeg, saasnart Leilighed dertil gaves, at lade mig døbe, og optage i det baptistiske Troes-Samfund. Maaden, hvorpaa dette skete, er angivet i det optagne Forhør.

Efter denne Fremstilling haaber jeg, nogenlunde at have beviist, at min Udtrædelse af Statskirken er grundet paa en fuld Overbeviisning om, at det Skridt, jeg har gjort, har Sandheds og Retfærdigheds Medhold, og at det tillige vil være indlysende, at jeg derfor ikke kan træde tilbage; ja om jeg var svag nok dertil, hvorfra Gud i Naade bevare mig! maatte jeg endogsaa i min elskede Konges og Øvrigheds

Dine anseés for en Usling, der ikke fortjente den Anerkjendelse og Beskyttelse, jeg haaber, vil vorde mig og Menigheden skjænket; thi jeg kan ikke give den Tanke Rum, at Hans Majestæt Kong Christian den Ottende, paa hvis frie og kjærlige Sindelag det danske Folk allerede har seet herlige Prøver, vil begynde sin Regjering med at lænkebinde Aanden i sine Børn, men snarere troer jeg, og ikke uden Grund, at, som vor uforglemmelige, forevigede Frederik den Sjette frigav de legemlige Trælle, saaledes vil vor nuværende Konge frigive Aanden, og jeg nærer saa meget mere grundet Haab om, at Hans Majestæt allernaadigst vil tolerere mig og mine Troesforvandte i Moderlandet, da han udviser denne Tolerance mod sine Undersaatter i Colonierne. Et lignende Haab nærer jeg om Danmarks første Biskop, at han ikke vil forhindre nogen aandelig Udvikling, som kan bestaae med god borgerlig Orden; og til Beviis paa, at intet Sværmeri, Efladenhed og sygelig Pietisme har gjort mig borgerlig unyttig, tillader jeg mig, at vedlægge hosfølgende Attester fra agtværdige Mænd, til hvem jeg har staaet i nøiere Forhold, og i Haab om Deres Overbærelse med den, maaskee vel stærke Frimodighed, jeg fra mit Standpunkt lægger for Dagen, er jeg

Deres ærbødige

P. C. Mønster.

Kjøbenhavn, den 22de December 1839.

(1ste Bilæg)*) Hr. Guldsmed og Graveur P. C. Mønster, som har været Borger her i Byen siden 3die Juni 1833,

---

*) Følgende 2de Attester har jeg ikke fundet upassende at optage, da de fulgte med Erklæringen, og tjene kun til at bestyrke det moralske Indtryk, samme maa gjøre paa enhver uhildet christelig Læser. De høre ellers nærmest, med Hensyn til deres Indhold, til Oplysningerne i det næste Capitel, hvor Baptisternes statsborgerlige Færd, Moralitet o. s. v. omtales; og staae forsaavidt udenfor den egentlige Beviisførelse paa dette Sted.

men som nu forlader denne By, har af mig begjært et Vidnesbyrd om hans Forhold. Paa Grund heraf skylder jeg Sandheden at yttre: at hans borgerlige Forhold i alle Maader har været særdeles godt. Han har nøiagtig efterkommet hvad der som Borger har været ham paalagt, og han har ikke alene levet fredeligen med sine Medborgere, men endogsaa været Enhver til al den Tjeneste, som hans Evne paa nogen Maade har tilladt ham, og oftere bidraget til at stifte Enighed, hvor Andre vare blevne uens, og det paa en meget fornuftig og sindig Maade. Selv har jeg lært ham at kjende, som en efter hans Stilling mere end almindelig dannet Mand, med hvem jeg oftere med Fornøielse har underholdt mig. At erfare hans fremtidige Vel skal stedse glæde mig.

Fosſ, Byfoged. (Segl)

Skjelskjør, den 14de Juli 1835.

(2det Bilæg.) Graveur Peter Mønster er undertegnede bekjendt som en i alle Henseender retskaffen Mand, der ei alene ved utrættelig Arbeidsomhed i sit Fag har redeligt ernæret sin Familie, men ogsaa troligt deelt sit Lidet med den Trængende; dette forenet med hans beskedne Væsen har gjort ham elsket og agtet af dem, der kjende ham. Ovenstaaende kan jeg med Sandhed bevidne, da jeg i den Tid, Hr. Mønster har opholdt sig her i Staden, oftere har havt Leilighed til at see og erfare hans saavelsom hans vakkre Kones stille Færd.

Kjøbenhavn, den 22de December 1839.

H. Ferslew, Hofgraveur."

„Købners Rettelser" (Gjendrivelse af Mag. Lindbergs urimelige Paastande), der ogsaa fulgte med Mønsters Erklæring, og forresten ere skrevne i en meget værdig Tone og christelig Aand, kan jeg ikke optage her, da de ere omtrent dobbelt saa vidtløftige som Erklæringen, desuden er det mig

meest om at gjøre, at fremhæve den danske Baptist-Forstanders Udsagn, og de Oplysninger han selv har givet, skjøndt ogsaa de af andre givne Oplysninger, hvor de ere af Vigtighed, blive berørte.

Naar jeg nu seer hen til denne Erklæring, samt de andre tildeels meget vidtløftigere Oplysninger, hvoraf jeg ovenfor har fremhævet nogle Enkeltheder, kan jeg ikke begribe hvorledes man har kunnet stille sig saa uvidende om, eller fundet det saa vanskeligt at udfinde og afgjøre, til hvilket (anabaptistisk!) Partie de danske Baptister høre, dog — dette kan vist neppe forklares anderledes, end at Motivet, hvorfra de i Baptist-Sagen anstillede Undersøgelser ere udgaaede, har været hildet og eensidigt, og som Følge deraf maatte selve Undersøgelsen om og Betragtningen af denne Sag blive skjæv og partisk; men det vigtigste Grundmoment deri er dette: at man ikke fortrinsviis lægger an paa at benytte de Kilder og Oplysninger, som maae antages at være de paalideligste og vigtigste for en sand og retfærdig Fremstilling af Sagen. Dette maa nu antages at være skeet i nærværende Sag, thi dersom de ovenfor anførte nu over 3 Aar gamle Oplysninger i Baptist-Sagen vare blevne benyttede, er det idetmindste høist ubegribeligt, at man kunde tildeels svæve i Uvished om Baptisternes Oprindelse, tildeels komme til et saa positivt urigtigt Resultat derom: at de sandsynligen vare at henføre til de tydske Anabaptister(!), da disse Oplysninger tvertimod ligefrem føre til den Antagelse — og det er dette, hvorpaa det fornemmeligen kommer an i det her omhandlede Punct — at de danske Baptister ikke have modtaget deres Lærdomme fra noget Menneske, eller fra nogen særegen Sect, men alene ved Læsningen af den hellige Skrift ere komne til den Overbeviisning, de vedkjende sig; og først efter at have talt med Købner, og være blevne overbeviste om, at

de vare overeensstemmende med Daabs-Menigheden i Hamborg i Opfattelsen af de christelige Troes-Lærdomme, opfordrede Oncken til at døbe dem, og indrette deres Menighed paa den hos Baptisterne i England efter Guds Ord brugelige Maade, uden at de, inden de kort iforveien talte med Kobner, havde noget nøiere historisk eller personligt Bekjendtskab enten til Baptister eller Anabaptister, saaledes at de kunde være paavirkede af nogen af dem*), medens den hellige Skrift var — ligesom den endnu er og vil vedblive at være — den eneste Kilde og Grundvold for deres Overbeviisning og Tro**). Oncken kom da ogsaa ifølge

*) Det kunde maaskee synes urimeligt og usandfærdigt, at de danske Baptister fra først af, i den Tid de ere komne til deres fra Kirken afvigende Overbeviisning, ikke havde noget nøiere Kjendskab til Baptister eller Anabaptister i andre Lande; men ligesom jeg, ifølge P. Mønsters Udsagn, ikke har Grund til at tvivle herom, saaledes finder jeg det meget rimeligt, at ustuderede Lægfolk ikke fra først af kjendte, videre end af Navn, fremmede Secter — hvorom selv en stor Deel af de Lærde synes at have meget tarvelige Kundskaber — men først senere, formedelst Ligheden, have lært andre Baptister nøiere at kjende, tildeels ogsaa Anabaptisterne, formedelst Uligheden, og det er netop den (see mine Bemærkninger i det 2det og 3die Cap. nedenfor), der maa overbevise Enhver om: at de danske Baptister ere en af de tydske Anabaptister aldeles uafhængig Sect, selv om om delte ikke lod sig godtgjøre ad den historiske Vei.

) Dette Udgangspunct, denne Grundvold, som i Virkeligheden giver Baptisterne den største Betydning og Berettigelse som christeligt Samfund, og som i Virkeligheden gjør dem stærke, da det udgjør baade Skjold, Sværd, og deres hele Rustning (baade Forsvars- og Angrebs-Vaaben), dette siger jeg — bliv ikke forbauset, min christelige Læser! — er — Anstødsstenen(!) for de kirkelige Theologer; thi vel er det kun Grundtvig og hans Tilhængere som beære den hellige Skrift med Navnet **„dødt Bogstav," selv naar den læses af levende, fornuftige Væsener — og kun i dette Tilfælde, nemlig at den hellige Skrift læses, kan der være Tale

deres Begjæring, døbte de første Medlemmer af Baptist-Menigheden her, og indsatte Mønster til dens Forstander og Lærer. Menigheden blev saaledes af ham ordnet og tilsluttet de engelsk-amerikanske Baptist-Menigheder, men er aldeles

om en aandelig Indvirkning af den, og ikke naar den ligger paa Hylden eller henne i en Krog uden at læses eller kjendes — men der ere flere, ikke blot de speculative, men ogsaa andre af de udmærket kirkelige Theologer, som mene: at de fra Kirkelæren i det væsentlige afvigende Anskuelser, maae være overleverede og nedarvede fra en tidligere Seet, men antage ikke, at de kunne være opstaaede paa en selvstændig Maade, ved Skriftens Læsning, det vil sige med andre Ord: disse **evangelisk**-lutherske Theologer antage ikke, at der hos de enkelte Individer kan ved Læsningen af den hellige Skrift dannes en af de alt i Fortiden, enten i Kirken, eller hos de fra den afvigende Secter, uafhængig christelig Overbeviisning, de mene nemlig at det nødvendigen maa skee ved en levende Overlevering (sammenlign Katholikernes Mening herom). Vel have de ikke udtalt dette saa klart og bestemt som Grundtvig, maaskee fordi de indsaae eller ahnede, at en vis Varsomhed heri var nødvendig, paa Grund af deres Profession som evangelisk-lutherske Theologer, men at dette antages af flere iblandt de høiere staaende og, i det mindste af Anseelse, dygtigere danske Theologer, vil uden Vanskelighed kunne godtgjøres. Det vilde blive for vidtløftigt paa dette Sted at anføre herhenhørende Yttringer, men i saa Fald der fordres Beviser, og man ikke vil vedkjende sig dette, eller maaskee har — paa Grund af den Udvikling som Nogles christelige Bevidsthed har faaet ved en udmærket Statskirkelighed, Speculation og andre Oplysnings-Apparater — ubevidst udtalt dette Princip, saa skulle Beviserne ikke udeblive. Maaskee faaer jeg ogsaa i denne Bog Leilighed til nærmere at omtale denne Sag. En saa udmærket(!?) Virksomhed og Betydning tillægges nuomstunder Christi og Apostlernes Ord i den hellige Skrift, i Forbindelse med den aandelige Selvvirksomhed, ethvert Menneske, ifølge de ham af Gud meddeelte aandelige Evner, til en vis Grad maa være i Besiddelse af, og i Forbindelse med Guds og hans Aands skjulte Virkninger, som nødvendigen maae tænkes forenede med den fromme, andægtige Brug af den hellige Skrift; en saa udmærket Virksomhed og Betydning, siger jeg, er det, som tillæg-

forskjellig fra og uafhængig af de tydske Anabaptister. Dette Forhold imellem den danske Baptist-Menighed og de engelsk-amerikanske Baptister — og som Følge deraf Ikke-Forhold til Anabaptisterne, fra hvilke de engelsk-amerikanske Baptister fordre sig adskilte og maae adskilles — bekræftes endnu ved følgende Kjendsgjerning. De engelske Deputerede, DHrr. Giles og Dowson vare af Menigheden i Hamborg, hvilke de anerkjendte som en Søster-Menighed, opfordrede til, at komme deres danske Brødre til Hjelp, og skjøndt fuldkommen overbeviste ved Brevverling, og Samtale med Oncken, erkyndigede de dem dog i Arresten hos Brødrene Mønster om deres Læres Overeensstemmelse med de engelske Baptisters Lære, inden de indleverede deres Petition til Hans Majestæt Kongen. Desuden havde, allerede længe før deres Ankomst, Graveur Mønster, saavelsom Baptist-Menigheden i Kjøbenhavn modtaget Anerkjendelses-Patenter baade fra London og Boston, lovformelig udstedte af Baptist-Foreningernes Præsidenter, bekræftede af Lordmajoren i London og den danske Consul i Boston. DHrr. **Giles** og **Dowson** have altsaa, som **Deputerede for mange Tusinder** af forskjellige Religions Partier*), ikke af Uvidenhed, men med fuldkommen Kundskab til de danske Baptister, røgtet det dem betroede Hverv.

Det synes ikke at kunne have været Hr. Biskop **Faber**

ges disse tre samvirkende Factorer ved Siden af — den kirkelige Overlevering af Ordet, og de statskirkelige Læreres Virksomhed i den **evangeliske**(?) Kirke!

*) Det bemærkes: at det til Hans Majestæt Kongen, om Religions-Frihed for de danske Baptister, ved DHrr. Giles og Dowson overleverede Bønskrift, var ikke blot underskrevet af Baptister, skjøndt disses Antal naturligviis var størst, men ogsaa af andre engelske Secter, af Flere, der høre til den biskoppelige Kirke (Hovedkirken), ja selv af Katholiker; hvilket tydelig nok viser den — idetmindste i England — overalt anerkjendte Nødvendighed af Religions-Frihed.

saa aldeles uoverkommeligt, at erhverve sig Kundskab om alle de ovenfor anførte Data, før han nedskrev al denne „Grundighed, Klarhed og Fuldstændighed."

Det heraf følgende, paa den historiske Sandhed støttede Resultat er da:

1) At de danske Baptister ikke nedstammme fra nogensomhelst anden baptistisk eller anabaptistisk Menighed, men ere en selvstændig Menighed, der alene bygger sin Tro paa Guds Ord i den hellige Skrift.

2) At de i deres Tro og Grundprinciper ved Udviklingen have viist sig at være overeensstemmende med de engelske og amerikanske Baptist-Menigheder, der ogsaa have anerkjendt dem som sine Troes-Brødre*).

2det Capitel.

Det uretfærdige i at sammenligne og sammenblande de danske Baptister — betragtede i hele deres Færd og Forhold til Christendom, Kirke og Stat, nærmest som et Selskab bestaaende af moralske Individer — med de tydske Anabaptister.

Det 2det Spørgsmaal var dette: om Ligheden imellem de tydske Anabaptister og de danske Baptister lader sig godtgjøre ved at tage Hensyn til begges Færd og Forhold til Christendom, Kirke og Stat? Dette Spørgsmaal kan i Vir-

*) Her behøves altsaa ingen — al foregiven Grundighed, Klarhed og Fuldstændighed uagtet — skjæve og bornerede Conjecturer og Deductioner.

keligheden besvares i Overeensstemmelse med og Consequence af det foregaaende; thi ligesom de danske Baptister ikke nedstamme fra de tydske Anabaptister, saaledes have de ogsaa i hele deres Færd viist sig meget forskjellige fra dem. Man indvende ikke, at begge ere gaaede ud fra det samme, eller et lignende Princip, nemlig: at restituere Christendommen i dens oprindelige apostoliske Simpelhed; thi uagtet dette til en vis Grad kan indrømmes, saa ere Forskjellighederne og Modsætningerne imellem disse 2de Partier ikkedestomindre iøinefaldende*).

Hine (Anabaptisterne) gik ud paa, lige til Raserie, at omstyrte og ødelægge alt Kirkeligt, henhørende til den christelige Cultus, ja, vilde ikke engang taale Kirker.

Disse (Baptisterne), forkaste kun det, som ikke stemmer overeens med den hellige Skrift, med Christendommen og dens Aand, og har deri sin dybe Rod, og derfor mere svækker end nærer Christendommens sande indvortes Kraft og Virkninger i Mennesket. Det er desuden bekjendt, at de baade taale og selv bruge Kirker, eller Capeller og Bedehuus, hvilket ogsaa de danske Baptister agte at gjøre, saasnart Leilighed dertil gives.

*) Af de følgende Modsætninger vil den uhildede christelige Læser blive opmærksom paa den praktiske Nytte af den ovenfor omtalte formelle christelige Grundsætning: at lægge Skriften, og den alene til Grund for sin Tro og Levnet, thi da de ubændige Anabaptister paa Reformationens Tid ikke byggede paa Skriftens Grundvold, men gik frem som Sværmere, der ingen bestemt Lov anerkjendte, blev hele deres Færd derefter; heller ikke vides de senere Anabaptister, som stille Menighed, nogensinde at have lagt, eller at lægge den Vægt paa den hellige Skrift, som Baptisterne; hvorfor der ogsaa hos hine findes flere uchristelige Afvigelser fra den bibelske Troes- og Sædelære, som ikke findes hos disse. Ligesom hine ere adsplittede i mange Partier, hvilket ikke er Tilfældet med Baptisterne.

Hine hævede sig over og foragtede de borgerlige Love og Indretninger, bedragne af sværmeriske Ideer om et nyt Zions Rige, hvor der skulde herske Frihed og Lighed, og ingen Forskjel være paa Øvrighed og Undersaatter o. s. v.

Disse vise overalt Lydighed og Respect for de borgerlige Love og Indretninger, undtagen hvor disse komme i Strid med Christendommen eller Guds Bud, da de følge den Grundsætning: „at man bør adlyde Gud mere end Menneskene*).

Hine hævede sig endogsaa over Moralloven, som de af Aanden inspirerede, hvoraf ofte fulgte de skrækkeligste Laster og Udsvævelser.

Disse erkjende netop Moral-Lovens Gyldighed i en høi Grad, og lægge derfor en særdeles Vægt paa dens Overholdelse, ligesom overhoved paa et fromt og gudfrygtigt Levnet**), som de, med Rette, erkjende at være Ho-

*) Denne Sætning gjøres udtrykkeligen gjældende i den augsburgiske Troesbekjendelse 16de Art., hvor det hedder: „derfor ere alle Christne skyldige at være Øvrigheden underdanige og Lovene hørige og lydige, i alt det, som kan skee uden Synd; thi ellers er man skyldig at lyde Gud mere end Menneskene" (Ap. Gjern. 5, 29), og den evangelisk-lutherske Kirke hylder altsaa, ligesom Baptisterne, denne Sætning i Theorien. Om det samme er Tilfældet i praktisk Henseende (i Virkeligheden) turde meget betvivles.

**) Man har nylig i en Bladartikel, hvor Baptisternes Antal i Hovedstaden, samt deres Stand og Stilling angives, søgt at raillere over det forholdsviis større Antal Menigheden har af Fruentimmere, end Mandfolk (nemlig 61 Fruentimmere og 50 Mandfolk), og — da der i Menigheden findes nogle „givte Koner" hvis Mænd ikke ere Baptister — søgt at gjøre dette mistænkeligt ved den Bemærkning, „at en saadan givt Kone undertiden" — saavidt Baptist-Forstanderen bekjendt, paa et eneste Sted — „har Bolig fælles med et mandligt Medlem af Menigheden, som ikke er hendes Mand." Dette beviser nu i og for sig aldeles ikke, at der i dette Tilfælde finder en utilladelig Forbindelse Sted mellem Vedkommende, og det paaligger altsaa den, der har søgt at vække

vedsagen, og fordre derfor og give christelig Tolerance og Overbærenhed i alt, hvad der angaaer Troes- eller Menings-Forskjel, da dette ikke gjør Udslaget med Hensyn til Liv og Levnet, og maa derfor ikke forvexles dermed.

Hine bandlyste og foragtede Videnskaber og Videnskabelighed.

Disse ere saa langt derfra, at de tilfulde indsee og erkjende Nødvendigheden og Nytten af det videnskabelige Studium; naar det kuns ikke fører Mennesket bort fra Gud og Religionen, istedetfor at føre ham til disse, naar det ikke forrykker det naturlige Standpunkt hos Mennesket, eller gjør ham uskikket til at vedblive at staae i Forbindelse med den, som ikke er videnskabelig dannet, og meddele ham sine Lærdoms Skatte, dybere Kundskab og Livs-Erfaringer; men de mene ogsaa, at det ikke kommer an paa Lærdom og Videnskabelighed, som saadan, for at kunne

Mistanken, at bevise, at den er grundet; men selv om den var det, og et saadant Forhold fandtes i Baptist-Menigheden, da den jo dog maa bestaae af skrøbelige og syndige Mennesker, der ogsaa have sine Feil og Svagheder at trækkes med ligesom andre Mennesker, saa har jeg ikke kunnet andet end harmes og forbauses over denne ondskabsfulde Bestræbelse, da det forekom mig, som om Kirkens Medlemmer havde gjort rettest i, ikke at røre ved denne Materie, da det er vitterligt, at Kirken selv har slige utilladelige umoralske Forbindelser til stor Overflodighed i sin Midte. Men, det forstaaer sig, man seer heller ikke ret gjerne, at Andre ere, eller ansees for at være bedre end En selv.

Hvad Fruentimmernes Fleertal angaaer, saa nedsætter det ikke Baptist-Menigheden i mine Øine, og jeg mener, at en Railleren derover, passer bedst for saadanne, der selv deels ikke kunne glæde sig ved den større Grad af Gemytlighed og Modtagelighed for Religionen, og alt det religiøse, som findes hos Qvinden, deels mangle Menneskekundskab og historisk Kundskab, hvorved de kunde have erfaret i det mindste nogle af de mange Exempler, Historien giver paa, at Qvinden enten har givet den første Anledning, eller overhoved bidraget saavel til enkelte Individers som til hele Nationers Omvendelse eller religiøse Opvækkelse.

være Andres Lærer i de guddommelige Ting, og tale til dem det opmuntrende og straffende, oplysende og trøstende Ord. Heri afvige de nu vel ogsaa fra Kirken, men vistnok med altfor megen Ret. De foragte eller forkaste derfor ingenlunde Videnskabelighed*), men de forverle hverken Videnskabelighed med Aand, eller ønske at bortbytte denne for hiin. Med eet Ord:

Hine vare en oprørisk, sværmerisk, umoralsk, Stat og Kirke yderlig fiendsk Sect.

Disse ere en stille, christelig Sect**), som respecterer

*) Som Beviis herfor anføres saavel, at der iblandt de engelske og amerikanske Baptister gives mange Videnskabsmænd og grundige Lærde, som, hvad de danske Baptister og deres Principer angaaer, den Tilstaaelse, jeg selv ofte har hørt af Baptist-Forstanderens egen Mund, at han ønskede saare, at have faaet videnskabelig Dannelse, og beklagede meget, at dette ikke var skeet, da han dog indsaae, hvor vigtig og velgjørende den kunde være, for den, som dermed forenede det rette Sind. Han har desuden foreslaaet, ja endogsaa ønsket, at Menigheden, istedet for ham selv, vilde tage hans Broder, A. Mønster, der, som Cand. Phil. og Studiosus theologiæ, har videnskabelig Dannelse, til deres Forstander; men Menigheden har ønsket, at han selv vilde vedblive at være det, og det dog sikkert kun af den Grund, at hans egen (den ulærde Broders) Aand og Kraft i en endnu høiere Grad maae have tiltalt dem.

**) Med Hensyn hertil maa det være mig tilladt at henvise mine Læsere til den rolige, christelige Taalmodighed, og værdige Opførsel, uden Bram, uden Modløshed og Klager, som de danske Baptister overhoved have viist under Mulcter, Fængslinger og anden haard og mindre christelig Behandling. Den samme værdige Opførsel beviseс end ydermere ved den lige til Velvillie og Deeltagelse grændsende Humanitet, som Kjøbenhavns Politie, fra den høieste til den laveste af dets Personale, skal have udviist imod de herværende Baptister, idet de nødsagedes til at udføre Lovens strænge Befalinger imod dem. Hvilket i Sandhed geraader denne Klasse af Statens Embedsmænd til Ære. Men saare beklageligt er det, at Forholdet synes her at være blevet vendt om, idet Jurister og Lægfolk tage Hensyn til Ens Liv og Levnet, og derefter

statsborgerlige Pligter og villigen adlyder de borgerlige Love, men som fremfor alt vil følge Guds Ord i den hellige Skrivt, og dets Forskrifter, og beflitter sig paa og stræber efter Sædelighed, Sanddruhed, Redelighed og Troskab i Handel og Vandel, samt overhovedet et gudfrygtigt Levnet*).

lempe deres Opførsel imod En, faavidt muligt; Geistligheden derimod alene til Meninger og Anskuelser i Troes=Sagen, og mene, at Forskjellighed deri berettiger til Undertrykkelser og Forfølgelser! uden at tage Hensyn til Ens Liv og Levnet, ja selv uden at søge Oplysninger derom, hvilket ogsaa synes at bekræfte, at de ikke ansee Liv og Levnet for saa vigtigt, som hvad man antager eller troer!!

*) Naar man henviser til den stille Taalmodighed, som Baptisterne, eller hvilkensomhelst christelig Sect viser, og det christelige Levnet, de stræbe efter, og overhoved virkeligen føre fremfor en stor Mængde af de øvrige Christne, saa pleier der at indvendes: at sligt kan man ikke lægge Vægt paa, da disse Dyder især ere at finde hos religiøse Secter, saalænge de ere undertrykte og ikke ere blevne talrige; men dette er ikke begrundet; thi vel maa det indrømmes, at ingen Sect tæller lutter gode Christne, og at det er en Selvfølge, at de mindre gode eller uægte Christnes Antal voxer tilligemed Secterne, maaskee i samme Forhold, maaskee ogsaa enten mere eller mindre end forholdsviis, alt eftersom det er lykkedes vedkommende Religions=Lærere og Forstandere at gjennemtrænge den deres Omsorg betroede Menighed med den christelige Aand og christelige Livsprincip, samt at ordne dem (Menighederne) saaledes, at deres christelige Aarvaagenhed strax kan blive de Laster og Udskeielser vaer, som begaaes i Menighederne, og med kraftige Forholdsregler forebygge Udbredelsen af det smittende Exempel. Men hvad der især maa lægges Vægt paa, er dette: at naar der er en Sect, i hvilken det religiøse Liv rører sig i en høiere Grad og med en større Kraft, end det ellers pleier at være Tilfældet hos Mængden, saa kan hiin Indvending ikke indrømmes nogen absolut Gyldighed, thi hvor Aandens Liv er stærkeft, der kan det ikke være uden Frugter, og hvor det er svagt eller udslukket, der blive ogsaa Frugterne derefter. Dette bekræfter Erfaring og Historie. Saaledes vide vi at Secterne i den engelske Kirke (Baptister, Methodister og Qvækere) ere de, som det

Af alt dette vil det være klart, at Skildringen af de tydske Anabaptister er paa et aldeles upassende Sted, naar Talen er om de danske Baptister, og nøiagtige Oplysninger om disse ønskes eller agtes givne. Det er aabenbart, at den er vildledende, og kan ikke andet end føre til en skjæv og uretfærdig Bedømmelse af de sidste.

---

religiøse Liv i Kirken (i Landet) fornemmeligen skyldes, samt at de, betragtede som særskilte, for sig bestaaende Samfund, vise hinanden langt større Deeltagelse og christelig Kjærlighed end i Almindelighed pleier at skee i Statskirken, samt endeligen: at disse Secter ere befundne at være troe og gode Undersaatter, altsaa overhoved meget mere gavnlige og velgjørende, end skadelige Samfund for den Kirke og Stat, som de nærmest staae i Forbindelse med, eller høre til, som enkelte Dele af det Hele. Det er værdt at lægge mærke til, at dette ogsaa er bleven anerkjendt af de fleste Regenter, og at de, fornemmelig i den senere Tid, ikke blot have været tolerante, men ogsaa ofte viist et deeltagende og kjærligt Sindelag imod de protestantiske Secter, uden Tvivl fordi de indsaae, at de hørte til de bedste eller bedre iblandt deres Undersaatter, uagtet deres Overbeviisning ikke tillod dem at underkaste sig de statskirkelige Bestemmelser. Naar de alligevel ikke kunde erholde den borgerlige og kirkelige Frihed og Rettigheder, som i Virkeligheden tilkom dem, og de havde gjort sig værdige til, saa var Skylden som oftest ikke hos Regenten, men hos vedkommende Cleresie, der selv beherskeet af Herskesyge, og den lumpne, sordide, nedrige, afskyelige Egennytte, denne Menneskehedens allernederdrægtigste Djævel, søgte paa en uretfærdig Maade at beherske andre og høste Fordeel af deres Tro.

Da saaledes denne Indvending, forsaavidt den gjøres uden Undtagelse ogsaa imod de bedste, meest ægte protestantiske Secter, ikke har viist sig at være vel begrundet, enten den betragtes principmæssig (indvortes fra) eller historisk (udvortes fra), saa kan den idet væsentlige ikke rettes imod Baptisterne, som henhøre til de ægte evangelisk-protestantiske Secter, og saaledes staae i Modsætning saavel til de sværmerisk-fanatiske Anabaptister, som overhoved andre mindre christelige Secter.

Og dog fremlyser det af hele den historiske Fremstilling hos Forfatteren, at han har ønsket at nærme disse 2de vidtforskjellige Religions-Partier saameget muligt til hinanden og saaledes, ved at trække de danske Baptister ind i en for dem fremmed Sphære, paabyrde dem meget, som de aldeles intet have med at gjøre. Thi ellers vilde man ikke kunne forstaae, hvorfor han gaaer saameget ind paa at skildre Anabaptisterne, deres uchristelige og ulovlige Færd o. s. v. (see S. XI), og siden bag efter kommer til det Resultat: at de danske Baptister „sandsynlig" ere at henføre til de tydske Anabaptister.

Efter saaledes at have paaviist det uretfærdige i denne Forf. Fremgangsmaade, har jeg endnu tilbage — inden jeg forlader dette Capitel — at gaae i Rette med nogle af dem, der foruden Biskop Faber, og tildeels paa en endnu mere oprørende Maade, have udtalt haarde, uretfærdige og uchristelige Domme over Baptisterne, enten ved at sammenligne dem ved de sværmerisk-fanatiske Anabaptister paa Reformationens Tid, eller overhoved ved at fremføre imod dem urimelige og graverende Beskyldninger. Saameget desto mere beklageligt, er Biskop Faber ikke den eneste, som paa denne Maade har tilladt sig at behandle de danske Baptister, thi foruden mange, ja vistnok meget mange danske Geistlige, hvis Tanker eller Ord i denne Henseende ikke ere komne til almindelig Kundskab*), har Prof. Martensen i Stykket

*) I denne Henseende kan saaledes Hr. Stiftsprovst Tryde anføres, da hans Opposition imod Baptisterne er altfor bekjendt til at den kan skjules. Det som han (i Tidsskrift for Litteratur og Kritik, 4de Aargang Side 471—84), har skrevet om Baptisterne i Anledning af det lille Skrift: „Om Religionsforfølgelse. En Stemme fra N. S. F. Grundtvig, Præst ved Vartou. Kbhavn 1842," skal jeg berøre, naar jeg kommer til at tale om Kirken. Men det er ikke ham alene, men vistnok Fleerheden af den danske Geistlighed, især den overordnede Deel af samme, da de vistnok mene, at

„Nutidens religiøse Crisis" (Intelligentsbl. Nr. 3) leveret et høist mærkværdigt Bidrag til de danske Baptisters Historie, og udtalt sig i denne Sag paa en Maade, der for mig — og som jeg maa antage for mange flere — er høist forbausende, naar man betænker, at Forfatteren er en philosophisk dannet, theologisk Professor, af hvem man med saameget desto større Grund maatte kunne vente Moderation og Tolerance. Han siger saaledes Side 60: „Idet Gjendøberne (hvormed han tillige mener Baptisterne) vende sig mod Barnedaaben, ved hvilken Christendommen stedse paa ny reproducerer (!) sig selv som Verdens-Religion" — **Barnedaaben** maa altsaa være **Christendommens inderste Livskraft og Kjerne!**, da alt hvad der reproducerer sig, reproducerer sig kun ved sin inderste Kjerne, sit inderste Væsen — „gaae de ud paa at tilveiebringe den grundigste Opløsning af den bestaaende Kirke" — som vel ifølge Forfatterens Mening er det sandeste Udtryk, som for Tiden gives af Christendommen!, — „den radicaleste Tilintetgjørelse af Statens og Kirkens Eenhed." — Herom skal jeg siden tale — „denne Sect er det yderste Extrem (!) af Protestantismens religiøse Secter" — altsaa, ifølge dette, et yderligere Extrem end Socinianere og fl. som nægte Triniteten! Her har

---

de bør foregaae de andre (de lavere Geistlige) med godt Exempel! Det glæder mig ellers at see af Collegialtidenden for 1843 Side 46, at der dog gaves tvende Biskopper i Danmark, samt nogle faa underordnede Geistlige, som fraraadte Samvittighedstvang, og tilraadte Religions-Frihed; men da den nu afdøde, hæderlige Olding R. Møller, Biskop over Laalands Stift — der var ligesaa christeligsindet, som begavet og lærd — efter al Sandsynlighed, har været den Ene af disse, er det at befrygte, at Danmark nu kun har en Biskop, der er besjælet af christelig Tolerance! Det var nok Umagen værd, under de nærværende Omstændigheder, at vide hvem denne Biskop er — ere, hvis de endnu ere 2 i Tallet.

Forfatterens Jagen efter effectfulde Udtryk og slaaende Phraser bragt ham i en radical Modsigelse med sig selv, thi da han selv lægger den allerstørste Vægt paa Læren om Triniteten, anseer den som Grundvold for den christelige Troeslære, og virkeligen selv bygger paa den, som Grundvold, saa er det klart, at den eller de Secter som nægte Triniteten, (antage kun en Person i Guddommen) ere et langt yderligere Extrem af Protestantismen, end den eller de Secter, som afvige i en underordnet Læresætning (Læren om Daaben), selv om deres Afvigelse var urigtig; hvilket er langt fra at være Tilfældet, som jeg siden skal vise. Herpaa følger hos Forfatteren: „Som det er den politiske Revolutions Princip, at løsrive sig fra al historisk Sammenhæng og at indføre en ny Calender(!), saaledes viser det samme Princip sig paa det kirkelige Gebet hos Gjendøberne. Disse „Schwarmgeister" (!) ville ikke modtage Christendommen igjennem den historiske Kirkes Meddelelse, men forsøge selv at improvisere(!) en christelig Kirke, for saaledes at kunne komme til at begynde Kirkehistorien forfra, da den foregaaende i deres Øine er aldeles forfeilet. Paa denne Maade viste Gjendøberne sig paa Reformationstiden, og de synes nu, paa det nærværende critiske Vendepunct, hvor noget nyt og reformatorisk umiskjendelig er i Gjære, atter at ville dukke op (!). De synes at komme som Fugle, der ved deres Sværmen varsle Forandringer i Kirkens aandelige Atmosphære."

Jeg har anseet det Umagen værd, at anføre dette Stykke heelt og holdent, forat en større Kreds, end Læserne af Prof. Heibergs Intelligensblade kan komme til Kundskab derom, thi slige Domme og Raisonnements bør kjendes af ret Mange. Jeg agter forresten ikke paa dette Sted at omtale saadanne Paastande, som „at Anabaptisterne" — som her af den lærde Forfatter tages eensbetydende med Baptisterne — ifølge deres saakaldte „Revolutions-Princip paa det

kirkelige Gebet forsøge at kunne komme til at begynde Kirkehistorien forfra (!) og indføre en ny Calender," eller saadanne, som den: „at de forsoge at improvisere (!) en christelig Kirke" og hvad der forresten staaer i Forbindelse dermed, — thi den nærmere Prøvelse af disse Sætninger henhører til Undersogelsen om Kirken, og de kunne ikke grundigen gjendrives, med mindre hele det Statskirkelige, (politisk-kirkelige) Væsen tillige afhandles — kun vil jeg her sige nogle Ord i Anledning af Baptisternes Sammenblanden med Anabaptisterne, selv de allerværste og farligste af disse, der fremtraadte paa Reformationstiden, dog kun forat straffe og irettesætte Forfatteren, da de samme Beviser, som jeg har anført, og idet Følgende anfører forat vise Urimeligheden og Uretfærdigheden af Biskop Fabers Bestræbelse for at trække Baptisterne ind paa Anabaptisternes Gebet, ere fuldkommen tilstrækkelige til ogsaa at gjendrive Prof. Martensen og Enhver, der forsøger paa at slaae disse Secter sammen. Og jeg haaber, at den christelige Læser vil — efterat have gjennemlæst dette Afsnit — være tilfredsstillet ved min Beviisførelse. Naar Forfatteren saaledes ikke undseer sig ved, aabenbart at sammenligne Baptisterne (de danske Baptister) med hine „Schwarmgeister," saa føler jeg — og jeg maa antage at Enhver christeligsindet føler det samme — mig opfordret til at gjøre ham det Spørgsmaal: Hvad have Baptisterne da gjort, hvorved de have forskyldt at behandles saaledes, at sammenstilles uden videre med hine ubændige Gjendøber-Sværme paa Reformationens Tid, der droge omkring som de arrigste Fjender, som intet skaanede, men satte alt i Oprør, nedrev og ødelagde alt, som ikke stemmede overeens med deres overdrevne og phantastiske Ideer om Reformationen, saa at selv den ædle Reformations-Helt ikke saae nogen anden Udvei, end at opfordre de christelige Fyrster til at sende en Armee imod dem, og „slaae dem ihjel

som gale Hunde?" Hvad i al Verden er da Baptisternes Brøde, siden de og deres Sag fremstilles saaledes? De have fra først af faaet deres fra Kirkelæren afvigende Overbeviisning ved Læsningen af den hellige Skrift, de have fremdeles meddeelt denne Overbeviisning til deres Venner eller andre, som de ere komne i Berørelse med, og have været modtagelige for den, og endeligen, naar disse have deelt deres religiøse Tro og Overbeviisning, optaget dem i deres Kreds, de have gjort alt dette med Fredsommelighed, Besindighed og overhoved et christeligt Sind og christelig Fremfærd, uden Optøier, uden at node eller gjøre Vold paa Nogen — enten paa ham selv eller hans Overbeviisning — uden Hemmelighedsfuldhed, uden nogensomhelst List eller uredelige Midler. De have under Forhør og retlige Undersøgelser, Fængslinger og andre dem, ifølge Loven dicterede Straffe viist Besindighed, Taalmodighed, Standhaftighed og overhoved et christeligt Sindelag, som meget mere fortjener Roes, Beundring og Deeltagelse, end usandfærdige og uretfærdige Beskyldninger. Naar man efter Fortjeneste vil skildre Forfatterens Dom over dem, saa er den, som om den var kommen fra en aldeles Uchristeligsindet, men ikke fra en christelig Theolog *). Er det saaledes, at det, som frem-

*) Dette er saameget mere oprørende som Prof. Martensen, betragtet som christelig Lærer, yderligen trænger til at bedømmes med Skaansomhed, ikke fordi der ere nogen Maugler ved hans Foredrag — da det tvertimod er meget smukt og kraftigt, og derfor altfor godt skikket til at indtage og blænde Tilhørerne, der hvor hans Lære ikke er ægte eller christelig — men af den Grund, at han selv, som speculativ Theolog, er vildfarende, ja meget vildfarende i flere af de allervigtigste christelige Troes-Lærdomme — hvorpaa jeg i denne Bog skal ved Leilighed anføre nogle Exempler, og senere, om det behøves, bringe til en større Klarhed og tilstrækkeligen godtgjøre. Paa Grund heraf kunne Nogle maaskee finde det meget forunderligt, at En, der selv er vildfarende, dømmer Andre saaledes, men dette er det netop ikke,

gaaer af den religiøse Overbeviisning bør bedømmes? Er det saaledes, at selv den feilende Overbeviisning skal bedømmes? — og dog er det saa langt fra at man har beviist, at Baptisterne have Uret, at dette vist neppe kan nogensinde bevises — først tilfredsstillende Beviser eller Gjendrivelse og siden haarde Domme, kunde man sige; og dog — ikke engang denne Fremgangsmaade vil fyldestgjøre Christendommens Fordringer, naar Talen er om en feilende religiøs Overbeviisning. Hvad skulde vel f. Ex. Paulus have meent, naar han i Rom. 14de Cap. opfordrer de Christne, som ere stærke (faste) i deres religiøse Overbeviisning til at antage sig dem, der ere svage i den religiøse Overbeviisning*) og fremdeles — med Hensyn til disse Svage — siger: at det ikke kommer an paa, om man iagttager det eller det, eller ikke iagttager det; om man f. Ex. afholder sig fra visse, paa den Tid forbudne Spiser, eller ikke; om man helligholder visse Dage (foretrækker visse Dage for andre Dage) eller ikke; men alene an paa, at man følger sin bed-

og derved forklares denne Fremgangsmaade allerbedst, thi naar En har opfattet noget skjævt eller urigtigt, kommer han derved i Modsætning til dem, der enten see Sagen fra den rette Side, eller i det mindste ere Sandheden nærmere, og naar han nu paa den anden Side har flere Grunde, som ham synes vigtige, til at foretrække sin egen Anskuelse — men mangler den christelige Kjærlighed — saa følger deraf, at Fordømmelses-Dommen udtales over det Modsatte, og dens Haardhed og Uchristelighed forhøies ikke sjelden ved lærd Indbildskhed, aandeligt Hovmod, og Hensyn til egen høiere Stilling som Embedsmand i Staten o. s. v.

*) I Grundterten, saavelsom i de fleste Oversættelser staaer vel: „svage i Troen" — skrøbelige," som findes i den danske Oversættelse er et mindre passende Udtryk paa dette Sted — men Tro maa i dette Capitel forklares ved den „religiøse Overbeviisning" d. e. Overbeviisningen enten om Antageligheden eller Forkasteligheden af visse til Religionen henhørende Iagttagelser og Skikke.

ste Overbeviisning, da alt, hvad der ikke er af den, er Synd, og dernæst, at man gjør, hvad man gjør, med stadigt Hensyn til Gud. Han lader endvidere forstaae, baade her, og flere Steder: at efter disse Grundsætninger, og den Troskab hvormed de følges, vil Gud dømme Enhver, og fraraader de Christne at opkaste sig til Dommere over hverandres Tro; V. 10: „du altsaa! hvi dømmer du din Broder? eller du! hvi foragter du din Broder? vi skulle jo alle fremstilles for Christi Domstoel." Men ville Menneskene ikke destomindre dømme, eller skulde de i visse Troen angaaende Sager, være nødte til at afsige en Dom — hvilket jo ofte kan blive Tilfældet — mon de da, disse svage, indskrænkede, ufuldkomne og syndige Mennesker, ere fritagne for i deres Dom at følge den samme Grundsætning, det samme Grundprincip som den evige og alfuldkomne, alvidende og almægtige?! Naar vi nu altsaa gaae ud fra denne apostoliske Grundsætning, som aander den inderste christelige Kjærlighed, „at alt hvad der ikke er af Troen (d. e. den religiøse Overbeviisning) er Synd" og omvendt — hvilket nødvendigen maa følge heraf — at alt hvad der er af Troen er ikke Synd, d. e. ikke Synd, ikke tilregneligt for vedkommende Subject, der har fulgt sin bedste Overbeviisning — selv om det han ansaae for Ret, objectivt betragtet, som en af alle subjective Indskrænkninger uafhængig Morallov, ikke var det — hvor kan saa nogen Christen fare frem paa den ovenfor anførte Maade i at bedømme Andres Tro*)? Hvor tør han det? Er det ikke al-

*) Af denne apostoliske Grundsætning vil det være indlysende hvor aldeles uberettiget man er til at fordømme andre alene for deres Overbeviisnings Skyld, og dog foregaae nogle af Kirkens høit- eller høiest-staaende Tjenere — hvis Virksomhed skal gaae ud paa at udvikle og fremstille for Andre Evangeliets Glands og Herlighed, at udfolde dets saliggjørende Kraft og meddele Andre

deles klart af det her udviklede, at enhver Christens religiøse Overbeviisning bør respecteres, at den i alt Fald bør skaanes, bedømmes med Vaersomhed og Retfærdighed, og, hvis den er feilende, behandles eller vises til Rette med Kjærlighed? Intet af alt dette har man gjort, men just alt det Modsatte. Hvor tør man vove sligt? Hvor tør man vente at finde i Herren en naadig Dommer, naar man saaledes dømmer sine Medchristne? Hvor kan man med Tillid og Frimodighed see op til ham, som alene giver Kraften til det Gode? Hvor kan man vente at udrette noget Godt paa denne Maade? Hvor tør man haabe, at han vil laane sin naadige Bistand dertil? Man sidder der sammenskrumpet i et dogmatisk Sneglehuus, og udslynger derfra, tvertimod den christelige Lov — ligesom Ypperstepræsten Ananias, der imod Loven (Moseloven) befalede at slaae Paulus (Ap. Gjern. 23, 3) — sneverhjertede, haarde, uretfærdige og uchristelige Domme imod anderledes Tænkende, istedetfor først med Grundighed at eftervise Vildfarelsen, og

den, med eet Ord: „at være Jordens Salt og Verdens Lys" (Math. 5. 12. 14) — og dog foregaae disse, siger jeg, andre med slige Exempler! hvilken Rædsel! hvilken Forfærdelse! og dette skulde maaskee være christeligt! nei christelige Venner! „farer ikke vild, Gud lader sig ikke spotte." Det er hverken eller vil nogensinde blive christeligt at fordømme andre formedelst deres religiøse Overbeviisning og Tro. Denne er ingen Brøde, og derfor er intet Menneske berettiget til at fordømme en Anden for dens Skyld; men gjør han det, saa har han gjort Andre berettigede til at dømme ham, og deres Dom er nu, som grundet paa en umoralsk, uchristelig Fremgangsmaade, paa en Brøde, om ogsaa stræng, dog grundet og retfærdig, medens hans tidligere Dom, der ikke hvilede paa samme Grundlag, var ugrundet og uretfærdig. Det er dette som gjør mig og Enhver, som aandeligen føler sig opfordret dertil, berettiget til at straffe og irettesætte dem, der handle saaledes, (see Fortalen).

siden efter Evne bidrage til at de Vildfarende — om de virkelig forefindes at være det — blive behandlede efter de christelige Grundsætninger!

Da man saaledes under alle Omstændigheder har handlet uretfærdigt imod Baptisterne — andet end uretfærdigt kan det aldrig blive, selv om de vare vildfarende, at skildre dem saaledes, og tillægge deres Handlemaade slige Motiver, som der fremlyse af Forfatterens Ord — har man fremdeles overtraadt og factisk erklæret sig imod den anden christelige Hoved-Grundsætning, i samme Cap. V. 17: „at Guds Rige bestaaer i (er) Retfærdighed og Fred og Glæde i den hellige Aand;" thi man maa enten ikke rigtig have fattet og forstaaet dette, eller hvis man har erkjendt denne Sandhed, dog meent: at man ikke behøvede at tage Hensyn til den og følge den; man har troet at kunne udbrede og befæste Guds Rige paa Jorden uden at tage Hensyn til og søge at fyldestgjøre en af dets allereftergiveligste Fordringer, Retfærdigheden, man har altsaa troet **at fremme Guds Rige uden at handle i dets Aand, uden at følge dets Grundlove!** hvor kan sligt være muligt? Man har maaskee troet at kunne sætte (ponere)*) noget selvstændigt, uden at bygge det paa Christendommens Grundvold, uden at det havde sin dybe Rod i Guds og Christi Aand, uden at man bevægede sig i dens Atmosphære, uden at man indaandede dens levendegjørende Luft; man har troet, at det ikke kom saa nøie an paa Anvendelsen af Retfærdighedens Princip imod Baptisterne, som hertillands kun ere en lille Sect, da

*) Dette, at ponere, sætte, er et af de Udtryk, som den nyere Philosophie bruger, ogsaa i de Tilfælde, hvor det ikke med Grund kan bruges eller burde bruges, nemlig om aandelige Ting eller Egenskaber, Ideer o. s. v.; disse Ting kunne ikke sættes, men kun antages, fattes, oplyses, udvikles og forklares.

dog neppe Nogen turde vove at træde offentlig frem og forsvare dem, naar man kuns brugte vægtige Ord, hvormed man kunde rive dygtig ned paa dem og stille dem i Skyggen, men — man har taget Feil, man har brugt en aldeles urigtig Fremgangsmaade; man har skadet den Sag man vilde gavne. Det skal man, saasandt Gud lever! komme til at erkjende, og, om muligt, blive overbeviist derom, naar denne Kamp er ført til Ende; hvortil jeg haaber, — dog ikke alene haaber, men er vis paa — at Herrens Naade vil forunde mig Tid og Kraft, thi jeg løber ikke som paa det Uvisse, og fægter ikke som den, der slaaer i Veiret. Men den Alvise veed at benytte sig af de menneskelige Planer og Handlinger, og at lade deres Veie — ihvorvel de ere vidt forskjellige fra hans — tjene til at befordre hans Raad og Villie, han veed at bruge det, som er ondt, til det Godes Fremme. Saaledes har sikkerligen den mindre christelige Fremgangsmaade, man har brugt imod en christelig Sect, der bevæget af christelige Grunde, afviger fra Kirkens Lære, givet en kraftig Spore til, paa ny at undersøge Sandheden, eller rettere: at undersøge det, som hidtil har gjældt for Sandhed i Kirken. Og jeg antager at Forfatteren virkelig har truffet det Rette, naar han siger: „at de (nemlig Baptisterne) synes at komme som Fugle, der ved deres Sværmen varsle Forandringer i Kirkens aandelige Atmosphære," det ere disse sidste Ord jeg mener, og lægger Vægt paa; thi hvad enten Forf. har i Virkeligheden meent dette, eller sagt det i en fornem spottende Tone — hvilket jeg ikke tør afgjøre, da han dog synes at antage, at en vis aandelig Crisis forestaaer — saa er jeg fuldkommen overbeviist om, at de varslede Forandringer ville gaae, maae gaae i Opfyldelse, men vel paa en anden Maade, end den, Forf. har tænkt paa, idet han sandsynligviis har troet at denne Crisis kun skulde tjene til, ved Speculationens

og andre nye Hjelpetroppers Medvirkning, at befæste de kirkelige Læresætninger, og gjøre dem urokkelige imod ethvert Angreb i Fremtiden af de Kirken modsatte secteriske Partier. Om dette nu bliver Tilfældet, eller snarere det Modsatte, vil Tiden vise; og det vil ikke vare meget længe inden Christenheden kommer til Kundskab om, hvor, paa hvilken af Siderne de fleste og største Svagheder ere at søge, og paa hvilken af Siderne man følgeligen meest trænger til en gjennemgribende Forandring af de herskende Anskuelser og Indretninger.

Skjøndt Prof. Martensen har brugt meget haarde og uforsvarlige Udtryk om, udtalt en meget ubarmhjertig og uchristelig Dom over Baptisterne, saa er han dog ikke den eneste af dem, der paa Prent have yttret deres Stemning, og lagt deres Anskuelse af denne Sag for Dagen. Jeg er derfor nødt til paa dette Sted endnu at omtale idetmindste een Mand, som har udtalt sig i denne Sag, en Mand, hvis Stemme har saa megen Vægt, at det er at befrygte, at den af ham, i en til Christendommen henhørende Sag, udtalte Dom — forudsat at den var skjæv eller urigtig — vil have en større Vægt og Indflydelse end den burde have. Denne Mand er Biskop Mynster, og ihvorvel jeg ugjerne siger noget, som hos En eller Anden muligen kunde nedstemme Tanken om denne ellers christelige Theologs Christelighed, saa kan dog hverken Menneskefrygt, eller nogensomhelst andre uværdige Hensyn holde mig derfra.

I en Ordinations-Tale *) har Hans Høiærværdighed fundet sig foranlediget til, at slaae ind paa denne Sag, og i sin Udvikling af det valgte Thema, „der skal blive een

*) Denne Tale, der er udkommen paa Reitzels Forlag, er betitlet: „Der skal blive een Hjord, een Hyrde," Ordinations-Tale, holden den 30te Marts 1842, ved Indvielsen af en til Grønland beskikket Missionær, af Dr. J. P. Mynster, Biskop over Sjellands Stift.

Hjord, een Hyrde" siger han saaledes Side 8: „men hvor alvorligen, hvor inderligen formanede da og Apostlene: vandrer værdigen det Kald, med hvilket I ere kaldte, med al Ydmyghed og Sagtmodighed, med Langmodighed, saa I fordrage hverandre i Kjærlighed*), og beflitte Eder paa, at bevare Aandens Eenhed i Fredens Baand, eet Legeme og een Aand, ligesom I og ere kaldte til eet Haab i Eders Kald; een Herre, een Tro, een Daab, een Gud og alles Fader, som er over alle, og ved alle, og i Eder alle (Eph. 4, 1—4). Kunne Ord være klarere eller mere indtrængende? Og dog, som de ikke vare sagte, eller ikke havde Myndighed,(!) ikke vare hellige(!) vedblive mange Christne at ansee det sat i deres eget Vilkaar, om de ville træde ndaf Samfundet med deres Brødre, at ansee det næsten som en Roes at bære et eller andet Sect- eller Adskillelses-Navn**). Vi see, hvorledes nye Vildfarelser opkomme, og de gamle træde frem paany, thi mener aldrig at Vildfarelsen er overvunden,

*) I hvilken skjærende Contrast staae ikke disse Ord til det som strax følger efter! Hvor kan det være muligt, at Ens christelige Samvittighed tillader ham at udtale og anvende disse Ord, og i det samme Øieblik, saavel indvortes i sit Hjerte, som aabenbart paa det grusomste fordømme sine Brødre, og det ovenikjøbet for det, som intet Menneske har Ret til at fordømme Andre for, deres religiøse, fra selve Guds Ord hentede Overbeviisning?!

**) Det er saa haardt, ja næsten saa oprørende, som det vel kan være, at høre de kirkelige Theologer udtale Beskyldninger for Opsætsighed imod og Ringeagt for Christi og Apostlenes Ord, imod Mennesker, som ikke kjende eller erkjende nogen anden høiere Lov, end netop Christi og Apostlenes Lære, deres Bud og Befalinger, som de altsaa stræbe at følge og iagttage, og ere netop derover geraadede i Strid med Kirken, som nu vender Bladet om og fordømmer dem, paa Grund af Opsætsighed imod Christi og Apostlenes Lære, deres Formaninger og Anordninger!

den har sin Rod i det menneskelige Hjertes Fordærvelse, og vil stedse skyde frem paany. Hvo skulde vente, at de Tider kunde komme tilbage, da vor Kirkes Daab ikke mere agtedes hellig, da man kunde formaste sig til at lege med (!) de hellige Sacramenter, at bruge dem til tomme forfængelige (?) Optog, de Letsindige til Spot, de Retsindige til Forargelse (!) og Væmmelse? „Een Daab," sagde Apostelen; og derfor, i hvor mange Partier end og de Christne desværre deelte sig, og hvor bittert de endog desværre ofte hadede og forfulgte hinanden, da erkjendte de dog hinandens Daab (?), erkjendte dermed, at der dog var Noget, som forenede dem (!), en **fælles Grund** (!), hvorpaa de stode, indtil nu den vilde Trods (?) ogsaa sønderriver det **sidste Baand** (!!), og end ikke vil have **det mindste tilfælles** (!) med den almindelige Kirke over Jordens Kreds"*). Det er nu aabenbart at dette sigter til Baptisterne, der ikke erkjende Gyldigheden af Kirkens Daab, og derfor adskille sig fra den. Og dette Sted giver visseligen rigt Stof til Betragtninger, ligesom tildeels det Foregaaende og Folgende, der ikke er anført her.

For det Forste synes Biskoppen at have gaaet ud fra den Grundsætning: at den „almindelige Kirke" — hvor-

*) Da Biskoppen ved nogle af de sidste Sætninger af det ovenfor citerede Stykke er geraadet i en **radical dogmatisk Modsigelse** med sig selv, med Hensyn til, hvad der er at ansee som det Fundamentale i Christendommen, — og som Følge deraf i Protestantismen, der stræber at fremstille Christendommen i dens Reenhed — saa skal jeg i det næste Afsnit — hvor jeg, iblandt de øvrige Undersøgelser, der deels gaae ud paa at forsvare Baptistlæren, deels at vise, at den cras-orthodoxe Opfattelse af Daabs-Læren ikke kan forenes med den ægte og sande Christendom, ogsaa nødes til at anføre nogle af de vigtigere danske Theologers uforenelige, hinanden krydsende og modsigende Meninger i Læren om Daaben — nærmere omtale og godtgjøre dette, da det egentlig ikke hører hjemme paa dette Sted.

af den danske Statskirke altsaa er een Deel — skal blive den ene herskende (Themaet "een Hjord") og det paa den Maade, at **kun den** beholder sine dogmatiske Anskuelser, som rigtige og uforbedrelige! imedens de af Secterne hyldede Afvigelser, som urigtige, ville blive tilintetgjorte, og alle Secter saaledes forsvinde og gaae over i Kirken. Dette, som i og for sig selv er en forbausende Eensidighed, og synes alene at kunne fremsættes og forsvares af den, der mere har grebet det Kirkelige, end det Dybe og Aandelige i Christendommen, som har en mere almindelig Charakteer, og kan bestaae med, og tilegnes under forskjellige dogmatiske Anskuelser, idet mindste i de underordnede Læresætninger (f. Ex. i Daabslæren). Men denne Eensidighed bliver endnu mere besynderlig og uantagelig derved, at den katholske Kirke nødvendigviis maa høre med til den „almindelige Kirke" da det ikke kan falde, og neppe er faldet Nogen ind, at kalde den protestantiske Kirke „almindelig Kirke," imedens den Katholske (saavel Romersk- som Græsk-Katholske) endnu har saa talrige Bekjendere, og Navnet„ almindelig" (Katholsk) desuden netop tilhører den, i Modsætning til den protestantiske, der betragtedes og endnu betragtes af den som en Sect. Men det træffer sig ogsaa saa beqvemt, at den katholske Kirke netop har den her omhandlede Læresætning (Antagelsen af Barnedaaben) tilfælles med den protestantiske, da denne har arvet den fra hiin. Forsaavidt altsaa, som begge Kirker heri stemme overeens, kunne de begge i Fælledskab udgjøre den „almindelige Kirke over Jordens Kreds" — som Forf. udtrykker det. — Denne Anskuelse synes altsaa at forudsætte, at begge Hovedkirker (den Katholske og den Protestantiske) engang ville komme til at gjøre fælles Sag imod Secterne, men da maae de ogsaa gaae ud fra, at Daaben (netop Barnedaaben — da Secterne, navnlig Baptisterne jo dog ogsaa have en

Daab) er Christendommens Grundvold, og Læren om den, Christendommens Fundamental-Sætning, hvilket ogsaa synes at fremlyse af de sidste Linier af det ovenfor anførte Stykke, som jeg siden skal vise. Naar man nu saaledes gaaer ud fra Læren om Barnedaaben, som Christendommens Fundamental-Sætning — og dette synes mange af den danske Kirkes Theologer i høi Grad at være meget tilbøielige til — saa tør man vistnok, inden det varer ret længe, med Glæde imødesee en Gjenforening af den katholske og den lutherske Kirke, (idet mindste den danske Statskirke), og da, naar dette er skeet, er der maaskee mere Haab om, at man med fælles Kræfter vil kunne undertrykke en eller anden lille Sect.

For det Andet vil det vistnok forundre mange Flere end mig, at Biskoppen, efterat have valgt denne velsignede Text (Joh. 10, 14—16), hvor den himmelsendte Frelser, idet han udtaler Formaalet for sin Virksomhed, nemlig at forene alle Jordens Folkeslag, saaledes at der kan blive „een Hjord, een Hyrde," tillige viser, at han — den gode Hyrde — vil gjøre dette „ved at sætte sit Liv til for Faarene," altsaa ved den altopofrende Kjærlighed, der alene er istand til at bevirke, at de forskjellige Faar slutte sig sammen og blive „**een Hjord**," at de forskjellige Folkeslag over Jordens Kreds forenes ved eet dem alle omsluttende Kjærlighedens Baand*); og efter derpaa i Talens Løb at have anført Eph. 4, 1—4 — naturligviis forat faae Leilighed til at omtale Daaben, og drage tilfelts imod

*) At denne Forening ikke vil kunne realiseres i den jordiske Tilværelse, naar man sætter den i Overeensstemmelsen i Meninger og Troes-Lærdomme, maa være klart for Enhver. Man søger altsaa og fordrer det, som er umuligt, fremfor det, som baade er muligt, og desuden **det ene Nødvendige**, — fremfor **Kjærligheden**!

Baptisterne, hvortil den Johannæiske Text ikke gav den ringeste Anledning — at han, siger jeg — efter ogsaa at have anført dette smukke Sted, hvor Apostelen saa hjerteligen opmuntrer til Ydmyghed, Sagtmodighed, Langmodighed, til at fordrage hinanden i Kjærlighed, og bevare Aandens Eenhed i Fredens Baand, — just har fundet Anledning til i sin Udvikling fornemmeligen at tage Hensyn til det Ord „een Daab," som om dette Ord var det meest aandrige, som om der i det laae skjult en Skat af Velsignelse og aandelige Frugter, der kunde begeistre Taleren, og gjøre ham i Stand til at udfolde den Aand og Kraft, som vel til alle Tider, men især ved slige Leiligheder maa være af stor Vigtighed, og kunne have en velsignelsesriig Indflydelse!*). Denne Fremgangsmaade synes ogsaa virkelig at have straffet sig selv, thi ved at forbigaae alle de høiere aandelige, christelige Dyder, som den valgte Text og det siden efter anførte Sted gav Anledning til at tale om — der meget mere ville kunne bidrage til at der engang kan blive „een Hjord, een Hyrde" end det er muligt eller tænkeligt, at Daaben nogensinde kan bevirke, selv om der var nogen Rimelighed for, at den samme Art af Daab, som Kirken nu anseer for gyldig, blev antaget over hele Jordens Kreds — har denne Tale faaet Præg af en Charakteer eller Sindsstemning, som er de ovenanførte christelige Dyder aldeles modsat, og saaledes synes at være en Parodie paa dem. Jeg betvivler desuden Meget — ifølge

*) Af Alt det, som Apostelen opregner paa dette Sted, der forener eller bør forene alle Christne, er Daaben det eneste udvortes Foreningsmiddel, og synes at være regnet med, forat det ydre Foreningsbaand ikke skulde mangle; alt det Øvrige derimod er indvortes og aandeligt. Den høiærværdige Forfatter kunde saaledes ikke, om han havde villet, komme længere udadtil, komme høiere op i Overfladen; skjøndt han fra først af var gaaet ud fra Evangeliets inderste Liv og Hjerte.

min christelige Følelse og den Forestilling, jeg har dannet mig om en sand og ægte christelig Bestræbelse for at udbrede Evangeliet — at En, der som Missionær sendes ud i Verden, faaer de rigtige Formaninger med paa Veien, naar han bliver *tilskyndet* eller *næsten ophidset til Kamp* imod de fra Kirkens Lære afvigende Secter. Ikke Enhver af dem, som ellers til Nød kunne ansættes som Lærere i Kirken*), navnlig for de mindre Oplyste, som i christelig Kundskab staae paa et lavere Trin, er derfor skikket til at føre en aandelig Kamp, som ifølge Sagens Natur bør fremgaae af en stærk Overbeviisning, af faste og urokkelige Grundsætninger; al udvortes fra kommende Ansporen er derfor i dette Tilfælde utilbørlig og skadelig, og bør ikke finde Sted, undtagen forsaavidt den gives ved Verdens Gang og Guds Styrelse; forresten bør en slig Tilskyndelse komme **indenfra**, og kun i det Tilfælde kan den være forbundet med tilbørligt Mod og Kraft; kun saaledes kan Striden blive en christelig Strid, idet den gaaer ud fra den inderste Over-

*) For dem, der vide, hvem Biskop Mynster ordinerede som Missionær til Grønland ved den ovenfor omtalte Leilighed, og for at forebygge en mulig Misforstaaelse, bemærkes: at der aldeles ikke sigtes til den Person fremfor saa mange Andre, selv iblandt dem, der ikke sendes til Grønland; ja, jeg maa endogsaa antage, — hvis det, som jeg troer, var en mig meget godt bekjendt Candidat, — at han, som er af en beskeden, og redelig Charakteer, og desuden i det Væsentligste har ret gode Kundskaber, og lyse Begreber, er meget bedre skikket til at bibringe Andre de christelige Sandheder, end Mange, der enten ansees at være, eller virkelig ere mere Lærde. Men min Mening om de vordende Præster er denne: at en stor Deel af dem aldeles ikke er skikket til at være Religions-Lærere; en anden stor Deel kun til Nød brugelig dertil; og endelig nogle Faa virkelig qvalificerede. Men hvormange selv iblandt Disse, have en virkelig Berettigelse og Dygtighed til at indlade sig i en religiøs-theologisk Kamp med anderledes Tænkende?

beviisning, som den christelige Samvittighed ikke tillader at undertrykke; gaaer den ikke ud derfra, saa er den uægte, thi den som anspores af Andre til Strid, bliver i Regelen henviist til een eller flere af Christendommens Yderligheder, han bliver sat — det være mig tilladt at bruge det Udtryk — paa Christendommens Hældning, Skraaning eller yderste Spidse, og da han ikke iforveien har naaet til Christendommens Inderste, dens Middelpunct, forat gaae ud derfra, og under Kampen stedse bevare Forbindelsen med det, staaer han i en bestandig Fare for at falde ned i Afgrunden. Jeg troer altsaa at man bør føre den, som sendes ud for at gjøre Guds Gjerning, ind i Christendommens **Allerhelligste**, vise ham dens Herlighed, opflamme hans Kjærlighed til Gud, og Hengivenhed i Guds Villie, thi denne er den reneste og eneste Kilde til den sande og ægte Menneskekjærlighed, der ikke skyer nogetsomhelst Offer for at gjøre Guds Villie, som er Menneskeslægtens Lyksalighed. Men dette kan ikke skee, denne Retning kan ikke tages, denne Vei ikke betrædes, ved at klæbe sig fast til Læren om Daaben, eller andre af Christendommens Ydersider, stride derom, og fordømme anderledes Tænkende eller Troende; og jeg mener, at den, som søger at føre En, som indvies til at varetage sine Medmenneskers aandelige Tarv, til denne Side, anvise ham denne sidstnævnte Retning og anspore ham til at følge den, — har i det Øieblik aldeles forfeilet Hensigten med den Opmuntring, der skulde gives ved en saa fortrinlig Leilighed, forat opvække den ægte christelige Nidkjærhed, som er nødvendig for En, der i Sandhed vil være en Guds og Christi Tjener, og med sand, oprigtig og uegennyttig Lyst og Længsel stræbe efter at vorde Middel i Guds Haand til at fremme sine Medmenneskers sande Gavn. Og ligesom jeg ikke troer at Nogen af Kirkens Historie kan bevise, at de have udrettet mere for den sande Christendom,

som have gaaet frem paa den Maade, end de, der især have betjent sig af hine christelige Dyder: Sagtmodighed, Overbærenhed — fornemmelig i at taale Menings-Forskjel i de christelige Troeslærdomme — og fremfor alt Kjærligheden; saaledes troer jeg heller ikke nu at man kan komme ret vidt i sine Bestræbelser for Christendommens Udbredelse paa hiin Maade, eller, at man saaledes vil kunne drage hele Secter, eller ret Mange der tilhøre dem, ind i Kirkens Skjød; og skulde Dette endogsaa paa en mere udvortes Maade lade sig gjøre, saa vil denne Forening blive derefter.

For det Tredie bemærkes: at denne „ene Daab" som Forf. her har lagt saa megen Vægt paa — desto værre ikke er Barnedaaben, som Kirken hylder, hvorimod Alt strider, (see Undersøgelsen om Barnedaaben nedenfor i det 2det Afsnit) men just de Voxnes Daab. Den videre Beviisførelse herfor forbigaaes paa dette Sted. Kun bemærkes endnu: at de kirkelige Theologer først burde godtgjøre, at dette Sted (Eph. 4, 4 „een Daab") kunde paa nogensomhelst Maade tjene til at forsvare Barnedaaben, inden de anvende det, og begive sig til derpaa at begrunde vidtløftige Demonstrationer og Fordømmelses-Domme over dem, der i Læren om Daaben ere anderledes tænkende; men dette kunne de ikke, og derfor falder tilsidst hele Skylden tilbage paa dem selv; thi idet de fordømme Andre, udtale de Fordømmelses-Dommen over sig selv.

For det Fjerde. Naar Biskoppen siger: „og derfor, i hvor mange Partier endog de Christne desværre deelte sig, og hvor bittert de endog desværre ofte hadede og forfulgte hinanden, da erkjendte de dog hinandens Daab" o. s. v., saa veed jeg i Sandhed ikke, hvorledes en Theolog, af hvem man med Grund kan vente idetmindste nogen Kundskab til Kirkens Historie, kan raisonnere saaledes, thi naar Forf. ikke

ved „de Christne" kun forstaaer dem, der hørte til Kirken, saaledes at de udenfor Kirken staaende Secter blive udelukkede fra det christne Navn — hvilket deels i og for sig selv vilde være en Absurditet, deels heller ikke synes at være Forfs. Mening, eller kunne forenes med de „mange Partier" som Forf. taler om — saa kan jeg ikke indsee, hvorledes dette kan forsvares; thi det er vitterligt: at der igjennem alle de christelige Aarhundreder have været nogle, deels hele Partier, deels enkelte Personer, og som oftest begge Dele, der have forkastet Kirkens Daab; at der altsaa vare forskjellige christelige Partier til forskjellige Tider, der ikke erkjendte hinandens Daab*) hvorimod de rigtignok erkjendte, „at der var **Noget**, der forenede dem," uagtet de vare uenige om Daaben; thi **Daabs-Affinidgheden** er først i vore Tider gaaet saavidt, at man nu anseer Uovereensstemmelse i Daabslæren (Afvigelse fra Kirkens Lære) for „en Sønderriven af det sidste Baand," og Overeensstemmelse i den for „en fælles Grund(!)**).

*) Hvem der nærmere vil overbevise sig om Sandheden af denne Paastand, henvises til en Fremstilling (paa Engelsk) af Baptisternes Historie udenfor England, ligefra den apostoliske Tid til nu: A concise History of foreign Baptists &c. &c. by G. H. Orchard, London 1838. Forfatteren, der har benyttet gamle, gode Kilder, og en Mængde lærde Værker, har i denne Henseende leveret et meget brugbart og vistnok grundigt og fuldstændigt Værk (bestaaende af 371 Sider 8vo).

**) Dette tør idetmindste paastaaes hvad de bedre af Secterne angaaer, da de ikke ansaae Læren om Daaben som en fundamental Læresætning; men om Kirken maaskee til en eller anden Tid, ifølge sin megen Aandelighed(!?), skulde være kommen til det Resultat: at naar Enighed i Daabslæren ikke forenede de forskjellige Partier, var der „ikke Noget som forenede dem, intet fælles Baand, fælles Grundvold," tør jeg ikke afgjøre. Jøv-

For det Femte er det ikke lidet forbausende at see — og det er just dette som jeg her allermeest føler mig opfordret til at omtale — hvad Forfatteren i religios-moralsk Henseende har kunnet udlede af denne Baptisternes Afvigelse fra Kirken i Læren om Daaben. Han tillægger dem saaledes i det ovenfor anførte Stykke, Opsætsighed imod, og Ringeagt for de apostoliske Formaninger(!); det skulde man ellers allermindst troe kunde ramme Baptisterne, som netop holde dem til det apostoliske Ord i den hellige Skrift, tillægge **det** den høieste Magt og Myndighed, ære det fremfor alle blot menneskelige Bud og Befalinger, og stræbe efter i deres Liv at følge det. Han lader dem „lege med de hellige Sacramenter (!) bruge dem til tomme, forfængelige Optog, de Letsindige til Spot, og de Retsindige til Forargelse og Væmmelse" og deres Fremgangsmaade kaldes nedenfor „en **vild Trods**(!), der ogsaa sønderriver det sidste Baand" (!). Hvorledes alle disse Beskyldninger kunne forsvares ved at see hen til Baptisternes

---

rigt bemærkes: at Forfs. Raisonneren er ganske og aldeles i Kjrkens Aand; thi Kirken har som oftest — naturligviis paa Grund af sin store Magt og Ophøiethed over Secterne — med fornem Mine gaaet Secterne forbi, og nødigen taget Notice af dem, indtil den, paa Grund af at Secterne vare nær ved at voxe den over Hovedet, blev nødt dertil. Det samme Princip synes mange af de kirkehistoriske Skribenter at have fulgt; idet de enten skjænkede Secterne saaliden Opmærksomhed, som muligt, eller fremstillede dem og deres Lære skjævt og eensidigt, og satte dem i et fjernere Forhold til Christendommen, netop fordi de afvege fra Kirkens Lære. Saaledes have de ogsaa kunnet undgaae at omtale flere af de grusomste og blodigste Forfølgelser selv imod de bedre eller bedste af de protestantiske Secter, eller ogsaa, hvis de have berettet derom, faaet Leilighed til at forsvare eller undskylde dem. Jeg skal senere anføre nogle, ikke almindelig bekjendte Exempler paa den barbariske Fremgangsmaade Kirken har tilladt sig at bruge selv imod de bedste protestantiske Secter.

Fremgangsmaade heri Landet, det maa Forf. selv see til at forklare og godtgjøre; jeg er ikke istand til at indsee, hvorledes det er muligt.

Iblandt de ovenfor anførte Beskyldninger ville maaskee Nogle give deres Samtykke til den Paastand: at Baptisternes Afvigelse fra Kirken i Daabshandlingen, hvortil her aabenbart sigtes, er „de Letsindige til Spot," og ansee den for at være vel begrundet. Men — hvad kan vel dette bevise? Spotte ikke de Letsindige ogsaa over Det, som er ret og godt, ja selv Det, som er helligt, og netop ofte over det, naar og fordi det afviger fra det hverdagslige, fra det, som er Skik og Brug, og saaledes forekommer dem at være Daarlighed? Og hvad der angaaer Daabshandlingen hos Baptisterne, saa er der vistnok neppe nogen Grund til Spot, thi da de, som de døbe, Mænd og Qvinder uden Forskjel, iførte en Daabsskjorte, som bedækker hele Legemet, neddyppes i Vandet, og paa samme Maade igjen stige op deraf, uden at der ved den hele Akt foregaaer noget Bespotteligt, Usædeligt eller Uværdigt, saa maatte den Slutning ligefrem udledes af denne Forfs. Betragtningsmaade af Daabshandlingen, at ogsaa Apostlenes Daab, der foretoges paa samme Maade, var de Letsindige til Spot — dette har den maaskee ogsaa virkelig været, da vel ogsaa dengang gaves letsindige Mennesker ligesom nu; men ligesaalidt som den Tids Letsindige kunde bevise, at der i Virkeligheden var noget Bespotteligt ved den apostoliske Daab, om den ogsaa har været dem til Spot, ligesaalidt kan de Letsindiges Spot nutildags bevise det med Hensyn til Baptisternes Daab*). Der siges ogsaa at den er „de Retsindige til Forargelse og Væmmelse." Dette staaer

*) Det maa ellers bemærkes: at Baptisterne for Fremtiden agte at afværge det Anstødelige, som Daaben, foretagen under aaben Himmel, maaskee bestandig vil vedblive at have for Nogle, ved at døbe i et dertil indrettet Døbebåsin inden fire Vægge.

nu tilbage at bevise, og der blive vist mange Undtagelser; desuden, hvem skal afgjøre hvo der er retsindig? Der gives vel, kan jeg tænke, forskjellige Anskuelser derom, som om alt Andet, der gives desuden vistnok flere forskjellige Maalestokke at bedømme Retsindigheden efter, og ialfald maa det paastaaes, at der gives en vis verdslig — enten juridisk, politisk, statskirkelig, vanemæssig, eller overhoved nærmest udvortes — Retsindighed, der aldeles ikke er istand til at bedømme det til Religionen Henhørende, eller competent til at betegne en slig Handling som forargelig og væmmelig. Fremdeles siger Forfatteren: „at Vildfarelsen" — her nærmest Baptisternes — „har sin Rod i det menneskelige Hjertes Fordærvelse." Det er i Sandhed oprørende, naar denne Sætning bliver anvendt paa den Maade, som her er Tilfældet. **Først** sættes det uden videre som Vildfarelse, som ikke blot **ikke er** beviist men heller ikke **kan** bevises at være det, og **dernæst** siges denne Vildfarelse „at have sin Rod i Hjertets Fordærvelse!" Men hvis nu Resultatet blev, at Vildfarelsen var paa den Side, hvorfra Beskyldningen om Fordærvelse kom, saa maa jo denne Beskyldning dog aabenbart vende tilbage til den eller de, som den gik ud fra. Men selv om det var sikkert og beviisligt, at der var Vildfarelse paa de Beskyldtes Side, saa vilde det dog altid blive meget betænkeligt, at gjøre dette til en almindelig Sætning, saa meget desto heller, som det af Kirkens Historie let kan bevises, at mange Vildfarelser i de christelige Troes-Lærdomme hos enkelte, tildeels meget religiøse Mennesker, ikke ere fremgaaede af noget Saadant, som man med Grund kan kalde „Hjertets Fordærvelse;" men mere af en eller anden Yderlighed, enten i Sind og Gemyt, eller i Troen, som saaledes blev blandet med Overtro og Vildfarelser. Jeg forudsætter at Forfatteren ikke kan mene ved „Hjertets Fordærvelse", den almindelige Syndighed eller Skrøbelighed

i det Gode og Tilboielighed til det Onde, som til en vis Grad er fælles for hele Menneskeslægten; thi paa denne Maade vilde den Ene være ligesaa god, ligesaa vildfarende, som den Anden; men han maa mene den mere specielle Hjertets Fordærvelse, som findes hos Enkelte. Men det er just denne Dom, at tillægge Enhver, som muligviis kan være vildfarende i en eller anden Henseende, en „Hjertets Fordærvelse" fremfor den, der maaskee ikke er vildfarende i det samme, men kanskee i et andet ligesaa vigtigt eller vigtigere Punct af den christelige Sandhed — thi man seer gjerne Skjæven i sin Broders Øie, førend man seer Bjelken i sit eget Øie — det er just den Dom, siger jeg, som upaatvivleligen maa paadrage En Ansvar hos den alvidende Dommer, som ransager Menneskenes Inderste, og bedst af alle kjender Vildfarelsens forskjellige Aarsag og Rod.

Man maa ikke troe, at jeg anseer denne Sætning for aldeles forkastelig, nei, det gjør jeg ikke, det kan jeg ikke; jeg indrømmer den i mange Tilfælde megen Gyldighed og Sandhed; men hvad jeg paa det bestemteste modsiger, er først: at den bliver anvendt der, hvor det endnu ikke er bleven godtgjort, at Vildfarelsen virkelig er tilstede, og dernæst: at man — selv hvor der virkeligen forefindes Vildfarelse — giver denne Sætning en saa almindelig Anvendelse og Udstrækning. Efter min Overbeviisning vil den som oftest høre hjemme hos de Lærde, det er saadanne, som ikke have manglet Leilighed til at komme til Erkjendelse af Sandheden, men som en eller anden indvortes Forkeerthed, Fordom, Hovmod og Indbildskhed, eller andre Yttringer af Egoismen, og egoistiske Hensyn have forvildet og forblindet. Derimod vil denne Sætning forholdsviis meget sjeldnere med tilstrækkelig Grund og sikkert kunne anvendes paa den mindre Dannede, der mere eller

mindre mangler Leilighed til at komme til den klare, sikkre, eller overhoved mere tilfredsstillende Erkjendelse af Sandheden; thi netop dette, at han mangler Leilighed til Sandhedens Erkjendelse fremfor den, hvis hele Udvikling, Livsretning og Stilling fører med sig Leiligheden dertil, maa bevirke, at Vildfarelsen hos ham immer tillige bliver at henføre hertil, om ogsaa baade den almindelige Syndighed og Svaghed og ligeledes den mere specielle Fordærvelse hos de Enkelte, kunne ansees som medvirkende Aarsager. Hos dem derimod, som ikke mangle udvortes Leilighed til Sandhedens Erkjendelse, men som tvertimod ved en næsten uafbrudt Læsning og Studium, ved en Gjennemsøgen og Gjennemforsken af de til deres Studium henhørende Kundskabsskatte, maatte med Grund ventes at have naaet til Sandhedens Erkjendelse, i det mindste i det Væsentligste, og i det, som nærmest staaer til at opklare ved menneskelig Lærdom og Forstand; men som dog ikke have naaet den Fuldkommenhed heri, som man er berettiget til at vente, men maaskee snarere have indsamlet et usammenhængende eller sammenhængende (systematisk) Forraad af forkeerte og falske Anskuelser, aandelige Misfostre og Vorneertheder, istedetfor en Skat af sande Kundskaber, af Sandheder, der ere istand til at udbrede Lys paa Menneskenes Vei, at meddele Menneskelivet Kraft og Liv, — hos disse, siger jeg, kan man uden Tvivl med meget mere Grund henføre Vildfarelsen til en "**Hjertets Fordærvelse**" til en eller anden Forkeerthed i Sjæl og Sind, i Grundsætninger, Livsformaal o. s. v. Dette er min egen Overbeviisning, og jeg har ofte ikke paa nogensomhelst anden Maade, end denne, kunnet forklare mig de Lærdes mange Vildfarelser og Forkeertheder i deres Opfattelse af de christelige Troes-Lærdomme. (Jeg skal en anden Gang — saasnart Leilighed gives — tale mere herom).

See vi nu hen til de danske Baptister, og anvende paa dem det Ovenanførte, saa vil der for det første ikke være ret megen Grund til at overføre denne Sætning paa dem, da — som bekjendt — kun een eneste, nemlig Student A. Mønster, er videnskabelig dannet. Man vil nu maaskee indvende, at jeg her bygger paa min egen Mening; men jeg vil dog blive ved at bygge paa den, indtil man har overbeviist mig om, at jeg har taget Feil i den af mig opstillede Adskillelse (Distinction), med Hensyn til, hos hvilke Slags Mennesker Vildfarelsen fornemmelig er at henføre til „Hjertets Fordærvelse," og indtil jeg kommer til Kundskab om, at den bliver misbilliget og forkastet af christelige Læsere, som i deres Dom ledes af Retfærdighedens og Billighedens Følelse, samt af en uhildet christelig Forstand. For det andet maa jeg udtrykkeligen bemærke: at det er min og vistnok Fleres Overbeviisning, at man gjør de herværende danske Baptister hoiligen Uret, naar man udleder den eller de Vildfarelser, som muligen maatte findes hos dem, af Hjertets Fordærvelse;" thi da jeg selv personlig kjender Brødrene Mønster og enkelte Flere af Menigheden, og desuden veed, med Hensyn til de øvrige, at de christelige Anskuelser og Grundsætninger, som herske og gjælde i deres Menighed — der først og fremmest ere byggede paa Skriftens Grundvold, hvilket idet Foregaaende allerede ofte er bleven paaviist — nærmest ere udgaaede fra og indprentede Menigheden af deres Forstander P. Mønster, og ere saaledes væsentligen de samme, som dem, han selv følger*), tør jeg med Sikkerhed

*) Jeg har ved hyppig Samtale med P. Mønster erfaret, at denne Mand har saadanne christelige Grundsætninger, som enhver Ven af det menneskelige Samfund maatte ønske, vare ret almindelige iblandt Folk. Saaledes vil jeg — foruden den allerede omtalte Hoved-Grundsætning, der optager den første Plads,

antage: at uagtet Ingen kan sige sig fri for „Hjertets Fordærvelse," og følgeligen heller ikke Baptisterne, selv de bedste af dem, ere de dog vistnok overhoved meget mere fri for

den: „at lyde Gud mere end Menneskene" — kun nævne den Grundsætning (Pligt) at tale Sandhed, som er et Hovedprincip for christeligt Levnet; — ligesom det Modsatte: Løgnagtighed er den meest fordærvelige, alt menneskeligt Samfund og Samliv undergravende Last; — thi Sandfærdigheden er en af det menneskelige Samfunds Hoved-Livskræfter, som er saa nøie forbunden med flere christelige Dyder (Troskab, Oprigtighed, Hengivenhed o. s. v.), at de ikke kunne bestaae uden den; den har desuden det Fortrin, at den kan udøves af Alle, under de forskjelligste Kaar og Stillinger i Livet, imedens flere andre Dyder tildeels ere afhængige deraf. Denne har nu Baptist-Menighedens Forstander i den Grad hævdet iblandt Menigheden, og indpræget den, at Enhver af den, der vides at have talt Løgn eller Usandhed, efter Omstændighederne bliver irettesat offentlig i Menigheden eller udelukket af den. Allerede dette viser, hvormeget mere gjennemgribende disse Menneskers Bestræbelser ere for at føre et christeligt Levnet, end de ellers pleie at være hos Folk i Almindelighed. Det var at ønske at Forældre, Lærere og Andre, som kunne og skulle have Indflydelse paa det christelige Levnet, vilde, meget mere, end vistnok er Tilfældet, henvende Opmærksomheden paa dette christelige Grundprincip, denne christelige Grundpligt; thi det er vist, at Løgnagtighed er Moder til mange Laster, og Sandfærdighed til mange Dyder. Dette, at Sandhed er en radical Dyd, og Løgn en radical Last sees allerbedst af Joh. 8, 44, hvor der siges: „Djævelen var Menneskemorder fra Begyndelsen," og siden føies til, som det synes, forklarende, „og blev ikke i Sandheden, thi Sandhed er ikke i ham; naar han taler Løgn, taler han af sit Eget, thi han er en Løgner, og Løgnens Fader." Heraf sees, at Apostelen har betragtet Løgn som den meest djævelske Last, saa at jo mere En var hildet i den, desto mere lignede han Djævelen, og omvendt. Den aandrige Tholuck siger i sin Forklaring af dette Sted: „Sandhed og Hellighed, Løgn og Vanhellighed forudsætte hinanden vexelviis, og ere Eet i deres inderste Rod." Det er i Sandhed ikke lidet sørgeligt for Guds, Christi og Christendommens Ven-

den, end mange, som man ellers ikke gjør denne Bebreidelse.

Jeg skal ikke nægte, at jeg ved at læse den Tale af Biskop Mynster, som jeg ovenfor er gaaet i Rette med, og ved at gjøre disse Bemærkninger over den, ofte har tænkt paa den forunderlige, mig næsten uforklarlige Modsætning, som den staaer i til saa Meget, ja største Delen af det, som denne høiærværdige Mand har talt og skrevet; jeg selv har baade gjerne læst og gjerne hørt det christelige Ord, der saa ofte lød fra ham, og tilstaaer, at jeg er bleven opbygget derved, men aldrig hørte Noget, der bar Uchristelighedens Præg, eller var af den Beskaffenhed, at jeg maatte tvivle, om det var en christelig Sandhed, — uagtet der ellers i den senere Tid stundom har været Leilighed til i Hovedstaden at høre Prædikener, hvori nogle af de vigtigere christelige Troeslær-

ner, at høre, hvorledes denne Last, næsten i Almindelighed bliver betragtet med en forbausende Ligegyldighed. Naar man saaledes hører omtale som noget, der omtrent hører til Dagens Orden, at Tjenestetyender, især Tjenestepiger, hver Dag øve dem i at lyve, og saaledes paa engang gjøre det til Haandværk og Indtægtskilde (stjæle), idet de foregive andre Priser, end de virkelige, paa de Madvarer, de indkjøbe. Hvor kunne Christne betragte Sligt med Ligegyldighed? Og dog vides der ikke at være tagne hemmende Forholdsregler i denne Henseende, ja man hører ikke sjelden, at de Folk, der vide, eller have Ahnelse (der vel maatte kunne blive til Vished) om, at de blive bedragne af deres Tjenestetyender, ikke destomindre vedblive at holde dem, og det maaskee endogsaa ofte uden at give dem en Irettesættelse derfor, eller stræbe at vænne dem derfra, og saa ovenikjøbet give dem gode Skudsmaal, som om de vare gode og i enhver Henseende upaaklagelige Tyender! I denne Henseende er det ikke paa urette Sted at bemærke: at de her i Byen tjenende Baptistpiger roses for Sandfærdighed, Paalidelighed og Troskab. Herom har jeg selv modtaget Forsikkring af en af Byens ærværdige Huusmødre, der dog selv ikke tilhører Baptist-Menigheden, grundet paa hendes egen og andre hende Bekjendtes Erfaring.

domme udvikledes og fremstilledes paa en Maade, som jeg skal tvivle om er den rette, der gjengiver og stemmer overeens med Christendommens Aand, og saaledes er skikket til virkeligen at opklare den christelige Livs=Anskuelse, rense, forbedre og fuldkommengjøre det christelige Liv —; paa Grund heraf, maatte jeg gjøre mig det Spørgsmaal, om det var ret, at lægge saa megen Vægt paa denne enkeltstaaende Tale, da dens fra det Øvrige forskjellige Charakteer kunde tænkes at være foranlediget ved en mere kortvarig Sindsstemning, der muligen var bleven fremkaldt ved en eller anden, mig ubekjendt Grund, som ellers lod sig høre*). Dog — ved nøiere at overveie Sagen, fandt jeg: at i dette Tilfælde havde Bispen vel kunnet holdt en Tale, som mere eller mindre afveeg fra, laae udenfor, stod i Modsætning til den christelige Sindsstemning og Anskuelse, som var hans egentlige Eiendom, men da maatte han dog bag efter have indseet dette — indseet, at det var urigtigt, og saaledes ikke udgivet denne Tale i Trykken; men siden dette ikke er skeet, synes han med velberaad Hu og ifølge sin Overbeviisning at have talt saaledes; og at man ikke har hørt ham tale saaledes før, synes da at skyldes den Omstændighed, at han ikke før har havt eller søgt Anledning til at gaae ind paa Forholdet imellem Kirken og de fra samme afvigende christelige Secter. Nu har han gjort det, og han synes saaledes at have lagt sin Anskuelse af dette Forhold for Dagen**). Dette bestyrkes

*) Man skulde næsten troe, at det lille Skrift, „om Religions-Forfølgelse" af Pastor Grundtvig, (see ovenfor S. 38 Anm.), der udkom kort iforveien til Forsvar for Baptisterne, men imod Statsgeistligheden, havde, idet mindste for en Deel, fremkaldt Biskoppens Udfald paa Baptisterne, og forøget dets Bitterhed. Dette kunde vel tjene til nogen Undskyldning for Forfatteren, men — Angrebet burde i saa Fald være rettet imod den, som nærmest havde fremkaldt det.

**) Uagtet dette vel ogsaa kunde forklares anderledes, f. Ex. at det

desuden derved: at Enhver, der med Interesse har fulgt denne Sag, vil af andre Data, nærmest hele den Stilling, Biskoppen, ifølge den ham tilkommende Indflydelse, har taget med Hensyn til Baptisterne, være bleven overbeviist om, at denne Biskoppens Tale ikke staaer i Modsætning til hans øvrige Deeltagelse i denne Sag. Efterat jeg ved nøiere Overveielse var kommen til denne Overbeviisning, fulgte det af sig selv, ifølge mine Principer, og den Sag, jeg nu har paataget mig med Guds Bistand at føre, at jeg ikke kunde gaae denne Tale forbi, men maatte omtale og revse den. Naar jeg først havde fundet at det, betragtet *fra det christelige Standpunct*, var *retfærdigt*, saa var der *intet mere til Hinder derfor*, thi da jeg selv ikke kjender til Menneskefrygt, allermindst hvor der er om Guds Sag og mine Medmenneskers Salighed at gjøre, saa kommer det mig ikke an paa, om En staaer paa et høiere eller lavere Trin i Samfundet, og skulde der i saa Henseende gjøres nogen Forskjel, — da man ikke kan tage Hensyn til Alle — saa maatte det være den, fornemmeligen at gaae irette med saadanne, som havde en mere betydelig Indflydelse og Autoritet; thi det er let at begribe: at hvis de feile eller følge urigtige Principer, kunne de gjøre langt mere Skade end de, hvis Indflydelse er mindre. Dersom Biskop Mynster vilde indrømme, at han heri havde feilet, og i denne

ikke saameget var fremgaaet af hans Overbeviisning, som af en vis statskirkelig Embedsiver, der snarere stod i Modsætning til, end stemmede overeens med hans christelige Overbeviisning, saa har jeg dog ikke troet at burde vælge denne Forklaringsmaade, da man i slige Tilfælde bør foretrække den Forklaring, som meest stemmer overeens med *Retsindighed* og christelige Grundsætninger; thi uagtet jeg gaaer i Rette med Biskoppen, vil jeg ikke bedømme ham saaledes, som han har bedømt Baptisterne, ved ubetinget at henføre en urigtig Anskuelse eller Fremgangsmaade til „Hjertets Fordærvelse."

Henseende forandre, eller moderere sin Anskuelse, saa vilde jeg derved blive fritaget for ogsaa fremdeles at opponere imod ham, hvilket ellers ikke kan skee; naar dette kunde lade sig gjøre, vilde det saameget mere glæde mig, da deels den Christelighed, hvormed han ellers har fremstillet de christelige Troeslærdomme, deels den Fremadstræben til en høiere Grad af christelig Frihed end den, der kan opnaaes ved at følge de gamle Former (de symbolske Bøger, Ritualer o. s. v.) uforandrede, som han ogsaa har lagt for Dagen*), — tillader mig i flere eller endogsaa de fleste af Christendommens Hovedpuncter at tiltræde hans Anskuelse**). Dette er derimod ikke Tilfældet med de Øvrige, som jeg denne Gang træder op imod. Da de alle mere eller mindre have misforstaaet og forvandsket nogle af Christendommens Grundlærdomme, — som jeg tildeels ikke kan gaae ind paa i denne Bog — med hvilke Kampen altsaa i dogmatisk Henseende maa blive mere gjennemgribende.

Jeg har paa dette Sted indskudt disse 2de Stykker imod Prof. Martensen og Biskop Mynster; thi da den Første har sammenlignet Baptisterne med de ubændige Anabaptist-Sværme paa Reformationens Tid, og den Sidste fremført imod dem Beskyldninger, der have en lignende Tendents, men ere, om muligt, endnu mere saarende, bittre og uretfærdige, saa kunde jeg ikke finde et mere passende Sted for at gaae i Rette med hine Beskyldninger, end det Afsnit, der af-

*) Dette vil kunne sees af Biskoppens Udkast til en forandret Alterbog og Kirke-Ritual, og især af den Strid han i Anledning deraf havde med Pastor Grundtvig. (See „Oplysninger angaaende Udkastet til en Alterbog 2c. af Dr. J. P. Mynster. Kbhn. 1840)."

**) At det ikke kan skee i Læren om Sacramenterne, navnlig om Daaben, vil være klart af dette Skrift. Men denne Lære er heller ikke at betragte som eet af Christendommens Hovedpuncter (Grundlærdomme).

handler Forholdet imellem Baptister og Anabaptister, og navnlig dette Capitel*). Og jeg tor nu haabe, at det er klart og tydeligt for enhver uhildet christelig Læser, at en fuldkommen Modsætning finder Sted imellem de danske Baptister og Fortidens Anabaptister, hvormed man har sammenlignet hine, naar de betragtes som et Selskab bestaaende af **politisk-sædelige** Individer, og at saaledes al Sammenstillen og Sammenblanden af disse 2de Secter er aldeles uberettiget.

3die Capitel.

Det Overfladiske og Ugrundede i at sammenblande Baptisterne (navnlig de danske Baptister) med Anabaptisterne, naar der tages Hensyn til deres Lære eller dogmatiske Ansknelser.

Hvad der gjælder om Baptisternes Oprindelse, samt deres religios-sædelige og politiske Færd eller Forhold til Kirke og Stat, gjælder ogsaa med Hensyn til Opfattelsen af Læren om Daaben, og denne hellige Handlings hele Betydning, som viser sig at være vidt forskjellig hos Anabaptister og Baptister. Dette synes Biskop Faber aldeles at have overseet, og anseet begge Partier som eet i denne Henseende. Om han ikke har villet see Forskjellen, eller hans „Grundighed, Klarhed og Fuldstændighed" ikke strækker sig

*) I den følgende Undersøgelse, hvor jeg nødes til at omtale og opponere saa Mange, der alle have forskjellige Anskuelser, nødes til at gaae ind paa alle disse hinanden krydsende og modsigende Meninger, som, naar man overskuer dem alle tilsammen, frembyde en sand babylonisk Forvirring, — vilde det derimod have været meget vanskeligt, at finde et nogenlunde passende Sted for ovenstaaende Bemærkninger.

saa vidt, kan jeg ikke afgjøre; men saameget er vist, at han baade kunde og burde kjendt den, og naar han først kjendte den, heller ikke fortiet den, eller givet en saadan Fremstilling af Baptisternes Lære, at det maatte synes Uindviede, som den fuldkommen stemmede overeens med Anabaptisternes.

Her bemærkes da:

1) At **Anabaptisterne** vel gaae ud fra, at Christus og Apostlene kun døbte Børne, hvorfor de ikke ansee Barnedaaben for gyldig, og døbe dem om igjen, der i Kirken vare døbte som spæde Børn. Men — de lægge i den Grad Vægt paa Alderen, at **Troen**, som dog er Hovedsagen, derved kommer til at træde i Baggrunden, da de ialfald tage et forholdsviis mindre Hensyn til den, og tillægge den ikke, som de burde, den afgjørende Vægt og Vigtighed. Det er saaledes ikke bekjendt, eller almindeligt iblandt dem, at de gjøre nogen Vanskeligheder ved Optagelsen, naar En vil optages iblandt dem, og med Munden (udvortes) bekjender sin Tro, thi saa kan han blive døbt.

Baptisterne derimod, som vel have det tilfælles med Anabaptisterne, at de kun døbe Vorne — er det ikke saameget om at gjøre at faae Alderen, som at faae Troen, der aldeles er overordnet, og det eneste Afgjørende hos dem, medens de fordre Alderen kun forsaavidt, som den er nødvendig, forat Troen virkelig kan være tilstede. Dette fremlyser deraf, at de kun optage saadanne, som de, efterat have anstillet den Prøve, der staaer i deres Magt, forefinde at være troende, og som selv, paa Grund deraf, begjære og inderligen længes efter at optages i Baptisternes Samfund ved deres Daab; men tilbageviise alle dem, der ikke vise saadanne Tegn paa Troen, der kunne gjøre det sandsynligt, at de ere i Besiddelse af en troende Sinds-

stemning, om de ogsaa gjerne ville døbes, og ved Daaben bekjende deres Tro*).

2) Hermed staaer Handlingens Ydre i nøie Forbindelse, thi fordi **Baptisterne** lægge Hovedvægten paa det religiøs-sædelige Moment, fordre de ogsaa, at **den Deel** af den hellige Handling, som **skal være betegnende, virkeligen er det.** Derfor bruge de **Neddyppelsen**, da den alene afgiver det fuldkomne udvortes Symbol paa den indvortes aandelige Forandring, som deels er foregaaet, deels skal foregaae hos den, som døbes, d. e. en Afdøen fra det foregaaende syndige Levnet, og Opstandelse med Christo til et nyt Liv. (Rom. 6, 3—4, følg. Col. 2, 12).

Anabaptisterne derimod, aldeles consequent med den mindre Vægt, de lægge paa den religiøs-moralske Gjenfødelse, bruge ikke Neddyppelse, men Bestænkelse, eller ansee hiin i det mindste ikke nødvendig, skjøndt nogle af dem have brugt den. Baptisterne betragte dem derfor kun som Gjenstænkere, ikke som Gjendøbere, og ansee consequent deres Daab ugyldig, saavel indvortes som udvortes fra betragtet; da den kun har det fremfor Kirkens Daab, at den er Børnes Daab (Børnes Bestænkelse); men dette kan, ifølge det ovenfor Udviklede, ikke gjøre Sagen klar.

*) Som et mærkværdigt Exempel paa, hvor strængt de danske Baptister følge dette Princip, fortjener det at anføres: at Baptist-Forstanderen P. Mønster ikke har optaget i Menigheden sin egen 16 Aar gamle Datter, fordi han ikke fandt hos hende en saa levende Tro, og Længsel efter at optages ved Daaben, som han ønskede og ansaae for nødvendig. Hun er derfor, ifølge Faderens Samtykke, nylig bleven confirmeret af en af Statskirkens Præster. I sit Troesforsvar siger Mønster: „vi overtale eller tvinge ikke Nogen til at gaae ind i vort Samfund, men lade Enhver have fri Raadighed over sin Sam-

3) Endelig adskille Baptisterne sig ogsaa fra Anabaptisterne (ligesom fra Kirken, see 2det Afsnit) med Hensyn til Daabens Virkninger og Følger, thi ligesom

Baptisterne ikke mene, at det er Daaben, som kan gjøre En værdig til at indtræde eller optages i et religiøst Samfund — skjøndt den er det ydre Middel, hvorved Optagelsen skeer — saaledes antage de heller ikke, at Daaben kan gjøre En værdig til bestandig at blive i Samfundet; men han udelukkes, og ansees uværdig til at være Samfunds-Medlem, uagtet han har modtaget den fuldstændige Daab, naar han ved aabenbare Synder og Laster, (d. e. saadanne som Menigheden er kommen til Kundskab om), har gjort sig uværdig dertil, thi de troe ikke at det er Daaben, som gjør En Christen, — gjør En til et virkeligt Medlem af det christelige Samfund, men kun hans Sind og Levnet. Derimod optages En igjen uden Daab, naar han har viist tilstrækkelige Tegn paa Anger og Forbedring*).

vittighed, og først da, naar Daab og Optagelse i vort Samfund forlanges, og Vedkommende godtgjøre, at have den tilhørende Tro, og tilsvarende Levnet, døbe vi og optage i vort Samfund, uden Persons Anseelse; men da Vorherre ingen tvungne Børn vil have (thi hvor Guds Aand er, der er Frihed 2 Cor. 3, 17), saa ville vi heller Ingen tvinge til at blive i vor Menighed, thi kun Indgangen er lukket, men Udgangen staaer altid aaben." I Biskop Fabers Fremstilling S. 16 staaer ligeledes: „vi overtale Ingen til at lade sig døbe; men blive vi adspurgte, da ere vi skyldige, at gjøre Enhver Regnskab angaaende det Haab, som er i os, henvisende Enhver til selv at hente sin Overbeviisning af Guds Ord."

*) Da man naturligviis gjør sig Umage for at opdage Inconseqventser eller Modsigelser hos Baptisterne — uagtet Inconseqventser og Modsigelser ere meget hyppigere og lettere at opdage hos Kirken og dens Lærere, end hos denne Sect — saa har man ogsaa fundet det inconseqvent eller modsigende, at

Dette vides ikke at være Tilfældet hos **Anabaptisterne**, og ligger heller ikke i deres Anskuelse af Daaben.

At dette Forskjelligheds- og Modsætnings-Forhold mellem begge Partier, baade virkelig finder Sted og erkjendes af dem, kan endnu godtgjøres ved historiske Kjendsgjerninger i den sidste og nærværende Tid. Saaledes bestaae der paa flere Steder Baptist- og Anabaptist-Menigheder ved Siden af hinanden, uden at staae i en nøiere aandelig Forbindelse med hinanden, end med andre Religions-Partier, som mere eller mindre afvige fra deres

Baptisterne ikke optage den, som var bleven udelukket af Samfundet, paany ved Daaben. Men netop fordi de ikke gjøre dette, handle de consequent; thi hvis de gjorde det, erklærede de derved stiltiende: at Daaben dog var det vigtigste og meest afgjørende, med Hensyn til om En var et virkeligt Samfunds-Medlem eller ikke; men dette mene de netop ikke (see ovenfor); men da man engang ved Daaben har indgaaet den Pagt eller Forpligtelse at afdøe fra det syndige Levnet og opstaae, fremgaae til et nyt Levnet, saa skal selve Forpligtelsen ikke gjentages eller indgaaes paany — hvorved den første Forpligtelse ligesom svækkes eller erklæres for ugyldig, uagtet kun Opfyldelsen, ikke Forpligtelsen selv, var bleven ugyldig — men der skal bestandig sees hen til den engang givne Forpligtelse, og det er kun om at gjøre at opfylde den. Denne Erkjendelse af den engang indgaaede Forpligtelse udtaler sig i **Angeren**, der bestaaer i, at Synderen fortryder sin Afvigelse fra den engang indgaaede Pagt; men derved erklærer han den **netop gyldig**; dette er nok til Gjenoptagelse. Da altsaa **paa den ene Side** Daaben, som saadan, ikke er gjort ugyldig ved Udelukkelsen af Menigheden, saa skal den ikke gjentages; men da der dog **paa den anden Side** var Noget, der ikke hører til Daaben, som fra først af gjør En værdig til at blive Samfunds-Medlem, saa er det naturligt, at dette (nemlig Ens **Liv og Levnet**) naar det restitueres, — **thi det var dette**, ikke Daaben, **som var bleven erklæret for ugyldigt** — igjen gjør ham værdig til at optages; hvorved hans Daab, uden at gjentages, bekræftes og tilegnes af ham paany.

Meninger i det Væsentlige; f. Ex. i Altona er der en lille Mennonit-Menighed, aldeles forskjellig fra Baptist-Menigheden i Hamburg, da disse 2de Menigheder hverken erkjende hinanden som Troes-Brødre, eller leve i et nøiere aandeligt Samfund med hinanden.

Skulde Nogen mene, at alt dette endnu ikke var et tilstrækkeligt Beviis for Forskjelligheden, og at det var muligt, at de begge bildte sig den ind, uden at den virkelig existerede, saa henvises disse til den Kjendsgjerning, at mange Anabaptister gaae over til Baptisterne, og lade sig **ved Daaben** optage af dem (saaledes er i 1841 en heel Anabaptist-Menighed i Memel gaaet over til Baptisterne). Ligesom nu disse, som gaae over, paa engang anerkjende Ugyldigheden saavel af deres egen som Kirkens Daab, og Gyldigheden af Baptist-Daaben, saaledes bevise de hermed factisk Forskjelligheden og Modsætningen, thi Overgangen var utænkelig og Nonsens, naar det, hvortil de gik over, ikke var forskjelligt fra det, hvorfra de gik over.

Inden jeg forlader Udviklingen af dette Modsætnings-Forhold, der nærmest angaaer Daaben, og Læren om den, vil jeg endnu gjøre opmærksom paa, at det ogsaa finder sin Begrundelse ved den philologiske (sproglige) Betydning af de herhenhørende Udtryk, som forekomme i Skriften.

Naar vi gaae tilbage til det N. T. finde vi det Udtryk „baptidsein" (βαπτιζειν) overalt brugt i den Betydning „at døbe," ligesom Daaben selv kaldes „baptisma" (βαπτισμα), — Hebr. 6, 2. kaldes den „baptismos (βαπτισμος) — med Undtagelse af de Steder, hvor Daaben bliver omskrevet, og fremstillet i uegentlige Udtryk, f. Ex. Gjenfødelsens Bad, Tit. 3, 5. Men nu har dette Ord, forsaavidt Talen er om materielle Gjenstande, ubestrideligen den oprindelige og i det N. T. almindelige Betydning: „at dyppe, sænke i,"

lade noget dukke under Vandet, eller hvilkensomhelst flydende Materie; derfor er ogsaa Daaben bestemt betegnet som en „Nedsænken" „Neddyppen" eller „Underdukken." Men i Betydning af „Bestænkelse," eller „Væden" forekommer dette Ord aldrig i det N. T., og ligesaalidet andre deraf afledede Ord, som bruges om Daaben. Derimod er der et andet Udtryk i det N. T. nemlig hrantismos (ῥαντισμος) som netop betyder „Bestænkelse" „Besprængning" o. s. v. (see Hebr. 12, 24. 1 Pet. 1, 2. og tilsvarende Verbum Hebr. 9, 13, 19, 21 og 10, 22), men dette Ord bruges aldrig om Daaben. Havde nu Apostlene brugt Bestænkelses-Daaben, saa var dog unægtelig intet rimeligere, end at de havde brugt det Ord, som passede paa den, for at betegne den; men siden de ikke betjene dem af dette Ord, som de ellers bruge, men af et andet som betyder „Nedsænken," for at betegne Daaben, viser det tydeligen, at de **kun have brugt Nedsænkelses-Daaben.** Men dette Ord (baptisma ɔ: Daab), som Apostlene brugte, passer nu ikke mere paa den kirkelige Daab, og saaledes er Kirken i Grunden uberettiget til at bruge dette Udtryk om dens Daab, der, saavel indvortes som udvortes, er aldeles forskjellig fra den apostoliske, og strengt taget **ikke** er **Daab**, men kun Bestænkelse („hrantismos"). Baptisterne derimod synes at være dem, der alene ere berettigede til at bruge dette Ord, i det Daabshandlingen hos dem i det væsentlige er overeensstemmende med Apostlenes; men da Kirken har forandret selve Handlingen, og kun beholdt det apostoliske Navn eller Udtryk, passer Navnet ikke mere til Handlingen, ligesom omvendt Handlingen ikke udtrykker Navnet og dets Betydning.

For nu at anvende dette paa Anabaptisterne, saa følger heraf ligefrem, at da Begyndelsen af deres Navn (Ana = det danske igjen, der tyder paa en Handlings Gjen-

tagelse) tilkjendegiver, at de gjentage den af Kirken brugte saakaldte Daab — der ikke er den apostoliske eller fuldstændige christelige Daab — saa er Gjentagelsen af den heller ingen virkelig Daab, og Anabaptisterne ere igrunden ikke Anabaptister, og Kirken er ikke berettiget til at kalde dem saaledes, ligesaalidt som den selv fortjener Baptistnavnet, og det burde den dog, i det den bruger og vedkjender sig Ordet Baptisma (Daab). Heraf følger igjen, at **Anabaptisterne** ere, med Hensyn til Daaben, at ansee som et **Anhang til Kirken**, **Baptisterne** derimod som en **selvstændig christelig Sect**, der ikke gjøre om igjen, det som Kirken engang før har gjort, men — forsaavidt de døbe dem, som før ere bestænkede i Kirken — gjøre det fra først af, som aldrig er gjort før. Heraf viser det sig — hvilket var min Hensigt at paavise ved denne Udvikling — at **Baptismen** er **det Principale**, og at det Øvrige nemlig Gjentagelsen (det anabaptistiske Moment i Baptismen), deels ingen Realitet har, hvilket de netop ogsaa, vistnok med Rette, paastaae, deels, forsaavidt det antages af Andre at have nogen Realitet, vil blive at ansee som noget Tilfældigt — den, som de optage, kan nemlig enten være et Medlem af Kirken eller ike — og ialfald som en naturlig Følge af Principets Overholdelse. Men **Principet** er **Baptismen**, og forsaavidt som den er det, forsaavidt som Baptisternes Daab har, og søger at fremstille det Principale, det Eiendommelige ved en fuldstændig christelig Daab, saavel indvortes som udvortes, forsaavidt kan og bør Daaben ikke gjentages, og der kan saaledes fra deres Standpunct ikke være Tale om **virkelig Gjendaab**, da Gjendaab forudsætter at ogsaa den første Daabsact var en virkelig Daab. **Det ligger altsaa ligesaavel i den nøiagtige Forklaring af Navnet, som i hele Daabshandlingen, at Baptisterne**

med Net kunne afvise at blive kaldte Anabaptister, og kun vedkjende sig Navnet Baptister, og fordre at blive kaldte saaledes.

Der ere nu vel i det Foregaaende fremførte saa mange og vigtige Forskjelligheder imellem Baptister og Anabaptister, at jeg neppe skal troe, at Nogen, efterat have gjennemlæst Dette, endnu kan trøste sig til at bevise disse Secters Eenhed eller Overeensstemmelse med hinanden. Men da jeg i det her nærmest ovenfor Anførte, alene har holdt mig til de Forskjelligheder som angaae Daaben, saa vil jeg endnu til Slutning anføre andre, Daabslæren uvedkommende dogmatiske Forskjelligheder, som ikke ere uden Betydning. Uagtet Kirken, navnlig i den sidste Tid har viist Læren om Daaben en saa fortrinlig Opmærksomhed, at flere iblandt de øvrige christelige Troeslærdomme — uden tilstrækkelig Aarsag — have maattet træde i Baggrunden, ja ere tildeels opslugte af Læren om Daaben — hvorved denne rigtignok, ligesaalidt som de magre Køer i Pharaos Drøm (1 Mosebog 41.), er bleven federe eller frugtbarere — har jeg dog anseet det for rigtigt, ogsaa her at anføre de Forskjelligheder eller Modsætninger, som finde Sted imellem Baptister og Anabaptister i andre christelige Troeslærdomme o. s. v., som fremtræde altfor tydeligt og bestemt til at kunne oversees*).

Baptist-Forstanderen P. Mønster har nemlig i

*) Biskop Faber, der snarere synes at have gjort sig Umage for at gjøre Baptister og Anabaptister til een Sect, end at see de Forskjelligheder og Modsætninger, som finde Sted mellem dem, har naturligviis ogsaa overseet de her anførte Differentspuncter, uagtet de vare lette at kjende, ikke blot af P. Mønsters Anmærkninger til den augsburgske Troesbekjendelse, men ogsaa af det af Samme forfattede, meget ældre, Troes-Forsvar, meddeelt hans beskikkede Defensor Landsover- samt Hof- og Stadsrets-Procurator Baastrup.

den til Hans Majestæt Kongen, paa Allerhøieste Forlangende indgivne Troesbekjendelse, udtrykkeligen vedkjendt sig Antagelsen af flere Artikler i den augsburgiske Troesbekjendelse, der forkastes af Anabaptisterne, som paa Grund af denne Forkastelse fordømmes i dette Bekjendelses-Skrift. Saaledes hedder det

I den 5te Artikel: „de (Protestanterne, nærmest Lutheranerne) fordømme **Gjendøberne** og Andre, som mene: at den hellige Aand tilfalder Menneskene uden det legemlige udvortes Ord, ved deres egne Forberedelser og Gjerninger."

De danske Baptister sige derimod: „i den 5te Artikel forkaste vi den Lære, at den Helligaand gives os ved Sacramenterne, iøvrigt antage vi denne Artikels Lærdomme." Heraf sees: at det, som Baptisterne forkaste i denne Artikel, er ganske forskjelligt, fra det, hvorfor Anabaptisterne fordømmes; det som Baptisterne forkaste, henhører til Sacramentlæren, som ikke videre omhandles i denne Artikel; men Anabaptisterne fordømmes fordi de mene, at den hellig Aand tilfalder Mennesket uden det legemlige udvortes Ord*), ved deres egne Forberedelser og Gjerninger; dette mene Baptisterne ikke, og ere saa

*) Superintendent Dr. Rudelbach — hvis Oversættelse af den augsburgiske Troesbekjendelse og dens Apologie, ledsaget af en historisk Indledning og Anmærkninger, Kjøbenhavn 1825, jeg her følger — siger i sin Anmærkning til dette Sted: „det udvortes Ord, nemlig Guds aabenbarede Ord til Menneskene, sættes her i Modsætning til et indvortes Ord, som den Tids sværmeriske og fanatiske Partier, (Gjendøberne tildeels, Carlstadt og Schwenkfeldt) betragtede som den rette Kilde og faste Grundvold for al Tro." Dette bemærkes for at vise, at ved det legemlige udvortes Ord ikke kan tænkes paa Sacramenterne, som man maaskee kunde troe, da de i Apologien kaldes „det synlige Ord," og disse Udtryk saaledes ligne hinanden.

langt derfra, at de staae her i den skarpeste Modsætning til Anabaptisterne, som ikke noksom kan blive fremhævet; thi de stemme ikke blot overeens med Kirken i at lægge Vægt paa Ordet, men overgaae den endogsaa heri, i det de ganske eller fornemmelig henføre den Aands Virksomhed til Ordet, som Kirken henfører omtrent ligemeget til Ordet og Sacramenterne, og som nogle af Nutidens urimelige cras-orthodoxe Theologer meget mere tillægge Sacramenterne end Ordet. Da nu saaledes Baptisterne lægge en endnu større Vægt paa Ordet, det i Skriften overleverede, aabenbarede Ord, som her er Talen om, end Kirken, som vel holder det i Ære og saaledes staaer i Modsætning til de sværmeriske Anabaptister o. s. v. — men antager det kun sideordnet Sacramenterne, ikke dem overordnet, som Baptisterne mene — saa opstaaer og fremlyser heraf i dette vigtige Punct, det interessante Forhold, at Kirken her optager Pladsen midt imellem Baptisterne paa den ene og Anabaptisterne paa den anden Side, og viser saaledes, at disse 2de Secter forholde sig til hinanden, i Læren om det aabenbarede Ord, og den Vægt de lægge derpaa, som to Extremer, som Kirken ligger midt imellem, og de staae saaledes uhyre vidt fra hinanden*). Men — hører jeg de kirkelige Theologer sige — dette beviser ikke at Baptisterne have Ret, tvertimod, da Sandheden pleier at ligge imellem tvende Yderligheder, viser Kirkens Moderation, at dens Anskuelse maa være den rigtige. Herpaa svares:

*) Jeg kan ikke noksom lægge Vægt paa dette Punct, og henvende den christelige Læsers Opmærksomhed paa den store Modsætning, som denne ene Forskjellighed tilveiebringer imellem Baptister og Anabaptister, og dette ifølge Begges bestemte Forhold til den augsburgiske Confession og Kirken, saaledes at Anabaptisterne lagde kun en ringe Vægt paa det aabenbarede Ord i Skriften, Kirken en større, og Baptisterne den største.

den gamle Sætning, at Sandheden pleier at ligge i Midten, er, som en almindelig Grundsætning betragtet, for længesiden modbeviist, saaledes kan der angaaende de høiere Dyder, Retfærdighed o. s. v. — jeg mener naturligviis den sande, indre Retfærdighed — ikke være Talen om en Yderlighed, ikke antages, at deri nogensinde kan gaaes forvidt. Og hvad nu de her omtalte Yderligheder angaaer, da bliver Spørgsmaalet — fordi Talen er om Guds Ord, Evangeliet — om en Kirke eller en christelig Seet nogensinde kan holde sig for meget til Guds Ord, med andre Ord: **være for meget evangelisk?** Dette vil nu vistnok blive forskjellig besvaret, men jeg, for min Deel troer: at den netop gjør rettest i at holde sig til Evangeliet, og gaaer allersikkrest naar den gjør det, og mener: at **de fleste Feil og Vildfarelser, som have sneget sig ind i Kirken, hidrøre fra, at den ikke har gjort det til den første Regel, at holde sig til det aabenbarede Ord, og i enhver vigtig Sag, angaaende Troen eller Livet, at rette sig derefter,** og jeg mener fremdeles: at **selv den Kirke,** som **nævner sig den evangeliske,** og virkelig ogsaa tildeels er det, dog **ikke endnu er det i den Grad, som den burde være.** Dette bevises vistnok, blandt andet, ogsaa derved, at den sætter Sacramenterne som Evangeliet, Ordet sideordnede, men at de virkelig ere det, **kan ikke** ved en sund, klar, omfattende og christelig Skrift-Fortolkning **udledes eller bevises af Skriften,** men har sin Grundvold i Overtro og kirkelige Sætninger og Skikke. Dette have **Baptisterne** indseet, og ere forvissede derom, og derfor have de ikke antaget de Ord: „at den hellige Aand skjænkes ved Sacramenterne," imedens de af Hjertet troe at den gives ved Guds Ord, hvilket **Anabaptisterne** ikke ansee nød-

vendigt til Aandens Meddelelse. **Resultatet** er altsaa: at **Baptisterne** med Hensyn til dette Punct, ere **vidtforskjellige fra Anabaptisterne***).

I den 12te Artikel „fordømmes **Gjendøberne**, som nægte, at de engang retfærdiggjorte kunne miste den hellige Aand" o. s. v.

I **Baptisternes** Troesbekjendelse (ved P. Mønster), hedder det derimod: „Den 12te Artikel erkjende vi (de danske Baptister) os enige med." Ogsaa dette Differentspunct er af stor Vigtighed, og Baptisterne vise her, som ellers overhoved, i Modsætning til de sværmeriske Anabaptister, en christelig Sundhed og Maadeholdenhed, idet de indrømme den menneskelige Frihed en relativ Selvstændighed ved Siden af Guds og den hellige Aands Naadevirkninger i Mennesket, og antage, at den vedbliver ligesaavel efterat En er retfærdiggjort, som før, saaledes at der altid er Mulighed til, at han igjen kan falde fra; men dette er det samme som: at miste den hellige Aand, — at den hellige Aand viger fra ham; thi saalænge Aanden (den hellige Aand) har sin Bolig i ham, er der endnu ikke skeet Frafald fra Gud og Christus. Dette oplyses og bekræftes ved de Steder af det N. T. der handle om eller tyde paa Tilbagefald. Math. 12, 43—45. 2 Pet. 2, 20. Hebr. 6, 4 o. s. v. Det sidste Sted viser ogsaa, meget rigtigen, at Tilbagefald bliver saameget desto vanskeligere og urimeligere, jo større aandelig Fuldkommenhed Mennesket har opnaaet.

I den 16de Artikel „fordømmes **Gjendøberne**, som forbyde de Christne at have med saadanne verdslige Bestillinger at skaffe." Disse, som omtales i Arti-

*) Forsaavidt der ogsaa heri findes en Forskjellighed Sted mellem Baptisterne og Kirken, da hører det ikke til dette Capitel videre at fremhæve den, og den berøres her kun, for derved bedre at opklare Forholdet imellem Baptister og Anabaptister i dette Punct.

kelens 1ste Deel, ere f. Ex. „at forvalte Øvrighedsposter, beklæde Dommer-Embeder, og afsige Dom og Ret efter Landets Love, retfærdig fore Krig, sælge og kjøbslaae efter Loven, have egen Eiendom, aflægge Eed, have sin Ægtehustru o. s. v."

Baptisterne derimod erklære: „at denne Artikel er overeensstemmende med deres Lære," og det saameget mere, som denne Artikel slutter med folgende Ord: „derfor ere alle Christne skyldige at være Øvrigheden underdanige, og Lovene hørige og lydige, i alt det, som kan skee uden Synd, thi ellers er man skyldig at lyde Gud mere end Mennesker, Ap. Gjern. 5, 29." Men dette er netop een af Baptisternes Grundsætninger, ja, egentligen deres Hoved-Grundsætning, som de saaledes have tilfælles med Kirken og dens Symboler. At nu netop denne christelige Grundsætning har, for en stor Deel, bragt dem i Modsætning til Kirken, og forvoldt dem Forfolgelser, kommer uimodsigeligen deraf, at denne Seet, og andre lignende, med mere Agtsomhed og Omhyggelighed skjelne imellem Guds Bud og Befalinger, og de menneskelige Sætninger, og stræbe at rette sig efter og overholde de første, hvor de synes at komme i Collision med de sidste — end Tilfældet er hos Kirkens Medlemmer i Almindelighed, der unægteligen mere følge en vis Skik og Brug eller Sædvane, og lade sig som oftest nøie med en retteligen saakaldet „skikkelig Vandel" (Skikkelighed), der ikke stoder an imod de udvortes Love, uden behørigen at tage Hensyn til den sande indvortes Retfærdighed, uden alvorligen at betænke og overveie sin Saligheds-Sag, og vende Blikket indad til, forat undersøge sin indvortes Tilstand og Forhold til Gud. (Dette kuns forelobig, jeg skal senere udvikle dette nøiere).

I den 17de Artikel „fordømmes endelig Gjen-

doberne, som mene, at der skal være Ende paa de fordømte Menneskers og Djævelens Pine og Qval."

Baptisterne have nu ogsaa i denne Artikel erklæret dem overeensstemmende med Kirken. Men — uagtet de danske Baptister ikke have fundet Anledning til heri at afvige fra Kirkens Lære, skylder jeg dog Sandheden at bemærke: at jeg ved privat Samtale herom med Brødrene Mønster har erfaret, at de ikke føle sig tilfredsstillede ved denne Lære; dette maa imidlertid ikke betragtes som en Modsigelse, da det tvertimod er fremgaaet af deres consequente Skriftprincip; thi da det N. T., hvilket de i deres Læresætninger følge, synes at stadfæste Læren om Helvedsstraffenes Evighed, saa er det naturligt, at de ikke forkaste den, saalænge der ikke ere førte tilstrækkelige Beviser imod den, hentede fra Skriftens Analogie og Christendommens Aand. Den religiøse Følelse der ikke finder Tilfredsstillelse i denne Lære, og Ønsket om, at den kunde blive modbeviist, geraader disse Mænd saameget mere til Ære, tyder saameget mere hen paa, at deres Opfattelse af Christendommen, mere end den gamle, forstokkede Orthodoxie, nærmer sig til og stemmer overeens med den christelige Aand i dens Sandhed og Dybde, som vistnok de allerfleste af den nyere Tids meest aandrige og christelige Theologer ere enige i at forkaste denne Læresætning i dens uindskrænkede Forstand*).

Jeg troer nu, ved det i 3die Capitel Anførte — der angaaer disse 2de Secters Lære, nærmest om Daaben, men ogsaa andre vigtige Læresætninger — ikke mindre end ved det Foregaaende, at have godtgjort det Forskjelligheds- og

*) Da jeg allerede længere Tid tilbage har tænkt herover, skal jeg, saasnart jeg faaer Tid og Leilighed dertil, udtale mig nærmere om denne Lære.

Modsætnings-Forhold, som virkelig finder Sted mellem Baptister og Anabaptister.

Disse Betragtninger maae da uundgaaelig føre til det Resultat:

a. At den Forverling af Baptister og Anabaptister som man, med Hensyn til Troeslærdommene, har tilladt sig, viser sig ligesaa overfladisk og ugrundet, som det, med Hensyn til deres Levnet og hele Opførsel, er uretfærdigt og samvittighedsløst at ville trække Baptisterne ind paa Anabaptisternes Gebet, selv som disse vare paa Reformationens Tid, da deres hele Færd var meest forkastelig.

b. At Baptisterne fremdeles, navnlig med Hensyn til Daaben, ere grundforskjellige fra Anabaptisterne, og saaledes paa ingen Maade bør dele Navn med disse; thi Baptisternes Daab er i sit Væsen og Princip virkelig Baptisme, det er: en fuldstændig christelig Daab; og at de, ligesom enhver Sect, bor nævnes efter det Principale i deres Afvigelse, er klart, ikke efter det, som er mere tilfældigt eller kun en naturlig Følge af Principets Overholdelse.

c. At de imod Anabaptisterne i sin Tid emanerede Love derfor urigtigen anvendes paa Baptisterne, en fra hine aldeles forskjellig Sect, og at denne Fremgangsmaade er dobbelt uforsvarlig, idet man ikke blot imod dem anvender en med Christendommen uforenelig og utilbørlig Religions-Intolerance, men ogsaa tilregner dem fremmed Brøde, og underlægger dem Anskuelser, de ikke kunne vedkjende sig, og saaledes egentligen i dem forfølger en anden Sect; saaat tilsidst den her i Landet ifølge Lovene brugte Fremgangsmaade, igrunden, strængt taget, ligesaalidt er lovlig, som den er overeensstemmende med Christendommen*).

*) Jeg maa udtrykkeligen bemærke: at jeg hermed ikke vil have be-

Jeg har saaledes anført det Vigtigste af det, som jeg troer der er forhaanden, for at afværge den uretfærdige Forverling af Baptister med Anabaptister; og jeg beder, ja, opfordrer mine Læsere til at lægge nøie Mærke dertil, thi ellers kan man ikke blive i Stand til at bedømme dem med selv den mere indskrænkede, juridiske Retfærdighed, som jeg her nærmest tænker paa, idet jeg forudsætter, at Domstolene ikke ville anvende paa dem de imod en anden fra dem vidtforskjellig Sect stilede Love, naar Forskjellen imellem disse Secter er dem tydelig og klar, og det en saadan

tegnet denne Fremgangsmaade som ulovlig eller uretfærdig fra Domstolenes Side, idetmindste ikke dem bevidst; thi det er aabenbart, siden de nu engang ere stedte i den fatale Nødvendighed, tiltrods for deres Incompetence at skulle affige Domme i religiøse Anliggender, over Lovligheden og Retmæssigheden af Menneskenes Tro og religiøse Overbeviisning, — at Skylden ikke saameget er hos dem, som hos den Klasse af Landets Embedsmænd, som det tilkom at give de fornødne Oplysninger, thi det er naturligt, at Juristerne vedblive at dømme Baptisterne som Anabaptister, saalænge det ikke af dem, der maae ansees at have baade Kundskab og Kald dertil, er bleven oplyst, at de (Baptisterne) ikke maae forverles med Anabaptisterne, og at saaledes heller ikke de imod disse rettede Lovbestemmelser ere anvendelige paa hine. Men da de dømmende Autoriteter ikke have erholdt disse Oplysninger, have de troet at Alting var i sin Orden, og man kan saaledes ikke egentligen beskylde dem for Uretfærdighed, men vel med Grund sige om dem: „de vide ikke hvad de gjøre." Forresten bemærkes: at jeg ikke er den eneste, der har betvivlet Lovligheden af den mod Baptisterne brugte Fremgangsmaade, thi ogsaa Pastor Grundtvig har i sit lille Skrift: „Om Religionsforfølgelse" (see ovenfor S. 66 Anm.), yttret samme Tvivl, skjøndt gaaende ud fra anden Anskuelse, idet han mener, at Lovgivningen ikke hjemler Forfølgelse imod Baptisterne, hvem han forresten betragter som Anabaptister, jeg derimod: at Forfølgelse imod Anabaptisterne, skjøndt uchristelig, har Hjemmel i den verdslige Lov, som saadan; medens dette derimod ikke gjelder om Baptisterne.

Forskjel, at Intet af det, som gjorde hine (Anabaptisterne) strafskyldige, findes hos disse (Baptisterne); thi forsaavidt den overfladiske Betragter kan finde Ligheder imellem disse Secter, have de hos Baptisterne deres dybere Rod i det Religiøs-sædelige, og ere fremgaaede deraf.

Endelig maa jeg bemærke: at det saaledes, ved den ovenfor anstillede udførlige Sammenligning imellem Baptister og Anabaptister, vundne Resultat, endnu har faaet en ny Bekræftelse derved, at selv Biskopperne i den dem af Cancelliet afæskede Erklæring over denne Gjenstand, ikke have kunnet undgaae, at gjøre opmærksom paa, at der finde væsentlige Forskjelligheder Sted imellem Anabaptisterne og de danske Baptister, og saaledes idetmindste for en Deel ere enige med mig. Jeg havde rigtignok allermindst ventet fra den Kant at blive understøttet i min Beviisførelse, men jeg antager, at det saameget desto mere maa give Sagen Vægt og Anerkjendelse, naar selv Baptisternes Modstandere ikke kunne andet end indromme Forskjellighederne. Men da denne Tilstaaelse af Sandheden, dog egentligen ikke har ført til noget Resultat med Hensyn til den af Bisperne i det hele taget afgivne Erklæring*) — idet de vel indrømme, at

*) Hvorvidt de danske Biskopper, mèd Undtagelse af to, (see S. 38 og 39 Anmærkn.), i deres Erklæring ere komne til det Resultat, at de danske Baptister bør indrømmes en høiere Grad af Religions-Frihed end den Anabaptisterne samt andre i Danmark forbudne Secter ved Rescr. af 5te Marts 1745 bevilgede, vil kunne sees af Følgende (see Collegialtidenden S. 45):

„I Henhold til disse Grunde erklærede Pluraliteten af Rigets Biskopper sig imod, at der indrømmedes Baptisterne den af dem ansøgte frie Religionsøvelse heri Landet, idet dog nogle af dem formeente, at der kunde tilstaaes Secten samme Frihed her i Riget, som den, der er tilstaaet andre tolererede Secter, nemlig at have fri Religionsøvelse paa visse udtrykkelig betegnede Steder" o. s. v. Heraf fremgaaer det, at der selv iblandt den ovenanførte

de danske Baptister ere væsentlig forskjellige fra Anabaptisterne, men ikkedesmindre mene: at de bør betragtes og behandles som Anabaptister! — saa vil jeg anstille nogle Betragt=

Pluralitet af Biskopper, som erklærede sig imod den af Baptisterne ansøgte frie Religionsøvelse, har været en Meningsforskjel, idet en Deel af Biskopperne — rimeligviis en Majoritet af den nysnævnte Pluralitet — har meent: at Baptisterne burde berøves enhver Art af Religionsfrihed, det vil sige: aldeles ikke taales, thi jeg kan ikke indsee, at der kan være noget andet tilbage, naar man mener, at en Sect ikke bør tilstaaes den saare indskrænkede Frihed, at kunne subsistere paa en dertil bestemt Plet i Landet. Naar man nu betænker, at Rescr. af 5te Marts 1745 § 2 tillader selv hine Anabaptister — fra hvilke, ifølge Biskoppernes egen Erklæring, de danske Baptister, i meget væsentlige Puncter ere forskjellige, (dog vel at mærke til Baptisternes Fordeel) — at opholde sig i de privilegerede Steder, der ere indrømmede andre forbudne Secter, som tolereres her i Landet, og da det fremdeles i § 3 siger: „Desligeste maa og ingen opholde sig i Kongens Riger og Lande, som ei vil rette sig i alle Ting, der ei angaaer egentlig Lærdommen og Samvittigheden, efter Kongens Lov, Forordninger og Politie=Anstalter, hvad heller de i Lærdommen ere af vores evangeliske Kirke, eller ei" — hvilket er sagt ligesaavel med Hensyn til Anabaptisterne, som de øvrige tolerede Secter, da Anabaptisterne omtales lige iforveien — saa vil det heraf sees, hvor dybt en Deel af de danske Biskopper har fornedret sig selv ved at erklære, at man ikke engang kunde tilstaae de danske Baptister den samme Religions=Frihed, som eet Aarhundrede tilbage i Tiden er bleven indrømmet en meget farligere og uchristeligere Secl, imedens derimod den øvrige Deel af Pluraliteten („Nogle") i deres Bestræbelser for den christelige Frihed have naaet et ganske anderledes ophøiet Standpunct, ved Erkjendelsen af, at Baptisterne burde indrømmes den samme (tænk engang!) Religions=Tolerance, som Rescr. af 1745 har indrømmet hine Anabaptister! Med Hensyn til alt dette forekommer det mig, som om man havde gjort klogest i, aldeles ikke at omtale Rescr. af 5te Marts 1745, og de Secter, hvortil det nærmest tager Hensyn, thi hvor tarvelig end den deri indholdte Religions=Tolerance er, saa staaer dog dette Rescripts Concipist, naar der

ninger over dette Sted, som findes i Collegial-Tidenden for 1843 Side 41. Stedet lyder saaledes: „ved efter Cancelliets Anmodning at yttre sig over det Spørgsmaal, om og hvorvidt der kunde være at tilstaae Gjendøberne Religionsfrihed her i Riget, bemærkede foreløbig flere af Biskopperne, med Hensyn til den omhandlede Sects Benævnelse, at hvormeget end deus Tilhængere protesterede imod, at der tillagdes dem Navnet „Anabaptister," maatte de dog fra vor Kirkes Standpunct ansees som Gjendøbere; thi en saadan er den, der over de samme Personer gjentager den christelige Daab *). Vel maatte det indrømmes, at Secten, idetmindste for Tiden, i meget væsentlige Puncter er forskjellig fra hine berygtede Anabaptister, til hvilke der vel egentlig sigtes i den augsburgiske Confession, og til hvilke vel ogsaa Rescr. af 5te Marts 1745 nærmest har taget Hensyn; men det kunde dog paa den anden Side ikke nægtes, at ligesom der er en historisk Forbindelse mellem de saakaldte Baptister og Anabaptister **), saaledes falde deres Lærdomme angaaende Daaben i det væsentlige sammen ***), og det maatte derfor erindres, at Baptisterne netop havde valgt sig dette Navn forat tilkjendegive,

tages Hensyn til Tiden og øvrige Forholde, med Palmen i Hænderne ved Sammenligningen mellem ham og det 19de Aarhundredes høiærværdigste og høilærdeste danske Theologer.

*) Hvis den første Daab er en sand, fuldstændig christelig Daab, foretagen under de Betingelser som dertil høre, da er den sidste at ansee som Gjendaab; imodsat Fald mangler denne Paastand sin Grundvold og Sandhed (see den Beviisførelse herimod, som findes ovenfor S. 74—77).

**) Denne Paastands Urigtighed troer jeg i det første Capitel at have godtgjort.

***) At dette netop ikke er Tilfældet vil kunne sees af de ovenfor S. 69—73 anførte Forskjelligheder saavel i det Indre som Ydre, der hører til den fuldstændige, christelige Daab.

at de ikke ansee vor Kirkes Daab for nogen ret christelig Daab*). Medens alle christelige Partier dog erkjende hinandens Daab, og altsaa, om hvormange og vigtige Puncter de end ellers ere uenige, dog erkjende eet christeligt Grundlag(!) som fælles for dem alle, er dette ikke Tilfældet med Gjendøberne, og idet de saaledes ganske rive sig løs fra det almindelige christelige Samfund, ansee de sig ikke bundne ved Nogetsomhelst(!) der ellers er vedtaget i Christenheden, og aabne sig derved Veien til al Vilkaarlighed**)." Saaledes lyder denne Deel af de danske Biskoppers Betænkning. Jeg finder ikke fornødent her at omtale det, hvortil allerede i det Foregaaende er taget Hensyn; men vil kun paavise den Hold-

*) Dette gjøre de heller ikke. Men er tillige eet Beviis mere paa Baptisternes Forskjellighed fra Anabaptisterne, thi imedens disse i Daaben have antaget en vis Halvhed, saaledes, at de tildeels bibeholde Kirkens Daab, tildeels forkaste den, og paa Grund deraf kaldes Anabaptister, ere Baptisterne komne paa det Rene med Hensyn til Daaben, idet de ere overbeviste om, at Kirkens Daab mangler de væsentlige Betingelser for at være en fuldstændig christelig Daab (see næste Afsnit), og troe, paa Grund deraf, hverken at de ere, eller med Ret kunne kaldes Anabaptister (see S. 75—77), saasom kun de, som betjene sig af den fuldstændige christelige Daab, bør kaldes Baptister; men den egentligste og første Grund til denne Benævnelse er ikke saa meget den negative Paastand: at Kirkens Daab ikke er gyldig, som den positive: at deres Daab er den virkelige Daab, uagtet det Første naturligviis følger af det Sidste. De have altsaa ikke valgt dette Navn **forat** tilkjendegive o. s. v.

**) Det vil ikke være uinteressant at sammenligne de sidste Linier af det her anførte Stykke, fra Ordene „Medens Alle" o. s. v. med det som ovenfor er anført af Biskop Mynsters Tale, (see S. 50) for at see den slaaende Overeensstemmelse i Anskuelser og mageløse Enighed, der finder Sted imellem Sjællands Biskop og samtlige øvrige danske Biskopper, og endog udstrækker sig til selve de enkelte Udtryk. Jeg maa forresten henvise mine Læsere til det, som i Anledning heraf er bemærket S. 56—57.

ningsløshed og tildeels Modsigelse der indeholdes i dette Stykke sammenlignet med Betænkningens endelige Resultat, og det Forhold, hvori de mene at Baptisterne endnu maae stilles til den ældre Lovgivning. Naar det saaledes hedder: „at de danske Baptister i meget væsentlige Puncter ere forskjellige fra hine berygtede Anabaptister, til hvilke der vel egentlig sigtes i den augsburgiske Confession, og til hvilke ogsaa Reskr. af 5te Marts 1745 nærmest har taget Hensyn," saa er det ikke let at indsee, hvorledes man med gyldig Grund troer at kunne nægte Baptisterne fri Religions-Øvelse netop fordi den er nægtet hine Anabaptister; thi man kommer her til den absurde Slutning: vel forefindes der ved Sammenligningen af begge væsentlige Forskjelligheder, men disse væsentlige Forskjelligheder ere dog ikke væsentlige Forskjelligheder, og kunne paa ingen Maade fritage Baptisterne for at ansees og behandles som Anabaptister. Men enten ere de Puncter, hvori de danske Baptister adskille sig fra Anabaptisterne ikke væsentlige, og da kunne de ikke influere paa det endelige Resultat, hvilket er lige imod de af Biskoppernes Erklæring citerede Ord; eller de ere væsentlige, og da maae de nodvendig give et forskjelligt Resultat, thi i modsat Fald tager man i Dommen intet Hensyn til Præmisserne, og den svæver saaledes i Luften. Dog — dette finder sin egentlige Forklaring paa en anden Maade. Der indrømmes, som bemærket, væsentlige Forskjelligheder, eller „Forskjelligheder i væsentlige Puncter", men hvilke Puncter mon der da menes? vistnok fornemmelig saadanne som høre til god Orden, Sædelighed o. s. v., deels ogsaa nogle dogmatiske Forskjelligheder, kuns ikke i Daaben. Med Hensyn til den antages der ikke Forskjelligheder, idetmindste ikke til det bedre, naar man betragter den i Forhold til Kirkens Daab — thi i det Foregaaende er jo paavist hvor meget

mere fuldstændig og christelig Baptisternes Daab er end Anabaptisternes, og paa Grund deraf Kirkens Daab endnu mere modsat — og nu er Dommen fældet; der behøves ingen flere Præmisser; Baptisterne kunne nu, paa Grund af at de afvige fra Kirkens Daab og ikke anerkjende den, ikke blive fritagne for at ansees ifølge de Lovbestemmelser, der ere givne for hine Anabaptister, selv om disse, foruden at være Anabaptister, i enhver Henseende vare de nederdrægtigste Skurke (hvilket jeg — skjøndt hele deres Færd var uforsvarlig — ingenlunde paastaaer om dem); men Baptisterne de bedste Mennesker, som Intet havde forbrudt undtagen dette: — at de forkastede Kirkens Daab*). Om ogsaa dette forholdt sig saaledes, hvilket jeg ikke paastaaer, — men sætter det, for ret skarpt at fremhæve det Princip, hvorefter man nuomstunder, fornemmelig Geistligheden og Cancelliet, bedømmer de religiøse Secter — vilde det naturligviis aldeles intet gjøre til Sagen, thi der sporges jo kun: er man enig om Daaben, eller ikke**)? Dette er det ene salig-

*) Foruden Afvigelsen i Daabs Læren er der forresten eet Punct, der synes at have forekommet Nogle af de høie Geistlige meget farligt, og ikke lidet bidraget til at stemme dem imod Baptisterne. Dette er den Maade, hvorpaa Baptisterne omtale Stats-Geistligheden, og hvorved de ere komne i Collision med dennes Egoisme.

**) Hvor urokkelig Biskop Mynster anseer denne Salighedens Klippe, sees blandt andet deraf, at han i sin Betænkning (Coll. Tid. S. 60) mener: at Baptisternes Børn strax nødvendigen maae optages ved Kirkens Daab, naturligviis imod Forældrenes Villie. I dette Punct har Stiftsprovst Tryde fremsat den mildere Anskuelse: at det maatte indrømmes Sectens Medlemmer, hvor de end opholde sig, at lade deres Børn forblive udøbte, indtil de havde opnaaet den Alder, der efter Lovgivningen er den yderste Termin, inden hvilken Confirmationen skal være foregaaet, nemlig inden det 19de Aar." „Derimod kunde det, (mener Biskoppen), gjerne indrømmes Forældrene, under det sædvanlige Tilsyn fra Skolevæsenets Side at drage Omsorg for Børnenes Underviisning i Religionen" (!)

gjørende Grundprincip for Kirke og Christendom!!! den er jo dog den fælles Grund, det stærkeste Baand, saa at hvis dette sønderrives, er der intet mere tilfælles! o. s. v.; der spør-

Han vil altsaa indrømme Baptisterne, disse Kjættere! at drage Omsorg for Børnenes Underviisning, naar de kun først ere døbte; men **Barne**daaben kan paa ingen Maade eftergives. Der synes, angaaende Daabens Virkninger at have foresvævet Hs. Høiærværdighed Noget, der ligner den faderske Daabs-Spire, som han anseer nødvendig for al paafølgende aandelig Udvikling hos de enkelte Individer! (see nedenfor 2det Afsnit). Her sættes altsaa Barnedaaben over Religions-Underviisningen af en evangelisk Biskop!

Som et Modstykke til den af Sjællands Biskop anbefalede Fremgangsmaade med Baptist-Børnenes Daab, fortjener Følgende at komme til almindelig Kundskab: Præsten til Pedersborg i Nærheden af Sorø, Dr. Phil. og Lic. Theol. Kjerkegaard, skulde nylig døbe et Barn i Sognet, hvis Forældre ere Baptister; da disse satte sig derimod, søgte Pastor Kjerkegaard først at faae dem overtalte til, ifølge de kirkelige Anordninger, og statskirkelige Forpligtelser at give sit Samtykke til Barnets Daab; men da dette ikke frugtede, erklærede han: ikke at ville nøde dem til det, som stred imod deres religiøse Overbeviisning. Han foredrog derpaa Sagen de ham overordnede Autoriteter, Biskop og Cancellie, som ikke paa nogen Maade vilde give Slip paa Tvangsdaaben, uagtet Dr. Kjerkegaard bestemt erklærede: at han selv om det skulde koste ham Embedet, ikke forrettede den. Man skal derpaa have søgt at formaae ham til, at faae en af Nabopræsterne til at gjøre det, men han skal have svaret: at hvad der stred mod hans egen Overbeviisning, vilde han ikke formaae sine Embedsbrødre til at gjøre. I Anledning heraf er det bleven tilladt, at Præster maae døbe udensogns, naar vedkommende Politie maatte kunne formaae dem dertil, og det er desværre at befrygte, at mange danske Geistlige nuomstunder ikke ville gjøre sig Skrupler derover. Saaledes har man nylig i et af de nærliggende Sogne, ifølge Loven, foranstaltet en slig Tvangsdaab, paa den Maade, at Sognefogden med flere Personer, i Faderens Fraværelse, rev Barnet udaf Moderens Arme, og bragte det bort for at døbes. Naar man hører slige Historier passere rundt omkring i Landet, vil enhver christeligsindet

ges jo dog ikke om, hvorledes Een i Virkeligheden er, hvorledes hans Liv er; men der spørges om hvad han mener, om han troer det eller det, og har han nu ikke kunnet komme til Overbeviisning om det som Kirken antager, **fremfor alt Læren om Daaben**, saa mener Geistligheden, at han har tabt sin Ret til fri Religions-Øvelse, og skal **enten** nødes til at troe det han ikke kan troe og blive overbeviist om, **eller** han bliver henviist til en lille Plet, og kan udenfor den ikke nyde de Rettigheder, som ellers tilhøre enhver Borger i Staten, selv saadanne, som ikke hylde Statskirkens Tro; og dette bliver endog anseet som en Naade! Naar Geistligheden, af hvilken man dog fornemmelig skulde vente en nogenledes **christelig** Anskuelse af Sagen, dømmer saaledes, hvad kan man da vente sig af de verdslige Dommere? I Sandhed sorgelige Udsigter for Sandhed og Christendom, naar den reent verdslige Anskuelse af Troen ikke blot bliver bifaldet af Herrens Tjenere, som tvertimod skulde haandhæve dens Hellighed og Uforkrænkelighed, men endog af dem paa det ivrigste understøttes og befordres.

Vi see dette ligefrem bekræftet ved ovennævnte Behandling af denne Sag i Collegial-Tidenden. Cancelliet anmoder Geistligheden og in specie Biskopperne om, at yttre sig over det Spørgsmaal: om, og hvorvidt der kunde være at tilstaae Baptisterne Religionsfrihed; og nu bemærker den

tilstaae, at Pastor Kjerkegaards priisværdige Exempel paa christelig Tolerance ikke noksom kan blive paaskjønnet. Det var at ønske, at ret mange vilde gjøre det Samme, hvilket jo dog er saameget desto lettere, som han nu har gjort Begyndelsen.

Det er forresten ret interessant, i Anledning heraf at kunne bemærke: at man ved at lade Præster døbe Børn i fremmede Sogne har gjort et betydeligt Skridt til Sognebaandets Løsning, hvorfor blandt andre fornemmelig Grundtvig før har strebet, men uden Frugt. Heraf sees da, hvorledes den forstenede orthodoxe Statskirkes Principer tilsidst ophæve hinanden.

høie Geistlighed foreløbigen, — naturligviis forat sikkre sig Baptisterne, — at de ere og maae ansees at være Anabaptister, (ikke Baptister) og derfor, „ihvorvel de i meget væsentlige Puncter ere forskjellige fra hine Anabaptister," dog paa Grund af at de ere Anabaptister — døbe om igjen, eller døbe rigtig, hvad man helst vil — ikke kunne nyde Religionsfrihed. At nu Cancelliet, et blot verdsligt Collegium, modtog denne Argumentation med Velbehag, maa findes naturligt, og man kan fra den Kant ikke med Billighed vente Modforestillinger imod at Baptisterne ere at ansee som Anabaptister, thi Beviserne i denne Henseende paalaae aabenbart Geistligheden, der baade kunde og burde vide Besked herom. Det som man derimod fra Cancelliets Side her maa forundre sig over er dette, at det af Geistlighedens Præmisser har kunnet komme til den Slutning, at Baptisterne omtrent i samme Grad, som Fortidens Anabaptister burde berøves Religionsfrihed, uagtet de ikke vare som de, men i meget væsentlige Puncter forskjellige fra dem, thi Statscollegiet maatte kunne indsee, at det burde komme Baptisterne tilgode, „at de i meget væsentlige Puncter ere forskjellige fra hine Anabaptister," og saaledes lade denne af Geistligheden givne Oplysning influere paa det endelige Resultat, uagtet den største Deel af Geistligheden, som ved en ubevægelig Stirren paa Læren om Daaben er bleven saa stær-blind, at den intet Andet seer eller tager Hensyn til, ikke kunde eller turde tillægge hine Forskjelligheder i meget væsentlige Puncter den Vægt, at de fandt dem foranledigede til at anbefale Religionsfrihed for Baptisterne. Men Cancelliet har nu engang seet den Grundsætning bekræftet af Geistligheden: at naar En afviger i Troessager fra de kirkelige Dogmer, ikke at tale om naar Afvigelsen angaaer Daaben, dette christelige Grundlag! denne fælles Grund! — saa er dette at ansee som Hovedsagen, Hoved-Grundlaget for den

fældende Dom, men det Øvrige, til Liv og Levnet henhørende, som Bisag. Jeg maa nu altsaa nøies med at see mine Meninger om de Forskjelligheder og Modsætninger, som finde Sted mellem Anabaptisterne og de danske Baptister, idetmindste for en Deel, skjøndt kun i Biskoppernes foreløbige Bemærkninger bekræftede, medens de i det endelige Resultat, de fleste af dem ere komne til, ikke synes at være tagne i Betragtning eller at være komne de danske Baptister tilgode*).

Efter saaledes at have omtalt Geistlighedens, navnlig Biskoppernes Erklæring i denne Sag, der meest udmærker sig ved sin *statslige* Charakteer, og den Dobbelthed, der gaaer igjennem den, idet den tager med den ene Haand, hvad den giver med den anden, vil jeg endnu kun med faa Ord berøre den endelige Afgjørelse, Sagen for Tiden har faaet.

Ved en under 27de Dec. 1842 igjennem Cancelliet emaneret Placat, have Baptisterne endelig vundet saamegen Anerkjendelse, at de ere blevne taalte heri Landet, og der er ved samme tilstaaet dem en vis, ihvorvel saare *indskrænket*

*) Naar man gjennemlæser denne meget biskoppelig-verdslige, og, *med Undtogelse af Slutningsformen*, endog stokjuridiske Erklæring, vil mon finde det ganske noturligt, at de ere komne til det Resultat, ot Boptisterne ikke kunde tilstaaes Religionsfrihed. Som en herhenhørende Mærkværdighed anføres: at imedens Cancelliet, dette reent juridiske Stats-Collegium, skjøndt onførende Rigets Grundlov imod den ansøgte Frihed, dog ikke har stillet dette Argument i Spidsen, have derimod Biskopperne of Aonden fundet dem drevne til, at gaae ud derfra som et **Grund-Argument** imod Secternes Religionsfrihed. Det hedder soaledes i Coll. Tid. 143: „forsaavidt der er blevet ansøgt om fuldkommen Religionsfrihed for den omhandlede Sect overalt her i Riget, da blev det i denne Henseende **for det første** af nogle Biskopper bemærket, at *Tilstoaelsen* herof vilde være i Strid med den *første Artikel i Kongeloven*" o. s. v.

Religionsfrihed, ligeledes er der ved allerhøieste Reskript af 30te f. M. eftergivet de dømte eller tiltalte Baptister det dem paahvilende Straffe-Ansvar. Men uagtet dette, navnlig paa høiere Steder, tyder paa Anerkjendelsen af, at Baptisterne ere en bedre Skjæbne værd, end Fortidens Anabaptister som den augsburgiske Troesbekjendelse og Reskr. af 5te Marts 1745 sigter til, maa det dog bemærkes: deels at denne Frihed er saa indskrænket, at selv de fredeligste og meest moderate af Baptisterne ikke kunne føle sig tilfredsstillede derved, og ansee det for umuligt i Tidens Længde at overholde de i Placaten givne Bestemmelser, som, ved Siden af en vis Tolereren, synes at gaae ud paa, planmæssigen at udrydde Baptisterne efterhaanden, navnlig ved at indskrænke Optagelsen i Baptist-Samfundet til dem, der ere bosatte i en lille By, og ved at forbyde enhver Ikke-Baptist Adgang til deres gudelige Forsamlinger*); deels bør det med temmelig Sikkerhed antages, at den mildere Deel af de ovenfor anførte Lovbestemmelser (navnlig den sidste) neppe hidrører fra de indstillende, og paa denne Sags Udfald nærmest influerende Øvrigheder, (navnlig Geistligheden) men snarere skyldes en oplyst og christeligsindet Regent. Men af det Ovenanførte følger da ligefrem, at dette mere er at betragte som en kort Vaabenstilstand, end en vedvarende og virkelig Fred; thi da de, som det allernærmest tilkom ved christelige Forestillinger hos Regjeringen at bevirke Baptisterne, som en christelig Seet, en med Christendommen overeensstemmende Religionsfrihed tilstaaet, ikke vides at have forandret deres Anskuelser af denne Sag, eller det Forhold de staae i til Baptisterne, saa er

*) Denne Bestemmelse er af den Beskaffenhed, at den vistnok aldrig kan blive overholdt, tvertimod vil den vistnok lokke mange flere derhen, forat smage denne forbudne Frugt, en altsaa idetmindste meget uklog Politik.

det at forudsee, at disse Autoriteter — naar Baptisterne, ifølge deres Samvittighed, ikke see sig istand til at efterkomme alle de deres Udvikling hemmende Forholdsregler — da ville finde det nødvendigt, igjen at begynde forfra, og saaledes paany, forsaavidt det staaer til dem, anspore og opfordre den for Religionsfrihed mildere stemte Regjering til, imod dem at anvende de tidligere, om ikke andre endnu strængere Forholdsregler *), hvis ikke inden den Tid Kræfterne

*) At det her Antydede ikke trænger til nogen speciel Beviisførelse, vil Enhver indrømme, som kjender noget til den Stilling, en stor Deel af Geistligheden, navnlig den høiere, har indtaget i Baptistsagen; kun vil jeg anføre de Yttringer af Indledningen til Biskop Fabers Skrift, som synes at vise det biskoppelige Velbehag i den Maade, hvorpaa den uchristelige Intolerance imod Baptister og Anabaptister har lagt sig for Dagen. Saaledes fortæller Biskoppen med synligt Velbehag det Factum: „at Adelsmanden Rumohr brugte med Hug og Slag saa haandgribelige Argumenter imod de Anabaptistisk-sindede, som i Aaret 1574 indfandt sig i Eckernförde og begyndte at prædike der, at de droge udaf Landet igjen." Heraf kan man tydelig see, at ihvorvel Hans Høiærværdighed ikke kan være det bekjendt, offentligen at tilraade den samme Fremgangsmaade imod Baptisterne, vilde han dog neppe sætte sig imod, at den ogsaa nu blev anvendt imod dem, hvis det i vore Tider lod sig gjøre. At han dernæst omtaler nogle af de Straffe, Fængslinger o. s. v., som ere anvendte imod Baptisterne, som Noget, der aldeles er i sin Orden, er vel neppe værdt at bemærke; thi Biskop Faber maatte ganske forandre sine Anskuelser, naar han ikke skulde finde, at Anvendelsen af disse Straffe var meget naturlig, retfærdig og christelig til det alleryderste. Jeg sagde nogle af de Straffe o. s. v., thi uagtet Hans Høiærværdighed saa fuldkommen billiger dem, og de synes at stemme overeens med hans christelige Principer, og uagtet al hans „Fuldstændighed" 2c., har han dog ved (S. XIV.) at omtale Domme og Søgsmaal imod Baptisterne, som det synes, ønsket at forbigaae flere Arrestationer, Udpantninger, og Vand- og Brødstraffe, som ere anvendte imod dem, samt det mærkværdige Factum, at der endog af vedkommende

paa nogen Maade lammes, eller Udsigten dertil betages dem.

Horighed nægtedes den i Sorø fængslede Student Mønster Adgang til sin syge Kone, der her i Byen laae for Døden! Det bemærkes forrestcn, at uagtet man som sagt, nægtede Stud. Mønster Tilladelsen hertil, blev det dog endeligen, ved privat Intercession paa høiere Steder bevirket, at han erholdt denne Tilladelse, rigtignok først efterat man havde gjort sig Umage for, at fremstille Sagen (med Hensyn til Konens Sygdom) saaledes, som om der ingen Fare var paafærde, og paa denne Maade at tilintetgjøre eller skuffe de Følelser af christelig Barmhjertighed, som rørte sig i Andres Bryst. Mønsters Kone døde rigtignok nogle Dage efter at hendes fængslede Mand havde faaet Tilladelse til, ledsaget af en Politibetjent, at besøge hende. Naar den falske Religions-Iver for at vedligeholde den saakaldte lutherske Christendom fuldkommen uforandret, i de engang af de Lutherske Statskirker vedtagne stive Former, kan føre til en saadan Fremgangsmaade, selv imod de Personer, som ere christeligsindede, og ellers Intet have forbrudt, saa maa dette vistnok opfordre Enhver, der ikke er aldeles ligegyldig for sit eget og Andres sande Vel, til alvorlig Eftertanke over denne Sag, og til at bidrage sit til, at andre Grundsætninger for Fremtiden gjøres gjældende i de Sager, der vedkomme Religionen; thi i Sandhed! det er paa den høie Tid.

Tillæg til første Afsnit.

Nogle Ord

i Anledning af Pastor Grundtvigs Skrift:

Om Religions-Forfølgelse, en Stemme fra Nik. Fred. Sev. Grundtvig, Præst til Vartov. Kjøbenhavn 1842.

Da Pastor Grundtvig hverken, som de ovenfor omtalte Theologer, har anklaget Baptisterne, eller tilraadt strænge hemmende udvortes Forholdsregler imod dem, men tvertimod fraraadt at anvende al Forfølgelse og ydre Tvang imod dem, hører han ikke til dem, der i denne Henseende fortjene Irettesættelse. Men desuagtet giver det ovenfor omtalte lille Skrift rigt Stof til flere, meget sørgelige Betragtninger, og jeg kan derfor ikke lade det uomtalt, men føler mig opfordret til, at oplyse noget nøiere Beskaffenheden af dette Forsvar, samt det Forhold, hvori det staaer til Christendommen og dens Aand.

Jeg maa oprigtig tilstaae, at jeg ikke fra den Kant ventede Forsvar for Baptisterne; thi for det første har jeg aldrig kunnet komme til den Mening eller Anskuelse, at Grundtvig virkelig var tolerant, tvertimod, alle hans theologiske Skrifter syntes mig at bære Præg af det Modsatte*); —

*) Forresten bemærkes: at det er ligesaa vanskeligt, ja umuligt, at finde nogen bestemt Mening, noget Princip hos Grundtvig, naar Talen er om Tolerance, som overhoved i hans Dogmatik eller theologiske Anskuelser, thi baade i hans „Frisprog" og andre Strids-

for det andet forekom det mig, at Baptisternes Afvigelse fra Kirken just var af den Beskaffenhed, at de allermeest maatte have opvakt Pastor Grundtvigs Misbilligelse, og staae i en radical Modsætning til ham, da det er vitterligt, at han er Barnedaabens ivrigste Forsvarer, og anseer den, i Forening med det apostoliske Symbolum, som anvendes ved den, for at være Kirkens og Christendommens urokkelige Grundvold. Dette var min foreløbige Anskuelse, og jeg har endnu ikke fundet tilstrækkelig Grund til at forandre den, men tvertimod fundet den bekræftet i selve Skriftet, som jeg siden skal vise.

Da nu dette Skrift imidlertid engang var udgaaet fra Forfatteren, maatte jeg søge at forklare mig den eller de Grunde, der maatte have foranlediget det; jeg fandt da ogsaa først: at der hos Grundtvig var et vist Friheds-Princip *) som kunde forklare, at han fandt det urigtigt

---

skrifter eller theologiske Afhandlinger, bruger han de haardeste og urimeligste Udtryk om de Reformerte og deres Reformatorer, uagtet disse staae Lutheranerne nærmest, og det ikke som en underordnet Sect, men en dem fuldkommen sideordnet protestantisk Kirke. Katholikerne derimod omtaler han med al Skaansomhed. Man tager neppe Feil naar man forklarer dette af en naturlig Sympathie, Grundtvig har for Catholikerne; de Reformeerte have derimod i den Grad forsyndet sig, rimeligviis ved deres Afvigelse fra Luther i Læren om Nadveren, at de i Frisproget S. 52 have erholdt Prædikatet „**Vrævlere**" — dette gjælder da naturligviis især de tvende udmærkede Mænd Zvingli og Calvin, fra hvilke hiin dogmatiske Forskjellighed hidrører — ligesom Grundtvig ogsaa paastaaer: „at Morten Luther var den eneste af de navnkundige Reformatorer, der reformerede i Christi Aand!!!" o. s. v. (see Tidsskrift for nordisk Theologi for 1839. S. 6.

*) Dette er, hvis jeg husker ret, af andre Forfattere undertiden enten bleven kaldt Egenraadighed, Tøilesløshed, eller udtrykt paa en lignende Maade, navnlig i den Tid man skrev frem og tilbage om Sognebaandets Løsning.

og uchristeligt, at berøve Nogen anderledes tænkende, blot som saadan, sin borgerlige Frihed og Rettigheder, men jeg fandt dernæst at Stats-Geistlighedens uværdige og uforsvarlige Opførsel i Baptistsagen, i Forbindelse med det Forhold hvori Grundtvig har staaet og staaer i til den, sikkert kunde antages at have været en til dette Skrift medvirkende Aarsag; og dette, ligesaavel som det foregaaende, har jeg ogsaa fundet bekræftet ved at gjennemlæse disse Blade. Det er ikke min Mening at misbillige dette i og for sig, thi at Stats-Geistligheden overhoved har fortjent Daddel og Irettesættelse er udenfor al Tvivl, og jeg selv nodes ogsaa til at gaae i Rette med den; men det sørgelige ved Sagen er dette: at Grundtvig, idet han drager til Felts mod Stats-Geistligheden, ikke selv synes at være besjælet af den sande christelige Aand, og saaledes ikke i Virkeligheden at have Kald eller Berettigelse dertil. Vil man maaskee hertil svare: at Grundtvig netop viser sig at være besjælet af det sande christelige Friheds-Princip, og netop staaer i Modsætning til den øvrige Geistlighed derved, at han har fraraadt, den tilraadt Religions-Forfølgelse, da er det vel saa, udvortes betragtet; men der er Forskjel paa at tilraade noget fordi det er fremgaaet af Ens hele indre Personlighed, eller fordi en eller flere ydre Grunde, der snarere modstride end stemme overeens med den, tale derfor; der er Forskjel paa, at raade til eller mene Noget fordi det er klogt og velberegnet o. s. v., eller fordi det er indvortes begrundet i sin egen Natur og Beskaffenhed. Man vil saaledes finde, at Grundtvig snarere har givet Noget af sin christelige Personlighed ligesom til Priis ved denne Leilighed, end at han har fremstillet den heelt og holdent, for ved den at forsvare Baptisterne, — at han paa en Maade giver med den ene Haand og tager igjen med den anden. Her blive især 3 Puncter at lægge Mærke til:

1) At hans Grunde imod Religions-Forfølgelse saa at sige blot ere udvortes.
2) At disse udvortes Grunde ikke engang alle, som saadanne, kunne ansees for uomtvistelige, og
3) At dette Forsvar staaer i Modsætning til hans christelige Personlighed, og taber saaledes den største Deel af dets Vægt og Indflydelse.

Bemærkninger til Nr. 1.

De Grunde, Pastor Grundtvig har anført imod Religions-Forfølgelse, ere nærmest blot udvortes. Forf. har Side 4 opstillet de 2de Hovedgrunde mod Religious-Forfølgelse:
1) At den „strider baade mod den christelige Tro og Bekjendelse og mod den augsburgiske Confession, som Danmarks Kongelov erklærer for vor Statskirkes Grundvold."
2) At „Erfaring lærer, at Religions-Forfølgelse ikke formindsker, men formerer Splid og Uenighed i et Rige" *).

Hvad nu den første Grund angaaer, da kunde det maaskee synes, som var den en mere indvortes end udvortes Grund, men, den vil dog, ved nøiere Prøve, befindes at være nærmest udvortes. Først siges der: at Religions-Forfølgelse strider mod den „christelige Tro og Bekjendelse." Dette maatte nu vel i og for sig kunne siges og finde Bifald, naar baade Tro og Bekjendelse tages i den meest aandelige Betydning, uagtet jeg ikke kan indsee, hvorfor man da ikke hellere sagde: „imod Christendommen, Christendommens Aand, den christelige Kjærlighed," eller Lignende, thi alt dette er langt fyldigere og mere betegnende end „Tro og Bekjendelse;" dog — dette forklares

*) De her citerede Nr. 1 og 2, ere Nr. 2 og 3 hos Grundtvig, men Nr. 1 hos ham, som gaaer ud paa at forklare, hvad Religionsforfølgelse er, hører ikke til de Grunde, som anføres mod Religionsforfølgelse, og omtales derfor ikke videre paa dette Sted.

saavel overhoved ved Pastor Grundtvigs theologiske Anskuelser, som ved de følgende Ord, og den følgende Udvikling. Hvorledes nu Grundtvigs nærmest udvortes, historiske og kirkelige Tro kan stride imod Religions-Forfølgelse, er mig ikke saa ganske klart, thi jeg indseer ikke, hvorledes Troen, som saadan, — og det netop i en Mands Mund, om hvem man veed, at han nærmest ved Ordet Tro forstaaer den troende Antagelse af noget, der ikke blot kan være, men ogsaa virkeligen er hos Fleertallet, uden at de tillige besidde Kjærligheden, dette Christendommens eneste virkelige Grundvæsen — hvorledes denne Tro, siger jeg, kan opstilles som en virkelig gyldig indvortes Grund imod Religions-Forfølgelse. Endnu mindre kan dette indsees af det paafølgende Ord: „Bekjendelse;" hvorfor skrev ikke Pastor Grundtvig Troesbekjendelse i eet Ord, istedetfor i to Ord: Tro og Bekjendelse, da han dog vel neppe har meent stort mere med disse to end der ligger i det ene Ord, som han ellers bruger saa hyppigt? At der i selve Bekjendelsen — hvorved Forf. sandsynligviis mener den apostoliske, som han anseer for Christendommens Grundvold, og sætter over den hellige Skrift — skulde ligge et Religions-Intolerance modstridende Princip, eller en virkelig Grund til christelig Tolerance, overgaaer min christelige Forstand; ligesom jeg ogsaa af Kirkens Historie veed, at Tusinder, ja Millioner, der have bekjendt deres Tro, og ligesom Grundtvig efter al Sandsynlighed meent det ærligt med Bekjendelsen, ikke destomindre have forfulgt og undertrykt deres Medchristne, og det ofte paa en forfærdelig og grusom Maade, fordi de ikke vare i Besiddelse af Christendommens Aand, ikke havde levet sig ind i det christelige Livsprincip Kjærligheden, skjøndt de bekjendte Christendommen. At dernæst Forfatteren ved Ordet „Tro" ikke har meent denne indre Livskraft, som ifølge sit Væsen strider mod al Religions-Intolerance

og, Forfølgelse — imedens Troen som saadan ikke gjør det, men i dens Eensidighed, og altforvidt drevne Iver netop fremkalder Religions-Forfølgelse, — det bekræftes og bevises endnu derved, at Forf. ikke har følt sig opfordret til, at hellige Udviklingen af dette Punct mere end de faa Linier som findes S. 6—7, som forresten ingen Udvikling indeholde, og meest tale om den romerske Pave, Geistlighed og Protestanter ꝛc., men skulle dog rimeligviis ansees at henhøre til dette Punct. Heraf ere følgende Ord de vigtigste: „meget mere troer jeg, at det er ganske almindelig antaget imellem os, at al slig Forfølgelse i Grunden er aldeles stridende baade mod Christendommens Aand og Bogstav." At nu Forf. ikke følte sig opfordret til videre at udvikle den fra Christendommen, det vil sige: dens Aand og Væsen, — hvis Grundtvig havde meent dette — hentede Grund; at anføre eller udvikle en eneste apostolisk Grundsætning, et eneste af de herhenhørende classiske Steder af det N. T., — dette maa overbevise om, at selv den første Deel af hans første Argument, nærmest er noget Udvortes, der ikke er begrundet i Christendommens inderste aandelige Væsen, thi havde denne Grund i sin Inderlighed været tilstede, levet i Hjertet, saa havde Forf. sikkert udtalt og udviklet den; thi „af Hjertets Overflødighed taler Munden," siger Frelseren, og han selv kjendte dog Menneskets Indre, „vidste hvad der boede i ham," og hvorledes det pleiede at lægge sig for Dagen. Forf. synes altsaa ved Ordet „Tro" at mene: den troende Antagelse af Christendommen, altsaa nærmest den historiske Tro; og Bekjendelsen er da kun saavidt forskjellig fra den, som den er den lydelige Udtalelse deraf; men hvorledes denne Tro med tilsvarende Bekjendelse strider imod Religions-Forfølgelse, eller Religions-Forfølgelse mod den, det kan jeg, som ovenfor bemærket, ikke indsee.

Dernæst følger: „og mod den augsburgiske Confession.“ Det kan gjerne være at der er Noget i Confessionen, hvoraf der muligen kan sluttes, at den strider mod Religions-Forfølgelse, eller Religions-Forfolgelse imod den, men bestemte Sætninger om dette Punct, indeholder den augsburgiske Confession ikke. Det er vel sandt, at forsaavidt Confessionen er affattet i den evangeliske christelige Aand, strider den jo ogsaa imod Religions-Forfølgelse; men da den, ligesom enhver symbolsk Bog, kun indeholder en kort Antydning af de vigtigste Troeslærdomme, og hellige Handlinger eller Skikke henhørende til den udvortes Gudsdyrkelse, og da den kun er at ansee som et Skelet og ikke engang det, i Sammenligning med Skriften, som er det fyldige Legeme, saa synes det at folge af sig selv, at hvis Religions-Forfølgelse strider imod Skriften og den deri udtalte christelige Aand, da maa den ogsaa stride imod en symbolsk Bog, forsaavidt denne stemmer overeens med Christendommen i dens Reenhed. Er det altsaa først beviist, at Religions-Forfølgelse strider imod Skriften, det Oprindelige, Kilden, Fylden, saa følger det andet af sig selv, og det er da deels overflødigt, deels intetsigende, at ville bevise, at den strider imod Symbolerne; er det derimod ikke beviist om det Første, saa har det kun liden Vægt, om man end viser at den strider imod det Sidste, som kun er det Secundære, Afledte, som ikke engang overalt er overeensstemmende med sin Kilde. Det er ikke lidet sørgeligt, hvorledes man, selv i vore Dage stræber udadtil, og forladende det Indre griber det Ydre; man griber Bogstaven og lader Aanden gaae, — Loven, men skjøtter ikke om Evangeliet, ja man synes næsten at ville gjøre Evangeliet til en udvortes Lov, naar man foretrækker enkelte, nærmest i Form af Lov opstillede ydre Bestemmelser for selve Evangeliet. Dette faaer sin fuldkomne Forklaring og Bekræftelse ved de Ord som følge hos Forf., disse nemlig: „som Dan-

marks Kongelov erklærer for vor Statskirkes Grundvold." Forfatteren synes nu at have lagt den største Vægt herpaa, thi Kongeloven staaer med udmærket Tryk, imedens dette ikke er Tilfældet med de foregaaende Ord: „Tro, Bekjendelse og augsburgiske Confession." Man seer heraf, hvor skridtmæssig Pastor Grundtvig gaaer frem; han begyndte i Christendommens Overflade med Tro og Bekjendelse, gaaer dernæst over til den augsburgiske Confession, som var et mere beqvemt Overgangs-Led til den reent verdslige Lov, end Skriften, og ender med Kongeloven, som det Vægtigste. Denne Betragtnings Interesse er nu her steget til det Allerhøieste, idet man er kommen saavidt, at man har faaet at vide: at den augsburgiske Confession er Statskirkens Grundvold, forsaavidt som Kongeloven erklærer den derfor, eller med andre Ord: Confessionen er Statskirkens Grundvold, **fordi** Kongeloven erklærer den for vor Statskirkes Grundvold! Det kommer altsaa ikke an paa, om det N. T. eller den af og ved den opklarede Christendom, christelige Aand, erklærer Confessionen for Statskirkens Grundvold eller ikke, da Kongeloven her synes at have den høieste Magt, og være den sidste Instants. Jeg skal ikke nægte at denne Grundtvigske Paastand, om at en verdslig Lov i en evangelisk-christelig Stat virkelig kan gjøre en symbolsk Bog til Kirkens Grundvold, gaaer ud over alt det, som man med nogen Sandsynlighed kan vente af en Lærer i Kirken, der vil have Navn af christelig. Man tænke sig: Loven skal, ifølge denne Grundsætning bestemme, om og hvorlænge en symbolsk Bog skal være Kirkens Grundvold; en udvortes og verdslig Lov skal afgjøre, om det, som har sit hele Indhold og Autoritet fra Skriften, som kun kan bestaae ved sin Overeensstemmelse med den, og maa falde naar og hvor denne ikke er tilstede, skal tages tilfølge eller ei; — en af Skriften aldeles uafhængig, fra den aldeles for-

stiellig ydre Lov skal afgjøre Symbolernes Gyldighed og sætte dem som en **Statskirkes Grundvold**! Dog — naar man kjender Grundtvigs kirkelige Anskuelser, saa kan man begribe at det kom fra ham, og netop fra ham. **Grundtvig er ingen evangelisk Theolog**, han hører egentligen til det pavelige Gebet, og passede bedre i Kirkestaten, end i en evangelisk-protestantisk Kirke*);

*) For dem, der ikke ere nøie bekjendt med Grundtvigs Anskuelser, og saaledes muligen kunne ansee dette for en ugrundet Paastand, anføres nogle herhenhørende Yttringer af ham selv, der findes i „nordisk Tidsskrift for christelig Theologie" 1839, og ere saameget mere beviisende, som de findes i en Afhandling betegnet med Overskrift: „den hellige almindelige Kirke," hvori Forfatteren har samlet alle sine Kræfter for at vise, at der hverken kan være Tanke eller Tale om Skriften som Kirkens Grundvold, da Kirken efter hans Mening skal være grundet paa „et levende Guds Ord, der varer evindelig," men som dog er modsat Skriften, eller uden for den! Om Grundtvig her nærmest har tænkt paa sit eget og Ligesindedes Ord, eller hvorledes han overhoved har tænkt sig dette, kan jeg ikke afgjøre, og det vil vistnok falde vanskeligt for Flere end mig. Han siger saaledes S. 2: „thi skulde **Skriften** paa nogen Maade kunne være **Kirkens** Grundvold, da maatte det være som en **skrevet Fuldmagt**, der henviste os til **en levende Statholder for Herren**" — han mener nemlig Paven, eller en Lignende — „og en ufeilbar Fortolker af hans Ord. At bygge paa Skriften er derfor ingenlunde Veien til aandelig at undgaae Paven" — det var dog just Luthers Mening, som han saa ofte har udtalt og i Gjerningen udført, saaledes ogsaa i Worms, hvor han, **netop imod Paven**, beraabte sig paa Skriften og klare Fornuftgrunde, og paastod allene at kunne overbeviises derved — „men fører os lige i hans Arme, eller dog for hans Fødder, at bekjende med den forlorne Søn: Fader vi har syndet imod Himlen og mod dig, og er ikke værd at kaldes dine Børn, gjør os lige med dine Trælle (!!!)" Dette mener altsaa Grundtvig maa blive Følgen af at holde sig til Skriften og lægge den til Grund! S. 7: „fordi den (den almindelige Kirke) hverken er grundet paa **St. Peder** eller **Constantin**, eller paa en Bog (d. e. Skriften, det N. T.), hvorom de Lærde vil blive ved at trættes til Dommedag, men paa

men naar han nu uheldigviis er henkastet i en saadan Kirke, saa maa han naturligviis søge en anden Autoritet udenfor den hellige Skrift, dette „døde Bogstav," som kunde sæt-

et levende Guds Ord, som varer evindelig;" Grundtvig mener nu naturligviis ikke Skriften hermed, og skulde der endogsaa forefindes noget deraf i Skriften, saa gjør dette intet til Sagen, thi som Skriftord betragtet har det, efter hans Mening, ingen Magt til at være Kirkens — selv ikke den evangeliske Kirkes Grundvold. Saavidt er Grundtvig gaaet fremad, thi Luther kjendte ikke noget „Guds Ord, som varer evindelig" undtagen det os i den hellige Skrift overleverede aabenbarede Ord, og dog er Grundtvig en ivrig luthersk Theolog! i vore Dage kan man altsaa see, at der ikke behøves meget til at være Lutheraner!

Fremdeles hedder det S. 11: „saa at det (nemlig Kirkesamfundet, dets Ægthed eller Uægthed) kan hverken kjendes paa haandgribelige Kors og Kirketaarne, Bispehuer og Munkekapper, Skikke og Høitideligheder, eller paa nogen Bog" (han mener det N. T.). Men Gud være lovet! det N. T.'s Autoritet og velsignelsesrige Virkninger ere ikke afhængige af Pastor Grundtvigs foragtelige Sammenstillinger, og det kan forsaavidt være det samme, om han sætter det i Klasse med Kors og Kirketaarne, Bispehuer og Munkekapper, eller med sig selv, dette besynderlige Monstrum af Theolog, i en evangelisk christelig Kirke. Jeg troer altsaa: at de anførte Steder, og andre af lignende Aand og Tendents — hvoraf der findes ikke faa i dette grundtvigske Product, der i sin Heelhed gaaer ud paa, at berøve den hellige Skrivt den Autoritet, den nødvendigen maa have i en evangelisk Kirke, og forhaane den — ere tilstrækkelige til at begrunde den ovenfor fremførte Paastand: at Grundtvig ikke er en evangelisk Theolog.

For dernæst at bevise, at Forf. i Grunden er en **god Catholik**, der vel har et luthersk-protestantisk Skildt, men ægte catholske Varer, vil det være nok af ovenanførte Afhandling at anføre eet eneste Sted, der er saa klart og tydeligt, at det ikke kan misforstaaes. Han siger saaledes S. 30: efterat han i det Foregaaende har søgt at forhaane Skriften og modbevise dens Autoritet: „Derfor" — nemlig da man ikke kan bygge paa Skriftens Autoritet — „har jeg foretrukket, kun med Flid at oplyse,

tes istedenfor Pavens, og han synes nu at have fundet denne i den af Kongeloven bekræftede augsburgiske Confession. Man maa ikke troe, at jeg har noget imod Kongeloven i og for sig betragtet som Kongelov, d. e. en Lov, som giver Be-

---

hvad alle voxne Christne kan forstaae" — han mener nemlig dette: at den saakaldte apostoliske Troesbekjendelse, som bruges ved Daaben er Kirkens og Salighedens Grundvold, imedens Skriften gjør Menigmand forrykt og forvirret, og, naar man holder sig til den, alene fremkalder Kjætterier (Sammenlign Pavens Paastande herom) — „at Sandheds-Tro til Salighed maa altid være eens, men kan ei være det, med mindre den udtrykkes eens i en uforanderlig Troesbekjendelse af alle Samfundets Medlemmer, og endelig at vor lutherske Troesbekjendelses Ægthed er sikker nok, **fordi vi have den tilfælles med Rom, hvis Troesbekjendelse maa være ægte, hvis den ægte skal findes paa Jorden**"!!

See christelige Læser! De evangeliske Christne have altsaa Garantien for Ægtheden af deres christelige Troesbekjendelse i sammes Overeensstemmelse med Catholikernes! Skulde Nogen finde dette urimeligt — da saavel den augsburgiske Troesbekjendelse, som de øvrige lutherske Kirke-Symboler, der fremstille dens Eiendommelighed, ikke sjelden modsige eller forkaste Catholikernes Læresætninger, og saaledes hverken kunne stemme overeens med eller bedømmes efter deres Overeensstemmelse med Catholikernes Troesbekjendelse; og da man selv i denne Henseende kan beraabe sig paa Grundtvig, der paa andre Steder betragter disse Symboler, navnlig Confessionen, som den luthersk-protestantiske Kirkes Grundvold (see det ovenfor omhandlede Skrift: „om Religions-Forfølgelse") saa bemærkes: at disse tvende hinanden modsigende og uforenelige Grundsætninger — **paa den ene Side** at sætte den Troesbekjendelse, som den lutherske Kirke har tilfælles med Rom, **paa den anden Side** den eller de Troesbekjendelser, som den ikke har eller nogensinde har havt tilfælles med Rom — som den evangelisk-lutherske Kirkes Grundvold — ere to forskjellige Veie i Grundtvigs luthersk-**catholske** Labyrinth, som hverken han selv, eller nogen Anden kan finde udaf.

stemmelser for Kongernes Magt og Rettigheder, Arvefølge o. s. v.; nei! det er ikke min Agt at excipere imod den som saadan; men naar en christelig Theolog lader forstaae, at Kongeloven, eller hvilkensomhelst anden verdslig og ydre Lov, har Myndighed til at erklære Noget for Kirkens Grundvold i en evangelisk-christelig Stat, foruden Skriften, som ene er og kun kan være det — saa maa det erklæres for en af de største Absurditeter, som nogensinde ere blevne paastaaede eller fremførte i Christenheden, og den eller de Theologer, der ville gjøre slige Grundsætninger gjældende for Kirken og Christenheden vise tydelig: at de ikke ere evangeliske Theologer, ligesaalidt som den Kirke, der sætter en udvortes og menneskelig Lov over Troeslæren og Evangeliet, bevarer sin evangeliske Charakteer. Thi det, at man ved Religions-Underviisningen benytter Evangeliet — hvilket forresten ofte skeer paa en meget tarvelig Maade — kan ikke være tilstrækkeligt til at charakterisere en Kirke som evangelisk.

Grundtvigs 2den Grund er denne: „at Erfaring lærer, at Religions-Forfølgelse ikke formindsker, men formerer Splid og Uenighed i et Rige" d. e. at Religions-Forfølgelse betragtet fra Statens, eller Statskirkens Standpunct, er aldeles uklog, og frembringer Secter, istedenfor at udrydde dem. Dette er vistnok i og for sig aldeles rigtigt, men det er dog kun en Klogskabsregel, der byder, at afholde sig fra Religions-Forfølgelse fordi den snarere er farlig end gavnlig for Staten, **ikke fordi** den er **uchristelig**. Hertil kommer, at denne Klogskabsregel viser sig, som de fleste Klogskabsregler, meget kortsynet og eensidig; thi den Fare, som der sigtes til, naar Talen er om de religiøse Secter, bestaaer i den Bevægelse, som det er rimeligt at disse ville foraarsage; men hvem tør vel paastaae: at Bevægelser ikke ligesaa ofte, maaskee meget oftere, ere gavnlige, end skadelige? Dette maa især antages at gjælde paa det religiøse Ge-

det; thi Kirkens Historie viser, at slige Bevægelser som oftest havde gavnlige Følger. At de bragte Friskhed og Liv der, hvor Stilleståaen, religiøs Magelighed og Overtro ꝛc. allerede havde frembragt flere Symptomer paa aandelig Død. At dette fornemmelig var Tilfældet ved de større Reformationer, er noksom bekjendt, ligesom det skete ved Christendommens Indførelse, (den største Reformation), hvilket var forudsagt af Frelseren, der sagde: „at han var kommen for at kaste Ild paa Jorden" o. s. v. Dette maa nødvendigviis gjentage sig, stundom i det Smaa, stundom i det Store, saalænge Religionen ikke er bragt til den høieste Reenhed og Fuldkommenhed, og hvem skulde vel kunne mene: at dette allerede var skeet? Det vil nu saaledes være klart, at Pastor Grundtvigs Grunde mod Religions-Forfølgelse egentlig kun ere udvortes Grunde, og at han alene har skjænket dem sin Opmærksomhed, imedens han aldeles ikke har indladt sig paa de indvortes, der kunde og burde være hentede fra Christendommens Aand og Væsen, og Apostlenes Udsagn i det N. T.*).

Det er ingenlunde min Mening, at ringeagte de udvortes Grunde, eller fradømme dem al Vægt og Vigtighed, de burde vistnok anføres, men kun som Hjelpegrunde ved Siden af den eller de Hovedgrunde, som i en Religionen vedkommende Sag nærmest vare at hente fra den selv, og da først vare de paa deres rette Sted, forat udfylde det Rum, som de indvortes Grunde lode tilbage. Det Sørgelige ved Pa-

*) Uagtet Pastor Grundtvig ikke har fundet Plads for Udviklingen af de indre Grunde mod Religions-Forfølgelse i sit lille Skrift, har dog en ikke ubetydelig Deel af disse faa Blade maattet tjene Forfatterens egen Personlighed og dennes Betydning i og for den danske Kirke, hvori en høi Grad af Selvbehag og aandeligt Hovmod udtaler sig. Jeg maa bede mine Læsere at overbevise sig herom, ved selv at gjennemlæse hans Pjece.

stor Grundtvigs Forsvar for Baptisterne ligger derfor ingenlunde deri, at de ydre Grunde ere anførte, men deri: at de indre Grunde savnes; at en Religionslærer, een af Kirkens Tjenere ikke seer sig istand til, i en Religionen vedkommende Sag, at fremføre andre Grunde, end saadanne, som omtrent ville kunne reduceres til en Retsfordring og en Klogskabsregel*). Havde da Troeshelten intet Andet at anføre til Baptisternes Forsvar? Eller har Christendommen maaskee intet Andet, der kunde tale deres Sag, og fraraade at anvende Religions-Forfølgelse imod dem? Bestaaer da Christendommen kun af Retsfordringer og Klogskabsregler? Er dette det Dybeste og Kraftigste i Christendommens Aand? Er dette maaskee Skriftens Lære? Mon det skulde kunne udledes af den apostoliske Lære i det N. T., at man i sit Forsvar for Christendommen eller en christelig Fremgangsmaade mod dem, der bekjende sig til den, skal lade sig nøie med blot udvortes, kjødelige Vaaben? Eller skulde det ikke meget mere befindes at være Apostlenes Lære, at de indvortes og aandelige Vaaben først og fremmest skulle anvendes? Naar Apostelen Paulus 2 Cor. 10, 4 siger: „thi vore Stridsvaaben ere ikke kjødelige, men mægtige ved Gud til Befæstningernes Forstyrrelse," mon han saa meente slige retslige eller statslige Klogskabsvaaben? Eller naar han Eph. 6. 13—18. omtaler „Guds fulde Rustning" hvormed de Christne kunne gjøre Modstand, og bestaae, efterat have overvundet Alt — Sandhedens Bælte, Retfærdighedens Pantser, Fre-

*) Den første Grund, som begynder med Symbolerne og Bekjendelsen paa dem — hvilke igjen synes at faae deres høie Autoritet derved, at de af Kongeloven erklæres for Statskirkens Grundvold — vil Ingen let kunne nægte Legalitetens Charakteer; da Religions-Forfølgelse i sidste Instants bliver utilladelig paa Grund af, at den strider imod Kongeloven. At den anden Grund er en ligefrem Klogskabsregel, er let at indsee.

dens Evangelium, Troens Skjold, Saliggjørelsens Hjelm og Aandens Sværd, som er Guds Ord, og endelig Bønnen — mon han da sigtede til udvortes og verdslige Vaaben, eller vilde tillade, at disse sattes istedetfor hine? Nei christne Læser! Christi Apostle kunde aldrig, vilde aldrig have tilraadet eller tilladt Brugen af de Vaaben, der ikke gives ved selve Christendommen, forat bekjæmpe eller forsvare en til Religionen henhørende Sag, — aldrig billiget, at en Religionslærer nærmest eller alene benyttede sig af de Vaaben, som tilhøre den verdslige Magt, og bortkastede de andre Vaaben, som tilhøre ham, som bør være hans Eiendom, og bruges i en til Religionen henhørende Sag. Denne Fremgangsmaade kan altsaa ikke forenes med den af Christi Apostle i Skriften angivne aandelige Maade, de aandelige Vaaben, hvormed der skal strides paa det aandelige Gebet. Ja, Skriften viser en endnu fortrinligere Vei, end selv alt det ovenfor Anførte. Den siger (Joh. 4, 24), at Gud er Aand, denne Aands Væsen er Kjærlighed (1 Joh. 4, 8); dette Guds Væsen er aabenbaret ved Jesus Christus, hvis Sendelse havde til Hensigt at meddele Menneskene Kundskab derom, at meddele dem dette Væsen selv, forsaavidt de ere istand til at modtage det, istand til at nærme sig til det høieste Alfuldkommenhedens Ideal — thi Mennesket er skabt i Guds Billede. — Ifølge dette sit Væsen har Gud aabenbaret sig ved Christus i sin Sandhed for Menneskene, thi han vilde ikke Ene være i Besiddelse af Alkjærlighedens Væsen. Christus, Guds Søn, har ogsaa meddeelt Menneskeslægten det ved hele sin Personlighed, ved sit Liv, sine Lidelser og Død, og endeligen i sin os ved hans Apostle overantvordede Lære. Efter Kjærlighedens Princip styrer Gud Verden; ledet af Kjærlighed gjør han Alt, enten det er ophøiet over den menneskelige Forstand, eller kan indsees og fattes af den. Kjærligheden og dens Kraft er altsaa at ansee som

hele Verdens Grundkraft, hvad enten vi betragte den selvbevidste eller ikke selvbevidste Skabning, skjøndt den især maa ansees at kunne og burde være den selvbevidste Skabnings Eiendom. Mennesket er Verdens fortrinligste Skabning, hvem Gud har underlagt det Øvrige, og givet den næststørste Magt efter sig selv; han har saaledes villet at Mennesket skulde træde i en fri Samvirken med sig selv. Hvis nu Mennesket ifølge sin Bestemmelse gjør det, — thi det kan jo ogsaa ved sin frie Villie træde i Modsætning til Gud og bortfjerne sig fra ham, hvilket fornemmelig skeer ved en egennyttig Stræben, der mangler Kjærlighedens alt besjælende, med Gud stedse mere og mere forenende Liv, — hvorledes kan saa denne Samvirken med Gud finde Sted, eller hvorledes kan der udrettes noget Sandt, ægte Christeligt og Godt, Noget som stemmer overeens med Guds Aand og dens Love, undtagen ved at følge det samme Princip, at anvende den samme Grundkraft, som den, Alverdens Styrer betjener sig af, forsaavidt den besiddes af Mennesket eller staaer til hans Raadighed? Hvorledes kan altsaa en Christenlærer, der skulde have modtaget denne Kjærlighedens Aand af sin guddommelige Lærer, troe, at han kan udrette Noget, naar Talen er om at afgjøre eller bilægge nogle af Troens vigtigste Anliggender, uden denne Kraft? Hvorledes tør han vove sig ind paa Religionens hellige Gebet, forat ville afgjøre de Stridigheder eller Misligheder, som der kunne finde Sted, eller vente at kunne indvirke paa Andre uden at være udrustet med Kjærlighedens uimodstaaelige Magt, uden at bruge dens Vaaben? Og dog — og dog christelige Læser! jeg blues ved at sige det, beraaber man sig fornemmeligen paa saadanne Grunde imod Religions-Forfølgelse, som: at den er imod Loven, og, at Statsklogskaben raader derfra! Det er derfor ikke til at undres over at slige Forsvar, som det ovennævnte, ikke ere istand til at udrette Meget; og det tør i dette Tilfælde

med temmelig Sikkerhed antages: at Pastor Grundtvigs Forsvar aldeles intet har gavnet, men derimod sandsynligviis ikke lidet skadet Baptisternes Sag, thi da han har benyttet en saa betydelig Deel af dette lille Skrift til at rive ned paa Stats-Geistligheden, — hvilket han i og for sig var berettiget til, naar han kun selv var ledet af en høiere Aand, der kunde gjøre ham den overlegen, og vise hans Berettigelse til at revse den, — og fremhæve sin egen Personlighed i Modsætning til den, saa var det meget naturligt, at dette maatte vække en stærkere Misbilligelse af den Sag, han paa en vis Maade havde forsvaret; og hvad der saaledes rimeligen lod sig formode, kan ogsaa bestemt paavises, deels i det Stykke af Stiftsprovst Tryde, i Anledning af det Grundtvigske Product, som findes i „Tidsskrift for Litteratur og Critik;" deels lader Biskop Mynsters bittre Udfald paa Baptisterne i hans ovenfor omtalte Prædiken sig neppe forklare, uden at dens Forfatter ogsaa er bleven ubehageligen paavirket ved Grundtvigs lille Skrift, og nu igjen har søgt at gjøre det, som Grundtvig havde meent at burde tolereres, — saa afskyeligt, som muligt. Paa hvem Grundtvigs Skrift ellers har havt en lignende Indflydelse, lader sig ikke bestemme, men allerede heraf er det klart, at dette Product har meget mere skadet end gavnet Baptisternes Sag, ved, i en endnu høiere Grad, imod dem at ophidse Adskillige, hvis Stemme havde en langt større Vægt end hans. At han nu paa den anden Side Intet har kunnet udrette hos Regjeringen eller de egentlige Statsmænd lader sig ligesaa let forklare, netop ved at tage Hensyn til Beskaffenheden af hans Grunde. Hans Grunde ere, som ovenfor bemærket, nærmest udvortes Grunde, den ene gaaer ud fra Loven, den anden er en Klogskabsgrund; men disse Ting (den udvortes menneskelige Lov og Klogskaben) ere ifølge sin Natur og Væsen saaledes, at de umulig kunne give en sikker Basis eller al-

meengyldige Beviser for Gjennemførelsen af en høiere aandelig Sandhed; *thi* om Loven og dens Bogstav ere der forskjellige Meninger, og der gives de forskjelligste, hinanden modsatte Fortolkninger deraf, hvilket ikke mindre gjelder om Klogskaben, idet Een finder det klogt for Staten 2c., som en Anden finder uklogt, og omvendt. I slige Tilfælde kan man allerbedst see Forskjellen imellem den verdslige Viisdom, der igrunden ikke er andet end Klogskab, og den himmelske Viisdom, der har sin Oprindelse fra Gud; *thi* imedens de forskjellige Menneskers Klogskab i eet og det samme Tilfælde kan være indbyrdes modsat og uforenelig, saa at den Enes Klogskab ansees af den Anden for Uklogskab — og dog ere de alle kloge, eller idet mindste ville være det — saa er dette ikke Tilfældet naar Talen er om den høiere Viisdom; den er aldrig sig selv modsigende, men altid den samme, altid overeensstemmende med sig selv. Naar Een først er i Besiddelse af den indvortes Retfærdighed, som kun Christendommens Aand kan give, saa vil hans Dom i Alt hvad der hører til Aand og Sandhed stemme overeens med deres, som i sig have optaget det samme evige Retfærdigheds-Princip. Naar Een først er besjælet af det christelige Kjærligheds-Princip, saa vil han i sin Dom om de menneskelige Handlinger i det Væsentlige stemme overeens med Andre, som ere i Besiddelse af det samme Kjærligheds-Princip, *thi* Kjærligheden og den himmelske Viisdom forener, og den verdslige Viisdom adsplitter. Naar En altsaa taler den himmelske Viisdoms Ord, saa kan den Samme være vis paa, at forene alle som hylde den, eller ere modtagelige derfor, og dette saameget mere, som denne Viisdom stemmer bedst overeens med Menneskets sande Væsen; men uagtet han paa den anden Side kan være vis paa, at der til alle Tider gives Mange, der ikke hylde den, eller, formedelst en eller anden Forkeerthed i Sind og Levnet, ere uimodtagelige for den, saa slutter den dog alle Ligesindede

sammen, og vinder desuden efterhaanden bestandig Flere. De derimod som ikke hylde den, som ikke have optaget Kjærlighedens altforenende Princip i sig, kunne aldrig slutte sig saaledes sammen, deres Forening kan, ifølge Sagens Natur, aldrig blive sikker eller varig, thi den staaer paa en falsk Grundvold, er baseret paa et Element, der bærer Adsplittelsen i sig selv, thi hvor Kjærligheden mangler, der hersker Selviskhed, men denne maa absolut adsplitte, thi Enhver søger nærmest Sit, og anseer sin Mening for den rigtige; ja selv om det ikke er den egentlige Egoisme, som leder En i sine Bestræbelser, men han dog overhoved søger sit Støttepunct i det som er udvortes og ufuldkomment, som bærer Endeligheden, Foranderligheden og Forgjængeligheden, med andre Ord, Aarsagerne til sin egen Opløsning i sig selv; saa kan Udfaldet af dette Menneskes Stræben ikke blive væsentlig forskjelligt fra de ovenfor Omtaltes. Derfor er det saa sørgeligt naar En, istedenfor at bygge paa det Varige, sig selv bestandig Lige, Evige og Uforgjængelige, tager sin Tilflugt til det, som hører Verden til, og er af den modsatte Natur og Beskaffenhed, — til en udvortes og ufuldkommen menneskelig Lov, istedetfor det Aandelige, Fuldkomne, Guddommelige; og det vil aldrig kunne feile, at dette vil vise sig i Udfaldet af hans Virksomhed og Bestræbelser.

Bemærkninger til Nr. 2.

Til det som allerede er sagt i de ovenstaaende Bemærkninger — nemlig at Forss. Grunde kun ere udvortes Grunde, og som saadanne ikke ere istand til at forsvare eller gjennemføre en høiere aandelig Sandhed — maa endydermere føies, og udtrykkelig udhæves: at disse Grunde, ikke engang som udvortes, kan gives Medhold. Dette gjælder navnlig om den første: at Religions-Forfolgelse strider mod Kongeloven. Der ere vistnok ikke Faa, der ved nær-

mere Overveielse have fundet Betænkeligheder ved at indrømme den Gyldighed. Grundtvigs Slutning er følgende: den christelige Tro og Troesbekjendelse skal efter Kongeloven vældig haandhæves og beskyttes. Da nu den augsburgiske Bekjendelse af Kongeloven erklæres for vor Statskirkes Grundvold, saa maatte den, hvis Kongeloven sanctionerede eller da tillod Religions-Forfolgelse, enten stride imod den christelige Tro og Bekjendelse eller ikke protestere imod Religions-Forfolgelse; men da nu den augsburgiske Confession hverken strider imod den christelige Tro og Bekjendelse, eller anbefaler Religions-Forfolgelse, men tvertimod udtrykkelig protesterer imod al saadan, saa er det aabenbart, at Kongeloven ikke forpligter den danske Regjering til Religions-Forfølgelse*).

*) Denne Forfs. Beviisførelse eller Tankegang, (som findes S. 8 sammenl. S. 4 Nr. 2), har jeg givet saa nøiagtigen som det var mig muligt; kun var jeg ikke ganske sikker paa, om det Overeensstemmelses-Forhold, som siges at finde Sted mellem den christelige Tro og Bekjendelse paa den ene, og den augsburgiske Confession paa den anden Side, skal tænkes dobbelt eller enkelt, d. e. **om** den augsburgiske Confession stemmer overeens med den christelige Tro, i at protestere imod al Religions-Forfølgelse, **eller** den baade i Almindelighed (med Hensyn til dens Indhold som Symbol) stemmer overeens med den christelige Tro, som da følgelig bliver at forstaae i dens rene (objective) Betydning, og specielt med Hensyn til Protesten imod Religions-Forfølgelse stemmer overeens med den christelige Tro og Bekjendelse; men hvad enten Forf. har meent det Første eller det Sidste, saa vil hans Paastand vise sig ubegrundet, hvilket jeg strax skal vise. Da jeg, forat fremstille Forf's. Tankegang i en Slags Sætningsform, har maattet omsætte Ordene, vil jeg, for mine Læseres Skyld, anføre dem her saaledes som de findes hos Forf. S. 8: „Heller ikke maa man sige, at Kongeloven forpligter den danske Regjering til Religions-Forfølgelse; thi forpligter den Regjeringen til Noget i denne Henseende, da er det aabenbar til det Modsatte, med mindre det skulde befindes, at den augsburgiske Bekjendelse stred tvertimod den

Forf. gaaer altsaa i sin Beviisforelse ud fra Overeensstemmelsen imellem den christelige Tro og den augsburgiske Confession paa den ene Side, og Kongelovens Forpligtelse til at haandhæve og beskytte hiin (d. e. den christelige Tro) paa den anden Side; men nu byder Kongeloven at beskytte og haandhæve den christelige Tro og Bekjendelse saaledes, som den læres i de lutherske Symboler og navnlig den augsburgiske Confession; det er følgeligen heraf aabenbart — naar Talen er om, hvorvidt Religions-Forfølgelse bliver overeensstemmende eller uovereensstemmende med, billiges eller misbilliges af Kongeloven — at det dog tilsidst kommer an paa Beskaffenheden af den augsburgiske Confession, og dens Forhold til den sande Christendom (d. e. den sande christelige Tro og Bekjendelse) og da

a) om den gjengiver de christelige Troes-Lærdomme i deres Reenhed og Sandhed, d. e. om den i dens dogmatiske Indhold stemmer overeens med Christendommen, da det er aabenbart, at den, hvis dette ikke fandtes at være Tilfældet, ligefrem maa give Anledning til at Loven, der forpligter Regjeringen til at haandhæve den christelige Tro overeensstemmende med den augsburgiske Confession, snarere maa billige og favorisere Religions-Forfølgelse imod dem, der i deres Troesbekjendelse afvige fra den augsburgiske Confession, paa Grund af at denne ikke stemmer overeens med Skriften, som de alene erkjende som deres Troes Grundvold, — end omvendt, thi

christelige Tro og Bekjendelse; thi begge Dele skal efter Kongeloven vældig haandhæves og beskyttes; men stred de mod hinanden var det jo aabenbar umueligt at haandhæve dem begge, og til Umueligheder, veed man, gjælde ingen juridiske Forpligtelser." Og S. 4 Nr. 2 siger han: „Religions-Forfølgelse strider baade mod den christelige Tro og Bekjendelse," og mod den „augsburgiske Confession", som Danmarks Kongelov erklærer for vor Statskirkes Grundvold."

ellers kunde man med Grund sige: at den juridiske „Haandhævelse" — som i den verdslige Lov har meget at sige, og vistnok neppe kan blive opfyldt eller udfort ved en aldeles passiv Religions Toleranee, som den Grundtvig foreslaaer — ikke kom til Udførelse. Hvad nu den omtalte Overeensstemmelse angaaer, saa vil jeg paa dette Sted kun foreløbig udtale — Noget jeg senere tilstrækkeligen skal godtgjøre — at flere vigtige Troes-Lærdomme ikke fremstilles i den augsburgiske Troesbekjendelse saaledes, som de indeholdes i den hellige Skrift, den eneste Kilde hvoraf den christelige Troes Sætninger kunne øses, og at saavel Nutidens lærdeste Theologer, som Andre, der muligen kunde faae isinde at gjøre et Forsøg i denne Henseende, forgjæves ville søge at bringe en Overeensstemmelse tilveie mellem den augsburgiske Troesbekjendelse og den christelige Tro, saaledes som den findes i og maa udledes af Skriften. Men er dette saa, da er det aabenbart, at dette netop maa foraarsage Confliet, imellem dem, som ikke kunne finde sig i at bekjende den christelige Tro overeensstemmende med den augsburgiske Confession paa den ene Side, og paa den anden Side Loven, der forpligter Regjeringen til at haandhæve den christelige Tro saaledes, som den findes i Confessionen, eller den Magt, og de Autoriteter, som det paaligger, at paasee, at Loven overholdes, saalænge man holder strængt paa Statskirken, og dens Begreb.

Allerede denne Side af Sagen er tilstrækkelig til at vise, at Grundtvigs Beviisførelse ikke kan bestaae, naar man holder sig til Lovens Bestemmelser, og, hvis jeg ikke feiler, kan Statsmændenes Betragtning af denne Sag (ikke af Confessionens Forhold til Skriften, thi det ere de ikke istand til at bedømme), men deraf, at den af Lovens Bestemmelser, som byder at hævde Christendommen overeensstemmende med den augsburgiske Troesbekjendelse meget mere fremkalder end for-

hindrer Religions-Forfølgelse, — neppe have været meget forskjellig fra den ovenfor anstillede. Deraf turde det tildeels forklares, at de ikke have fundet tilstrækkelig Anledning til at tilstaae Baptisterne Noget, som egentlig fortjener Navnet af Religionsfrihed, og at Pastor Grundtvigs Beviser heller ikke, som det synes, have kunnet udrette Noget i denne Henseende; thi det lader sig ikke ret vel tænke, at Baptisterne havde faaet en mere beskaaren Frihed, om Grundtvig aldrig havde skrevet eet Ord i denne Anledning.

Jeg tvivler ikke om at Pastor Grundtvig har meent det ærlig med denne Beviisførelse, ja han har sandsynligviis troet, at den var det Allerkraftigste, idet den saa at sige slog Fienden (Statsmændene) i deres eget Land, med deres egne Vaaben. Men denne Fremgangsmaade er ikke just alle Tider den bedste eller anvendeligste; thi man vover sig saaledes ofte ind paa et Gebet, hvormed man selv ikke er saa godt bekjendt, som Modstanderen, der saaledes kommer til at have Fordelen; thi Enhver maae jo dog bedst kjende den Sphære, han er vant til at bevæge sig i*). Desuden

*) Som Exempel herpaa kan tjene den taabelige, indbildske og overmodige Paastand, man nuomstunder ofte hører af den hegelske Philosophies saakaldte Tilhængere, den nemlig: at man ikke kan vise det Feilagtige i Systemet, uden ved at bevæge sig i dets egen Sphære. Men dette er en petitio principii, hvor man gaaer ud fra den Sætning, der skal bevises; thi heri ligger aabenbart den overmodige Paastand, at Hegels Philosophie indeholder, om ikke den fuldkomne Sandhed, saa dog en høiere Grad af Sandhed, eller Sandheden udtrykt i en fuldkomnere Form, end det hidtil er skeet af nogen Anden, eller kan udtrykkes af dem, som skulle bedømme dette System, hvilket i og for sig er ubeviisligt og allermindst kan antages, naar Talen er om at prøve Noget; thi det er aabenbart, at det som skal prøves, maa prøves ved noget Andet udenfor sig, ikke ved sig selv. Naar disse fremdeles udhæve Systemets Consequence, saa beviser dette Intet, thi et i sin Grund falsk System kan ogsaa gjennemføre sine falske Principer consequent.

bortbytter man, i det her omhandlede Tilfælde, netop den faste Grundvold, det sikkre Fodfæste for en vaklende Stilling paa en usikker Grund (see ovenfor).

b) Dernæst kommer det an paa, om den augsburgiske Confession stemmer overeens med den sande christelige Tro deri: at den udtrykkeligen fordrer Religions-Tolerance, eller udtaler Sætninger, som klart og sikkert kunne forklares i denne Retning. Jeg maa oprigtig tilstaae, at jeg ikke har kunnet finde Noget i Confessionen, som sigter til at gjøre Tolerance-Principet gjældende, og jeg veed derfor ikke hvilket Sted i Confessionen Pastor Grundtvig har for Øie, naar han siger S. 8: „at den udtrykkelig protesterer imod al Religions-Forfolgelse." Dersom Forf. maaskee vil udlede dette af Confessionen i dens Heelhed, uden at angive nogen enkelte Beviisstеder derfor, saa kan der disputeres meget herom, og da kunde han desuden ikke sige at den „udtrykkelig protesterer" o. s. v. Seer man nemlig hen til de ydre Omstændigheder, hvorunder Confessionen er bleven til, da vil man finde, at der vel for Lutheranerne paa den ene Side var Grund til at søge, eller i det mindste affectere Tolerance, paa den anden Side derimod ikke. Da Lutheranerne trykkedes af en dem meget overlegen Magt (Keiserens og Pavens) var der nemlig Anledning til at søge Tolerance opadtil; og visstnok spores dette, sommesteder altfor meget, i en vis Vaersomhed og hele den Maade, hvorpaa Ord og Udtryk er stillede i Confessionen, naar Differentserne mellem dem og Catholikerne fremhæves; derimod er det Omvendte Tilfældet nedadtil, thi hvor Talen er om de fra Lutheranerne afvigende protestantiske Secter og andre Partier (Anabaptister, Arianere, Novatianere, Pelagianere), — der enten stod i et underordnet Forhold til dem, eller nærmest tilhørte den forbigangne Tid, — bruge de meget haarde og intole-

rante Udtryk. De bruge nemlig det Ord: at **fordømme***) næsten paa alle de Steder, hvor de enkelte Secters Meninger, der afvige fra deres, anføres og forkastes, og et intole-

*) Den hæderlig bekjendte Biskop Balle, der, som Grundtvig siger, ikke kunde taale at høre et Ord om Religions-Forfølgelse, eller verdslig Tvang i Troessager, har ogsaa derved viist, at han var besjælet af christelig Tolerance, at han fandt dette Udtryk upassende og altfor haardt, og har derfor i sin Oversættelse af den augsburgiske Troesbekjendelse overalt brugt det mildere Ord: forkaste, istedetfor fordømme; sikkerlig ikke af den Grund, at han troede man kunde oversætte det latinske Ord damnare, som staaer i Grundtexten, saaledes, men fordi han meente: at det burde udtrykkes paa denne Maade, da man Ingen bør fordømme paa Grund af Menings-Forskjel i Troessager. Superintendent Rudelbach — der, som Oversætter rigtigen har gjengivet damnare ved: „fordømme" — har derimod søgt at forsvare dette Udtryk, 1) ved at bemærke: „at man forkaster Misbrug, men fordømmer de mod Guds aabenbarede Ord stridende Vildfarelser" — hvilken Distinction i og for sig selv ikke kan forsvares, og beviser heller ikke at Reformatorerne havde Ret til at bruge dette Ord, som om de alene vare i Besiddelse af Sandheden, eller tilfulde havde forstaaet Guds aabenbarede Ord; — 2) ved at beraabe sig paa den Forklaring af, og Forsvar for dette Udtryk, som gives i „den christelige Concordiebogs Apologie. Dresden 1584," hvor det hedder: „naar den christelige Concordiebog taler om Fordømmelse, saa forstaaer den ikke dette Ord, som det falskelig tydes af vor Vederpart, som om det skulde betyde, at vi gave dem den verdslige Øvrighed i Hænderne til at slagte og henrette.... men det hedder (betyder) intet andet end saameget: nemlig tydelig at vise og for Alle give tilkjende, at de i dette eller hiint Stykke ei lære rettelig, men imod Guds Ord, og derfor ere at skye og vogte sig for." Men ligesom denne Apologiens Forklaring er meget slet — da det, „at vogte sig for En paa Grund af at han i dette eller hiint Stykke ei lærer rettelig, men imod Guds Ord" aldrig kan have den samme Betydning som at fordømme, eller afgive en gyldig Grund for Brugen af dette Ord — saaledes kan dette Udtryk heller ikke forsvares ved den første af Dr. Rudelbach anførte Grund; thi om man ogsaa kan fordømme de mod

rantere Udtryk kunde de vel neppe bruge, naar de ikke vilde betjene sig af Catholikernes Udtryksmaade, som udtalte **Forbandelse** over Enhver, der hyldede en afvigende Mening; derimod hvor de omtale Catholikernes Afvigelser bruge de enten Udtrykket „misbillige" (improbare, som Dr. Rudelbach har oversat ved: „forsage") f. Ex. i den 10de Art. om Nadveren, eller hvis de bruge Ordet: „fordømme," om det som de forkaste af Katholikernes Troeslære, vogte de sig vel for at nævne dem udtrykkelig, saaledes f. Ex. i den 13de Art. og flere Steder.

Denne Lutheranernes Læmpelighed opadtil og Haardhed nedadtil er meget forklarlig; thi ligesom det var dem om at gjøre, saameget som muligt at undgaae at støde den overlegne fiendtlige Magt — Keiseren havde netop paa den samme Tid indtaget en temmelig farlig og truende Stilling — saaledes vilde de ogsaa fralægge sig al Forbindelse med Secterne, afskye og fordømme dem, for ikke ved en altforvidt dreven Tolerance — der maaskee i deres Modstanderes Øine

Guds aabenbarede Ord stridende Vildfarelser, saa berettiger dog dette ingenlunde til at fordømme de vildfarende Personer, men dette gjør netop Confessionen, der uden videre fordømmer Novatianer, Arianere, Pelagianere, Anabaptister o. s. v. ikke deres Meninger; herved har den augsburgiske Troesbekjendelse gjort sig skyldig i en mod Christendommens Aand uforenelig Haardhed og Intolerance, thi vel kunne Meninger forkastes og fordømmes, men den, der forkaster og fordømmer Personer, paa Grund af disse Meninger, han tiltager sig den Myndighed, som alene tilkommer Gud, og handler lige imod Christendommens Bogstav og Aand, thi deels kommer det, selv i en vildfarende Mening, fornemmelig an paa, af hvilken Grund En har antaget den; deels kan dens Mening, som fordømmes, være rigtigere end den Andens, som fordømmer, og hvad har den Ubesindige saa gjort? fordømt sig selv idet han fordømte en Anden! Ingen fordriste sig derfor til at paastaae: at man ifølge Christendommens Aand kan, **paa Grund heraf, fordømme Andre!**

havde seet ud som Overeensstemmelse eller noiere Forbindelse med Secterne — at forværre deres Sag. Jeg troer nu at have godtgjort, at den augsburgiske Confession, om ikke med tydelige og klare Ord, saa dog i Virkeligheden ved sin egen Beskaffenhed, snarere taler for og bærer i sig Spiren til Intolerance, end Tolerance, og en sund og uhildet christelig Betragtning kommer derfor visstnok aldrig til det Resultat: at denne symbolske Bog er at betragte som Værn imod Intolerance, eller at denne er utilladelig, som stridende imod hiin.

Men kan man saaledes ikke med Grund beraabe sig paa de symbolske Bøger i Almindelighed, eller den augsburgiske Troesbekjendelse i Særdeleshed imod Religions Intolerance — da meget mere de kirkelige Symbolers hele Beskaffenhed bærer i sig Spiren til Intolerance — ikke mindst i de Kirker, hvor de symbolske Bøger i en stiv og ubevægelig Form have bestaaet gjennem Aarhundreder — hvor meget mere maa da ikke dette være Tilfældet med den reent verdslige Lov, som — det være sig Kongeloven eller en anden Deel af den statslige Lovgivning — unægtelig staaer i et endnu fjernere Forhold til Christendommen, dens Indre, dens Aand, end de symbolske Bøger? Hvor kan man altsaa beraabe sig paa den, naar man vil modarbeide Religions-Intolerance? Denne ydre, borgerlige, statslige Lov, der fornemmelig tager Hensyn til Samfundet betragtet som borgerligt eller statsligt, og som gaaer ud paa at vedligeholde Rolighed og Orden, hævde den nærmest udvortes Retfærdighed o. s. v. kan ikke, som saadan, være Religions-Friheden gunstig, thi da Religions-Friheden netop i Almindelighed griber ind i de lovlige borgerlige Forhold og forstyrrer eller truer med at forstyrre dem, idetmindste for en kort Tid, og saaledes som oftest netop nedbryder de stive Former, som den verdslige Lov gaaer ud paa at vedligeholde, maa denne,

ifølge sin Beskaffenhed, meget mere stride imod Religions-Frihed og Tolerance, end forsvare eller befordre dem. Dette har Erfaring stedse viist og viser det endnu, og vi vide meget godt at ogsaa selv i de danske Lande den statsborgerlige Lov ofte har lagt og lægger Hindringer i Veien for Religionens og de religiose Meningers friere Udvikling overeensstemmende med den høiere aandelige Lov.

Det kan derfor kun falde Saadanne ind at beraabe sig paa den verdslige Lov i disse Religionen vedkommende Sager, som enten have et mere eller mindre uklart eller forkeert Begreb om Forholdet mellem det Ydre og Indre, den verdslige og aandelige Lov, Stat og Kirke eller Christendom, eller Saadanne som have fundet Hvile i den falske Grundsætning: at Christendommen og dens Autoritet i sidste Instants enten hviler paa den apostoliske Troesbekjendelse, saadan som den er antaget af Statskirkerne igjennem alle de Aarhundreder, hvori den har været til; eller, paa de øvrige Symboler, der troes at modtage deres Autoritet og Stadfæstelse ved Statsloven; — overhoved altsaa Saadanne, som sætte Christendommens Autoritet og Gyldighed i Noget udenfor den hellige Skrift*).

Bemærkninger til Nr. 3.

Da Pastor Grundtvigs Forsvar er bygget paa en saa usikker Grund, er det ikke til at undres over, at det meget mere staaer i Modsætning til end Overeensstemmelse med den christelige Personlighed, man maa tillægge ham. Dette kan sees fra to Sider:

1) Ved at betragte ham som Lærer i en christelig Stat — og

---

*) At dette netop gjælder om Pastor Grundtvig, vil være klart af det Foregaaende, navnlig af hans egne Yttringer, der anføres S. 107—109 Anm.

2) som en for sig bestaaende christelig Personlighed i Forhold til Baptisterne. Naar man altsaa

1) tager Hensyn til hvilke afskyelige Kjætterier de af Baptisterne hyldede Afvigelser fra Kirkelæren, navnlig i Læren om Daaben, Nadveren, den hellige Skrift o. s. v., maae være i Grundtvigs Øine — da det er bekjendt nok hvilken uhyre Vægt han og hans Partie lægger paa Barnedaaben, og den lutherske Opfattelse af Nadveren, og i hvor hoi Grad han ringeagter Skriften, og det Guds Ord, der indeholdes i den, som han i Modsætning til det Ord, han selv prædiker, kalder „dødt Bogstav" (see ovenfor S. 108 og Anm. S. 107—109) — saa kan det dog vel ikke nægtes, at der ligger en Inconseqvence eller Modsigelse i, at netop han fordrer og forsvarer Religionsfrihed for et saadant Religionspartie; thi da enhver Religionslærer i en christelig Stat har og bør have det Øiemed: saameget som det staaer til ham, at befordre Statskirkens sande Vel, saa synes han dog ikke med god Samvittighed at kunne tilraade at skjænke en saadan Secte, som fornemmelig han selv anseer for uhyre vildfarende og skadelig, Religions-Frihed. Dog — man vil indvende, at dette netop ligger i det christelige Kjærligheds- og Tolerance-Princip, — hvilket heller ikke nægtes, thi det er baade vist og sandt at Christendommens Kjærligheds-Princip fordrer Tolerance og Frihed i Religionssager; dette gjælder i Almindelighed. Men naar nu En eller Anden søger at gjøre dette Princip gjældende til Bedste for Nogle, som han dog igrunden anseer for meget skadelige for den øvrige langt større Deel af Samfundet, saa maatte det følgeligen være først af den Grund, at han selv var gjennemtrængt af Christendommens Kjærligheds-Princip, og saaledes med sin christelige Kjærlighed ogsaa omfattede dem, som han ansaae for vildfarende, og dernæst: fordi han ikke an-

saae Eenhed i Troeslærdomme og Meninger som nødvendig Betingelse for Religionsfrihed, eller overhoved det eneste og vigtigste Beviis for den ægte Christelighed, og Afvigelser i Troen da heller ikke det Farligste for det christne Samfund. Men dette er aabenbart ikke Tilfældet med Grundtvig, han erklærer nemlig selv: „at han ikke har mindste Sympathie med dem," og da saameget mindre Kjærlighed. Hvad det sidste angaaer mener han: at et Samfunds Christelighed beroer paa, at det antager og bruger den saakaldte apostoliske Troesbekjendelse, som anvendes ved Daaben, fra Ord til andet (see nord. Tidsskr. for christ. Theol. S. 30 og fl. Steder). Jeg troer heller ikke at Nogen, selv om han gjennemlæser Grundtvigs lille Skrift med den største Opmærksomhed, kan opdage det mindste Spor af den christelige Kjærlighed; han anseer deres Vildfarelser for afskyelige, naturligviis paa Grund af deres Afvigelser fra Kirkelæren og den saakaldte apostoliske Troesbekjendelse; omtaler heller ikke deres Levnet, hverken til Forsvar eller Anklage, sandsynligviis fordi han enten ansaae det paa samme Maade, som deres Tro, eller fordi han meente: at det ikke var det, som fornemmelig gjorde en værdig eller uværdig til Religionsfrihed og overhoved til christelig Behandling; han har saaledes, som ovenfor er viist, ikke formaaet at producere et eneste ægte, fra Christendommens Hjerte og Liv hentet Beviis for den Religions-Tolerance, han tilraader at vise mod Baptisterne; derimod hedder det bestandig, — enten: at Religions-Forfølgelse er meget uklog og skadelig, vilde under vor Statskirkes forvirrede og opløste Tilstand forvolde store Ulykker; eller: at den er uchristelig — saaledes hedder det, men forklares intetsteds, maaskee fordi man ikke rigtig forstod eller følte hvorfor og hvorledes den var det — antiluthersk, og stridende imod den augsburgiske Troesbekjen-

delse og især imod **Kongeloven**!! Til det samme Resultat vil man ogsaa komme ved

2) at betragte Pastor Grundtvigs eget individuelle Forhold til dem, som han forsvarer; thi ligesom det er bleven paaviist i det Foregaaende, at hans Forsvar ikke er fremgaaet af Christendommens Aand, og det Ægte i den, men af forskjellige ydre, statslige eller juridiske Betragtninger, saaledes vil man ogsaa finde: at Pastor Grundtvig ved denne Leilighed har saa at sige gjort Vold paa sin Personlighed, betragtet som christelig, idet han, skjøndt den, i Hovedsagen, taler imod dem, som han forsvarer, og staaer i en fiendsk Modsætning til dem, giver en Deel af den ligesom til Priis for dem, bevæget af Grunde, jeg hverken vil eller kan fælde nogen afgjørende Dom om, thi Gud alene kjender Hjerterne. I denne Henseende har Pastor Grundtvig selv givet en saadan Oplysning, der neppe lader nogen Tvivl tilbage om det Forhold, hvori han selv sætter sin christelige Personlighed til de fra Kirkens Lære afvigende Partier, og som just derved viser Beskaffenheden af hans Forsvar, og det Forhold, hvori det staaer til hans Personlighed, betragtet som christelig.

Han siger saaledes nederst paa Side 21: „Dog tilbage til Hovedsagen som her er, at jeg giver min Stemme, og vilde give titusinde Stemmer, om jeg havde dem, imod Forfølgelsen af de „gudelige Forsamlinger," og „Gjendøberne," ikke fordi jeg har mindste Sympathie med nogen af Delene o. s. v." Hvor aldeles nedslaae dog ikke de sidste Ord af denne Sætning den christelige Kjærlighedsfølelse, som var begyndt at oplives og føle sig tiltalt ved den første Deel af det anførte Sted! Hvor haardt saare de ikke et christeligt Hjerte! Hvad i al Verden forstaaer da Pastor Grundtvig ved Sympathie, og det netop en chri-

stelig Sympathie, thi her kan dog ikke være Tale om nogen anden? Beroer den da paa en fuldkommen Overeensstemmelse i ethvert Ord, i enhver Handling, som henhører til de christelige Læresætninger eller de kirkelige Skikke, og har en større eller mindre Vigtighed? Og er den da ikke mere naar der gives een eller flere Forskjelligheder i de enkelte Meninger eller religiøse Handlinger og Ceremonier? Det synes at maatte være saaledes, ifølge Pastor Grundtvigs Anskuelse. Men — have da Baptisterne Intet tilfælles med de øvrige Christne (Kirken og navnlig Pastor Grundtvig)? Troe de ikke paa Gud, som Altings Skaber, Opholder o. s. v., efter den apostoliske Troesbekjendelse og de øvrige Symboler? Troe de ikke paa Jesus Christus, som Guds Søn og Verdens Frelser o. s. fr. overeensstemmende med de samme Troesbekjendelser? Antage de ikke at hans Lære, overleveret os i det N. T., svarer til hans Person? jo visselig! men maaskee vel meget, til at kunne finde Pastor Grundtvigs Sympathie*). Troe de ikke paa den hellige Aand? jo visselig, ligesaavist som Pastor Grundtvig selv gjør det. Troe de ikke paa den ved Jesus Christus tilveiebragte Forsoning og Forløsning, nødvendig paa Grund af Menneskets Syndighed og Svaghed? Troe de ikke paa Retfærdiggjørelsen af Guds Naade **formedelst Troen**, denne den protestantiske Kirkes meest eiendommelige Læresætning, der staaer i Mod-

*) Baptisterne ansee nemlig det i den hellige Skrift aabenbarede Guds Ord for det christelige Samfunds Grundpille, ansee det baade levende og levendegjørende, Grundtvig derimod, i Modsætning til sit eget Ord og den levende Tradition, for det „døde Bogstav," ligesom han paa alle Maader stræber at forhaane det ved at stille det ved Siden af Bispehuer, Munkekapper o. s. v. (see S. 108 Anm.).

sætning til Catholikernes Retfærdiggjørelse ved eller formedelst Gjerningerne? Antage de ikke overhoved **alle de vigtigste christelige Grundlærdomme?** Er da alt Dette saa ubetydeligt, at de, som have Troen derpaa tilfælles med Kirken og dens Lærere, ikke fortjene deres Sympathie? Gud hjelpe Pastor Grundtvig og saa Mange eller Faa, som heri maatte stemme med ham, og give dem af sin Naade en mindre sneverhjertet, og mere betydende, dyb og omfangsriig Følelse for deres christne Brødre!

Det er dette, som uundgaaeligen maa føre til det Resultat, **enten:** at denne Grundtvigs Fremgangsmaade — hvis man nemlig gaaer ud fra at han er i Besiddelse af en ægte christelig Personlighed — staaer i en uopløselig Modsigelse med hans christelige Personlighed, idet hans christelige Samvittighed netop raader til det, som igrunden strider imod den; **eller:** at hans christelige Personlighed, betragtet som saadan, er falsk, thi saa kan man forklare sig, at han raader til det, som aabenbart ikke er fremgaaet af et fra den ægte christelige Personlighed uadskilleligt christeligt Princip, men kun af ydre Grunde; thi deri viser den ægte christelige Personlighed sig især forskjellig fra den uægte, at denne vel kan raade til Noget, der udvortes betragtet synes christeligt, men ved nøiere Prøve forefindes at mangle den ægte christelige Aand, og derved ogsaa den sande Christelighed; medens hiin ikke kan raade til Noget i en christelig Sag, undtagen forsaavidt det er udgaaet fra den ægte christelige Spire, som er plantet i den.

Denne ovenomtalte høist bedrøvelige Yttring og den dertil knyttede Betragtning, afgiver vistnok et sorgeligt men slaaende Beviis for, at naar man holder sig til Christendommens Ydersider, kan man ikke undgaae at komme i Modsigelse saavel med selve Christendommen og dens Aand, som med sig selv; og det er nødvendigt at dette maa komme til-

syne, hvad enten man uden Polemik udvikler Christendommens Hovedlærdomme*), eller man bekjæmper eller forsvarer anderledes Tænkende. Var dette ikke en uigjendrivelig Sandhed, saa vilde det være aldeles uforklarligt, hvorledes Grundtvig, eller Nogensomhelst af Kirkens Lærere, — der, som nylig antydet, have alt det Vigtigste i Christendommen tilfælles med Baptisterne — kunne omtale dem saaledes, som det virkelig er Tilfældet, eller endogsaa for hele den christelige Verden udtale det Ord: „at de ikke have den mindste Sympathie" med en Sect, som i den Grad er christelig og har saameget tilfælles med dem**)! Man skulde virkelig ikke troe, at nogen Lærer, der vil bære og fortjene Navnet christelig, kunde dette, uden at blues og rødme baade for Gud og Mennesker. Man skulde ikke troe, at et i den Grad uchristeligt Afsondrings-Princip kunde findes hos en Christen, og allermindst hos en christen Lærer. De som ere Christne mere end af Navnet, og virkelig troe paa Chri-

*) Disse Modsigelser ere saa hyppige i de Stykker af Grundtvig, som gaae ud paa at udvikle de christelige Troeslærdomme (saavel i „nordisk Tidsskrift for christelig Theologie" som andre Steder) at selv den upartiske, besindige og christeligsindede Læser næsten bestandig føler sig ubehagelig berørt af de forvirrede Elementer, der paa mange Steder ligne en muddret Sø, hvor den ene Bølge forstyrrer eller opsluger den anden.

**) Den christelige Læser bedes at bemærke: at jeg paa dette Sted, for ikke at blive for ubillig, har sat mig paa Baptisternes Modstanderes Standpunct, og kun gaaet ud fra det som selv Modstanderne vide og tilstaae, at Baptisterne have tilfælles med Kirken — da dette synes at være tilstrækkeligt til at opvække og begrunde en christelig Sympathie — men derimod aldeles ikke taget Hensyn til, hvormeget mere Baptisterne fortjene denne Sympathie paa Grund af, at deres Opfattelse af flere Puncter i Christendommen er renere og sandere end Kirkens, som jeg siden skal vise; thi den sidste Paastand ansees naturligviis for en Absurditet af de saakaldte orthodoxe Kirkelærere.

stus, staae just derved i et nøiere Forhold til ham, i et nøiere Forhold til hverandre, og dette Forhold kan ikke tillade, at de ere uden Sympathie for hverandre. Ja! jeg føler mig endogsaa bevæget til at gaae videre, og paastaae: at selv de, der, af en eller anden Grund, ikke have naaet til Troen paa Frelseren, men have Troen paa den eneste, sande Gud tilfælles — umulig kunne være uden Sympathie for hverandre paa Religionens Gebet, og hvor skulde de kunne det, naar de have tilfælles Troen paa det Væsen, som er det alfuldkomne, algode, alvise og almægtige? Det maatte altsaa være en Hedning, der hverken troede paa Gud eller Christus, om hvem en Christen kunde sige: at han ikke havde „den mindste Sympathie" med ham! Dette kan ogsaa, til en vis Grad, forsvares af det N. T., thi Frelseren siger, (Math. 18), at naar En frugtesløst er bleven paamindet, saavel privat af enkelte Medlemmer, som offentlig i Menighedens Nærværelse, skal han betragtes „ligesom en Hedning og Tolder" (V. 17). Og hvad det angaaer, at skille sig fra, eller afskye En, paa Grund af Menings- eller Troes-Forskjel, saa vil det, ifølge Apostlenes Lære, alene være christeligt, naar Forskjellen angaaer noget aldeles Fundamentalt; hvorfor ogsaa den Apostel, som saa ofte hvilede ved Frelserens Bryst, og som har tilegnet sig og gjengivet os det Inderste og Dybeste i Christendommens Aand og Væsen, kun har anført et eneste Kjætterie, et eneste Tegn paa falske Lærere; dette nemlig: „at hver Aand som ikke bekjender Jesum Christum at være kommen i Kjødet, er ikke af Gud, og denne er Antichristens Aand." Dette var hans eneste theoretiske Beviis for, at En ikke var Christen, den praktiske Deel af dette Beviis meente han maatte staae og falde med Kjærligheden. Naar vi nu gaae udfra denne apostoliske Betragtningsmaade, og finde, at de kun ophævede

Samfundet med og afskyede Saadanne, som, med Hensyn til Troen, manglede den Grundvold, hvorpaa den christelige Bygning alene kunde bygges, saaat, hvis den var borte, kunde der ikke være Tale om Antagelsen af det, der skulde bygges paa den, og med Hensyn til Livet, den Grundkraft, som alene gjør Livet til et christeligt Liv — men forresten anbefalede de Øvrige Svage i Troen, eller Vildfarende i det Underordnede, til de Rettroendes og bedre Oplystes kjærlige Omsorg, forat udjævne Forskjellighederne — saa see vi allerbedst, i hvilken skjærende Modsætning den af Pastor Grundtvig brugte Fremgangsmaade staaer hertil. Han mener vel, at man ikke bor forfolge Baptisterne; men anfører blot udvortes, nærmest juridiske og politiske eller statskirkelige Grunde derfor! (Kongeloven 2c.); han giver fremdeles sin Stemme, og flere om han kunde, imod Religionsforfølgelse, men har ikke den allerringeste Sympathie for dem, hvis Forsvar han har paataget sig! Det vil sige med andre Ord: han mener at man bor afholde sig fra Religions-Forfolgelse imod Baptisterne, ikke fordi den christelige Kjærlighed indvortes byder det, heller ikke fordi Baptisterne i og for sig, betragtede som en christelig Sect, uretfærdigen forfolges — tvertimod synes han at ansee dem for saa ringe (nichtswürdige) og maaskee saa smudsige, at man helst bor undgaae at indlade sig noget med dem, da det snarere vilde skade end gavne baade Stat og Kirke, og mener derfor: at man gjør rettest i, at „lade dem skjøtte sig selv."

Det vil nu, som jeg troer, være klart af det Foregaaende: at dette Forsvar i sin Grund er uægte, og staaer i et skjævt Forhold saavel til Christendommens indre Væsen, som ogsaa til den christne Personligheds Tro og Grundsætninger, fra hvilken det maa antages at hidrøre, og det er derfor ganske naturligt, at

det ikke har kunnet trænge igjennem eller bevirke det, som det, idetmindste udvortes, sigtede til; ja, at det sandsynligviis har skadet denne Sag mere end det har gavnet den.

Det har ikke været uden en vis smertelig Følelse, at jeg har anstillet disse Betragtninger over Grundtvigs lille Skrift, og jeg har derfor, som Læseren vil see, her nærmest maattet udtale Følelsen af Sorg og Bedrøvelse. Thi det er naturligt, at det Forfald af Christendommen, et saaledes beskaffent Forsvar for en christelig Sag beviser, nødvendigviis maa fremkalde disse Følelser i enhver Sjæl, der har smagt Guds gode Ord, og den tilkommende Verdens Kræfter, der har følt Guds Fred og Guds Kraft i sit Inderste, og det Livs Salighed, hvis eneste sunde og vederqvægende Luft er Kjærligheden, saaat den altsaa, hvor Livsluften mangler dette levendegjørende Princip, føler sig ængstet, trykket og besværet. Pastor Grundtvig har undgaaet, men ogsaa kuns undgaaet, at anklage Baptisterne, eller ligefrem drage tilfelts imod dem, og han har heller ikke, som saa mange Andre, meent, at de burde udryddes og paa alle Maader undertrykkes; og det var saaledes ikke nærmest Følelsen af Indignation der fremkaldte disse Bemærkninger.

Men desuagtet var det saalangt fra, at det christelige Sind kunde føle sig tiltalt eller tilfredsstillet ved dette Forsvar, at det tvertimod maatte blive nedstemt og nedtrykt ved at see, hvorledes det, som aandeligen skal dømmes, — og kun ved at dømmes saaledes retteligen kan dømmes, — bliver dømt paa en udvortes og verdslig, juridisk eller politisk Maade.

Ligesom nu denne Fremgangsmaade i sin Grund er falsk, saaledes er den ogsaa fordærvelig i sine Virkninger; thi deels er den Christendommen uværdig og skadelig, deels nedværdigende for en christelig Lærer, deels uret-

færdig imod dem, mod hvilke den anvendes, deels endelig fordærvelig for Andre.

1) Forsømmer man saaledes at anvende de Kræfter, som af Gud og Religionens guddommelige Stifter og dens første Forkyndere ere givne og anviste i selve Religionen og dens Væsen, forat forsvare eller bekjæmpe det, som hører til dens Gebet, idet man troer: at dette rigtigere skeer med andre, Religionen fremmede Vaaben. Men herved nedværdiger man aabenbart, forsaavidt det staaer til En, den christelige Religion og dens Kraft, og giver derved Anledning til, at Guds og Christi Navn og Herlighed nedsættes eller bespottes af dem, som staae udenfor, eller mangle Troen. Noget Lignende bebreider Paulus Jøderne (Rom. 2, 24), fordi de viste dem uværdige til at være Guds udvalgte Folk.

2) Viser man herved, at man selv ikke har forstaaet og tilegnet sig Religionens indre Væsen og Kraft, thi ellers vilde det være ubegribeligt, at Nogen, i de Sager, som vedkomme Religionen, kunde forsømme at tage Hensyn til disse Kræfter, og anvende dem, tvertimod ville de, retteligen forstaaede og tilegnede, ikke kunne andet end gjøre sig gjældende, og hvor dette ikke er skeet, er man altsaa berettiget til at slutte, at de ikke ere tilstede. Fremdeles: naar Paulus 1 Cor. 6, 2. siger: „at de hellige (de Christne) skulle dømme Verden" — hvorved Apostelen sandsynligviis har meent: at de Christne, der have optaget i sig det christelige Princip, og netop i samme Grad, som de have optaget det i sig, ere istand til at bedømme Menneskehedens vigtigste Anliggender, ja, istand til at holde Dom over Menneskeslægten (overhoved dømme Verden) — hvor kan saa dette nogensinde tænkes at gaae i Opfyldelse, naar en Christen i sin Dom, selv om de aandelige Ting, ikke følger Christendommens Grundprincip, selv gjennemtrængt af Christendommens Aand og Kraft?

3) Foruden at man nedværdiger den christelige (Aandens) Religion, og fornedrer sig selv, betragtet som denne Religions Bekjender og Lærer, handler man uretfærdig imod Andre; thi ved at anvende en falsk Maalestok i at bedømme Andres Tro og Sædelighed, er det baade naturligt og nødvendigt, at det, som dømmes, stilles i et aldeles falsk Lys, saaat ikke blot Meget af det, som i Tro og Levnet er Sandt og Christeligt ansees for det Modsatte, men at selv Tanker og Bevæggrunde, der dog ikke komme tilsyne, uretfærdigen underlægges dem, der saaledes dømmes. Dette, som af Biskop Mynster er drevet til det Allerydersle (see ovenfor S. 49—50. 58—61), er vel ikke udtalt af Pastor Grundtvig, der har afholdt sig fra, men desværre kun afholdt sig fra al Bedømmelse af Baptisterne, og har ladet sig nøie med at sige: „at han ikke har den mindste Sympathie med dem;" men noget Lignende maa dog consequent blive Resultatet af Pastor Grundtvigs Anskuelse i denne Sag; thi kun om Saadanne, hvis Tro og Levnet man i det Hele taget finder forargeligt og afskyeligt, kan man erklære, „at man ikke har den mindste Sympathie med dem".

4) Paadrager man sig herved en svær Brøde med Hensyn til de øvrige Christne, der vel ikke dømme, men ere Vidner til denne Fremgangsmaade; thi ogsaa dem bedrager man, og forfører dem til den samme Uretfærdighed imod deres Brødre, og Formastelighed imod Gud og Religionen, som man selv, til sin egen Nedværdigelse, Fare og Undergang, har gjort sig Skyld i.

Det endelige Resultat af disse Betragtninger bliver da dette: At den Maade, hvorpaa Pastor Grundtvig er gaaet frem i sit Forsvar for Baptisternes Religionsfrihed — selv under den Forudsætning, at det er fremgaaet af, om ikke ægte, saa dog velmeente Bevæggrunde — **ligesaalidt** er skikket til at befordre den

sande Christendom iblandt Menneskene, som deres Færd, der søge at haandhæve den saakaldte Christendom ved paa en uchristelig og voldsom Maade, at udrydde og undertrykke det, som de ansee stridende derimod. Dette, at saavel de, der forsvare, som de, der bekjæmpe en christelig Sag i en Christen Stat, have gaaet frem paa en Maade, der ligger udenfor og strider imod den christelige Aand og Grundprinciper, — er ikke lidet sørgeligt! Ja, man maa føle sig opfordret til at spørge: hvad vil der blive af den sande Christendom i en saadan Stat eller Statskirke? Hertil kan vel ingen Dødelig give et bestemt Svar, og derfor maae alle Guds og Christi sande Venner berolige sig ved, at sætte sin urokkelige Tillid til den, der gav os Frelseren, og sikkerlig vil give os alle gode Ting med ham. Denne ved Faderen almægtige, guddommelige Frelser vil styre sin Kirke saaledes, at den, selv gjennem Modstand, Vildfarelser og uchristelig Fremgangsmaade, bestandig mere og mere vil nærme sig sit høie Maal, som er: at optage i sig og fuldkomment beherskes af Guds og Jesu Christi Aand, og indbyrdes forenes ved den Alle omsluttende, Alle gjennemtrængende guddommelige Kjærlighed.

Andet Afsnit.

Baptismens eller Baptisternes Forhold til Kirken, nærmest den Lutherske.

I det foregaaende Afsnit er det bleven paaviist, hvor ugrundet og uretfærdigt det er, i Almindelighed at slaae Baptister og Anabaptister sammen, samt at Baptisterne specielt med Hensyn til det Principale i hele deres Opfattelse af Daabslæren og Daabshandlingen, med Grund kalde sig selv og fordre sig kaldte Baptister, og endelig at Baptisterne, som Følge heraf, overeensstemmende med Retfærdighed, ikke kunne behandles som hine Anabaptister o. s. v.

Men det er let at forudsee, at de kirkelige Theologer, og Andre, som troe, at enhver Afvigelse fra Kirken, navnlig Baptisternes, er en Vildfarelse, ville svare: at fordi Baptisterne have faaet Ret imod Anabaptisterne, beviser det dog ingenlunde deres Ret imod Kirken, og kan ikke begrunde deres Afvigelser fra den. Som en Følge heraf vil det blive nødvendigt at undersøge, om Kirken da har Ret imod Baptisterne, og om de meget kirkelige Theologers Paastande, i deres Modsætning til Baptisternes, kunne forsvares, samt, om deres Udvikling og Begrundelse af de christelige Troeslærdomme, navnlig dem, hvori Baptisterne afvige fra Kirkens Lære, er af den Beskaffenhed, at hine Theologer overhoved kunne ansees qvalificerede til at være Baptisternes Dommere?

I dette Afsnit skulle vi derfor gaae ind paa Forholdet mellem Kirken og Baptisterne, saaledes: at der først gives en Sammenstilling af Kirkens og Baptisternes Lære, denne derpaa forsvares, men hiin bekjæmpes, de kirkelige Theologers navnlig Biskop Fabers mange sig selv modsigende Meninger paavises, og deres Forsøg paa at forsvare Barnedaaben endelig gjendrives.

1ste Capitel.

Modsætningerne mellem Baptisternes og Kirkens Lære, samt Beviser af Skrift og Christendom for Baptisternes Lære nærmest om Daaben.

Det vil ikke være upassende her at fremsætte Baptisternes Lærdomme forsaavidt de afvige fra Kirkens Lære, saaledes, at den Modsætning dertil, som Kirkelæren indeholder, tillige angives. Dette menes at være hensigtsmæssigt for Tydelighedens og en bedre Oversigts Skyld, saavel fordi deres Lære i det Foregaaende tildeels er bleven berørt, forsaavidt det var nødvendigt til at udhæve Modsætningerne imellem dem og Anabaptisterne, som fornemmelig fordi den følgende Udvikling gaaer ud paa at vise, hvorlidet Kirken, paa Grund af Baptisternes Afvigelser fra den, er berettiget til at optræde som deres Dommere og fordømme dem, da flere af dens (Kirkens) Læresætninger findes at være meget mindre begrundede i Skrift og Christendom end Baptisternes Lære. Enhver Christen, som ikke anseer denne Sag sig aldeles uvedkommende, vil, ved at see Modsætningerne stillede ligeoverfor hinanden, bedre blive istand til at bedømme dem, og i alt Fald faae Leilighed til foreløbigen at kjende disse Modsætninger, forsaavidt de ikke iforveien vare ham bekjendte, og saaledes til at overveie, hvilke af dem meest tilfredsstille ham, og tiltale hans religiøs-christelige Sind og

Sands. Han vil saaledes blive mere modtagelig for og forberedt paa den følgende Udvikling, idet han ved dens Gjennemlæsning kan have de her fremstillede Modsætninger for Øie*).

a. Læren om Daaben.

1) **Baptisterne:** den sande christelige Daab forudsætter en vis Underviisning, **Meddelelse af Ordet, Omvendelse og Tro.**

Kirken: Underviisning og Omvendelse behøves ikke til Daaben, og hvad Troen angaaer, saa antages der, **enten:** at det spæde Barn kan troe **eller:** at Kirken troer i Barnets Sted(!)

2) **Baptisterne:** derfor, — da, ifølge Christi og Apostlernes Lære og Vedtægt, Omvendelse og Tro bør gaae forud for Daaben — **kunne kun Voxne døbes.**

Kirken, som igjennem saamange Aarhundreder har brugt Barnedaaben, siger naturligviis: de spæde Børn baade kunne døbes og bør døbes; den augsb. Troesbekjendelse 9 Art. "om Daaben lære de (Lutheranerne) at de smaa Børn skulle døbes" o. s. v.

3) **Baptisterne: Daaben er en Pagt**, og kun ved de Voxnes Daab kan der oprettes en Pagt mellem Gud og de enkelte Mennesker, thi til en Pagt udfordres der Selvbevidsthed hos begge Parter, uden hvilken Løvter, der angaae Menneskets aandelige Deel, hans Personlighed og dennes Forhold til Gud, ikke kunne gives og modtages, ei heller Forpligtelser indgaaes.

Kirken anseer ogsaa Daaben for Pagt, men mener: at denne Pagt ligesaagodt kan oprettes ved Barnedaaben (!)

*) Da Læren om Daaben udførlig afhandles i det Følgende, fremsættes foreløbigen kun de nøgne Modsætninger; hvorimod de øvrige Puncter, hvortil der idet Følgende ikke kan tages specielt Hensyn, noget udførligere udvikles, og tilføies enkelte Bemærkninger.

4) **Baptisterne:** Daaben (de Voxnes Daab) bør skee ved Neddyppelse, thi kun saaledes kan Daaben være det passende og fuldstændige Tegn (Symbol) paa den foregaaende Omvendelse og Afdøen fra det syndige Levnet, og den aandelige Opstandelse til et nyt og bedre Levnet, som skal følge paa Daaben (Rom. 6, 3, 4. følg. og Col. 2, 12.), og paa denne Maade er Daaben betegnet og brugt af Christi Apostle og samtidige apostoliske Mænd.

Kirken, som har adopteret Overøselse eller Bestænkelse, mener at Neddyppelsen ikke behøves.

5) **Baptisterne:** Daaben, selv den fuldstændige, (de Voxnes Daab) skjænker ligesaalidt, som Sacramenterne overoverhoved, den hellige Aand, eller bevirker Syndsforladelse, den tilsiger dette kun, eller giver Løvte derom under ganske andre Betingelser.

Kirken derimod antager at begge Dele og meget Mere gives Menneskene, selv ved Barnedaaben. Den augsb. Troesbekjendelse 2 Art.: „at Mennesket formedelst Daaben gjenfødes ved den hellige Aand" hvilken Gjenfødelse (!) menes at burde sættes den physiske Fødsel saa nær som muligt, paa Grund af at Arvesynden ellers „fordømmer" Mennesket, og „paafører det den evige Død" (!). I 5te Art. siges der: at „den hellige Aand ogsaa skjænkes ved Sacramenterne" og Luth. lille Catech.: "Daaben bevirker Syndernes Forladelse frelser fra Døden og Djævelen"(!) o. s. v.

6) **Baptisterne** skjelne derfor imellem Vanddaaben og Aandens Daab, hiin bevirker ikke denne, denne er aldeles uafhængig af hiin. Dette sees af det N. T., da Aanden baade meddeeltes for Daaben, Ap. Gjern. 10, 44. o. flg., og først længe efter Daaben 8, 16, 17. Ligesom Aands- og Ilddaaben udtrykkeligen skjelnes fra

Vanddaaben, (Math. 3, 11. Marc. 1, 8. Luc. 3, 16. Ap. Gj. 1, 5. 2, 4.) og modsættes denne.

Kirken mener: at Vanddaaben og Aandens Daab ere forenede, saaledes, at denne meddeles ved hiin. Luth. lille Catech.: „efter sin Barmhjertighed frelste han os ved Igjenfødelsens Bad og Fornyelsen i den hellige Aand." (Tit. 3, 5.)

7) **Baptisterne** antage ikke at Daaben er nødvendig til Salighed. Da Saligheden i saa Fald vilde blive afhængig saavel af en udvortes Handling, som af mange andre tilfældige Omstændigheder, der i Virkeligheden Intet kunne gjøre dertil; men derimod ikke af Gud, af hvem dog netop Saligheden — især naar Talen er om et spædt Barn, der endnu Intet har gjort, godt eller ondt — alene maa tænkes afhængig.

Kirken derimod undseer sig ikke ved at paastaae: „**at Daaben er nødvendig til Salighed**"(!) den augsb. Troesbekjendelse Art. 9: „om Daaben lære de (Lutheranerne) at den er nødvendig til Salighed"(!) o. s. v.

Paa Grund af alt dette mene **Baptisterne**, at Kirken aldeles har forvandsket Daaben, saavel i Theori (Læren om dens Væsen og Virkninger) som i Praxis (Handlingens Ydre, Symbolet), saa at Kirkens Daab ikke er at ansee som den af Christus indstiftede, og af Apostlene brugte Daab, og altsaa maa erklæres for ugyldig og forkastes. **Kirken** mener naturligviis det Modsatte, men kan forresten ikke begrunde sin Mening med andre Beviser, end at dens Daab er tidlig bleven indført i Kirken, og antaget af den, og at den har bestaaet igjennem Aarhundreder, selv siden Luthers Reformation o. s. v., med andre Ord: den har kun sin egen Anciennitet og Autoritet at sætte imod Christi og Apostlenes. Disse og andre kirkelige Argumenter for Bar-

nedaaben ville blive prøvede i det Følgende; men nu gaae vi over til at fremstille Modsætningerne mellem Baptisterne og Kirken i

b. Læren om Nadveren.

I denne Lære kunne vi skjelne fire Momenter:

1) Handlingens Ydre.
2) Handlingens Opfattelse, og navnlig Forklaringen af Indstiftelses-Ordene.
3) De Virkninger, som tillægges dette Sacrament; og
4) Spørgsmaalet om, hvem der skal nyde Nadveren.

1) Med Hensyn til Sacramentets ydre Form, iagttage Baptisterne den Maade, hvorpaa denne hellige Handling i det N. T. angives at være bleven indstiftet af Frelseren, og som, paa en ubetydelig Forandring maaskee nær, ogsaa senere findes antydet af Apostelen Paulus. De sidde nemlig forsamlede i en Kreds, Mænd og Qvinder hver paa sin Side af Nadverbordet, og Administrator ved Bordenden. Handlingen aabnes med Bøn, og et kort Foredrag, hvori udvikles Nadverens Betydning og dens værdige Brug. Menigheden afsynger nu staaende med Haand i Haand et dertil passende Psalmevers, og efterat have sat sig, oplæses Texten 1 Cor. 11, 23—28; derpaa tages Brødet, der er usyret, og med Taksigelse brydes det af Administrator. Det brudte Brød*) afgives da med Ordene: „tager og æder, dette er Jesu Legeme, som brydes for Eder, dette gjører til hans Ihukommelse" til den Broder, der sidder nærmest, og afgives da fra den Ene til den Anden,

*) De ansee nemlig saavel Brødsbrydelsen, som Taksigelsen for "umistelige Stykker, som han selv (Herren) har brugt og indstiftet," (see P. Mønsters ovenfor anførte Erklæring, S. 20). At Brødsbrydelsen blev brugt af den første apostoliske Menighed sees desuden af Ap. Gj. 2, 42.

indtil det igjen kommer tilbage til Administrator, der ogsaa nyder deraf. Paa samme Maade forholdes med Kalkens Uddeling med Ordene: „det er Jesu Blod, drikker alle deraf, dette gjører til hans Ihukommelse." Derefter afsynger Menigheden staaende Haand i Haand et dertil passende Psalmevers og paamindes af Administrator om, især i **Liv og Levnet at efterligne Frelseren***), men ogsaa med Frimodighed, hvor det gjøres fornødent, efter hans Befaling, at forkynde hans Død indtil han kommer. Derefter sluttes med Bøn, Taksigelse og den apostoliske Velsignelse, og Forsamlingen hæves.

NB. ved enkelte Leiligheder, saasom ved fremmede Brødres Besøg o. desl. kan der, naar det af Vedkommende forlanges, holdes Herrens Nadvere med enkelte Personer, hvor dog ikke hele Menigheden er tilstede **).

Af det her Anførte vil Enhver selv kunne see de Forskjelligheder, der finde Sted meliem Kirken og Baptisterne i Nadverens Administration, og det er saaledes overflodigt, yderligere at paavise dem. Jeg skal kun, med Hensyn til disse Forskjelligheder, bemærke: for det første, at Handlingen, saaledes som Baptisterne administrere den, overhoved synes bedre at svare til den Hensigt, i hvilken den fra først af er indstiftet, samt i det Hele taget at være mere betegnende, end den er, saaledes som Kirken bruger den. For det andet indrømmes det gjerne, at det tildeels kan

*) I den danske Kirkes Ritual findes der ingen saadan Paamindelse iblandt de Ord, Præsten har at sige til Communicanterne; derimod forsikkrer han dem om: „at den Herre Jesus Christus, som nu har spiset og skjenket dem med sit hellige Legeme og Blod, **dermed** har fyldestgjort for alle deres Synder" o. s. v. Man skulde næsten troe, at der ved disse Ord var lagt an paa, at skaffe Syndssikkerheden en saa **stærk Befæstning**, som muligt.

**) Den her anførte Beskrivelse af Nadveren er taget af Baptistforstanderens til Hs. Majestæt Kongen indgivne Troesbekjendelse.

have sine Vanskeligheder, at administrere den saaledes i de kirkelige Menigheder, som ere meget talrigere; men jeg kan dog ikke indsee nogen tilstrækkelig Grund, hvorfor Brodsbrydelsen er bleven afskaffet, da den ligesaavel maa kunne finde Sted i talrige Menigheder, og uden al Tvivl er meget mere betegnende.

2) Baptisterne opfatte Nadveren som et Erindringsmaaltid, d. e. som et Maaltid, der er indstiftet af Frelseren, i den Hensigt at de, som have sluttet sig til ham i og ved Troen, paa denne Maade skulle igjenkalde i deres Erindring Mindet om hans Lidelse og Død, og derved knyttes endnu fastere saavel til ham, som til hinanden indbyrdes. De lægge altsaa en særdeles Vægt paa de Ord „at forkynde Herrens Død indtil han kommer" d. e. **Christi altopoffrende Kjærlighed**, der endog hengav sit Liv forat frelse Menneskeslægten, og de ansee dem selv ved Nadverens Nydelse „forpligtede til denne Forkyndelse" (see Monsters Erklæring S. 20) de Ord: „dette er Jesu Legeme, som brydes for Eder, dette er Jesu Blod" forklare de omtrent som en Deel af de Reformerte og flere ved: „**det betyder**," eller med andre Ord: de mene, at Brødet som brydes, billedlig skal fremstille Christi Legeme, hengivet til Pinsler og Død, og Vinen Christi udgydte Blod. Naar altsaa den lutherske Kirke antager: at Communicanterne ved Nadveren **reelt** og **substantielt** nyde Christi Legeme og Blod, saa forkaste Baptisterne dette aldeles; thi de mene, at her kun kan være Talen om en aandelig Nydelse, et aandeligt Samfund med Frelseren, som ikke engang kommer istand ved Nadveren — den maa nemlig allerede iforveien være tilstede i og med Troen paa Christus — men kun **ved den** oplives og forhøies, eller faaer en større Kraft og Liv, og de udvortes Tegn herfor afgive

Brødet og Vinen. Baptisterne høre altsaa aabenbart nærmest til de Reformerte, med Hensyn til Opfattelsen af Nadverlæren; og hvormange, saavel Theologer som Ikketheologer, ere der vel ikke i den lutherske Kirke, der enten hælde til, eller virkelig hylde den reformerte Opfattelse af denne Lære, og saaledes, med Hensyn til den, kun af Navn ere Lutheranere?

3) Med Hensyn til Sacramentets Virkninger siger P. Mønster i sit Troes-Forsvar til sin Defensor: „I Nydelsen af Herrens Nadvere antage vi ikke, at der ligger nogen magisk Kraft til Syndernes Forladelse, evigt Liv og Salighed." Fremdeles: „vi ansee saaledes vel med den lutherske Kirke Daaben og Nadveren for Naademidler, men vi ansee dem ikke med denne for Midler, hvorved Naaden erlanges, men for Midler, hvormed vi bestyrkes i Troen, Naaden og vor Børneret hos Gud, og see deri, et Beviis paa Guds uendelige Kjærlighed mod sine Børn, at han ved disse synlige Midler har villet komme vor Sandselighed til Hjelp, forat vi desbedre skulle kunne fatte det Rigdoms Dyb paa hans Miskundhed og Kjærlighed mod den faldne Menneskeslægt, og Opreisningen ved Sønnen, vor Herre Jesum Christum, hvis Død og Opstandelse vi derved forpligte os til at ihukomme og forkynde, indtil han kommer." Fremdeles: „den Lære, at Syndsforladelse og Salighed faaes i Nadveren, har her den meget skadelige Virkning, at aabenbare Syndere, der ikke ville omvende sig*), løbe til Alters hvert Øieblik forat

*) Det er desværre vistnok altfor sandt, at Mange gaae til Alters uden at ville omvende sig, d. e. uden det oprigtige Forsæt, at rense sit Hjerte, og forbedre sit Levnet, og uden at have begyndt dermed, hvilket de dog burde, inden de gik til Herrens Bord. Et sørgeligt Beviis herpaa er det i Mønsters Erklæring anførte Exempel (see Side 20).

hente Syndsforladelse, og neddysse derved den vaagnende Samvittighed, istedetfor at søge den Syndsforladelse ved Troen paa Jesu forsonende Lidelse og Død, frugtbringende i et helligt og ustraffeligt Levnet."

Naar altsaa Kirken lærer, „at den hellige Aand skjænkes ved Nadveren (Sacramenterne," see den augsb. Confession 5 Art.) eller: at der ved dette Sacrament gives „Syndsforladelse, Liv og den evige Salighed," kun under den Betingelse, at vi modtage Brød og Viin, og **troe paa disse Ord**: „som udgydes for Eder til Syndernes Forladelse," saa er det begribeligt, at Baptisterne forkaste disse overordentlige Virkninger, der tillægges Nadveren, thi de henføre disse aandelige Virkninger og Goder alene til den sande og levende Tro.

Det kunde muligen synes, at de af Luth. lille Catechisme ovenfor anførte Ord indeholdt en Mening, der ikke er væsentlig forskjellig fra Baptisternes, da der fordres Tro paa begge Steder. Men ved at see hen til den nærmere Forklaring, kunne disse Anskuelser ikke forenes; thi Baptisterne fordre „en Tro paa Jesu forsonende Lidelse og Død, der viser sig frugtbringende i et helligt og ustraffeligt Levnet," med andre Ord, en **fyldig Tro**, ikke en nøgen historisk Tro paa, eller **Antagelse af noget**. I Catechismen derimod siges der, at de Ord: „det (Christi Legeme) gives for Eder" og „det (Christi Blod) udøses til Syndernes Forladelse, ere, tilligemed den legemlige Æden og Drikken, Hovedstykket i Sacramentet, og at hver den, der troer disse Ord, han har alle de Ting som de tilsige, nemlig Syndernes Forladelse"(!) Og strax efter, i det sidste Stykke, hvor Sacramentets værdige Brug omtales, hvor altsaa de Betingelser, som udfordres fra Menneskets Side, forat de ovenfor omtalte Virkninger kunne foregaae, fremsættes — siges der: „men **den er**

virkelig værdig og velberedt (til at annamme dette Sacramente) **som troer disse Ord:** det gives for Eder; og det udøses til Syndernes Forladelse o. s. v." Men hvo indseer ikke, at denne Tro kan være tilstede hos En, uden at han derfor er i Besiddelse af den sande Tro, som allerede bærer i sig Spiren til et gudeligt Levnet, der altsaa som saadan er Gjenstand for Guds Velbehag, og, for Menneskets Vedkommende, betinger Syndsforladelsen? Læren om hiin **blotte, nøgne Tro,** som saa mange Steder er fremherskende i den lutherske Theologie, er en høist **fordærvelig Eensidighed,** som ikke kan andet end gjøre den sande, levende Christendom meget mere Skade end Gavn, og hos utallige frembringe og foraarsage Syndssikkerhed, istedetfor at opvække Anger og Fortrydelse, en alvorlig og oprigtig **Hensøgen til Gud, Stræben efter at gjøre Guds Villie, og** ved et christeligt Levnet at tækkes ham. **Dette,** som er **aldeles uundværligt,** findes ikke antydet med et eneste Ord i Catechismen, og der fordres kun den nøgne Tro paa, eller Antagelse af de Ord: „det gives for Eder, og udøses til Syndernes Forladelse." Slige Sætninger, der indeholde en meget farlig, det christelige Liv undergravende Eensidighed, burde aldrig fremsættes, uden at den anden, aldeles nødvendige Side af Sagen, *tillige blev fremhævet,* **men allermindst i en Catechisme,** der kun indeholder nogle korte Kjærnesætninger af den christelige Troeslære, som enhver Christen skal lære og troe, og desuden, som Børnelærdom, indpodes den Unge, og hos de Fleste udgjør, om ikke hele deres christelige Kundskab, saa dog Grundlaget for al deres Tro og religieuse Dannelse. Jeg maa derfor, ogsaa i dette Punct, give Baptisterne Ret i deres Afvigelse fra den kirke-

lige Lære og Tro. Dette foreløbig, jeg haaber snart udførligere at kunne drøfte dette vigtige Spørgsmaal.

4) Det fjerde Differentspunct i Læren om Nadveren angaaer det Spørgsmaal: hvem der skal ansees værdig til dens Nydelse. **Kirken** har i **Praxis** gjort gjældende, at alle, som ved Daaben ere indlemmede i den, og siden confirmerede, kunne stedes til Nadveren (Alterets Sacramente) *), og den har saaledes endogsaa givet Slip paa den tidligere Disciplin, der tildeels bestod i, for en Tid, paa Grund af begaaede Forbrydelser og Laster, eller overhovedet uchristeligt Levnet, at udelukke fra Herrens Bord. I **Theorien** er det derimod ikke saa, hvilket den 12te Artikel i den augsburgiske Confession klarligen beviser; thi Reformatorerne kunde dog visselig ikke tale om Bod og Poenitentse, naar det havde været deres Mening, at Enhver som melder sig hos Vedkommende til Communion — selv den, der var besmittet med aabenbare Synder og Laster — uden videre skulde blive tildeelt Syndernes Forladelse, selv om han aldeles ikke følte nogen Anger og Sønderknuselse over de begaaede Synder, eller bar i Hjertet den Tro, som skal være Spiren til den paafølgende Forbedring, der allerede før Absolutionen bør være tilstede som Sindsstemning, for siden at vise sig i et forbedret Levnet. Artiklen lyder saaledes: „Om Poenitentse lære de, at de, som efter Daaben ere faldne i Synd, kunne paa hvadsomhelst Tid, naar de omvendes, erholde Syndernes Forladelse, og at Kirken ikke maa nægte Saadanne Absolution, som komme til Bod og Poeni-

*) Ordet Sacrament bruge Baptisterne egentlig ikke, og da de ikke troe, at Brugen deraf er foranlediget ved Skriften, ansee de det ikke for et skriftmæssigt Udtryk; iøvrigt mene de, at man nok kan bruge det, kuns ikke i den Betydning, hvori det bruges i Kirken.

tentse. Men denne bestaaer egentlig af disse tvende Stykker. Den første er Sønderknuselsen, eller den Skræk, der indjages Samvittigheden, naar den har erkjendt Synden. Den anden er Troen, som undfanges af Evangeliet eller Absolutionen, og troer, at Synderne forlades formedelst Christum, og trøster Samvittigheden og frier den af Skræk. Derefter skal de gode Gjerninger følge, som ere den sande Bods og Poenitentses Frugter (som Johannes siger Math. 3: „bærer Omvendelsens værdige Frugter")." Disse af Reformatorerne opstillede Fordringer staae aabenbart nutildags som Noget, der vel endnu vedbliver at udgjøre en Bestanddeel af Kirkens Symboler, paa hvilke Kirkens Sjælesørgere aflægge deres Saligheds-Eed, men som forresten staaer der som et dødt Bogstav, som der ikke mere tages Notice af*).

*) Man er saa langt fra nutildags ved denne Handling at tage Hensyn selv til aabenbare Synder og Laster, eller bekymre sig om, hvem der nyder værdigen og hvem uværdigen, at man endogsaa ikke gjør sig den mindste Uleilighed for, at efterforske, om det første kan antages eller ikke. Det er derfor heller ikke til at undres over, at en stor Deel af den christne Menighed, der, ifølge den lutherske Kirkes Troeslære og Statskirkens Bestemmelser, egentlig skulle nyde og ansees qvalificerede til at nyde Nadveren, ikke mere gjøre Brug deraf, da de ikke kunne andet end blive opmærksom paa, hvor lidet denne Handling har at betyde, ifølge den nuværende kirkelige Skik og Brug; de kunne ikke undgaae, at fatte Ringeagt for det, som saaledes misbruges, og ansee det for en ligegyldig Sag, eller ogsaa betragte den som Noget, der meget mere befordrer Skinhellighed og Hykleri end nogen sand Religiøsitet, eller virkelig aandelig Forening med Guddommen, hvilket dog skal være Handlingens Hensigt; og derfor troe de at gjøre rettest i, at afholde sig derfra. Paa den anden Side maa Kirken og Clerestiet finde sig i, at det gaaer saaledes, og de formaae ligesaalidt at tilveiebringe nogen Forandring heri, som de ere istand til at kunne sige, om de, som nyde Nadveren, eller de, der afholde sig fra

Baptisterne mene derimod, at kun de Troende, eller — forsaavidt Talen er om aabenbare Syndere — kun virkeligen angrende og bodfærdige Syndere kunne og bør stedes til Herrens Bord, thi da de ansee det at være „et Ihukommelses-Maaltid om Frelseren" troe de, „at den kun skal nydes af ligesindede troende Mennesker, som sammenknyttes ved eet Samfundsbaand, som Lemmer af det samme Legeme, Jesus Christus, til at have indbyrdes Kjærlighed, og elske ham over alle Ting" o. s. v. (see Mønsters Erkl. S. 20). De mene derfor, at det er urigtigt, at Nadveren i Statskirken uddeles til Alle uden Forskjel, da det saaledes er aabenbart, at baade Troende og Vantroe, Gudfrygtige og Ugudelige, Hellige og Vanhellige blive deelagtiggjorte i Herrens Nadvere, og det endogsaa uden at der gjøres noget for, saavidt muligt at forvisse sig om, at de føle en sand Anger og Fortrydelse over Synden, og bære i det mindste en Gnist af den sande Tro i deres Hjerte.

Baptisterne lade heller ikke Skriftemaal eller Absolution gaae forud for den hellige Nadvere, efterdi de mene, at det, at forlade Synderne, alene tilkommer Gud, saaat Lærerne i Kirken hverken kunne forlade eller beholde Menneskene deres Synder, men at Enhver alvorligen bør prøve sig selv, og saa æde af Brodet og drikke af Kalken (1 Cor. 11, 28). Maaskee ville de kirkelige Theologer, ifølge deres som oftest overfladiske og udvortes Betragtningsmaade, finde en Modsigelse deri: at Baptisterne paa den ene Side

den, ere de meest ægte Christne; men dette er saare naturligt, da Ingen bliver prøvet, hvorvidt Anger og Omvendelse virkelig er tilstede hos ham eller ikke, og Alting saaledes gaaer med den **sødeste Nøisomhed og forbliver i den saligste Ro.**

udelukkes af Menigheden, og optage igjen angrende Syndere o. s. v., medens de, paa den anden Side, ikke tiltroe sig selv eller noget Menneske Magt til, at meddele Syndsforladelse; men heri ligger ingen Modsigelse, thi de hverken kunne eller ville sætte deres Dom istedetfor Guds, og erkjende, at deres Udelukkelse og Optagelse kun er begrundet paa en usuldkommen, feilbar menneskelig Dom eller Skjøn, og derfor ikke kan træde istedetfor den Alvidendes suldkomne og ufeilbare Dom. De bruge derfor Kirke-Disciplinen, for, saameget som muligt, at rense Samfundet, men antage forresten, **at Syndernes Forladelse beroer alene paa Menneskets indre Forhold til Gud.**

Heraf sees da, at Baptisternes Fremgangsmaade i dette Punct er aldeles consequent, thi da de ikke tilstede Nogen at nyde Nadveren undtagen saadanne, som de antage for troende Christne, eller — hvis de før have gjort dem skyldige i aabenbare Synder og Laster — Saadanne, som have viist en sand Anger og Fortrydelse, og paa Grund deraf atter ere optagne, saa kan der ikke være Tale om en Syndstilgivelse eller Absolution ved Nadverens Nydelse; derfor bruge de heller ikke disse, saaledes som det skeer i Kirken; og forsaavidt noget Lignende med Hensyn til en Synders Omvendelse foregaaer i deres Menighed, er det desuden at henføre til Kirketugten, ikke til Nadverens Nydelse. De mene altsaa: at den, som nyder Nadveren, maa, saavidt det kan bedømmes af Mennesker, være et levende Lem paa det Legeme, hvis Hoved er Christus, det vil sige, om ogsaa et svagt og syndigt Menneske, dog ved Troen paa Christus, og Stræben efter at lyde hans Bud, **tilhøre ham.**

Med Hensyn til denne, under No. 4 anførte, Fremgangsmaade beraabe Baptisterne sig ogsaa paa den apostoliske

Skik og Brug, at udelukke af Menighederne Saadanne, som faldt i aabenbare Synder og Laster (1 Cor. 5, 1—5), eller overhoved vare haardnakkede og ubodfærdige, hvilket endogsaa stottes paa Frelserens eget Udsagn, Math. 18, 15—17. De mene altsaa, at hele Handlingens Væsen og Betydning taler imod, at Alle uden Forskjel skulle deeltage i den; saaledes, **for det første**: at den første Gang kun blev nydt af Jesu allernærmeste Disciple — at Judas har været tilstede ved dens Indstiftelse, kan ikke bevises — men dette tyder netop paa, at kun de, der ved Troen paa og Kjærligheden til Frelseren stode i et nærmere Forhold til ham, skulde deeltage i den. **Fremdeles**: (1 Cor. 10, 17). „Eet Brød, eet Legeme, ere vi mange, thi vi ere alle deelagtige i det ene Brod." Alt tyder herpaa en Forening i broderlig Kjærlighed, saavel med Frelseren, som indbyrdes med hverandre, men især de Ord: „eet Legeme," thi den, som ikke forenes med Frelseren ved Troens og Kjærlighedens Baand, hører ikke til det Legeme, hvis Hoved er Jesus Christus, uagtet han er døbt, og nyder Nadveren uværdigen. Og **endelig**: troe de ikke at Paulus 1 Cor. 11, 28—30, havde advaret saa stærkt imod den uværdige Nydelse af Nadveren, dersom det havde været hans Mening, at alle iflæng, som af Navnet tilhøre Christi Kirke — selv saadanne, der tilhøre Menigheder, som ikke ere rensede ved nogensomhelst kirkelig Disciplin — skulde nyde Herrens Nadvere; det synes da ogsaa at være uforklarligt, hvorfor han lægger saamegen Vægt herpaa, og siger: „at de som nyde den uværdeligen, æde og drikke sig selv til Dom;" thi havde Paulus meent, at ogsaa de skulde nyde Nadveren, som ere uværdige, saa maatte den Slutning udledes deraf: at de skulde nyde forat hente sig selv Fordømmelse og Straf derved, hvil-

ket er absurd, da han netop advarer imod den uværdige Nydelse, paa Grund af at den fører Herrens Straf og Dom med sig.

Paa Grund af det ovenfor Anførte ansee Baptisterne ogsaa dette Sacrament forvandsket af Kirken, saavel tildeels med Hensyn til den ydre Form, Brødets Brydelse, der efter deres Formening er et umisteligt symbolsk Moment i Handlingen, som fornemmelig med Hensyn til Sacramentets Betydning, Virkning og Udstrækningen af dens Brug til Alle.

c. Om Kirketugten.

Dette Punct slutter sig, ifølge Baptisternes Betragtning af det christelige Samfund, nærmest til Læren om Nadveren, forsaavidt Kirketugten viser sig vigtig og nødvendig som betingende og medvirkende til Nadverens værdige Nydelse; thi da de ansee Nadveren at være det ydre Samfundsbaand, det Tegn, som skal vise, hvem der ved Troen paa Christus, saavidt Menneskene kunne bedømme, ere forenede med ham, og forenede indbyrdes med hverandre, saa bestaaer Udelukkelsen af Samfundet, fra først af, i det Væsentligste deri: at den Udelukkede ikke stedes til Nadveren, og saaledes ikke hører til det engere Samfund, som omsluttes af dette ydre Baand, der er Tegn paa det indre og virkelige. I Baptisternes Troesbekjendelse indgivet til Hans Majestæt Kongen, siger Mønster, „naar et af Menighedens Medlemmer gjør sig skyldig i aabenbar Synd, der kan give Anledning til Forargelse, hvad enten det saa er i Lære eller Levnet, paamindes en Saadan offentlig i Menigheden, og tilstedes ikke Adgang til Nadveren, og naar han derefter ikke dybt erkjender og angrer sin Synd, samt afstaaer derfra, udelukkes han af Menigheden." Heraf sees, at den anden Grad af Udelukkelsen eller

Kirketugten — thi den første Paamindelse og Udelukkelse fra Nadveren bliver at ansee som den første Grad — kun indtræder i det Tilfælde, at En vedbliver i Synden uden Anger og Fortrydelse; ligesom det heraf sees, at han heller ikke bliver unddraget Menighedens Omsorg og aandelige Paavirkning, eller anseet den uvedkommende, førend han selv ikke længere vil modtage den. Dette bevises ved den af Baptisterne i slige Tilfælde angivne Fremgangsmaade, idet der siges: „de holdes ikke for Fiender, men blive paamindede som Brødre" (Faber S. 13) og ved følgende Ord i P. Mønsters til H. M. Kongen indsendte Troesbekjendelse: „men han (den Udelukkede) staaer derfor endnu under dens (Menighedens) broderlige Tilsyn og særdeles Pleie, indtil han selv unddrager sig derfra." Fremdeles: „dog, dersom han siden kommer til Synds-Erkjendelse og Omvendelse, kan han igjen af Menigheden tilgives og optages i denne, og dette, ligesom Udelukkelsen, skeer ved Stemmegivning i Menigheden (1 Cor. 5, 3—5). Derimod saadanne Synder, som ikke give aabenbar og almindelig Forargelse, men som dog ikke bør taales i Menigheden, advares og paamindes den Paagjeldende om at erkjende og afstaae fra, først af en enkelt Broder, dernæst af 2 eller 3, og frugter dette ikke, da af Læreren i Menighedens Nærværelse (Math. 18, 15—18), og naar en Saadan da ikke adlyder, paafølger Udelukkelsen, men Denne kan, ligesom den ovenomhandlede aabenbare Synder, efter Omvendelse og Bod igjen optages i Menigheden." I sit Troesforsvar, siger Mønster: „Vi antage vel med den lutherske Kirke en Løsen og Binden," — han mener nemlig Optagelse og Udelukkelse — „men dette tilhører ikke en enkelt Person, men hele Menigheden, der ved Afstemning bestemmer Saadant, efter Pauli Formaning til den corinthiske Me-

nighed, (1 Cor. 5, 3—5)*); men omvender en saadan udelukket Synder sig, da kan han ligeledes af Menigheden tilgives og optages paany, efter samme Apostels Formaning, (2 Cor. 2, 5—11).

*) Vel staaer det ikke ligefrem omtalt i 1 Cor. 5, at den der omtalte Udelukkelse skulde finde eller fandt Sted ved Stemmegivning, men da Apostelen opfordrer dem til, forsamlede med hinanden i Forening med hans Aand, at overantvorde Synderen til Satan, d. e. udelukke ham af Menigheden, er det rimeligt, at det skete saaledes, at den hele Menighed paa en eller anden Maade tog Deel deri, maaskee ved Stemmegivning, eller da paa en anden Maade. Fremdeles sees heraf: at ligesom Baptisterne følge Apostlenes Exempel i at udøve Kirketugten, saaledes følge de ogsaa i Maaden hvorpaa de udøve den, det samme christelige Frihebs-Princip, som Apostlene. De mene nemlig ikke, at Menigheds-Forstanderen, eller nogensomhelst enkelt Person kan have Magt til at udelukke, hvilket var Tilfældet, ikke alene hos Katholikerne, men ogsaa hos Protestanterne, forsaavidt som der ogsaa efter Reformationen beholdtes en Art af Kirketugt; men hvem seer ikke at Protestanterne (Reformatorerne) ogsaa her ere blevne staaende paa Halvveien, og have ligesom taget det tilbage med den ene Haand, som de gav med den anden? thi imedens de rev ned paa den uretfærdige Magt, som den katholske Geistlighed havde anmasset sig, indrømmede og stadfæstede de i Gjerningen en Art af samme, og hælde saaledes i dette Punct selv factisk til det catholske Princip, imedens de dog opponere imod det. Denne Fremgangsmaade, som før har fundet Sted i den lutherske Kirke — thi nu anvendes Kirketugten ikke mere — kan ikke forsvares ved den Betragtningsmaade, at Præsten eller Forstanderen, som paa eget An- og Tilsvar udøver Kirketugten, repræsenterer Menigheden, thi denne Repræsenteren er ofte saa **yderst repræsentativ**, saa **blot nominel**, at det som Præsten eller Forstanderen gjør, ikke kan ansees at være gjort af Menigheden; desuden er der altid, hvor Een skal afgjøre Sagen, givet Muligheden til Uretfærdighed, der foranlediges ved private Hensyn eller Forhold, og viser sig enten i Favoriseren

Vel har den danske Baptistforstander kun brugt de ovenfor anførte classiske Steder som Grundvold og Beviis for Kirketugten; men dens Vigtighed bestyrkes desuden ved andre, i Biskop Fabers Fremstilling af Baptisternes Lærebegreb anførte Steder, der ogsaa antages af de danske Baptster, men forresten ikke ere saa vægtige, som de ovenanførte, og heller ikke nødvendige for at begrunde Kirketugtens Christelighed. Saadanne Steder ere f. Ex. 1 Cor. 5, 11. 2 Cor. 6, 17, 18. (Jes. 52, 11, 12.) Eph. 5, 11. 2 Tess. 3, 6. 1 Tim. 5, 22. Aab. 18, 4 og lignende Steder, som advare imod Deeltagelse i fremmede Synder, og opfordre til at adskille sig fra dem, der ere urene, ugudelige o. s. v. Disse Steder tale i det hele taget saavel for Kirketugten, som for Afsondringen af det Selskab, der vil anvende den, fra Statskirken, da Anvendelsen af Kirketugt uden Afsondring var umuelig*).

d. Baptisterne antage ikke symbolske Bøger.

Baptist-Forstanderen siger saaledes i den til H. M. Kongen indgivne Troesbekjendelse: „Det er Princip i

eller Partiskhed imod paagjældende Personer. Naar derimod Menigheden i Forbindelse med dens Forstander udøver denne Magt vil al Uretfærdighed meget sikkrere kunne undgaaes. **Berettigelsen hertil ligger desuden i det christelige Samfunds indre Væsen og Beskaffenhed.**

*) Da der endnu ere flere Steder, fornemmelig af Christi Parabler i Evangelierne, som kunne anvendes enten for eller imod den ved Kirketugten nødvendigen anvendende Udsondring af dem, der begaae aabenbare Synder og Laster, og disse Steder saavel af Biskop Faber, som af Biskop Mynster og flere anvendes for at bevise Urimeligheden og Umuligheden af en saadan Udsondring, saa skal Grundigheden og Christeligheden af denne Forklaring af hine Steder blive prøvet, saasnart Leilighed dertil gives.

vort baptistiske Troes-Samfund, ikke at have nogen skreven Troesbekjendelse, enten som Uddrag af, eller grundet paa det nye Testamente, der heelt og holden er vor eneste Troesregel." „Jeg kan saaledes ikke fremlægge nogen anden Troesbekjendelse end den hellige Skrift, som gjeldende for Menigheden; men da jeg af ovennævnte D. M. allerhøieste Resolution skjønner, at Baptisternes Troesbekjendelse afæskes mig, at det deraf kan sees, i hvilke Puncter vi afvige fra den augsburgiske Confession, saa tillader jeg mig allerunderdanigst at fremhæve dennes Artikler, og fremvise, hvori Baptisternes Afvigelse fra disse bestaaer." I sit Troes-Forsvar siger Mønster: „Paa den hellige Skrift skal jo alle evangelisk-christelige Troesbekjendelser og alle christelige Symboler grundes og findes i Overeensstemmelse med. **De Christne, der da i alle Dele stemme overeens med, og i alle Stykker rette deres Tro og Vandel efter den guddommelige og fuldkomne Kilde, kunne vist ikke med Rette ansees for Separatister fra den evangelisk-christelige Kirke**, om de endog ikke i alle Puncter stemme overeens med de symbolske Bøger, der kun ere Menneskers Værk, og altsaa ufuldkomne," — hvor sande ere dog ikke disse Ord! — „At nu Daabs-Menigheden i alle de Puncter, hvori den adskiller sig fra de symbolske Bøger, har det guddommelige Ords Medhold, fortrøster jeg mig til at bevise o. s. v."

For at fjerne den Indvending: at det paa denne Maade vil være meget vanskeligt at kjende deres Tro eller religiøse Anskuelser, som optages i Baptist-Samfundet, anføres Mønsters egen Forklaring, der findes paa samme Sted. „Jeg vil altsaa ikke kunne fremlægge anden Troesbekjendelse som gjældende for Menigheden, men skal jeg allerunderda-

nigst tillade mig at bemærke: at forend vi i Menigheden optage nogen Catechumen, denne først for Menighedens indviede Lærer eller Ældste, maa kunne aflægge en Troesbekjendelse; men denne bestaaer ikke i nogle forudbestemte Spørgsmaal og Svar, men tildeels deri: at Catechumenen gives Anledning til at fortælle sit Levnetsløb, som det har været, saavel før, som efter hans Omvendelse, samt til at gjøre Regnskab for hans Tro og Haab til Salighed; og naar det da skjønnes, **at hans Tro er grundet paa Christus**, som død for hans Synder og opstanden til hans Retfærdighed, efter forudgangen Anger, Bod og Omvendelse, antager Læreren en Saadan til Daab, og naar han har Menighedens Vidnesbyrd for at den Tro, han bekjender, har baaret Omvendelsens værdige Frugter, optages den døbte i Menigheden."

Heraf indseer man da let Forskjellen imellem den af Kirken og Baptisterne fordrede, til Optagelse i Samfundet nødvendige Troesbekjendelse, og det kommer nu kuns an paa, hvilket kan ansees at have den største Betydning, og være at foretrække, **enten** det, at søge at skaffe sig Visshed om Beskaffenheden af den Optagendes Liv og Levnet og hans Tro paa Frelseren, uden at binde ham til visse bestemte og ubevægelige, stivnede og døde Udtryk og Formler, **eller** at fordre disse staaende Formler udtalte som Troesbekjendelse, **fordi** de ere antagne af Kirken, og fordres antagne, eller udvortes (med Læberne) bekjendte af Enhver, der, idetmindste af Navnet, vil ansees for at være Medlem af det kirkelige Samfund, og dette endogsaa efterat man iforveien, uden selv at vide Noget deraf, er bleven indlemmet i Samfundet, saaat den ved Confirmationen udtalende Troesbekjendelse er noget, der hører sig til, og er at ansee som en nødvendig Følge af den første Act, Daaben, Indlemmelsen i

Menigheden, — enten der saa er nogen virkelig Tro og religiøs Overbeviisning tilstede hos Individet, eller ikke, thi det maa dog skee, forat forebygge Scandale, Familiesorg, Tabet af borgerlige Rettigheder o. s. v.

Biskop Faber — der forresten anfører Baptisternes Lære i dette Punct, ligesom ellers, blot forat misbillige, forhaane, og saavidt det staaer til ham, omstøde den — siger meget rigtig i sin Fremstilling deraf (S. 13—14): „Anabaptisterne (Baptisterne) lære, at de holde sig til Guds Ord; de kjende intet andet Kirkeritual eller Lovbog i religiøse Anliggender, end det nye Testament, men see nøie til, at Alting bliver udført efter de Bud og Forskrifter som findes deri*). Menigheden bestaaer vel ikke i en Statskirke, ei heller er den grundlagt paa Daabspagten eller den augsburgiske Confession, som den hellige, almindelige Kirke har at beraabe sig paa**), men denne Kirke selv

*) Dette ansees nu i vore Dage for at være en meget farlig Grundsætning, og det af den gode Grund, at de, der ville følge den, uundgaaeligen ville komme til at støde an imod de statskirkelige Vedtægter, som Kirken og dens Organer ansee for at være det sande Udtryk af Christendommen, og altsaa det Rigtigste og Hensigtsmæssigste, saa man ikke bør vige derfra, om det ogsaa maatte blive godtgjort, at Apostlene havde baade meent og brugt det anderledes.

**) Da det er tydeligt, at Biskop Fabers Fremstilling paa dette Sted er et frit Referat af de Meninger, han tillægger Baptisterne, og da saaledes Formen skyldes ham, selv der, hvor Indholdet enten ganske eller forstørstedelen stemmer overeens med deres Meninger — saa spørges: hvad Forf. har meent med den Ordforbindelse „eller den augsburgiske Confession, som den hellige almindelige Kirke har at beraabe sig paa?" thi det er vist aldrig faldet Baptisterne ind, at ansee den lutherske Kirke, der beraaber sig paa den augsburgiske Confession, og kun udgjør en Deel af den protestantiske Kirke, for den

erkjende de ikke, efterdi den, som først er bleven til i 4de Aarhundrede, ikke har sit Udspring fra Christus eller Apostlene; Christi Menighed skulde ikke være en Statskirke, hans Lære ikke en Statsreligion*). Saaledes gaae Baptisterne tilbage lige til Apostlenes Tider, grundlægge deres Indretninger alene paa Apostlenes Skrifter eller Jesu nye Testament, saa at de ansee sig at være de helliges Medborgere," — men ikke hellige, undtagen forsaavidt som dette Navn hyppigen bruges om de Christne i det N. T. for at tilkjendegive, hvad de skulle være, bør

hellige, almindelige Kirke, og heller ikke vides denne Benævnelse at være brugt om den af andre Theologer; men maaskee har Biskoppen, bevæget af en høi Begeistring for den Kirke, han selv tilhører, betragtet denne som den hellige almindelige Kirke.

*) At Christendommen ikke, forsaavidt det lader sig gjøre, skal og bør gjøres gjeldende i enhver Stat, er hverken eller kan være Baptisternes Mening; men de forkaste de moderne kirkelige Theologers Sætning: at Christendommen eller Kirken i en Stat, nogensinde bør eller kan smelte sammen og identificeres med denne, og begges Vedtægter og Institutter indflettes i hinanden i den Grad, at om ogsaa en Læresætning, eller en kirkelig Institution, efter at være bleven benyttet i et vist Tidsrum, forefindes at være feilagtig, grundet i en skjæv eller urigtig Opfattelse af Christendommen, givende et falsk Afpræg af den, og altsaa forefindes at være skadelig for Christendommens sande Aand og Virkninger i Mennesket — kan den dog ikke afskaffes eller forandres, fordi den nu engang er vedtaget, (sanctioneret) af Staten, har vundet Borgerrettighed i den og er bleven anseet for gyldig og ægte christelig i et kortere eller længere Tidsrum. Denne Form af Statskirke, eller Statsreligion nægte de aldeles, og ansee den at være falsk og fordærvelig for Religionen i dens frie aandelige Udvikling blandt Menneskeslægten og Indvirkning paa den. Jeg kan ikke paa dette Sted indlade mig videre paa denne Materie, der udfordrer en egen Behandling og en vidtløftig Undersøgelse; men bifalder foreløbigen aldeles Baptisternes Anskuelse af denne Sag.

stræbe efterat være, og allerede som troende Christne ideelt ere — „Guds Huusfolk, opbyggede paa Apostlenes og Propheternes Grundvold, **hvor Jesus Christus er Hovedhjørnestenen**, Eph. 2, 19—20. Med denne Grundsætning stadigen for Øie ville de ikke staae under Tvang eller noget Menneskes Herredømme i aandelig Henseende, eller med Hensyn til de Ting, som vedkomme deres Saligheds Sag og deres Gudstjeneste, men paastaae kun at stræbe efter at blive stadige i den Frihed, som Christus har kaldet Alle til Gal. 5, 1, at blive deelagtiggjorte i hans Sandhed, og ved den blive virkeligen frie Joh. 8, 31—36, ikke misbruge Friheden til Ondskabs Skjul, men brugende den som Guds Tjenere, Gal. 5, 13. 1 Pet. 2, 16. Det nye Testamente er saaledes at betragte som Kirkelov; det gamle Testament tjener til Lærdom, Trøst og Advarsel." Rom. 15, 4. 2 Tim. 3, 16, 17*).

„Ved saaledes at bygge paa Guds Ord i Bibelen som Grundvold, paastaaer Daabs-Menigheden her i Landet at adskille sig fra de egentlige Anabaptister, hvilke siges tillige at bygge paa Traditioner og umiddelbare Aabenbarelser, hvilket Alt af Daabs-Menigheden eller Baptisterne forkastes"**).

*) Jeg har anført dette Stykke af Biskop Fabers Fremstilling, da deri, i det væsentlige, ikke indeholdes Noget, som Baptisterne ikke vedkjende sig.

Hvilke uhyre Kjætterier, Biskop Faber mener at der indeholdes i disse Grundsætninger, sees af hans Bestræbelser for at gjendrive Baptisternes Lære i dette Punct. (S. 89—93 smlgn. 121—124, 164 og følgende).

**) Det lader næsten til som Biskop Fabers Samvittighed paa dette Sted har sagt ham: at Baptisterne vare virkelig forskjellige fra Anabaptisterne, thi han bruger her Navnene Daabs-Menighed og Baptister, uden at være nødt dertil; han kunde nemlig have

Hvad Kirken har vedtaget og lærer i den modsatte Retning vil være overflødigt at fremstille, da jeg maa antage det mine Læsere bekjendt. Vi vide nemlig: **Først:** at Kirken hylder symbolske Bøger, og at der af Geistligheden aflægges Eed paa, at lære Christendommen overeensstemmende med disse. Vi vide **dernæst:** at man vel i flere Henseender, især hvor Talen er om at conservere den statskirkelige Christendom, følger dem omhyggeligen; men atter i andre Dele, navnligen saadanne, der kunde bidrage til at conservere den sande Christendom, ikke retter sig efter dem, (smlgn. det som ovenfor er sagt om Kirkediseiplin, Bod og Poenitentse o. s. v., samt S. 11 og 12 Anm.); og **endelig** kjender Enhver selv de Spørgsmaal, der ved Confirmationen, ordret efter Symbolerne, blive rettede til ham, forat skulle bejaes, og maa selv allerbedst vide, om han virkelig troede det, som han da bekjendte, eller ikke, og overhoved hvad og hvormeget deraf han da troede, eller siden efter har troet.

e. Om de christelige Lærere og Læreembedet.

Her ere især to Ting at lægge Mærke til:

1) **Først:** de Egenskaber, Baptisterne mene en Lærer eller Menigheds-Forstander bør være i Besiddelse af,

2) og **dernæst:** Maaden hvorpaa han bliver udvalgt til sit Embede, og hans Forhold til Menigheden.

1) Med Hensyn til det Første, fordre de: at en Lærer eller Menigheds-Forstander skal være prøvet og forsøgt, holde sig til den sande Lære og have et godt Vidnesbyrd af dem, som ere udenfor; han

---

kaldt dem „de danske Anabaptister," forat skjelne dem fra Anabaptisterne i Almindelighed.

maae altsaa være bevandret i den hellige Skrift, og have modtaget af dens Aand, forat kunne være dygtig til at opbygge og formane, straffe og trøste med Guds hellige og saliggjørende Ord; men især lægges der Vægt paa hans Liv og Levnet, som aldeles nødvendigt forat skaffe hans Ord og Formaninger den tilbørlige Autoritet og aabne dem Adgangen til deres Hjerter, som ere ham anbetroede. Som følge heraf ansee de det for urimeligt og absurd, at Nogen kan være Lærer, der enten selv bærer Vantroen i sit Hjerte, og saaledes ikke kan meddele Andre det, som han ikke selv er i Besiddelse af, eller er beplettet med aabenbare Synder og Laster, eller overbeviist og aabenbar Hykler, da han saaledes ikke kan være Menigheden et Exempel. Mønster siger herom i sit Troesforsvar: „med Hensyn til Menighedens Ældste, Biskop eller Lærer antage vi ikke med augsburgiske Confessions 8de Art., at det kan være Kirken ligegyldigt, om Lærerne ere onde, men vi troe med Apostelen Paulus, (1 Tim. 3 og Tit. 1 og Luthers lille Catechismus), at en Ældste, Biskop eller Lærer i Menigheden skal være ustraffelig" o. s. v. Og som Svar paa Stiftsprovst Trydes Spørgsmaal: — der ifølge allerhøieste Ordre havde Conference med Mønster,. — om Baptisterne ville modtage Sacramenterne af Statskirkens Præster, om de end administreres paa den af dem, som den rette, anerkjendte Maade? siger han: „Nei! og det af følgende Grunde: Baptisterne ere ikke alene fordi Daaben og Nadveren efter deres Overbeviisning ikke administreres paa den efter Guds Ord rette Maade i Statskirken, udtraadt af denne, og sammentraadte til et Samfund uafhængigt af Statskirken, uden mindste aandelig Forbindelse med den, som Statskirke; men ogsaa efter Guds Befaling i 2 Cor. 6, 14—18; thi Baptisterne betragte Statskirken som et Samfund, der

er sammenblandet af Troende og Vantroe*), ja de troe, at der selv i Statskirkens Læreſtand findes en saadan Sammenblanding og da de lære, at ingen overbeviist

*) Da Misforstaaelser eller Fordreielser selv af de simpleste og forstaaeligste Udtryk ere saa hyppige i vore Dage, og jeg desuden selv ikke er uvidende om, at Flere ansee denne Baptisternes Paastand, om at Kirkesamfundet bestaaer af Troende og Ikketroende, deres derimod kun af Troende, for absurd og betegne den med foragtelige og hadefulde Udtryk, som om de (Baptisterne) vare hellige og rene — see f. Ex. Biskop Mynsters ovenanførte bitre Tale, S. 12—15, hvor Modsætningen omtales saaledes, at det maatte synes, som Baptisterne, hvortil han aabenbart sigter, ansaae sig selv, i Modsætning til Andre, for hellige og retfærdige, — saa bemærkes: at Absurditeten netop ligger i denne urimelige og aandløse Forklaring af Baptisternes Ord, thi ligesom Ordet troende ikke igjennem alle de Aarhundreder, det er bleven brugt, nogensinde er anseet eensbetydende med reen eller hellig, saaledes mene Baptisterne heller ikke, at troende er det samme som reen eller hellig, de vide derimod meget vel og erkjende, at de, uagtet de ere troende, dog ere alle mere eller mindre urene (af Synden besmittede) skrøbelige og syndige Mennesker, men de lægge ikke destomindre hele Vægten paa Troen, da de vide 1) **at den er Betingelse for den virkelige Tilegnelse af Guds Naade**, og 2) **at ved den, og alene ved den kan Mennesket stræbe frem til og virkelig nærme sig Hellighedens ophøiede Maal.** Derfor fordre de Troen af alle som ville høre til deres Samfund, **og da saameget desto mere af den, der skal være dets Forstander og Leder.** Det er ikke rimeligt at antage, at et Samfund, som idetmindste for største Delen bestaaer af troende Medlemmer, naar det udvælger sine Lærere, letteligt skulde kunne tage Feil i den Grad, at det istedetfor en Troende skulde vælge en Ikketroende, om ogsaa enkelte Saadanne muligen existerede i Samfundet; da dog Samfundets Dine kun kunne være henvendte paa de meest udmærkede Medlemmer af Samme, om hvilke de Allerfleste have den samme Mening. I Kirken derimod er det saa langt fra, at man søger at skaffe sig nogen Sikkerhed for, at de enkelte Medlemmer ere vir-

eller aabenbar Hykler maa administrere deres Sacramenter, kunne de ei heller tillade Statskirkens Præster dette, da de derved idetmindste vilde være udsatte for, at modtage Sacramenterne af Uværdige. Jeg vil herved bemærke: at ved overbeviist eller aabenbar Hykler eller Ugudelig forstaaer jeg ikke blot dem, som for Menneskenes juridiske, men ogsaa dem, som for den moralske Domstol i Almindelighed ansees for Saadanne."

2) Med Hensyn til Udvælgelsen mene de, at Menigheden alene er competent dertil, men ikke, som Statskirken, at de kunne bestikkes af en Regent eller Øvrighed, ligesom de, der varetage en eller anden blot udvortes og verdslig Function; Monster siger saaledes herom i sit Svar til Stiftsprovsten: „Baptisterne ansee heller ikke Statskirkens Præster eller Biskopper for at være rettelig kaldede efter Guds Ords Anviisning, hvilket lærer, at Menighedens Lærere og Tjenere skulle vælges af vedkommende Menighed selv, hvilket Statskirkens Præster og Biskopper ikke ere, og Baptisterne kunne derfor endnu mindre ansee dem for rette Lærere eller Tjenere i sine Menigheder." Og i sit Troesforsvar siger han: „vi troe heller ikke at en Præst eller Biskop kan kaldes paa anden Maade, end af selve Menigheden,

---

kelig troende, at man selv ikke ændser eller kjærer sig om, naar der gives sikkre og tilstrækkelige Beviser for det Modsatte, hvorfor ogsaa Kirken bliver opfyldt og overfyldt med Vantroe; ja hvad der er endnu sørgeligere, **den søger ikke at skaffe sig en tilstrækkelig Vished om, at Kirkens Tjenere** (Præsterne) **ere troende Christne;** man pleier heller ikke at regne det saa nøie med deres Synder og Laster, selv ofte hvor disse, idetmindste i de nærmeste Omgivelser — Sognet, Menigheden, hvor Præsten skal virke ved sit Liv og Levnet, ikke mindre end ved Læren — ere bekjendte eller aabenbare, naar kun ikke Lovens Arm ligefrem kan ramme dem!

der skal vælge en saadan, der har de i ovenanførte Skriftsted (1 Tim. 3 og Tit. 1) omtalte Egenskaber, og han skal da, efter Omstændighederne, 'modtage Indvielsen med Haandspaalæggelse af en anden Ældste; dog giver denne Indvielse ham ingenlunde Magt til at kaste Sjælene enten i Helvede eller Himmerige, efter eget Tykke" — dette sigter rimeligviis til den af Kirkens Geistlige meddeelte Syndsforladelse o. s. v. — „men **han er Menighedens Tjener**, der af denne, saafremt han beviislig er en aabenbar Synder, kan, som ethvert andet Menigheds-Medlem, efter to eller tre Ganges Paamindelse, udelukkes af Menigheden."

Men hvorledes er det i Kirken?! Der er nu lige det Modsatte Tilfældet; thi hvor Talen er om at sætte Præster eller Sjælesørgere i Menighederne, have disse selv Intet at sige, ingen Stemmeretttighed, med Undtagelse af enkelte Steder, hvor det er Menigheden tilladt at vælge imellem flere Candidater, som blive fremstillede og aflægge Prøve idetmindste paa deres Dygtighed i Prædiker-Embedet. Men selv om Menighederne nægtes Andeel i at vælge deres egne Sjælesørgere, kunde der dog drages Omsorg for, at de overhoved vare deres Kald nogenlunde vörne, og ikke, som desværre ofte er Tilfældet, aldeles uskikkede til at være Lærere og Sjælesørgere; der kunde fremdeles vaages over, at de, som i Tidens Længde ikke vise sig at være i Besiddelse af den Dygtighed og Aarvaagenhed, som Sjælesørgernes Kald udfordrer, kunde erstattes af En, som var mere skikket dertil, forat ikke en heel Menighed skulde sukke under Byrden af den, der burde være dens Lærer og Trøster. Dette vides nu ikke at være Tilfældet i Statskirken. Vel maa det indrømmes, at det har sine Vanskeligheder fra først af at anstille saadanne Prøver, der ere tilstrækkelige til at godtgjøre, at En er dygtig og værdig til at beklæde et Lærer- og Sjæ-

lesørger-Embede, men selve Embedsfunctionen er den bedste Prøve, og saaledes vil det om nogen Tid godtgjøres, om En virkelig er dygtig og værdig til at forestaae det ham anbetroede Kald. Men om slige Prøver er der ikke Tanke eller Tale i Statskirken. Naar En først er bleven Præst, kan han være sikker paa, at han vedbliver i Ro og Mag at være det til sin Død, naar han kuns ikke begaaer de allergroveste Forbrydelser, der ikke kunne andet end vække aabenbar Scandale, saaledes, at det ikke paa nogen Maade kan skjules eller fordølges. At han forresten aldeles mangler den Aands Overlegenhed, Aandsliv og Kraft, som er nødvendig for en Sjælesørger, hvis han skal kunne udrette noget til Guds Riges Fremme paa Jorden, og overhoved udrette noget andet, end kun af Navn og Stand at være Sjælesørger og Præst, der af Menigheden faaer Underhold for sig og Sine; — at han dernæst aldeles ikke er i Besiddelse af, eller er i Stand til at komme i Besiddelse af Menighedens Tillid og Kjærlighed, og tvertimod undertiden er en kjærlighedsløs Despot, istedetfor at være dens kjærlige, faderlige Leder, Lærer og Trøster; — at han fremdeles ikke gjør andet, end det allernødvendigste som **skal** gjøres og iagttages, forat Embedets ydre Form kan blive nogenlunde conserveret, og ikke støder an imod Lovgivningen — **alt dette oversees.** Mangfoldige Forseelser og Forsømmelser af de til Embedet henhørende Pligter, ere som oftest utilstrækkelige til at gjøre Ende paa disse Præste-Functioner; ja selv naar det gaaer saavidt, at der indgives Klager, at der Tid efter anden tildeles Paamindelser og Irettesættelser af de overordnede Geistlige, at slige Sager komme for Retten o. s. v., bliver Udfaldet ikke sjelden: **at Vedkommende, der iøvrigt erklæres for skyldige, idømmes Mulcter, og vedblive**

i deres Embede. Exempler mangle ikke, og i denne Tid er der netop indtruffet Tilfælde af den sidste Art. Her maa da spørges: Er Menigheden til for Præstens Skyld, eller Præsten for Menighedens? Ved slige Leiligheder seer det ud, som om det første var Tilfældet; thi det er aabenbart at der ikke tages Hensyn til Menighedens Tarv, hvor en uværdig Sjælesorger vedbliver at fungere som saadan, men til vedkommende geistlige Personers personlige Velvære, nærmest deres Udkomme.

Mon da slig Fremgangsmaade kan udledes af Apostlenes Levnet og Skrifter, eller skulde ikke Betragtningen af begge Dele føre lige til det Modsatte? Dog i vore Dage — saa hedder det hos de kirkelige Theologer — vilde det være urimeligt at tage Hensyn til de apostoliske Indretninger, eller overhoved de Forholde, som fandtes paa deres Tid, thi nu er Samfundet heelt anderledes, Kirken er bleven til Statskirke, Lærerne følgeligen til Statskirkelærere, kort sagt: alt er blevet nyt, og det bliver derfor nutildags betegnet som den groveste Vildfarelse og Kjætterie, at ville rette sig efter de apostoliske Indretninger i den christne Menighed.

Saavidt er man da kommet i Statskirken, og det er derfor paa Tiden, at alle Religionens sande Venner henvende deres Opmærksomhed paa denne Materie. De ville da sikkert komme til den Overbeviisning, at ihvorvel Statskirken overhoved trænger til gjennemgribende Reformer, gjælder dette dog ikke mindst den christelige Lærestand, navnlig med Hensyn til Garantien for, at Kirken erholder saadanne Lærere, der virkelig ere istand til at belære, lede og trøste deres Menighed, til at udvikle og prædike Guds Ord med Aand og Kraft, og til at være Andre Exempel ved sit Liv og Levnet. Thi hvis man i denne Henseende for Fremtiden

vedbliver at følge de hidtil gjængse Principer, kan det neppe feile, at Kirken, eller idetmindste flere betydelige Dele af den, med Hensyn til Religionen vil synke ned i en Sphære, der er saa langt fra, at gjøre den værdig til at kaldes „en udvalgt Slægt, et kongeligt Præstedømme*), et

*) Hertil er Prof. Martensen kommen paa en ganske anden og nemmere Maade, idet han i sit Skrift: „den christelige Daab" S. 20 siger: „de Christnes aandelige Præstedømme stammer fra Daaben, **og kun som de, der have denne Indvielse, kunne de frembære Aandens Offere."** Da Aandens Offer i den hellige Skrift navnlig betegnes ved Bønnen (Sindets Henvendelse til Gud) saa maatte heraf følge, **at En der ikke er døbt, heller ikke kan bede! Hvorledes kunde da David, Moses, Propheterne og andre Guds Mænd,** der ikke vare døbte, idetmindste ikke med den christelige Daab, — **bede? have de maaskee aldrig bedet,** eller, **hvis de bade, vare da maaskee de Bønner, de fremførte for Gud, ikke af den Beskaffenhed, at de kunne ansees for Aandens Offer?!**

Man maa næsten fristes til at troe, at den, der kan fremføre Noget, hvoraf disse og mange flere Absurditeter paa det religiøse Gebet ligefrem maae følge, aldrig selv havde læst de Steder i det G. T., der vidne om, hvor ofte og inderlig hine Guds Mænd have udøst deres Hjerte for Gud. Og endnu mere skulde man fristes til at troe, at han selv ikke var synderlig øvet i den Forretning, at bede, siden han, ved at producere den aandløse Urimelighed, „at kun de, der have Daabens Indvielse kunne frembære Aandens Offere" — ikke har faaet de ringeste Skrupler derover i Anledning af **Bønnen.** Men ialtfald sees heraf: **at han maa have et ganske besynderligt Begreb om Forskjellen paa de Døbtes og Udøbtes Bønner,** da han dog vel neppe vil nægte, at en inderlig og oprigtig Bøn til Gud er Aandens Offer. Dog — dette er kun en eneste Anvendelse af den aandsforladte og uchristelige Paastand: at Aanden meddeles ved Daaben, og kun ved den; thi denne Sætning bærer i sig Spiren til et heelt System af uchristelige og grundfalske Lærdomme. Saaledes maatte,

helligt Eiendoms Folk" o. s. v., hvorved Apostelen Petrus betegner de Christne, — at de tvertimod i denne Henseende ville komme til at staae under den bedre Deel af Fortidens Hedninger.

Som et slaaende Exempel paa de falske og fordærvelige Principer, som i dette Punct ere vedtagne og følges i Kirken, anføres den Sætning, der ovenfor er bleven fremsat: at det, ved Forvaltningen af de christelige Indstiftelser ikke kommer an paa, om den Forvaltende, (Religionens Tjener, Præsten) er **ond** eller **god, religiøs** eller **irreligiøs, moralsk** eller **umoralsk**, da Religionen ligefuldt siges at virke paa Menneskene ved dens Indstiftelser, der forvaltes af, og Ordet, der udtales af Præsten, enten han saa troer og mener det, han selv forretter og taler, eller ikke, enten saa hans Liv stemmer overeens dermed eller staaer i Modsætning dertil! Denne Sætning, der indsneg sig i den katholske Kirke i dens tidligere Aarhundreder, og blev antaget og sanctioneret af den, blev siden taget for gode Varer af Reformatorerne (den augsburgiske Troesbekjendelse 8de Art.) og nutildags forsvares den og gjøres gjældende paa den allerkrassesté Maade, idet man paastaaer: at det ikke forringer, tænk! — ikke engang forringer Virkninger-

---

blandt andet, ogsaa heraf følge: **at Aanden** (Guds Aand, den hellige Aand, eller dens Gaver), **overhoved ikke var bleven meddeelt til Nogen under Jødedommet**, og følgelig, at **Ingen, førend i den christelige Periode — dobt — kunde frembære Aandens Offere**; thi kun den, der har modtaget af Aanden, kan frembære Aandens Offere. Med Hensyn hertil bemærkes kun: at dette strider lige imod Christi og Apostlenes udtrykkelige Vidnesbyrd, der paa flere Steder omtale Fortidens udmærkede Mænd under Jødedømmet, **som paavirkede af, og talende i og ved den hellige Aand.**

ne af de christelige Indstiftelser, at de administreres af Ugudelige. Da nu den Sætning: „at **det som kommer fra Hjertet gaaer til Hjertet,**" og den: „**at Exemplets Magt er stor**" med flere Lignende, saavidt mig bekjendt, ere antagne af alle, der ere udrustede med sund Menneskeforstand, og have af Skaberen modtaget nogen Jagttagelsesevne, Sands for Erfaring og andre specielle Evner, hvorpaa Menneskekundskab beroer, enten de saa vare Hedninger, Jøder eller Christne, — og da disse Sætninger ikke kunne forenes med den første „at det ikke gjør noget til Sagen, om den, der ved Forkyndelsen af Guds Ord og Administrationen af Sacramenterne skal opvække og nære Aandens Virkninger i Mennesket, er gudelig eller ugudelig, god eller ond" — saa viser dette aabenbart, at de Christne, der antage denne Sætning, med Hensyn til Begrebet om aandelig Virksomhed, staae paa et lavere Standpunct, end selv Hedninger. Og det er næsten ikke til at forstaae, hvorledes Kirken igjennem saamange Aarhundreder har kunnet blive staaende ved denne grundfalske Sætning, selv om man kan forklare sig, hvorledes den er opstaaet fra først af.

Hvis altsaa de aandelige Virkninger ligefuldt kunne opvækkes og foregaae hos de enkelte Christne, enten de saa betjenes af en ond og ugudelig eller ligegyldig Religionstjener, hvorfor har da ikke den Almægtige ligesaagodt betjent sig af Automater eller Markens Dyr til at forkynde Ordet, og administrere Sacramenterne, for rigtig tydeligen at vise, at det ikke kom an paa Religionstjenernes Personlighed, da Virkningerne vare aldeles objective, der kun foregik ved Ordet, og **navnlig ved Sacramenterne**, selv om de administreredes af et Væsen, der kun var istand til at forrette den ydre Handling, og saaledes enten ingen Personlighed havde eller kun en falsk, altsaa en, der lige var modsat den, han skulde oplive og nære hos dem, han betjente?

Dette viser sig i sin alleryderligste falske Consequents og og fordærvelige Virkninger, naar man ved Siden heraf, med Professor Martensen, Biskop Faber og Flere, antager: at al sand Tro, og alle ægte Aandsgaver og aandelige Virkninger fra først af beroe paa Daaben, som sit Begyndelsespunct, uden hvilket de ikke kunne fremspire eller modnes, thi saa er det aabenbart, naar man **først** binder Aandens første nodvendige Spire til Sacramentet, og **siden** mener: at det (Sacramentet) virker ligefuldt om det administreres af Onde eller Gode, — at Virkningen bliver knyttet alene til Sacramentet, til det blot Objective (ydre Middel). Man kan ikke forsvare denne Anskuelse ved at indvende, at nagtet Sacramentets Virkning er uafhængig af den Administrerende, er den dog ikke uafhængig af den Modtagende, „hvis dunkle Længsel efter" eller „Drivt imod Christum" kan afgive den tilstrækkelige subjective Grund for Sacramentets Virkning; thi herimod maa bemærkes; **deels**: at hvor der er en virkelig Modtagelighed for Guds Naadevirkninger i Mennesket, maa disse antages at kunne foregaae uden Sacramenter, eller nogensomhelst Midler, der ere bundne til en ydre Handling; det Modsatte vilde stride imod alle aandelige Virkningers Natur, det vilde være ugudeligt og derfor ogsaa uchristeligt. **Deels** maa her udhæves, at naar man med hine Theologer antager, at Barnedaaben er den eneste i Principet sande og rette Daab, saa er man igjen kommen til det, som egentlig ligger i hele denne Opfattelse, at **Aandens Virkninger** tilsidst **ere blot objective**, det er: **beroe alene paa Sacramentet, men hverken paa den Administrerende, eller den Modtagende**; thi hvem skulde vel troe, at det nyfodte Barn skulde kunne have selv den saakaldte „dunkle Længsel efter Christum!" Dette er nu netop det crasse

katholske Princip, „at den guddommelige Naade er indeholdt i Sacramentet selv, og tilføies Menneskene umiddelbart ved Forbindelsen af dets Materie og Form („ex opere operato") formedelst den det iboende almægtige Kraft, som i den ældste Kirke har yttret sig i Naadevirkninger, der efterhaanden, som overflødige, ere ophørte; at Ministrantens Personlighed, selv om han er skyldig i Dødssynder, ikke kommer i Betragtning, naar ikkun det, som hører til Sacramentets Væsen, bliver iagttaget o. s. v."*), og saaledes ere vi da lykkelig ankomne for Pavens Fødder. Derfra kunde vi nu faae syv Sacramenter og meget Andet at bringe hjem" o. s. v., som Biskop Mynster træffende siger i Anledning af Grundtvigs katholiserende Anskuelser, (see hans "Oplysninger" S. 33); thi naar Sacramentet virker paa denne Maade, eller Gud og Christus i Sacramentet, aldeles objectivt, uden at der kan være Tale om nogen Art af Medvirkning fra menneskelig Side, enten fra den, der skulde være Guds Tjener, Guds Redskab, eller fra den der modtager Naaden og dens Virkninger, — saa kan dette — hvordan man end vender og dreier det — ikke være væsentlig forskjelligt fra Catholikernes Lære: at Sacramenterne virke formedelst den dem iboende almægtige Kraft (ex opere operato) „af gjort Gjerning," det vil sige: som enhver anden udvortes Gjerning, der naar den er gjort, har sin Vigtighed, eller fører med sig og bærer i sig sine Virkninger og Følger, just forsaavidt og fordi den er gjort; eller med andre Ord og seet fra en anden Side — som Dr. Rudelbach ifølge Scholastikerne forklarer det**) — „uden

*) See Catholicismens og Protestantismens Kirkeforfatning, Lære og Ritus af Dr. H. N. Clausen. Kjøbenh. 1825, S. 443—44.

**) See hans Oversættelse af den rette uforandrede augsburgiske Troesbekjendelse med Sammes Apologie o. s. v. Kjøbenh. 1825, S. 55.

at nogen inderlig god Rørelse foregaaer i den, der annammer Sacramentet; thi det (Sacramentet) er tilstrækkeligt til Retfærdiggjørelsen og Naadens Meddelelse, naar Mennesket blot ikke modstræber eller modsætter sig den." Og hos det spæde Barn kan der naturligviis ligesaalidt være Tale om Modstræben, som Medvirken. Dette stemmer ogsaa overeens med de Anskuelser, Professor Martensen har lagt for Dagen i sit nylig udgivne Skrift: „den christelige Daab," thi uagtet han (S. 56) søger at vise, at den katholske Anskuelse ikke er hans, saa kan dog ingen sund og uhildet christelig Betragtning, der ikke vil hykle for sig selv og Andre, og søge ved blot formelle Vendinger og kunstige Taalemaader at gjøre det forskjelligt, som igrunden er eet og det Samme — komme til andet Resultat, end at hans Anskuelse netop er den craskatholske (see S. 55, 57, 58 og især 59). Dette, som hører til Læren om Daaben, udvikles ikke videre her; men da dette Moment, i Forbindelse med den falske Sætning, som Kirken hylder, at den præstelige Virksomhed, navnlig ved Sacramenternes Brug, har den samme Virkning, „om de end administreres af Ugudelige og Onde," (den augsb. Conf. Art. 8), — udgjør et fuldstændigt Beviis for, at man i den lutherske Kirke igjen er kommen til den katholske Anskuelse, hvortil disse tvende Sætninger i deres Consequence maatte føre, — har jeg anført dette fra Daabslæren hentede Moment paa dette Sted; thi først i Sammenhæng dermed, kan den anden Sætnings Falskhed sees i det klare Lys, hvorvel det ogsaa burde være klart for Enhver, der har det mindste Begreb om de aandelige Virkningers Natur og Væsen, at det, som skal frembringe en aandelig Virkning, ikke kan virke aldeles uafhængigt af den, ved hvem det meddeles, da man i saa Fald ikke kan indsee, at Lærestanden er nødvendig, og endnu mindre vilde man da kunne indsee, hvorfor

Apostlene have lagt saa megen Vægt paa, at Menighedernes Lærere og Forstandere skulle være oplyste, gudlærte og gudfrygtige, kort sagt, i enhver Retning, saavel i Lære som Liv udmærke sig, forat kunne straffe, paaminde, trøste og lære, og fremfor alt være et lysende Exempel for Andre. Men — de apostoliske Tider ere forlængst forsvundne, og — disse Fordringer til Evangeliets Lærere ere ligeledes forlængst opgivne af Kirken. Den har for længe siden fremstillet sig enten som Kirkestat eller Statskirke, og i begge Former har den fundet det bedst conveuerende, ikke mere at opstille slige Fordringer til sine Lærere; ja der gaaes nu saavidt heri, at slige Lærere taales, der endogsaa **mangle Alt hvad der udfordres til deres værdige Embedsførelse og med den totale Udygtighed endogsaa stundom forbinde adskillige Svagheder og Laster!** Ja — for ret at gjøre denne Grundsætning fast og sikker, beraaber man sig, ifølge den augsb. Conf. Art. 8, paa Frelserens eget Udsagn, Math. 23, 2. „Paa Moses Stol sidde de Skriftkloge og Pharisæer", som om man her kunde slutte fra Loven til Evangeliet! som om Evangeliet, der fortrinsviis er Aandens Religion, og meddeler Aanden (Gal. 3, 2 flg.), kan forkyndes og administreres ved Lærere, der ikke selv bære Evangeliet, og den Guds Kraft som er i det (Rom. 1, 16), i sit Hjerte, og udtrykke det i sit Liv, fordi Moselovens ydre Bud og Befalinger, der som saadanne ikke kunde blive til Menneskets Eiendom, eller meddele ham den hellige Aand, Liv og Kraft, — kunne foreskrives Menneskene eller paa en ydre Maade bringes til deres Kundskab ved hykleriske eller ugudelige Mennesker, hvem dette paalaae ifølge Loven og den jødiske Stats-Indretning! En saadan Anvendelse af Frelserens Ord om de jødiske

Skriftkloge paa Evangeliets Lærere, er i Sandhed til at forbauses over. Dog denne Forklaring, denne Anvendelse er ikke mere end et Sidestykke til saa mange andre aandløse og fordreiede Forklaringer, som flere af disse elendige, aands-forladte craskirkelige og speculative Theologer i vore Dage bringe til Torvs. At Reformatorerne lige i Begyndelsen af den nyere Bibelfortolknings-Periode urigtigen have anvendt dette og enkelte flere Steder i det N. T. lader sig derimod undskylde.

For nærmere at bekræfte og med Exempler at oplyse de ovenfor omtalte Grundsætninger, og for at vise, at Kirkens Praxis i dette Punct troligen følger dens Theorie, tilføies endnu nogle Bemærkninger.

I Ugen fra 28de Mai til 4de Juni er der paadømt en Sag anlagt imod suspenderet Sognepræst for Bølling og Sædding Menigheder i Ribe Stift, Jens Andreas Thonboe, for forsømmeligt og pligtstridigt Forhold i sit Embede*). „Sagens Anlæggelse er foranlediget ved en fra en Deel af Pastoratets Beboere indgiven Klage. Allerede flere Aar tilbage var der ført Klage over, at Præsten var vanskelig at faae i Tale, at hans Prædiken ikke kunde høres, at han ikke var tilstede paa den for Gudstjenesten bestemte Tid, **at han nægtede at udføre Sygeberettelser, at Ungdommen, som skulde confirmeres, ikke fik tilbørlig Underviisning**, samt **at han fra Juni 1835 til Februar 1836 kun havde været tvende Gange i Kirken.** Herpaa fulgte først en Formaningsskrivelse fra Biskoppen igjennem Provsten, og derefter en privat Advarsel fra Biskoppen middelbart til Præsten selv. Det paatalte Forhold vedblev desuag-

*) De her anførte vigtigste Momenter af Sagens historiske Fremstilling findes i „Dagen" for 5te Juni d. A., hvis væsentlige Indhold uden nogen Meningsforandring her refereres.

tet, og kom i Aaret 1838 ved Biskoppen til Cancelliets Kundskab, hvorefter Collegiet i Skrivelse af 1ste Mai 1838 resolverede, at Præsten skulde gives en alvorlig Advarsel om for Fremtiden at efterkomme sin Embedspligt, samt med Forekommenhed og Velvillie komme sin Menighed imøde, da han imodsat Fald vilde blive **saggiven**. At ogsaa denne Paamindelse er bleven frugtesløs, sees af det omhandlede Klageskrift fra en Deel af Pastoratets Beboere, der har foranlediget Actionen. De væsentligste Ankepuncter, betræffende Tiltaltes Embedsførelse, der efter Landemoderettens Dom ville blive at lægge ham til Last, ere folgende: Det har været vanskeligt for Menigheden at faae ham i Tale, hvilket har medført Opsættelse og stundom Forsømmelse af hans Embedspligter. Tiltalte har fremdeles undladt at besøge de Syge i Menigheden, saaledes som Kirkeritualet byder, og **specielt undladt**, uagtet opfordret dertil af Vedkommende, **at indfinde sig til Sygeberettelser o. s. v.** Det er fremdeles antaget godtgjort, at Tiltalte ikke har holdt Gudstjenesten til den lovbestemte Tid, men snart for tidligt og snart for fildigt, ligesom det er beviist, at han i de første 6 Uger af Aaret 1841, ikke har indfundet fig i Annexkirken; **at han i sin 13aarige Embedstid i Volling og Sædding Menighed ikke har holdt Gudstjeneste paa Langfredag**, og at han ogsaa undertiden undlod personligen at holde Gudstjeneste een af Dagene, naar flere Helligdage og en Søndag træffe sammen." „For Alt dette blev han ved Provsterettens Dom tilfunden at have sit Embede forbrudt, som udygtig til sammes Bestyrelse." Efterat have anført nogle for Tiltalte formildende Omstændigheder, fandt derimod Landemoderetten: **„at Tiltalte kunde afsone sin Brøde med**

en Mulct, der fastsættes til 200 Rbd. Sølv. Høiesteret kom i sin Dom til det samme Resultat*).

Denne Sag er i Sandhed lærerig for Enhver, der vil anstille Betragtninger over **Statskirken**, **dens Væsen, Virksomhed, og navnlig dens Bestyrelse.**

*) Forat man ikke skal antage, at jeg her fremstiller denne Sag eensidig, og forat sætte Læseren i Stand til selv at bedømme det foreliggende Tilfælde, anføres her de ovenfor antydede „formildende Omstændigheder", der siges at være følgende: „at der ikke har været Noget at udsætte paa Tiltaltes Liv og Levnet, men at han i denne Henseende staaer aldeles brødefri og uden Forargelse; at hans Overtrædelse ikke beviisligen grunder sig i nogen Modvillighed eller Opsætsighed; at han **kan** have staaet i den Formening, at han ikke foretog Noget mod Menighedens Ønske ved at undlade at prædike paa visse Helligdage (?); — at ligesom ingen af Klagerne indeholdt nogen Bebreidelse mod ham, forat have forsømt Gudstjenesten paa disse Dage, saaledes er ei heller nogen speciel Paamindelse mod denne Skik givet ham af hans Foresatte; at han lider af Hypochondri eller, som det hedder i Provsterettens Bedømmelse af hans Tilstand, af en Sjælesygdom, der undskylder hans Forhold; at Districtschirurg Kjær i sin Betænkning yttrer om ham, at hans eensomme Stilling, den bestandige Beskjæftigelse med sig selv og Tankens Retning paa sig selv har foraarsaget en fix Idee hos ham om en Sygelighed, der gjør ham ængstelig for enhver Forretning, i hvilken Idee Grunden til Kirketjenestens Forsømmelse **muligt** ogsaa kan søges; at Vidneforklaringerne om Tiltaltes Embedsforhold omfatte 13 Aar, og at de oplyste Forsømmelser, i Forhold til dette Tidsrum, ikke have været mange (?); endeligt at Biskoppens Bedømmelse ved den sidste Visitats i Skolen og Kirken i Juli Maaned 1841 vidner om nogen Forandring til det bedre, og om, at Advarselen ikke har været ganske frugtesløs." Det vilde blive for vidtløftigt her at bedømme alle disse **saakaldte** „formildende Omstændigheder" som man med øiensynlig Anstrængelse har skrabet sammen fra alle Kanter, forat de idet mindste kunde blive ligesaamange i Tallet, som Klagepuncterne; dette er ogsaa lykkedes; thi imedens Klagepuncterne kun ere 6 eller maaskee 7, ere de formildende Omstændighe-

En Menighedslærer og Sjælesørger viser sig i en Række af Aar i den Grad efterladen i sine Embedspligter, og uskikket til at opfylde dem, at Sognefolkene gjentagne Gange indgive Klage over ham, hvilket dog vistnok hører til Sjeldenhederne, men kan i nærværende Tilfælde ansees at have været saameget desto bedre begrundet som der iøvrigt siges, „at der ikke har været Noget at udsætte paa Tiltaltes Liv og Levnet" o. s. v. Han bliver dernæst efter frugtesløse Advarsler og Paamindelser af Provst, Biskop og Cancellie tilligemed Trudsler fra det sidste, saggiven og ved Provsterettens Dom dømt fra sit Embede, men denne Dom underkjendes af Landemoderet og Høiesteret, der begge idømme ham en **Mulct af 200 Rigsbankdaler.**

I denne statskirkelige Sag fortjener Provsterettens Dom al Opmærksomhed og Paaskjønnelse, thi den maa vistnok af Enhver, der tænker det Mindste over, hvad geistlig Virksomhed har at betyde, og hvad en Præst bør være for sin Menighed — samt overhoved, hvorfor en Præst ansættes i den — billiges i den Grad, at den sikkert tør ansees at

der 8 eller 9; men jeg vil kun bemærke: at nogle af disse „formildende Omstændigheder, ere aldeles usikkre, da de kun beroe paa en **Formodning**; andre synes at staae i Strid med hele Sagens Fremstilling (f. Ex. den: „at hans Forsømmelser i Forhold til hans Embedstid ikke have været mange," saaledes ogsaa den Forandring til det bedre, som det ved Visitatsen i Juli 1841, syntes Biskoppen at være foregaaet; da dog den sidste Klage formodentlig senere er indgiven — udtrykkelig omtales det ikke — ligesom ogsaa hele den paafølgende Action synes at vidne om det Modsatte); atter andre ere af en saa ynkværdig Charakteer, at man ikke veed hvad man skal sige om dem; og endelig: at selv de vægtigste af dem, naar alt vurderes rigtig, alene kunne bevirke Tiltaltes Frifindelse for en Straf, han foruden Embedets Fortabelse, maatte ansees at have paadraget sig, men ingenlunde, at han fremdeles bliver i sit Embede.

være den mildeste Straf, der retfærdeligen kan dicteres i slige Tilfælde; men desto mere maa man forbauses over hele den følgende Fremgangsmaade i denne Sag.

Hvorfor nu Provsterne alene have truffet det Rette kunde maaskee synes forunderligt, men i Grunden er det let at begribe; de staae nemlig med begge Fødderne paa det geistlige Gebet, hvis et saadant endnu existerer; de ere stationerede imellem Præster og Biskopper, og staae saaledes ikke i en umiddelbar og directe Forbindelse med Staten, idetmindste ikke i slige Sager. Biskopperne derimod, disse geistlig-verdslige eller verdslig-geistlige Herrer, staae med den ene Fod i Staten, den anden i Kirken, og nu kan man forklare sig, at Landemoderetten, der vistnok ikke er uden biskoppelig og verdslig Indflydelse, viser sig forskjellig fra Provsteretten, saavel i de forberedende Bemærkninger over denne Sag og Dommens Præmisser, som i det endelige Resultat hvortil den er kommen, og i den Grad har viist sig **statskirkelig**, at den øverste statslige Ret har aqviesceret ved dens Dom.

Landemoderetten siger blandt andet saaledes: „ved at skulle afgive den **juridiske** Følge af et saadant Embedsforhold, kommer det paa den ene Side under Overveielse, at det er i Henseende til Gudstjenesten i Kirken, og Sacramenternes Uddeling til Syge, at Tiltalte har overtraadt de meest bestemte og utvetydelige Lovbud" o. s. v. Her har man da det **statskirkelige Princip**, hvorefter en Sjælesørger skal dømmes. Alt kommer nemlig an paa, hvorvidt han har forseet sig imod de positive statskirkelige Lovbestemmelser; har han ikke stødt an imod disse, er han en god og gyldig Sjælesørger uden Brøde og Forseelse, men forsaavidt han har forseet sig imod dem er han strafskyldig. Man seer saaledes:

1) At Landemoderetten ikke anfører som medvirkende til Tiltaltes Strafskyldighed, at han har **utilborlig forsømt**

Ungdommens Underviisning, som der siges i den første Klage, sandsynligviis af den Grund, at Loven ikke har dicteret Straf for Forsømmelse af denne Art. Vi lære da heraf: **at en Præst uden Brøde kan forsømme Ungdommens Underviisning**, naar han blot døber, confirmerer og uddeler Nadveren (forretter Sacramenterne), og øiensynlig er dette det samme **Sacrament-Princip**, som i den sidste Tid har udtalt sig igjennem Statens høiærværdige Mænd, Biskopper og tildeels Professorer, saa at Alt er her i den **saligste Harmonie.**

2) Det andet meget statsjuridiske Moment i Landemoderettens Dom er dette: at den imod Afsættelsen anfører, „at der ikke har været Noget at udsætte paa Tiltaltes Liv og Levnet" men at „han tvertimod i denne Henseende staaer brødefri og uden Forargelse." Dette og andre lignende Reflexioner og Argumenter ville sandsynligviis ikke bidrage lidet til at hæve Præstestandens Værdighed i vore Dage, og give høie Ideer derom; vi lære heraf fremdeles: **at en Præst gjerne kan forsømme de vigtigste af sine Embedspligter, (Børneunderviisning, Prædiken, Sygeberettelser o. s. v.), uden derfor at findes uværdig til at forestaae sit Embede**, naar han forresten i sit Liv ikke har givet offentligt Scandale, ikke har begaaet andre svære Forbrydelser, eller overhoved opført sig som Skurk eller Kjeltring. I Sandhed! det er ikke til at undres over, at Præsteembedet bliver saa almindelig søgt og attraaet i vore Dage, siden man kan slippe saa let, at der idetmindste **ikke absolut eller strængt taget udfordres mere end en vis Grad af spidsborgerlig Skikkelighed** — Forsømmelsen af fast alle de vigtigste Embedspligter være nok saa grov og hyppig — forat kunne vedblive i sit Embede, og nyde de dermed forbundne Indtægter og Rettigheder.

3) Endelig siges der: „at Embeds-Fortabelse“ (i dette Tilfælde) „ikke stemmer overeens med det skaansomme Hensyn, danske Lov tager til Geistlighedens Forseelser, ei heller harmonerer denne Strænghed med den senere Criminellovgivnings Mildhed“ o. s. v. Heraf lære vi da, hvad der dunkelt og nærmest negativt allerede laae i det foregaaende Moment, nemlig dette: **at den danske Geistligheds-Værdighed eller ikke Værdighed til at blive i sit Embede skal bedømmes efter den danske Criminellovgivning!**

Iøvrigt kan jeg ikke tilbageholde min Forundring over det søde Haab, som Landemoderetten synes at nære om, at denne Mulct af 200 Rbd. vil være tilstrækkelig til at føre Delinqventen tilbage paa Pligtens Vei.

Naar man vilde forfølge dette og andre lignende Tilfælde, saavel fremad i alle de usalige Virkninger, som det nødvendigviis maa have paa et Samfund, betragtet som religiøs-christeligt, som tilbage, ved at paavise de falske Principer, hvoraf en saadan, (med Undtagelse af Provsterettens Dom), stokjuridisk Fremgangsmaade i en reentgeistlig, og et geistligt Embede, men ingen verdslige Forbrydelser vedkommende Sag — alene kan være fremgaaet, saa veed jeg ikke hvorlangt man kunde fortsætte disse Betragtninger; men saameget maa allerede fremlyse af de faa ovenstaaende Bemærkninger: at denne statslige Maade at behandle en geistlig Sag paa, uden Tvivl maa i Tidens Længde blive et af de kraftigste Midler til at tilintetgjøre de velsignelsesrige Virkninger, som Christendommen baade kan og bør udøve paa den Stat eller Land, hvor den er antaget. Thi imedens det er Christendommens guddommelige Princip, **at de enkelte Personer ved den opofrende Kjærlighed ligesom hengive sig for de Mange,** — heri bør de enkelte

Mennesker (og navnlig en Sjælesørger), forsaavidt det staaer til dem, stræbe at efterligne Frelseren — saa følger man her det modsatte Princip, nemlig at **opofre de Mange for Een, at opofre de Manges aandelige Vel**, ikke for den Enes **aandelige** Vel — nei saa høit gaaer det ikke — men **for den Enes udvortes og legemlige Velvære!** Naar den statsjuridiske Barmhjertighed viser sig paa denne Maade, saa var det bedre, at den med en Møllesteen om Halsen var nedsænket i Havets Dyb, end at den saaledes forarger og fordærver Guds og Christi Menighed.

Hvis Paagjældendes forsømmelige og pligtstridige Embedsforhold ikke var at tilskrive en ond Villie, men en eller anden Sinds- og Legemssvaghed, hvorfor viste man da ikke sin Skaansomhed eller Barmhjertighed paa en anden Maade, f. Ex. ved at foreslaae, at den til sin Embedsgjerning aldeles *udygtige*, men forresten *ikke onde* Præst blev understøttet eller fremhjulpen paa en eller anden passende Maade, ved Pension eller anderledes, saaat Menigheden kunde faae en Sjælesørger i hans Sted, hvormed den kunde være tjent? Dog — her kommer igjen, det vide vi jo, Statsmændenes veto, og her, i dette ene Tilfælde, som vistnok vil forekomme Mange heel ubetydeligt, kan man tydeligt see, hvad det har at betyde, naar de, som egentligen ere *Statens Mænd* og dens Bestyrere, tillige *skulle bedømme og afgjøre det, som henhører til Religionen, de aandelige Anliggender*, med andre Ord: hvorledes det som oftest gaaer, naar de verdslige og aandelige Anliggender ere saaledes *sammenflettede*, og *slyngede ind i hinanden*, at de ansees for uadskillelige, og deres Bestyrelse og Afgjørelse saaledes betroes til de selvsamme Personer. Uagtet de verdslige Anliggender, saalænge denne Verden staaer, ifølge sin Natur og Væsen, aldrig kunne blive aandelige, og saaledes altid og paa alle Steder bør forvaltes efter deres

egne Love, og kunne ikke sammenblandes med de aandelige, undtagen paa den Maade, at de aandelige Anliggender trækkes ned i en Sphære, som ikke tilhører det Aandelige, der saaledes taber sin Aandelighed, idet det bliver verdsliggjort.

At tale saaledes, som jeg nu taler, er naturligviis den største Blasphemie i vore Dage, og bliver af de speculativ-kirkelige Creaturer betegnet med et eller flere af de Navne, som skulle angive de for den speculative Orthodoxie farlige Kjætterier, f. Ex. Manichæisme eller Dualisme, Pelagianisme, Baptisme o. s. v. Denne her udtalte Anskuelse af det Verdsliges Forhold til det Geistlige, og omvendt, bliver rimeligviis betegnet som manichæisk eller dualistisk, idet den gaaer ud fra en Forskjel og Modsætning mellem to Sphærer, den aandelige og den verdslige, som Speculationen ud af sin inderste — ikke Sjæl eller Hjerte, thi det har den ikke, men — Hjerne, igjennem de speculative Briller, har begloet saalænge indtil den i egen Indbildning har gjort dem til en **Eenhed**, og saaledes bragt begge i den saligste Harmonie!

Endnu paatrænger der sig een Bemærkning ved Betragtningen af den statsjuridiske Behandling af denne geistlige Sag. Man skulde nemlig troe, at selv om der anvendtes statsjuridiske Principer paa geistlige Sager, skete det dog ifølge forstandige og fornuftige eller overhoved saadanne almeengyldige Principer, som fornuftigviis bør følges, ogsaa i den verdslige Sphære; men dette er langtfra at være Tilfældet her; thi imedens man i Almindelighed i enhver af de vigtigere Grene af Statslivet pleier, og det med Rette, at afskedige de Embedsmænd, der i en altfor høi Grad forsømme deres Embedspligter, og vise sig at være aldeles udygtige til at forestaae sit Embede, — hvilket ogsaa er ganske nødvendigt, naar Statslivet ikke skal hensygne, og Staten efterhaanden falde sammen — **saa mulcterer man her den forsømmelige, udygtige Embeds-**

mand, og lader ham saa forresten, udygtig som han er, **vedblive i sit Embede!** Dette er altsaa i Grunden hverken geistlig eller verdslig, men en aldeles ufornuftig Fremgangsmaade. Ingen forstandig Eier vilde dog vel betroe sine Eiendomme, eller en Deel deraf, til den, som var aldeles udygtig til at forvalte dem, eller lade ham vedblive som saadan, naar han først havde erfaret, at han var uskikket til Forvaltningen, og forsømte den. Ingen forstandig Hærfører enten til Lands eller Vands vilde nogensinde betroe til den, hvis Udygtighed og Forsømmelighed han havde erfaret, selv den ringeste Deel af sin Armee, da han i modsat Fald uden Nødvendighed vilde sætte dens Liv i Fare, og derved tillige vise sig selv som en skjødesløs og ufornuftig Anfører, der ikke havde tilbørlig Omsorg for sine Folk. Just denne Ufornuftighed, denne Mangel paa christelig Omsorg for en heel Menigheds Vel viser den statskirkelige Bestyrelse, naar den vedbliver at betroe den til en Lærer og Sjælesørger, der tilstrækkelig har viist, at han er udygtig til denne Function; man overlader saaledes en heel Menighed til sin egen Skjæbne, og giver med sit Vidende og Villie Anledning til, at den aldeles gaaer glip af de Goder Christendommen frembyder, at den synker ned i Uvidenhed og Laster. **Hvorledes vil man kunne forsvare slig Forvaltning?**

Da jeg, inden jeg overlader ovenstaaende Bemærkninger til Trykken, er kommen til Kundskab om den saare mærkværdige Begivenhed, som nylig har tildraget sig i den skotske Kirke, kan jeg ikke undlade i Anledning heraf at berøre den*).

---

*) I No. 272 af Fædrelandet (den 22de Juni) findes der en temmelig udførlig, men ialtfald meget anskuelig og interessant Frem-

I den skotske Kirke, en Datter af den schweitziske Reformation, (Calvin fra Genf), der med Hensyn til Forfatning er presbyteriansk og i sit Væsen demokratisk, og som overeensstemmende dermed, naar den sammentræder som General Assembly, der bestaaer af Landets samlede Geistlighed, selv er Landets øverste dømmende Ret og den høieste lovgivende Magt i geistlige Sager — er der opstaaet et Schisma, just i Anledning af den geistlige Lærestand, de Geistliges Udvælgelse, og Folkets Andeel deri. Efterat nemlig det Spørgsmaal: skal Menigheden eller skal Jorddrotten definitivt vælge Sognepræsterne? — i flere Aar var bleven debatteret, kom General-Assembleen i Aaret 1834 endelig til den Afgjørelse: at Jorddrotten vel, som før, skulde udnævne Præsterne, men dersom Menighederne, efterat have hørt den foreslaaede Præst to eller tre Gange paa Prøve, erklærede sig utilfredsstillede, skulde Jorddrottens Udnævnelse ikke gjælde, men han skulde da igjen stille en ny Candidat og saaledes blive ved, indtil Menigheden var tilfredsstillet. Denne Bestemmelse (den saakaldte Veto-Act) foraarsagede den ene Collision efter den anden, „da mange af Jorddrotterne ikke mere toge Hensyn til Menighedernes Indvendinger, som de kaldte capricieuse, og var der intet beviisligt paa Præstens Liv og Levnet at udsætte, og han desuden var en antagelig Prædikant" — smlgn. de statskirkelige Principer i Danmark og andre Stater, der end ikke gaae saavidt i deres Fordringer, at Præsten behøver at være en antagelig Prædikant — „saa paastode de deres formeentlige Ret til at ansætte ham uden videre, og sagde, at General-Assembleen i sin Veto-Act havde overskredet sin Myndighed og gjort et Indgreb i de Rettigheder, hvilke de

stilling af denne Begivenhed, meddeelt af Translateur Thorl. Gudm. Repp, hvoraf her optages de vigtigste Momenter, uden mindste Forandring af Mening eller Indhold, og for største Delen ordret.

(Jorddrotterne) besad som Kirkepatroner. De skotske Domstole gave overalt Jorddrotterne Medhold. Menighederne derimod forkastede Jorddrotternes Præster og valgte sig Andre. Jorddrotten lukkede Kirken for Menighedens Præst; hans egen Præst maatte prædike for tomme Vægge, eller blot Jorddrottens Familie. General-Assembleen affatte Jorddrottens Præster. Skotlands Høiesteret afsatte General-Assembleens d. e. Folkets Præster. Sagen gik fra Skotlands Høiesteret til den øverste Instans, som der haves i Storbritannien, til Parlamentets Overhuus. Overhuset domte i Faveur af den skotske Ret, underkjendte General-Assembleens Decision, og sagde, at ved Veto-Acten havde den skotske Kirke overskredet sin lovlige Myndigheds Grændser. Menighederne vare imidlertid ikke ørkesløse: forkastende Jorddrotternes Præster, sanctionerede de deres egne, og byggede Kirker for dem paa mange Steder i Landet, hvorved de viste en Energi, langt overskridende de Mulighedens Grændser, som den dristigste „Fastlands-Indbildningskraft" kan forestille sig; thi det er et historisk Factum, at en skotsk Menighed har opført en heel Kirke af hugne Steen, som rummer flere Hundrede Tilhørere, **paa en eneste Dag**, og denne Bygning erklæres at være fuldkommen solid.

Følgen heraf blev, hvad den undgaaelig maatte blive, overeensstemmende med den urokkelige Aandskraft og Energi, som det ægte presbyterianske Partie viser sig at være i Besiddelse af — at den med saa megen Kraft og Charakteerfasthed organiserede Udtrædelse af Kirken blev realiseret da General-Assembleen den anden Torsdag i Mai dette Aar efter Sædvane blev aabnet. Det forrige Aars Moderator (Bestyrer, Ordfører) Dr. Welsh holdt en meget rørende Tale over Rom. 14, 5: „hver være fuld forvisset i sit eget Sind," hvori han meget tydelig alluderede til den skotske Kirkes nærværende Tilstand, og godtgjorde Udtræ-

delsens Nødvendighed. Strax derpaa giver Moderatoren tilkjende, at han kun har aabnet denne Forsamling for strax i samme Øieblik at opløse den, og han oplæser og fremlægger en vidtløftig Protest imod alle de Domme, som de skotske Retter og Overhuset have affagt i Modstrid med General-Assembleens Love (Veto-Acten) og erklærer, „at forsaavidt Regjeringen har givet slige Domme Medhold, kan en fri General-Assemblee af den etablerede skotske Kirke nu ikke holdes:" folgelig har han og de blandt hans Colleger, som ere af samme Mening, besluttet at udtræde af den skotske Statskirke, for strax at sammentræde paa et andet Sted i Edinburgh som en „General-Assemblee af den frie presbyterianske skotske Kirke" — senere have de antaget Benævnelsen „den frie protesterende skotske Kirke." Efter denne Protests Oplæsning gik Moderatoren i Spidsen for sit Partie langsomt og høitideligt udaf Kirken. Inden nogle faa Timer havde allerede 400 Præster undertegnet Protesten (hele Skotlands Clerus overstiger ikke meget et Antal af Tusinde). De Udtraadte mode paa et andet Sted, og Dr. Chalmers — den fornemste theologiske Professor i Edinburgh, der staaer i Spidsen for dette Partie — bliver, ifølge Dr. Welshs Forslag, strax valgt til Moderator, og aabner umiddelbart derpaa formeligt Forsamlingen i Jesu Christi -— Kirkens eneste Overhoveds — Navn. Hvorsomhelst de Udtraadte vise sig, hvad enten i Forsamlingen eller paa Gaden, ledsages de af Folkets Jubel o. s. v. Den tilbageblevne Assemblee formaaer kun at give sine Følelser Luft i Forbauselse og Beklagelse over det haarde Slag, som nu havde rammet den skotske Kirke. Nogle mene endog, at dette maatte være Guds Straf for Kirkens og Landets Synder. Mange føle sig dybt nedslaaede over deres Ræffers Fortyndelse. Alle maae tilstaae, at næsten Alt, hvad der havde gjort sig Navnkundigt for Talent, Kraft,

Iver, Gudsfrygt, havde forladt dem." Hvilken ydmygende, hvilken sønderknusende Tilstaaelse! Ja selv den engelske Journal Times, der nærmest repræsenterer Regjeringens og Statskirkens Anskuelser, og som først betegnede de Udtraadte som Fanatikere, har to Dage senere, blandt andet givet den meget ydmygende Tilstaaelse: „at den etablerede Kirkes Liv og Aand synes at have forladt den med de udtraadte Agitatorer." Om den tilbageblevne Assemblees (Bundfalds-Assembleens) Debatter siges der: at en vis Lamhed, Slaphed, Ængstelse og Beklemthed characteriserer dem, og selv Times kalder Dr. Cooks (Assembleens Ordforers) Tale „formel," hvoraf idetmindste sees, at den skorter paa gediegent, christeligt Indhold, Liv og Kraft; Ophævelsen af Veto-Acten skal i den første Tid have udgjort saa at sige den hele Bundfalds-Assemblees Virksomhed.

Ganske forskjellig er derimod Tingenes Tilstand i den frie General-Assemblee. Der har Debatten Liv og Kraft, freidigt Haab og storartede Resultater. Det første, man foretager sig, er at registrere Protesten, og høitideligt forkynde Udtrædelses-Acten, som man beslutter at oversætte i alle Fastlandets Sprog, forat Europas Folk kunne faae et rigtigt Begreb om Grunden til deres Udtrædelse. Dernæst resignerer hele Forsamlingen paa deres Præstekald i Statskirken, og tilkjendegiver den tilbageblevne Assemblee, at nu ere de vacante. Inden Forsamlingens Slutning have allerede 455 Præster underskrevet begge Documenter. Derpaa beslutter man at opføre frie Kirker i hvert Sogn over hele Landet. „Ja," sige de, „og vi ville bygge dem saa nær ved de gamle, at vi kunne have Nytte af deres Kirkeklokker." Man beslutter endvidere, at en Adresse skal udgaae til det skotske Folk ved hvilken det endnu yderligere underrettes om Udtrædelsen, samt en anden til de theologiske

Studenter ved Universiteterne. Man beslutter, at de frie Præster skulde (som det hedder) tage deres Stok i Haand, og vandre over hele Landet, forat prædike for Folket og opmuntre det. Man beslutter, at paa de Steder, hvor Jorddrotterne maatte være saa gjenstridige, at de ikke ville sælge Grund til Kirkebygning, skal man opføre portable Kirker, d. e. Telte, hvis Vægt den frie Assemblee bestemmer, og at paa andre Steder skulde gamle Skibe kjøbes og afbenyttes som Kirker paa Indsøerne og Floderne. Endvidere har den frie Assemblee voteret, at der skal funderes to Universiteter, samt en Mængde Skoler og Seminarier."

De, der ikke kjende Forholdene, maatte troe, at slige Planer ere Luftkasteller, der ikke lade sig realisere, men Hr. Nepp, som er nøie bekjendt med den skotske Nation, bemærker: „at hvor storartet denne Plan end synes, maa dog den, der kjender noget til dette Folk, antage, at den vil blive iværksat." Den frie protesterende skotske Kirke har begeistret en meget stor Deel af Nationen, og der vare allerede i Juni Maaned, da dette er skrevet, indkomne meget betydelige Summer til at fremme dette store Formaal.

Hvorledes der end maatte blive dømt om hele denne Begivenhed af Saadanne, som med Hensyn til Religionen selv ere enten kolde og ligegyldige eller aandløse og hyklerske, kun besjælede af en falsk Religions-Iver, der troe, at Kirken, navnlig i den statskirkelige Form, allerede har grebet det, og derfor betegne alle fra dens Lære afvigende Læresætninger eller Principer som fanatiske eller falske og kjætterske — saa vil jeg i Anledning heraf kun udtale min inderlige Glæde over denne saa betydelige og kraftige Yttring af det christelige Liv, der sandelig er et talende Beviis paa christelig Aand og Kraft, og uegennyttige christelige Bestræbelser for at fremme Guds Rige paa Jorden. Og jeg — skjøndt fraværende med Hensyn til Legemet, dog med Hensyn til Aanden nær-

værende, hos alle dem, der søge at fremme Guds og Christi Rige, hvorsomhelst i Verden de ere at finde — vil bede Gud, at han giver sin Naade og laaner sin almægtige Bistand til at fremme deres Bestræbelser, som søge at opretholde den christelige Frihed, som modarbeide al verdslig Indgriben i, eller Hæmmen og Undertrykkelse af det christelige Liv, modarbeide al Aandløshed, Aandsslaphed, Dientjeneste og Hyklerie, og saaledes søge at lyksaliggjøre Menneskeslægten og udbrede Guds Navns Ære. Og uagtet jeg veed, at der ere mange, ja meget mange, ikke sjelden Jordens Mægtige, der see skjævt til slige Bestræbelser og modarbeide dem, saa veed jeg dog og har en urokkelig Overbeviisning om, at den, som med det freidige Mod, som uegennyttig Kjærlighed til Gud og andre Mennesker, og tillidsfuld Hengivenhed i Guds Villie alene er i Stand til at give, fører Guds Sag, **vil, skal,** og **maa seire; thi den, som er i og med slige Bestræbelser** og **giver dem selv sin Velsignelse,** er **større** end den, som er i Verden.

Man maa ikke troe, at dette er sagt i den Hensigt, at frembringe en saadan Bevægelse i Danmark, dette Besindighedens Land; thi det vilde neppe være tænkeligt eller muligt der, hvor de Fleste mangle den kraftige og energiske Villie, der ikke skyer Opofrelser; og som Følge deraf vilde det heller ikke være ønskeligt, at man begyndte paa den Maade, da det var at frygte for, at slige Foretagender hertillands døde i Fødselen, eller blive standsede paa Halvveien. Men jeg har henledet Opmærksomheden paa denne Begivenhed: først af den Grund, at jeg er overbeviist om, at de fleste Kirker, navnlig Statskirkerne, mere eller mindre i denne Henseende trænge til en gjennemgribende Reform, hver paa sin Maade, for saaledes, om muligt, at forberede de Forandringer heri, som tidlig eller sildig ville paatrænge

sig. Dernæst for at gjøre opmærksom paa, hvilket Liv, hvilken Kraft, forenet med christelig Besindighed og undersaatlig Hengivenhed*), der viser sig hos dem, og vistnok **alene** hos **dem**, der ere besjælede af den christelige

*) Et Beviis herpaa afgiver den frie protesterende skotske Kirkes Adresse til Hendes Majestæt Dronning Victoria, i Forbindelse med hele denne Begivenheds øvrige Charakteer. Adressen (udfærdiget i Mai) lyder saaledes:

„Maatte det (Nedenstaaende) behage Deres Majestæt, —

Vi, Præster og Ældste af Skotlands frie protesterende Kirke udbede os Forlov at maatte nærme os Thronen med Følelser af dyb Hengivenhed for Deres Majestæt og de andre Medlemmer af Deres kongelige Huus.

Følende de Forpligtelser, der paaligge os, at holde ved Magt vor kirkelige Constitutions Grundsætninger, saaledes som de ere fremsatte i den westminsterske Troesbekjendelse og andre Symboler af den skotske Kirke, samt stadfæstede og bekræftede i adskillige Parlamentsacter, overeensstemmende med Kirkens Retskrav, ere vi blevne nødsagede, ved hvad vi betragte som de civile Retters Krænkelse af vor aandelige Frihed, og ved den Sanction, som Regjeringen og Lovgivningen have givet denne Krænkelse, til at give Afkald paa de Fordele, som flød af vor Forbindelse med Staten.

En betydelig Deel af de Folk, hvis Sjælesørgere vi have været, har, tilskyndet af de samme Anskuelser og Følelser, fjernet sig tilligemed os fra det skotske Kirke-Etablissement, og disse forblive fremdeles under vor Sjælesorg.

Grundene til Fraskillelses-Acten ligge for Verdens Øine, og ere allerede gjentagne Gange blevne anførte for Deres Majestæts Regjering. I den Stilling, i hvilken vi med vore Folk nu staae, fordre vi ærbødigt, og vente tillidsfuldt at erholde den brittiske Constitutions Beskyttelse.

Som Sjælesørgere og Ældste af en christelig Kirke, skulle vi gjøre det til vor idelige Bestræbelse, idet vi fuldføre vore aandelige Embedspligter at indprænte de Folk, som ere under vor Sjælesorg, den dem paaliggende Forpligtelse, at yde den civile Magt tilbørlig Lydig-

Frihed. Og endelig for at vise, at den frie protesterende skotske Kirkes Princip i dette Punct er det selvsamme, som Baptisterne og andre evangeliske Secter hylde, og saaledes bærer et mægtigt Vidnesbyrd for deres Sag. (See det som ovenfor er anført herom af den danske Baptistforstander navnlig S. 167 og 168). Dette sees, foruden af hele den frie protesterende skotske Kirkes Fremgangsmaade i denne Sag, ogsaa fornemmelig af de sidste Linier af Hr. Repps Fremstilling, der lyde saaledes: „Den Bestemmelse, at Menigheden skulde have Ret til at forkaste de af Jorddrotterne indsatte Præster, uden at angive Grund, har især vakt Forargelse hos Kirkepatronerne. Men dertil svare Non-Intrusionisterne*): at Grundens Angivelse vilde blot foraarsage unødig Trætte; **at der bør være den fuldkomneste aandelige Harmonie imellem en Menighed og dens Præst**, og at selv en skjult Aarsag, som maatte svække denne Harmonie, bør være tilstrækkelig til at forebygge Ansættelsen; at Forkastelsen ikke bør

hed, efterdi dette er en Pligt, som fordres af den høieste Autoritet, saavelsom af Hensyn til Landets Fred og Velstand.

At det maatte behage den almægtige Gud og vor Herre Jesu Christi Fader, at bevare Deres Majestæts, saavel som de øvrige af den kongelige Familie Medlemmers Liv — at han maatte velsigne Dem i deres huuslige Forhold — at Deres Regjering maatte blive langvarig og lykkelig — og at tilsidst De maatte blive Deeltager i en Håderskrone, er Deres Majestæts trofaste og lydige Undersaatters fromme og oprigtige Bøn.

Den frie protesterende skotske Kirkes Sjælesørgere og Ældste.

*) d. e. i dette Tilfælde Saadanne, som ikke lade sig paanøde fremmede Love og Principer for Kirke og Christendom, som altsaa overhoved forkaste alle de kirkelige Bestemmelser, der ikke kunne bestaae med den christelige Frihed.

betragtes som en Plet; men tvertimod, at den Præst som ikke finder Bifald hos een Menighed, vel kan finde Bifald hos en anden." Dette stemmer nu overeens med Baptisternes Anskuelser og Paastande: at kun den virkelig troende, af Guds Ord og Aand gjennemtrængte Lærer kan virke ægte christelig og velgjørende i en troende Menighed, idet han selv stærk i Troen taler til og formaner dem, som mere eller mindre ere gjennemtrængte eller berørte af den; thi hvad er vel dette andet end den aandelige Harmonie?

Jeg kan vel vide at Statskirke-Theologerne ogsaa ansee det ret ønskeligt, at der findes en slig Harmonie mellem Præsten og hans Menighed, ja der ere ogsaa flere af dem, navnlig Saadanne, som med Kirkeligheden forene Speculationen, der mene, at denne Harmonie virkelig altid er tilstede, paa Grund af, at Kirken, som en **Heelhed**, altsaa alle dens enkelte Medlemmer uden Undtagelse ere, **formedelst Sacramenterne** gjennemtrængte af og sammenknyttede ved den samme, hellige Aand — og hvor skulde der da ikke, naar dette er Tilfældet, overalt herske en aandelig Harmonie? — jeg har flere Gange i en af Hovedstadens meget besøgte Kirker hørt tale om denne mageløse aandelige Forening saavel mellem Menighedens Medlemmer indbyrdes, som mellem Menighed og Præst, der skal begynde med Daaben, og fortsættes igjennem Livet ved Nadverens Sacrament. Jeg har ogsaa specielt paa samme Sted hørt udtalt, — hvilket især synes at skulle bevise Tilstedeværelse af den ovenomtalte Harmonie — at Præsten fra Prædikestolen egentlig kun udtaler Menighedens fælles Bevidsthed, og hvad der rører sig i den!

Men naar nu Præsten i en Menighed udvikler og fremstiller saadanne religiøs-dogmatiske Forestillinger, som Menigheden ikke før kjendte eller hav-

de hørt, de være speculative, rationalistiske eller anderledes, udtaler han saa Menighedens fælles Bevidsthed? Eller, hvis han er irreligiøs, umoralsk eller ond — hvilket af Kirken og dens Symboler, ikke blot forudsættes som Mulighed, men ogsaa ofte som Virkeligt, see ovenfor — er da Præsten i en aandelig Harmonie med Menigheden, og udtaler han i Virkeligheden — selv hvor han siger endeel Ord, som Menigheden kjender, og har hørt for — Menighedens fælles Bevidsthed?! Dog — jeg vil ikke og kan ikke paa dette Sted gaae videre i at opregne alle de aandsforladte Absurditeter, som den ovenanførte Kirke- og Sacramenttro fører til, der ligesom en Kræftskade eller Beenæder i Legemet udbreder sig til alle Sider, slynger sine falske Forgreninger igjennem hele den christelige Organisme, saaledes, at en sund Betragtning af den christelige Lære og Liv overalt maa støde paa dem, og med Smerte overbevise sig om den uhyre Skade og Fordærvelse, som disse grundfalske Elementer have forvoldt Christenheden. Jeg skal i Behandlingen af Daabslæren nedenfor nærmere bevise dette. Men nu gaae vi over til

f. Om Baptisternes gudelige Forsamlinger*).

P. Mønster har i sin Troesbekjendelse beskrevet dem saaledes: „Menigheden holder hver Søndag tvende Forsamlinger, een om Formiddagen og een om Eftermiddagen, og desuden een Forsamling Onsdagaften, efter den sædvanlige Arbeidstid. Disse Forsamlinger afholdes i Almindelighed

*) Uagtet Baptisternes Forsamlinger og fælles Andagts-Øvelser ikke egentlig høre med til deres Læresætninger, og heller ikke staae i nogen ligefrem Modsætning til Kirkens, skjøndt de tildeels ere forskjellige fra dens offentlige Gudsdyrkelse, findes det dog passende ogsaa at omtale disse her, forat man desto lettere overhoved kan danne sig Begreb om Baptisterne som religiøs Sect.

saaledes, at de aabnes af Forsamlingens Leder med Bøn, derefter synger Menigheden eet eller flere Psalmevers, derefter Prædiken over **frie selvvalgte Texter af Bibelen***), derefter Bøn, hvori indesluttes Hans Majestæt Kongen, Hendes Majestæt Dronningen, Kongehuset og Fædrelandet; Forsamlingen ender med den apostoliske Velsignelse og en Psalme. Forsamlingerne ere tilgjængelige for Enhver, og kun naar Menigheden har noget at afhandle om deres egne Anliggender, bliver den tilbage efter den offentlige Forsamling, forat afgjøre sine private Anliggender. Den første Mandag i hver Maaned holdes Missionsmøde, hvorved Breve og Beretninger forelægges Menigheden, som ogsaa derved opmuntres til at virke til Missionens Fremme blandt Hedningerne og Ikketroende. Dette Møde begynder ligeledes og ender med Bøn og Psalmesang."

Saasom det her Anførte nærmest beskriver Forsamlingernes ydre Form og Orden, føies Biskop Fabers Fremstilling af

---

*) Et af de mange Exempler paa de stive og ubevægelige kirkelige Former, der have bestaaet igjennem Aarhundreder, er det, at den selvsamme aarlige Cyklus af Bibeltexter, som vi nu have, har bestaaet i over 1000 Aar, og en stor Deel af dem lige fra Kirkens første Aarhundreder, uden at der i den nyere Tid er skeet nogen Forandring heri, eller at nye Texter ere blevne tilføiede, skjøndt Skriften udenfor de gamle Texter har en Mængde indholdsrige Steder, der baade kunde og burde drages frem, og deres Rigdom udfoldes. Dette skeer nu i Almindelighed ikke, og naar en enkelt Prædikant søger at gjøre det, maa han ofte med konstige Vendinger gaae over fra den egentlige faste Text, til det Sted, som han ellers vil udvikle, hvorfor skal dette behøves? I „Udkast til en Alterbog og et Kirke-Ritual for Danmark" Kjøbenhavn 1837 (andet Aftryk 1840) har da ogsaa Biskop Mynster endelig foreslaaet en tredie Text, til enhver Helligdag i Aaret. Dog — ikke engang denne Forandring kunde gaae igjennem uden Indvendinger, og Opposition fra Saadanne, som i **Kirkelighed** endogsaa overgaae Biskoppen selv.

dette Punct, der nærmest antyder Forsamlingernes Tendents til religiøs Opbyggelse og Udbredelsen af Guds Rige paa Jorden, passende hertil, da der ikke derimod er Noget at bemærke. Han siger saaledes S. 15: „Hvad Forsamlingerne til Opbyggelse angaaer, da bør det nøie bemærkes, at disse sigte til fælleds Opbyggelse og Bestyrkelse i Troen, at vi — saa læres der — kunne blive lærte, paamindede, formanede og trøstede ved Guds hellige Ord. Ligeledes paasees, at hvad der foretages i dem, maa sigte til Guds Riges Udbredelse, og vor Herre Jesu Christi Navns Ære og Forherligelse. Saaledes opmuntre og tilskynde vi hverandre ved Bøn og Sang, ved Bibelens Læsning og ved Samtale over de Ting, som høre til Guds Rige, til at blive faste og ubevægelige, ved Herren, til at jage efter Helliggjørelsen, og til at øve os i Kjærlighed og gode Gjerninger, at Guds vor Frelsers Lærdomme maa æres i alle Ting," o. s. v. Fremdeles: „naar Nogen af dem, som staae udenfor, indfinde sig ved vore Forsamlinger, da tale vi til dem om Omvendelse og Tro, og formane dem til at besøge Herren i Bøn, og give Agt paa hans Ord, paa det at de kunne blive lærte af ham*),

---

*) Det var at ønske, at flere af Kirkens Medlemmer, end desværre vistnok er Tilfældet, vilde søge deres religiøse Oplysning og den bestandige umistelige Næring for deres Sjæl, fra Guds Ord selv, og dernæst **ved en from og oprigtig Bøn anraabe om den høiere Bistand** til retteligen at kunne forstaae og fatte det guddommelige Ord, Guds Naad og Villie til Menneskenes Frelse, thi da dette egentlig talt er den nærmeste og sikkreste Maade hvorpaa Mennesket kan blive **Gudlært**, (oplært, oplyst af Gud selv) saa vilde sikkerlig Meget af det Slappe og Flaue, Forvirrede og Forqvaklede eller Falske, som desværre findes paa det religiøse Gebet, undgaaes. De enkelte Christnes religiøse Anskuelser og Opbyggelse vilde da ikke i den Grad, som den nu er, være bun-

Joh. 6, 45. Vi overtale Ingen til at lade sig døbe; men blive vi adspurgte, da ere vi skyldige at gjøre enhver Regnskab angaaende det Haab, som er i os, **henvisende Enhver til selv at hente sin Overbeviisning af Guds Ord"** (sammenlign ovenfor S. 23).

Naar Baptisterne mene at Enhver selv ved Læsningen af Skriften skal hente sin Overbevitsning fra Guds Ord, da er det sikkert nok, at ikke alene Pastor Grundtvig — der mener: at det, at give Lægfolk Bibelen i Hænder er meget skadeligt og farligt for Rettroenheden, og at de Lærde udelukkende kunne og bor benytte den — men mange Flere af de udmærket kirkelige og katholiserende Theologer ansee dette Princip for meget farligt, ja endogsaa kjættersk, forsaavidt som de mene, at det vil foraarsage, at Kjætterier og secteriske Partier opstaae, hvilket de naturligviis finde bekræftet ved Baptismen, der antages for et af de groveste Kjætterier, der kunne opstaae i Kirken eller Christenheden. Men ligesom de kirkelige Theologer vise, at de her ere hildede i et **grundkatholsk** Princip, og saaledes fornægte baade Protestantismens Princip, og, hvad der er endnu værre, **aldeles miskjende Christendommens Aand** og **dens Øiemed, som er, at sætte alle Christne i det samme indvortes Forhold til Gud og Frelseren,** og dette nærmest ved det guddommelige Ord og Sindets Henvendelse til Gud, ved Hjelp af det guddommelige Ord, — hvilket beviises ved Apostelen Petri Ord 1 Pet. 2, 5, hvor

den til og afhængig af disse saakaldte lærde Theologers, altfor ofte forvirrede og forkeerte, men endnu oftere **tørre** og **aandløse** Forklaringer og Udvikling af Skriftens Ord; men de vilde da oftere, end nu er Tilfældet, see sig istand til at bedømme disse, og kunde forresten føre sig til Nytte det Gode eller Brugbare af deres Lære.

han kalder alle Christne, „et helligt Præstedomme, der skal frembære aandelige Offere" og ved mange flere Steder — saaledes er ogsaa hiin Frygt for Kjætterier fornemmelig bygget paa den mere eller mindre stive og dødbringende kirkelige Opfattelse af Christendommen, og derfor ogsaa kun slet begrundet; thi deels existere Kjætterierne kuns i disse Theologers Indbildning, ere altsaa lutter Phantomer eller Taagebilleder, deels vilde det i de fleste Tilfælde ikke være vanskeligt at modbevise de muligen hos Enkelte opstaaende uchristelige Meninger; thi da neppe nogen Lægmand sætter sig en Mening eller Læresætning fast i Hovedet, saaledes at han ikke vil opgive den for nogen Priis, uden først at have talt derom, eller raadført sig med en eller flere af de geistlige Lærde, — hvilket netop bestyrkes ved at see hen til Oprindelsen af Baptistmenigheden her i Landet, da Mønster i Forstningen søgte Oplysninger og Overbeviisning hos de Lærde (see hans Erklæring S. 17—25 og fl. Steder) — saa maatte Kirkens Lærere kunne modbevise alle de Meninger, der ikke ere grundede i Skrift og Christendom, naar de kun ere paa deres Plads, det vil sige: naar de, der skulle være Andres Lærere og Veiledere i de guddommelige Ting, selv i en høiere Grad have opfattet og tilegnet sig disse, naar de selv have faaet en saadan Bevægelighed, Klarhed og Sikkerhed i Skriftens Fortolkning, ere saaledes oplyste og gjennemtrængte af Christendommens Aand, at de strax kunne kjende og modbevise de falske Lærdomme, som ville opkaste sig imod den. Men — da dette desto værre kun sjelden er Tilfældet, er det ikke at undres over, at den største Deel af dette i Skriften altfor lidet funderede, af den christelige Aand i Almindelighed altfor lidet gjennemtrængte Præsteskab, frygter for de saakaldte Kjætterier, det er: de fra den be-

staaende kirkelige Anskuelse afvigende Meninger eller Læresætninger, som de enten ikke ere istand til at imodegaae, modbevise og opklare ved Skriftens Lære og Christendommens Aand, eller — hvis de i deres Indre ere stemte for disse Afvigelser — ikke vove at anerkjende, **fordi** de stride imod **Stats-Kirkelæren.**

g. Baptisternes Forhold til Staten og dens Øvrighed.

De danske Baptister erkjende, og have paa de forskjellige dertil givne Opfordringer ved flere Leiligheder vedkjendt sig: at de i alle udvortes borgerlige Forhold staae under de verdslige Love og Øvrigheder, og at ville lyde disse i Alt, hvad der kan bestaae med Guds Lov og en god Samvittighed. Dette er allerede klart af det Foregaaende, — S. 81 og 82, hvor Forskjelligheden mellem Baptister og Anabaptister udvikles, nærmest med Hensyn til den augsburgske Confession, — idet Baptisterne fuldkommen vedkjende sig Antagelsen af Confessionens 16de Art., hvis Indhold netop angaaer dette Punct.

Herhen hører ogsaa følgende Stykke af Mønsters Troesforsvar: „**Ligesaalidt** som Stat og Politie staae i Forbindelse med Jesu Christi Rige*), (der ikke er af denne Verden), af hvis Forening Misfosteret: den

*) Herved mener Mønster ikke, at de religiøse og statslige eller verdslige Samfund ikke skulle eller kunne staae i nogetsomhelst Forhold eller Forbindelse med hinanden, da de tvertimod hvert paa sin Maade tjene hinanden, — ligesom han ogsaa erklærer: at Baptisterne i alle udvortes og verdslige Forhold ville lyde Stadens Love og dens Øvrighed — men han forkaster kun **den** Forbindelse mellem Kirken eller Christi Rige og Staten eller de statslige Indretninger, Politie, o. s. v., som finder Sted i Statskirkerne. Han troer derfor ikke med Biskop Mynster: „at **Øvrigheden**" — altsaa ikke blot den geistlige men ogsaa den verdslige, hvorom dette

indbildte christelige Stat eller statsmæssige Christendom er avlet) **ligesaalidt** har vort Samfund det allerringeste af politisk Charakteer, eller verdsligt Øiemed, saa at der nogensinde skulde være Fare paa Færde, for Folket eller Øvrigheden, eller give denne Anledning til, at behandle os som Forbrydere; thi vort Samfund er hverken meer eller mindre, end et christeligt Samfund, bygget paa Propheternes og Apostlernes Grundvold, hvor Christus er Hovedhjørnestenen, og som, hvad verdslige Ting angaaer, er lydigt imod Øvrigheden o. s. v. som Guds Ord byder, og vi beflitte os paa et ustraffeligt Levnet i en stille og rolig Vandel, kort sagt: paa at give Keiseren hvad Keiserens er. Dog tillader jeg mig ogsaa at sige: at vi, i alt hvad der angaaer vor Tro og Samvittighed, (eller Guds Rige, der ikke er af denne Verden) ikke erkjende nogen anden Herre over os, end Herrernes Herre og Kongernes Konge, og ingen anden Lov, end Guds Ord, og kunne ikke erkjende nogen menneskelig Anordning i disse Ting, hvori vi alene have Gud at gjøre Regnskab, men maae betragte ethvert Indgreb af denne Art for Hierarchie og Despotisme; thi ligesaalidt, som Apostlene i saadanne Ting vare det høie Raad i Jerusalem, eller Reformatorerne Paven og Keiseren underdanige eller lydige, ligesaalidt kunne vi heri erkjende nogen menneskelig Autoritet, men ligesom vi ere villige til at give Keiseren hvad Keiserens er, saaledes maae vi ogsaa **give Gud hvad Guds er.**"

Dette er i det Væsentlige, eller med Hensyn til Principet, det Forhold, hvori Baptisterne vedkjende sig at staae til Staten; en nøiagtigere Detail af dette Forhold, er hver-

Udtryk især pleier at bruges — „**i vort Land skal haandhæve den christelige Tro iblandt Folket**" o. s. v. (see den ovenomtalte Prædiken Side 12).

ken nødvendig, eller lader sig godt give, saalænge det Forhold, hvori denne Sect staaer til Staten, ikke har vundet en fastere Skikkelse, og de enkelte Concessioner, fra Baptisternes Side, tildeels ere at betragte som Tillæmpninger, saalænge de, som en religiøs Seet, staae i et altfor underordnet og fortrykt Forhold til Staten.

Modsætningen imellem Baptisterne og de statskirkelige Christne er imidlertid af det Ovenanførte indlysende; thi imedens disse troe: at de ikke blot i det Ydre reent Statslige og Politiske rc. men ogsaa i det Indre, Troen, den religiøse Overbeviisning, selv den Maade hvorpaa de dyrke Gud, bør følge Statens Love og Vedtægter, Bud og Befalinger, selv der, hvor de enten ikke synes at stemme med Guds Ord i Skriften, eller ikke kunne finde Gjenklang i deres Indre — mene Baptisterne: at Man kun i de ydre Forhold bør underkaste sig Staten og dens Love, men de antage ikke, at Staten kan eller bør bestemme Hvad Man skal troe, og Hvad ikke, allermindst naar det, den paabyder, ikke kan forsvares ved Guds Ord; de mene altsaa: at Enhvers religiøse Overbeviisning og Tro tør og bør være fri, og at Staten ikke kan opkaste sig til Dommer i de enkelte Menneskers Forhold til Gud; men at den derimod har fuldkommen Ret til at gribe ind og gjøre sin Magt gjældende i alt det Ydre, i alt det, som hører til Samfundets **lovlige** Forhold; saaledes at vaage over den nødvendige Fred og Orden eller borgerlige Sikkerhed, og som Følge deraf hæmme og straffe Forbrydelser, det er: de moralsk slette Handlinger, som ikke kunne andet end skade og undergrave Samfundet o. s. v. Med Hensyn til alt dette underkaste de sig Staten, dens Love og Øvrigheder, **men fordre** Frihed for deres religiøse Overbeviisning og Tro.

For Sammenligningens Skyld, og for at vise, at der gives — om end ikke i Danmark, saa dog i andre Statskirker — saadanne høiere Geistlige, navnlig Biskopper, der i det væsentlige stemme overeens med de evangeliske Secters Anskuelser i det nærmest ovenfor anførte Punct, Forholdet mellem Kirke og Stat, Christi Rige og Verdens Riger — hidsættes her nogle Yttringer af en evangelisk Bisop i den engelske Kirke, der findes i et Skrift, betitlet "Christi Kongerige" o. s. v.*), som gaaer ud paa nærmest med Forklaringen af Christi egen Udsagn, navnlig dette: „mit Rige er ikke af denne Verden", samt Beskaffenheden af hans Virksomhed, og hele hans Fremgangsmaade — at bevise at Christi Rige, ifølge Christi Udsagn, har stedse været, er og vil stedse blive saavel i

*) Den engelske Titel paa det ovenomtalte Skrift er: The Kingdom of Christ Delineated in two essays on our Lords own account of his Person and of the nature of his Kingdom, and on the constitution, powers, and ministry of a christian Church, as appointed by himself. By Richard Whately, D.D. archbishop of Dublin. Second edition. London. B. Fellowes, Ludgate street. 1842.

Det er nærmest for at gjøre opmærksom paa dette i sin Grund evangelisk-christelige Skrift, der desuden anbefaler sig ved en af sund christelig Tænkning fremgaaet klar og overbevisende Argumentation — at jeg her anfører det. „Den sidstanførte Egenskab var Noget, Man især kunde vente sig af en Mand, der allerede længe har været bekjendt som en af Europas første Logikere, idet hans Arbeides (Whately's Logic) Værd længe har været anerkjendt ikke blot paa de brittiske Øer, men navnlig i den største Deel af det sydvestlige Europa, hvor det afbenyttes i Oversættelser. Jeg havde fra først af troet i dette mit første Product at kunne gjøre en mere udstrakt Brug af ovenanførte Skrift; men da jeg denne Gang ikke seer mig istand til at gaae ind paa en udførligere Behandling af Læren om Kirken og dens Forhold til Staten, maa jeg nøies med, her at antyde Tendentsen af dette Skrift, og deraf anføre nogle Yttringer, for derved at give Læseren et Begreb om dets Charakteer.

Væsen som Virkninger forskjelligt fra denne Verdens Riger; at den Beskaffenhed, Christus selv har tillagt sit Rige, vil igjennem alle Tider vedblive at udgjøre den for det eiendommelige, med dets aandelige Væsen overeenstemmende Charakteer; saa at Christi Udsagn om sit Rige, som saadant, ikke blot ere anvendelige paa dets første, ufuldkomne Periode, navnlig den apostoliske Tid og den nærmest paafølgende — som Stats-kirke-Theologerne i Almindelighed lære — men ogsaa i **alle kommende Tider** ere at betragte som den Grundlov og Grundbestemmelse, hvorefter Christi Rige bør udvikle sig og udfolde sin Virksomhed iblandt Menneskene; fremdeles: at al Indblanden af verdslig Magt, al Anvendelse af verdslig og ydre Tvang i Troes-Sager, er at ansee som stridende saavel imod hans Riges aandelige Væsen, og aandelige Love, som imod Christi og hans Apostles sandt og rigtig forklarede Udsagn, samt overhoved hele deres Fremgangsmaade.

Efterat Dr. Whately med megen Skarpsindighed har gjennemgaaet den Rettergang, der blev holdt over Frelseren, de Spørgsmaal og Svar, som vexelviis gaves og modtoges af hans Forhørere, og anvendt alt dette paa Frelserens Person og hans Riges Beskaffenhed — viser han: hvorledes Man af forskjellige Grunde (S. 30. 41 ꝛc.) har fordreiet og forvirret den klare og ligefremme Mening af Frelserens Udsagn. Han anfører nogle af disse Forklaringer S. 31. 33. og efter at have gjendrevet dem (36—39 ꝛc.) gjør han opmærksom paa: hvor ofte selv de, der ellers overhoved ere i Besiddelse af Lærdom og Dannelse, paa Grund af en Skjævhed i de moralske Domme (an obliqvity of moral judgment), en Mangel paa Forstands-Evner (a deficiency in the reasoning-powers) og Fordomme (prejudices) ere blevne vildledte i den Grad, at de ikke kunne fatte og forstaae det, som enhver Person med almindelig Menneske-Forstand (every person of

common sense) kan fatte, — ere hildede i Vildfarelser og Bedrag som den almindelige Forstand strax vil kunne opdage og anfører fremdeles S. 42 Exempel paa deres Maade at raisonnere paa.

Nogle af de her antydede Yttringer, der gaae ud paa at vise, hvorledes flere Forfattere ved falske Principer og Forudsætninger have ladet sig forlede til at fordreie Frelserens Ord og bortforklare deres oprindelige, sande Mening, lyde, ordret oversatte saaledes: (S. 30), „men den Kløgt, der, (som jeg før sagde) er bleven anvendt idet Man har forsøgt at forklare Frelserens Ord paa en anden Maade (end den som Forf. har i det Foregaaende viist at være den sande og naturlige), er bleven fremkaldt ved Bestræbelsen efter at undgaae nogle af de Consequenser, som følge af at tage dem i deres simple og ligefremme Mening. Disse, som ikke virkelig søge at lære den sande Mening af vor Herres Udsagn, men at forsone dem med nogle christne Staters Fremgangsmaade og at retfærdiggjøre Anvendelsen af verdslig Magt i Religionens Tjeneste, ere bleven nødsagede til at anvende paa Ordene et spidsfindigt Skingrunds-Forsvar*) for at lokke ud af dem en saadan Mening, der maatte passe for deres egen Hensigt.

Og al den Kløgt anvendes (som jeg ovenfor sagde), fordi Man forudsætter det godtgjort, at de Ord, som Jesus udtalte, kunne have en anden Mening; men intet er vundet (forudsat det er vor Hensigt ikke at omgaae

*) Erkebiskoppens Ord ere: ingenious special-pleading, som egentlig betegner: en kløgtig Lommeprocurators Plaideren, hvorved han vil tilkjendegive: at disse Fortolkere finde det nødvendigt, ligesom ved juridiske Sophisterier at forsvare Frelserens Ord, for paa den Maade at etablere den Mening, de ville have lagt i dem.

Skriften, men at forstaae den) dersom den Mening er en saadan, som ikke kunde være forstaaet saaledes paa den Tid, eller som vilde have været yderlig upassende til Leiligheden, og uden Betydning med Hensyn til det foreliggende Spørgsmaal."

Nu anfører han nogle af disse Forklaringsforsøg, og vedbliver derfor strax nedenfor, S. 31. § 10. saaledes: „For Exempel har jeg hørt sige, at vor Herres Beskrivelse af hans Kongerige som „**ikke af denne Verden**", havde **alene** den Mening, at han gjorde Fordring paa Besiddelsen af aandeligt Herredømme (som han uden Tvivl gjorde) over Menneskenes Sjæle, og paa at have Magt til at uddele Belønninger og afsige Straffedomme i den anden Verden, og denne Paastand **gjør** han virkelig; men det væsentlige Punct med Hensyn til det da stedfindende Retsforhør, var, at dette skulde være hans **eneste** Paastand. Han gjorde ikke blot Fordring paa aandeligt Herredømme; men han **renoncerede** ogsaa paa Verdsligt. Han erklærede ikke blot at hans Rige er af den næste Verden, men at det — skjøndt det er alle-**rede i denne Verden**, dog — „**ikke er af denne** Verden."

Forf. vedbliver nu og gjendriver denne Fortolkning paa følgende Maade: „Sandeligen, den blotte Bekræftelse af hans aandelige Herredømme og af et Herredømme som strækker sig ud over Graven, vilde have været til den Tid og med Hensyn paa Beskyldningerne, som førtes imod ham, aldeles intetsigende og Sagen uvedkommende. Han blev beskyldt for at tale imod Keiseren, for at gjøre sig selv til Konge i Modsætning til den romerske Keiser. Jøderne ventede, — hvilket Pilatus neppe kunde være uvidende om, — en Christus, som skulde være en fra Himmelen sendt „Jødernes Konge", besiddende baade verdslig og geistlig Magt, et Kongedømme baade af denne og den næste Verden; thi den store

Masse af Nationen troede paa et Liv efter dette. Enhversomhelst, der gjorde Fordring paa at være en saadan Jødekonge, vilde aabenbart være en Opponent mod den romerske Regjering. Hans aandelige Prætensioner brød Romerne dem kun lidet om. Det var Tilegnelsen af verdslig Magt, som var faretruende for Keiserriget, og det var denne Tilegnelse, som Jesus beskyldtes for: fralagde han sig ikke denne paa en tydelig Maade? Der var intet Spørgsmaal om den anden Verdens Belønninger og Straffe. Spørgsmaalet var: om han havde isinde eller ikke, for sig selv, og sine Efterfølgere, **som saadanne**, at gjøre Fordring paa, nogensomhelst Slägs verdsligt Vælde? Kunde nogensomhelst **Ord** paa en kraftigere Maade have gjort Affald derpaa, end de Ord han brugte? og kan Nogen, som har sin fulde Forstand, for Alvor troe at Jesus, da han sagde: „mit Rige er ikke af denne Verden" ønskede at forstaaes, som om han havde sagt: at hans Rige ikke blot var af denne Verden, men ogsaa af den næste?"

Herpaa fremstiller han S. 33 en anden Fortolknings-Maade af Christi Ord: „Nei — saaledes har jeg hørt visse andre Fortolkere sige — hans Mening var, at gjøre Affald paa al verdslig Magt for **sig selv personlig** og **paa den Tid**; men at sidenefter, naar denne Verdens Riger skulde blive Herrens Riger, og naar „Kongerne skulde blive hans Kirkes Fosterfædre", naar „Kirken skulde have opnaaet sin fuldstændige Udvikling, ved at være fuldkomment identificeret med Staten" — da skulde alle de Christne, som havde opnaaet Magt, udøve den Magt ved at fremtvinge hans Evangeliums Bekjendelse, og ved at undertrykke Afgudsdyrkelse, Vantroe, Kjætterie, afvigende Troes-Meninger og alslags falsk Religion. Kort sagt: paa den Tid, da Christus stod for Pilatus, var hans Kongerige ikke af denne

Verden, „**fordi**" — her citerer jeg en af de meſt berømte gamle Theologers Ord — „den Spaadom var endnu ikke opfyldt: og nu, I Konger, handler klogeligen, lader Eder underviſe, I Jordens Dommere; tjener Herren med Frygt." Jordens Regenter, tilføier han, modſatte ſig Evangeliet paa den Tid; Apoſtlene og de andre Diſciple **formaaede ikke** at tvinge Menneſkene til at ſtemme overeens med den ſande Troes-Lære; og **derfor** var det at den verdslige Arm endnu ikke blev kaldet til Hjelp imod Kirkens Fjender"*).

*) For dem, der ikke kunne finde ſig i den Mening, der ligefrem ligger i Frelſerens Ord, kunde der endnu gives den Udvei, at antage: at Chriſtus ikke kjendte ſit Riges Væſen og Beſkaffenhed, de Love og Grundprinciper, hvorefter det i Tidernes Løb, ſom ſaadant, maatte udvikle ſig, eller, at om han ogſaa kjendte dets Love og Grundprinciper, for den nærværende og nærmeſt paafølgende Tid, kunde det Samme dog ikke gjælde om de fjernere Tider. Denne Antagelſe vilde iſær paſſe for den ſpeculative Theologie — og maaſkee har den ſamme in mente, uagtet jeg ikke har lagt Mærke til, om den har udtalt den med klare Ord, eller ikke — thi da den ſpeculative Theologie overalt i de chriſtelige Troeslærdomme antager Antinomier, d. e. ſaadanne Love eller Sætninger, der ere hinanden aldeles modſatte, for, ſom den ſiger, igjen at løſe, forſone disſe — ſaa vilde det: at Chriſtus **paa den ene Side** var Gud, og ſom ſaadan indførte en Religion paa Jorden, hvorved Menneſkeſlægten ſkulde ſaliggjøres, ſtiftede et aandeligt Rige, et Guds Rige paa Jorden, men kjendte dog **paa den anden Side** ikke dette Riges Grundlove og Charakteer, undtagen maaſkee i det Høieſte for en kort Tid, — afgave en paſſende Antinomie i Dogmet om Chriſti Perſon; eller ogſaa — forat opſtille en endnu ſkarpere, mere iøinefaldende, og med andre ſpeculative Antinomier fuldkommen overeensſtemmende Antinomie — at Chriſtus, ſom Gud betragtet, ikke blot **var alvidende**, men tillige **ikke alvidende**, det vil ſige: paa eengang alvidende, og ikke alvidende, paa ſin Maade ſom „Barnet ikke blot er den **villieløſe** Gjenſtand for Handlingen, men (tillige) væſentlig er **ſelvvillende**", d. e. **paa engang villieløs**

Forf. viser nu endydderligere i det Følgende, Urimeligheden af denne Fortolkning, og siger blandt andet S. 34: „Det var den romerske Regjering ligegyldigt, om det var Jesus **selv** eller hans Efterfølgere, som skulde gjøre Opstand mod Keisernes Magt og etablere et Rival-Rige. Og altsaa, da vor Herre selv og siden efter Paulus og de andre Apostle, **forsvarede** dem imod Beskyldningen for oprorske Planer, er det umuligt, at de kunde have villet forstaaes, som blot fralæggende dem slige Planer **for nærværende Tid**, og som renoncerende paa verdsligt Herredomme for **sig selv personlig**, men forbeholdende deres Efterfolgere, saasnart disse skulde blive stærke nok, Retten til med Magt at etablere et christent politisk Supremati, og undertrykke alle andre Religioner. At have forsvaret sig mod deres Anklagere ved at vedkjende sig netop de Planer, som disse Anklagere fremførte imod dem, vilde have været aabenbar Affindighed. Men slige Absurditeter, der i **enhver anden Sag** vilde oprore enhver Mand med sund Forstand, ere undertiden taalte i Fortolkninger af Skriften, der ere opfundne for at tjene en vis Hensigt."

„En af de Maader, paa hvilke man har forsøgt at bortforklare Christi og hans Apostles Lære er, ved at fremstille dem som indprægende kun **Undersaatters** Pligt mod Regenter, uden at mene, at de samme Grundsætninger skulde anvendes i Henseende til **Regentens** Pligt mod Undersaatter; saaat, skjøndt Christne skulle være „underdanige for Samvittighedens Skyld" endog mod afgudsdyrkerisk Regenter,

---

Gjenstand" og **væsentlig selvvillende!"** (Martensen om den christelige Daab S. 78). Jeg skal ved første Leilighed nærmere udtale mig om Anvendelsen af denne Speculations Methode, saavel paa Theologien overhoved (fornemmelig dens systematiske Discipliner, Dogmatik og Moral) som specielt paa dens enkelte Læresætninger.

(saalænge som intet stridende mod den Christnes Pligt blev dem paalagt) blev den Rettighed, som det synes, forbeholdt de Christne, naarsomhelst de skulde komme til politisk Magt, at anvende den til voldsomt at opretholde og udbrede deres egen Religion, og tilsikkre dens Bekjendere et Monopol paa borgerlige Rettigheder. Som om Borgerne, af hvilkensomhelst Troesbekjendelse, ikke havde den samme Fordring paa en **Borgers** Rettighed, som en Regent, af hvilkensomhelst Troesbekjendelse, har paa en **Regents** Rettigheder! som om de christelige Grundsætninger, der indeholdes i „giv Keiseren hvad Keiserens er" . . . „giver Alle hvad I ere dem skyldige", ikke vare lige anvendelige paa Undersaatters og Fyrsters Pligter.!"

Iblandt det, som den lærde Forf. i det nærmest Paafølgende anfører for at gjendrive disse falske Meninger, som man har troet at laae skjulte i eller bagved Frelserens Ord, synes følgende Exempel og Anvendelsen deraf (S. 38—40) at være baade interessant og overbevisende.

„Det fortælles om en gammel Konge af Ægypten, en af Ptolomæerne, at han lod en berømt Bygmester bygge et herligt Fyrtaarn til Skibsfartens Nytte, og befalede, at en Indskrift til hans egen Ære skulde sættes derpaa; man siger at Bygmesteren, skjøndt han inderlig begjærede Hæderen af et saadant Minde for sig selv, var nødsaget til at adlyde; men satte Indskriften paa Gips, som lignede Steen, men som var af let forgjængelige Materialier; dette hensmuldrede i Tidens Løb; og den næste Generation fik at see en anden Indskrift til Minde, ikke om Kongens Navn, men om Bygmesterens, hvilken hemmeligt var bleven indhugget i den haarde, varige Steen nedenunder.

Netop et saadant Paafund, som dette, tillægges nu vor Herre og hans Apostle, af dem som troe, at det var deres Hensigt, at verdslig Magt senere skulde tilkaldes for at paa-

tvinge den christelige Tro, uagtet de tilsyneladende fralagde dem alle slige Hensigter, for et nærværende Øiemeds Opnaaelse. Ifolge saadanne Fortolkere var, „mit Rige er ikke af denne Verden", kun en Indskrift paa det let forgjængelige Gips; Planen at „tvinge og straffe ved verdslig Magt alle den sande Troes Modstandere", var, som det synes, Indskriften paa Stenen nedenunder. „Giv Keiseren hvad Keiserens er", var kun Indskriftens Yderside; Tillægget var en indre skjult Indskrift, som foreskrev, at de Christne, saasnart de bleve stærke nok, skulde tvinge baade Keiser og Undersaatter, alle Regenter og alle Borgere, enten til at bekjende den sande Tro, eller at have deres borgerlige Rettigheder forbrudte. Det var kun den ydre Indskrift, der lød saaledes: „underkaster Eder, enhver menneskelig Anordning, de Øvrigheder som ere, ere beskikkede af Gud;" de hemmelige Runer paa Stenen derimod sagde: „sorg vel for, saasnart som muligt, at enhver menneskelig Orden underkaster sig Eder, og drag Omsorg for, at ingen Andre, end de som ere af Eders eget Samfund, skulle være i Besiddelse af Myndighed; og at disse skulle bruge denne Myndighed til at fremtvinge Bekjendelsen af Eders Religion."

Han bliver fremdeles ved paa følgende Maade S. 40: „Det kunde synes utroligt, hvis vi ikke vidste at dette dog var et Factum, at Personer, som foregive, at de nære den dybeste Ærefrygt for Christus og hans Apostle, som sendte fra Himmelen, skulde tillægge dem denne Dobbelthed; — skulde troe om dem, at de hemmeligt nærede og lærte netop de Anskuelser, som deres Modstandere beskyldte dem for, og som de heelt igjennem fralagde sig; at den velsignede Jesus selv, som straffer Hykleri stærkere end maaskee nogen anden Synd, skulde betragtes af sine Bekjendere som En, der fragik paa Skromt det som var hans virkelige Plan, og det som han havde meddeelt sine Apostle, lærende dem ligeledes, at bevare

Hemmeligheden indtil de blev stærke nok til at gjøre Evangeliets politiske Overherredømme gjældende, og til at udrydde eller underkaste sig som Vasaller alle dem, som bekjendte sig til falske Religioner. Alt dette, siger jeg, kunde synes næsten utroligt, dersom ikke daglig Erfaring viste os, ikke blot i dette, men ogsaa i andre Tilfælde, hvor let endog indsigtsfulde Mænd lade sig tilfredsstille ved det ubetydeligste Skin af Beviis — ved de mest extravagante Slutninger, naar de søge, ikke **Oplysning** om hvad de **burde** gjøre, men **Retfærdiggjørelse** for hvad de ere **tilbøielige** til at gjøre. Denne Tilbøielighedens Kraft ligner Magneten, som man fortæller at engang blev hemmelig sat nær ved Skibscompasset, af en Forræder, som havde foresat sig at overlevere Skibs-Mandskabet i Fjendens Hænder. Al deres Flid og Kløgt i at føre Skibet og styre det efter det gale Compas, tjente kun til at befordre dem paa den gale Curs." Hvor træffende! Hvor sandt! Hvor ofte er det ikke Tilfældet, navnlig i vore Dage, at Theologernes egne Yndlings-Ideer og Hjernespind, Statskirkelige-Ideer, og hvad som ellers convenerer, netop ere de Magneter, som trække bort fra den sande Mening, der ligefrem ligger i Christi og hans Apostles Ord; de Poler, hvorom Alt dreier sig. Forf. vedbliver fremdeles: „Uden at fordriste mig til at afsige nogen Dom over Andres moralske Characteer i Almindelighed, kan jeg ikke afholde mig fra, for min egen Person at erklære: at dersom jeg kunde troe, at Jesus kunde have gjort sig skyldig i saadanne Udflugter, som jeg har talt om, saa maatte jeg ikke blot lade fare at erkjende ham som sendt af Gud, men jeg maatte forkaste ham med den **dybeste moralske Afsky**."

Han vedbliver nu, ved Forklaringen af Christi og Apostlenes hele Fremgangsmaade, at gjendrive den almindelig antagne Sammenblanden af Christi Rige, og Verdens Riger,

idet han viser, at det **hverken** var Christi eller Apostlenes Mening, at de Øvrigheder eller Regenter, som antog Christendommen, skulde, som verdslige Øvrigheder, nedlægge deres Functioner, **eller** at de, naar de først selv vare Christne, skulde nøde andre dertil, og bruge Magt imod dem. Han oplyser dette med Exempler af Apostel-Historien, hvor det fortælles at hedenske Øvrigheder eller Fyrster ere blevne omvendte til Christendommen. S. 44 „Ligesom Apostelen Peter omvendte Høvedsmanden Cornelius, saaledes omvendte ogsaa Paulus, som aabent vedkjendte sig den Skik at vidne baade for **Store** og **Smaa**, — den romerske Gouverneur paa Paphos, Sergius Paulus, og Areopagiten Dionysius, en Dommer i Athens Høiesteret, og udtrykte sit brændende Ønske efter at omvende Kong Agrippa og alle dem, som hørte ham den Dag. Dog tænkte hverken Peter eller Paulus nogensinde paa, at forlange af Høvedsmanden, Gouverneuren, Dommeren og Kongen, at de skulde nedlægge deres Embeder og renoncere paa al Deeltagelse i verdslige Forretninger; **heller ikke drømte de nogensinde om, at deres Vedbliven i slige Embeder, som Christne, vilde gjøre Christi Rige til** „et Rige af denne Verden." De ønskede at gjøre, og de bestræbte dem aabent for at gjøre denne Verdens Riger til Herrens Riger, og Konger til Kirkens Fosterfædre i **den** Betydning, at **Individer** af enhver Nation skulde gjøres til Christi Lemmer, at Konger, Øvrighedspersoner og Undersaatter ligeledes, skulde afholde dem fra at forfølge Christne, men **blive** Christne, og handle saaledes, at Andre ledtes til at følge deres Exempel.

Man har sagt, at dette Sted angaaende „denne Verdens Riger, som vordende Herrens Riger" beskriver den christelige Kirke i sin Fuldkommenhed, og at „mit Rige er ikke af denne Verden" beskriver den i sin Barndom. Men det som Jesus og Apostlene lærte om dette Punct, angaaer og angik **altid** den chri-

stelige Kirke, ligemeget i **ethvert** Stadium (Udviklingsperiode); nemlig: at den Christne i **alle** Livets Forholde, i hvilkesomhelst Omstændigheder han maatte befinde sig, skal handle efter christelige Principer. Og hvilke vare de Principer, som de indprænteде? „Giv Keiseren hvad Keiserens er, og Gud hvad Guds er." „Giver Alle, hvad I ere dem skyldige; dem Skat, som Skat skyldes, dem Told, som Told skyldes, dem Frygt, som Frygt skyldes, dem Ære, som Ære bor;" „underkaster Eder enhver menneskelig Orden for Herrens Skyld." „Det er nødvendigt at underkaste sig, ikke blot for Straffens Skyld, men ogsaa for Samvittighedens o. s. v." Aldrig fordrede man af den Christne at han skulde gjøre mindre, end at rette sig efter disse Principer, aldrig vil man fordre af ham, at han skal gjøre mere."

Forf. vedbliver nu paa følgende Maade: „Dersom Sergius Paulus og andre romerske Høvdinger havde raadspurgt sig hos Paulus, om de skulde bruge deres Magt, **som romerske Høvdinger**, til at undertrykke Hedenskabet med Vold, eller dersom Dionysius efterat have bragt — lad os antage det — de andre Dommere af Areopagus til at antage Evangeliet, havde foreslaaet Apostelen, at denne Ret skulde sidde og paadømme religiøse Forseelser (Anstød, offences) og paalægge alle Personer, som modsatte sig eller forkastede den sande Tro, Straffeboder, eller berøve dem deres civile Rettigheder; — dersom Apostelen Paulus, siger jeg, var bleven **saaledes** raadspurgt, hvad Svar tænker I vel han vilde have givet? Hvad Svar **maatte** han have givet, dersom vi troe, at han var oprigtig i sine Bekjendelser, og dersom vi troe, at hans store Mester virkelig meente netop det som han erklærede? Apostelen vilde sikkerligen have forklaret for dem, der saaledes raadspurgte ham, at Christi Hensigt var, at Annammelsen af hans Evangelium skulde bygges paa oprigtig **indre** Overbeviisning, ikke paa tvungen, **ydre** Bekjen-

delse, som er alt, hvad lovlige Straffebøder **kunne** bevirke; — at deres Embede, som Gouverneurer, Høvdinger og Dommere var, at indhente retslige Oplysninger om Menneskenes **aabenbare Handlinger**, og at straffe og hæmme Forbrydelser mod det borgerlige Samfund; men at deres Pligt som Christne var, at regulere, og bestræbe dem for at overtale Andre til at regulere, Hjertets indre Motiver og Tilbøieligheder, alene efter Evangeliets Grundsætninger; at vogte sig selv ikke blot for **Forbrydelser**, men ogsaa for **Synder** mod Gud; og at øve sig i at have en brødefri Samvittighed, baade for Gud og Mennesker (Ap. Gj. 24. 16); ikke i at søge at twinge Andre til at tale eller handle imod deres Samvittighed. Han vilde ikke have forbudt dem at tage Deel — hvilket er meget passende at Lægstanden gjør — i Kirkens Regjering, eller at forestaae nogetsomhelst kirkeligt eller geistligt Embede; men han vilde have fraraadet med Afsky, at de skulde sammenblande de to Klasser af Embeder, eller forsøge paa at anvende **Tvangs**-Magt, som væsentligen tilhører den borgerlige Øvrighed, til Christi Religions Fremme. Han vilde have sagt til dem: at de skulde stræbe at omvende og befrie deres Næste fra overtroisk Vildfarelse (just ligesom **han** havde omvendt **dem**) ved Belæring og **Overtalelse***), aldrig tabende af Sigte deres store Mesters Regel, at gjøre imod Andre, som de ville at Andre skulle gjøre mod dem; altsaa, ikke hjemsøgende den Vantroe med den Forfølgelse, som de misbilligede, da den rettedes

*) Apostelen Paulus bruger — hyppigere end nogen af de andre Forfattere af det N. T. — netop det tilsvarende græske Ord *πείθειν*, at overtale, overbevise, saaledes f. Ex. Ap. Gj. 18. 4; 28. 23, hvor det i den danske Oversættelse rigtigen gjengives ved „overbevise”, saaledes ogsaa Ap. Gj. 19. 8, hvor det urigtig er bleven oversat ved „at indskjærpe” og 2 Cor. 5. 11 altfor frit ved „at vinde”; da dette Ord har et videre Begreb.

mod de Christne, men tilstaaende hver Mand den Samvittighedsfrihed, som de selv ønskede at (nyde) besidde.

Dog dersom Apostelen Paulus med denne Tænkemaade nu var paa Jorden, vilde han da ikke staae i nogen Fare for at blive anseet for en **Latitudinarier** — en Person næsten ligegyldig for al Religions-Forskjel — anseende den ene Religion næsten ligesaagod som den anden — beredt til at bekjende enhversomhelst, og troende Lidet eller Intet af nogensomhelst? Thi dette er Characteren, som ofte tillægges Enhver, der misbilliger Anvendelsen af verdslig Magt i den sande Troes Tjeneste, eller at dens Bekjendere skulde have Monopol paa borgerlige Rettigheder.

At der gives Personer, som ere ligegyldige for alle Religioner, er sandt; og det er sandt, at **nogle** af disse, formedelst deres Charakters Humanitet, afskye Forfølgelse og Tvang. Thi mange Mennesker — kanskee de fleste — ere tolerante eller intolerante, hver ifølge sit **Temperament**, og ikke ifølge sine **Principer.** Men, saavidt som Principerne række, er det mere rimeligt, at Latitudinanieren bliver intolerant, og den oprigtigt Samvittighedsfulde tolerant. En Mand, som er ligegyldig for religiøs **Oprigtighed**, maa klart kunne see og vurdere den politiske Nytte af religiøs **Eensformighed**; og har han ingen Religions-Skrupler over sin egen religiøse Oprigtighed, vil han ikke være mere tilbøielig til at tage sig Andres Religions-Skrupler meget nær; er han selv beredt til at bekjende hvad han ikke troer, vil han ikke see nogen Grund, hvorfor Andre ikke ogsaa skulde gjøre det.

Den Mand derimod, som selv har en øm Samvittighed, samt dyb og oprigtig religiøs Følelse, vil (forsaavidt) være mere tilbøielig til at respectere en Andens Samvittighed, og undgaae at give Anledning til hykleriske Bekjendelser. Da hans egen Tro er grundet paa uforfalsket Overbeviisning, vil han ogsaa søge Andres uforfalskede Overbeviisning,

og ikke deres tvungne Conformitet (Overeensstemmelse i Troesbekjendelse). Han vil erindre, at den høieste Sandhed, naar den bekjendes af En, som ikke troer den i sit Hjerte, er for ham en **Løgn**, og at han begaaer en grov Synd i at bekjende den*). Lad os forsøge, saameget vi vil, at **overbevise** vor Næste; men lad os vogte os for, at søge at indvirke paa hans Opførsel, naar det ikke lykkes os at indvirke paa hans Overbeviisning. Den som bestikker eller skræmmer sin Næste til at gjøre det, som ingen **god** Mand vilde gjøre for Belønning eller af Frygt, frister sin Næste til Synd; han hjælper til at nedværdige og forhærde hans Samvittighed — for at bringe ham til at handle for Menneskegunst eller af Menneskefrygt, istedetfor for Guds Velbehag og af Gudsfrygt; og er dette en Synd hos **ham**, er det en dobbelt Synd for **os** at friste ham dertil.

Og fremfor alt, i Forhold til som Enhver rigtigt forstaaer Evangeliet, og har en dyb Ærefrygt for sin store Mester, og et alvorligt Ønske efter at træde i hans Fodspor, og en fuld Tillid til hans Løfter, i samme Grad vil han overbevises om, at Anvendelsen af verdslig Tvang i Evangeliets Tjeneste, strider imod Evangeliets sande Aand; og at

*) Anderledes synes Biskop Mynster at tænke om denne Gjenstand. De engelske Baptister Giles og Dowson gjorde ham det Spørgsmaal: om der ikke fandtes en Deel afvigende Troesmeninger i den danske Statskirke — om der ikke gaves Arianere, Sozzinianere, Unitarier o. s. v., og derpaa svarede hans Høiærværdighed: jo vel, men de **adskille dem ikke.** Dette vil da vel omtrent sige: hvad de troe i Virkeligheden, kommer det ikke saameget an paa, naar de kuns lade som om deres Tro stemmede overeens med Kirkelæren og ikke aabenbart bekjende den. De engelske Baptister svarede derpaa, omtrent som Erkebiskoppen af Dublin vilde have svaret. Ligger nu denne Overeensstemmelse i Anskuelser hos en engelsk Erkebisp og en Baptist-Sjælesørger — i den engelske Luft, eller i den **sunde, af Christendommen oplyste** Menneske-Fornuft?

Christi Erklæringer bør fortolkes som han selv vidste at de **dengang** bleve forstaaede, og skulle ogsaa **nu** være Rettesnor for hans Efterfølgere.

Og endelig, en saadan Mand vil være overbevikst om, at det involverer (viser) en syndig Mistillid, — en Mangel paa Tiltroe til Christi Viisdom, Godhed og Magt — at tilkalde Hjelp fra den kjødelige Arm, — af militair eller civil Magt, — i **hans** Tjeneste, som erklærede, at han **kunde** have tilkaldet Bistand af meer end 12 Legioner Engle, og som, da „al Magt var given ham i Himmelen og paa Jorden," udsendte sine Disciple, — ikke for at **underkue** eller betvinge, men for at „lære alle Folk"; udsendte dem som „Faar iblandt Ulve", forvarslede om Forfølgelser, og belærte, at de skulde „velsigne dem, som forbandede dem", „gjengjælde Ondt med Godt", „taale Alt, — haabe Alt, — og troe Alt", hvad han deres Mester havde forberedt dem paa; at troe **Alt** hvad han havde lært, — haabe **Alt** hvad han havde lovet, og taale og gjøre **Alt**, hvad han havde befalet."

Det som jeg her har anført af Dr. Whately, vil, som jeg haaber, være kjærkomment alle dem, som med Oprigtighed tænke over Religionen, og anvende paa den en sund og uforfalsket christelig Forstand. Jeg agter forresten ikke at raisonnere videre herover, men overlader til Læseren selv at bedømme, først: om denne Forf's. eller de danske statskirkelige Theologers Anskuelser ere mest overeensstemmende med Christendommen, og dernæst: hvilke af de hinanden modsatte Anskuelser, de statskirkelige Theologers eller Baptisternes, harmonere bedst med denne ægte christelige Forfatter.

Efter saaledes at have fremsat det Væsentligste af det, hvori Baptisterne afvige fra Kirken, gaaer jeg nu over til Udviklingen af de Forsvarsgrunde, der tale for Rigtighe-

den af Baptisternes Daabslære; thi uagtet de øvrige Differentspuncter alle have deres Vigtighed, nødes jeg dog, formedelst dette Skrifts begrændsede Omfang, til at indskrænke mig til de faa Bemærkninger, som jeg allerede har gjort, med Hensyn til dem, saaat den følgende Undersøgelse alene vil tage Hensyn til Daaben, saameget mere som den ansees at være det vigtigste Punct, hvilket især bliver gandske naturligt ved at see hen til Kirkens og Orthodoxernes Anskuelse af **Daaben**, ifølge hvilken den *ikke blot betragtes som et kirkestiftende Sacrament*, men tillige som en **nødvendig Betingelse for Meddelelsen af den hellige Aand, for det indre christelige Liv** og al **Udvikling deraf i Mennesket**, og endelig, **for Saligheden.** Vi ville nu tage de forskjellige Momenter i Læren om Daaben i den Orden, hvori de ovenfor (S. 141—43) ere fremsatte.

1. Beviser for den første Sætning,

„*at den sande christelige Daab forudsætter Underviisning, Omvendelse og Tro*" ere følgende:

A. *Johannes den Døber*, som forkyndte det Himmerigets Rige, der skulde stiftes ved Christus, fordrer Omvendelse og Omvendelsens værdige Frugter (Math. 3. 1—2. 7—10. Marc. 1. 4—5), „omvender Eder, thi Himmerigets Rige er nær" og „Johannes døbte i Ørkenen og *prædikede Omvendelses Daab* og Syndernes Forladelse" . . . „*og de døbtes af ham i Jordans Flod alle, som bekjendte deres Synder.*" Johannes betegnede fremdeles den Daab, hvormed den kommende Messias vilde døbe, som langt fortrinligere end den Daab, hvormed han selv døbte, hvilket han betegner saaledes: „at den, som kommer efter ham, skal døbe med den hellige Aand og Ild" (han selv døbte kuns med Vand) (Math. 3. 11, Marc. 1. 8, Luc. 3. 16 o. s. v.). Naar Man nu antager, at *den christelige Daab* kan og bør

foretages uden foregaaende Omvendelse og Tro, overhoved uden en virkelig aandelig Vækkelse, hvorved Mennesket er traadt nærmere til Gud, saa bliver den christelige Daab derved nedsat i den Grad, at den bliver ringere end Johannes-Daaben, uagtet Johannes selv erkjender og forudsiger dens Fortrinligheder, ligesom han selv anerkjender, hvor høit Frelseren er ophøiet over ham (Math. 3. 11, Marc. 1. 7, Luc. 3. 16, Joh. 3. 28—30), hvilket findes bekræftet af den guddommelige Frelser selv (Math. 11. 11). Imedens altsaa Johannes fordrede af dem, der foreløbigen modtage hans Budskab om Messias Komme, og det Guds Rige, som han skulde stifte, Omvendelse o. s. v., har Kirken nedsat Christi Daab i den Grad at den ikke engang er en Omvendelses-Daab, da hos det spæde Barn hverken Omvendelse eller Tro kan forudsættes. Og dog antager Kirken og dens orthodoxe og speculative Theologer, at det nyfødte Barn er i en Tilstand, som er bortvendt fra Gud, og fyldt med Synd og Brøde, hvilket blot gjør hele denne Lære endnu mere absurd og ugudelig. Dette skulde man troe gjorde Omvendelsen saameget desto mere nødvendig — uagtet det rigtignok er urimeligt at tænke sig eller tale om Omvendelse hos et spædt Barn, som før Daaben ikke har ført noget Liv, — smlgn. Biskop Mynsters Oplysninger S. 35: „naar det er aldeles rigtigt, at vi sige til den Vorne: „„du skal vandre i et nyt Levnet"", da passer denne Formaning ikke ved det spæde Barns Daab . . . . det spæde Barn har endnu aldeles intet Levnet ført, og der kan derfor her ikke være Tale om et nyt Levnet"; — men nutildags forklares dette gandske anderledes, idet mindste i den danske Kirke, og igrunden fører den nyeste fra de danske eras-kirkelige Theologer hidrørende Udvikling af dette Dogma, til den Antagelse: at Omvendelsen ikke existerer, undtagen i det Tilfælde, at Evangeliet prædikes i hedenske Lande, hvor ingen Kirke før er bleven stiftet.

De betydeligste Udviklinger i denne Retning, som især sigtes til, er først, Biskop Fabers tidtomtalte Product, og dernæst, et i Juni Maaned d. A. udkommet Skrift af Prof. Martensen, betitlet: „Den christelige Daab betragtet med Hensyn paa det baptistiske Spørgsmaal, Kbhvn. 1843." Da jeg havde gjort Bekjendtskab med Biskop Fabers „De anabapistiske Bevægelser i Danmark", skal jeg ikke nægte, at jeg ansaae det for et Vidunder i den theologiske Verden; men jeg seer, til min store Forbauselse, at Prof. Martensens Piece gjør selv dette mærkværdige faberske Product Rangen stridig, enten man saa tager Hensyn til det **grundfalske Daabsprincip**, der gjennemføres af ham i dets allercrasseste og urimeligste Consequentser, eller man seer hen til den yderst overfladiske og jammerlige Bibelfortolkning, som begge have tilfælles. Den eneste Undtagelse gjør Formen, der unægtelig er smukkere, og har et mere videnskabeligt Udseende hos Prof. M. Men da Formen tjener til Indklædning for et Indhold, som i sin Grund og Kjerne — om det ellers har nogen — er Christendommen undergravende, og i det allerväsentligste falsk, saa gjør denne Form Bogen kun mere farlig og skadelig for alle dem, der ikke ere istand til at opdage det Falske og Fordærvelige deri.

Ifølge disse Theologers Anskuelser, vilde det være en Blasphemie, og i alfald noget aldeles Urimeligt, at tale om Omvendelse i de christne Lande, hvor Kirken har staaet gjennem Aarhundreder; thi paa den ene Side ere de vist enige med mig og Flere i, ikke at betegne den Forandring, som de troe foregaaer hos den Spæde der døbes, ved Omvendelse, saavel fordi der intet Liv er først iforveien, som især af den Grund, at den Spæde ikke kan have nogen Deel i denne Forandring, af hvilkensomhelst Beskaffenhed den end monne være, — og Omvendelsens Begreb synes dog netop at føre med sig, at Mennesket selv maa have en vis Andeel i den Virksomhed, som kaldes Omvendelse; — men paa den anden

Side kan der ifølge deres Anskuelse af Daaben, endnu mindre være Tanke eller Tale om Omvendelse hos dem, som engang ved Daaben ere indlemmede i Kirkesamfundet. Dette maa blive den conseqvente Slutning af de Speculatives Opfattelse af Læren om Kirken og Aanden, saaledes som den skal gestalte sig i og gjennemtrænge den, og bevises desuden ligefrem ved Prof. Martensens nysomtalte Skrift, hvor han blandt andet siger S. 47: „at Christi Kongelige" — rettere despotiske — „Villie", — som han anvender paa den Spæde, der døbes — „er skaberisk frembringende, **naturvirkende Villie"** og: „at Barnet i Daaben ikke fremtræder som Subject, men kun som „„„Kar"'" for Naaden, at det kun er et creaturligt „„„Stof"'" hvoraf Christus, den himmelske Mester, vil danne et Værk". Christus skaber altsaa Barnet om igjen, saasnart det har seet denne Verdens Lys, uagtet det, fra først af, dog vel er at ansee som en Guds Skabning. Dog — hvad siger jeg, Adam har jo omskabt ikke blot sig selv, men alle følgende Slægter, der saaledes trænge til jo før jo heller at **skabes om**, og **indpodes en anden Natur**, der er **forskjellig fra den oprindelige**. Vi indsee altsaa heraf, at der ikke kan være Tale om Omvendelse hos dem, som engang ere døbte i Kirken, som Christus selv, ifølge „**sin ubetingede Naadevillie**" har renset, helliget og dannet, og „assimileret sig selv med det naturlige Menneske" (S. 47), ja endogsaa „givet sig selv **heel og udeelt** til den, som er bleven døbt" S. 59, hvoraf igjen følger, som jo er saare naturligt, „at vor Daab ikke kan slaae os feil" S. 40; men: „at den Villie (d. e. Christi **ubetingede naturvirkende Naadevillie**) der i Daaben helligede det barnlige Liv i dets inderste Naturgrund, og beredte sig Sted i denne, vedbliver i det **Aabenbare** og i det **Skjulte** at gjøre sine ufortabelige Rettigheder gjældende over det (Barnet)." Hvor skulde der nu ved

Siden af alt dette kunne være Tale om Omvendelse i Kirken? Men ikke blot Omvendelsen bliver paa denne Maade urimelig og overflødig i Kirken, men ogsaa Troen, som vi her nærmest have med at gjøre. Hvilket vi i det Følgende skulle faae at see.

Prof. Martensen siger saaledes blandt saameget Andet: „at Troens **sande** Begyndelse meddeles den Enkelte derved, at han indorganiseres i Kirken," derved: „at Kirken giver sig selv en Begyndelse i Individet, at det store Samfundsliv indplanter sig i det menneskelige Enkeltliv" (det vil sige i den Spæde, som døbes) (S. 8 og 9), og strax efter forklares dette: „at Kirken giver sig en Begyndelse i Individet" derved: „at Christus selv giver sig en Begyndelse i Individet;" thi Kirken sættes bestandig i Christi Sted, er Afpræget af Christus, har hans Væsen i sig o. s. v., saaat naar Kirken gjør Noget, er dette det samme som Christus selv gjorde det, (smlgn. Catholikernes Mening herom), og da Christus repræsenterer Gud, saa bliver i sidste Instants alt hvad Kirken gjør, det samme, som det var gjort af Gud; d. e. Kirkens Bedrifter blive lutter guddommelige Bedrifter. Det vilde være interessant, at see dette oplyst af Historien. Fremdeles betragter han Barnedaaben ikke blot som Kaldelse, men som **Udvælgelse**, som en sand Gjenfødelse, som en Act, hvorved den guddommelige Forudbestemmelse til Salighed træder i Kraft o. s. v. Daaben er den nye Skabelse, „ved Daaben iføres den Spæde Christum, som ikke blot vil sige, at faae en blot tilegnet Retfærdighed, en nogen justitia imputativa, men at faae Christi Retfærdighed, som det substantielle, det levendegjørende og befrugtende Princip for et nyt Liv o. s. v." (S. 55—57) „Christi Retfærdighed bliver ikke umiddelbart indgydt det barnlige Liv (?!) men bliver i sin frugt-

bare Fylde overført paa det. Det barnlige Liv bliver den **ubevidste Bærer af Christi objective Retfærdighed,** af sit eget himmelske Ideal, bliver en Christophorus, en **Christusbærer**, Christus-Barnet har ukjendt forbundet sig med Naturbarnet" og endelig — for ikke at gjengive flere af disse tomme og udtværede Floskler og Phraser, mere eller mindre tautologiske Gjentagelser, og deels hinanden fuldstændiggjørende, deels hinanden ophævende eller modsigende Urimeligheder, hvoraf den største Deel af det martensenske Product bestaaer, — vil jeg endnu anføre et Sted, som synes at sætte Kronen paa alt det Øvrige. Der siges saaledes S. 59: „men ligesom **Christus i Daaben giver sig heel** og **udeelt til Enhver**, saaledes giver han ogsaa **Aanden heel til Enhver**;" *thi*, som det siges nedenfor, „den Hellig-Aand er ubiqve totus" (allesteder heel, eller heel paa ethvert Sted i Kirken eller Menigheden, saaledes, at den er heel i Menigheden, betragtet som Heelhed, og tillige heel i dens enkelte Individer, ogsaa i det nydøbte Barn). At her maa menes den udviklede fuldkommengjorte, ja endogsaa den opstandne og himmelfarne Christus, er aabenbart, da han, idet han giver sig heel og udeelt, ogsaa meddeler Aanden heel til Enhver, og man kan saaledes heraf see, at ikke blot Christusbarnet har ukjendt forbundet sig med Naturbarnet, men hele den forherligede anden Person i Guddommen, tilligemed den tredie. At Guddommens første Person, eller Gud Fader ikke er regnet med, eller har meddeelt sig til Barnet, hidrører fra Prof. Martensens og overhoved de Speculatives eiendommelige Anskuelse af Faderen og hans Forhold — rettere sagt **Ikkeforhold** — til de Christne (Menigheden).

Det vil nu være klart af de ovenanførte Steder, at naar Barnet ved Daaben meddeles Christus og den hellige Aand heel og udeelt, og alt hvad deri

indbefattes, saa følger det af sig selv, at der ikke alene ikke kan være Tale om Omvendelse hos de Individer, der fra først af have modtaget dette høie guddommelige Princip; men at der naturligviis heller ikke kan være Tale om nogen retfærdiggjørende Tro hos dem. Det maa derfor udtrykkelig bemærkes: at denne Lære har gjort meget betydelige Fremskridt ved de nyeste, kirkelige og speculative Theologer; thi imedens Kirken før har antaget, at idetmindste en vis Art af Tro maatte forudsættes ved Daaben, og derfor enten antog en ubevidst Tro hos Barnet, eller at Kirken troede i Barnets Sted, saa paastaae derimod hine Theologer, at dette er et urigtigt Forhold, og mene: at Troen hverken **kan** eller **bør** gaae forud for Daaben. Paastanden om, at den **ikke kan** gaae forud for Daaben, drive de til den Yderlighed, at de som døbes voxne, **før Daaben** ikke skulle kunne troe eller faae en Sindsstemning, der fortjener Navn af Tro (see Martensen S. 77—78); men kun have den **samme** Modtagelighed for Guds Rige, **som** den, der findes **hos det udøbte Barn**(!) (S. 30); og for at bevise denne Paastand, udhæves, at intet af de Steder i det N. T. hvor det siges, at Een eller Flere, som troede, bleve døbte af Apostlene, — kan forstaaes efter Ordene, men antyder kun denne Modtagelighed.

Men Troen **bør** heller ikke — som der siges — gaae forud for Daaben, selv ikke hos den Voxne, „da dette aabenbart vilde være baptistiskt" (S. 78—78). En fortræffelig Beviisførelse naar man just vil bevise, at Baptisternes Anskuelse er urigtig! Og desuden stod man Fare for at tillægge Mennesket en, om nok saa ringe Andeel i sin Frelse; men dette synes ikke at kunne være hine Theologers consequente Mening, de ville lade Gud (rettere Christus) gjøre Alt. Dette ligger i deres Lære om Prædestinationen, (Forudbestemmelsen) hvis Realisation de da mene indtræder ved

Daaben; og det kan kun lidet nytte, at man ved konstige Vendinger og Fordreielser paa andre Steder vil vise, at man ikke har den Mening; thi det er aabenbart: at naar der først antages en Prædestination, og dernæst: at denne kun ved Daaben træder i Kraft, saa er det ikke afhængigt af Mennesket, men alene af Gud, om Mennesket bliver saligt, eller ikke; thi ligesaalidt som Mennesket kan have nogen Indflydelse paa Guds Forudbestemmelse, ligesaalidt er det hans egen Sag, om han fødes i et Land, hvor han bliver døbt, da dette alene beroer paa Verdensstyreren. Naar nu hertil føies saadanne Sætninger, som: „at vor Daab ikke kan slaae os Feil" (S. 49), eller: „den Villie, der i Daaben helligede det barnlige Liv i dets inderste Naturgrund, og beredte sig et Sted i denne, vedbliver i det Aabenbare og i det Skjulte at gjøre sine **ufortabelige Rettigheder** gjældende over det", — saa kan det ikke nytte, at man synes at ville afvise den ubetingede Forudbestemmelse (som man ved at fordømme Calvin paastaaer at man forkaster o. s. v.), ved at bemærke: „at denne Magt ikke er den blinde Skjæbne, der fængsler Mennesket i Natur-Nødvendighedens Skranker, men det levende Forsyn" o. s. v., naar man bestemmer denne „Gud" dette „levende Forsyn" saaledes, at det, istedetfor at behandle Mennesket overeensstemmende med en evig Viisdom, Retfærdighed og Kjærlighed, samt den Brug Mennesket gjør af sin frie Villie, hvorved det enten kan hengive sig til eller modsætte sig Gud — anvender paa det en „**ubetinget**" (og følgelig despotisk) „**Naadevillie**" (S. 47) eller Unaade; da jo Barnet, som **døbes**, „**er ubetinget prædestineret**" (til Salighed), hele Resten af Menneskeheden derimod (alle som ikke døbes) udelukket fra den Naade, den Salighed, som **kun** faaes **ved Daaben**. Er dette „guddommeligt Forsyn" og guddommelige Naade?

Men ligesom denne absurde og ugudelige Prædestinations-

Daabs-Lære er oprørende for al sund og christelig Forstand, og ubetinget maa forkastes, saaledes strider den ogsaa imod Christi og Apostlenes Lære. Hvad skulde ellers Frelseren have meent ved Math. 12. 41, hvor han siger: „de Mænd af Ninive skulle opstaae ved Dommen tilligemed denne Slægt (Joderne, som han paa dette Sted irettesætter formedelst deres Ondskab), og fordømme den; thi de **omvendte sig** ved Jonas Prædiken; og see! her er Mere end Jonas," eller ved det næste Vers, hvor han udtaler den samme Dom om Dronningen af Saba, fordi hun kom fra et fjernt Sted **„for at høre Salomons Viisdom"**? Meningen i dette Sted (smlgn. Luc. 11. 31. 32.) er dog uomtvistelig kun den: at paa Dommens Tid, naar Menneskene skulle aflægge Regnskab, vil der især tages Hensyn til, hvorledes **Enhver, Hedningerne iberegnede,** har benyttet den Leilighed, Gud har givet ham til Omvendelse og Tro, og navnlig, at de, der have benyttet en ringe Leilighed vel (her Niniviterne), imedens Andre benyttede en meget fortrinligere Leilighed ilde (her Joderne), ville komme til at staae saa høit over disse, at de kunde være deres Dommere.

Har nu maaskee Frelseren, idet han, som Grund for at Niniviterne ville staae høit over Joderne, anfører: „thi de omvendte sig o. s. v." — glemt at tilføie: og bleve døbte, hvorved Guds foreløbige Forudbestemmelse til Salighed paa dem blev virkeliggjort? eller ere de maaskee ikke bleven døbte? der berettes Intet derom.

Naar Paulus (Rom. 2. 14—16) omtaler den Samvittighedens Lov, som hos Hedningen træder istedet for Mose-Loven hos Joderne, der vil blive at ansee som den Maalestok, hvorefter de skal dommes, og siger: at deres Tanker, deres Samvittighed, ville verelviis enten anklage eller forsvare o. s. v., hvad skulde han saa mene hermed, andet end dette, at den alvidende Gud i sin Dom over Menneskene især

vil tage Hensyn til, hvorledes **Enhver** har benyttet den Kundskab han var i Besiddelse af, og fremfor alt, hvorledes han har fulgt den ham af Gud selv indskrevne Samvittigheds-Lov. Mon man paa slige Steder skulde kunne anbringe Daaben og den ved Daaben realiserede Prædestination?

Forholdet bliver nu altsaa — som der paastaaes — ikke at Daaben forudsætter Tro, men at Troen forudsætter Daab, med andre Ord: at **Troen er Daabens Frugt**, og kan ikke erholdes uden ved Daaben, eller findes hos andre, end Døbte, ifølge den Sætning, at dens Princip meddeles ved Daaben. Dette er en af de Hovedsætninger, som Prof. Martensen søger at bevise i sit ovennævnte Skrift, og han siger derfor i Indledningen S. 3: „Spørgsmaalet er med andre Ord dette: om Troen er det Første, det Oprindelige, Daaben det Andet, det Afledede, eller om ikke meget mere det Modsatte finder Sted, at nemlig **Troen er Daabens Frugt**, og altsaa **forudsætter Daaben***); om

*) For dem, som paa en eller anden Maade interessere sig for den martensenske speculative Theologie, har jeg anseet det Umagen værd, for Sammenligningens Skyld, at anføre nogle herhenhørende Udtryk af Prof. Martensens dogmatiske Forelæsninger holdte i 1838—39, for at vise, hvilke Fremskridt Forf. siden den Tid har gjort i Læren om Daaben. Han siger saaledes i den dicterede § 89 efterat have omtalt Daabens objective Side: „Fra den subjective Side kræves den oprigtige Bekjendelse af Kirkens almindelige Tro for Guds og Menighedens Øine, hvilken hos den Voxne forudsætter at **Gjenfødelse** allerede finder Sted **før Daaben**. Da den **retfærdiggjørende Tro** kan finde Sted **før Daaben**, er **Daaben ikke** absolut **nødvendig til Salighed** o. s. v." Da nu det ovenfor givne korte Referat af Forf. sidste Skrift, tydelig viser: at han nu antager det Modsatte, nemlig: at **Troen er Daabens Frugt**, at **Retfærdiggjørelsen meddeles i og ved Daaben**; og endelig, som Følge deraf: at **Daaben** er **nødvendig til Salighed** (see S. 66), saa er det heraf indlysende, hvilken mageløs Forandring, for ikke at sige **Omvendelse**, der er foregaaet med Prof. Martensen, idet han i 1839 i

det skal hedde, at Voxnes Daab er den rette, ordentlige Daab, og Barnedaab dogmatisk uforsvarlig, eller om det ikke meget mere skal hedde omvendt, at Barnedaab

det Væsentligste angaaende Troens Forhold til Daaben, har staaet paa Baptisternes Standpunct, nu derimod er bleven Antibaptist, saa at det vil være meget vanskeligt i Kirkehistorien at opvise Magen til hans kirkelige Orthodoxie. Denne Betragtnings Interesse forøges endnu derved: at Forandringen er foregaaet saa piano, at maaskee neppe Nogen veed, at den er foregaaet. Jeg har kun tilfældigviis opdaget den. Om Forf. selv er sig denne Forandring bevidst, er ligesaa usikkert, man har intet hørt derom; men maaskee skyldes dette den christelige Ydmyghed?

Igrunden begriber jeg ikke, hvorfor Hr. Martensen ikke, i dette Punct, med samme Virtuositet, som ellers, har forenet de diametralt modsatte Anskuelser, og i begge Aarene, baade i 1839 og 1843 løst denne Antinomie med den samme Lethed, som ellers; thi Troen maa med samme Ret paa engang antages baade at **kunne gaae forud** for Daaben, og **ikke at kunne** det, som Barnet skal være „væsentlig selvvillende," paa samme Tid, som det „er en villieløs Gjenstand" (S. 78) skal „have Troens Væsen og Troens Aand, paa samme Tid som det **ikke** er **troende**. (S. 363); dog — „hvis **Barnets Tro forkastes**, komme vi atter ind i den baptistiske Forvirring" siges der (S. 73); altsaa **har** Barnet dog **Tro**, og er følgelig paa engang **troende** og **ikke troende**. Man maa med samme Ret kunne antage, at Daaben paa engang **er nødvendig** og tillige **ikke er nødvendig** til Salighed, som „at **Guds Naadslutning** (paa engang) er **betinget** og **ubetinget**" (S. 52) „**Naadevalget i Daaben** paa engang **thetisk** og **hypothetisk**" (S. 62) „at Barnet **selv skal prædestinere sig** til Friheden i Christo, paa samme Tid som „det **er ubetinget prædestineret**," og, „at det er **begyndende Subject** paa samme Tid, som det **kun** er et „„**Kar**"" for Naaden, **kun** et creaturligt „„**Stof**,'"" hvoraf Christus, den himmelske Mester, vil danne et Værk o. s. v." (S. 47). Havde nu den lærde Forf. brugt denne, af ham selv saa tidt anvendte, speculative Maade at tænke paa, saa havde han undgaaet den Censibighed, han har gjort sig Skyld i, ved i Aaret 1839 at antage at Troen kan og bør gaae forud for Daaben, og at Daaben ikke er nødvendig til Salighed, nu derimod (1843) de modsatte Yderligheder,

er den rette, ordentlige Daab, og Bornes Daab kun i Henseende til Formen en Undtagelse fra Regelen, medens den **dogmatisk betragtet, altsaa i Realiteten,** er **en Barnedaab**"(!). Saaledes siger denne speculative Theolog, og nu udvikler han og søger at begrunde dette i det Følgende. Tages der nu Hensyn til alt det Ovenanførte og meget mere derhenhørende, saa maa det være indlysende, at det **deels** er modsigende **deels** overflødigt for disse Theologer overhoved at tale om Tro, og dette af følgende Grunde.

1. Først mene de, navnlig Martensen, at Barnet, som ikke troer eller kan troe, førend efter Daaben, netop „ved Daaben iføres Christum, som da ikke blot vil sige, at faae en blot tilegnet Retfærdighed, men **at faae Christi Retfærdighed som det substantielle, det levendegjørende og befrugtende Princip** for et nyt Liv i hans Menighed"! (S. 55—56).

Da nu ellers Troens Vigtighed bestaaer deri, at den afgiver den fra Menneskets Side nødvendige Betingelse for Tilegnelsen af Christi Retfærdighed — saaledes har det altid været opfattet og fremstillet i den protestantiske Kirke, i Modsætning til Catholikerne, hvilket noksom bevises ved Udtrykket „den retfærdiggjørende Tro" — saa falder, ved det martensenske Dogma, denne Vigtighed bort, med andre Ord, Troen bliver overflødig, naar den Døbte ved selve Daaben, (altsaa før Troen, der først følger efter Daaben) faaer

istedetfor at den høilærde Professor i begge Aarene, saavel 1839 som 1843, burde have stillet Modsætningerne sammen (han er altid Mand for at forsone dem), og sat Problemet saaledes: Troen baade **kan** og **bør** gaae forud for Daaben, og denne er derfor ei nødvendig til Salighed; men Troen **kan** og **bør** tillige **ikke** gaae forud for Daaben, og denne er uundværlig til Salighed. See! dette vilde, efter den martensenske Dialektik, være Begrebets fuldstændige og consequente Bevægelse i dets Modsætning.

Christi Retfærdighed, som det substantielle, det levendegjørende og befrugtende Princip o. s. v."; thi her indgydes Retfærdigheden uden det ringeste Gran af Medvirksomhed fra Menneskets Side, og der kan saaledes ikke være Tale om den retfærdiggjørende Tro, naar man iforveien har faaet **det**, og meget Mere, alene ved Guds Naade og ubetingede Naadevillie (S. 47) — rettere voldsomme Almagt eller Despotisme — som man før har tænkt sig at blev Mennesket tildeel ved Guds Naade i **Forbindelse med** den retfærdiggjørende Tro. Men man kan ogsaa af andre Steder see, at det ikke har meget at betyde med den retfærdiggjørende Tro, Martensen, som protestantisk Theolog, rigtignok burde antage, og som han vel sagtens ogsaa vil bilde Andre ind, at han antager; thi S. 72 siger han: .... „her bliver en udbredt Eensidighed i den protestantiske Kirke at rette. Ikke blot den Vildfarelse, der sætter Troen som Retfærdiggjørelsens Grund" — den sættes nemlig som den anden og medvirkende, men dog nødvendige Grund, Guds Naade derimod er den første — „istedetfor at det forholder sig omvendt, finder sin Berigtigelse i Dogmet om Barnedaaben(!) men ogsaa den eensidige, nedsættende Tale, der indenfor Protestantismens Enemærker, ikke sjeldent høres om den historiske Tro". Heraf sees da ligefrem, uden at man behøver at udlede det ved Slutninger, at den martensenske Tro er ingen retfærdiggjørende Tro, da Alt beroer paa Daaben, og den Døbte allerede ved den er retfærdiggjort, **inden han kan troe.** Det kunde synes som de Ord (S. 58) „at Troen er det receptive Organ, hvormed Retfærdiggjørelsen subjectivt tilegnes" stred herimod, og tydede paa en Medvirksomhed fra Menneskets Side; men disse Ord kunne, ifølge Forf. hele Udvikling og Tankegang, ikke udtrykke Andet, end en aldeles passiv Modtagen, hvoraf rigtignok følger, at Ordene „subjectivt tilegnes"

bruges aldeles urigtigen; thi de bør og kunne ikke med Rette bruges, undtagen der, hvor der er en, om end nok saa ringe, Selvvirksomhed forenet med den reent passive Modtagelighed og Modtagen. Men at dette ikke kan være Forf. Mening, sees deraf, at efter hans Anskuelser **ogsaa det spæde Barn** kan tilegne sig, eller tilegnes Retfærdigheden (retfærdiggjøres). Men dette er ingen subjectiv Tilegnen, undtagen forsaavidt som Barnet kan betragtes enten som Subject, eller Ikke-Subject, (— „**Kar**" — „**Stof**" —) alt efter som det convenerer Hr. Martensen, ligesom det paa engang **er villieløst** og **væsentlig selvvillende** (S. 78).

2. Men at Troen — der siges at komme bag efter og følge af Det, som den protestantiske Lære knytter til Guds Naades og Troens Samvirken — saaledes bliver overflødig, og ikke mere er den retfærdiggjørende Tro, — er ikke den eneste Følge af ovenanførte Udvikling. Men naar man tager Hensyn til de urimelige Virkninger, som tillægges Daaben, fører dette ligefrem til andre Absurditeter og Ugudeligheder. Naar det saaledes siges: at Christus i Daaben giver sig heel og udeelt til Enhver og giver ogsaa Aanden heel til Enhver" (S. 59), saa maatte dette, ifølge Sagens Natur, ophæve **alt Troes-Begreb**; thi da Christus selv og den hellige Aand, begge hele og uddeelte, fra Daabens Tidsmoment af maae antages i det Væsentligste at udgjøre den Døbtes nyskabte, aandelige Personlighed, og der aldrig tales om Tro hos Christus, som selv havde seet Faderen, eller hos den hellige Aand, som er udgaaet fra Faderen, men disse meget mere, ligesom Faderen, ere Troens Gjenstand — saa maatte deraf følge: at Troen, der, som saadan, altid er forbunden med Begrebet af Ufuldkommenhed og Endelighed hos den Person, som Troen tillægges — slet ikke existerede hos den, der engang var i Besiddelse af Christus og den hellige Aand heel og udeelt. Skulde der imidlertid hos

den Døbte, der har modtaget Christus og den hellige Aand heel og udeelt, kunne tænkes Noget, som kunde benævnes Tro, da var det aabenbart en Tro paa den samme Christus, den samme hellig Aand, som er i ham, d. e. Tro paa den ham iboende Christus og hellige Aand, **Tro paa sig selv**, beboet og opfyldt af den hele og udeelte Christus og hellig Aand. Med andre Ord: det vilde være en Tro, som man ellers pleier at kalde — **Selvforgudelse.** Dette er altsaa den mere eller mindre bevidste Mening af hele denne Udvikling. Saameget er vist, at den, som med et uhildet, christeligt Øie gjennemlæser den martensenske speculative Udvikling af de christelige Troeslærdomme, maa tidlig eller sildig komme til den Erkjendelse, at **alle**, som i de christne Lande ere **døbte**, ere intet Mindre end nye Udgaver af Christus, og forsaavidt alle **Guder**; thi Faderen i sit Væsen gaaer over i Sonnen (Christus) og Sønnen igjen ved Daaben over i de Døbte. Dette bliver ogsaa andre Steder antydet af Prof. Martensen, smlgn. f. Ex. S. 57; „thi gjennem Daaben bliver ethvert Barn en Christophorus (Christusbærer, der bærer Christus i sig), uden selv at vide af det. Christusbarnet har ukjendt forbundet sig med Naturbarnet, vil bæres af det gjennem Verden, vil voxe en guddommelig Væxt paa Veien (d. e. blive en fuldkommen og udviklet Christus) og omsider aabenbare sin Herlighed"; altsaa i den modne Alder blive en moden, fuldkommen Christus, der, paa denne Maade, skal herliggjøres. Paa et andet Sted (S. 37) siges der: „den menneskelige Natur kan **forud for al Bevidsthed**, i sin inderste Grund forenes med den guddommelige Natur. Hvad nu Christusbarnet oprindelig er af Naturen, det skulle alle andre Menneskeborn (ved Daaben) vorde af Naade," med andre Ord: alle Døbte ville da blive at betragte som adopterede Guds Sønner*).

*) Dette er en Mening, som Adskillige i Christenheden have havt om Frelseren Christus selv, og i den sidste Deel af det 8de Aarhun-

Ved denne Udvikling kommer man uvilkaarlig til at tænke paa Romernes 8de Cap., hvor Apostelen Paulus omtaler den **sønlige Udkaarelses Aand**, og viser, hvorved Mennesket kan komme i et saadant Forhold til Gud, som Barnet staaer i til sin Fader, og paa Grund deraf i et Broder-Forhold til Christus (smlgn. Hebr. 2). Paulus mener her aabenbart: at dette Forhold kommer i Stand ved en vis Sindsstemning, der lader sig lede og styre af Guds Aand (V. 14), har en barnlig Tillid til Gud (V. 15) samt overhoved et Sind, der er henvendt til det høiere Aandelige (som V. 6 benævnes „Aandens Sands eller Attraae").

Her har da Apostelen enten glemt sig i den Grad, at han slet ikke har nævnet Daaben, eller ogsaa staaet saa frygtelig tilbage i Læren om Daaben, at han ikke havde den ringeste Ahnelse eller Kundskab om: „at Mennesket ved Daaben bliver forenet med og optager i sig Christus-Barnet, ja selv Christus og den hellige Aand heel og udeelt, og at den Døbte, som Følge deraf, bliver Guds Barn, Guds Søn, vel ikke af Natur, men af Naade", d. e. en adopteret Guds Søn; og i Slutningen indeholdes der i Grunden meget for lidet, naar man seer hen til, hvormeget der ligger i Præmisserne. Havde Apostelen Paulus levet i vore Dage, eller havde han været saa heldig at have Hr. Martensen eller Faber ved Haanden, dengang han skrev Romer-Brevet, da havde disse kunnet sætte ham paa „det væsentlige Synspunct for Barnedaaben" — som det hedder — thi han synes ikke at have været synderlig bevandret i denne Lære. Man havde da ogsaa, fra først af, kunnet sætte sig paa det

---

brede blev der i Spanien og Frankrig ført Strid herom, idet nogle hvoriblandt Erkebispen af Toledo og flere Geistlige paastode: at Christus var en adopteret Guds Søn, altsaa ikke af Natur men af Naade Guds Søn. Det Modsatte antoges af Modpartiet, overeensstemmende med Kirkens Lære.

ophøiede Standpunct i Læren om Daaben, og ikke behøvet at gaae saamange Gjenvordigheder igjennem, for at kunne naae til Nutidens overordentlig eminente kirkelig-speculative Udvikling af denne Lære.

Af alle de ovenanførte martensenske Citater har jeg her kun udledt det, som de nødvendigen maae føre til, med Hensyn til Omvendelse og Tro. Men disse Sæminger, forsaavidt som de i og for sig ere at betragte som de meest himmelstormende, uchristelige Urimeligheder, skal jeg siden omtale, ved at inddrage dem under det Capitel i det Følgende, hvor jeg gjendriver den faberske Daabs-Lære.

Skjøndt man nu ifølge det Foregaaende egentlig befinder sig paa et Standpunct, som er udover Omvendelse og Tro, og ikke trænger til nogen af Delene, vil jeg dog ikke lade mig afskrække fra, at gaae videre i Undersøgelsen om Troen, og dens Forhold til Daaben. Og vi ville nu i det Følgende see, hvad Frelseren selv siger derom.

B. Frelseren fordrer og forudsætter ogsaa Kundskab om sig og sin Lære (Underviisning), Omvendelse og Tro; Math. 28. 19: „gaaer hen og gjører alle Folk til mine Disciple, og døber dem i Navnet Faderens, Sønnens og den hellige Aands", altsaa først Underviisning siden Daab, og Marc. 16. 16: „hvo som **troer** og bliver **døbt** skal blive salig" o.s.v., altsaa baade Underviisning og Tro før Daaben. Dog — disse Steder forklares i vore Dage af de kirkelige og speculative Theologer saaledes, at netop de skulle kunne bevise det Modsatte, nemlig: at Daaben hos Christus og Apostlene gik forud for Underviisning og Tro. Saaledes siger Biskop Faber S. 39, efterat have anført og oversat dette Sted, saa beskedent: „uden nu iøvrigt at ville lægge Mere i disse Ord, end der udtrykkeligen ligger deri, maa det dog indrømmes(?), at Daaben her sættes foran Underviisningen;" og bemærker derpaa, at den modsatte Or-

den aldeles ikke kan bevises af den evangeliske Historie. Han, ligesom Prof. Martensen og Mag. Lindberg længere tilbage, beraaber sig vaa, at det græske Ord (μαθητευειν) ikke betyder at lære, men at gjøre til Disciple, og da de nu oversætte det næste Ord, der betyder at døbe, og staaer i Participum saaledes: i det I døbe dem o. s. v., saa slutte de af disse Ord, saaledes oversatte: „gaaer hen og gjører alle Folk til mine Disciple, i det I døbe dem" o. s. v. — at Daaben var det Allerførste, og at Hedningerne **ved Daaben** bleve Christi Disciple.

Hvad nu denne Fortolkning angaaer, saa indrømmes gjerne, at μαθητευειν kan oversættes ved: „at gjøre til Disciple", derimod indrømmes ikke Rigtigheden af den Oversættelse: „i det I døbe"*), og allermindst af den Slutning, man udleder deraf. Naar man nemlig med hiin Lærde

*) Nærmest for dem, der have Sprogkundskab, bemærkes: at participium βαπτιζοντες efter al Sandsynlighed er at oversætte som verbum finitum, som det ogsaa oversættes selv af de fortrinligste Oversættere, de Wette og Fl., og vil man endelig oversætte det som partic. med: „idet I døbe", saa bliver dog den Handling, Verbet tilkjendegiver, ikke at ansee som Forklaring af det foregaaende μαθητευειν, som hine Lærde synes at antage; thi der er allerede gaaet et partic. iforveien for μαθητευειν, som har sin Støtte i dette verb. finitum; men det er meget usædvanligt i det græske Sprog og navnlig i det N. T., at et foregaaende og efterfølgende partic. staaer i det samme Forhold til et mellemliggende verbum finitum, og det bør saaledes ikke oversættes „idet I døbe dem o. s. v." Derimod vilde det vist være overeensstemmende med Stedets Mening — uagtet det i Dansken klinger ilde og ikke bruges, at begynde en Sætning med et partic. — at oversætte saaledes fra Versets Begyndelse: „I det I gaae ud (eller gaaende omkring, som Verbet ogsaa betyder), gjører alle Folk til (mine) Disciple og døber dem," thi Tanken er aabenbart den: at de ved at gaae omkring og forkynde Frelseren, skulde gjøre dem, der annammede deres Lære og troede paa ham, til hans Disciple, og derpaa ved Daaben indvie dem.

antager, at Apostlene ved Daaben skulde skaffe Frelseren Disciple i saadanne Folk, som hverken havde faaet Underviisning om ham, eller troede paa ham, — saa er dette at lægge Frelseren en absurd Befaling i Munden; thi det er vistnok uhørt, at nogen af de Sectstiftere eller Sectanførere, som have havt mindste Betydning enten paa Religionens eller Philosophiens Gebet, har gjort dem til sine Disciple, der ikke iforveien havde nogen Kundskab om Mesteren og hans Lære, eller havde nogen Ærbødigheds- og Hengivenheds-Følelse for ham — hvilket Sidste netop vilde svare til Troen i Christendommen — tvertimod forudsætter Discipelnavnet en vis Kundskab om og Hengivenhed for den, hvis Discipel En bliver. Heraf følger: at der, i det omtvistede Forhold mellem Underviisning, Tro og Daab, slet Intet er vundet ved, at oversætte „gjører til Disciple", thi Discipel-Begrebet forudsætter her netop Underviisning og Tro. Hvad Prof. Martensen fremdeles har bemærket (S. 25), at der „nedenunder (først bagefter) hedder: „lærer dem at holde alt hvad jeg har befalet Eder", beviser intet; thi her ligger ikke Eftertrykket paa „lærer" men paa „**at holde**", og dette tager desuden aabenbart Hensyn til deres **paafølgende** Liv, efterat de **iforveien** vare blevne **underviste**, **troede** paa Christus, og havde modtaget Daabens Indvielse.

Hvad der saaledes ikke lader sig godtgjøre af dette Sted — at det skulde være Frelserens Mening, at Daaben burde gaae forud for Underviisning og Tro — kan endnu mindre bevises af Marc. 16. 15—16, hvor der, selv efter Prof. Martensens Oversættelse, staaer (S. 25), „gaaer ud i den ganske Verden og prædiker Evangelium for Alskabningen. Hvo som troer og bliver døbt skal blive salig, men hvo som ikke troer, han skal fordømmes." Hvad er klarere end denne Orden: Evangeliets Prædiken, Tro, Daab, og dog mener Prof. Martensen, at ogsaa dette Sted beviser

hans Paastand, og det uden at anføre et eneste fornuftigt Beviis derfor, hvilket han heller ikke er istand til. Eller skal det maaskee gjælde for Beviis, at han strax bagefter siger: „Dette Sted, der aabenbart lader Hovedvægten falde paa Troen, kan, for en overfladisk Betragtning, synes baptistisk.“ „Overfladisk“! ja hvis den simple og klare Sandhed er det Samme som „Overfladiskhed“, hvorledes skal man da benævne Prof. Martensen og Consorters vilkaarlige og forvirrede Spekulations-Fordreielser? Man har ofte, i Anledning af dette Sted, stridt om Troen alene kan gjøre salig, eller det er nødvendigt, at Daaben træder til; men at nogen navnkundig Theolog i Kirken skulde have trøstet sig til at udlede af dette Sted, enten: at Troen i den apostoliske Periode først fulgte efter Daaben, (hvilke Paastande Biskop Faber og Prof. Martensen ville bevise), eller at Troen, ifølge Sagens Natur, først efter Daaben kan være tilstede, selv hos dem, der døbes Voxne, — har jeg aldrig hørt, førend i disse sidste og værste Tider. Men skulde det endogsaa være paastaaet af Nogen, saa er det dog derfor lige absurd, og aldeles imod Stedets klare Mening og Ord.

Men vi kunne, selv med Hensyn til Frelserens Udsagn om Troen, ikke blive staaende herved; thi skjøndt der ikke forekomme flere Steder i Evangelierne, hvor Tro og Daab omtales ved Siden af hinanden, saa maae dog de Steder, hvor Frelseren omtaler Troen alene, dens Kraft og Virkninger, fornemmelig være af Vigtighed for at afgjøre: om Troen i dens Væsen og Virkninger har en af Daaben uafhængig Selvstændighed, eller Daaben er nødvendig for at frembringe den.

Nu vide vi, at Frelseren tillægger Troen en overordentlig Kraft og Virkninger, han siger: at den frelser, Marc. 5. 34, Luc. 8. 48 „din Tro har frelst dig“ og fl. Steder. Den kan udrette overordentlige Ting, selv saadanne, som

ellers maatte synes at være umulige, saal. at flytte Bjerge, som Frelseren tager til Exempel, og Marc. 9. 23, siger han: „alle Ting ere den mulige, som troer". Han klager fremdeles over Jødernes Vantroe, saal. Marc. 6. 5—6, hvor der siges: at han ingen Mirakler kunde (eller vilde) gjøre, formedelst deres Vantro. Dette sidste Sted viser, at Frelseren enten ikke kunde eller ikke vilde befatte sig med Saadanne, som ikke troede paa ham, og saameget desto mindre kunde det nogensinde falde ham ind, at gjøre dem, der ikke troede, til sine Disciple. Havde nu Frelseren, som Biskop Faber og Prof. Martensen mene, befalet Apostlene overalt at gjøre Folk til sine Disciple inden de endnu troede paa ham, — befalet, at de, fra Begyndelsen af, **ingen Vægt** skulde lægge paa **Troen**, uagtet han netop lagde den **allerstørste Vægt** paa den, og saaledes **intet Hensyn** tage til deres Herre og Mesters Exempel — saa vilde dette have været en uforklarlig Modsigelse hos Frelseren, ligesom deres Adfærd vilde have været uforsvarlig, naar de, uden hans Befaling, havde døbt Folk, forend de havde overbeviist sig om deres Tro. Et enkelt Exempel — Simon Magus, om hvem jeg senere skal tale — beviser Intet; thi da Apostlene ikke vare alvidende, var det idet mindste muligt, at de kunde blive skuffede. Forresten opdagede Apostelen Petrus, saasnart han kom til Samaria, at Simon ikke troede paa Christus.

Hvad nu de førstnævnte Steder angaaer, hvor Frelseren siger: at Troen frelser, og overhoved udretter overordentlige Ting, saa er det vel Umagen værd at prøve, hvorledes dette stemmer med de moderne Paastande: at Troen er aldeles afhængig af Daaben, og kan ikke existere uden den.

1. Det maa da **først** bemærkes: at den Tro Frelseren, paa de ovenanførte Steder, omtaler paa denne Maade, fandtes hos Individer, der ikke vare døbte, hvilket er saa-

meget desto sikkrere, som disse Fortællingers Beskaffenhed tydelig viser, at de, hvis Tro Frelseren tilskriver hine udmærkede Virkninger — og navnlig den blodsottige Qvinde, til hvilken Christus siger, „din Tro har frelst dig" — ikke hørte til Christi Disciple eller Venner, om hvem man maaskee kunde paastaae, at de vare døbte; men som oftest vare Personer, som han iforveien ikke havde seet eller kjendt, skjøndt de vel kjendte ham af Rygtet om de guddommelige Gjerninger, han gjorde iblandt Folket, og derfor troede paa ham, som Guds Udsendte — **iforveien troede de paa Gud** — og ved denne Tro paa Christus og den Guds Kraft, han var i Besiddelse af, bleve frelste. Dog, selv om vi, imod alle positive Data og al Rimelighed, indrømmede, at disse Personer iforveien vare døbte af Christus eller Christi Disciple ifølge hans Befaling, saa vilde vi dog være ligenær; thi hine Theologer, som mene: at den hellige Aand o. s. v. ved Daaben meddeles Enhver, som ifølge Christi Befaling døbes **i Kirken**, antage ikke, at den Daab, der forrettedes af Christi Disciple ifølge hans egen Befaling, kunde have den samme eller lignende Virkning, saalænge han var **personlig nærværende**. De slutte nemlig saaledes: da først efter Christi Himmelfart Aanden blev sendt, kan der ikke være Tale om dens Meddelelse før, og følgelig heller ikke om Troen, da Troen paa Christus ikke kan adskilles saaledes fra Aanden, at den skulde kunne findes hvor Aanden ikke er (smlgn. 1 Cor. 12. 3 og fl. Steder). Denne Modsætning, mellem Daaben og dens Virkninger for og efter Christi Himmelfart, maa nu, som det synes, udledes af den hine frygtelige Theologers Yndlingssætning, at ikke blot „den hellige Aand heel og udeelt, men ogsaa Christus heel og udeelt, i Daaben giver sig til Enhver" (Martensen, den christelige Daab S. 59), eller „at den Jesus iboende Guddomsfylde, der efter hans Himmelfart er bleven frigjort og væsentlig eet med

Aanden, bliver meddeelt ved Daaben" (Faber S. 26); thi saa kan man nok forstaae, at Frelseren, saalænge han som Menneske vandrede paa Jorden, ikke kunde med Kjød og Blod, som dog ogsaa hørte til hans Væsen, fare ind i dem, som han lod døbe. Da det saaledes netop **fornemmelig** er **Christus** selv med den ham iboende Guddomsfylde, eller Christi hele aandelige Personlighed, undertiden under Billedet af et „Christus-Barn," undertiden som den udviklede himmelfarne herliggjorte Frelser (see Martensen S. 57, 58, 59 og fl.), og som **Følge deraf**, ogsaa den hellige Aand, som disse Theologer eenstemmigen lære, at meddeler sig til Enhver, der døbes; — saa er det let at indsee, at Daaben, medens Christus selv var tilstede, havde kun liden Betydning; men efter Christi Himmelfart blev **saa almægtig**, „**at den ikke kan slaae os feil**" (Mart. S. 49), og at denne „**Christi Guddomsfylde**," ifølge Faber, denne „**hele og udeelte Christus**" tilligemed „**den hele og udeelte Hellige Aand**", ifølge Martensen, „**vedbliver i det Aabenbare og i det Skjulte at gjøre sine ufortabelige Rettigheder** gjældende over det (døbte Barn)." Det er altsaa ikke til at undres over, at „vor Daab ikke kan slaae os feil" siden Guddommens 2den og 3die Person — den første Person (Faderen) kan da heller ikke ganske være udenfor Sagen, paa Grund af de trende Guddoms-Personers nøie Forening — **er og virker i den Døbte**. Det herhenhørende Sted hos Biskop Faber, som viser hvor ringe den Daab var, hvormed Frelseren selv døbte eller lod døbe, i Sammenligning med den senere, almægtige, kirkelige Daab, findes S. 28 og lyder saaledes: „ifølge den forudgangne Udvikling" — at Alle som døbes i Kirken siden den hellige Aand blev sendt efter Christi Himmelfart, **meddeles den Jesus iboende Guddomsfylde** o. s. v. — „vil det være klart, at den christne Daab i den fulde Betydning, som en Daab i den

hellige Aand og Ild (Math. 3. 11, Marc. 1. 8, Luc. 3. 16, Joh. 3. 5, Apostl. Gj. 1. 5, 2. 4, 19. 5, 6 1c.) ikke kunde finde Sted i Kirken, saalænge Jesus endnu var tilstede paa Jorden, og den i ham værende Guddomsfylde endnu indskrænkedes til hans menneskelige Personlighed; det kunde først skee efter Christi Himmelfart og den hellige Aands Sendelse. Johannes-Daaben staaer da som et indledende forberedende Moment. Den af Apostlene foretagne Daab har vel en større Betydning end „Johannes-Daaben", — hvori var den da forskjellig fra Johannes-Daaben, siden den ikke meddeelte Christi Guddomsfylde og den hellige Aand, ligesom den Daab der fulgte paa Christi Himmelfart? — „men fordrede dog, som nødvendig til Fuldstændighed, den senere Deelagtiggjørelse i den hellige Aand." I hele denne Betragtningsmaade er det yderlig forbausende, at Alt synes at være aandløst før Christi Himmelfart, han selv inclusive, da han ikke var istand til at meddele nogen af dem Aanden, som havde hørt hans Lære og troet paa ham, og som han siden lod døbe. Denne Daab kalder man „den af Apostlene foretagne Daab," — rimeligviis af den Grund, at man generer sig for at henføre den til Christus, siden den var saa ringe — uagtet ogsaa den Daab, som foretoges af Apostlene efter Christi Befaling medens han selv var hos dem, synes at burde henføres til ham, da **han var den, der lærte**, var den, hvis aandelige Magt og Indflydelse virkede saavel paa Disciplene som Andre, der villigen og med et fromt Sind lyttede til hans Ord, og følgelig uden al Tvivl var den, der lod Saadanne døbe, som han fandt værdige dertil. Naar altsaa Talen er om den aandelige Virksomhed, som foregik, eller maa tænkes at være foregaaet i den Tid Christus gik omkring og lærte, og om den Daab, som foretoges i den samme Tid, saa lader man Christus være uden for Sagen, og modsætter Apostlenes

Virksomhed og den Daab, de foretage medens han var hos dem, deres egen Virksomhed og Daab efter hans Bortgang, uagtet han alene var den, fra hvem den hele aandelige Virksomhed udgik, saalænge han var tilstede. Man synes saaledes at have lagt hele Vægten paa den Forandring eller Modsætning, som foregik paa Apostlenes Side, da de nemlig paa Grund af det Afhængighedsforhold, hvori de stod til Frelserens mægtige Aand, saalænge han var hos dem, ikke selv vare blevne sig Aandens Virkninger bevidste i den Grad, at de kunde selvstændigen træde frem saaledes, som efter hans Bortgang, da det desuden blev nødvendigt, og de just derfor modtoge Aand og Kraft fra det Høie (Apostl. Gj. 2). Men man synes at have overseet, at Apostlene, efter den hellige Aands Sendelse, kun **indtoge den Plads, deres Herre og Mester før havde indtaget**, og at saaledes den Aand, som efter denne Begivenhed besjælede dem, maa antages at have været i Christus, medens han var hos dem, — med mindre man vil antage, at Disciplene overgik deres Herre og Mester, hvilket kun altfor ilde harmonerer med Begrebet om Gudmennesket, — og derfor veed jeg ikke, hvorledes den aandelige Virksomhed, som gik ud fra ham selv, og den Daab, som han lod foretage, kan sættes saa langt under den senere apostoliske Virksomhed, og deres Daab, som de som oftest lode forrette ved deres Disciple eller Tjenere, paa samme Maade, som han lod dem døbe, medens han var hos dem, gik omkring og lærte (see 1 Cor. 1. 14—16). Jeg indseer altsaa meget godt og indrømmer den Forandring, der er foregaaet med Apostlene, der, saalænge Frelseren var hos dem, for største Delen vare modtagende, men efter hans Bortgang derimod, da de skulde udfylde hans Plads, ligesaameget givende og meddelende Aanden og Aandens Gaver, som selv modtagende. Men jeg indseer ikke den uhyre Forskjel, der skal være paa den aan-

delige Virksomhed, Frelseren, som Guds Udsendte, udøvede paa dem, som hørte ham, og den, som Apostlene efter hans Bortgang udøvede paa Menneskene; thi det synes at blive omtrent den samme Forskjel, som paa Nat og Dag, naar man ikke kan beqvemme sig til at antage nogen egentlig Meddelelse af Aanden, saalænge Christus selv var tilstede, men derimod overvælder Kirken efter Christi Bortgang i den Grad med den, at ingen kan blive døbt uden at fyldes af den hellige Aand, og modtage Christi Guddomsfylde! Skulde det ikke være bedre, at man deelte Aanden lidt ligeligere mellem Christus og hans Apostle?

2. Men for at komme tilbage til Frelserens Udsagn om Troen, saa maa det for det andet udhæves, at den Tro, som han forefandt hos Enkelte, der ikke vare døbte og heller ikke kunde troe paa ham som den Himmelfarne, men vel som Guds Udsendte, — at ogsaa denne Tro, siger jeg, **frelser.** Af Frelserens Ord kan man altsaa see, at **allerede dengang** existerede der **en Art af frelsende, retfærdiggjørende Tro**, og det endogsaa **uden Daab.** Men, vil man maaskee indvende: den Frelse, Christus taler om, er blot den legemlige, ikke den aandelige, følgelig kan den Tro, han omtaler, ikke være den retfærdiggjørende. Hertil svares: at ifølge de Vink, Christus selv har givet os, samt udtrykkelige Udsagn af ham, og Beskaffenheden af hele hans Virksomhed, lader den aandelige Frelse sig ikke saaledes, hos de i Evangelie-Fortællingerne omtalte Individer, stille i Modsætning til den legemlige; thi Christus fordrede Tro overalt, hvor han skulde gjøre Mirakler, henfører Virkningen bagefter flere Gange til Troen, og siger desuden (Math. 9. 2, Marc. 2. 5, Luc. 5. 20) hvor han helbreder den Værkbrudne: „dine Synder ere dig forladte", hvorved han netop synes at have villet give tilkjende, at i det mindste slige Helbredelser, der kom istand paa en saa overordentlig

Maade, stod i den nøieste Forbindelse med Sjælens Frelse, og dette netop ved Troen paa ham som Guds Udsendte, og den i ham boende Guddomskraft.

Efter alt dette bliver der ikke andet tilbage for hine Theologer, der lære: „at Troen er Daabens Frugt, og ikke kan findes, undtagen hvor **Kirkens** Daab er gaaet forud", end at antage, **enten**: at Frelseren ikke har forstaaet sig paa at bedømme Troen og dens Virkninger, og overhoved ikke selv vidst, hvad han sagde om den, **eller**: at Betingelserne for Troens Tilstedeværelse og saliggjørende Virkninger i Mennesket have forandret sig saaledes i de 8 Uger, der henrandt fra den Tid Christus talede til Martha i Bethania om **Troen**, de velsignelsesrige Ord, som findes i Joh. 11. 25—27, — („hvo som **troer** paa mig, om han end døer, skal han dog leve, og hver den, som lever og troer paa mig, skal ikke døe evindeligen. **Troer du** dette? Hun siger til ham: ja Herre! jeg troer, at du er Christus, den Guds Søn, som kommer til Verden;") og nogle Dage senere til Disciplene, Aftenen før sine Lidelser og Død (see Joh. 14 Cap. og folg.) — til den Tid, da den hellige Aand kom over Apostlene — at den **før dette Tidspunct** kunde fremspire i Menneskets Sjæl ved den Indvirkning, Christi Ord og den guddommelige Aand og Kraft, der var i og ledsagede dem, udøvede paa Menneskene, og følgelig ved en lignende Indvirkning af Enhver, der var besjælet af Christi Aand, men **efter dette Tidspunct** kun kunde fremspire der, hvor Daaben først var foretagen, saa at Daaben fra den Tid lige til vore Dage, nu i over 1800 Aar, har havt **Troens Monopol**, og endogsaa aldrig har seet denne etableret med en saadan Kraft og Energi, som i vore Dage, siden Speculationen begyndte at holde sin Haand over Barnedaaben, der var begyndt at vakle, uagtet Kirken stedse har gjort sit Bedste til at opretholde den.

Men nu fører Kirken paa den ene og Speculationen paa den anden Side, selv Barnedaaben i Triumph imellem dem, og ere ifærd med at sætte den paa Christendommens Throne.

Efter saaledes at have seet til hvilket Resultat Frelserens Udsagn, saavel om Troens Forhold til Daaben, som Troen i og for sig betragtet, fører, gaae vi over til de Data i Apostelhistorien, som endnu kunne tjene til Oplysning om denne Gjenstand.

Som en Indledning og Overgang til de Steder i Apostelhistorien, som i denne Henseende blive at undersøge, anføres et Sted af Biskop Faber, der findes S. 36, og følger umiddelbart efter hans Forklaring af Math. 28. 18—20, som ovenfor er omtalt. Han havde nemlig — som ovenfor er bemærket — faaet udaf bemeldte Sted: „at Daaben sættes foran Underviisningen," og nu vedbliver han: „at dette skulde, ifølge den evangeliske Historie, være en urigtig Orden, saa at der først skulde fordres Indsigt i, klar, beviist Tro paa Evangeliets Lærdomme, og at Daaben først derpaa maatte og retteligen kunde foretages, er aldeles ubevisligt; thi en saadan Tro er ikke et Øieblikks Værk, kun langsom er Veien gjennem Underviisningen; kun efterhaanden kan Troen rense Hjertet og overvinde Synden, hvilket gjaldt selv om Peter Luc. 22. 31—32" o. s. v. Det her citerede Sted lyder saaledes: „men Herren sagde: Simon! see, Satan her begjæret Eder, for at sigte Eder, som Hvede; men jeg har bedet for dig, at din Tro ikke skal svigte dig" o. s. v. Frelseren sigter her aabenbart til Petri Fornægtelse, som han havde forudseet.

Det mærkværdige ved Anvendelsen af ovenanførte Sted er unægtelig dette, at Forfatteren, i det han vil bevise, hvor vanskeligt det er, at komme til Troen uden ved Daaben, just har fundet det saa slaaende, at beraabe sig paa denne Yttring af den menneskelige Svaghed hos Apostelen Petrus, idet han, som det synes, netop tilskriver dette den Om-

stændighed, at Apostelen **ikke var døbt** med den kirkelige Daab; — skjøndt denne Frelserens hengivne Discipel iøvrigt havde modtaget Underviisning og aandelig Paavirkning af sin guddommelige Lærer — som om han vilde sagt: der kan man see, hvad det har at betyde, naar man ikke er døbt!

C. Ogsaa af Apostelhistorien er det klart, at Underviisning og Tro, samt Troens Bekjendelse, i den apostoliske Periode gik forud for Daaben. Biskop Faber og Prof. Martensen paastaae det Modsatte.

Biskoppen begynder sin Beviisførelse for den Paastand: „at en sand og bevidst Tro, samt en bestemt Bekjendelse, ingenlunde i den ældste Tid var gjort til Betingelse for Daaben" med Ap. Gj. 8. 13. Her siges der: „at Simon Magus ogsaa" — d. e. tilligemed andre Samaritanere, der omvendtes, troede og bleve døbte — „troede og lod sig døbe." Da det nu senere opdagedes, at hans Tro ikke var ægte, eller: at han aldeles ikke havde troet, men kun anstillet sig som troende, og saaledes skuffet Diakonen Philippus, der døbte ham, saa mener Biskop Faber, at dette beviser hans ovenanførte Paastand. Men dette Sted er saa langt fra at tale for Biskoppens Mening, at det tvertimod beviser det Modsatte — med mindre man vil antage, at ikke blot Apostlene, men ogsaa deres Disciple, Diakoner &c., vare alvidende, saaledes at ingen Forstillelse eller Bedrag var muligt, og deraf udlede: at Philippus havde døbt Simon, uagtet han vel vidste, at han ikke troede, da det saaledes pleiede at skee! — thi af denne Beretning er det aabenbart, først: at Simon har faaet Underviisning af Philippus, som prædikede Evangeliet i Samaria V. 5 og 12, og dernæst fremlyser det af de Ord: „men Simon troede" (V. 13) at han virkelig har forstillet sig som troende og bekjendt sin Tro; ellers kunde dette ikke siges. Heraf sees følgelig: baade at der gik Kundskab

om Christus forud for Daaben, og at der til Daaben udfordredes en — forsaavidt Menneskene kunde skjønne — sand Tro og dennes Bekjendelse.

Men da nu Apostelen Petrus kom til Samaria og opdagede det Onde, som var i ham, kunde Daaben heller ikke redde ham, fordi hans Tro ikke var ægte. Her viser altsaa Biskop Fabers Mening sig i sin Absurditet; thi nu kunde man, ifølge hans Daabstheorie, med Grund paastaae: at det ikke kom an paa, at han havde den sande Tro før Daaben, da han jo dog kunde faae den bag efter, og da netop **nødvendig** maatte faae den, deels ved den paafølgende Underviisning, deels fornemmelig ved den Aandens Spire, som var bleven indpodet i ham ved Daaben, som Apostelen Petrus da vel ogsaa havde vidst at gjøre ham opmærksom paa, og for at udvikle denne Spire meddeelt ham en yderligere Underviisning, end den, han for Daaben havde faaet. Intet af Alt dette vides Apostelen at have gjort. Han synes saaledes ikke at have kjendt eller anerkjendt denne Aandens ved Daaben indpodede Spire.

Hvad der nu saaledes allerede fremlyser af ovenanførte Sted, bliver endnu mere fast og urokkeligt ved alle de historiske Kjendsgjerninger, som fortælles i Apostlenes Historie, naar Een eller Flere bleve døbte efter at en Tale eller Foredrag var bleven holdt af Apostlene, eller en længere Forberedelse var gaaet forud, saaledes at Troen var vakt, at Aanden allerede viste sin Virksomhed, i det den eller de **Udøbte** lovede og priste Gud, eller paa andre Maader lagde for Dagen den Troens og Aandens Begeistring, som forudgaaende christelige Taler, Oplysning eller Underviisning, indeholdende de vigtigste Sætninger af Frelsens Lære, og udstrømmende fra en **troende** christelig Sjæl, havde fremkaldt. Herhen høre følgende Steder: Apostl. Gj. 2. 27, 38, 41, 42; 8. 5, 12, 35—38;

9. 3—22 (navnlig V. 17—20), smlgn. 22. 6—16 og 26. 13—18; 10. 34—48; 16. 13—15 og 29—33; 18. 4—5 og 8. En ligefrem, sund og christelig Fortolkning af disse Steder, kan kun tjene til at modbevise Biskop Fabers, Prof. Martensens og Consorters urimelige Paastand: at selv Apostelhistorien viser, at Underviisning og Tro ikke ere bleven fordrede af Apostlene, som Betingelse for Daaben.

Apostl. Gj. 2. 37—38 og 41.

I dette Capitel fortælles, som bekjendt, den vigtige Begivenhed, som indtraf paa Pinsefesten, 10 Dage efter Christi Himmelfart, da Aanden paa en udmærket Maade viste sin Kraft i Apostlene og deres Tilhængere, i det de talede forskjellige Tungemaal, og saaledes bleve i Stand til, at aabne Adgangen til Guds og Christi Rige for de tilstedeværende Fremmede, der tilhørte forskjellige Nationer. Begivenheden fortælles fra 1—13 V., og derpaa staaer Apostelen Petrus frem, og oplyser dem om hele denne Begivenhed, om Christi Personlighed, om den Frelse som var givet ved ham og Troen paa ham, at Propheternes Orakler saaledes vare gaaede i Opfyldelse o. s. v. V. 14—36. Herpaa følger i V. 37: „men da de hørte dette, gik det dem igjennem Hjertet, og de sagde til Petrus og de andre Apostle: I Mænd, Brødre! hvad skulle vi gjøre? men Petrus sagde til dem, omvender Eder o. s. v. V. 40 „ogsaa med mange andre Ord vidnede han for dem og formanede dem, sigende: lader Eder frelse fra den vanartige Slægt. V. 41: De som nu gjerne annammede hans Ord, bleve døbte o. s. v." Her møder os da:

1) **Omvendelsen**, som den første Betingelse for at kunne optages ved Daaben.
2) naar det siges: „det gik dem igjennem Hjertet", i Forbindelse med de Ord (V. 41) „de som nu gjerne annammede hans Ord", saa kan dette ikke betyde andet, end at **de troede**; men Troen var netop

3) fremkaldt ved den erholdte Underviisning, som baade indeholdes i Apostelen Petri Tale, og antydes ved de Ord, V. 40: „ogsaa med **mange andre Ord** vidnede han for dem og formanede dem, da dette aabenbart tilkjendegiver, at der i Ap. Gj. 2 Cap. kun anføres et Brudstykke eller en Deel af den christelige Underviisning og de Formaninger, som Apostelen gav dem paa denne Dag, inden de bleve døbte; „vidnede for dem", betegner de christelige Oplysninger, de christelige Lærdomme han bibragte dem; „formanede dem," betegner de christelig-sædelige Opfordringer han knyttede dertil. Det første viser altsaa det religiøs-dogmatiske, det sidste det religiøs-moralske Moment i Underviisningen. Have vi da ikke her **Underviisning, Omvendelse** og **Tro**, som gaaende forud for Daaben? eller er det ovenfor Anførte maaskee ingen Underviisning?

Apostl. Gj. 8. 5, 6, 12.

Her fortælles at Diakonen Philippus prædikede Evangeliet i Samaria o. s. v.

V. 5. „Da kom og Philippus til Samaria Stad, og prædikede Evangeliet for dem; V. 6: og Folket gav samdrægtigen Agt paa det, som sagdes af Philippus, idet de hørte og saae de Tegn, som han gjorde. V. 12, men der de troede Philippus, som forkyndte Evangeliet om det, som hører til Guds Rige og Jesu Christi Navn, lode de sig døbe, baade Mænd og Qvinder."

Her er altsaa Prædiken — der 2 Gange fremhæves — eller Underviisning og Tro, som gaaende forud for Daaben. Her ere de Ord, som betegne Underviisningen, saa tydelige og fuldstændige, at der ikke behøves, eller med Billighed kan fordres Mere, undtagen af dem, der ikke ville see eller høre hvad der staaer skrevet, for at de efter eget Behag kunne fordreie Skriften og dens sande og rigtige Me-

ning, forat forsvare de uchristelige Aandsfostre, som kirkeligt Hovmod, Egennytte og deraf følgende Aands-Forblindelse og Forstokkelse have frembragt.

Naar disse Ord: „prædikede Christus for dem" V. 5, „forkyndte Evangeliet om det, som hører til Guds Rige" o. s. v. ikke betegner den christelige Underviisning, hvad skal det da betyde?*)

Ap. Gj. 8. 35, 37—38.

I dette Cap. V. 25—40 fortælles: at Diakonen Philippus paa Veien fra Jerusalem til Gaza traf den æthiopiske Gilding, Skatmester hos Æthiopiens Dronning, og døbte ham, efterat have forklaret ham Esajæ Spaadom, og forkyndt Frelseren for ham. Det hedder V. 35, „da oplod Philippus sin Mund og begyndte fra dette Prophetens Sted at forkynde ham Jesum." V. 36, „og som de drog fremad Veien, kom de til noget Vand, og Gildingen sagde: see! der er Vand, hvad hindrer mig fra at blive døbt? V. 38, „og han bød Vognen holde, og de nedstege begge i Vandet, baade Philippus og Gildingen, og han døbte ham."

Skjøndt nu V. 37, som jeg ikke har anført, for den overfladiske Betragtning kunde synes at indeholde dette Steds Hovedbeviiskraft, saa kan det, formedelst dets tvivlsomme Ægt-

*) Biskop Faber har med den ham egne „Grundighed, Klarhed og Fuldstændighed," (saaledes charakteriserer H. Høiærværdighed i Slutningen af Fortalen S. XV, sine glorværdige theologiske Undersøgelser); man kunde vel ogsaa tilføie: Sandhedskjærlighed og Samvittighedsfuldhed, da der omtrent findes ligemeget af alle disse Dyder i hans Skrift, — ved at omtale Forholdet imellem Underviisning og Daab (see § 23 og 29 S. 36—40) forbigaaet dette Sted, uden at omtale det med ek eneste Ord. Om han ikke har kjendt det, eller tvivlet om at kunne bortesqvamottere Stedets utvivlsomme Mening, er naturligviis uvist. Men begge Dele ere, hos en Biskop, lige uforsvarlige, saavel Uvidenheden, ikke at kjende Stedet, som Uredeligheden, hvis han kjendte det, at forbigaae det.

hed, ikke benyttes; thi det findes ikke i de ældste og bedste Haandskrifter og Oversættelser af det N. T. Men det behøves heller ikke; thi uden at tale om, at Sagen er klar nok af saamange andre Steder, er det aabenbart af hele denne Fortælling: at Gildingen først har troet paa Christus, og at Philippus dernæst, overbeviist herom, har døbt ham*). Dette beviises ved følgende:

a) Gildingen var en from, religiøs Mand; thi V. 27 siges der: „han var kommen til Jerusalem for at tilbede", hvilket end ydermere beviises derved:

b) at han læste i den hellige Skrift, V. 28: „og han drog hjem, og sad paa sin Vogn, og læste Propheten Esaias, og han bad Philippus stige op, og sidde hos sig" naturligviis for at forklare ham Prophetens Ord. See V. 34, „jeg beder dig, om hvem taler Propheten dette! om sig selv, eller om en Anden?"

c) „Philippus begyndte fra dette Prophetens Sted at forkynde ham Jesum." Kan nu Nogen være saa aandløs at paastaae, at Gildingen, uagtet alt dette, ei troede paa Frelseren — skjøndt alle Betingelser for Troen vare

*) I det Biskop Faber (see den foregaaende Anm.) har forbigaaet det vigtige Sted V. 5—6 og 12, har han derimod, paa Grund af den velbegrundede Indsigelse, Critiken gjør imod V. 37, i Anledning af dette Sted meget fornemt bemærket: „det eneste Sted, der synes at tale for en saadan Underviisning før Daaben, at en Bekjendelse af Troens Lærdomme kunde synes (!) at være gaaet forud, er Ap. Gj. 8. 37; men da det er beviisligt, at dette Sted ikke findes i de ældste, bedste Haandskrifter, kan et gyldigt Beviis i en saa vigtig Sag, som denne, aldeles ikke hentes af dette Sted." Forfatteren har her, som ellers, ved en eensidig og aandløs Opfattelse af Stedet i sin Heelhed, blot holdt sig til V. 37, og da dette er nægte, forkastet hele Stedets Beviiskraft, som aldeles ikke er afhængig af dette Vers, — see den ovenfor givne Forklaring; — men endnu mindre er Hoved-Spørgsmaalet, (nemlig: om Underviisning i Almindelighed gik forud for Daaben i den apostoliske Tid, eller ikke) afhængig af dette ene Sted.

tilstede — eller da, at han, naar han troede, ikke bekjendte sin Tro inden han modtog Daaben af Philippus?

Betingelserne for Troen vare tilstede; thi
1) var der Fromhed, Religiøsitet, Retning mod Gud.
2) Læsningen af den hellige Skrivt, og
3) mundtlig Underviisning af en Evangelist.

Til disse tre Momenter maa ufeilbarligen Guds Naade eller usynlige Virkninger i Mennesket, det Eneste som endnu savnes, antages at være knyttet, og den som endnu antager, at alt det ovenfor Anførte kan være tilstede uden at Troen fremkaldes eller fremspirer i Menneskets Sjæl, maa have lidt Skade paa sin christelige Forstand, og han gjorde rettest i ikke at tale et eneste Ord om det, han ikke forstaaer*).

Men selv det nægte Vers (37), som senere er bleven indskudt, beviser just det Selvsamme; thi

a) tyder dette paa, at man ønskede at lade Gildingen med tydelige Ord udtale sin Troesbekjendelse; og det, som det synes, netop paa Grund af, at det paa denne Tid pleiede at skee, men

b) da denne Troesbekjendelse er saa kort og simpel, er det aabenbart, at man, ved at indskyde den her, ikke har taget Hensyn til den efter Apostelens Tid mere uddannede, vidtløftigere Troesbekjendelse, men netop til den apostoliske Tidsalder, og navnlig andre Steder i det N. T.; har altsaa indskudt den her, fordi en saadan Troesbekjendelse i den apostoliske Tid var almindelig, ligesom lignende Formler findes paa flere Steder i det N. T.**).

---

*) At Biskop Faber og Prof. Martensen ikke antage dette, er naturligt, da de lade Troen, Aanden og Aandens Virkninger fremgaae af Daaben, ved hvilken den første og nødvendige Spire til dem nedlægges eller indpodes i Barnets Sjæl, men uden Daab nægte baade Aand og Tro. (See S. 32 og 33 og Martensen fl. St.)

**) Enhver uhildet Lærd vil, ved en critisk Undersøgelse af det N. T. finde, at største Delen af de interpolerede Steder (indskudte Ord

Altsaa staaer dette Sted, selv med Udeladelsen af V. 37, ikke i Modsætning til de foregaaende, men slutter sig ligefrem til dem.

Omtrent det samme fremlyser af Apostl. Gj. 16. 13—15 29—33 og 18. 4—5.

Biskop Faber siger om disse Steder: „paa samme Maade er Lydiæ Daab, og Fangevogterens Daab i Philippi, Ap. Gj. 16, at betragte" — nemlig at de ikke troede paa Christus, inden de bleve døbte — „de havde endnu kun Hjertets Henbøielse til Jesus, som det forkyndte Vidnesbyrd om Frelseren, var istand til at frembringe. Daaben foretoges, Gjenfødelsens (og dermed ogsaa Troens) Liv indplantedes ved Daaben. . . . . . Saaledes maa ogsaa Ap. Gj. 18. 8 forklares." At nu Forf. ogsaa paa disse Steder lader Apostlene døbe Folk inden de troede paa Frelseren, er fuldkommen overeensstemmende med hans Forklaring af de øvrige Steder, samt den Grundsætning, hvis Rigtighed han saameget anstrænger sig for at bevise. Men det mærkværdigste er, at han vel antager „en Hjertets Henbøielse" (S. 39), ja selv „Sindets troende Hengiven til Jesus" S. 38) før Daaben, Troen derimod ikke. Dette er et Nonsens; thi en troende Hengiven kan dog ikke findes undtagen der, hvor Troen allerede er iforveien, ja forudsætter endydermere en Tro, der allerede har naaet en betydelig Grad af Kraft og Liv. Det er derfor beundringsværdigt, at Forf. har faaet dette ud. Sandsynligviis har han ved denne Tro, der ikke skal være tilstede der, hvor „Sindets troende Hengiven til Jesus" findes, tænkt paa den „klare og bevidste Tro" som det hedder. Men dette er na-

eller Tanker) ere hentede fra andre lignende i det N. T.; meget faa derimod bære Præg af den senere Udddannelse af de christelige Troeslærdomme, og skyldes dem, eller overhoved andre senere christelige Skrifter.

turligviis en af de farligste Forverlinger og Forvirringer, i det Troen saaledes bliver forverlet med en velbevidst, klar og grundig Indsigt i, og Erkjendelse af de christelige Troeslærdomme, bygget paa en videnskabelig Udvikling og Begrundelse af disse? En saadan fordrede Apostlene ikke og kunde ikke fordre den, men kun Tro paa Frelseren, som Guds Udsendte, og Sindets troende Hengiven til ham, og denne eenfoldige Tro — der med Hensyn til Underviisningen, ikke fordrer det, som hiin „klare" Tro nødvendigviis forudsætter — kunde dengang og kan endnu i en meget kort Tid hos den Voxne, der annammer Christendommen, fødes og fremspire, naar kun Betingelserne (Modtagelighed eller et religiøst Sind, og Kundskab om det Allervigtigste) ere tilstede. Men denne Kundskab, der fornemmelig bestod i Læren om Jesus som Guds Søn, Messias og Verdens Frelser fra det Onde (ved Troen paa ham), om hans Død, Opstandelse, Forherligelse og Gjenkomst til Dommen; Guds Kraft og Virkninger i Mennesket ved sin hellige Aand o. s. v. — blev af Apostlene meddeelt Alle for Daaben.

Apostl. Gj. 16. 13—15 fortælles Lydias Omvendelse og Daab, i V. 13 hedder det: „at Paulus, uden for Byen ved en Flod, talede til de Qvinder som kom sammen, V. 14 og Lydia som dyrkede Gud, hørte til. „Hendes Hjerte oplod Herren, at hun gav Agt paa det, som blev talt af Paulus." Her ere atter de samme Betingelser tilstede.

1) et fromt, religiøst Sind (hun dyrkede Gud).

2) Forkyndelsen af Christus (Pauli Tale til de Qvinder). Da nu Guds Naade ganske naturligen knytter sig til det gudelige, fromme Sind, som bliver vakt, opklaret og befrugtet med Guds Ord (Evangeliet om Christus), saa — siges der — „oplod Herren hendes Hjerte." Hvad skulde dette vel være andet, end at Troen paa Frelseren vaktes og fremspirede i det?

V. 30—33 fortælles, at Fangevogteren i Philippi *troede* og blev døbt.

V. 30 siger Fangevogteren: „hvad bør det mig at gjøre, for at vorde salig?" Dette synes at tyde paa Synds-Erkjendelse og Hengiven til Apostelen, hans Lære og Veiledning.

V. 31 „men de (Paulus og Silus) sagde: *troe paa den Herre Jesum Christum*, saa skal du vorde salig og dit Huus."

V. 32 „og de *talede Herrens Ord til ham*, og til alle dem, som vare i hans Huus." Her have vi da ogsaa den selvsamme *Underviisning* eller *Oplysning om Christi Person*, og *Frelsen ved Troen paa ham*.

Havde nu Fangevogteren, efterat have hørt Apostelens Tale, yttret nogen Tvivl, eller en Troen modsat Sindsstemning, saa vilde vist Apostelen Paulus ikke have døbt ham. Men *ligesom* der ikke er et eneste Ord i denne Fortælling, som tyder paa en ugudelig eller tvivlende Sindsstemning hos Fangevogteren, uagtet han ifølge Øvrighedens Befaling bevogtede det Fængsel, hvor Paulus og Silus vare indsluttede, *saaledes* var det ogsaa naturligt, at den Begivenhed som fandt Sted, maatte have en mægtig Indflydelse paa ham, og bidrage til at opvække Troen paa den ham strax efter forkyndte Frelser.

Ap. Gj. 18. 4—5 og 8. Dette Sted er — skjøndt Biskop Faber ingen Notice tager deraf*) — et af de fuldstændigste, og *beviser med klare Ord*, at baade *Underviisning i længere Tid*, og *Tro gik forud for Daaben* hos dem, der bleve døbte.

*) Han har nemlig, efterat have anført de af 16 Cap. ovenfor omhandlede Steder, der ere mindre tydelige end dette Sted, for at bevise sin Paastand, føiet til: „saaledes maa ogsaa Apostl. Gj: 18. 8 forklares". Det kan man virkelig kalde „Grundighed, Klarhed og Fuldstændighed", samt christelig Samvittighedsfuldhed og Sandhedskjærlighed i Fortolkningen af den hellige Skrift.

I V. 4 siges der: „at Paulus overbeviste Jøder og Græker i Synagogen paa hver Sabbat."

V. 5 „at han bevidnede Jesum Christum for Jøderne." Han lærte altsaa i nogen Tid, idet mindste flere Gange, inden han begyndte at døbe Nogen her, og dette, at det varede nogen Tid inden han døbte dem, som bleve døbte paa dette Sted, synes ligefrem at være kommet deraf, at det ikke lykkedes ham saa hurtig at vække Troen hos disse, som hos dem, der omtales i det Foregaaende; thi nu siges det endelig V. 8: at Synagoge-Forstanderen Crispus troede paa Herren med sit ganske Huus, og mange Corinthier, som hørte (hans Lære), troede og bleve døbte." Hvad er tydeligere end dette? Og dog agter man ikke herpaa. Paulus lærer her i længere Tid — det var nemlig denne Gang at han opholdt sig her i $1\frac{1}{2}$ Aar, og grundlagde den berømte corinthiske Menighed — det siges derpaa: at Crispus og flere troede og bleve siden døbte, og dog vil man paastaae, at hverken Underviisning eller Tro pleiede i den apostoliske Tid at gaae forud for Daaben, ja endog specielt af dette Sted vil man bevise denne Paastand! I Sandhed! det gaaer forvidt.

Ap. Gj. 9. 3—19, 22. 6—16 og 13—18.

Disse Steder fortælle Pauli Omvendelse, og dem har man da ligeledes beraabt sig paa, for at bevise de ovenfor anførte Paastande. Biskop Faber siger saaledes S. 39: „I Apostl. Gj. 9 læse vi at Paulus strax blev døbt, da hans Hjerte ved den overordentlige Begivenhed paa Veien til Damaseus var bleven modtageligt for Livs-Samfundet i Christo"; men — som han mener — uden endnu at troe, og uden at have erholdt Kundskab om Christus, eller Underviisning i Christendommen. Biskoppen synes her at have villet udelukke al aandelig Virksomhed, der enten viste sig i Tro eller Oplysning hos Apostelen, i den Tid,

som laa mellem Synet paa Veien og Daaben, og endogsaa at ville oversee denne Mellemtid, derfor bruger han Ordet „strax"; men her bemærkes:

1) At denne Mellemtid bestod af 3 Dage, i hvilken han havde mistet sit Syn, hverken aad eller drak, og hvad er der vel ikke foregaaet i Apostelens Sjæl i denne Tid? Kan Nogen tænke sig at han, denne heftige, fyrige Sjæl, ovenpaa denne gribende Begivenhed blot skulde have følt en vis Modtagelighed for Troen paa Christus, der dog ikke endnu, forend ved Daaben, blev til en sand Tro!? jeg kan det ikke; tvertimod maa jeg ynkes over en saa mat og aandløs Opfattelse heraf.

2) siges der udtrykkelig i det 17 V. „at Ananias lagde Hænderne paa ham, og forkyndte, at han var sendt af Herren til ham, for at han igjen skulde vorde seende og fyldes med den hellige Aand". Det synes nu allerrimeligst, at Ananias har villet antyde, at begge Dele skulde skee paa eengang, saa at, idet ham gjengaves Synet, den i ham forberedede Aands-Virksomhed og Liv tillige ved Ananiæ Velsignelse blev fremkaldt; havde dette først skeet ved Daaben, som fulgte efter, saa havde der naturligviis staaet: „og han blev døbt, og modtog den hellige Aand", men at det sidste ei findes, tyder paa, at han allerede havde den før Daaben, (see 10. 44). Skulde da Troen paa Christus ikke have været tilstede før Daaben? det synes man at burde antage; thi det Allerrimeligste er, at den var hos ham før Ananiæ Haandspaalæggelse, men brod ligesom ud, og viste sig i en hellig Begeistring, da Discipelen Ananias, sendt af Herren, kom og forkyndte dennes Velsignelse over ham.

3) V. 20 siges der: „og strax prædikede han Christum i Synagogerne, at han er den Guds Søn". Her kunde man med Grund lægge Vægt paa Ordet strax; thi da

der siges lige iforveien (V. 19): „men Saulus blev nogle Dage hos Disciplene *i* Damascus", saa er det aabenbart, at dette **strax** er at henføre til de Ord „og han blev døbt", som staae i det foregaaende Vers, altsaa til Begyndelsen af „de nogle Dage", som han var der efter Daaben, ikke til deres Slutning, da han reiste bort, og ikke længere kunde prædike i Damascus. Nu spørges der altsaa: hvor havde han Det fra, som han strax efter Daaben begyndte at forkynde — uden at han imellem Daaben og sin Fremtræden, som Evangeliets Forkynder, som det synes, modtog nogen Underviisning, — dersom han ikke var bleven oplyst om Herren inden han blev døbt, og ligeledes troede paa ham?

4) Dog, det er aldeles ikke saa ubegribeligt, at Paulus efter hele denne Begivenhed, da han var bleven restitueret, kunde træde offentlig frem og forkynde Frelseren. Hvem skulde nemlig troe, at Paulus var aldeles ubekjendt med Christus og hans Lære? havde ikke Paulus været tilstede ved Stephani Martyrdød? Skulde han ikke have hørt Nogen af dem, som forkyndte Frelseren, eller rettere, er det rimeligt at han kunde undgaae det, da han dog var saa ivrig i at forfølge hans Tilhængere? pleier man da at forfølge, uden at vide, hvem man forfølger eller hvorfor? dette er idet mindste ikke Tilfældet med Secter eller Kjættere nutildags, man maa først kjende idet mindste de vigtigste af deres afvigende Meninger, og dette har vist maattet gaae til paa samme Maade paa Apostlenes Tid. Her kan man ganske ligefrem slutte fra Nutid til Datid, derimod i mange andre Tilfælde, hvor det pleier at skee, netop i de Sager, hvori Nutiden er vidt forskjellig fra Datiden, er det kun forvirrende og vildledende. Et slaaende Beviis herpaa er Biskop Fabers Betragtning af Underviisningen i den apostoliske Tid, som han synes at

bedømme aldeles efter vor Tid, uagtet Religions-Underviisningen hos os falder i Barne-Alderen, og dengang i den vorne Alder, da ingen Børn bleve døbte.

Jeg slutter da saaledes: Paulus havde allerede i Forveien Kundskab om Frelseren, men **Kundskaben er ikke nok**, og den var det saameget desto mindre for Saulus, da denne Kundskab stod for ham i et aldeles skjævt Lys, idet han ansaae hele Christi Fremgangsmaade som Blasphemi imod den eneste sande Gud. Det var nu om at gjøre at overbevise ham om det modsatte. Den overordentlige Begivenhed indtraf, der mægtigen greb den stærke og fyrige Sjæl, indtog hans Hjerte som ved en Storm, og bragte det paa Herrens Side, istedetfor at det før havde været ham fjendsk; nu blev alt det, som han vel før kjendte eller havde hørt, men som før var ham ganske ufordrageligt og udenfor ham, til hans **indre Eiendom**, han saae nu alt fra den modsatte Side, og alt blev nu oplyst af det Lys, som skinnede ind i hans Sjæl. At han ogsaa har faaet nogen Oplysninger af Ananias i Damascus, nægtes ikke; men disse have sikkert været af mindre Betydenhed, end den Oplysning, det hellige Lys han umiddelbart modtog fra Gud og Frelseren, hvilket Paulus selv udtrykkeligen bevidner, Gal. 1. 11—12. „Jeg bevidner Eder Brødre, at det Evangelium, som er prædiket af mig, er ikke Menneske-Lære, V. 12, thi hverken annammede, ei heller lærte jeg det af noget Menneske, men ved Jesu Christi Aabenbarelse" (smlgn. 1 Cor. 11. 23, Eph. 3. 3, 4). Skulde man endnu vedblive at paastaae, at Paulus „kun havde en Modtagelighed for Samfundet med Christus," men hverken Kundskab om, eller Tro paa ham, inden han blev døbt; men først ved Daaben erholdt Troen paa ham, og efter Daaben blev underviist af Ananias eller andre om, hvad han for Fremtiden skulde sige og lære om Christus? Det er i Sandhed ligesaa

forbausende, som det er ynkværdigt, naar man enten ikke vil eller ikke kan fatte de aandelige Virkninger, som, ihvorvel de paa den ene Side ligge noget over det Almindelige, Jævne, Simple og Hverdagslige, dog paa den anden Side ere af den Beskaffenhed, at de ikke overskride de Love eller Grændser, Fornuften kan tænke sig for den aandelige Virksomhed, men netop vise denne i en sjeldnere Skikkelse og høiere Glands; — men derimod antager og fordrer at Andre skulle antage saadanne aandelige Virkninger, som ere Aandens og Fornuftens Love modstridende. Dette fremtræder paa en meget grel og absurd Maade, naar man kan antage eller paastaae, at et voxent, iforveien religiøst Menneske — hvis Religiøsitet, kun behøvede en anden Retning — med en fyrig og kraftig Aand og et heftigt Temperament, efter en overordentlig Begivenhed og himmelsk Aabenbaring ꝛc., ikke **formaaede at troe paa Christus** førend ved Daaben; men derimod antager, at de spæde Børn, saasnart de ere dobte, **kunne begynde at troe!** At man saaledes kaster bort det mest udmærkede i den aandelige Virksomhed, i Forholdet mellem Gud og Menneskene, og i Verdensstyrelsen, forat tye til Det, der er aldeles urimeligt, og uden Analogier i Aandens Rige, det er næsten ikke til at forstaae; dog — dette maa sandsynligviis hidrøre derfra, at Vedkommende, der selv aldeles mangle Analogier til de høiere aandelige Virkninger, hvortil Analogier kunne haves, — da de ikke troe at burde forkaste alle saadanne Virkninger, og allermindst kunne tænke sig, at de selv, som lærde Theologer, Præster, ja selv Biskopper, kunne være blevne alt Dette uden overordentlige Aandsvirkninger — netop antage, at der, i den foregaaende bevidstløse Tilstand ere foregaaede saadanne Aandsvirkninger, som ere aldeles uchristelige, urimelige og uden Analogie, især naar dette convenerer enten den saakaldte

orthodore Kirkelære, eller den geistlige Magt og Autoritet, uden Hensyn til, om det gavner det religiøse Liv, eller snarere er dets farligste Fjende, nedbryder og ødelægger det. Og dette ere de aandelige Lærere, Troens store Vægtere!

Skjøndt der allerede ere anførte flere Steder, end der egentligen behøvedes, for at modbevise den ovenanførte urimelige og falske Paastand, vil jeg endnu anføre Apostl. Gj. 10. 34—48, om Cornelii Omvendelse, fordi det har en bevisende Kraft for, og slutter sig nøie til min Beviisførelse for den ovenfor omtalte aandelige Virksomhed og Tro, som allerede før Daaben (og ligeledes uafhængig af en paa Daaben følgende Underviisning) maa antages hos Paulus. Dette Sted (V. 44—46) fremviser netop den vigtige Begivenhed, at Cornelius og de andre, efter at have hørt Petri Tale og Forkyndelse af Frelseren, modtoge den hellige Aand, hvilket høiligen forbausede de Jødechristne der vare tilstede, ikke fordi de ikke vare døbte, men — som det fremlyser af V. 45 — fordi de vare Hedninger, og følgeligen syntes at maatte savne den Forberedelse for Christendommens og Aandens Modtagelse, som Jøderne havde; men her vises, at det — med Hensyn til Aandens Meddelelse og Troens Fremspiren i Menneskets Sjæl, hvilken nødvendigen maa tænkes i Forbindelse med Aanden — hverken kom an paa Daab, eller en i længere Tid varende, paa Daaben følgende Underviisning, som desuden paa ingen Maade udelukkes, uden at den derfor antages at være nødvendig til at frembringe det første Troens og Aandens Liv i Mennesket, skjøndt den vel tjener til at nære og bestyrke det; men paa dette Sted tales der heller ikke det Mindste om denne paa Daaben følgende Underviisning, og der kan saaledes ligesaalidt være Tale om, at henføre den her omtalte Meddelelse af Aanden til den, som til Daaben, der først fulgte efter denne Meddelelse. Dette Sted, som Biskop

Faber, ved at omtale Troens Forhold til Daaben, klogeligen har forbigaaet, da han vel neppe har troestet sig til at forklare det i Faveur af sin Paastand: at Troen i den apostoliske Periode ikke er gaaet forud for Daaben, men bestandig fulgt efter den, — har derimod Prof. Martensen anført og benyttet paa en Maade, der tydelig viser saavel hans grændseløse Vilkaarlighed i at fordreie Skriftens Ord efter forudfattede Begreber og Hjernespind, som den Fripostighed og Suffisance, hvormed han fremfører slige Fordreielser, der endog gaaer saavidt, at han ikke engang troer sig forpligtet til, at føre Beviser for den Fortolkning, som aabenbart strider imod Skriftens klare Ord, Stedets Sammenhæng og Skriftens hele Analogie; men synes at fordre og forudsætte, at man ligefrem skal troe paa hans vilkaarlige Magtsprog, som paa guddommelige Orakler. Han siger om dette Sted S. 28: „Naar Baptismen endelig vil styrke sig ved Steder, som Ap. Gj. 10. 44, hvor der berettes, at den Hellig-Aand for Daaben faldt paa dem, som hørte Ordet, saa lader sig af dette Sted kun slutte til en almindelig Opvækkelse, ikke til en sand Gjenfødelse. Den Aandens Virkning, som her yttrede sig, bestod nemlig deri, at Hedninger, som bleve grebne af den apostoliske Prædiken, kom i en ekstatisk Tilstand og talede i Tunger, en Ytring af aandelig Grebethed, der var ganske almindelig i den apostoliske Tidsalder, og til hvilken Kirkehistorien viser Analogi i flere efterfølgende Opvækkelsesperioder. Denne Talen i Tunger var Udtrykket for de aandelige Kræfters mægtige Rørelse i Sjælens Dyb, Udstrømningen af den første, endnu regelløst frembrydende Begeistring, der mere havde Præget af en aandelig Naturtilstand, end af det klare **Bevidsthedsliv**, og som derfor først kunde faae sin rette Betydning ved at optages i Kirkens guddommeligt

stiftede Orden (d. e. Daaben), ved at ledes over i Guds Riges historiske Udviklingsgang."

Her er det nu for det Første yderlig paafaldende, at Prof. Martensen reducerer **det** til en „almindelig Opvækkelse", som ellers i det N. T. omtales som en af de særegne Naadegaver, der kun fandtes hos Saadanne, som vare Christne, grebne og gjennemtrængte af den christelige Aand, og følgelig af den christelige Tro (see Marc. 16. 17, Ap. Gj. 2. 4 flg. og navnlig 1 Cor. 12, 10, hvor det udtrykkelig regnes iblandt Naadegaverne, samt fl. Steder). At dette har været Apostlenes Mening, lader sig ikke nægte, og at Talen i Tunger virkelig var en **Naadegave**, som havde sit Udspring fra Guds og Christi Aand, vil derfor være at fastholde som det Væsentlige, Apostlene vilde betegne derved. (De lærde Theogers Forklaringer af denne Talen i Tunger være forresten saa forskjellige, som de virkelig ere). Men Prof. Martensens Anvendelse af dette Sted, bliver endnu mere ubegribelig derved, at han selv skildrer denne Begivenhed som: „Aandens Virkning, en Yttring af aandelig Grebethed, de aandelige Kræfters mægtige Rørelse i Sjælens Dyb, Begeistring o. s. v.", og dog — med alt Dette kan han ikke antage, at der var Tro! Dette kan kun forstaaes ved den martensenske Theorie, at Aanden, selv Troens Aand kan være der, hvor Troen selv ikke virkelig er tilstede (see hans christelige Daab S. 69): „saaledes tør vi ikke kalde det spæde Barn virkelig troende, og dog sige vi i Ordets strængeste Betydning, at det har Troens Væsen og Troens Aand!" Heraf sees da: at Aanden (Guds og Christi Aand) skal kunne være tilstede uden at Troen er det!

Byggende altsaa paa en saadan Distinctions Grundvold, og ved Hjælp af den forforende Magnet, der, for at bruge Dr. Whately's træffende Billede, iforveien er stillet

ved Siden af Fortolkningens uforfalskede Compas, — er nu Prof. Martensen — da det er ham om at gjøre at bevise, at ogsaa i den apostoliske Periode, Daaben bestandig er gaaet forud for Troen — kommen til det Resultat: at selv Ap. Gj. 10. 44 flg., ikke modsiger dette!

Naar Forf. fremdeles i det ovenfor citerede Sted siger: at dette (denne Begivenhed) „mere havde Præget af en aandelig Naturtilstand", saa spørges: hvad han mener hermed? jeg antager nemlig: at han ikke kan mene en almindelig aandelig Naturtilstand, som ogsaa kan existere udenfor Christendommen, eftersom just den Virkning af Aanden, som det omhandlede Sted omtaler, er eiendommelig for Christendommen; Forf. synes altsaa ved „den aandelige Naturtilstand" at ville betegne den specifisk christelige; kan da denne christelige, aandelige Naturtilstand tænkes uden Tro? eller er denne saakaldte „aandelige Naturtilstand" saameget ringere end den saakaldte „Naadestilstand", der hos Barnet begynder med Daaben, at Troen i denne, selv ifølge Forf. ubevidste Tilstand, strax kan begynde at fremspire, imedens den i hiin, omend ikke klart bevidste, dog bevidste Tilstand, ikke kan existere?

Endelig bemærkes de strax paafolgende Ord „det klare Bevidsthedsliv" — der saaledes skal danne Modsætningen til den aandelige Naturtilstand, hvori Forf. mener, at Troen ikke involveres, — hvorved Forf. synes at ville betegne den aandelige Tilstand hos Mennesket, der indbefatter Troen. Men dersom „det klare Bevidsthedsliv" udfordres, forat Troen kan være tilstede, hvor mange ville da igjennem alle Christendommens Aarhundreder kunne antages at have været Troende, og hvormange Christne blive ikke paa den Maade udelukkede fra den christelige Tro? Det er overhoved ikke lidet forbausende at see og høre dem, der i vore Dage skulle gjælde for oplyste Theologer, sætte slige Betingelser for

Troen, at de endogsaa betegne den Tro, de ville lade gjælde for en sand og virkelig Tro, som en „klar og bevidst Tro" o. s. v., der følgelig skal være grundet paa en vidtløftig Underviisning i de christelige Troeslærdomme. „Bevidst" er vel al Tro endogsaa den mere ufuldkomne; men da det af det andet Ord „klar" er aabenbart at „bevidst" her skal betyde den ved grundig eller endogsaa videnskabelig Udvikling befæstede Tro, saa spørges: er Troens Væsen, som saadant, afhængigt deraf? er denne Slags Tro Mængdens, de mindre oplyste Christnes, Eiendom? eller hvis de ikke har den, har de da ingen? Naar disse Spørgsmaal ere blevne oplyste og besvarede, saa kunde det maaskee blive endnu tydeligere, hvorhen slige Paastande angaaende Troen føre. Det hører vist ellers til Sjeldenhederne i den christelige Kirkes Historie, at de christne Lærere have gjort Troen afhængig af disse Betingelser, eller beskrevet den saaledes, som disse Forff.; meget mere findes der allerede hos de alexandrinske Lærere skjelnet imellem den dybere og mere videnskabelige Begrundelse af Troen (γνωσις) og den mere eenfoldige, ikke saaledes begrundede Tro (πιςις), denne tilhørte Mængden, Folket, og ansaaes for en virkelig Tro, om den end manglede den Klarhed, hvortil idetmindste nogle af de christelige Lærde kunde bringe det, men maaskee stod den desuagtet ofte ligesaa høit eller høiere med Hensyn til Liv og Kraft, hvorpaa der igjennem alle Aarhundreder gives Exempler. At fordre en klar og bevidst Tro (Faber S. 36), „klart Bevidsthedsliv" o. s. v. (Mart. S. 28), som Betingelse for en virkelig Tro, synes at smage vel meget af store Tanker om egen høie theologiske Dannelse og Virksomhed; og dog tages der rimeligviis Hensyn dertil, idet man ikke alene fordrer denne saakaldte „klare Tro" og dette „klare Bevidsthedsliv" for sig selv — da det desuden muligen kunde være et altfor lidet sigende

Udtryk for en i Kirken høitstaaende Geistlig — men ogsaa snarere synes at fordre det paa deres Vegne, der ved høie Vedkommendes Oplysning ere blevne hævede til **dette** Troens Standpunct. Naar der nu anstilles en Sammenligning imellem disse og dem, som i en meget kort Tid bleve af Apostlene eller deres Medarbeidere oplyste om Christendommens Hovedsandheder, saa kan man allerede i Forveien slutte sig til Udfaldet af denne Sammenligning imellem Nutidens „klare, velbevidste" og „velbegrundede," med hiin Tids eenfoldige, paa faa Kundskaber og kort Underviisning begrundede Tro, især da det **nu** ikke saa nøie kommer i Betragtning; hvormeget af den forstnævnte er indbildt og selvgjort; thi Selvgjort er som bekjendt altid Velgjort.

Naar man saaledes paa en simpel og naturlig, redelig og samvittighedsfuld Maade forklarer og benytter de Steder om Troens Forhold til Daaben, som forekomme i den apostoliske Historie, vil det være indlysende: at man ikke har Brug for saadanne martensenske Reflexioner, som dem, der findes S. 27; samt: at Apostlene ogsaa i Fremtiden, efter at Prof. Martensen er fremtraadt, for af deres Lære og Fremgangsmaade at udlede nye Lærdomme, ville staae ligesaa frie for den martensenske Anklage for uforsvarlig Letsindighed, som de have staaet i de hidtil forløbne 1800 Aar, uagtet det er uimodsigeligt, at de kun døbte eller vilde døbe Troende; og dog — netop heraf udleder Prof. Martensen Apostlenes uforsvarlige Letsindighed. Han slutter nemlig saaledes: dersom det var Apostlenes Mening, at Troen burde gaae forud for Daaben, og at kun Troende kunde døbes, saa „maae de anklages for en uforsvarlig Letsindighed," idet de døbte uden i længere Tid at have underviist, prøvet og forberedt Baptidsanderne, — ja, døbte uden nogen Underviisning eller Forberedelse. Heraf følger den anden Slutning: men da man nu ikke tør tillægge

Apostlene en saa uforsvarlig Letsindighed, saa følger deraf ligefrem (som Prof. Martensen mener): at de aldeles ikke fordrede Troen som en nodvendig Betingelse for Daaben, men døbte Alle og Enhver, „som meldte sig," naturligviis for at indplante dem Troes-Spiren, der da i den følgende Tid maatte udvikle sig, naar de kun først vare døbte.

Det her antydede Sted hos Prof. Martensen (S. 27) lyder saaledes: „Havde Apostlene været Baptister, og anseet det for nodvendigt, at Ingen døbtes uden virkelig at være Troende og gjenfødt, da maatte hele deres Fremgangsmaade have været en ganske anden" (?) . . . . og . . . „da maae Apostlene anklages for en uforsvarlig Letsindighed, idet de strax og uden Betænkning (!) meddeelte Daaben til hele Skarer, som meldte sig o. s. v." Da her sigtes til de 3000, som paa Pintsefesten bleve døbte, (Ap. Gj. 2. 41), som er det eneste Sted, der beretter, at saamange bleve døbte paa engang, saa bemærkes: at den martenseuske (og faberske) Paastand: at de, som døbtes paa denne Dag, ikke troede, kun meget slet harmonerer med hele denne overordentlige Begivenhed, og de udmærkede Aandsvirkninger, som dengang lode sig tilsyne. Man skulde derfor neppe troe, at hine Theologer, der forresten troe og antage det Overordentlige i denne Begivenhed, den overordentlige Udgydelse af den hellige Aand o. s. v., at de, siger jeg, skulde nægte, at en Deel af den tilstedeværende Mængde kunde begeistres i den Grad, at de troede paa Christus; vel antage de ikke dette om Cornelius og hans Familie Ap. Gj. 10.; men denne Omvendelse stod da heller ikke i Forbindelse med en saa udmærket Begivenhed. Men — dette er maaskee en Art af martensensk Antinomi, der da formodentlig bestaaer deri: at Apostlene med deres Tilhængere (eller de 120, der vare samlede, da Aanden kom over dem) bleve saa opfyldte

af den hellige Aand, at de ligesom nødtes til at meddele sig og tale til den sammenstrømmende Mængde, de derimod, til hvem Apostlene talte, vare saa aldeles uberørte af denne Aandens Virksomhed, saalangt fra, ved Apostlenes aandelige Indvirkning og Meddelelse, at influeres af eller modtage Noget af Aanden, at de ikke engang formaaede at troe paa Christus. Skulde det imidlertid ikke være at forklare paa denne Maade, saa staaer der endnu den martensenske Udvei tilbage, at antage: at de vel modtoge eller kunde modtage Troens Væsen og Troens Aand, men ikke Troen selv, vare altsaa ikke troende, da de bleve døbte; men maaskee kan heller ikke denne Virkning henføres til Apostlenes Tale, Opmuntringer og hele aandelige Indflydelse, da Troens Væsen og Troens Aand, ligesom Troen selv, dog nok egentlig først meddeles ved Daaben.

Naar Forf. fremdeles siger: „at Apostlene først, med yderste Forsigtighed, burde have underviist, forberedet og prøvet hver Enkelt, for at forvisse sig om han ogsaa virkelig stod i Troen," saa bemærkes: at Prof. Martensen her, ved sin overfladiske og skjæve Forklarings- og Betragtningsmaade, til Apostlene har opstillet saadanne Fordringer, som ifølge Omstændighederne, deels vare umulige at opfylde, deels ikke absolut nødvendige. **Umuligt** var det, at en saadan Underviisning, Forberedelse og Prøver i Religionen, som senere ere blevne anvendte i Kirken, kunde finde Sted hos en saavel indvortes som udvortes, saavel med Hensyn til Lærestand som Lærebegreb aldeles uorganiseret Sect, der endnu var i sin allerførste Begyndelse og umiddelbare Tilstand. Desuden vilde al denne saakaldte Forsigtighed i Underviisningen, alle disse Prøver o. s. v., ifølge Prof. Martensens og Biskop Fabers Mening, dog ikke have været tilstrækkelige til at opvække Troen hos dem, der underviistes, og Apostlene vilde alligevel have seet sig nødsagede til

at døbe dem uden Tro, og forbeholde Daaben at meddele dem den.

Men denne Forsigtighed i Underviisningen, disse Prøver vare visnok heller **ikke** dengang saa absolut **nødvendige**; der var nemlig, som det synes, saa liden Fare for at Saadanne, som ikke virkelig troede, gav sig ud for at troe, at det tvertimod overhoved maa ansees for usandsynligt, at sligt kunde skee; thi de, som **dengang** bekjendte Troen paa Christus, kunde ikke have saadanne jordiske (udvortes, borgerlige) Fordele for Øie, som dem, Statskirkeconfirmationen og Proselytdaaben i vore Dage give Adgang til; tvertimod maatte de, formedelst deres Tro paa Christum og Bekjendelsen deraf, frygte for saavel at paadrage sig Tabet af slige Fordele, som at udsætte sig for andre Onder og Forfølgelser. Deres Bekjendelse af Troen paa Christum tør derfor, under saadanne Omstændigheder, selv efter en meget kort Underviisning, tillægges en langt større Vægt, antages at have havt en meget større Kraft og Liv, end der med Grund kan tillægges mange af de Troesbekjendelser, man i vore Dage nøies med, uagtet disse ere grundede paa den saakaldte Forsigtighed i Underviisningen, og paa mange Prøver. Om der forresten i disse Troesbekjendelser er et indre aandeligt Liv og aandelig Kraft, kommer det ikke saa nøie an paa; Daabs-Spiren er der; den maa i det Aabenbare og i det Skjulte udvikle sig, og vi vide jo dog saaledes: „at vor Daab ikke kan slaae os feil."

Endelig bemærkes: at naar Prof. Martensen, — istedetfor at tage tilbørligt Hensyn til den overordentlige Begivenheds mægtige Indvirkning paa Gemytterne; til Petri Tale og Formaninger, hvorom der siges: „at det gik dem (der hørte dem) igjennem Hjertet;" og endelig til de Ord: „de som nu gjerne hørte Apostelens Ord" — og, som

det synes, troede (see den ovenfor S. 251—52 givne Udvikling af dette Sted) — „bleve døbte" — har sat det Udtryk: „**at melde sig**", som dengang skal have været nok, for at stedes til Daaben — saa er dette en Forklaringsmaade, som visinok **kun** Prof. Martensen, Biskop Faber og Ligesindede tør formaste sig til at gjøre Brug af; den maa derfor ansees og bedømmes paa samme Maade, som de øvrige Resultater, hvortil disse Forfattere ved deres Skriftfortolkning ere komne i dette Punct.

Hvad nu saaledes, med Hensyn til Troens Forhold til Daaben, ved Betragtningen af Apostelhistorien har viist sig at være klart og uomtvisteligt, kan overhoved kun blive bekræftet ved Betragtningen af den Lære, der indeholdes i de apostoliske Breve. Vel forekomme der ikke, maaskee med Undtagelse af Eph. 4. 4 („**een Tro, een Daab**"), saadanne Steder, som, ved at stille Tro og Daab ved Siden af hinanden, udtrykkelig omtale disses indbyrdes Forhold i Tiden; men Apostlene ere enige i, at lægge saamegen Vægt paa Troen, at denne er den aldeles nødvendige Betingelse, fra Menneskets Side, for Saligheden. Men heraf følger aabenbart, at selv om man ikke kunde bevise, hvilken Orden Apostlene i denne Henseende havde fulgt, vilde dog Daaben, ifølge deres Mening, ikke have nogen Vigtighed eller Virkninger ifølge med sig, naar **Troen** ikke var tilstede, og det kom saaledes ikke an paa, om Daaben gik forud, eller fulgte efter Troen. — Det Sidste er iøvrigt allerede ovenfor godtgjort ved de mange Steder af Apostelhistorien. — Vi see altsaa heraf, at Apostlene troligen have fulgt Frelseren, der henfører Frelsen til Troen, (see ovenfor S. 240), men aldrig til Daaben; og hvorledes skulde de vel, i en saa vigtig Sag, afvige fra deres Herre og Mester, om hvem Apostelen Petrus sagde: (Joh. 6. 68) „til hvem skulde vi (ellers) gaae hen? du haver det evige Livs Ord."?

See vi nu hen til de enkelte Apostle, saa vil det foreløbigen udtalte Resultat af Apostlenes Lære i Almindelighed, kun derved bekræftes.

Jacob, denne af den **christelige Livs-Viisdom** gjennemtrængte Apostel, der i sit Brev lægger hele Vægten paa den **levende Tro**, der viser sig i Gjerningerne, og som derved har givet en saa vigtig Modvægt mod den Eensidighed, som Misforstaaelsen af Pauli mere theoretiske Fremstilling af Læren om Troen kunde føre til, og i flere Perioder af den christelige Tid beviisligen har ført til — denne Apostel, siger jeg, har ikke engang nævnet Daaben med et eneste Ord. Men dette vilde være aldeles uforklarligt, hvis han havde tillagt den en saadan Vigtighed, med Hensyn til Troen, som hine Nutidens Theologer tillægge den, eller endogsaa kun en lignende; især da han selv lægger saa megen Vægt paa den levende Tro, der viser sig frugtbar i Gjerningerne.

I de 2de Breve, som tillægges Apostelen Petrus, omtales Daaben kun paa et eneste Sted, hvor den anbringes i en billedlig Sammenligning med de Oversvømmelses-Vande, der løftede Noahs Ark, hvorved de i den indesluttede Sjæle bleve frelste (1 Pet. 3. 21). Men dette Sted er saa langt fra at kunne tale for hine Theologers Paastand, at det tvertimod, forsaavidt som Noget, med Hensyn til Troens Forhold til Daaben, deraf kan udledes, kun vil være anvendeligt i den modsatte Retning. Og Apostelen Petrus, der lægger saamegen Vægt paa Gjenfødelsen, som han paa flere Steder omtaler, skulde ikke have nævnet Daaben paa noget af disse Steder, dersom han troede at Mennesket blev gjenfødt ved den; men endogsaa sagt: 1 Pet. 1. 3, „Lovet være Gud og vor Herres Jesu Christi Fader, som efter sin store Barmhjertighed haver gjenfødt os til et levende Haab, **ved Jesu Christi Opstandelse fra de Døde**", og V. 23: „I som

ere gjenfødte . . . . . . ved Guds Ord, som lever og bliver evindeligen" —uden med et eneste Ord at antyde, at den nødvendige Spire til denne Gjenfødelse o. s. v. indpodedes ved Daaben!?

I Johannes Breve nævnes Daaben ikke udtrykkelig, og kun 1 Joh. 5, 6 antydes der en Daab, der sandsynligviis er at forstaae om den Daab, hvormed Frelseren selv blev døbt, og ikke om Kirkens Daab, uagtet flere lærde Fortolkere have forklaret det om den sidste. Og dog indeholder netop dette Brev det Allerdybeste i Christendommen, dens inderste Væsen; hvor kunde da Apostelen lade Daaben uomtalt, hvis der ved den indpodes den første nødvendige Spire til christelig Tro og Aand, og al christelig Aandsvirksomhed i Menneskets Sjæl? hvor kunde han undgaae at paavise dette?

Hvad nu endelig Apostelen Paulus angaaer, saa omtaler han vel Daaben paa flere Steder, men deels taler ikke et eneste af disse Steder for den Mening, at Daaben skulde gaae foran Troen -- men netop for det Modsatte — deels lægger Paulus netop den allerstørste Vægt paa Troen, og paa Evangeliets Prædiken, som Troens nødvendige Betingelse. Naar han saaledes (Rom. 1, 16) siger: „at i Evangeliet er der en Guds Kraft til Salighed for Enhver den, som troer" og 1 Cor. 1. 16, „men Christus udsendte mig ikke forat døbe, men forat prædike Evangeliet" — saa er det af disse Steder aabenbart, at Apostelen har anseet Evangeliets Prædiken, og Troen derpaa, for Hovedsagen, Daaben derimod aldeles underordnet, og dens Betydning afhængig af Troen, — at han følgelig ikke har antaget, at Troens og Aandens Spire meddeeltes ved Daaben, og kun ved den, saa at Daaben skulde være Troens nødvendige Forudsætning; hvorved Forholdet kom til at vendes om.

Hertil kan endnu føies Eph. 4, 4., hvor Apostelen op-

regner det, som de Christne have tilfælles, og deriblandt „**een Tro, een Daab**" ikke: een Daab, een Tro, som han dog vistnok vilde have sagt, hvis han havde meent, at Daaben var det Første, Troen det Andet. Hertil vilde Prof. Martensen, Biskop Faber og andre i deres Skole dannede Bibelfortolkere svare: at Troen staaer først, ikke fordi den var først i Tiden, men fordi „Hovedvægten falder paa Troen" d. e. fordi Troen er det Vigtigste, (see Mart. S. 26. over Marc. 16, 16; hvo som troer og bliver døbt o. s. v.). Men naar en saadan Bemærkning kommer fra en Theolog, der antager at Daaben er Troens nødvendige Forudsætning, der saaledes i sin Tilværelse er aldeles afhængig af hiin, saa spørges: om ikke heri ligger en Modsigelse, og Forvirring, idet man paastaaer, at Det, som skylder noget Andet sin Tilværelse og ikke kan existere uden det, er vigtigere end det, som det skylder sin Tilværelse?

Men det Sted i de paulinske Breve, som i denne Henseende har den allerstørste Vigtighed og Beviiskraft — uagtet Daaben der slet ikke omtales — findes i Rom. 10 C. Dette Sted er saa udførligt og tydeligt, at det nedslaaer al Tvivl om hvorledes Apostlene, idet mindste Paulus, denne Christendommens mægtige Grundstøtte, selv have tænkt sig og villet at andre skulde tænke sig, selv udført og villet at andre skulde udføre Guds og Christi Gjerning ved Evangeliets Udbredelse; han siger saaledes V. 9 og 10, „thi dersom du bekjender den Herre Jesum med din Mund, og troer i dit Hjerte, at Gud opreiste ham fra de Døde, da skal du blive salig, thi med Hjertet troer man til Retfærdighed, men med Munden bekjender man til Saliggjørelse." Da Daaben her ikke omtales, kan jeg vel gjøre Regning paa, at Biskop Faber, Prof. Martensen og Ligesindede ville svare: at Daaben her forudsættes, og at Apo-

stelen maa have tænkt sig dem, hvorom han udtaler dette, allerede iforveien døbte; skjøndt nu denne Indvending ikke har ret meget at betyde, eftersom det i og for sig er urimeligt og uantageligt, at Apostelen har meent at Daaben kunde været gaaet forud for Tro og Troesbekjendelse, da disse netop udfordredes til Daaben — og skjøndt man meget mere med fuld Sandsynlighed og Ret kunde paastaae, at Apostelen, ved at omtale Betingelserne for Retfærdighed og Saliggjørelse, aldeles intet Hensyn havde taget til Daaben, som Noget, der var **Troen** aldeles underordnet, hvis Betydning var afhængig af **dens** Tilstedeværelse i Mennesket o. s. v. — saa vil dog enhver Tvivl og Indsigelse, som i denne Henseende muligen endnu kunde være tilbage, hæves ved de følgende V. 13—15 og 17, der siges nemlig V. 13: „thi hver den, som paakalder Herrens Navn, skal vorde salig" V. 14, „hvorledes skulle de da paakalde den, paa hvem de ikke have troet? men hvorledes skulle de troe paa den, om hvem de ikke have hørt, men hvorledes skulle de høre, uden at der er Nogen som prædiker? men hvorledes kan Nogen prædike, dersom de ikke blive udsendte?" og V. 17, „altsaa kommer Troen, derved at man hører, men at man hører, skeer ved Guds Ord" o. s. v. Her fremstiller Apostelen, i en sammenhængende Række, de Virksomheds-Momenter, saavel fra de Indvirkendes som de Paavirkedes Side, som der vare nødvendige til at skaffe Evangeliet Indgang. Først maatte der nemlig udsendes Evangelister, (Forkyndere af Evangeliet), dernæst maatte disse prædike, derved gaves de Modtagende Leilighed til at høre, ved at høre troede de, eller kunde de først troe, og endelig, som troende paakalde Herren. Altsaa slutte Momenterne: at udsende, prædike, høre, troe og paakalde, sig saa nøie til hinanden, at der imellem dem ingen Plads bliver tilovers for Daaben, hvilken Apostelen heller ikke paa dette Sted findes at have

indrømmet nogen Plads. Her ere altsaa kun tvende Udveie mulige, enten at lade Folk blive døbte, inden Nogen blev udsendt til at forkynde dem Evangeliet, hvilket vist Ingen, undtagen muligviis Biskop Faber og Prof. Martensen vil kunne antage, eller paa nogensomhelst Maade trøste sig til at godtgjøre; eller at antage, „at Daaben først fulgte paa alt dette, saa at naar Troen ved Evangeliets Prædiken var vakt i Menneskets Hjerte, saaledes, at han var i Stand til at paakalde, og virkeligen paakaldte Herren, han **da først** blev døbt; naar man altsaa ikke vil være saa absurd, at paastaae: at alt dette, — at Ordet blev prædiket, hørt og modtaget, Troen derved fremkaldt og oplivet i Menneskets Hjerte, — at alt dette, siger jeg, ingen Underviisning var, eller da paa den anden Side, at Daaben gik forud for alt dette, — saa maa dette fuldstændige Sted kunne overbevise om, at Daaben ikke forrettedes uden foregaaende Underviisning i det Allerwæsentligste, som var nødvendigt for at opvække Troen; thi hvem skulde vel mene at Underviisningen dengang var som den er nu? Den var idetmindste forskjellig deri, at Apostlene i en meget kort Tid (i Løbet af faa Dage, undertiden ogsaa faa Timer) formaaede at meddele de allervigtigste christelige Sandheder, og opvække det Troens Liv, den Aandens Kraft, som mange — ja destoværre de fleste — Præster og Religionslærere nuomstunder ikke ere istand til at meddele En i længere Tid; og dette er, i de fleste Tilfælde, ikke forunderligt, thi hvor skulde En kunne meddele Andre det, som han ikke selv er i Besiddelse af? Hvor skulde den, hvis Sjel ikke er bleven oplyst af det Lys, den ægte og uforfalskede Christendom alene ere istand til at udbrede over Menneskets Indre, kunne meddele Andre dette Lys? Hvor skulde den, hvis Hjerte ikke er gjennemtrængt af den christelige Varme, kunne fremkalde den hos Andre? hvor skulde den, der selv ikke er i Besiddelse af den christelige

Kraft, kunne indgyde Andre den? Dog — saaledes tænke ikke de øvrige kirkelige Theologer, der mene, at det, for at fremkalde Troen hos Andre, ikke kommer an paa den Underviisendes egne Tro og Aandelighed, — hvilket rimeligviis ogsaa convenerer dem selv bedst — men er afhængigt af Sacramenterne, navnlig Daaben, og kan først skee ved den. Heraf følger da, med Hensyn til Troens Forhold til Daaben, ikke blot den Paastand: at Daaben, paa Grund af, at den er Kilden til det christelige Liv, som uden den ikke kan fremspire og trives i Menneskets Sjæl, bør gaae forud for Underviisning og Tro, men ogsaa den Paastand: at det ikke var anderledes i den apostoliske Periode, idet hverken Underviisning eller Tro forudsattes ved Daaben. Men her slutte de netop fra deres egne Underviisning og dens Virkninger, hvilket er et af de mest slaaende, men tillige sorgeligste Beviser paa den aandeløse, Christendommen og al sund Fornuft modstridende Slutnings- og Tænkemaade, der i vore Tider er saa hyppig; thi i dette Tilfælde vil man komme til følgende Slutning:

Efterdi der i vore Dage udfordres en længere Tid for at Præsterne (Religionslærerne) kunne meddele den opvorende Ungdom, hvis Aands- og Fatte-Evner først ved Siden af og ved Underviisningen udvikles, de christelige Hovedlærdomme; og efterdi hine Lærere, som oftest selv kolde, savnende den christelige Aand, den christelige Kraft og Liv, — ikke ere istand til at opvække Troen hos dem, som de underviise, førend maaskee efter denne lange Tid, maaskee ogsaa aldeles ikke formaae at fremkalde den, uagtet dette antages, og Troen bekjendes ved Confirmationen, — hvilket desto værre turde gjælde om de Allerfleste — saa var det heller ikke muligt at Apostlene, der kun døbte Borne, hvis aandelige Evner allerede havde naaet en vis Modenhed, selv oplyste, opflammende og gjennemtrængte

af det christelige Lys, Liv og Kraft, kunde, i en saa kort Tid, som de vides at have brugt til at forberede til Daaben, meddele de vigtigste Momenter af den christelige Lære, og opvække Troen hos dem, til hvilke de talede det guddommelige Ord! Altsaa, — slutter man — **døbte Apostlene uden foregaaende Underviisning og Tro!**

Efter saaledes at have godtgjort Urimeligheden af den Paastand: at Apostlenes Lære eller Fremgangsmaade skulde tale for: at Daaben i den apostoliske Tid er gaaet forud for Troen, eller overhoved bør gaae forud for den, maa jeg endnu fremhæve: at Historien og alle Tiders Erfaring paa det bestemteste modsiger dette. Det gaaer her med Troen paa samme Maade, som med Aanden, (see S. 171 Anm.), at naar Mennesket ikke kunde troe, undtagen det var døbt, vilde deraf følge:

a) at Ingen af de Guds Mænd hos Jøderne som siges at have troet paa Gud — hvis Skrifter desuden vidne saa kraftig derom, at det vilde være fast og sikkert, selv om det ikke var bleven bekræftet og bevidnet i det N. T. — i Virkeligheden havde troet paa Gud, da de ikke vare døbte med den Daab, som fulgte paa Aandens Udgydelse paa Pintsefesten, og følgelig ikke havde medtaget Troes-Spiren, Christus og den hellige Aand. Thi uagtet Gud er og maa stedse blive Troens første og sidste Gjenstand, dens Begyndelse og dens Ende, men Christus kun forsaavidt, som han er sendt af Gud og inderlig forenet med ham; og uagtet Troen paa Christus kun kan gavne der, hvor Troen paa Gud er iforveien — hvilket gjælder selv om en Hedning, som omvendes, der nødvendigviis først maa overbevises om **een Gud**, hans Magt og Viisdom, at Alt skylder ham sin Tilværelse, opholdes og styres af ham o. s. v., inden han kan troe paa **hans Udsendte** — saa synes dog hine Daabsivrere ikke at lægge saamegen Vægt paa Troen paa Gud

Fader, som Troen paa Sønnen; men dette kommer aabenbart deraf, at Sønnen ved Daaben skal meddele sig til dem, der døbes, men Faderen, der repræsenteres ved Sønnen, og navnlig Aanden, kun forsaavidt, som Sønnen, i sin guddommelige Personlighed gaaer over i dem, (see ovenfor S. 235). Disse Theologer synes nemlig ikke at ville antage, at Mennesket meddeles Guds Aand, undtagen derved, at een af Guddommens Personer, netop **personlig** og **substantielt** gaaer over i, meddeler sig til Mennesket, hvilket Christus siges at gjøre ved Sacramenterne; men dette er en **aandsforladt Materialisme.**

Heraf følger altsaa ligefrem: at den Tro, som omtales i det G. T., ifølge disse speculativ-kirkelige Theologers Mening, enten er ingen Tro, — uagtet flere Personer i det G. T. have givet et saadant Exempel paa urokkelig Tillid til og **Tro paa Gud**, at det søger sin Lige i den christne Verden, — eller har kun en saare ringe Betydning; da det ikke var Troen paa denne i Mennesket saakaldte immanente (Mennesket iboende) Gud; thi om denne Immanents havde Jøderne naturligviis intet Begreb; dersom de havde troet, at Gud var i dem, vilde ogsaa deres inderlige Bønner til Gud, som et fra dem aldeles forskjelligt, udenfor dem **fuldkommen existerende** Væsen, være uforklarlige; thi jo mere En er hildet i Læren om denne Immanents, jo mindre er han skikket til at bede; dette maae Enhver, der vil være oprigtig mod sig selv, tilstaae. Men just fordi Jøderne tænkte sig Gud paa denne Maade, skildres deres Gud af Nutidens Philosopher og meget philosopherende Theologer, som en abstract, hiinsides Gud, netop fordi han ikke troedes at være i dem; nu derimod har Gud, ved Christus, dette menneskelige Afpræg af sig selv, opslaaet sine Pauluner inden i Mennesket, og dette skal skee ved Daaben. Følgen heraf er — saavidt har den speculative Christendom alleredeført en

Deel af de lærde Theologer og Religionslærere — **at man ikke behøver at søge Gud udenfor sig selv**; men den har ogsaa derved ført til et andet Resultat, den har, ved denne Lære, aldeles ophævet det sande Religions Begreb, **ophævet al Religion.** Disse Religions-Ubyrer, der i eget uchristelige Hovmod fordømme Andre, have selv i Virkeligheden ingen Religion, thi **Religionen**, der i sin mere ufuldkomne Skikkelse viser sig som en vis Afhængighedsfølelse (smlgn. Schleiermacher) bestaaer i dens fuldkomnere Skikkelse i et **Tillids, Hengivenheds** og **Kjærligheds-Forhold**, i Forbindelse med den oprindelige Afhængighedsfølelse; men **dette Forhold** er aldeles umuligt og utænkeligt, ved Siden af et Gudsbegreb, hvor Gud tænkes immanent i Mennesket. Den **sande Religion** er saaledes ved Læren om Immanentsen, hvor den har taget Sæde, saavel praktisk som theoretisk tilintetgjort. Skulde derfor denne Lære blive den almindelig herskende, vilde Religionen derved have faaet sit Banesaar, hvilket desto værre hos Mange er altfor kjendeligt i vore Dage. Dette er nu vel et frygteligt Resultat, der maaskee vil forfærde Mange, der ikke ere kolde, eller ligegyldige for, hvad der tænkes om Gud og Religionen. Men uagtet det ikke kan nægtes, at denne Lære hos Mange har viist sig, og viser sig endnu i dens usalige Virkninger, skulle vi dog ikke frygte; thi Gud er den samme, som han altid har været, han er den vise, almægtige og alkjærlige Gud, han vil selv tage sig til Rette, han vil ikke taale at blive forhaanet og tilintetgjort af disse, i egen Indbildning gudopfyldte, men i Virkeligheden gudsforladte Personer; han, den Almægtige vil vise, om det er dem, eller **ham selv, uden dem**, der **alene** skal **være Gud**, prises og æres i al Evighed, om det er ved **Troen paa**

ham, eller ved Troen paa sig selv, som gudopfyldt, at Mennesket skal saliggjøres baade her og hisset.

b) Det andet historiske Beviis hentes fra de Tider (navnlig nogle af de forst christelige Aarhundreder), da den Skik var hyppig, at udsætte Daaben ligetil Dødsstunden (procrastinatio baptismi); thi med Hensyn til disse, vilde, ifølge hine **Daabs**-troes Theologer, Resultatet blive, at de, som forst i Dødens Øieblik blive døbte, aldrig i dette Liv havde naaet saalangt, at blive troende Christne (troe). Dette har man vist ikke i den Tid antaget; thi ellers vilde man dog sandsynligviis have foretrukket, at døbe tidligere, for ikke at leve som en Hedning alle sine Dage; da den, som ikke troer, eller ikke er istand til at troe, dog vistnok i Realiteten maa ansees for en Hedning. Af det Ovenanførte følger igjen en anden, meget mærkværdig Slutning, der lyder saaledes: Apostelen Paulus — hvis Udvikling af Læren om Troen, vistnok med Rette, igjennem alle de christelige Aarhundreder er anseet og endnu ansees forat være den dybeste og fuldstændigste som findes i det N. T. — henfører Troen kun til dette Liv, da Beskuelsen i det andet Liv træder i Troens Sted (2 Cor. 5, 7. den samme Mening ligger i 1 Cor. 13, 8—13. rigtig forstaaede). Da nu de, som ikke have troet i dette Liv heller ikke kunne troe i det andet Liv, saa følger deraf, at de aldrig komme til at troe, uagtet de i lang Tid havde bekjendt dem til Christendommen, eftersom de forst bleve døbte og modtoge Troens Spire i det Øieblik, de gik over til en Tilstand, hvor Troen ikke existerer.

Antage vi nu fremdeles, at disse blive salige, — som dog vistnok maa antages om flere af dem — saa følger deraf igjen det endelige, interessante Resultat: at **en Christen**, netop som saadan, bliver **salig**, **uden Tro**, naturligviis saa paa Grund af, at han blev døbt; og saaledes er man

da, ved Slutninger, consequent udledte af hiin Daabstheori, kommen til en Sætning, der er aldeles modsat Christi Ord (Marc. 16, 16), „hvo som **troer** o. s. v. skal **blive salig**;" da Troen her ikke længer er den, fra Menneskets Side, nødvendige Betingelse for Saligheden, — dette har man dog hidtil antaget; idetmindste forsaavidt som En kjendte Christendommen, eller havde Leilighed til at troe; — thi i slige Tilfælde kan, som sagt, en Christen, der aldrig har troet, blive salig. Til det samme Resultat føre disse Theologers Paastande ad flere Veie (see f. Ex. den Udvikling, som findes i det Foregaaende (S. 232—35).

c) Det tredie Beviis hentes fra de christelige Missionairer, og deres Virksomhed. Den, der har giort sig bekjendt med flere af disse Mænds, som oftest meget lærerige, Beretninger, vil overhoved have havt Leilighed til at erfare, at de fleste, eller idetmindste de bedste af disse Mennesker, der opofrede deres Kræfter forat udbrede Guds Rige paa fjerne Steder, have gjort den utallige Gange gjentagne Erfaring, at det **kun** er ved **Ordet**, Bibelens og andre gudelige Skrifters Læsning, mundtlig Belæring og Formaning, christelig Omgang, **Bønnen om den guddommelige Velsignelse**, og overhoved ved den **aandelige Indvirkning** (i Forbindelse med **Guds skjulte Naadevirkninger**), at **Tro** og **Gudsfrygt fremspire i Menneskenes Sjæle**; og at det fremdeles er saa langt fra, at disse Mænd nogensinde have iagttaget, at Sligt skete ved Daaben, at nogle af de bedste, aandrigeste og gudhengivneste Missionairer netop have brugt den største Varsomhed i, at meddele Daaben til Nogen, forend de, saavidt muligt, vare overbeviiste om at de i deres Hjerte vare virkelig troende Christne*).

*) I den nyeste Tid er dette bleven bekræftet af den preussiske Missionair Carl Gottlieb Ewald Rhenius (+1838) og han har, ved

Dette viser tillige slige Missionairers grundede Frygt for, at de Døbte ellers kunde bilde dem ind, at være virkelig troende Christne, naar de først vare døbte, uagtet de kun vare Christne af Navn, og hvorfor skulde de ikke være til-

Anvendelsen af denne Fremgangsmaade, indseet og anerkjendt dens Vigtighed for den sande Christendom, hvortil han havde Leilighed i de 24 Aar, han, som Missionair, opholdt sig i Ostindien, og med en rastløs, hellig, altopofrende Iver, ved Evangeliets Prædiken virkede for Guds Riges Udbredelse. Ligeledes den skotske Missionair Claudius Buchanan († 1815), der noget tidligere med ægte christelig Nidkjærhed udbredte Christendommen i de samme Egne, og fl. (see kurzgefaßte Lebensbeschreibungen der merkwürdigsten ewangelischen Missionaire, herausgegeben von Dr. Carl Chr. Gottlieb Schmidt, Lehrer an der Domschule in Naumburg). Af disse Levnetsbeskrivelser var der ifjor (1842) udkomne 6 smaa Bind. Enhver oprigtig Christen vil føle sig opbygget ved at læse dem. Om ovenanførte Fremgangsmaade see 6te B. S. 12, 115—16 og fl.

Det er ellers ikke lidet mærkværdigt, at Rhenius, der saavel paa de Steder, hvor han virkede, som paa de Steder, hvorfra han gik ud, ansees for en sand og ægte Guds og Jesu Christi Tjener, der selv, ved en omhyggelig Forberedelse til Evangeliets Udbredelse, havde havt Leilighed til, at betragte den europæiske Christendom, ligesom han senere fik riig Leilighed til udenfor Europa at iagttage Virkningerne saavel af den sande, som den foregjøglede og falske Christendom i Mennesket — at han, siger jeg, udtrykker sig saaledes (6te Bind S. 118) „wie wenig Europäer verdienen den Namen der Christen! und doch werden sie alle so genannt." Hvad ville Biskop Faber og Prof. Martensen, disse **Godtkjøbs-Daabs-Christendoms-Herolder**, og andre Ligesindede sige hertil? Jeg frygter næsten for, at den hedengangne Gudsmand bliver forkjættret i sin Grav.

Dog — „af deres **Frugter** skulle I kjende dem," sagde Frelseren, og heldigviis seer jeg mig istand til, efter paalidelige Kilder fra Stedet selv, at meddele nogle Data om **Frugterne i** Biskop Fabers Dioces og navnlig hans Residentsstad. I Hempels Avis, Odense d. 24de April 1843 siges der nemlig: „Til den Stemme, der fra Aalborg saa alvorlig paataler den herskende Usædelighed, maae vi, destoværre herfra svare: ligesom hos os.

høielige til at troe dette, da der ellers i vore Dage gives saa Mange, som antage det, og selv de saakaldte christelige Lærere og Theologer opbyde alle deres Kræfter og Kunster forat bevise denne, og andre lignende Paastande. Et saadant Beviis, der er grundet paa en gjentaget Erfaring i Missions Virksomheden, maa med Rette ansees for et af de allerkraftigste og meest uimodsigelige Beviser for **Troens**

Ogsaa i hele Fyens Stift, og **navnlig** i dettes **Hovedstad**, viser sig Løsagtighedens fordærvelige Last i dens sørgelige Skikkelser og frygtelige Virkninger, ogsaa her er hvert tredie eller fjerde Barn uægte, ogsaa her fremtræder Frækheden ofte paa en for alle sædelige Mennesker oprørende Maade." (Herpaa følger en Skildring som jeg ikke kan beqvemme mig til at optage). „Der er da den største Opfordring for alle sande Fædrelandsvenner, navnlig for Øvrighed, Geistlighed, Borgerrepræsentanter, Sogneforstandere, Husbønder og Forældre til at virke, efter yderste Evne, mod den overhaandtagende Usædelighed, der er den værste Fjende for al borgerlig og huuslig Lykfalighed, og høit anklager alle dem, der ligegyldigen betragte, eller skammeligen befordre en Fordærvelse, der undergraver saavel mange Enkeltes, som det hele Samfunds Vel paa den sørgeligste Maade." Og i Anledning af en Mordbrand Natten mellem d. 11te og 12te Juni 1843 klages der i Ove Thomsens Avis over de, „ikke mindst i Fyen, saa hyppigt forekommende Ildsvaader," og det fremhæves: „at Etatsraad Knudsen i de 4 Aar, han har været ansat som Herredsfoged i Odense Herred, har bragt tre Mordbrændere til at tilstaae deres Forbrydelse," hvilket ellers kun sjelden lykkes. Dog — flere ere sikkerligen de, der ikke have bekjendt. **See! saa høit** staae Bisskop Fabers nærmeste Omgivelser! hvor bliver nu hans **mageløse Christendom** af? hans **Daabs-tro**! — som synes at have voxet i samme Grad, som Lasterne i hans nærmeste Omgivelser i de sidste Aar — hans uhyre Embedsvirksomhed! Synoder! Anstrængelser for at vække den kirkelige Sands og Alt hvad han selv opregner i sit Skrift, forat udbasunere sin Embedsdygtighed, og sin rastløse Iver for Kirkens og Statens Vel!

fuldkomne Uafhængighed af Daaben, og imod den falske Paastand: at Daaben er Troens nødvendige Forudsætning, der, saavidt mig bekjendt, er den urimeligste, uchristeligste, aandløseste og fordærveligste Sætning, der, endnu til den Dag i Dag, er bleven udledt af Læren om Daaben; men den er allerede i det Foregaaende mange Gange bleven modbeviist.

Endelig tør jeg trøstig henvise til **den religiøse Bevidsthed** hos Enhver, der ikke er ligegyldig for Religionen og dens Virkninger i Mennesket, og oprigtigen har henvendt Opmærksomheden paa sit Indre, uden at **foregjøgle** sig saadanne Aandsvirkninger, som ere urimelige og modstride de aandelige Love; og han vil da sikkerlig overbevises om, at de Virkninger i Menneskets Sjæl, som fortjene at kaldes aandelige, **ikke ere**, eller, ifølge sin Natur, **kunne være afhængige** af nogensomhelst ydre **Handling, Ritus** eller **religiøs Ceremonie**, enten saa denne er at henføre til Christus og Apostlene, eller til den kirkelige Autoritet. Og den Sætning: at Daaben er Troens nødvendige Forudsætning, eller: at Troen er Daabens Frugt, vil saaledes **ikke finde Gjenklang** hos ham.

Jeg haaber nu ved den foregaaende Udvikling (S. 221—87) tilstrækkeligen at have godtgjort Rigtigheden af Baptisternes Paastand: **at Daaben forudsætter Underviisning og Tro**, der baade **kan** og **bør gaae forud for den**, og følgelig: at dette maa ansees at være **den eneste rigtige Orden**, der overalt **i den apostoliske Tid findes at være fulgt, bekræftet ved Christi** og hans **Apostles Lære** og **Fremgangsmaade, Kirkens Historie**, og den **religiøse Bevidsthed**. Hvoraf følger: at den modsatte Paastand maa ansees at være aldeles ugrundet, falsk og forkastelig.

Inden jeg forlader dette Punct har jeg endnu een Bemærkning at gjøre.

Man kunde maaskee gjøre den Indvending: at Biskop Fabers og Prof. Martensens Lære sammenblandes med Kirkens Lære, uagtet disse Theologer ere gaaede langt **videre** i deres Paastande, **end Kirken** (d. e. den Lutherske) nogensinde er gaaet. Det Sidste indrømmes gjerne, Sammenblandingen derimod ikke; men Grunden, hvorfor jeg har fundet det rigtigst, paa dette Sted at omtale hine Theologers Anskuelse af Troens Forhold til Daaben, er især den: at deres Anskuelse heraf staaer i et nærmere Forhold til Kirkens Lære, — idet den aabenbart gaaer ud paa at bevise Kirkens Consequentse i at indføre og beholde Barnedaaben, — end Tilfældet er med de øvrige urimelige Paastande, der omtales i næste Capitel, hvoraf nogle endogsaa staae i en directe Modsætning til Kirkelæren.

Forholdet imellem Kirkens og hine Theologers Lære, i det heromhandlede Punct, er dette:

Kirken har aldrig nægtet:

a) at de som døbtes af Apostlene blive iforveien underviiste i, eller oplyste om de allervigtigste Grund-Sandheder i Christendommen.

b) at kun de bleve døbte, som troede, eller antoges at troe, og bekjendte deres Tro. Men uagtet Kirken har indrømmet dette, har den dog ikke troet det nødvendigt, at fordre slige Forudsætninger for Daaben, og derfor har den vedtaget, at døbe spæde Børn, som hverken ere modtagelige for Underviisning eller Tro, — idet den meente: at den selv (Kirken) kunde troe i Barnets Sted, som netop viser, at den dog antog en Art af Tro nødvendig til Daaben — Herved viser nu Kirken baade Inconseqvents, og Ringeagt for Apostlenes Fremgangsmaade i Udbredelsen af Christendommen, og Anvendelsen af Daabens Sacrament.

Hine Theologer derimod, der indsaae, at Kirkens Theorie i dette Punct ikke stemmede overeens med dens Praxis — idet den antog en vis Art af Tro nødvendig til Daaben, men dog døbte spæde Børn — have nu villet forsvare Kirkens Praxis som meget velbegrundet, de have derfor paataget sig at godtgjøre Kirkens consequente Fremgangsmaade ved at paavise, at Forholdet imellem Underviisning, Tro og Daab — efter deres Mening og Orden: Daab, Tro og Underviisning — ikke var anderledes nu, end i Apostlenes Tid, idet de fortolke Skriften saaledes, som om Underviisningen da, ligesom nu, først fulgte efter Daaben, og at der folgelig ikke kunde være Tale om nogen Tro førend efter Daaben, da Troen først kunde udvikle sig af den Aandens Spire, som med Daaben blev indpodet i Mennesket, og senere ved den paafølgende Underviisning udviklet; men herved er deres Theorie kommen til at staae i Modsætning til Kirkens. See! dette er Forholdet imellem Kirken og hine Theologer i dette Punct.

Fordi nu Deres Høiærværdigheder saaledes ere optraadte som Kirkens vældige Forfægtere, kunde jeg ikke andet end omtale og modbevise deres anmassende og urimelige Paastande i dette Punct, ved at omtale Modsætningen imellem Kirken og Baptisterne, og føre Beviser for Baptisternes Lære.

De øvrige himmelstormende, uchristelige og grundfalske Paastande, som de Høiærværdige Forff. have fremført i Anledning af Daaben, ville af den Grund, at de enten staae i et fjernere Forhold, eller i en directe Modsætning til den orthodoxe Kirkelære, — blive særskilt omtalte i det næste Capitel.

2. Beviser for den anden Sætning:

At Børnes Daab er den eneste rette, gyldige, christelige Daab.

1. Dette følger ligefrem af det Foregaaende; thi naar Modtagelsen af Ordet (Evangeliet, Læren om Christus og Frelsen ved ham), Omvendelse og Tro sættes som Daabens nødvendige Forudsætninger, saa er det klart, at den Daab, der foretages med det spæde Barn, som hverken kan modtage Underviisning, omvende sig eller troe, — ikke er at ansee som en sand christelig Daab, da til den udfordres, at det Subject, som døbes, er istand til at vise den aandelige Virksomhed, som dertil er nødvendig.

2. Dernæst bemærke Baptisterne: at der i Apostelhistorien ikke findes et eneste Beviis for, at Børn ere blevne døbte, uagtet der paa flere Steder var Anledning til at omtale det, hvis det var skeet, f. Ex. Ap. Gj. 8, 12; „men da de troede Philippus, som forkyndte Evangeliet om det, som hører til Guds Rige, og Jesu Christi Navn, lode de sig døbe, baade Mænd og Qvinder;" Børn derimod nævnes ikke, uagtet det er høist sandsynligt, at nogle af de omtalte Mænd og Qvinder havde Børn.

3. Fremdeles: At de Steder, hvorpaa man har villet begrunde Barnedaaben, intet bevise. Saal. Math. 28, 19, hvor Christus befaler Apostlene at gjøre „alle Folk" til hans Disciple; da dette kun kan passe paa dem, som ved at oplæres kunne gjøres til Disciple, hvilket spæde Børn ikke kunne (see ovenfor S. 238—41); ligeledes Marc. 10, 14. hvoraf da Kirken har villet bevise det Samme; men de Ord, som Christus her siger: „lader de smaa Børn komme til mig og hindrer dem ikke, thi saadanne hører Guds Rige til," have ingen Hentydning paa Daaben. Christus vilde kun, at Børnene skulde komme til ham, forat han kunde velsigne dem, hvilket han jo ogsaa gjorde*).

---

*) Mere om den Betydning, som kunde ligge i de Ord „at komme til Frelseren" er udviklet i det Følgende, hvor dette Sted tillige-

4. Fremdeles anføre de 1 Cor. 7, 14. af hvilket Sted det fremlyser, at Børn af hellige (Christne) Forældre, ere at betragte som Forældrene, enten de ere døbte eller ei; saaat de hverken ere at ansee som hellige (Christne), dersom Forældrene selv ikke ere sande Christne, om de ogsaa ere døbte, eller at betragte som urene (uchristne Hedninger, staaende udenfor Menigheden), naar Forældrene ere gode Christne, om Børnene end ikke ere døbte*).

5. Fremdeles beraabe de dem paa, at Daaben er at ansee som **Pagt** eller Forpligtelses-Forhold imellem Gud og Mennesket — hvilket ogsaa Kirken indrømmer, — men dette udfordrer Bevidsthed og Frihed, som ikke findes hos Barnet, og allermindst kan der være Talen om en god Samvittighed hos det spæde Barn (smlgn. 1 Petr. 3, 21).

6. Endelig beraabe de sig paa Eph. 4, 4; thi da Apostelen her siger: „**een Daab**," saa maa han derved mene den Daab, som ene og alene vides at være brugt af Apostlene, og ikke den Daab, hvoraf der ikke findes det ringeste Spor i den apostoliske Tid, — altsaa ikke Barnedaaben, men Voxnes Daab. Baptisterne maa derfor med Rette forbauses over, naar de kirkelige Theologer beraabe sig paa dette Sted (smlgn. det ovenfor Side 49—50 anførte Stykke af Biskop Mynsters Prædiken).

7. Da man i Kirken ogsaa pleier at beraabe sig

---

med andre af Biskop Faber for Barnedaaben af det N. T. anførte Steder prøves og forklares.

*) I eet af de følgende Capitler, der alene gaaer ud paa, ved en udførligere Forklaring af disse og andre for Barnedaaben anførte Steder at vise, at der ikke forefindes et eneste Sted i det N. T., der rigtig forstaaet kan tale for Barnedaaben — skal den her blot antydende Forklaring af det ellers omtvistede Sted 1 Cor. 7, 12—16. ogsaa blive godtgjort.

paa Jødernes Omskjærelse paa den 8de Dag, forat bevise, at Barnedaaben er ligesom indført i dens Sted hos de Christne, saa afvise Baptisterne ogsaa dette Argument, idet de skriftmæssigen paastaae, at der i det N. T. ikke findes det mindste Spor af Sammenligningen mellem Omskjærelsen og Barnedaaben — den blot udvortes Omskjærelse ansees overhoved for intetsigende — men vel imellem Hjertets Omskjærelse og Fornyelsen ved Troen eller den hellige Aand betegnet ved Daaben, hvilket just beviser, at der tales om Voxnes Daab (Rom. 6, 3—4. Col. 2, 11—12), da der ellers ikke kunde være Tale om at begraves med Christo, og saaledes at døe bort fra det foregaaende syndige Levnet, og dernæst opstaae med ham og fremgaae af Daabens Vande til et nyt Levnet.

Foruden de ovenfor anførte Grunde beraabe Baptisterne sig ogsaa paa flere af de lærdeste og aandrigeste selv iblandt de orthodoxe Kirkelærere, som, ifølge de grundigste og meest samvittighedsfulde Undersøgelser, have erklæret: at Barnedaaben hverken var indstiftet af Christus eller Apostlerne, altsaa ikke engang apostolisk, skjøndt — ifølge den protestantiske Kirkes egen Forklaring af Ordet Sacrament — kun de Ritus, som ere indstiftede af Christus selv, antages for Sacrament; og dog beholder Kirken Barnedaaben som et virkeligt Sacrament!

Saaledes anføre Baptisterne, blandt flere Theologers Udsagn baade i ældre og nyere Tider, de Resultater, som de berømte christelige Theologer Neander og Olshausen i denne Henseende ere komne til, idet de erklære det for vist: „at Christus ikke har indstiftet Barnedaaben" og „at den saa hyppige Bestræbelse for, at forsvare den ved Evangeliet om de smaa Børn, ikke kan begrundes ved et eneste Spor i For-

tællingen om disse." Fremdeles: „at det aldeles mangler et sikkert Beviissted for Barnedaaben i den apostoliske Tidsalder," ja hvad der er endnu mere, erklærer Olshausen, — denne aandrige, christelige Theolog, som Ingen skal kunne beskylde for Fritænkerie, eller Lyst til at nedrive det Sande og ægte Christelige i Kirkelæren, — „at Barnedaabens Nødvendighed ikke engang lader sig udlede af Daabens Idee" (Bibl. Comm. II. S. 775); men dette er netop det, som de cras-kirkelige og speculative Theologer i den senere Tid have pukket paa, idet de nemlig, da de indsaae, at Barnedaabens apostoliske Oprindelse ikke lod sig bevise, ville retfærdiggjøre den derved: at det laae i Daabens Idee, at den i Tidens Løb maatte blive til Barnedaab. Mere accurat vilde dette imidlertid være udtrykt saaledes: at det laae i Statens Idee, at Daaben, der oprindelig var Voxnes Daab, blev til Barnedaab, og saaledes bevises det virkelig af Flere nutildags, der paastaae: at Barnedaaben har faaet sin Nødvendighed og Gyldighed derfra, at Christendommen blev den i Romerriget herskende Religion; — derved: at der opstod en **Statskirke**. Altsaa er, ifølge denne Beviisførelse, Barnedaaben dog egentlig grundet i og paa Statskirken, hvilken saaledes, idetmindste for en stor Deel, dette Sacrament skyldes. Det er da let at begribe, at Statskirken ikke vil give Slip paa denne sin allerkjæreste Datter.

Som Følge heraf erklære de ligefrem: at Barnedaaben mangler den rette Grund og Autoritet; at den, istedetfor at beroe paa en guddommelig Anordning, alene beroer paa senere menneskelige Sætninger og Vedtægter, — og disse igjen paa Vildfarelser og skjæv Opfattelse af Christendommen, — bekræftede ved forskjellige Traditioner, Pavemagt 2c. Hvad skal nu Kirken svare hertil? hvad kan den svare? og hvorledes kan den overbevise-

det forfølge en Sect, som ifølge saa gyldige Grunde afviger fra den*)?

3. Beviser for den tredie Sætning.

Da Daaben er at betragte som en Pagt mellem Gud og Mennesket, kan denne Pagt kun oprettes med den Voxne (see S. 141).

1. Først beraabe Baptisterne sig paa 1 Pet. 3, 21., hvor Daaben kaldes „en **god Samvittigheds Pagt**;" og i Grunden ligger der i dette Sted et dobbelt Beviis for Baptisternes Mening, da det græske Ord, som staaer i Grundterten**) — om det end ikke ligefrem kan oversættes ved Pagt, — dog sikkerlig tilkjendegiver et **bevidst** aandeligt Forpligtelsesforhold, hvori Mennesket træder til Gud, hvilket desuden fremgaaer af Rom. 6, 3—4. og Col. 2, 11—12. De slutte da saaledes:

a) en Pagt kan kun oprettes imellem tvende frie og selvbevidste Væsener, derfor maa Mennesket være kommet til Selvbevidsthed, forat dets Pagt med Gud kan have

---

*) Jeg har foretrukket, paa dette Sted kun i Korthed at antyde Beviserne imod Barnedaaben, deels af den Grund, at Læseren saaledes lettere faaer Oversigt over dem, og derved foreløbig sættes i Stand til at indsee, hvor mange og vigtige de Grunde ere, som tale for Baptisternes Mening, deels af den Grund, at det vilde blive for vidtløftigt, her at sætte hele den følgende exegetiske og historiske Undersøgelse om Barnedaaben, som indeholdes i 3die og 4de Capitel af dette Afsnit, til hvilke Læseren henvises, for endnu bedre at blive overbeviist om Gyldigheden af de her foreløbigen anførte Grunde.

) Betydningen af det græske Ord i Grundterten, som i den danske Bibeloversættelse gjengives ved Pagt, er ikke ganske sikker, men saameget er dog vist, at derved udtrykkes et fra Menneskets Side **bevidst Forhold til Gud (see forresten det Sted i det følgende hvor jeg gjendriver den Paastand af Biskop Faber: „**Daaben er ingen Pagt.**"

nogen Betydning; thi ellers bliver Mennesket at betragte som en aldeles passiv, villielos Gjenstand, og Forholdet mellem det og Gud følgelig ikke i mindste Maade afhængigt af det, men af **Gud alene**, hvilket er en aldeles ufornuftig og uchristelig Lære.

b) Samvittighed kan kun findes hos et selvbevidst Væsen eller Person, og forudsætter et forudgaaet Liv; derfor kan dette Begreb kun anvendes paa Borne, og har ei Gyldighed med Hensyn til det spæde Barn, hos hvilket der ikke kan være Tale om nogen Samvittighed*).

2. Dernæst beraabe Baptisterne sig paa de Steder, hvor de **Forpligtelser** omtales og fremstilles, som paalægges og paatages eller indgaaes ved Daaben, hvorpaa selve Daabshandlingen afgiver en Bekræftelse, idet den som Symbol fremstiller dem (saal. Rom. 6, 24. Col. 2, 11—12). Disse Steder ere derfor at ansee som en videre Udførelse af 1 Pet. 3, 21., og indeholde saaledes et theoretisk-praktisk Beviis for det Pagts-Forhold, som antydes ved det petrinske Sted, idet de omtale det **nye Liv**, (den religios-moralske **Død** og **Opstandelse**), — i Modsætning til det tidligere førte, — som betegnes ved Daaben. Denne Modsætning kan ikke passe paa det spæde Barn, som døbes, da det før Daaben intet Liv har ført.

De mene altsaa: at ved Barnedaaben forvanskes Daabens Betydning, betragtet som **Pagt**. Kirken er nu forsaavidt enig med Baptisterne, at den bruger Ordet „Pagt" om Daaben, og anseer den ogsaa virkelig for at være en saadan; kun mener den, at denne Guds

*) I denne sidste Henseende vedbliver dette Sted at være beviisende til Baptisternes Fordeel, selv om Beviiskraften i det første Punct skulde svækkes paa Grund af, at et andet Ord — der dog stedse vil tilkjendegive en nøiere Forbindelse med eller Forhold til Gud — sættes istedetfor det før brugte „Pagt."

Pagt ogsaa kan oprettes med det spæde, ubevidste Barn, med andre Ord: at Andre paa dets Vegne kunne oprette Pagten med Gud, eller virkeliggjøre for det spæde Barn den Pagt, som skal og bør oprettes mellem det og Gud*). Men her synes den at været gaaet forvidt; maaskee har den taget Hensyn til Formynder og Myndlingsforholdet, eller hvad der ellers kan skee i statslige og borgerlige Forholde, hvor der gives Exempler paa, at en Pagt eller Contrakt sluttes paa en Andens Vegne, uden at han selv er tilstede eller sanctionerer den; og dog er dette, selv i de udvortes Forholde, sjeldent, og pleier desuden som oftest at skee ifølge Tilsagn eller Fuldmagt fra Vedkommende; hvor kan det da forsvares, at en **aandelig Pagt** sluttes paa Andres Vegne, om hvilke man ei engang veed, om de blive modtagelige derfor, eller istand til at opfylde de Betingelser og Forpligtelser som dertil udfordres?

Sagen er denne: Barnet hverken behøver eller er i sin spæde Barndom modtageligt for nogen anden Pagt med Gud end den, som Gud selv foreløbigen har oprettet med det, a) ifølge det Forhold, han staaer i til det som Skaber og Opholder; b) ifølge det specielle Forhold, at han har ladet Barnet fødes i Kirken; men dette kan, som saadant, ikke være virkeligt for Barnet, og har kun en Mulighed i sig, nemlig den, at

*) Biskop Faber staaer her i en directe Modsætning til Kirkelæren, idet han aldeles ikke antager at Daaben er en Pagt, eller maa betragtes saaledes; Pagten synes altsaa at have været ham en Anstødssteen, idet han paa den ene Side vilde forsvare Barnedaabens Forrang, men paa den anden Side indsaae dens Svaghed i dette Punct, (see mere herom i det 2det Cap.). Med Biskop Faber stemmer Pastor Daumgaard tildeels overeens (see theologisk Tidsskrift, udgivet af Proff. Scharling og Engelstoft 5te B. 2det Hefte S. 1—22), samt Prof. Martensen i det Væsentlige.

Mennesket, naar det kommer til Bevidsthed, træder i et **nøiere** Forhold til Gud, end det, hvori det staaer til ham som Skaber o. s. v.; dette nøiere Forhold er ei tilstede fordi En er døbt og af Navnet Christen, men existerer først naar Mennesket virkelig forløses, og saaledes kommer i den inderligere Forbindelse med Gud; altsaa kan denne **indre Pagt**, som saadan, ikke indgaaes med, eller existere for det spæde Barn. Alt det Gode, al den Naade og Kjærlighed, som fra Guds Side kan blive Barnet tildeel, meddeles det ligefuldt, enten der paa Barnets Vegne bliver oprettet en saakaldet Pagt, eller ikke; selv kan det ikke tage nogen Deel deri, og den er saaledes for Intet at regne, har altsaa hverken fra Guds eller Barnets Side nogen Realitet.

Men — vil man sige — for Forældrene har den Betydning; thi den forligter og tilskynder dem til at opdrage deres Børn i Christendommen o. s. v. Hvad dette angaaer, kan det vel ikke nægtes, at det paaligger Forældrene den Forpligtelse, at opdrage Barnet christeligen; men til dette Motiv burde man ikke trænge, forat opdrage sit Barn christeligen, og det vil ogsaa i Regelen kun have Nytte for dem, som staae paa et vist Legalitets Standpunct, det er Saadanne, som ikke saameget selv føle Christendommens levende Virkninger i sig, som de stræbe efter en vis ydre Christelighed, deels forat ansees for gode og retskafne Borgere i Samfundet, deels for andre Fordeles Skyld, og nu ville opdrage deres Børn til det Samme — thi at Forældrene skulde opdrage Børnene til bedre Mennesker end de selv ere, hører til Sjeldenhederne — men maaskee kan dette skee i Skolen? — de vide desuden, at Børnene skulle confirmeres, og maae saaledes til en vis Grad tilegne sig noget af Christendommen, idetmindste dens Sætninger, dens Ydre.

Forresten slutte vi saaledes med Hensyn til dette sidste Punct: **enten** ere Forældrene virkelig religios-christelig sindede, og da ville de af egen indre Drift opdrage Børnene christeligen, om de ogsaa ikke ved en saakaldt Pagt blive forpligtede dertil, **eller** de have ikke dette Sindelag, og i saa Fald vil den saakaldte Pagt ikke gjøre Opdragelsen christelig *), tvertimod kan den meget mere skade end gavne, thi naar den, af Forældre, som i en religios-christelig Henseende enten ere indifferente eller staae paa et lavt Standpunct, overvurderes, da vil den aabenbart snarere bevirke at Forældrene slaae sig til Ro, og ikke anstrænge sig forat føre deres Barn til Gud og Christus, da de troe, at det allerede ved Daabspagten staaer i en nøie Forbindelse med dem. Skulde fremdeles Forældrene, ifølge de nyeste Daabstheologer, ikke ansee Daaben for Pagt, men være stærke nok i Troen til at antage andre miraculose Daabsvirkninger, f. Ex.: at Barnet ved Daaben blev en Christusbærer, modtog Christus og den hellige Aand heel og udeelt o. s. v., — saa turde der være endnu større Grund til at ansee den hellige Grav for vel forvaret, og lade Barnet skjøtte sig selv, i den Tro, at denne Christophoros nok af egen indre Gudskraft vil udvikle sig til fuldkomment Gudmenneske, eller idetmindste til et ægte christeligt Individ. Altsaa: enten Barnedaaben betragtes som en **virkelig Pagt**, eller den tillægges andre overordent-

*) Jeg gaaer her nærmest ud fra Forældrenes Opdragelse af og Indflydelse paa Børnene. Denne bliver nu ofte, med større eller mindre Ret og Rimelighed bortbyttet for en anden. Jeg skal siden omtale den Forpligtelse og Ret, som Staten har til at sørge for Ungdommens christelige Opdragelse, uden at Retten til at beherske Menneskers religiøse Overbeviisning — som de just faae ved at lære Christendommen at kjende — tilkommer den.

lige Aandsvirkninger, saa kan dette **kun** antages **at skade**, idet man troer, at Barnet **har** opnaaet, hvad det **ikke har** opnaaet; man troer det er ført til Gud, og bragt i et inderligere Forhold til ham ved Daaben; man troer: at det ved den ogsaa har modtaget Aandens Spire, (Aandens Essents), som nu maa udvikle sig i det, o. s. v.; og dog har Daaben hverken bevirket det Ene eller det Andet. Denne **aandløse, grundløse** og **materialistiske Overtro** er saaledes i sit Væsen det farligste og fordærveligste Aandsbedrag, ligesom den ogsaa er et af de sikkreste Midler til at udelukke fra den sande Tro, og de ægte christelige Aandsvirkninger i Mennesket.

4. Beviser for den fjerde Sætning.

At Daaben bør skee ved **Neddyppelse**, saaledes, at den Døbendes hele Legeme, idetmindste for et Øieblik, skjules af Vandet (see S. 142).

Her beraabe Baptisterne sig paa følgende Grunde:

1) fordrer Ordets Betydning dette, thi **Daab**, af at **døbe**, er egentlig kun at nedsænke eller neddyppe en Ting eller Person i en flydende Materie, og navnlig tillader det græske Ord: Baptisma (af „baptidsein" at døbe), som staaer i det N. T's Grundtext, ingen anden Betydning, naar det ellers ikke bruges i en reent figurlig og uegentlig Forstand, (f. Ex. naar Daab, eller det at døbes, skal betegne at gjennemgaae, underkaste sig Gjenvordigheder), see den foran (S. 74—77) givne Begrundelse af Navnet: Baptister.

2) Da det ikke kan nægtes, og af meget Faa er bleven nægtet, at en vigtig, ja en Hoveddeel af Daaben er **Symbolik** (symbolsk), saa beholde de **Neddyppelsen**, som det eneste rigtig betegnende, fuldkomne Symbol. Hvad der ved Omvendelsen og Troen allerede er begyndt, saavel i Principet, som i Virkeligheden, og som i Fremtiden

skal fortsættes, betegnes ved den ydre Act, ved hvilken Vandet renser Legemet. Naar man nu skal have et **Tegn**, saa skal det være **betegnende**, ellers er det ikke Tegn, (Symbol)*), og kan ligesaagodt være borte. Dette bestyrkes desuden

3) ved den udtrykkelige apostoliske Lære, der i dette Punct ikke bestaaer i eenstaaende og løse eller kun i Forbigaaende fremforte Yttringer, men forekommer midt ind i en dogmatisk Udvikling, hvor der aabenbart lægges an paa, at udtrykke Daabens religiøs-moralsk-symbolske Moment; dette er derfor saa nøie forenet med Daabens religiøs-moralsk-symbolske Betydning, at denne

*) Naar endogsaa grundige Theologer tillægge **Barne**daaben en virkelig symbolsk Betydning, saa kan jeg dog ikke ansee dette velbegrundet. I den ovenfor omtalte religiøs-moralske Betydning, hvori Daabens Symbolik aabenbart fremstilles af Apostelen Paulus Rom. 6, 2—4. Col. 2, 11—12, kan der ikke være Talen om, at Barnedaaben er en symbolsk Handling. Andre have derfor ladet sig nøie med, kun forsaavidt at ansee den symbolsk, som den er en kirkelig Indvielses-Ceremonie. Saaledes siger Prof. Clausen i sin: Catholicisme og Prot. S.440 Anm.,„naar den protestantiske Kirke forbyder Daabens Gjentagelse, skeer det af en ganske anden Grund, fordi en saadan Gjentagelse vilde staae i en aabenbar forargelig Modsigelse med dens symbolske Betydning, som kirkelig Indvielses-Ceremonie." Dette kan nu vistnok til en vis Grad — det er; forsaavidt som der er en virkelig Indvielse — indrømmes, men **dette er ikke Daabens ægte, oprindelige, apostoliske Symbolik.** Men det er under alle Omstændigheder — enten Barnedaaben i en vis Henseende kan kaldes symbolsk eller ikke, — naturligt, at Kirken, saalænge den anseer den for gyldig, forbyder at gjentage den, da det Modsatte vilde være: at erklære den paa engang gyldig og ikke gyldig, at rive ned med den ene Haand hvad man bygger op med den anden, og det vil dog Kirken ikke ligefrem og aabenbart gjøre eller tillade, endskjøndt flere af dens virkelige, men mindre iøinefaldende dogmatiske Modsigelser maae føre til dette Resultat.

aldeles forsvinder, dersom det betegnende Symbol borttages. De herhenhørende classiske Steder, som Baptisterne med Rette beraabe sig paa, ere: Rom. 6, 3—4 o. s. v. og Col. 2, 11—12, hvor Daaben anføres som betegnende tvende Acter: 1) Død og Begravelse, 2) Opstandelse. Det Første betegner Menneskets Afdøen fra det foregaaende syndige Levnet, som det førte inden det blev gjenfødt ved Christus (1 Pet. 4, 2—3); det Andet, Overgangen til det nye Liv, den aandelige Opstandelse, den nye Skabning, der fremgaaer af og ved den nye Aand som Christus bragte (Aandens Fornyelse o. s. v.). Den danske Baptistforstander siger herom i sit Troes-Forsvar: „vi troe, at Daabens Betydning ligger i Apostelen Pauli Ord: (Rom. 6), „„vi ere begravne med Christo i Daaben til Døden, at ligesom han opstod formedelst Faderens Herlighed, saa skulle og vi vandre i et nyt Levnet,"" — et træffende Billede paa Herrens Død, Begravelse og Opstandelse, — men Daaben kan da først faae denne oprindelige Betydning, naar den skeer paa den rette Maade i Vandet. Den er da for den Døbte en god Samvittigheds alvorlige og hellige Pagt og Forpligtelse til at opstaae af Vandet til et nyt og Gud velbehageligt Levnet." Det er nu aabenbart, at Apostelen ikke havde holdt sig til og lagt saamegen Vægt paa det Symbolske i Daaben, dersom det havde været uvigtigt eller ligegyldigt, og dersom Noget, som slet ikke er betegnende, kunde sættes i dets Sted; men at Apostlene lagde Vægt paa det, og at Baptisterne følgelig med Rette lægge Vægt derpaa, bevises

4) derved: at alle de Steder i Apostel-Historien, der berøre Daabs-Actens Ydre, vise, at Apostlene i Virkeligheden kun brugte Neddyppelse, — jeg siger kun, thi skjøndt man muligen kunde indvende, at dette var formeget sagt, saa synes dog en til Vished grænd-

sende høieste Grad af Sandsynlighed at berettige til at bruge dette Udtryk; thi det er saa langt fra, at der i det N. T. findes et eneste Sted, der kunde godtgjøre, at Handlingen foretoges anderledes, at der ligesaalidt findes den fjerneste eller svageste Hentydning dertil, som til selve Barnedaaben.

De Steder, som bevise at Neddyppelsen virkeligen fandt Sted ere: — foruden Rom. 6, 3—4. og Col. 2, 11—12 — Math. 3, 16. Marc. 1, 10. og Ap. Gj. 8, 38—39. Det Samme synes at bekræftes med Joh. 3, 23, 26, 4, 1. Ap. Gj. 16, 13—15.

Math. 3, 16. Marc. 1. 10, „og da Jesus var døbt, steg han strax op af Vandet;" dette har en saameget større Betydning, som Jesu Daab er at ansee som Forbillede for, og foreløbig Bekræftelse af den Daab, som blev indført ved ham, ved hvilken hans Bekjendere blive døbte til Faderen, Sønnen og den hellige Aand. Man gjøre ikke den Indvending: at ved Christi Daab forsvinder det Symbolske, da Gjenfødelsen ikke fandt Sted hos ham, som hos de andre syndige Mennesker; thi Christi Daab var aabenbart en Tillæmpning (Accomodation), da han ikke selv behøvede den, som Johannes den Døber udtrykkeligen erklærer, og Frelseren selv tilstaaer, (Math. 3, 14—15); men netop derfor maae her lægges Vægt paa Formen, Handlingens Ydre, der, just fordi den ikke var nødvendig for ham selv, nærmest synes at skulle betegne Formen for de Christnes (Christi Bekjenderes) Daab; da man i modsat Fald kommer til den absurde, en bitter Ironie indeholdende Slutning: at ved Christi Daab var Formen fuldkommen, fordi (uagtet) han ei behøvede den, og fordi (uagtet) den ydre Form ikke egentlig var, kunde eller skulde være Betegnelse af den indvortes foregaaende Omvendelse, Renselse eller Fornyelse — da Christus var hellig og reen —; ved de Christnes

Daab derimod ikke kommer saa nøie an paa den ydre Form, **fordi** (uagtet) de deels behøve det Symbolske, forsaavidt det maa antages, at det ikke er uden Virkning for det sandselige Menneske, deels **fordi** (uagtet) Daabens ydre Form, som Symbol fuldkommen passer for alle syndige Mennesker, forsaavidt som det virkeligen betegner den indre Omvendelse og Fornyelse, Død fra det foregaaende Liv og Opstandelse med Christus til et nyt Levnet.

Ap. Gj. 8, 38 siges der: „at baade Gildingen og Philippus nedstege i Vandet" og V. 39: at „de opstege af Vandet" o. s. v.

Den samme Maade at døbe paa angives ogsaa utvivlsomt paa de Steder, hvor der siges: at de Døbende valgte de Steder, hvor der vare Floder eller Vande (meget Vand), til der at forrette Daabs-Handlingen; saaledes Joh. 3, 23, hvor der tales om Johannes Daab, sammenlignet med V. 26 og 4, 1, hvor strax efter den ved Christus eller hans Disciple foretagne Daab omtales, uden at der angives nogen Forskjel, — og derfor, som det synes, forrettedes paa samme Maade. Hertil hører ogsaa Fortællingen om Lydia, Ap. Gj. 16, 13—15, som vistnok er døbt i den samme Flod, paa hvis Bred hun modtog det forkyndte Ord, og troede.

5) Beraabe Baptisterne sig, og det vistnok med Rette, paa Eph. 4, 4., naar de paastaae: at der ifølge den apostoliske Vedtægt og Brug **kun** er **een eneste** rigtig Maade at forrette Daaben paa, nemlig ved Neddyppelse. De slutte saaledes: Apostelen siger: „een Daab" o. s. v., der have altsaa ikke existeret to forskjellige Arter af Daab paa Apostlenes Tid, men nu er det netop klart af Alting i det N. T., fra hvilkensomhelst Side Sagen betragtes, at Apostlene brugte Neddyppelses-Daaben, (og de Børnes Daab), altsaa naar Apostelen siger een Daab, saa maa det netop være den eneste der omtales i det N. T.

og ikke en Daab, som ikke nævnes eller paapeges med et eneste Ord, og som det ovenikjøbet er aldeles usandsynligt at Apostlerne have betjent sig af*).

Af alle de ovenanførte Grunde vil det være klart, hvor urimeligt og uretfærdigt det er, at beskylde Baptisterne for, at de hænge altfor meget ved det Udvortes, og saaledes udlede deres Afvigelse fra Kirken i Læren om Daaben af Udvorteshed og Bogstavtro, thi ligesom det ovenfor er tilstrækkeligen godtgjort, at Neddyppelsen er det eneste Symbol, der rigtig betegner de, deels forudgaaende, deels paafølgende Virkninger, som Apostlene fordrede at skulde ledsage Daaben, og betegnes ved den, **saaledes** staaer den (Neddyppelsen) ogsaa i den nøieste Forbindelse med Voxnes Daab, og denne igjen med den foregaaende Tro; det vilde derfor være ligesaa urigtigt og intetsigende, at bruge Neddyppelse ved Børn**), som at bruge Bestæn-

*) Naar Kirken eller de kirkelige Theologer pleie at beraabe sig paa dette Sted, forat vise, at Baptisterne have Uret i deres Afvigelse fra Kirkens Daab, da veed jeg i Sandhed ikke hvad man skal sige om en saa **haandgribelig falsk, grundløs** og **urimelig Beviisførelse.** Thi det maa dog være klart for Enhver, der har en sund Sands, en simpel og naturlig, men ufordærvet Forstand, at der ved de Ord, „een Daab" ikke kan menes en Daab, der ikke existerede paa den Tid, da Ordene ere nedskrevne, men **den** Daab, som **vides** at have existeret, og have været brugt af Apostlene og andre Samtidige. Heller ikke tør man antage — om man ogsaa uden en eneste gyldig Grund vilde forudsætte, at den nu brugelige Kirkedaab existerede ved Siden af den anden — at Apostelen da vilde kalde de tvende meget forskjellige Arter af Daab, „**een Daab.**" Her levnes altsaa Kirken og de kirkelige Theologer ikke det ringeste Gran af Ret til, at beraabe sig paa dette Sted.

**) Da et af de Remedier, hvorved Biskop Faber har foreslaaet at bringe Baptisterne tilbage til Statskirken, er: at foretage Barnedaaben ved Neddyppelse, saa skal jeg ikke undlade, paa

kelse ved Borne, da hos Barnet det ikke er tilstede, som skal betegnes ved Neddyppelsen, men hos den Borne, — forudsat at det rette Sind, Omvendelse og Tro ere tilstede — heller ikke det betegnes ved Bestænkelsen, som skal betegnes. Heraf sees det allerbedst: at Grundprincipet eller Hovedmomentet i Baptisternes Afvigelse fra Kirken ikke er en udvortes **Bogstavtro**; men at de heri følge Guds Ord i det N. T.; thi det er saa langt fra, at de erkjende det som en sand og christelig Daab, om et spædt Barn døbtes ved Neddyppelse, at de ikke engang antage den for sand og christelig, om ogsaa et voxent Menneske blev døbt saaledes, naar de ikke tillige, — saavidt det kan lade sig gjøre — vare overbeviste om, at han var omvendt og troende (see den ovenfor i Cap. 1 anstillede Sammenligning imellem Baptister og Anabaptister). Det er altsaa tydeligt, at man heri gjør Baptisterne Uret, da dog det Vigtigste, hvorpaa Alt tilsidst kommer an hos dem, er **Omvendelse** og **Tro***), af **denne Grund** forkaste de altsaa Barnedaaben, da Sligt ikke kan findes hos Barnet; af samme Grund følger, som nøie forbundet dermed, men dog underordnet, at de ved den udvortes Daabsact alene ansee Neddyppelsen for gyldig, men forkaste Bestænkelsen. Jeg er nu ikke

Baptisternes Vegne at bemærke: at de ikke have isinde at gjøre Brug eller tage nogen Notice af denne foreslaaede Indrømmelse, men overlade til høie Vedkommendes stats-kirke-biskoppelige Nøisomhed selv, at gjøre Brug af Neddyppelsen ved Barnedaaben, hvis det behager.

*) Saaledes siger den danske Baptistmenigheds-Forstander i det ovenfor anførte Troes-Forsvar, blandt andet Herhenhørende: „thi **til Troen hører Forjættelsen** (nemlig om Saligheden, det evige Liv) og **ikke til Daaben** (Marcus i det sidste Cap.). „ „hvo som **troer** og bliver døbt, skal blive salig, men hvo som ikke troer, skal fordømmes,"" om han end aldrig var saa rigtig døbt i Vandet."

istand til at indsee, hvorledes Kirken kan modbevise dette, nagtet jeg troer at kjende det Vigtigste af det, som i denne Henseende staaer til dens Disposition.

Jeg veed meget vel, hvad de kirkelige Theologer pleie at svare hertil, idet de med en fornem Mine, en paatagen aandelig Myndighed og Suffiance bebreide dem, der fordre Handlingens ydre Fuldstændighed, at de hænge altformeget ved og lægge altformegen Vægt paa det Ydre, at de ere Bogstavtjenere o. s. v.; men her kan man med gyldig Grund tilraabe dem: Læge, læg dig selv! thi Skjæbnen eller Kirkens Gang har foiet det saaledes, at det indre religios-moralske Moment i Daaben er blevet forvandsket og tilbagetrængt ligesaameget, som det Ydre eller Symbolske ved Daaben, om ikke mere, da hiint egentlig aldeles er forsvundet, imedens den dog endnu beholder nogle Draaber Vand tilbage. Det ene synes saaledes naturlig at have fort det Andet med sig, saaat den Smule Overoselse eller Bestænkelse ved Daaben netop passer for et Barn, hos hvilket der ikke kan være Talen om nogen Gjenfodelse eller Omvendelse, Afdøen fra det foregaaende Levnet og Opstandelse med Christo til et nyt Liv.

Var altsaa kun det Ydre ved Daaben forandret, da vilde vi give dem Ret; men det er intet mindre end hele Daaben, saavel **indvortes** som udvortes, Læren om den, dens hele Væsen og Virkninger, som Kirken har **forqvaklet** til en ubodelig Skade for sig selv og sin sande Christelighed. Dette maa allerede være klart af den foregaaende Udvikling om Troens Forhold til Daaben, men skal i det Følgende blive godtgjort paa flere Maader.

Men jo mere Kirkens Daab har fjernet sig fra den rette apostoliske, desto nærmere staaer Baptisternes Daab den, da deres Daab baade indvortes og udvortes er modsat Kirkens Daab; og ligesom de have stræbt at bruge og tilegne sig

den paa den oprindelige Maade, saaledes bør den ogsaa i det Væsentlige antages at være den samme. De kirkelige Theologer pleie nu at afvise denne Indvending, ved at beraabe sig paa Kirkens Magt og Myndighed til at forandre de oprindelige Institutioner, indføre nye o. s. v. — og H. H. Faber mener: at det netop var godt, at ingen nøiere Bestemmelse derom blev given af Frelseren, saa at Kirken heri kunde have frie Hænder og indrette Daaben efter eget Behag — men alt har sine Grændser, og saaledes maa der vel paastaaes, at Kirken har Magt til at danne sine Institutioner, men **et Sacrament tør** den ikke forandre, eller forvalte i en anden Form, end den oprindelige; thi da hører det op at være Sacrament.

Dette bevises selv ved de lutherske Symboler og Reformatorernes egen Forklaring af Ordet Sacrament. Saaledes siges der i den augsburgiske Confessions Apologie til den 13de Artikel om Sacramenterne: „Naar vi kalde de Skikke Sacramenter, som have Guds (Christi) Befaling, og hvilke Forjættelsen om Guds Naade er tillagt, saa er det let heraf at dømme, hvilke, de egentlige Sacramenter ere. Thi Skikke, som ere indstiftede af Mennesker, ville saaledes ingenlunde være Sacramenter i egentlig Betydning." Naar det nu altsaa siges: at Sacramenter ere Skikke (ritus) **indstiftede af Gud**, og da en Skik eller Ritus uimodsigelig — ved Siden af en indre Betydning — dog nærmest er noget Udvortes, — saa er det aabenbart, at en Ritus, der ikke blot i dens ydre Form, men ogsaa i sit indre Væsen er undergaaet saa væsentlige Forandringer, som Daaben, der er bleven fra **Voxnes Daab** til **Barne-Bestænkelse, — ikke længer er den samme Ritus**, og at saaledes den til Barnedaab forandrede Voxnes Daab, ikke har Guds Befaling (mandatum dei) at støtte sig paa, da man har sat Kirkens senere Vedtægt istedet for Guds

Befaling. Følgelig staaer den lutherske Kirkes Theori (dens Forklaring af Ordet Sacrament) i Modsætning til det, som den i Praxi har vedtaget. Forresten er det, betragtet fra en anden Side, saa ganske naturligt og consequent: at Kirken og dens Theologer ansee dens Indstiftelser for Guds Indstiftelser, da jo dog Kirken, denne **hellige** Kirke, som man har **troet paa** igjennem Aarhundreder, ligesom man troer paa sin Gud, ja undertiden lidt mere, maaskee paa Grund af, at den faldt bedre i Øinene, end den usynlige Gud, — var saa fuld af den hellige Aand, at dens Indstiftelser, Skikke og Bestemmelser, maatte consequent ansees som indstiftede af Gud selv, i det mindste den Deel af dem, som var af en betydelig Vigtighed for selve Kirkens Magt og Anseelse.

De herhenhørende historiske Momenter, hvorom de Lærde, saavel Orthodoxe som Fritænkere, ere enige, og som derfor tør ansees at være paalidelige, ere følgende: Bestænkelsesdaaben vides først at være brugt i det 3die Aarhundrede e. Chr., og kun ved Syge; denne Brug var i lang Tid den eneste man gjorde af den. Fra 7de Aarhundrede blev den i den vesterlandske Kirke hyppigere, og først længere hen i Middelalderen, fra 13de Aarhundrede, blev den almindelig. Luther, der, som bekjendt, en Tid vaklede angaaende Barnedaaben, ønskede ogsaa helst at beholde Neddyppelsesdaaben, men da han senere havde besluttet at beholde Barnedaaben, var det naturligt, at han ogsaa foretrak Bestænkelsesdaaben. Den ligesaa christelige og rettroende, som grundige og lærde Theolog Dr. Knapp siger herom, — efter at han iforveien kortelig har berørt, hvorledes Bestænkelsesdaaben var bleven antaget — „besser wäre man wohl allerdings in der abendländischen Kirche bei der ursprünglichen Gewohnheit geblieben, wie auch Luther wünschte.

Doch ist dies eigentlich nicht das Wesentliche bei der Taufe"*). Deri har han ogsaa Ret; den udvortes fuldstændige (Neddyppelses) Daab, vilde endogsaa kun blive latterlig og intetsigende, naar den anvendtes ved spæde Børn, paa hvilke dens Symbolik ikke kan passe (see ovenfor S. 304—305). Man har derfor uden Tvivl gjort rettest i, at indføre Bestænkelsesdaaben tilligemed Barnedaaben, thi saaledes stemmer Kirkedaabens Indre og Ydre bedre overeens.

De ovenfor anførte Differentspuncter mellem Kirken og Baptisterne ere enten uadskillelige fra eller nøie forbundne med Antagelsen eller Ikke-Antagelsen af Barnedaabens Gyldighed, og angaae Spørgsmaalet om: hvad der hører til den sande christelige Daab, hvorledes den forrettes tilborligen, og kan antages at være gyldig (de angaae Daabens Væsen og Gyldighed). De følgende Differentspuncter referere sig ikke til Forskjellen imellem Barnedaab og Voxnes Daab, men gaae ud fra Daaben i Almindelighed, og forudsætte den overhoved tilbørligen fuldbyrdet; de angaae altsaa de forskjellige Meninger om, hvad der bevirkes ved Daaben (Daabens Vigtighed og Virkninger). Kirken har nemlig ikke alene feilet deri, at sætte Barnedaaben istedetfor Voxnes Daab, men ovenikjøbet deri, at tillægge Daaben overhoved — naturligviis ogsaa Barnedaaben, som den gjør mest Brug af — aldeles overdrevne og urimelige Virkninger, saaledes, at den forbinder endnu langt høiere Virkninger med Barnedaaben, — der mangler det Allervæsentligste forat kunne være en fuldstændig christelig Daab

*) Ovenanførte Sted findes i Dr. Georg Christian Knapps biblische Glaubenslehre, vornehmlich für den praktischen Gebrauch, aus der hinterlassenen Handschrift unverändert herausgegeben von Dr. Heinrich Ernst Ferd. Guerike. Halle 1840.

— end Baptisterne forbinde med Børnes Daab, hvor alle de Betingelser ere tilstede, som kunne og bør fordres ifølge Christi og Apostlenes Indstiftelse og Brug af Daaben.

Da Kirken imidlertid ikke synes at have taget det saa strængt med de Forskjelligheder, som angaae Daabens Virkninger, som de, der angaae Daabens Væsen, og da saaledes Forskjellighederne af det sidste Slags — uagtet de ere meget vigtige — ikke have bevirket Adskillelsen af Kirken og Baptisterne, eller dog ikke ere at ansee som den fornemste Anledning dertil, men netop de under de 4 første Numere anførte Forskjelligheder, saa vil jeg paa dette Sted kun ledsage de til den sidste Klasse hørende Forskjelligheder — betragtede som eet Hovedmoment — med nogle faa Bemærkninger, der nærmest hidrøre fra Baptisterne selv, idet jeg forresten henviser til den mere fuldstændige Undersøgelse i det Følgende om Aandens og de aandelige Gavers Forhold — rettere Ikkeforhold — til Daaben.

5. Bemærkninger til de under Nr. 5—7 (S. 142—43) antydede Sætninger.

At hverken den hellige Aand eller andre høiere aandelige Gaver gives ved Daaben, og at Aandsdaaben er ganske forskjellig fra og uafhængig af Vanddaaben; at Daaben hverken bevirker Syndsforladelse eller frelser fra Døden og Djævelen o.s.v., og endelig: at den ikke er nødvendig til Salighed. De modsatte Paastande gjør Kirken gjeldende paa Daabens Vegne, og har sanctioneret dem ved sine Symboler.

Som Beviser herimod anføre Baptisterne:

1) At **Troen** ikke maa forvexles med Daaben, men er aldeles uafhængig af den; kun Troen kan give Adgang til de ovenfor anførte Goder, som Kirken mener at Daaben skjænker. De mene altsaa: at disse Goder deels

kunne meddeles **uden** Daab eller allerede **før** Daaben, deels antage de ikke, at de ere meddeelte eller Adgangen til dem virkelig aabnet, fordi En er døbt, naar en sand og levende Tro ikke var tilstede. Dette maa vistnok ansees at være fuldkommen begrundet ved Skriftens Lære og den christelige Aand, (see den foregaaende Udvikling af Christi og Apostlenes Udsagn om Troen).

2) Beraabe de sig paa de Steder af det N. T. hvor den udvortes Daabs-Handling siges at være fuldstændigen forrettet paa En eller flere, **uden** at de dog derved havde modtaget den hellige Aand, eller nogetsomhelst Tegn paa, at det nye Liv var vaagnet i dem, saal. i Ap. Gj. 8, 15—16 og følgende, hvor det fortælles, at de, som Philippus havde døbt i Samaria, ikke havde modtaget den hellige Aand, skjøndt de vare døbte, men siden ved Apostlenes Bon og Velsignelse modtog den. Hertil hører ogsaa V. 13, hvor det berettes, at Simon Magus blev døbt; men om ham er det vitterligt, at han aldrig modtog den hellige Aand, eller Aandens Gaver, (see ovenfor S. 249—50).

3) Paa saadanne Steder, hvor de Omvendte modtog den hellige Aand **før Daaben**, hvilket var Tilfældet med Cornelius og hans Familie, Ap. Gj. 10, 44, (see ovenfor S. 264—69), smlgn. hermed den ovenfor givne Fremstilling af Pauli Omvendelse, S. 259—64.

4) Endeligen beraabe de sig paa Umuligheden og Urimeligheden af, at det Indvortes og Aandelige kan meddeles ved nogetsomhelst Udvortes — og Daaben vedbliver dog stedse at være en nærmest udvortes symbolsk Handling — ja de ansee det for Ugudeligt og Uchristeligt, at ville gjøre de høieste Goder, Aandens Meddelelse, Syndsforladelse og Salighed, afhængige af en ydre Handling, hvis Fuldbyrdelse, deels beroer paa Mennesker, deels paa andre tilfældige Omstændigheder; da det, at

give eller ikke give disse Goder, alene maa tilkomme Gud, hans Naade og Naadevirkninger i Mennesket, og kun forsaavidt beroer paa de enkelte Mennesker selv, som de ved egen Tænke- og Handlemaade, enten kunne annamme eller stode fra sig denne Guds Naade.

Den danske Baptist-Forstander har i sit Troesforsvar i denne Henseende blandt andet bemærket: „den lutherske Kirke troer (see Luthers lille Catechismus), „„at Daaben bevirker Syndernes Forladelse, frelser fra Døden og Djævelen, og giver alle dem evig Salighed, som troe Det, som Guds Ord og Forjættelserne lyde paa."" I Daabens Betydning skille vi os forsaavidt fra den lutherske Kirke, at vi ikke med denne troe, at der i Daaben ligger nogen magisk Kraft*), hvorved der gives Syndsforladelse og evig Salighed; thi disse gode Ting troe vi, at vi alene faae ved Troen paa Christi forsonende Lidelse og Død. Vi troe heller ikke at Daaben er et Gjenfødelsens og Fornyelsens Bad i den hellige Aand, (Luthers Catechismus og Tit. 3), thi dette Skriftsted vedkommer slet ikke Daaben, den nævnes ikke, og der handles hverken i det Foregaaende eller Følgende af dette Skrivtsteds Sammenhæng om Daab"**), fremdeles

*) Lutheranere ville naturligviis ikke vedkjende sig Antagelsen af Daabens eller Sacramenternes magiske Kraft, men uagtet de ikke ville tilstaae eller troe, at de antage den, gjøre de det dog i Virkeligheden. Uden magisk Kraft kan den lutherske Kirkes Lære om Sacramenternes og navnlig Daabens Virkninger, ikke forklares; thi slige Virkninger ere de høiere aandelige Love aldeles modstridende.

) Her maa bemærkes: at det vel ikke er usandsynligt, at Ordene „Gjenfødelsens Bad" sigter til Daaben, men denne Genitiv (Gjenfødelsens** Bad) kan enten betyde: det Bad, som betegner, eller det Bad, som bevirker Gjenfødelsen. Kun det første kan udledes af det N. T., (see Rom. 6. Col. 2). derfor er den virkelige Gjenfødelse at henføre til Aandens Fornyelse, som følger bag efter; men den **tilhører ikke Daaben.**

siger han: „Den Lære, at Syndsforladelse og evig Salighed gives i Daaben, og at Børn, som hendøe uden Daab, blive fordømte; har hverken Grund i Guds Ord, eller i sund Fornuft, thi da beroer jo aabenbart Børnenes Salighed eller Fordømmelse ikke mere paa Gud i Himmelen, men paa det Menneske, der enten lader, eller ikke lader sit Barn døbe, og da maa efter Regelen mange flere Børn blive fordømte om Vinteren, da de henligge flere Maaneder udøbte, end om Sommeren, da de inden 8 Uger skal døbes" *). Hvor sandt er ikke dette! Og dog har Kirken, og de, som skulle vaage over dens Læres Reenhed, og Overeensstemmelse med Christendommen, ikke alene ladet **det** blive staaende som en christelig Lære igjennem Aarhundreder, som er saa langt fra at kunne forsvares som christelig Lære, at det tvertimod er aldeles uchristeligt, ugudeligt, forvirrende og falsk, men vedbliver endog at forkjættre og forhaane dem, der ikke kunne antage slige Lærdomme!

Endelig følger heraf (med Hensyn til den under Nr. 6 S. 142 anførte Sætning), at Baptisterne udtrykkelig skjelne imellem Vanddaaben og Aandens Daab, (Math. 3, 11. Marc. 1, 8. Luc. 3, 16. Ap. Gj. 1, 5, 2, 4, 10, 44. 11, 16, 19, 5, 6), og mene, at de ere aldeles uafhængige af hin-

*) Dette Exempel, som ellers er meget træffende forat vise det Urimelige i den ovenfor anførte Paastand, er langtfra at være det eneste af dette Slags, og der kunne anføres flere lignende, f. Ex. det Barn, hvis Forældre boe nogle Miil længere borte fra vedkommende Præst kunde let undgaae Daaben og følgelig Saligheden, hvis det døde imedens Præsten blev hentet, og derimod kunde det, der var nærmere, formedelst Veiens Korthed blive frelst. Paa samme Maade vilde det Barn, hvis Fader var fraværende og Moder sengeliggende — naar der forresten ingen Anden var tilstede, som kunde døbe det — hvis det døde uden Daab, gaae Glip af Saligheden.

anden, og kunne hverken forverles eller forenes. Da nu Kirken forener begge, erklære Baptisterne dens Lære om Daaben ogsaa i denne Henseende for vildfarende og forkastelig.

Da Kirken nu først har antaget, at de høieste aandelige Goder kunne meddeles ved Daaben, saa er det kun ved en ligefrem Consequence at man gjør Saligheden afhængig af den, da Saligheden er at betragte som en naturlig Følge af de allerede her meddeelte Naadegaver, Syndernes Forladelse o. s. v.; men ved den sidste Paastand: **„at Daaben er nødvendig til Salighed"** *), faaer man Øinene først rigtig op, forat kunne see det Urimelige og Falske i denne Lære, om man ellers ikke var istand dertil. Da saaledes denne ovenfor under Nr. 7 an-

*) Ved at omtale denne Sætning af Kirkens Lære, mener jeg ikke eller troer, at alle, eller endogsaa kun de fleste af Kirkens Lærere, i Virkeligheden antage den; tvertimod veed jeg, at mange, ja vel de fleste af Nutidens meest oplyste Theologer — men vistnok ogsaa en stor Deel af den danske Kirkes Lærere og Geistlige — tvivle derom, eller have givet Slip paa den. Men jo mere de Enkelte, og jo flere af Kirkens Lærere i det Hele taget ere overbeviste om, at denne og flere Sætninger af Kirkelæren ikke kunne forsvares eller ansees for sand-christelige Sætninger, desto større bliver deres Skyld; thi dette er et slaaende Beviis paa, hvor sjeldent det er, selv hos dem, der have opofret sig for Theologien — rettere: gjort Theologien til sit Brødstudium — at finde en levende Interesse for Religionen og Christendommen, eller den christelige Sandhed, og afgiver tillige et rædsomt Exempel paa, hvorledes den usle og lave Egenkjærlighed, der nærmest gaaer ud paa at tilfredsstille den blot jordisklegemlige Selvopholdelses-Drift, og tillige viser sig i Magelighed, Ærgjærrighed, samt Menneskefrygt o. s. v., ligesom **en epidemisk Sygdom, kryber igjennem Menneskeheden**, saaat der i Aarhundreder maaskee ikke findes Een, der baade har Evne og Kraft eller Villie til, selv med Opofrelse at føre Guds og den christelige Sandheds Sag.

førte Sætning staaer i en nøie Forbindelse med de under Nr. 5 og 6 anførte Sætninger, og følger ligefrem af dem, er der i de af Baptistforstanderen nylig anførte Bemærkninger ogsaa taget Hensyn dertil, og dens Urimelighed paaviist; hvorfor en særskilt Gjendrivelse deraf er overflødig.

Igrunden ere de ovenanførte Sætninger i Læren om Daaben af den Beskaffenhed, at en sund af Christendommen oplyst Fornuft, hvilken Religionen ikke er ligegyldig, deraf maa kunne indsee, at Kirkens Lære er urimelig og oprørende, den sunde religiøse Sands og den **sande Religion** modstridende; det maatte saaledes allerede af selve Modsætningerne (S. 141—43) være klart, at Baptisternes Afvigelser ere at foretrække for Kirkelæren; men endnu mere ville de Bemærkninger, der ovenfor ledsage Baptisternes Lære, bekræfte dette, og tjene til at oplade Manges Øine, som ikke før have kunnet skimte den christelige Sandhed igjennem den saakaldte orthodore Kirkelæres mørke Taage. Da jeg imidlertid indseer, at der endnu kunne være endeel Betænkeligheder tilbage, og at adskillige Indvendinger ville møde, navnlig fra de Steder i den hellige Skrift, som kunde synes at tale for Kirkens Lære, — og da navnligen Biskop Faber har raget sammen en heel Hob af slige formeentlige Beviissteder, som Baptisterne ikke have kunnet tage Hensyn til — saa henviser jeg i denne Henseende til det Følgende, hvor alle disse Steder, og navnlig de faberske Forklaringer deraf, drøvtes og gjendrives — hvor jeg fremdeles af hele Skriftens Aand har stræbt at bevise det Samme, som Fortolkningen af de enkelte Steder, enten ligefrem fører til, eller dog ikke modbeviser, naar de forklares overeensstemmende med Skriftens Analogie og Christendommens Aand; thi der maae fremfor alt lægges Vægt paa, naar man vil paavise eller modbevise Christeligheden eller Skriftmæsfigheden af en Lære: at det ingenlunde er nok, at

anføre de enkelte Steder, som kunne synes at tale for eller imod den, — hvilke undertiden kunne være omtrent ligemange og synes lige vigtige; — men **der maa søges i Skriftens Dyb, og hele dens Aand maa sættes i Forbindelse med den enkelte omtvistede Lære, og de enkelte derhenhørende Beviissteder;** derved faae de først den rette Belysning, og kun saaledes kunne de rettelig fattes og forstaaes. Paa **denne Maade** agter jeg derfor i det Følgende at behandle Skriftens Lære om Daaben, men først maa jeg gaae i Rette med nogle af de groveste Vildfarelser i denne Lære.

2det Capitel.

Nogle af de vigtigste Sætninger af den faberskmartensenske (og andre ligesindede danske Theologers) Lære om Daaben, fremstilles og gjendrives.

Efter i al Korthed at have fremsat de vigtigste Beviser for Baptisternes Afvigelser fra Kirken i Læren om Daaben, vil det ikke være uden Interesse at see, hvorledes denne Lære opfattes og fremstilles af dem blandt Kirkens Theologer, som fornemmelig have udslynget de haarde Fordømmelsesdomme imod Baptisterne.

Da jeg idet Foregaaende kun hist og her har havt Leilighed til at berøre den nye Daabstheorie, som nu etableres i Danmark, og, som Følge deraf, heller ikke kunnet gaae ind paa at gjendrive den, — med Undtagelse af den eneste Sætning der angaaer Troens Forhold til Daaben — saa vil jeg i dette Capitel, saavidt muligt, mere sammenhængende og omfattende fremstille den, da det er af største Vigtighed, at kjende det Falske og Fordærvelige i denne Daabslære, der

ellers vedbliver at snige sig som en Pest i Mørket og forplante sine usalige Virkninger i Menigheden.

De Væsentligste af disse Sætninger ere følgende:

1) Daaben er en „Nedsænkning i Guds Væsen som det helligende, gjennemtrængende Element" og „at døbes i Guds Navn vil da sige: at nedsænkes i Gud o. s. v." (Faber S. 27), „en Nedsænken i et virkeligt Livssamfund med Gud og Jesus formedelst den hellig Aand" (S. 28), „Sjælens Henflytning i, Nedsænkelse i den hellig Aand, til Livssamfund med Sønnen og Faderen" (S. 31 og 33.) — S. 25 „udgydes den hellig Aand over Alle, som døbes i ham (Frelseren)." Prof. Martensen, der ikke bruger Nedsænken i Gud, Christus og den hellige Aand, lærer derimod: at **Christus giver sig selv**, og den **hellige Aand heel og udeelt til den Døbte**, som nu bliver en **Christusbærer** o. s. v. (S. 55, 57 og 59).

2) Heraf følger ganske naturlig, at „den Jesu iboende Guddomsfylde bliver meddeelt ved Daaben" og at saaledes „den sande Livets Kilde oprinder og begynder at rinde i Sjælen" o. s. v. (Fab. S. 26). Der skabes i den Døbte en **ny Skabning**, en **Natur** modsat den oprindelige, thi Modsætningen imellem den Døbtes og Udøbtes Tilstand er „Modsætningen mellem **to Naturer**," „der er ved Daaben nærmest Spørgsmaal om **Naturen**, om **Tilblivelsen** og **Vordelsen af et Jeg**" o. s. v. (Mart. S. 30—31). Den Døbte „faaer **Christi Retfærdighed** som det substantielle, det levendegjørende og befrugtende Princip" (S. 55), hvilket da ogsaa vedbliver i Mennesket; thi „i Daaben modtager Barnet et aandeligt Mærke, en character indelebilis, som det ikke formaaer at udslette" (S. 47).

3) „Er det nye Livs Spire ikke bleven indpodet i Sjælen, er denne ikke bleven nedsænket i den hellig Aand, til Livssamfund med Sønnen og Faderen, saa kunne hine Indvirkninger heller ikke komme til ret og indtrængende Indflydelse, fordi Betingelsen for, Receptiviteten af samme, det nye Livs Skabelse, Livssamfundet med Christo formedelst Aanden mangler" (Faber S. 33). Hermed stemmer Prof. Martensens Anskuelse, som antydes ved, at ved Daaben meddeles „de **aandelige Naturbetingelser** forat det sande Frihedsliv kan komme istand" (S. 31), at „**Daaben er Troens rette Begyndelse**" (S. 75), og at „**Troen er Daabens Frugt**" o. s. v. (S. 3 og fl. St.).

4) Alle de ovenanførte Daabsvirkninger hos Barnet „ere ingenlunde magiske," men tvertimod „aldeles naturlige, skjøndt i længere Tid Barnet selv ubevidst" (Fab. S. 32); de ere ikke mechaniske men „**organiske**" (Mart. S. 56). Dette Naturlige ved Daaben gaaer endog saavidt hos Faber, at „Gud ved Daaben nedlægger i Barnehjertet **Forvisning** om sin Kjærlighed" (S. 60), skjøndt den aldeles naturlige Virksomhed, der foregaaer i Barnesjælen, er „i længere Tid Barnet selv **ubevidst.**"

5) „**Daaben**, just betragtet som Barnedaab, er **tilstrækkelig** og **nødvendig til Sjælens Trøst**" (Fab. S. 61—62), „indeholder just Kilden til en Rigdom paa Trøst og Glæde" (S. 71). Noget Lignende maa der ligge i det martensenske Udtryk: „at vor Daab **ikke kan** slaae os feil" (S. 49) og flere Steder, der antyde den samme Mening, d. e. den vil, idet den meddeler Principet, Spiren, Kilden til Troen og det aandelige Liv, i Tidens Længde ufeilbarlig frem-

kalde de aandelige Virkninger i Mennesket, og saaledes blive Moder til Trost, Glæde og Salighed.

6) „Naar Daaben af Baptisterne læres at være **en Pagt**, saa er derved Veien banet til en vrang og uchristelig Forestilling" (Fab. S. 53), thi „**Daaben er aldeles ikke en Pagt**" (S. 63). Dette har Martensen ei udtalt saa skarpt; men at han forresten hylder den samme Anskuelse, sees af hans sidste Betragtning, „Troesbekjendelsen og Confirmationen (S. 76—86).

7) Barnedaaben, uden Confirmation, er et fuldstændigt afsluttet Sacrament; thi „**ligesaalidt** som der ved det spæde Barns Daab kan være Talen om en Pagt, **ligesaalidt** kan der ved Confirmationen være Talen om **en saadan Pagts** Oprettelse eller **Stadfæstelse fra Barnets egen Side**" (Fab. S. 63—64). „Naar det siges, at Barnedaaben først bliver en fuldstændig Daab ved Confirmationen, saa beroer dette aabenbart paa en Forvexling af Sacramentets Væsen og Brug, og paa en eensidig Anvendelse af det protestantiske Begreb om Troen" . . . „den guddommelige Handling, der udgjør Sacramentets Væsen, er jo fuldbyrdet ved Barnedaaben, og denne er derfor, hvad enten Confirmationen kommer til eller ikke, en ret og fuldstændig Daab" (Mart. S. 81), heri stemmer Pastor Grundtvig*) over-

*) Han skildrer saaledes Confirmationen som „en paatvungen Kirkeskik, som en i sig selv **ligegyldig Handling**; Noget af det meest trykkende for christelige Forældre," og erklærer ganske uforbeholdent — som det synes af lutter Begeistring over Barnedaabens Herlighed, der ikke trænger til Confirmationen — at „allerbedst var det vistnok, naar den befalede Confirmation reent ophørte at være en kirkelig Hand-

eens med Biskoppen og Professoren. Endelig har ogsaa Pastor Daumgaard udtalt og søgt at bevise omtrent den samme Anskuelse af Daaben, som den her under Nr. 6 og 7 fremsatte*).

8) Med alt dette, maaskee — ifølge hine Theologers Slutningsmaade — rettere sagt: **ifølge** Alt dette, er endelig „**Barnedaaben** paa Kirkens nuværende Standpunct, **den eneste rette Daab**" (Faber S. 61—62). Hvilket bekræftes af Hr. Martensen, der mener: at **Barnedaab er den rette, ordentlige Daab;** og **Voxnes Daab kun** i Henseende til Formen en Undtagelse fra Regelen, medens den, **dogmatisk betragtet**, altsaa **i Realiteten, er en Barnedaab**" (S. 4).

Disse ere omtrent de vigtigste Sætninger af hine Hoiærværdige Theologers Daabslære, hvilke de i deres ovenfor omtalte theologiske Producter, paa forskjellige Maader have udtværet og søgt at godtgjøre.

Det vil af disse Hovedpuncter allerede være klart, hvilke exemplariske, og — forat bruge Grundtvigs Yndlingsudtryk — mageløse Forestillinger hine høiærværdige Mænd have om Daaben, thi man vil forgjæves i Kirkens Historie søge en Fremstilling af denne Lære, som kan maale sig med den nærværende. Men Tiderne gaae ogsaa frem, og nye Tider bringe nye Lærebegreber og nye Udviklinger af de gamle Lærdomme. Saaledes har det været forbeholdt to høiærværdige danske Mænd i det 19de Aarhundrede, at give

ling, og blev en Religionen aldeles uvedkommende Skolesag." (See hans „Frisprog mod Biskop Mynsters Forslag til en ny forordnet Alterbog." Kjøbenh. 1839).

*) See theologisk Tidsskrift, udgivet af Proff. C. E. Scharling og C. T. Engelstoft, 5te B. 2det Hefte S. 1—22. navnlig S. 7—22.

den ovenfor i Korthed antydede Fremstilling af Daabslæren, hvilken jeg i det Følgende nærmere skal betragte.

Bemærkninger til Nr. 1.

Den meget crasse og materielle Udtryksmaade: at dobes eller nedsænkes i Gud, Christus og den hellige Aand, er eiendommelig for Biskop Faber. Han har, som det synes, derved villet betegne det Overordentlige, som skal foregade ved Daaben, og han søger fremdeles at begrunde denne Udtryksmaade ved den græske Partikel ἐν, som i det N. T. allerhyppigst har Betydningerne „i" og „ved" (eller „med") — foruden mangfoldige andre sjeldnere forekommende Betydningsnuancer; — om disse to Hovedbetydninger er det vanskeligt at sige, hvilken af dem afgjort er fremherskende, da Mange forklare ἐν ved „i" paa de selvsamme Steder, hvor Andre forklare det ved „ved;" men hvilketsomhelst Resultat man end maatte komme til angaaende Hovedbetydningen af dette Ord, da er dog saameget vist: at Talemaaden: „at nedsænkes i Gud, Christus og den hellige Aand," ikke vil kunne forsvares ved det N. T. Skulde imidlertid Nogen synes, at det dog idet mindste maatte kunne passe paa Aanden, saa vil endogsaa dette gjendrives ved følgende Grunde:

a) Er det aabenbart, at Apostlene ikke have tænkt sig Aandens Meddelelse som Individets Nedsænken*) i den,

*) Det ere i denne Henseende mærkværdige Ord, der findes S. 27—28: „Daab i Vandet, og Daab i Guds Navn, d. e. Nedsænkning i Vandet, som det legemligt rensende gjennemtrængede (?) Element og en Nedsænkning i Guds Væsen, som det helligende, gjennemtrængende Element, staae nu her som Symbol og Idee, som Tegn og Sandhed, men forenede ifølge hans Bud, som var Sandheden selv;" — hvor har han (Frelseren) befalet at nedsænke Barnet i Guds Væsen? — „i Symbolet maa derfor være Sandhed, og denne er der ogsaa alde-

hvilket sees af de langt flere Steder, hvor Aanden siges at komme over, udgydes over o. s. v. Dette modsiges desuden ingenlunde ved de Steder, hvor Udtrykket: „at døbe i eller med den hellige Aand" forekommer Math. 3, 11.

les, naar Daaben i Vand fremtræder i Forening med Daaben i Guds, Jesu og den hellig Aands Navn, d. e. som en Nedsænken i et virkeligt Livssamfund med Gud og Jesus formedelst den hellig Aand." Saavel ifølge andre Steder, hvor Forf. omtaler denne Nedsænkning, som især ifølge dette Sted, hvor han udtrykkelig betegner **Nedsænkningen i Vandet** som **Symbol paa Nedsænkningen i Gud, Christus og den hellig Aand**, skulde man vente den consequente Slutning: at **Nedsænkning** var det eneste sande og fuldstændige Symbol, da det Modsatte vilde føre til den absurde Modsigelse: at det ikke kom an paa, om Symbolet var sandt og betegnende eller ikke, uagtet Forf. selv siger: at Nedsænkningen i Vandet **netop betegner** Nedsænkningen i Guds Væsen, og, at **i Symbolet maa være Sandhed.** Vel indrømmer han et Øieblik S. 28. Rigtigheden af Anabaptisternes (Baptisternes) Paastand om **Nødvendigheden af** en **Nedsænkning**, men deels erklærer han paa andre Steder Nedsænkningen i Vandet for **unødvendig**, Bogstavtrældom o. s. v., deels føier han til strax bagefter paa det ovennævnte Sted: „kun at Kirken kjender et ganske andet Væsen, end Vandet, hvori Nedsænkningen skal skee, naar Daaben skal blive noget Andet, end en blot Vanddaab." I Sandhed, en bitter Ironie! især naar det betragtes fra Forf. Standpunct, eller Kirkens, forsaavidt som den stemmer overeens med ham; thi det var som om man vilde sige: Kirken behøver ikke at bruge Nedsænkning, i dette Tilfælde det eneste betegnende Symbol; thi eftersom den har Aanden i en saadan Overflødighed, at den nedsænker Individerne i den, Gud og Christus, saa behøver den saameget destomindre Vand. Da nu Forfatteren saaledes med nogle tomme og opskruede Phraser, som aandløst, kirkeligt Hovmod synes at have dicteret, har villet forsvare Kirkens Bestænkning, er han geraadet i Forvirring og Modsigelse med sig selv, idet han **først** lader den physiske og udvortes Nedsænkning i Vandet **betegne** den aandelige Ned-

Ap. Gj. I. 5 o. s. v.; thi at døbe staaer aabenbart i en figurlig Betydning paa disse Steder (at meddele Aanden rigeligen), og Udtrykket Nedsænken kan derfor ikke fastholdes.

b) Da Joh. den Døber (Math. 3, 11), har føiet til: „og Ild" (han skal døbe Eder med den hellige Aand og Ild), saa kan Nedsænken ikke passe paa denne Ilddaab, da Ilden ikke hører til det Slags Materier, hvorom der kan siges: at man nedsænker, eller nedsænkes deri.

c) Hvorledes skulde fremdeles ἐν forklares, hvor det staaer umiddelbart foran Christi Navn, hvor det altsaa siges: at En blev døbt „i Christi Navn," f. Ex. Ap. Gj. 10, 48? Det er nemlig aabenbart, at Navn ikke er det samme som Væsen; og dog er det let at indsee, at hvis man vil forsvare det Udtryk: „at døbe i En," saa kan dette kun skee ved at tænke paa Sammes inderste Væsen, det Aandelige og Dybeste i ham, men at „Navn" forekommer i denne Betydning, vil neppe kunne bevises; tvertimod har det først den blotte udvortes Betydning: Navn, dernæst betyder det ærefuldt Navn, Berømmelse, Autoritet, Magtfuldkommenhed o. s. v., og kan vel undertiden sættes istedetfor selve Personen, men dog saaledes, at dens Udvortes bestandig deri er fremherskende, ikke dens inderste og aandeligste Væsen, som det dog bliver nødvendigt at tage Hensyn til, hvis man vil prøve paa at forsvare den Talemaade: „at døbes i En."

d) Hvor skulde det kunne bringes i Overeensstemmelse hermed, naar de Christne siges „at døbes **til** Faderens,

---

sænkning i Guds Væsen o. s. v., og lægger Vægt paa den udvortes Nedsænkning som **Symbol**, der **har Sandhed i sig**, men **siden** giver Slip paa den, og i dens Sted adopterer **Bestænkning**, som nu skal være **Tegn paa** den aandelige **Nedsænkning!** — uden al Tvivl rigtigere Tegn paa den **aandelige Bestænkelse**, hvorved Ironiens Bitterhed betydeligt formildes.

Sønnens og den hellige Aands Navn" (Math. 28, 19), at døbes **til Christum** Ap. Gj. 19, 4., eller de Steder, hvor Partiklen ἐπι bruges, som betyder „ovenpaa," „paa" o. s. v., hvilke derfor næsten eenstemmigen af de grundigste Lærde forklares ved: at døbes paa de Vilkaar, og under den Betingelse, at man bekjender Jesus Christus som sin Herre og Frelser, f. Ex. Ap. Gj. 2, 38*), desuden om man ogsaa beholder Udtrykket „i Jesu Navn" isiæng, enten der staaer ἐν eller ἐπι i Grundterten — da det i og for sig er et smukt Udtryk — saa vil dog Enhver kunne indsee, at herved ikke betegnes nogen **Nedsænken** i dette Navn, men at det er det samme som: at optages iblandt Jesu Christi Tilhængere ved Daaben, paa Grund af og ved hans Autoritet og Magtfuldkommenhed som Guds Udsendte, og under Betingelsen af Sjælens Henvendelse til og Troen paa ham.

e) Er det, betragtet i og for sig selv, aldeles urimeligt og absurd, at Nedsænken kan finde Sted, undtagen enten af en materiel Ting i noget Materielt, eller af det Aandelige i noget Aandeligt; men forat den sidste Slags Nedsænken kan finde Sted, er det nødvendigt, at det Aandelige, der skal nedsænkes, **nedsænker sig selv**; der udfordres altsaa personlig Bevidsthed til den aandelige Nedsænkning; men denne Bevidsthed mangler aldeles hos det spæde Barn, og saameget mindre kan en saadan Nedsænken finde Sted hos det, da dertil just udfordres en høi Grad af religiøs Bevidsthed (Religiøsitet), og en ligesom personlig Omgang med Gud i længere Tid, hvorfor heller

*) Her staaer rigtignok i den danske Kirkes Oversættelse: „i Jesu Navn," men dette er en altfor fri og unøiagtig Oversættelse, og de fleste competente Dommere ville desuden være enige i, at en Oversættelse, der har saamange Svagheder og Feil, som den, ikke kan være nogen Autoritet eller Norm for Fortolkningen.

ikke nogen blot Kundskab eller Tænkning kan berettige til at bruge dette Udtryk. Det er derfor, vistnok med Rette, næsten udelukkende bleven brugt om dem, hvis Religiøsitet har udmærket sig ved Inderlighed, og disse kaldes baade i ældre og nyere Tider Mystikere.

Resultatet af alt dette maa da blive: at der ligesaalidt kan tales om Nedsænken i den hellige Aand, som i Gud og Christus. Men den forkastelige og fordærvelige Materialisme og magiske Anskuelse, som ligger heri, fremlyser endnu klarere af andre lignende Udtryk hos Forf., f. Ex.: „at nedsænkes i et virkeligt Livssamfund med Gud og Jesus **formedelst** den hellige Aand," „at nedsænkes i Aanden til Livssamfund med Fader og Søn o. s. v." Her kunde nemlig Ordet „Livssamfund" **enten** forstaaes om det indre, aandelige Livssamfund, som først hersker i Forholdet mellem Gud og Christus, og siden imellem Fader og Søn paa den ene Side, og de Christne paa den anden Side, tilveiebragt ved Sønnen; men om dette Samfund med det spæde Barn kan der ikke være Tale; thi Samfund, ovenikjøbet et aandeligt Samfund, kan kun existere hvor der er Frihed og Bevidsthed paa begge Sider. Selv om vi altsaa antog skjulte, os uforklarlige Naadevirkninger i Barnets Sjæl, saa kunne de dog ikke frembringe et Samfund mellem Barnet, Gud og Christus, men ville i det høieste kunne betragtes som forberedende et Saadant. **Eller** dette Livssamfund skal betegne Kirken, for hvilken Mening saa mange Steder hos Forf., samt hele hans Fremstilling og Anskuelse af Kirken, synes at tale; men saa havde det været mere ligefrem og mindre underkastet Misforstaaelse at bruge: Nedsænken i Kirken, dog — den høiærværdige Forf. har maaskee med Forsæt undgaaet, at bruge dette Udtryk, thi da der (S. 27) siges: „at det at døbes vil sige, at nedsænkes i Gud" — saa maatte deraf, i Forbindelse

med det ovenfor Udviklede, — hvor det at døbes, siges at være det Samme, som „at nedsænkes i Livssamfundet med Gud" o. s. v. — ligefrem sluttes: a) at Gud var eensbetydende med sit Livssamfund, og b) at — hvis dette Livssamfund skulde betegne Kirken — Gud var det samme som Kirken og Kirken det samme som Gud; saaat, naar En blev døbt af og indviet i Kirken, d. e. nedsænket i dette Guds Livssamfund, da var han just ved den samme Act nedsænket i Gud selv. Jeg kan nu ikke med Sikkerhed sige, hvilket af de ovenfor antydede Livssamfund den høiærværdige Forfatter har meent; men de kunne begge, hver paa sin Maade, naar de anvendes paa det spæde Barn, være omtrent lige gode. Endelig bemærkes: at Hans Høiærværdighed — sandsynligviis forat vise, at han ikke ganske forsmaaer de bibelske Udtryk, skjøndt han helst bruger egne Udtryk og Talemaader — S. 25 har sagt: at Aanden udgydes over alle dem, som døbes (d. e. nedsænkes) i Frelseren." Heraf see vi da, at idetmindste Aanden **ogsaa** kan komme **ovenfra**.

Professor Martensen bruger ikke, som Biskop Faber, Nedsænkningen i Treenigheden, eller i Samfundet med den, men han lader Guddommens Personer meddele sig ved Daaben, som det synes, indenfra. Hans Forsøg paa at forklare den Maade, hvorpaa Guddommens Personer komme i Forbindelse med den Døbte, og tage Bolig i ham, skal derfor rimeligviis være en genetisk Udviklingsmaade, og den synes saaledes ved første Diekast at være ganske anderledes tiltrækkende, end den faberske Nedsænkningslære, — ligesom den ogsaa, idetmindste hvad Formen angaaer, passer sig bedre for den systematiske, philosophisk-dannede Theolog — men igrunden er den i sin inderste Kjerne, ligesom den første, en aandløs Materialisme.

Denne speculative Professor — som idetmindste der,

hvor Talen er om at opstille en Mængde høittravende, men tomme Floskler og Phraser, hører til de store Mestere — udtrykker sig (S. 59) paa følgende Maade: „men ligesom Christus i Daaben giver sig heel og udeelt til Enhver, saaledes giver han ogsaa Aanden heel til Enhver. Den i Kirken fungerende Aand lever ikke blot i Heelheden som den pantheistiske Verdensaand, der er ligegyldig mod Individerne; men Kirkens Aand er just derved den hellig Aand, at den er den personbannende Aand, at den sætter sig i Forhold til det enkelte Individ som saadant, at den i sin Centralitet fungerer allevegne — ubique totus (allesteds heel)."

Disse faa Linier indeholde rigt Stof til flere Slags Betragtninger, f. Ex. hvorledes **Kirkens** Aand, altsaa den specifisk christelige i Modsætning til den ikkechristelige (hedenske), kan kaldes „pantheistisk Verdensaand;" da det ikke er let at indsee, hvorledes netop de Theologer, som skarpt pleie at udhæve **Kirkens** Aand objectivt betragtet, i Modsætning til den samme Aand, subjectivt betragtet (d. e. forsaavidt som den rører sig i og besiddes af de enkelte Individer i Kirken), kunne udtrykke sig saaledes; man skulde nemlig troe, at hvis Kirken, betragtet som en Heelhed, har en objectiv Aand, hvis Bestemmelse det er at gjøre sig gjældende i Kirkens enkelte Individer, — blive subjectiv — at denne Aand da ogsaa var hellig, betragtet i sin Objectivitet, d. e. inden den meddeles Subjecterne; thi det er ikke let at indsee, hvorledes den er i Stand til at helliggjøre de enkelte Individer, naar den først, „ved at sætte sig i Forhold til de enkelte Individer," og meddele sig til dem, bliver hellig. Denne Betragtningsmaade af „den i Kirken fungerende Aand, som den pantheistiske Verdens Aand," der er aldeles fremmed for Chri-

stendommen, tilhører sikkerlig Speculationen, og beroer, som det synes, derpaa, at man ikke tilbørlig skjelner imellem den Aand, som i Almindelighed viser sig virkende i de forskjellige Arter af Verdenslivet, forsaavidt som disse ere at henføre til det aandelige Gebet — og den **hellige Aand**, som deri viser sig specifisk forskjellig fra den almindelige Verdens Aand, at den, ved Indflydelsen af den sande Religion, renser og helliger Mennesket, og **forener det med Gud.**

Men en videre Undersøgelse heraf hører ikke til dette Sted, og jeg vil derfor kun holde mig til Begyndelsen og Enden af det citerede Stykke, nemlig den Mening: „at **Christus ved Daaben giver sig selv og Aanden heel og udeelt til Enhver,"** og „**at Aanden fungerer allesteds heel"** (d. e. saavel i de enkelte Individer som i Kirken betragtet som Heelhed).

Denne Paastand maa strax forekomme den ligefremme og naturlige christelige Forstand at være noget aldeles Urimeligt, og vi ville faae at see, at den ligesaalidt har Grund i Skrift eller Christendom, som i den sunde Fornuft.

Som Noget, der ikke strider imod Aandens Væsen og Virkninger, indrømmes: at Aanden, den samme Aand, saavel i sit Væsen som Virkninger, **partielt** kan være tilstede og virke i forskjellige Personer; men forat kunne tænke sig, at den samme Aand **heel og udeelt** kan meddeles og fungere i flere enkelte Personer, vilde man nødes til at antage: a) at der hos de forskjellige Personer fandtes de samme Betingelser for Aandens Tilstedeværelse og Virkninger (de samme Evner og Anlæg), og b) at disse Betingelser vare af den Beskaffenhed, at de kunde garantere Muligheden af **alle** Aandens Virkninger i Mennesket — thi hvor ikke alle Aandens Virkninger i **deres Heelhed** ere tilstede, der kan ikke være Tale

om, at Aanden i sit Væsen **heel og udeelt fungerer**, med mindre man vil antage, at Aanden kan fungere i Mennesket uden at virke i det! Disse Betingelser kunne ikke findes hos noget enkelt Menneske; thi

1) forudsætter det, at der, hos ethvert Menneske **især**, maatte findes en saa **alsidig** Modtagelighed for Aandens Virkninger i deres hele Mangfoldighed, at deraf kunde fremgaae en alsidig udviklet aandelig Personlighed. Uagtet det nu ikke kan nægtes, at der i Menneskets aandelige Natur ligger en vis Mulighed til alsidig aandelig Uddannelse, saa viser dog Erfaring, at intet Menneske har opnaaet en alsidig aandelig Fuldkommenhed, og dette ligger i de mange Indskrænkninger, hvoraf Mennesket i sin jordiske Tilværelse er omgivet; men saaledes er det aabenbart: at den hele og udeelte Aand ikke er givet eller har fungeret i noget Menneske, med Undtagelse af det eneste fuldkomne Menneske, der var i Besiddelse af Guddommens Fylde, og dog gjælder dette nærmest den hele og udeelte **hellige Aand**, thi til at antage, at Christus var i Besiddelsen af Alt, hvad der hører til Aanden i den universelle, altomfattende Forstand, er der ingen tilstrækkelig Grund, og dette var ikke nødvendigt for ham, forat kunne være Stifteren af den fuldkomne **Religion** og Menneskenes Frelser.

2) Men endnu mere grundløs viser denne Paastand sig, naar man betænker, at til denne Meddelelse og Fungeren af den hele og udeelte Christus, den hele og udeelte Aand i Mennesket, ikke skal behøves nogen uddannet aandelig Personlighed, men at selv det spæde Barn skal være modtageligt derfor. Det spæde Barn er enten slet ikke eller kun lidet modtageligt for de aandelige Virkninger, og saameget mindre kan man antage, at Aanden heel og udeelt meddeles det og fungerer i det. Naar man

ikkedestomindre lærer dette, saa er det let at indsee, at slige Lærdomme ere kun lidet skikkede til at udbrede værdige Forestillinger om Guds Aand og dens Virkninger i Mennesket.

3) Naar man fremdeles holder sig til den ovenfor udtalte Mening, at Aandens Meddelelse og Virkninger i Mennesket beroer paa visse Betingelser, saaledes, at den ikke med Vold og Magt paa en maskinmæssig Maade indgydes Menneskene — hvilket hine Theologer synes at antage, naar man skal slutte fra deres Daabslære — saa maa man, selv hos de til en vis Grad uddannede aandelige Personligheder, antage en **Gradforskjel** i Aandens Meddelelse, saaledes, at den, der har en større Modtagelighed for, og stærkere Attraa efter det Aandelige, meddeles Mere af Aanden, end den, som i en ringere Grad er i Besiddelse af hine Betingelser for Aandens Meddelelse. I modsat Fald vilde man aabenbart enten komme til den Absurditet, at alle Mennesker vare lige aandelige, havde ligemeget af Aanden, hvilket ligefrem synes at ligge i den martensenske Paastand, eller man maatte antage, at uagtet Aanden heel og udeelt meddeles og fungerer i Enhver, var dog de enkelte Personers Aandelighed meget forskjellig, saaledes at Nogle vare meget, Andre lidet aandelige, endelig Andre aldeles ikke aandelige; dog — jeg tør ikke med Sikkerhed sige, om det Sidste antages af Professor Martensen, da jeg ikke noiagtigen kan bestemme, hvad der hører til at være aandelig i speculativ Betydning, og ialtfald indseer, at det vilde være en skurrende Modsigelse, naar man antog: at de samme Personer, hvilke Christus har givet sig selv og Aanden heel og udeelt ved Daaben — ikke vare aandelige; men saameget er dog vist, at alle Tiders Erfaring har bekræftet, at der iblandt de Døbte, der ifølge Martensen have modtaget Christus og Aanden heel og udeelt, altid vare mange, som ikke vare

aandelige (aandeligsindede), ligesom ogsaa Paulus bebreider Corinthierne, at de ikke vare aandelige, men kjødelige 1 Cor. 3, 1, 4 o. fl. St., og dog vare de døbte.

4) Fremdeles modstrider dette den urokkelige logiske Sætning: at det Hele altid er større og fuldkomnere end Sammes enkelte Dele; thi naar den samme Aand, som heel og udeelt fungerer i Menigheden, betragtet som en af Mangfoldighed bestaaende Heelhed, **ogsaa** meddeles og fungerer i Menighedens **enkelte Individer heel og udeelt**, saa følger deraf, at selv den ringeste Deel af Menigheden (f. Ex. det nydøbte Barn) i aandelig Henseende er ligesaa fuldkommen og fyldig, som den hele Menighed; de enkelte Individer, hvoraf Menigheden bestaaer, maatte da blive at ansee som en tautologisk Gjentagelse af hinanden, saasom de alle, hver for sig, havde faaet den hele og udeelte Aand, og det christelige Samfund vilde saaledes ikke, ved at bestaae af flere Individer, vinde en større Fuldkommenhed, end den, som var mulig hos de enkelte Individer. Fremdeles vilde denne Meddelelse af den hele og udeelte Aand forudsætte enten lige Evner og Anlæg hos alle (see ovenfor), eller at Aandens Meddelelse og saakaldte Fungeren i Mennesket ikke var afhængig deraf, og overhoved ikke afhængig af nogensomhelst Betingelse fra Menneskets Side, undtagen den, at være Menneske, og blive døbt. Men alle disse Consequentser og meget Mere, som ligefrem udledes af hiin i sin inderste Grund falske og urimelige Sætning, ere, den ene med den anden, lutter Absurditeter.

5) Ligesom dette absolut modstrider den sunde Menneskefornuft, saaledes modstrider det ogsaa den Maade, hvorpaa den hellige Aand i det N. T. siges at udfolde og gestalte sig i Menigheden. Denne **organiske** Udvikling — thi her er den virkelig organisk, og

ikke som hos de speculative Theologer, navnlig Prof. Martensen, et Monstrum fuldt af Forvirring og Modsigelser — fremstilles kun af Paulus. Hovedstedet er 1 Cor. 12 Cap. (smlgn. Rom. 12, 4. flg.). Naar man nu betragter dette Sted, ja endogsaa blot læser det igjennem, uden at give en videre Forklaring af Enkelthederne, saa kommer man derved ligefrem til et Resultat, der aldeles er modsat den martensenske Paastand; thi Apostelen siger jo med tydelige og klare Ord, der ikke kunne misforstaaes: at Aandens Gaver ere forskjellige, at een meddeles Denne, en anden Hiin. Men nu ere Aandens Gaver Aabenbaringer af selve Aanden, dens Væsen. Da nu intet enkelt Medlem af Menigheden har faaet alle Aandens Gaver, — ikke engang alle dem, som Apostelen opregner, endsige alle de Gaver, som kunde henføres til Aanden — men kun sin Skjærv, sin **Andeel i Aanden**, saa har **intet Individ faaet Aanden heel og udeelt**, som det hedder; thi i den af Apostelen omtalte Meddelelse af Aanden, ligger kun: at alle, som have faaet een eller flere af Aandens Gaver, ere blevne **deelagtige i Aanden**, de have, om man saa vil, modtaget den hellige Aand, eller rettere: af den hellige Aand; men at de have faaet Aanden heel og udeelt, har aldrig været eller kunnet være Apostelens Mening, og hele hans Udvikling af Aandens og de aandelige Gavers Meddelelse giver ikke Anledning til den fjerneste Tanke derom; tvertimod bekræftes den nærmest theoretiske Deel af hans Udvikling, som indeholdes i 1 Cor. 12, 4—11, ved den fra V. 12 paafølgende praktiske, hvori Apostelen viser, at Aandens forskjellige Gaver, tildeelte de forskjellige Medlemmer af Menigheden, skulle understøtte og fuldkommengjøre hinanden, da de, hver for sig, ikke kunne udgjøre noget Fuldkomment eller Heelt, men maae indbyrdes forbindes og forenes, forat kunne tilveiebringe det Fuldkomne, Heelheden. Han oplyser dette med

Billedet af et Legeme, der bestaaer af flere Lemmer, og netop i Modsætning til de enkelte Lemmer, udgjør en Heelhed (Legemet); imedens de enkelte Lemmer ikke kunne paastaae, at det samme gjælder om dem. Saaledes, meuer han, har hverken Haand eller Fod Ret til at ansee sig for Legemet, men vel for en vigtig Deel af Legemet, som det ikke kan undvære uden Skade for sin Heelhed.

Naar man altsaa paa den ene Side betragter **Menigheden** som en **Eenhed** og **Heelhed** — og det netop en **aandelig**, thi om en legemlig Heelhed kan der ikke være Tale — i hvilken Eenhed, bestaaende af Mangfoldighed, den ene Aand i sin Mangfoldighed boer; men paa den anden Side paastaaer: at „**Aanden heel og udeelt, meddeles og fungerer i hvert enkelt Individ, selv det spæde Barn**" — saa indeholdes heri en saa skjærende Modsigelse, Noget saa urimeligt, saa forvirret, absurd, al sund christelig Forstand, og overhoved al fornuftig Tænkning modstridende, at det er høist utroligt, at et fornuftigt tænkende Væsen, en tænkende Christen, og ovenikjøbet en høilærd Theolog dannet i Philosophiens Skole kan fremføre Sligt. Jeg for min Deel kan ikke sige, hvilket var størst, enten min Forbauselse over en saadan Tankeforvirring, eller en Følelse blandet af Foragt og Medlidenhed over den menneskelige Tænknings frygtelige Forvildelser, eller endelig den Harme jeg følte i mit Inderste over en saa falsk og fordærvelig Mening*).

---

*) En nøiere Efterforsken af Aarsagerne til den falske og fordærvelige Tænke-Methode, som ligger til Grund for slige Forvirringer, som de ovenfor anførte, og overhoved gaaer igjennem den moderne, **saakaldte** speculative Theologie, vilde paa dette Sted føre for langt bort fra den egentlige Hovedgjenstand. Kun saameget vil jeg her udtale som min Overbeviisning: at Hoved-Aarsagen hertil er: **An-**

De øvrige Variationer paa det samme Thema, f. Ex. den: „at Christusbarnet har ukjendt forbundet sig med Naturbarnet, og at ethvert Barn gjennem Daaben bliver en Christophoros, en Christusbærer, uden selv at vide af det" o. s. v., trænge ikke til nogen Gjendrivelse. Denne Lære om hvorledes Christus giver sig, eller gaaer over i Barnet ved Daaben, er desuden omtalt i det Foregaaende, og beviist at være, deels en **materialistisk**, deels en **til Selvforgudelse, men fra den sande Religion** forende Anskuelse (see S. 231—35, 280—82 og fl. Steder).

Derimod er der endnu et Sted, som jeg føler mig opfordret til at omtale, deels fordi det staaer i Prof. Martensens Skrift: „den christelige Daab," deels fordi det er saa kort og utydeligt, og endelig fordi det berører en Lære, som udgjør Grundlaget for den speculative Dogmatik, og saaledes, ved nøiere at udvikles, vil give enhver tænkende Christen idetmindste noget Begreb om den Grundvold, hvorpaa den speculative Dogmatik staaer, som læres hertillands. Dette Sted findes S. 33. I det Foregaaende taler Forf. om „den Receptivitet, som forudsættes Daaben" og skal findes hos Barnet o. s. v., og nu siger han: „Thi ligesom denne Verdens Drift rører sig i Barnet fra Fodselen af, saaledes rører ogsaa Driften til Guds Rige sig i det barnlige Livs Naturgrund; og som den menneskelige Natur i Barnet er **bortvendt fra Gud** og **henvendt mod Verden**, saaledes indeholder den ogsaa **Creaturets dunkle Længsel efter Chri-**

vendelsen af en, med megen Kløgt og Spidsfindighed udtænkt, men **i sit inderste Væsen falsk, af sund og naturlig Tænkning undergravende og forvirrende Dialektik,** hvilket jeg ved en anden Leilighed skal søge at oplyse og godtgjøre.

stum." Dette Sted vil Ingen kunne forstaae, naar han blot af „den christelige Daab" kjender den martensenske Theologie, det maa derfor oplyses af hans Dogmatik, og navnlig af Læren om Treenigheden. Det meest paafaldende for Enhver, der tænker noiere over dette Sted, maa være: a) hvorledes Barnet kan være **bortvendt fra Gud** paa samme Tid, som det har **Længsel efter Christum**; b) hvorledes de to Sætninger: at **være henvendt mod Verden** og: at **have Længsel efter Christum**, kunne sideordnes, og staae som tvende hinanden forklarende Sætninger og c) hvorledes **Driften til Guds Rige** kan røre sig i det barnlige Livs Naturgrund paa samme Tid, som det er **bortvendt fra Gud**; thi Enhver vil, ifølge Christendommens Lære, tvertimod ganske naturlig antage: at det Individ, som har Længsel efter Christum — har altsaa en Retning til ham, er henvendt til ham — maa **netop derved** ogsaa være henvendt til — ikke bortvendt fra — Gud, da Frelseren selv siger: at han og Faderen ere eet (Joh. 10, 30); han vil fremdeles antage: at den, der er henvendt mod Verden, kan, som saadan, **ikke** have Længsel efter Christum eller være henvendt mod ham, da Christus selv og hans Apostle tydelig nok have erklæret, at Verden stod i Modsætning til Christus, var ham fjendsk, vilde ikke modtage ham, anerkjende ham o. s. v.; og endelig vil man ogsaa finde det ganske naturligt, at den, der bærer i sig Driften til Guds Rige, derved ogsaa bærer i sig Driften til Gud; da Gud ikke kan være at søge i en Retning, der er modsat hans Rige, eller selv staae i Modsætning dertil. Dog Prof. Martensen antager alt det Modsatte, og den bedste Oplysning om eller Opløsning af disse hans Anskuelser er at finde i hans Treenighedslære, hvoraf jeg derfor i al Korthed vil fremsætte nogle af de vigtigste

Momenter, saaledes som de findes fremstillede i hans Forelæsninger over den speculative Dogmatik fra 1838—39*).

Foreløbig bemærkes: at Læren om Guds Væsen og Tilværelse, som gaaer foran Treenighedslæren, indledes med Paastanden om Guds Begribelighed**). Dette gjenta-

*) At jeg benytter de første Forelæsninger, han holdt over Dogmatiken, kommer deraf, at jeg selv har hørt og skrevet dem, og at jeg saaledes, da jeg desuden har flere paalidelige Afskrifter af de samme Forelæsninger ved Haanden til Sammenligning, er vis paa, at jeg ikke refererer andet, end hvad han har sagt, saameget mere, som det, der anføres her, kun er taget af de dicterede §§er, og ikke af Udviklingen, som Tilhørerne ikke kunne skrive ordret efter Docenten. Skulde Forf. i det Væsentlige have forandret sin Treenighedslære ved de senere Forelæsninger, paa sin Maade som Læren om Troens Forhold til Daaben (see S. 230 Anm.), saa vil vel denne Forandring komme til almindelig Kundskab. Det citerede Sted af hans sidste Skrift giver forresten ikke Anledning til at antage dette.

) I de Forelæsninger som Prof. Martensen for nærværende Tid holder over Dogmatiken, skal han have modificeret denne Paastand betydeligt. Dette anfører jeg ikke forat paapege en Modsigelse, men tvertimod fordi jeg glæder mig over ethvert nok saa ringe Beviis paa, at man erkjender sin egen, og overhoved den menneskelige Ufuldkommenhed og Indskrænkning, og vender tilbage fra den hovmodige, daarlige Indbildskhed, som den eensidig fastholdte Tanke om den menneskelige Tanken og Viden, altfor ofte nærer hos Mennesket, til den sundere med Christendommen overeensstemmende Tænkemaade, som viser sig deri, „at man ikke tænker høiere om sig selv, end det sig bør, men tænker om sig efter som Gud tildeelte Enhver **Troens Gave" (Rom. 12, 3). Ethvert Spor af en Tilbagevenden fra den altfor stærkt fremtrædende aandelige Arrogance, hvormed Prof. Martensen fremtraadte i de første Aar af sin Lærevirksomhed, der gav sig Mine af at kunne deducere og explicere al guddommelig og menneskelig Viden paa det religiøs-theologiske Gebet (see strax nedenfor) — tjener saaledes til at lindre den smertelige Følelse, der er fremkaldt ved Betragtningen af, hvorledes hiin Hovmodets Aand, forenet med den ynkvær-

ges i den 1ste § om Treenighedslæren (§ 37) paa følgende Maade: „Speculationen, der vil erkjende denne Lære (Treenighedslæren) ei blot i dens bibelske og kirkelige, men **evige Gyldighed**, maa sætte sig **den Opgave**, at **erkjende** den guddommelige **Selvbevidsthed** og Aabenbaring i dens **immanente Genesis**, dens **evige Fødsel** eller **theogoniske Proces**" — altsaa erkjende, hvorledes Guds **egen** Bevidsthed er opstaaet, har existeret og udviklet sig **i Gud selv!** — „denne Betragtning bevæger sig dialectisk baade ad intra (indadtil) og ad extra (udadtil), og afslutter sig først i den absolute Identitet af begge Sider". Heraf sees da, at Prof. Martensen i Aaret 1839 har sat sig det Formaal, at erkjende Guds egen Bevidstheds Fødsel og Udvikling, ikke blot forsaavidt den for en Deel kan kjendes af Guds Gjerninger (Skabningen) og Guds øvrige Aabenbaringer **(udadtil)**, men ogsaa forsaavidt som den bevæger sig **indadtil**, er foregaaet i Gud selv, og at han virkelig har antaget, at ogsaa denne Side af Guds Væsen og Virksomhed **kan** erkjendes ved den indskrænkede menneskelige Erkjendelse!

Udviklingen af selve Treenighedslæren begynder han nu saaledes i § 38: „I det Gud i sin Selvaabenbaring evigt søger og finder sig selv, er det væsentligt og nødvendigt for ham, at udtræde i en tredobbelt Existentsform, der **hver for sig indeholder det hele guddommelige Subject** og **den hele guddommelige Substants**" — hvori er dette forskjelligt fra de Kjætteres Lære om Treenigheden,

---

digste Aandløshed og **indvortes Tomhed**, i den sidste Tid har udbredt sig iblandt den herværende studerende Ungdom, og hvorledes dette tildeels allerede har forvoldt, tildeels i Fremtiden maaskee endnu mere vil forvolde den sande Christendom hertillands en uberegnelig Skade.

som paa flere Steder i Kirken opstode i det 3die Aarhundrede, og kaldes Patripassianer? — „I sin umiddelbare Identitet med sit substantielle Væsen, og som den, der endnu ikke har adskilt sig Selv fra sit substantielle Indhold" — Gud **kan** altsaa **adskille sig Selv fra sit evige** oprindelige substantielle **Indhold!** — „er det guddommelige Jeg den potentielle Viden og Villie, der, idet den søger sig selv og oplader sig til sin Aabenbaring, forestilles som **Faderen**" — see! dette er altsaa Forf. Begreb om Gud som **Fader:** han begynder selv sin Aabenbaring ved at adskille sig selv fra sit substantielle Indhold (producere Sonnen), men han kommer ikke engang saavidt, at han, som Fader, skaber Verden, men han skaber den middelbart, d. e. ved Sønnen, eller som Søn. Endnu mindre synes den følgende Virksomhed i Verden, navnlig den christelige, at udgaae fra ham, betragtet som Fader, thi netop Sønnen **som Søn** „bærer Verden i sig," og har med den at gjøre, som vi strax skulle see. „Som det i sig selv reflecterede og uendeligt subjectiverede Jeg, der adskiller sig selv fra det objectiverede System af det concrete Indhold, som fra **det Negative** (d. e. Verden), **hvormed det veed sig identisk,** forestilles Gud som **Sønnen,** som Faderens evige λογος (Ord), der er det Samme explicite (udfoldet), som Faderen er implicite (uudfoldet)." — Faderen, som Fader, kan altsaa ikke existere i den udviklede Tilstand, han er kun den uudviklede, i sig selv indesluttede Gud, men Sønnen den udviklede Gud, der saaledes udfolder baade det guddommelige Væsen og den guddommelige Virksomhed, skaber Verden o. s. v. **Om** der nu saaledes, ved Siden af den virksomme Søn, existerer en uvirksom, i sig selv indesluttet Fader (smlgn. Begyndelsen af § 39: „den guddommelige Selvbevidsthed har fuldbyrdet sin

Proces, Gud har adskilt sig fra sig selv og er vendt tilbage til Identiteten"), **eller** han slet ikke existerer, men er gaaet over i Sonnen, — er ikke ganske klart af dette martensenske, af lutter hoittravende, bombastisk-philosophiske Udtryk sammensatte speculative Væv; imidlertid synes det Sidste, at hans Existence aldeles er gaaet over i Sonnen, at være Meningen, hvilket bevises ved de ovenfor citerede Ord: „tredobbelt Existentsform, der hver for sig indeholder det hele guddommelige Subject, og den hele guddommelige Substants," hvis der ellers i disse Ord er en fornuftig Mening. „Som det Objectivitetens Umiddelbarhed ophævende, Identiteten actualiserende, Mangfoldigheden i Eenheden tilbageførende Jeg, er Gud bestemt som **Aanden**, der resulterer eller udgaaer fra Faderen og Sønnen. Det er altsaa det samme Subject, den samme Substants, der manifesteres i disse Former, **men i den evige Eenhed bestaaer den evige Forskjel"** — ja, vi vide meget godt, at efter denne Dialectik bestaaer og existerer Alt i og ved sin Modsætning, og at Forskjellen, som Følge deraf, maa bestaae i Eenheden, og Eenheden i Forskjellen. I § 39 siges der fremdeles: „Sønnens reale Forskjel fra Faderen medieres derved, at den i **Sonnen indeholdte Negation** eller **Endelighed** realiseres i en creaturlig Verden, der er et Liv udenfor Gud (negativum dei, non deus d. e. Guds Negation eller Negative, Ikke-Gud), da Sonnen veed Verden som sit **Negative**, som sit alterum (Andet) **er han** eo ipso (just derved) **identisk dermed** o. s. v." See! her have vi Opløsningen paa det ovenanførte dunkle Sted i „den christelige Daab" S. 33. Barnet er nemlig bortvendt fra Gud paa samme Tid, som det er henvendt mod Verden, og har Længsel efter Christum, af den Grund: at **Christus, Sønnen, er identisk med Verden, sit Negative,** hvil-

ket ogsaa sees af de ovenfor (S. 338) citerede Ord af § 38. „Som ... det Negative hvormed det veed sig identisk, forestilles Gud **som Sønnen.**" Sønnen har altsaa, som det synes, efterat han er produceret af Faderen, eller „logisk medieret" som det hedder, adskilt sig aldeles fra ham, flyttet sin Leir i en Faderen saa aldeles modsat Retning, at Barnet kan være bortvendt fra Gud paa samme Tid, som det er henvendt mod Verden, som „**er identisk med Sønnen.**" Her synes vi nu rigtignok nødte til at antage, at Fader og Søn existere samtidig **ved Siden af hinanden**, da det, at være bortvendt fra og henvendt mod nødvendig forudsætter, at den eller det, hvorfra Noget er bortvendt, og hvorimod Noget er henvendt, existerer, og dette fører saaledes til et Resultat modsat det ovenfor udtalte, der ligefrem udledes af andre Steder; men dette hører sig til, at Faderen paa eengang har og ikke har en Existence, der er Sønnen sideordnet; at han paa engang er forskjellig og ikke forskjellig fra Sønnen, thi paa denne Maade udvikles ved den hertillands for Tiden brugelige speculative Dialektik, saavel andre christelige Troeslærdomme, som navnlig Læren om Personernes gjensidige Forhold i den guddómmelige Treenighed, og jeg skal heller ikke nægte, at Speculationen har et fortrinligt Grundlag for denne Speculationsmethode i den kirkelige Treenighedslære, naar den først har sat sig den Opgave, „at erkjende den guddommelige Selvbevidsthed i dens immanente Genesis, dens evige Fødsel eller theogoniske Proces." Saaledes have vi da seet, hvorledes de to Sætninger: at Barnet, paa somme Tid, er bortvendt fra Gud og henvendt mod Verden, og at det saaledes har Længsel efter Christum — ere at forstaae. Den tredie Sætning: at det har Driften til Guds Rige, men er bortvendt fra Gud, staaer i nøie Forbindelse dermed;

ved Guds Rige skal her nemlig ikke forstaaes Faderens Rige, men Sønnens Rige; thi **tildeels** er Faderens Rige, som det synes, forlængst traadt i Baggrunden; da Sønnen har succederet Faderen, og er fremtraadt paa Scenen i „Existentsformen" Nr. 2. af „det guddommelige Subject og den guddommelige Substants" imedens „Gud (Faderen) har adskilt sig fra sig selv, og er vendt tilbage til Identiteten;" **tildeels** ere de Spor, som der endnu maatte forefindes af Faderens Rige, ikke at referere til Christendommen, allermindst til Daabs-Virksomheden. Derfor har jo ogsaa Barnet, — som er henvendt mod Verden, har Længsel efter Christum og følgelig Længsel efter at døbes, — **Driften til Guds** (det er: **Sønnens**) **Rige** paa samme Tid, som det er — **bortvendt** fra Gud (Fader)*).

*) De speculative Theologer og enkelte andre, – navnlig saadanne, som uagtet de selv ikke ere speculative, dog ville synes at være det, eller idetmindste ikke ville synes at staae i Modsætning til Speculationen, og saaledes have optaget enkelte af dens Inddelinger eller Synsmaader — bruge Tredelingen: Faderens Rige, Sønnens Rige og Aandens Rige, og inddele derefter den christelige Dogmatik: i Læren om Gud (Fader), Læren om Sønnen (Christus), og Læren om Aanden (Theologie, Christologie og Pneumatologie), istedetfor at man før har inddeelt Dogmatiken: i Læren om Gud, Læren om Mennesket, og Læren om Christus og Frelsen ved ham (Theologie, Anthropologie og Sotereologie) eller paa andre Maader. Den første Tredeling er ikke grundet paa Skriften og kan ikke forsvares ved den. I den tales der intetsteds, saavidt mig bekjendt, om Aandens Rige; og skulde denne Benævnelse endogsaa forekomme, saa kan derved ikke betegnes noget Andet, end just det Samme, som Guds Rige, da Gud Fader er **Aand**, virker som saadan i Menneskene, og skal som saadan tilbedes af dem i Aand og Sandhed (Joh. 4, 24). Udtrykket Sønnens eller Christi Rige er vel skriftmæssigt, men **deels** er Benævnelsen Christi Rige **meget sjeldnere** end Guds Rige, **deels** er det aabenbart, at Christi Rige ikke paa nogensomhelst

Jeg vil endnu kun tilføie nogle Ord af den paafølgende § 40., der handler om Skabelsen, deels fordi den staaer i en nøie Forbindelse med Treenighedslæren, deels forat vise, hvorledes Speculationen løser de svære Knuder paa Theologiens Gebet. Først siges der: „at Verden er

Maade er forskjelligt fra Guds Rige, enten der tages Hensyn til dets Væsen, Virkninger eller Omfang; men Guds Rige kaldes Christi Rige forsaavidt, som Guds Rige paa Jorden ved Christus har faaet en ny Skikkelse og forsaavidt som Christus for en Tid fremtraadte paa en synlig Maade i Guds Navn og med Guds Kraft og Myndighed for, ved nye aandelige Kræfter at give dette Guds Rige en ny og forbedret Skikkelse. Man indvende ikke: at de tre Riger følge ligefrem af Guddommens tre Personer; thi selv om Treenighedslæren bliver staaende i den Form, hvori den er antaget af Kirken, følger Læren om de tre Riger ingenlunde deraf, men de tre Personer i Guddommen maae tvertimod kun antages at virke paa tre forskjellige Maader i **det samme** Guds (Faderens) Rige. Dette synes endogsaa consequent at maatte udledes af den martensenske „tredobbelte Existentsform, hvori Gud udtræder;" thi heraf kan ligefrem sluttes til en tredobbelt Virkemaade i det **samme Rige**, men ingenlunde til tre Riger. Endelig kan det med Sikkerhed paastaaes, at denne Inddelingsmaade, hvorved **det** adskilles, som ikke bør adskilles, meget mere **forvirrer** end opklarer **de christelige Begreber**, forvolder meget mere Skade end Gavn, og at Brugen og Vibeholdelsen deraf **navnlig er til Skade for det sande Gudsbegreb**, enten saa Gud betragtes i sit Væsen, eller i sine Virkninger og Forhold til Verden. Saaledes henfører man f. Ex. Verdens Skabelse til Faderens Rige, formodentlig for at bevare i det mindste en **tilsyneladende** Overeensstemmelse med Kirkelæren, imedens det dog udtrykkelig siges: at „Verden er skabt **ved Sønnen**", eller af Gud **som Søn**, „i Existents**formen**" **Søn**; hvoraf ligefrem følger, at Verdens Skabelse burde henføres under Sønnens Rige. Og mange flere Confusioner i Læren om Synd, Naade, Forsoning, Forløsning o. s. v., foraarsages ved den ovenanførte Inddeling.

skabt i og ved Sønnen," hvilket allerede er antydet i det Foregaaende — og dernæst følger, aldeles consequent af det Foregaaende: „denne Lære involverer den anden, at Verden er **skabt af Intet**, eller af den i Sønnen indeholdte Negation*).

Saaledes er da denne vanskelige Opgave løst, denne før ubegribelige Lære om Verdens Skabelse af Intet begreben og oplyst af den moderne Speculation! Dette maa da idetmindste kunne give et Begreb om, hvorledes de speculative Theologers Opløsning af de vanskeligere theologiske Læresætninger er beskaffen. Jeg antager forresten, at kun de Speculative, kun Saadanne, som anvende alle deres Kræfter og Konster paa at udruge saadanne Begreber og Ideer, som kun ere tomme og bedrageriske Hjernespind, — kunne tilfredsstilles ved slige Udviklinger, der bære deres egen Usselhed til Skue for Enhver, der over dem anstiller en sund og uhildet Betragtning. Naar der saaledes siges: „at Sonnens reale Forskjel fra Faderen medieres derved, at den i Sønnen indeholdte Negation eller Endelighed realiseres i en creaturlig Verden" saa spørges: hvorfra har Sonnen denne Endelighed, dersom den ikke allerede var i Faderen, da dog endnu kun Faderen eksisterede, og den **af hans Væsen** avlede Søn? eller — hvis man mener, at Endeligheden ogsaa var i Faderen, saaat Sønnens reale Forskjel fra Faderen ikke bestaaer deri, at Endeligheden først existerede i Sønnen, men deri, at han først **realiserede** den i en creaturlig Verden — saa spørges: hvorfor kunde ikke Faderen ligesaagodt selv realisere denne Endelighed i en creaturlig Verden, hvis den allerede existe-

*) I det nyere philosophiske Sprog ere nemlig de Ord: Negationen, det Negative og Intet for det meste eensbetydende; saaledes kaldes en Tings Negation undertiden Tingens Intet, undertiden dens Andet o. s. v.

rede i ham? Fremdeles: hvis Negationen eller Endeligheden existerede i Gud, — hvilket man, som det eneste Consequente, er nødt til at tænke sig, hvis hele denne Tankeproces ikke skal opløse sig i lutter atomistiske Modsigelser — hvorledes kan saa denne Endelighed, der først existerede i Gud og siden i Sønnen, sættes i Modsætning til Gud og hans Væsen, da den dog aabenbart fra først af havde sin Oprindelse fra Guds eget Væsen? Det vil tvertimod, — uagtet der rigtignok siges at denne „i Sønnen indeholdte Negation eller Endelighed" er „det, som ikke er Gud, hvis Væsen er forskjelligt fra hans eget" o.s.v. — ifølge dette være ligefrem, at ansee Verden, hele Endeligheden, som Væsen af Guds Væsen, og det gjør her intet til Sagen, at Faderens Væsen først meddeles eller gaaer over i Sønnen, og siden i og ved Sønnen bliver til en creaturlig Verden, thi det er ligefuldt Faderens Væsen, da Sønnens Væsen er Faderens Væsen. Dog — hvis man forfølger denne Lære i alle dens Retninger og Consequenser, vil der seent blive Ende paa Spørgsmaal og Modsigelser; thi den bærer i sit Inderste Modsigelsernes frugtbare Spire. Men det er ikke min Hensigt heri at gaae videre paa dette Sted, og jeg havde kun foresat mig, af samme Forfatters dogmatiske System, at give Oplysning om ovenanførte Sted, hvortil en kort Udsigt over hans Treenighedslære var nødvendig, da han paa hiint Sted havde antydet Barnet Forhold til Fader og Søn, som forskjelligt og modsat.

Da nu Speculationen saaledes paa den ene Side bygger hele den christelige Dogmatik paa Treenighedslæren, som man mener at kunne forstaae, og udvikle begrebsmæssig, men denne Udvikling paa den anden Side er fuld af de haandgribeligste Modsigelser og Urimeligheder, og navnlig med Hensyn til det Begreb, den giver om Gud Fader, er aldeles uværdig, falsk og forkastelig — saa vil det let kunne

indsees, hvilken uhyre Forvirring i hele den speculative Theologie dette maa foraarsage. I Virkeligheden viser dette sig ogsaa næsten i alle de enkelte Troeslærdomme. Exempelviis vil jeg kun antyde, hvorledes dette viser sig i Nadverlæren, da netop den samme Forestilling om Christus som et pantheistisk Verdens Uhyre, som i det Foregaaende er antydet, ligger til Grund for den. Verden er — som ovenfor sagt — „skabt af den i Sønnen indeholdte Negation eller Endelighed," „Sønnen bærer Verden i sig" og Sønnen og Verden ere saaledes uadskillelige; heraf Christi Allestedsnærværelse, hvori indbefattes Allestedsnærværelsen af hans Substants eller Legeme, hvordan det end betragtes. Vil man nu slutte consequent, saa følger heraf ligefrem: at **Christus i Grunden er Alt**, da han jo bærer Verden i sig, og den fra først af er skabt af hans Væsen, og deraf vilde igjen følge: at enhver Føde o. s. v. igrunden ligesaavel er Christi Legeme, som Nadverens Elementer. Denne Consequence kan ikke nægtes. Det eneste man endnu kan svare, er dette: at kun de Elementer, som meddeles de Communicerende, consecreres, og blive saaledes i en udmærket Forstand, Christi Legeme og Blod. Men Enhver vil dog indsee, hvor aldeles utilstrækkeligt dette er til derved at forsvare denne Nadvertheorie.

Jeg vil endnu kun bemærke: at hiin Allestedsnærværelses-Lære er udtalt og stadfæstet af Concordieformlen omtrent 30 Aar efter Luthers Død, og heri har den holdt sig til Luthers private Skrifter. I den lutherske Kirkes tidligere, og mere ægte Symboler, findes der intet Spor af denne Lære, hvilket visinok for en stor Deel maa antages at skyldes den moderate Melanchthon, der enten selv affattede disse Symboler eller ogsaa har influeret paa Luther forat holde slige cras-materielle Forestillinger ude fra Kirkelæren. Da det forresten tilstrækkeligen er oplyst af

Luthers Privatskrifter, at han har havt denne Mening om Christi Allestedsnærværelse, og at han netop i sine Disputer med de Reformerte gjør Brug af den, forat forsvare sin Mening om den reelle og substantielle Nydelse af Christi Legeme og Blod i Nadveren, saa er det heraf indlysende, **paa hvilken Grund den lutherske Nadverlære hviler**, og det var visnok paa Tiden for dem, der endnu vedblive at være forstenede og forstokkede i de lutherske Læreformer, at indsee: at en saadan Lære giver ligesaa urimelige og uværdige Forestillinger om Christus, som den baade strider imod Skrift og Fornuft, og at den følgelig baade er falsk og fordærvelig for den sande Christendom. At forresten denne lutherske pantheistisk-materialistiske Forestilling er de speculative, craskirkelige Theologer kjærkommen, er ganske naturligt.

See christelige Læser! Dette, — denne Treenighedslære med alle dens Consequentser — er det, der netop udgjør **Grundvolden** for de speculative Theologers Dogmatik; og dog ere det just disse, som meest af alle fordømme Baptisterne og overhoved alle, selv de meest evangeliske Secter, der i en eller anden underordnet Læresætning afvige fra Kirkelæren, uagtet de have selve Evangeliets Medhold deri!

Dette er Grundvolden for den Lære, der modtages og tilegnes af saa mange af Kirkens vordende Lærere, der skulle belære Andre, som ifølge sin Stilling ikke have Leilighed til at naae en dybere Indsigt i Christendommen; Grundvolden for deres Lære, der, som Fædre, skulle lede den christne Menighed, og føre de dem betroede Sjæle til Gud! Dette er Grundvolden for den Lære, der nu prises som den høieste Viisdom, saaat alle, som ikke have tilegnet sig den, ansees for at være bornerede, eensidige, uvidenskabelige o. s. v., medens dens Anførere og Tilhængere troes at være alt det Modsatte, og udbasuneres som dem, der skulle have bragt

et forsonende Princip ind i Theologien, og ydet den uskatteerlige Tjenester!

Bemærkninger til Nr. 2.

Da nu Nedsænkningen i Gud, Christus og den hellige Aand, først er gaaet for sig, kan man nok tænke sig at Aanden, ved denne Nedsænkning meddeles Alle, navnlig de spæde Børn, som døbes, „at den udgydes over Alle, som døbes i ham; at der i Barnet skabes et nyt Livsprincip, og at den sande Livets Kilde oprinder og begynder at rinde i Sjælen o. s. v."

Det er vistnok at betragte som et Hovedsporgsmaal angaaende Daaben, om det spæde Barns Sjæl fra Begyndelsen af er modtagelig for Guds Naadevirkninger, eller ikke. Herom har man til alle Tider i Kirken været uenig, idet de saakaldte orthodoxe, rettere hyperorthodoxe Kirkelærere have antaget og endnu antage, at hine Naadevirkninger kunne foregaae i Barnets Sjæl, imedens Fleerheden af de grundigste og bedst oplyste Theologer ikke have antaget eller antage, at Barnet er modtageligt derfor, paa Grund af, at man ikke kan tillægge det spæde Barn Bevidsthed — hvilket ogsaa indrømmes af Orthodoxerne — der dog er en nødvendig Betingelse for al aandelig Virksomhed, følgelig ogsaa for Guds Naadevirkninger i Mennesket, dersom de skulle have nogen Betydning, eller med nogen Grund kunne kaldes Naadevirkninger. Det har vel megen Vanskelighed at bestemme, om og hvorvidt der hos Barnet kan foregaae en Art af ubevidst Virksomhed, der, om den end ikke fortjener Navn af Naadevirkninger eller aandelige Virkninger i høiere Forstand, dog muligen kunde betragtes som Noget, der forbereder dem — men slige magiske Virkninger, som Biskop Faber, med Ligesindede, tillægger Daaben, ville ikke kunne antages af eller tilfredsstille nogensomhelst

fornuftig troende Christen. Man betragte blot det ovenfor (S. 317) anførte Sted, hvor den christelige Daab siges at være „en Handling, ved hvilken den Jesus iboende Guddomsfylde, der efter hans Himmelfart var bleven frigjort, og væsentlig eet med Aanden, bliver meddeelt, og saaledes den sande Livets Kilde oprinder, og begynder at rinde i Sjælen." Vel har man tidligere antaget, at Guds Naade meddeltes Barnet ved Daaben, og at dens Virkninger i Mennesket allerede da begyndte; men at Jesu Guddomsfylde meddeles det i hans Samfund optagne spæde Barn, det er en Paastand uden Lige. Man nøies her ikke med at antage en ubestemt, og hvis den antages, ubestemmelig Virksomhed af Gud, Christus og den hellige Aand i Barnets Sjæl, men man driver denne magiske Forestilling til den Yderlighed, at **Christi Guddomsfylde** skal, ligesom **i et Slag**, meddeles Barnet ved Daaben.

Enhver, hvis sunde christelige Fornuft ikke er bleven forvirret og fordærvet ved irreligiøs Overtro og aandløse Drømmerier, vil indsee, hvor aldeles urimelig denne Lære er, hvor den aldeles modstrider Alt, hvad Erfaring og en uhildet Betragtning af de menneskelige Evner og deres Udvikling kan føre til at antage; ikke at tale om, at den paa det bestemteste modsiges af Skriften; thi paa de Steder, hvor Paulus omtaler Guddomsfylden, deels som Christus iboende (Col. 1, 19. 2, 9.), deels som meddelende sig til Menigheden i en Rigdom og Mangfoldighed af Aandens Gaver (Eph. 1, 23. 3, 19. 4, 13.), betragter han den som Noget, de Christne skulle **stræbe efter** at blive deelagtige i og optage i sig, betragter den som det **høieste** Fuldkommenhedens **Maal**, hvortil hele det christelige Liv, den christelige Stræben bør stunde. Paulus fortæller altsaa ikke de Christne, at de **allerede have** modtaget Guddomsfylden, enten

ved Daaben, eller paa andre Maader, men han siger til dem: „at de skulle holde fast ved Christus, som er Hovedet, i hvem Guddomsfylden boer, forat de saaledes efterhaanden kunne modtage af hans Guddomsfylde, kunne naae til Modenhed, til Christi Fyldes modne Alder;" Apostelen mener desuden at man, selv ved en kraftig og vedholdende Stræben, aldrig ganske kan naae dette høie Maal, og bekjender selv, at han ikke har naaet det, men stræber bestandig fremad; hverken Paulus, eller nogen af de øvrige Apostle, har derfor antaget eller lært, at Nogensomhelst blandt de Christne var i Besiddelse af Guddomsfylden, eftersom **Christus** var **den eneste**, der havde modtaget den; „thi i ham behagede det Faderen, at hele Guddomsfylden skulde boe," og „i ham boer hele Guddomsfylden legemligen" siger Paulus Col. 1, 19 og 2, 9. Ifølge den fabersfke Lære bliver derimod enhver Christen, selv det spæde Barn, ved at modtage den Christus iboende Guddomsfylde, liig Christus selv, og der er kun den Forskjel paa Christus og dem, som „døbes i ham," at Christus havde Guddomsfylden først, og at de siden modtage den fra ham. Men ikke blot de ovenanførte Steder, som omtale Guddomsfylden, modsige denne gigantiske Paastand, men ogsaa de Steder, der omtale Aandens Gaver, der kun partielt meddeles de enkelte Medlemmer af Menigheden. (See ovenfor under Nr. 1, hvor jeg har gjendrevet den martensenske Paastand: „at Christus ved Daaben meddeler sig selv og Aanden heel og udeelt;" thi de mod denne Paastand fremførte Beviser tjene ogsaa til at gjendrive den her omhandlede fabersfke Paastand, der er saa nær beslægtet med hiin martensenske).

Dog — ikke blot enkelte Steder i det N. T., men ogsaa hele den Fremstilling af Frelserens Person og Virksomhed, som indeholdes deri, samt den Maade, hvorpaa han selv omtaler sig, og omtales af hans Apostle, viser tydelig, at han

— hvorledes end den nøiere Bestemmelse af hans Personlighed, ifølge Skriften maatte blive — var større og helligere end nogen af dem, der siden bleve kaldte efter hans Navn, og have modtaget af hans Guddomsfylde, og at følgelig ingen af dem har modtaget den ham iboende **Guddomsfylde**.

Men er det nu baade Skriftens Lære og den christelige Fornuft aldeles modstridende, at nogensomhelst Christen har modtaget den Christus iboende Guddomsfylde, og dette heller ikke vides at være antaget af dem, som Kirkens Historie igjennem Aarhundreder har at opvise som Mønstre paa Fromhed og christeligt Sind — der dog, som Saadanne, fortrinsviis maatte synes at have været i Besiddelsen af den Jesu iboende Guddomsfylde, naar dette ellers kunde antages om Nogen — saa er det endnu mindre muligt eller tænkeligt, at denne Guddomsfylde kan meddeles det spæde Barn, med mindre man vil vende op og ned paa Alt, saaledes, at der tilsidst ikke bliver det Ringeste af sund Sands eller Fornuft tilbage i hele det religiøs-moralske Liv og Stræben, og overhoved i Menneskets Forhold til Gud. Der kunde være meget at sige om alle herhenhørende Yttringer hos Forfatteren, men jeg vil lade mig nøie med det anførte Sted, eftersom det allertydeligst viser, hvilke Forestillinger han har om den Virksomhed, der skal foregaae ved Daaben.

Det nærmest Hertilsvarende hos Prof. Martensen er hans Lære om den nye Skabning, den nye Natur, der skabes i Barnet ved Daaben, om Tilblivelsen og Vordelsen af et Jeg, om Christi Retfærdighed, som meddeles Barnet o. s. v. Hele denne Lære om de Virkninger, som skulle foregaae ved Daaben, der paa denne Maade aldeles forandrer Menneskets Væsen, er berøvet al christelig Forstand. Det kunde synes som det Forstanførte,

Læren om den nye Skabning ved Daaben, havde Skriftens Autoritet for sig, da dette Udtryk forekommer i den, og betegner aabenbart det nye Livs-Princip, som er bragt Verden ved Christus; men man bedrager sig svarlig, hvis man troer, at dette nye Livsprincip meddeles ved Daaben; Optagelsen af dette Livsprincip beroer paa ganske andre Betingelser, og navnlig paa Troen, der er aldeles forskjellig fra og uafhængig af Daaben (see det som ovenfor er udviklet om Troen S. 221—89). Vil man endnu beraabe sig paa de Steder, som synes at tyde paa, at der skeer en Fornyelse hos Mennesket ved Daaben, f. Ex. Tit. 3, 5. hvor den kaldes Gjenfødelsens Bad, — saa kan dette dog ikke bevise, at hine Virkninger foregaae ved Daaben, deels af den Grund: at dette aabenbart skal forklares ved: det Bad, som **betegner**, ikke det Bad, som bevirker Gjenfødelsen, deels af den Grund: at den Daab, Apostlene talte om, var Vornes Daab; saaat selv om en virkelig indvortes gjenfødende Virkning foregik i Daabens Moment hos det voxne selvbevidste Menneske, hvilket maa tænkes muligt, naar den iforveien var bleven forberedt — der dog, i Tilfælde af, at det nogensinde er skeet, synes at burde henføres til en Troeslivet i Menneskets Sjæl vækkende Indflydelse af Daabs-Handlingen, som vistnok meget sjelden kan antages at have naaet et saadant Høidepunct, at Mennesket derved er bleven gjenfødt i Daabens Moment, og i alt Fald er at ansee som en Undtagelse fra Regelen, da Gjenfødelsen, den nye Skabning, vel ikke fuldkommen, men i sin Begyndelse, i Regelen var og burde være tilstede før Daaben — saa kan dette dog paa ingen Maade antages om Barnet, der mangler Selvbevidsthed, Kundskab om Gud o. s. v., Betingelser, uden hvilke ingen aandelig Gjenfødelse er tænkelig eller mulig. Et endnu crassere Udtryk for den samme Mening er Læren om den **nye Natur**, som Barnet skal faae ved Daaben. Denne Lære er aldeles ugu-

delig og uchristelig, og den indeholder langt flere Urimeligheder, end jeg her kan omtale. Man kan ikke tænke sig endogsaa den fjerneste fornuftige Grund til at antage dette, og det vilde tvertimod stride mod al Fornuft og allermeest imod den guddommelige Viisdom, der fra først af har skabt Mennesket i sit Billede. Den Lære, som hiin Naturforandring bygges paa, er Læren om Arvesynden, men denne Lære er, saaledes som den er fremtraadt ved Augustin og senere i Reformationsperioden, navnlig i den lutherske Kirke, et af Kirkens Mesterstykker, og saaledes, som den paany er fremtraadt ved Speculationen, er den et Exemplar af aandelig Bestialitet; thi hvordan end Arvesynden og Virkningerne af Adams Fald opfattes, er dog saameget vist, at Menneskenaturen ikke er bleven omskabt eller forvandlet derved, saaledes at der, som de forrykte Theologer til sine Tider have meent, og nutildags mene, skulde behoves, strax fra Fødselen af at indpode Mennesket en anden Natur.

Mennesket har **kun een** Natur, denne har det havt fra Begyndelsen af Menneskehedens Existents, denne Natur har bestandig havt en Dobbelthed i sig (Kjødets og Aandens Attraa Rom. 8, og hvordan man ellers vil betegne den). Christi Fortjeneste bestaaer nu i at give Midler til at den aandelige Deel af Mennesket kan faae Overvægten og Herredømmet over den kjødelige, men Dobbeltheden ophæves aldrig ganske i denne Ufuldkommenhedens og Forkrænkelighedens Tilstand, saalænge Mennesket er omgivet og paavirket af det Udvortes og Endelige, saalænge det selv ikke blot bestaaer af Aand, men af Kjød og Blod; men endnu mindre er der ved Christus bragt en Natur ind i Menneskeheden, der er modsat den oprindelige, saaledes at der skulde kunne antages to Slags Menneskenaturer, der følge paa hinanden i Tiden; før Christus, en i sit Væsen syndig og ond, fra Adam nedarvet Natur, og efter Christus en hellig

og god idetmindste i sit Princip; og dog antage hine Theologer dette. De tænke sig dette saaledes: Først var Adam skabt i Guds Billede altsaa god, ved Faldet tabte han Gudsbilledet og **blev** ond, han førte saaledes Synden og dens Princip, det Onde ind i Menneskeheden, og nu gik **den fordærvede Adams Natur** i Arv til alle hans Efterkommere, og først ved Christus fik Menneskene en ny og god Natur **igjen**, d. e. en ved Synden medieret Udgave af Adams oprindelige gode Natur. Menneskenaturen har saaledes gjennemgaaet en dobbelt Forvandlingsproces. Hele denne Lære beroer paa falske og forvirrede Begreber om Menneskenaturen, og navnlig Friheden, om Guds Forhold til Mennesket, Verdensstyrelsen, Christi Fortjeneste o. s. v.

Hvad Prof. Martensen siger om „Tilblivelsen og Vordelsen af et Jeg," som skal foregaae ved Daaben, trænger ikke til nogen Gjendrivelse; man vil ikke kunne bilde selv den Allereenfoldigste ind, at Barnet ved Daaben vinder et Jeg eller Personlighed — den hellige Aand, som skal **meddeles ved Daaben**, kaldes nemlig af Forf. den personskabende Aand — som det ikke før var i Besiddelse af. Fremdeles vil selv den Allereenfoldigste og meest Uoplyste, naar han har en Smule sund Sands og Eftertanke, ikke kunne antage: at kun de Døbte er Jeger, Personligheder o. s. v., eller ialt Fald — for ikke at udlede formeget af hiin Paastand — at alle Døbte vare i Besiddelsen af mere ægte og sande Personligheder, end de ikke Døbte, hvoraf vilde følge saadanne Resultater som: at Moses, David, Propheterne hos Jøderne, Socrates, Plato, Aristoteles og andre udmærkede Hedninger ikke vare **saadanne** Jeger eller Personer, som de Ringeste, der ere døbte i Kirken. Alt dette, og hvad som ellers ligefrem kan udledes deraf, behøver, som sagt, ingen Gjendrivelse, og man maa derfor overlade disse affindige Lærdomme til dem, hvis christelige For-

stand er bleven saa forvirret, at de kunne antage denne Lære, og tilfredsstilles derved. Endelig bemærkes: at Christi saakaldte substantielle Retfærdighed, som ved Daaben skal meddeles Mennesket, existerer ikke, som saadan, for Mennesket. Hverken Christi Retfærdighed, eller nogensomhelst anden, existerer for Mennesket som substantiel, eller under nogensomhelst anden Form eller Benævnelse, førend den virkelig er subjectivt tilegnet af Mennesket. Men det er let at indsee, hvorledes Fors. og de øvrige speculative Luftkastelmagere ere komne til denne Paastand; thi naar Christus selv heel og udeelt har meddeelt sig til den Døbte, saa maa naturligviis hans Retfærdighed følge med, men netop som en Substants i den Døbte, der ubevidst er bleven til en Christusbærer. Forsaavidt nu den Døbte ubevidst har modtaget Christus med sin Retfærdighed, og bærer ham i sig, forsaavidt er Retfærdigheden substantiel; thi saalænge han ikke selv veed af den, og som bevidst Subject har optaget den i sig, er den ikke subjectiv, (substantiel og subjectiv modsættes nemlig hinanden, og som Følge deraf skal der kunne existere en **substantiel** og en subjectiv Retfærdighed!*). Da jeg forresten i det Foregaaende (S. 232—35), ved at omtale Troen, har berørt denne Materie, og det deraf er klart, at den martensenske Retfærdiggjørelse er aldeles forskjellig fra den protestantiske Kirkes Retfærdiggjørelse, der ikke paa nogensomhelst Maade kan

*) Distinctionen substantiel og subjectiv, der fra Philosophien er adopteret i den nyere speculative Theologie, har, som flere lignende, forvoldt en uhyre Forvirring i de theologiske Dogmer, den vil ogsaa, ved en nøiere Prøvelse, sikkerlig forefindes at være uanvendelig paa de reent-aandelige Begreber, f. Ex. Synd, Forsoning, Retfærdighed, Hellighed o. s. v.; thi den bærer i sig en Art af Materialisme.

existere for Mennesket uden Tro, imedens Martensen lærer: at denne substantielle Retfærdighed meddeles ved Daaben, og at denne substantielle Retfærdighed netop bærer den subjective i sig, som en Spire der saaledes i Tidens Længde **maa** udvikle sig, da „Daaben ikke kan slaae os feil" — hvoraf følger, at Retfærdighed og Retfærdiggjørelse aldeles ikke beroer paa Troen, og endnu mindre paa nogensomhelst anden Betingelse fra Menneskets Side — saa vil jeg ikke her gaae videre i Undersøgelsen om denne substantielle Retfærdighed, som skal meddeles i den ubevidste Tilstand; thi jeg haaber, — naar man undtager disse Theologer, og Saadanne, som det er lykkedes dem, som Lærere, authoriserede af den danske Statskirke, at danne efter sit eget Billede, og at indprente hine forvirrede og forgiftede Anskuelser — at ellers ingen fornuftig Christen kan finde Tilfredsstillelse eller Salighed i den bedrageriske Forestilling, at Christi Retfærdighed, allerede ved Daaben er meddeelt ham som et ubevidst umælende Barn.

Bemærkninger til Nr. 3.

Biskop Faber og Prof. Martensen, som det synes, ikke fornøiede med at tillægge Daaben alle de ovenanførte magisk-miraculøse Virkninger, have endydermere paa en negativ Maade bestemt dette saaledes: „at hvis det nye Livs Spire ikke bliver indpodet i Sjælen, og denne ikke ved Daaben er bleven nedsænket i Gud, Christus og den hellige Aand, eller ved Daaben har optaget dem i sig, saa kunne de aandelige Indvirkninger heller ikke komme til ret og indtrængende Indflydelse, fordi Betingelsen for **Receptiviteten** af samme, det nye Livs Skabelse, Livssamfundet med Christo formedelst Aanden mangler" og fordi — som Martensen siger — „de aandelige Naturbetingelser, forat

det sande Frihedsliv kan komme istand, meddeles ved Daaben."

Her er man gaaet eet Skridt videre end i det Foregaaende, idet man ikke blot antager, at Daaben meddeler alle **de aandelige Goder selv**, som tilhøre Christendommen, men ogsaa lærer, at den meddeler Modtageligheden, **Betingelsen for Receptiviteten**, de **aandelige Naturbetingelser derfor** o. s. v.

Der ere to Slags Betingelser for Modtagelsen af ethvert aandeligt Gode, de udvortes d. e. saadanne, som ikke beroe paa den Modtagende selv (objective), og de indvortes i den Modtagende selv (subjective); begge maae være tilstede forat Meddelelsen af et aandeligt Gode kan skee. Naar nu Talen er om de Goder, som nærmest tilhøre Christendommen, og meddeles ved den, saasom den hellige Aand, Troen, Retfærdiggjørelsen o. s. v., saa kunde vel hine Theologer mene: at disse Goder meddeeltes ved et eller andet Middel, f. Ex. Daaben, uden derfor at antage, at den subjective Betingelse, Modtageligheden for disse Goder, meddeeltes derved; de kunde nemlig, som nogle af de ældre Theologer, antage, at den subjective Betingelse til en vis Grad var tilstede hos Barnet iforveien. — Saaledes har man f. Ex. hos Barnet antaget en ubevidst Tro, der dog, som en Art af Tro, meentes at kunne betinge Meddelelsen af de aandelige Goder, som henføres til Troen; — men her er nu disse Theologers Affindighed gaaet saavidt, at de lade **begge Dele**, baade den objective Meddelelse og den subjective Modtagelighed derfor, bevirkes ved Daaben; hvorfor de ikke ligefrem lære, at Mennesket først ved Daaben bliver Menneske, kan jeg ikke indsee. Dog — dette ligger igrunden i deres Lære; thi da det paa den ene Side hører med til Menneskets aandelige Væsen, at være begavet med aandelige Evner og Anlæg, der som saa-

danne, netop være i sig **Modtageligheden** for de forskjellige aandelige Indvirkninger, der i forskjellige Grader og forskjellig Udstrækning kunne gjøre sig gjældende, uden at en vis Grændse for denne Modtagelighed lader sig sætte; — og da hine Theologer **paa den anden Side** paastaae, at **ogsaa denne Modtagelighed**, denne Evne til at modtage de aandelige Indvirkninger, som tilhøre Christendommen, — hvilke just stemme overeens med Menneskets sande Væsen, og ialtfald ikke kunne antages at være saa grundforskjellige fra andre aandelige Indvirkninger, at den Udøbte skulde kunne have Modtagelighed for disse, men ikke for hine, — **meddeles ved Daaben**, — saa følger dog ligefrem heraf: at Mennesket egentlig **først ved Daaben** bliver et **virkeligt** Menneske, idet han ved den faaer **Modtageligheden** for **det**, som han **ifølge sin menneskelige Natur**, maa antages at have Modtagelighed for; men at derimod **ligesaalidt Barnet før Daaben**, **som** den **udøbte Voxne** kan betragtes som Menneske, eftersom han mangler det Fortrinligste af det som hører til Menneskets Væsen, Modtageligheden for de aandelige Indvirkninger, navnlig Religionens, der meest af Alt stemmer overeens med Menneskets sande Væsen, og tilfredsstiller det.

Men idet hine Theologer vilde bevise alt Dette, bevise de Intet, og Alt gaaer op i en affindig Forvirring. Det er nemlig klart, at **Betingelsen** for en Virksomhed eller Hvadsomhelst, **maa forudsættes det**, **hvis Betingelse den er**, **Betingelsen kan altsaa ikke meddeles i det samme Moment**, ved den samme Act, **som det, der betinges.** Nu er Modtageligheden, Receptiviteten for de aandelige Goder, som de mene meddeles ved Daaben, netop deres Betingelse, altsaa kan den ikke meddeles ved den samme Act, i det samme Moment, hvori hine Goder meddeles; tvertimod kommer man ligefrem til det aldeles modsatte Re-

sultat: at fordi Modtageligheden for hine aandelige Goder, Tro, Retsærdighed o. s. v. ikke er tilstede for Daaben, saa kunne de aandelige Goder, der fordre denne Modtagelighed som sin nødvendige Forudsætning, **aldeles ikke meddeles ved Daaben.** Vel er **Evnen** til Modtageligheden for de aandelige Virkninger i og Indvirkninger paa Mennesket, det medfødt, men den virkelige Modtagelighed er hverken tilstede hos det spæde Barn, eller gives det ved Daaben. Seer man nu hen til Biskop Faber, saa bliver hans Forvirring og Selvmodsigelse kun endmere iøinefaldende derved, at han just i den §, hvoraf det ovenfor anførte Sted, om Mangelen paa Receptiviteten, er taget, nogle faa Linier foran, siger: „I ethvert **nyfødt** Barn er saaledes af Gud nedlagt en fornuftig Sjæl, som er istand til at modtage Indtryk baade fra den hele Udenverden i Almindelighed, som fra andre Mennesker i Særdeleshed, og gjennem de høiere Evner fra Gud selv o. s. v." Enhver vil nu kunne indsee, at dette ikke kan rimes med det ovenanførte Sted. Hvis der i dette Sted, sammenholdt med det Første, er nogen Mening, — ikke en sund og fornuftig, men en urigtig og falsk, thi ogsaa denne er en Art af Mening — saa maa det være den, at Forf. vel antager, at Barnet, ifølge den af Gud nedlagte fornuftige Sjæl, har Evne til at modtage Indtryk og Indvirkninger i Almindelighed, ogsaa aandelige, **kun ikke Christendommens aandelige Indvirkninger,** og derfor antages nu, at Daabsspiren er nødvendig forat tilveiebringe „Betingelsen for Receptiviteten **derfor.**"

Herved opstaae nu flere Vanskeligheder:

a) at Barnet, uagtet der „i det siges at være nedlagt en fornuftig Sjæl af Gud," ikke har, uden Undtagelse, Modtagelighed for Alt, som er Fornuftigt, men træn-

ger til Noget foruden den fornuftige Sjæl, forat faae Modtageligheden for de fra **Christendommen** hidrørende fornuftige Indvirkninger — og

b) at da Barnet før Daaben ikke blot siges at have modtaget en fornuftig Sjæl af Gud, men ogsaa „at denne fornuftige Sjæl er **istand til** at modtage **Indtryk** gjennem de høiere Evner **fra Gud selv**" — saa maa enten Gud ikke benytte sig af Muligheden til, at indvirke paa Barnets fornuftige Sjæl gjennem de høiere Evner, eller denne Indvirkning, dette saakaldte Indtryk fra Gud selv, hvis det virkelig finder Sted, maa være **lavere** end det, som finder Sted efter Daaben, ja maa endogsaa tænkes at staae i en vis Modsætning dertil, og være enten mindre christeligt eller maaskee slet ikke christeligt. Herved skal rimeligviis betegnes noget Lignende, som ved det ovenfor anførte martensenske Dogma: „at den menneskelige Natur i Barnet*) er bortvendt fra Gud og

*) Ved endnu engang at fremhæve dette mærkværdige Sted, gik der et Lys op for mig, der i Forbindelse med det ovenfor Udviklede kan tjene til endydermere at opklare det martensenske Forhold mellem den Døbte og Udøbte. Han siger her: „den menneskelige Natur i Barnet er bortvendt fra Gud o. s. v." Da nu kun den menneskelige Natur nævnes her, og Barnet ifølge **den** baade er bortvendt fra Gud, og ligeledes ifølge **den** har Længsel efter Christum, saa maa denne Natur være den eneste, det er i Besiddelse af før Daaben; men da nu Christus ved Daaben meddeler sig og Aanden heel og udeelt, og den Døbte saaledes bliver en Christusbærer, og faaer Christi og Aandens guddommelige Natur — saa bliver Forholdet imellem den **døbte** og **udøbte Tilstand** som **Forholdet** imellem **den guddommelige** og **menneskelige Natur**. Heraf følger igjen ligefrem, at hele Læren om: at Mennesket er skabt i Guds Billede, bliver herved aldeles forqvaklet, ja endog tilintetgjort; thi **alle Mennesker** — og ikke blot Adam, som hine speculative og craskirke-

henvendt mod Verden, og indeholder saaledes Creaturets dunkle Længsel efter Christum;" thi det er klart, at ligesom Prof. Martensen ved Længselen efter Christus (der nærmest viser sig i Længselen efter Daaben) betegner Noget, der er **langt høiere** end Retningen imod Gud, ja endogsaa den **modsat** (see ovenfor S. 340—41), saaledes mener ogsaa Biskop Faber: at den Modtagelighed, som gives ved Daaben, og de Indtryk som Barnet ved den er istand til at modtage, ere Noget ganske andet og høiere end den Modtagelighed Barnet har før Daaben, og de Indtryk, det modtager i denne Tilstand fra Gud selv.

c) Men da nu saaledes ifolge disse Theologer, enhver Døbt har faaet **to Slags Modtagelighed**, to Slags Spire, en lavere, og en høiere, den første ved den fornuftige Sjæl, som er Mennesket medfødt, den anden ved Daaben, af hvilken sidste de fortrinligste Aandsvirkninger, navnlig de christelige, skulle udvikles — saa maatte heraf følge, at **begge** disse aandelige Evner, **begge** disse Spirer maatte udvikle sig, saaledes, at den i Daaben

lige Theologer mene — ere skabte i Guds Billede, have det medfødt, og de have saaledes ved Fødselen faaet en guddommelig Natur, eller rettere: **Noget af** den guddommelige Natur. Dette Guds Billede er saa uadskilleligt fra den menneskelige Natur, **at Mennesket**, naar det tabte Guds Billedet, **vilde ophøre at være Menneske.** Naar man altsaa mener: at Gudsbilledet er tabt ved Adam og gives igjen ved Christus, og navnlig **ved Daaben**, eller lærer Noget, der nødvendig maa føre til consequent at antage dette — saa er en saadan Lære aldeles modstridende saavel al sund og uhildet Betragtning af Menneskenaturen, som **Skriftens Lære**, der ved flere Steder, saavel i det G. som N. T. udtrykkelig godtgiør, at Mennesket **ogsaa efter** Syndefaldet har beholdt Gudsbilledet; men indeholder ikke et eneste Ord, der, med nogen tilstrækkelig Grund, kan forklares i den modsatte Retning.

grundlagte Evne til at modtage de høiere aandelige Indvirkninger, paa samme eller lignende Maade, som den oprindelige Evne, til en vis Grad **altid** maatte udvikles og gjøre sig gjældende. Dette bekræftes ingenlunde ved Erfaringen.

Den Mennesket fra Begyndelsen af medfødte fornuftige Sands og Forstandsevne vækkes efterhaanden hos Alle, og selv under den forskjelligste Opdragelse og ydre Forholde udvikles dog mere eller mindre de naturlige Evner, efter som Mennesket selv udvikles og modnes; thi det modtager stadige Indvirkninger fra Omverdenen i Almindelighed, og andre Mennesker i Særdeleshed, men ogsaa fra Gud igjennem Samvittigheden, da Ingen aldeles kan døve eller tilintetgjøre denne Sands, selv ikke den, hvis Sind efterhaanden mere og mere rettes mod det Verdslige. Naar nu Forfatterens Ord (S. 32) „**analogisk hermed**" skulle have noget at betyde, og være andet end en tom Klang, maa Sammenligningen føre dertil: at Spiren til det christelige Liv, som skal være nedlagt eller indpodet i Barnets Sjæl ved Daaben, **hos Alle** maa udvikle sig i større eller mindre Grad, — paa samme Maade, som den oprindelige Fornuft, eller fornuftige Sands, som ikke nedlægges i Mennesket ved Daaben, hos Enhver, der lever i et menneskeligt Samfund efterhaanden vaagner og udvikler sig — saaledes, at de efterhaanden blev mere christelige, og, eftersom de voxede og modnedes, modtog flere Indvirkninger af den hellige Aand,—uagtet stor Forskjellighed heri kunde finde Sted; — og dette maatte saameget desto heller kunne antages, som Forfatteren just lader **denne** Virksomhed foregaae „Barnet selv ubevidst i længere Tid;" thi derved maa Sjælen blive forberedt for den bevidste Tilstand, og være saameget desmere modtagelig for de aandelige Indvirkninger, som den siden modtager. Dog — Erfaring og sund Jagttagelse

af den christne Menigheds Medlemmer, stadfæster ingenlunde dette. Der ere mange, meget mange — Gud give at man kunde paastaae det ikke var den større Deel af de saakaldte Christne! — hos hvilke dette ikke kan spores, og som, *istedetfor at gaae frem i det Aandelige, øiensynlig gaae tilbage*, saaat de ikke blot med Aarene, og det ofte meget tidlig, tabe Barnealderens Uskyldighed, men virkelig ogsaa, hvad selv Sandsen for det høiere aandelige angaaer, efterhaanden blive mindre modtagelige for Aandens Indvirkninger. Og dette er ganske naturligt; *thi jo mere Sandsen for Omverdenen* og alt det Ydre *skjærpes, Attraaen derefter og Indtrykkene deraf forøges, desto mere træder den oprindelige Modtagelighed for det Høiere tilbage.* Men *var der nu ved Daaben meddeelt* en *Evne, Modtagelighed, Spire*, eller hvad man vil kalde det, *for det høiere Aandelige* og *navnlig det Christelige*, saa var det høist urimeligt, for ikke at sige umuligt, at **denne Spire** i Forening med „*de høiere Evner*," Barnet fra først af, uden Hensyn til Daaben, havde modtaget, — ikke skulde udvikle sig *paa samme Maade*, som de øvrige menneskelige Evner, eller *endogsaa overveiende*; thi her vilde de *aandelige Evner* være, saa at sige, *i 2den Potents*, idet den *første oprindelige, almindelige høiere Evne* hos Mennesket, som fornuftigt Væsen, blev forhøiet og mangfoldiggjort med *denne mere specielle aandelige Spire*, som Daaben siges at give. Dette maatte altsaa, som det synes, give andre Resultater, end dem, man dagligen har for Øine.

Men Sagen er, at hele denne Lære er urimelig og falsk; thi den Døbte, som *blot døbt*, faaer ingen Modtagelighed (Receptivitet), Spire, eller hvad man ellers vil benævne det, som han ikke havde i Forveien. Dette er derfor en uchristelig og meget fordærvelig Forestilling; og de Steder

af det N. T., som ved en skjæv og overfladisk Betragtning kunde synes at tale derfor, bevise dette nogenlunde, som jeg senere skal vise. Dette vilde i og for sig allerede blive urimeligt derved, at saa havde Gud gjort den menneskelige **Evne**, og det netop den vigtigste, Modtageligheden for det Gode, for Guds Aand, og navnlig dens Indvirkning ved Christendommen, afhængig af en udvortes Handling, afhængig af Mennesker; men hvem seer ikke, hvor aldeles urimelige slige Forestillinger ere? Vel har Gud givet Mennesker at udøve en meget stor Indflydelse paa Mennesker, men **Evner** kan et Menneske ikke frembringe hos et andet, — og hvad er dog vel Modtagelighed andet end en Slags Evne? — Et Menneske kan formaae at vække den Evne eller Modtagelighed, der som Spire allerede er givet et andet Menneske af Gud, men selv kan han ikke frembringe den. Men — vil man maaskee svare, Gud selv giver denne Modtagelighed ved Daaben; dog — dette kan heller ikke antages, paa Grund af, at saa vilde Gud dog ogsaa gjøre Menneskets Evner og Modtagelighed for det Gode afhængig af en udvortes Handling, idet han kun tildeelte denne Modtagelighed ved Daaben, og ellers ikke. Altsaa: **enhver Modtagelighed, enhver Evne hos Mennesket** maa antages at være **aldeles uafhængig** ikke blot **af alle ydre Handlinger**, selv saadanne, som tilhøre Religionen og det religiøse Liv — følgelig ogsaa af Daaben — men overhoved **af enhver menneskelig Virksomhed eller Art**, der er forskjellig fra den guddommelige, skaberige Virksomhed, som Menneskenaturen med dens Evner og Anlæg, **alene** skylder sin Oprindelse.

Igrunden kunde dette være nok forat modbevise de ovenanførte Paastande, der paa den ene Side indeholde en saa haandgribelig, men paa den anden Side saa ubegri-

belig og forbausende Forvirring og Løgn, som om den enten var indpodet hine Theologer af Mørkets Engel, stegen op af Afgrunden og iført Skikkelse af en Lysets Engel, eller sendt dem som en kraftig Vildfarelse fra Gud, at de skulle troe Løgnen, fordi de ikke annammede Sandheds **Kjærlighed** til deres Frelse (2 Thess. 2, 10—11) — men jeg vil dog endnu ved nogle Exempler oplyse dette nærmere.

Først maa da henvises til de aandelige Virkninger hos og Indvirkninger paa Menneskene i den forchristelige Tid; thi man vil dog vel ikke nægte, at aandelige Virkninger ogsaa da existerede, ikke blot hos enkelte udmærkede Hedninger (f. Ex. Socrates, Plato og fl.), men at navnlig hos de meest udmærkede og aandeligste Personer blandt Jøderne slige Indvirkninger af Guds Aand maae antages, der tildeels ere de samme, som de, der tilhøre Christendommen, tildeels analoge med de Aandsvirkninger, som specielt maatte være at henføre til Christendommen, og at de saaledes, ligesom disse, fordre og forudsætte Modtagelighed; hvorfra havde da de Mennesker, der levede i den forchristelige Tid, og ikke vare døbte, Modtageligheden for hine aandelige Indvirkninger? Naar altsaa Biskop Faber i sin affindige Forvirring gaaer saavidt, at han (S. 54) siger: „den sande Kirke erklærer **Omvendelse**, Hjertets Bekjendelse(?) og hjertelige Begjæring forat være en Virkning af det Livssamfund formedelst den hellig Aand, hvilket Gud selv **i Daaben** opretter med os" og „at **Daaben** nødvendigen maa **gaae forud** som **Kilden til hiint Sind**, som **Spiren** til den paafølgende Omvendelsens og Bekjendelsens Frugt" — saa maatte heraf følge: at hine af Forf. anførte aandelige Sindsstemninger, Omvendelse o. s. v., ikke existerede førend i den christelige Tid, uagtet disse Sindsstemninger, og navnlig Omvendelsen, heldigviis netop ere af det Slags, som ikke

udelukkende høre hjemme paa det christelige Gebet, men ere fælles for Jødedom og Christendom, da **Omvendelsen**, baade som Idee og Virkelighed, ligesaavel tilhører den jødiske som den christelige Religion — hvilket nødvendigviis følger af Troen paa den **eneste sande Gud,** — ligesom ogsaa Propheterne **saa ofte**, og **indtrængende** formanede det jødiske Folk, naar det afveeg fra den sande Gud og hans Dyrkelse, til **Omvendelse** — og det stundom ikke uden Frugt — at man til mange Tider og paa mange Steder i Kirken, i denne Nidkjærhed for Guds Sag desværre har staaet langt tilbage for hine Guds Mænd.

Mærkværdige, som saa meget Andet i det faberske Product, ere de sidste Ord af det nylig citerede Sted: „at Daaben nødvendig maa gaae forud som Spiren til den paafølgende Omvendelsens og Bekjendelsens **Frugt.**" Det lader næsten til at den høiærværdige Forf., idet han lige ovenfor gjør selve Omvendelsen afhængig af Daaben, har faaet Ahnelse om, at dette var vel meget sagt, og han synes derfor at have villet modificere dette saaledes, at han nu lader Spiren, ikke til selve Omvendelsen, men til Omvendelsens **Frugt**, meddeles ved Daaben. Hvis altsaa Omvendelsen kan gaae for sig uden Daab — hvilket Forf. forresten ikke synes at antage — saa spørges: kan denne Omvendelse da ikke bære Frugt med mindre Daaben kommer til? Jeg agter hverken at svare herpaa, eller tale mere om denne Paastand; men overlader til den høiærværdige Mand selv at beholde den Mening: at Omvendelse, eller Omvendelsens **Frugt** ikke kunne existere uden Daab.

Forat modbevise hiin falske Paastand: at ogsaa Modtageligheden for de aandelige Indvirkninger meddeles ved Daaben, kan man **fremdeles** beraabe sig paa Apostlene, som ikke vides at være døbte, idetmindste ikke med den

Daab, hvorved Modtageligheden o. s. v. skal meddeles; thi den „almægtige" Daabs Periode begyndte først paa Pintsefesten efterat Aandens Udgydelse var gaaet for sig. Hvorfra havde da Apostlene og de øvrige, som modtoge Aanden og dens Gaver, „Receptiviteten, Naturbetingelsen" for Aandens Modtagelse, siden de ikke vare døbte med hiin Daab? Da Biskop Faber synes at antage, at denne Aandsudgydelse kun var den første Udgave af den kirkelige Daab, hvis egentlige Væsen bestaaer i den aandelige Nedsænkning, og at den saaledes hos Apostlene var traadt istedetfor den sædvanlige Daab — vil han, som Følge heraf, paastaae: at ikke blot Aanden og dens Gaver meddeeltes Apostlene ved denne Leilighed, men ogsaa Receptiviteten derfor. Men da det ovenfor (S. 357—58) er godtgjort, at begge Dele ikke kunne skee paa engang, og at Meddelelsen af enhver aandelig Gave fordrer Modtageligheden som sin nødvendige Forudsætning, saa gjælder dette ogsaa her, og det saameget mere, som Meddelelsen af Aandens Gaver i **dette Tilfælde** ikke var indbildt, men **virkelig** fandt Sted, og saaledes forudsætter en virkelig Receptivitet; thi den udmærkede Aands Indvirkning paa Apostlene viser netop, at de, **allerede i Forveien**, i høi Grad vare modtagelige for Indvirkningen af Guds Aand. Det er desuden klart af Apostelhistorien, at efter denne Begivenhed var Productiviteten fremherskende hos Apostlene, Receptiviteten derimod før den, og at Receptiviteten, idetmindste hos Petrus, ved hiin Aandens Meddelelse har været tilstede i den Grad, at han, den samme Dag, har opfattet og fremstillet Christi Person og Virksomhed i det samme Lys og paa den samme Maade, som fremlyser af hans Brev, der rimeligviis er skrevet henved

30 Aar senere, hvori man gjenkjender Forfatteren af de Taler, der indeholdes i Ap. Gj. 2det, 3die og 4de Cap.

Endelig taler alle Tiders Erfaring imod hiin falske Paastand; thi der ere vistnok flere tusind Exempler i den christelige Historie paa, at Individer baade af Hedninger og Jøder virkelig ere blevne omvendte og have viist Modtagelighed for de aandelige Indvirkninger **inden de bleve døbte**, og dog maatte det — ifølge hine Theologers Daabstheorie — antages at grændse til det Umulige, at saadanne Virkninger kunde finde Sted hos en Hedning eller Jøde, saalænge han ikke var døbt; thi her manglede ikke blot **Spiren** til hine aandelige Virkninger, **Naturbetingelsen** for dem, men det ved et mangeaarigt Liv udviklede og rodfæstede verdslige Sind og Fordærvelse maatte gjøre enhver aandelig Virksomhed dobbelt vanskelig, ja endogsaa ganske umulig, inden Daaben blev foretaget, og Daabsspiren indpodet. At der forresten endnu gives*) og til alle Tider ville kunne gives de evidenteste Beviser og mangfoldigste Exempler paa, at de høiere Aandsvirkninger i Mennesket intet have at skaffe med hiin Daabsspire, og ere **aldeles uafhængige af den**, — er udenfor al Tvivl, og vil kun drages i Tvivl af Saadanne, som i det Aandelige ikke engang synes at besidde den almindelige Menneskeforstand, end sige den christelige.

Vennernes Selskab (Qvækerne), denne Secte, hvis

*) Dette vil navnlig kunne sees af de Beretninger, der ogsaa i den nyeste Tid haves af de bedste, for Guds Sag meest nidkjære og christeligsindede Missionærer; thi disse Mænds Stilling og hele Virksomhed fører det med sig, at de, — hvis deres Virksomhed i Sandhed skal blive velsignet, — for at udforske deres Sindstilstand, som de ville omvende, maae anstille langt skarpere Prøver, end man pleier at anvende i de christne Lande, hvor Christendommen betragtes som **Forudsætning**.

ægte Christelighed af alle competente Dommere anerkjendes, og som har flere meget **aandelige Personligheder** at opvise, vil desuden — da den **aldeles ikke bruger Daaben** — afgive det meest slaaende Beviis herfor, der **alene** maatte være tilstrækkeligt til, at stoppe Munden paa hine forrykte Theologer.

De under Nr. 3 sidst anførte martensenske Paastande: „at Daaben er Troens rette Begyndelse" og „at Troen er Daabens Frugt" ere gjendrevne i det Foregaaende, hvor Troens Forhold til Daaben omhandles (see S. 221—89).

Bemærkninger til Nr. 4.*)

Alle de ovenanforte Virkninger, som tillægges Daaben, ere nu, som der siges, „aldeles naturlige" eller ogsaa „organiske," hvilket altsaa tilkjendegiver Virkninger, der fremgaae af en ved sunde og naturlige Livsfunctioner normeret Livsproces. Dette Udtryk er ellers eet af dem, som, idetmindste nutildags, ikke sjelden udhænges som et Skildt, forat vise, at der indenfor boer ægte Videnskabelighed og sund christelig Tænkning; men det har ikke altid meget at betyde, skjøndt det desværre ofte blænder den Uerfarne og aandelig Umyndige, der ikke er istand til at skjelne det Ægte fra det Uægte, det Sande fra det Falske. Naar nu altsaa Prof. Martensen decorerer sin Daabsforvandlingsproces med Titelen: **„organisk,"** saa veed jeg **i** Sandhed

*) Da de miraculøse, **skaberiske** Virkninger, som hine Forff. tillægge Daaben, nærmest indeholdes i de Sætninger, der ere fremsatte under Nr. 1—3, har jeg fundet det passende her, under Nr. 4, at kaste et flygtigt Blik paa den **saakaldte Naturlighed**, man tillægger dem; for siden at gaae over til de følgende Puncter, der enten betragte Daaben i dens reent practiske Virkninger (Nr. 5) eller gjøre opmærksom paa hvad den **ikke er** (Nr. 6), eller endelig omhandle dens Forhold til Confirmationen (Nr. 7) o. s. v.

ikke hvorledes man skal tænke sig **den** saaledes. At denne Proces ikke er aandelig organisk, det vil sige; ikke foregaaer overeensstemmende med **de Love**, som ifølge alle Tiders Erfaring, den sunde Menneskefornuft og Christendommen maae antages at være gjældende for Aandens Meddelelse og Virkninger i Menneskene, — haaber jeg er saa tilstrækkelig oplyst i det Foregaaende, at enhver sund Menneskeforstand, der ved Christendommen har modtaget idetmindste nogen **sand** Oplysning, og ikke er aldeles blottet for aandelig Erfaring — vil kunne indsee det; og det vilde derfor være overflødigt, paany at føre Beviser herfor, saameget mere, som hele den fabersk-martensenske Daabstheorie er af den Beskaffenhed, at den blotte Fremstilling deraf igrunden er tilstrækkelig til at vise hvor urimelig, al sund og christelig Sands modstridende, den er. Hine Daabsvirkninger, hiin Daabsproces er derfor saa langt fra at være **organisk**, naar dette forstaaes aandeligen — hvilken Forstand dog naturligviis er den eneste rigtige, hvor Talen er om Aandens Meddelelse og dens Virkninger i Mennesket — at den tvertimod bærer **Materialismen** i sig, og kan hverken tænkes eller forklares undtagen som en **physisk Naturproces**, hvorpaa desuden de fabersk Udtryk: „at **indpode Spiren**" o. s. v. tyde hen; thi uagtet Udtrykket: at indpode, forekommer i det N. T. (Rom. 11.), saa har det en ganske anden Betydning, idet nemlig Paulus tænker sig Jøderne (Guds Folk) som et Træ opelsket af Gud, hvis Grene maatte afhugges fordi de vare blevne tørre og ufrugtbare, og andre (Hedningene) saaledes indpodes i deres Sted paa den ægte Stamme, d. e. de jødiske Forfædre, Abraham o. s. v., ved hvilke Grunden til den jødiske Religion blev lagt, ved **Troen paa den eneste sande Gud**; derimod forekommer ikke dette Udtryk i

Betydning af: at meddele Aanden, at vække de aandelige Virkninger i Menneskets Sjæl og desl. Det Eneste, der endnu kunde sammenlignes hermed, ere de Steder, hvor Guds Ord lignes ved en Sæd; men at en saadan aandelig Saaning i Hjertets Ager, Indpodning af en aandelig Spire, eller hvad man forresten vil kalde det, kan finde Sted hos det spæde Barn, der aldeles ikke er istand til at modtage Guds Ord, — kan ikke bevises eller endogsaa kun sandsynliggjøres ved en eneste Lignelse af det N. T., eller Udsagn af Christus og hans Apostle, ligesom det heller ikke har den mindste Grund i den sunde Menneskefornuft eller Erfaring, og det kan saaledes kun antages af Saadanne, som paa det aandelige Gebet ere blevne saa forvirrede og forrykte, at de aldeles ikke formaae at skjelne det virkelige Aandelige fra det, der enten ikke er aandeligt, eller bærer kun en Mulighed i sig til at blive aandeligt; og saaledes gaae ligesom i et tykt Mørke eller Taage, hvor man famler efter Gjenstandene, og, fordi man ikke kan skjelne dem, idelig forverler dem med hinanden.

Undertiden kommer man ved denne magiske Daabstheorie til at tænke paa chemiske Virkninger, f. Ex. naar Sammenblandingen af to eller flere Slags Essentser frembringer en saadan Virkning, der ellers ikke kunde finde Sted; thi paa en lignende Maade tænkes jo alle hine Daabsvidundere at skee **derved**, at Barnet kommer i Berørelse med Vandet, og at der med det samme læses over Barnet nogle Bibelsteder og Bønner; imedens hine Vidundere ikke vilde antages at kunne skee enten ved **Vandet** eller **Ordet alene**; det er altsaa den **samtidige Brug** af Vandet og Ordet som skal kunne udrette disse Ting! — thi at der skulde kunne gives en virkelig Sammenblanden, en **virkelig Forening** af Vandet, som er materielt, og Ordet, som er aandeligt, det kan vistnok kun antages

af Saadanne, som sammenblande Alt, Materielt og ikke Materielt, Aandeligt og ikke Aandeligt til et Chaos, uden at have nogen sund eller klar Indsigt i nogen af Delene, som saaledes istedetfor den sande Christendom, de virkelige og ægte Aandsvirkninger sætte enten grundløst og tomt Hjernespind, eller erasmateriel og irreligiøs Overtroe, og paa denne Maade bilde sig ind at kunne tilfredsstille Menneskets religiøse Trang.

Til Slutning gjøres opmærksom paa nogle herhen hørende Enkeltheder. Saaledes antager Biskop Faber (S. 46) en Sindets Henbøien til Jesus hos det spæde Barn (hvilket af Prof. Martensen fremstilles som: Creaturets dunkle Længsel efter Christum); men den Virksomhed, der endogsaa efter Daaben foregaaer i Barnets Sjæl, er dog „i længere Tid Barnet selv ubevidst" (S. 32). Heraf fremgaaer altsaa, en i længere Tid Barnet selv **ubevidst Sindets Henbøien** til Jesus. Dog — dette overgaaes langt af de ovenfor (S. 318 under Nr. 4) anførte Ord af Biskop Fabers Skrift S. 60, naar de forbindes med det nylig Citerede, som findes S. 32. Paa det første Sted siger han: „at Gud ved Daaben nedlægger i Barnehjertet **Forvisning** om sin Kjærlighed," paa det sidste derimod, „at den (aldeles naturlige) Virksomhed, der foregaaer i Barnesjælen, er for længere Tid Barnet selv **ubevidst**. Da nu denne Forvisning om Guds Kjærlighed i Barnehjertet aabenbar er en Art af den Virksomhed, som **skal være** at henføre til Daaben, og ligefra dens Dieblik af, i længere Tid ubevidst for Barnet selv, skal foregaae hos det — saa fremgaaer der af den faberske Daabstheorie: en **ubevidst Forvisning**, en saa mageløs Raritet af en Skabning, at den næsten, hvis det forresten er muligt, synes at overgaae alle de øvrige Sjeldenheder, som Biskop Faber har lavet af Daa-

den. Jeg vil antage som muligt, at nogle af de tankeløse kirkelige Overtroes-Irrere — i Tilfælde af at de antoge en Art af Bevidsthed hos Barnet — have troet, og maaskee endnu troe, at der hos Barnet kan gives en bevidst Forvisning, skjøndt jeg ingenlunde tør paastaae dette; men at de ikke have antaget eller antage en ubevidst Forvisning hos Barnet, anseer jeg for temmelig sikkert; thi dette kan kun antages af Saadanne, som synes at have naaet til Toppen af Tankeforvirringens Parnas.

Bemærkninger til Nr. 5.

Vi gaae nu over til at omtale de overordentlige **practiske** Virkninger, hine Forff. tillægge Daaben, hvilke synes at naae deres høieste Spidse i de Sætninger, som findes hos Biskop Faber S. 61—62 og 71: „at **Daaben**, just betragtet som **Barnedaab**, er **tilstrækkelig** og **nødvendig til Sjælens Trøst**" og: „at **Barnedaaben** just indeholder **Kilden til en Rigdom paa Trøst og Glæde**;" samt i det martensenske: „at **vor Daab ikke kan slaae os feil**" (S. 49).

Skulde det end være tænkeligt, at Nogen kunde finde Betænkeligheder ved ligefrem at forkaste en eller anden af de ovenfor anførte Paastande, om Daaben og dens skaberiske Virkninger i Mennesket — uagtet jeg maa antage, at Alle, som ikke ere uden aandelig Erfaring, som besidde en af Christendommen oplyst Forstand, og saaledes igrunden ere **de eneste** der ere i Stand til at dømme om Aandens Virkninger i Mennesket, ubetinget ville forkaste hine miraculøse Daabsvirkninger — saa vil dette dog ikke være Tilfældet med Hensyn til den nærværende Paastand. Enhver Christen, der oprigtigen og alvorligen har tænkt over sit Forhold til Gud, der nogensinde har været i den Tilstand, at han trængte til Religionens Trøst, maa dog ganske sikkert

have følt, at Bevidstheden om at være døbt var saa langt fra at kunne bringe ham den tilstrækkelige og nødvendige Trøst og Husvalelse, at det **tvertimod** vistnok ikke sjelden har bidraget til endnu mere at forurolige og ængste den svage Samvittighed, at En kjendte den **Pagt**, der paa hans Vegne var oprettet med Gud, hvilken siden af ham selv var bleven bekræftet ved et personligt Løfte, der nu var bleven brudt og overtraadt. Men ikke blot de, der selv have følt og erfaret denne Samvittighedens Ængstelse, og saaledes virkelig trængt til Religionens Trøst, ville paa det bestemteste erklære Daaben for **aldeles utilstrækkelig** til at yde en saadan Trøst, men de Fleste af dem, der ikke have havt denne Trøst Behov, ville dog, ledede af en religiøs Takt, forud kunne indsee: at **Daaben ikke kan være** tilstrækkelig eller nødvendig til Sjælens Trøst. Var der Sandhed i denne Paastand, da maatte der desuden gives historiske Exempler paa denne Virkning af Bevidstheden om at være døbt; men jeg tilstaaer, at jeg ingen Exempler kjender af dette Slags. Hvis Biskop Faber kjender nogle saadanne, som ere grundede paa competente Dommeres Iagttagelse, og overleverede ved troværdige Skrifter, saa tvivler jeg ikke paa, at han vil meddele dem, for dog i det mindste fra **een Side** at oplyse og bekræfte en Paastand, der, indtil dette skeer, ikke har en eneste christelig eller fornuftig Grund at støtte sig paa.

Fremdeles, hvis dette forholdt sig saaledes, da behøvedes der ikke Andet, for i paakommende Tilfælde at trøste dem, som have Trøst Behov, end at gjenkalde i deres Erindring, at de vare døbte, og da dette er en saare let Sag, vilde det, at yde en ængstet Samvittighed tilstrækkelig Trøst, ikke være saa vanskeligt, som det ellers som oftest er i Virkeligheden.

Men **ligesom** Erfaring bekræfter Grundløsheden af denne Paastand, **saaledes** er den saa langt fra at kunne godtgjøres ved et eneste Sted af det N. T., at den tvertimod har saavel hele Skriftens Analogie imod sig, som de enkelte meest udmærkede Steder, der maae ansees at indeholde Christendommens Kjærnesætninger, og saaledes aldrig bør tabes af Sigte ved Forklaringen af de underordnede eller eensidige og mindre tydelige Steder. Det vilde deels være unødvendigt, deels føre for langt bort fra Emnet paa dette Sted at gaae ind paa Skriftens Lære i Almindelighed, og specielt de enkelte Steder, som vise, at det er noget ganske Andet, hvori Sjælen kan og skal søge Trøst og Glæde; men da Leiligheden tilbyder sig, vil jeg omtale **eet Sted**, hvis rette Forstand fortrinlig belyser denne Materie. Dette Sted, der som oftest enten er bleven overseet, eller fordreiet af en Mængde lærde Fortolkere og kirkelige Oversættere, er 1 Joh. 3, 19—20 flg. Kjærlighedens Apostel handler her om Kjærligheden. I V. 18 siger han: „mine Børn, lader os ikke elske med Ord, ei heller med Tunge, men i Gjerning og Sandhed" V. 19 „og paa dette (at vi elske saaledes) kjende vi, at vi ere af Sandheden, og da kunne vi berolige vore Hjerter for hans Aasyn." Alene Kjærligheden, en virkelig Yttring af den sande Kjærlighed er det, hvorved vi kunne berolige vore Hjerter for Guds Aasyn. V. 20: „thi **dersom** vort Hjerte fordømmer os, da er Gud større end vort Hjerte, og kjender alle Ting." Her have de kirkelige Oversættere og en Mængde Fortolkere oversat: thi **om end** vort Hjerte fordømmer **os**, da er Gud større o. s. v. Men dette er ikke Apostelens Mening, og strider mod hele Stedets Sammenhæng. Apostelen vil vise, **hvorpaa** Mennesket kan kjende, om han er af Sandheden (d. e. en sand Christen) og saaledes kan være forvisset om, at han virkelig er i

Besiddelsen af Guds Naade — berolige sit Hjerte for Guds Aasyn — men dette er kun den usminkede Kjærlighed. Apostelen mener altsaa: at naar et Menneske virkelig har Kjærligheden, kan han trøste sig ved at være i Besiddelsen af Guds Naade, ikke som om Mennesket ved Kjærligheden havde fortjent Naaden, eller kunde fordre den, thi da var Naaden ikke længer Naade; men fordi **dette Sindelag behager Gud**, og fordi deri ligefrem ligger en Tilnærmelse til ham, som selv er Kjærlighedens evige Kilde, — tør Mennesket, der ellers er sig Synd og Brøde bevidst, ved dette **virkelige** Tilknytningspunct med Gud, være forvisset om hans Naade. „Men **dersom** vort Hjerte fordømmer os" — hvorved Apostelen aabenbart mener Bevidstheden om, at man ikke besidder Kjærligheden — „da er Gud (endnu) større end vort Hjerte, og kjender Alt;" „kjender Alt" synes at være en Forklaring af Udtrykket: „større" og dette Ord tager saaledes nærmest Hensyn til Guds Alvidenhed. Han maa følgelig, paa Grund af, at han endnu bedre, end vi selv, kjender vor Synd og Brøde, finde os saameget mere fordømmelsesværdige. V. 21: „dersom vort Hjerte ikke fordømmer os, da have vi Frimodighed til Gud" o. s. v. Den simple og naturlige Modsætning er da den: at hvis vort Hjerte fordømmer os, da have vi ikke Frimodighed til Gud o. s. v. (see V. 22). Saaledes bekræftes denne Forklaring af V. 20. saavel ved det Følgende (V. 21—22), som det Foregaaende (V. 18—19), samt ved hele dette Brevs og overhoved den Johannæiske Christendoms Aand og Tendents.

Den anden Mening maa, som Følge heraf, ansees at være ligesaa falsk, som den er yderst farlig; thi den fører ligefrem dertil: at man bestandig, stolende paa Guds Naade, kan blive ved i Synden, medens den anden viser, hvornaar man egentlig først tør ansee sig at

være i Besiddelse af Guds Naade, men udelukker paa den anden Side ikke fra Muligheden af eller Haabet om, at **kunne** tilegne sig den, da den bestandig tilbydes Alle, saasnart Betingelsen hos Mennesket er tilstede; giver altsaa ingen Anledning til, at Mennesket fortvivler og ikke søger Guds Naade, men tvertimod, at han søger den, just paa den Maade, at den virkelig kan komme ham tilgode; og i denne Søgen kommer Guds Naade ham netop imøde (see Parablen om den forlorne Søn, Luc. 15 og fl. St.). Biskop Faber vil nu uden Tvivl holde paa den ældre Forklaring, da det er ham om at gjøre at bevise: „at Barnedaaben er nødvendig og tilstrækkelig til Sjælens Trøst, Kilden til Rigdom paa Trøst og Glæde o. s. v." Den passer desuden fuldkommen for den faberske Christendom, rettere, det **faberske Gjøglespil**, der søger at bilde Folk ind: at man, uden **selv** at gjøre det Mindste, og uden at være i Besiddelsen af den Sindsstemning, som Christendommen fordrer, — som ikke kan findes hos det spæde Barn — kan komme i Besiddelsen af Christendommens Goder, der **alene** ere aandelige!

Men da Apostelen Johannes antager, at **Kjærligheden** — hvori ogsaa den sande christelige Tro indbefattes — er **det Eneste**, der hos det syndige og svage Menneske kan bevirke, at det tør ansee sig i Besiddelse af Naaden, og berolige sit Hjerte for Guds Aasyn, — saa er det klart, at Biskop Fabers Lære er Apostelens fuldkommen modsat, idet den første lærer: at **Daaben** yder Sjælen den nødvendige Trøst; den sidste derimod, at **kun Kjærligheden** fra Menneskets Side kan yde den; her er altsaa ikke at tænke paa Forening. Men det er nu engang en af Biskoppen adopteret Anskuelse, at lade Naaden og dens Virkninger indgydes det spæde Barn ved Daaben,

og saaledes ikke at skjelne imellem **Tilsagnet om Naaden**, der skeer ved Daaben, og den **virkelige Tilegnelse og Besiddelse af den**, der ganske og aldeles beroer paa andre Ting, end Daaben; men herved viser denne Forfatter og Ligesindede, at de netop i det Allerværsentligste **have lidt Skibbrud paa den sande christelige Tro.**

Saaledes viser denne Paastand sig at være Christendommen aldeles fremmed, falsk og forkastelig, fremgaaet, som det synes, at en udvortes, foregjøglet eller fremhyklet Christendom, af en magelig men yderlig overfladisk Moral, og især af overdrevent aandeligt Selvbehag, der øiensynlig fremlyser heraf; thi naar man bilder sig ind, „at Daaben er tilstrækkelig til Sjælens Trøst," saa beviser dette altfor tydelig, at den, der antager det, i Virkeligheden aldrig har havt Religionens sande Trøst Behov, eller søgt den; men den, der aldrig har havt Trøst Behov anderledes end saa, at han fandt det tilstrækkeligt, at vide, at han var døbt, maa uden al Tvivl behage sig selv, han maa aldrig rigtig have gaaet i Regning med sig selv, oprigtig og alvorlig overveiet sin egen Synd og Skrøbelighed, Guds Hellighed o. s. v., eller overhoved upartisk anstillet andre derhenhørende Betragtninger. Og gaves der endogsaa En eller Anden, som, ved Guds Naade, lige fra Barn af virkelig var gaaet paa Dydens Vei, mere og mere var bleven renset og styrket i det Gode, og saaledes bestandig kommen Gud nærmere, saa maatte netop dette Menneskes religiøse Anskuelse være af den Beskaffenhed, at han aldrig vilde kunne tænke paa end sige antage slige Urimeligheder; hans Religion og Gudsdyrkelse maatte, som staaende paa et høiere Standpunct end det almindelige, som den, der saae dybere i Religionens og Guds Mysterier — hvortil netop den nøiere Forbindelse med Gud giver Adgang og Leilighed — tvertimod

ligefrem føre til den aldeles modsatte Anskuelse: at Sjælens Trøst kun var at finde i noget Indvortes og virkelig Aandeligt, ikke i noget Udvortes, nogensomhelst ydre Handling, eller overhoved Noget, der alene var at henføre til et enkelt Moment i Menneskets Liv. Fremdeles er det ikke overflødigt at bemærke: at hiin falske Lære, at Sjælens Trøst er at søge i Nogetsomhelst, der ikke tilhører Menneskets aandelige Personlighed, og dennes personlige, aandelige Forhold til Gud, i noget Udvortes og Tilfældigt, der ikke hidrører fra hans eget Sindelag, hans egen Digten og Tragten o. s. v. — at denne Lære, siger jeg, i saa høi en Grad er **katholsk**, at den ligefrem kan sammenlignes med Katholikernes Lære om **Daaben** betragtet som et Kirkeligt opus operatum (d. e. en saadan Gjerning eller Handling, der engang forrettet med eller af et Individ, kan komme det tilgode hele Livet igjennem, og som man saaledes kan blive ved at pukke paa). Dog — Katholikerne have neppe nogensinde gaaet saavidt, at paastaae: „at Daaben var tilstrækkelig til Sjælens Trøst," eller: „at den **ikke kan** slaae os feil" som Prof. Mart. siger; da de tvertimod „anathematisere (forbande) den, der lærer, at den Døbte **ikke kan** miste Naaden" (see det Trident. Concil. Decreter, 7de Session, 6te Canon om Daaben). Vi evangeliske Protestanter ere saaledes, i Læren om Daaben, maaskee endogsaa komne udover det katholske Standpunct, det vil sige: endnu længere borte fra den sande Christendom, end Katholikerne!

Hvad jeg her har sagt om de faberske Jammerligheder, gjælder ogsaa om den martensenske Phrase: „at vor Daab ikke kan slaae os Feil." Jeg maa tilstaae, at jeg ikke veed eller er i Stand til at indsee, hvorledes et Menneske, der skal være dannet og oplyst, kan tænke eller sige **det**, som

synes at forudsætte en saadan Mangel paa en sund Jagttagelsesevne og sund Forstand, paa Erfaring, Verdens- og Menneskekundskab, og endelig paa en christelig Indsigt og christeligt Sindelag, at det alene synes at kunne fremføres af En, der i Dag eller igaar var bleven kastet ind i Verden, og saaledes ikke havde havt Leilighed til at anstille Jagttagelser over og erhverve sig Kundskab om Menneskets Natur og Væsen, dets Evner og Anlæg, Forhold til Gud o. s. v., som altsaa, — navnlig paa det christelige Gebet — ganske var uden Indsigt og Erfaring. Kun saadanne Mennesker kunde man, som sagt, tiltroe en saa aabenbart grundløs og falsk Mening. Naar altsaa en theologisk Professor fremfører Sligt, saa er dette det meest slaaende, men tillige det sørgeligste Beviis paa, hvorvidt det speculative Vanvid, der ligesom en Epidemie udbreder sig iblandt denne Skoles Tilhængere, kan gaae, idet man, uden at tage mindste Notits af alle Tiders Erfaring, og af det, som man hver Dag kan see og betragte, ogsaa i den **praktiske** Christendom etablerer saadanne Absurditeter, der alene kunde passe som Led i et uchristeligt, grundløst og forvirret System af speculative Hjernespind.

Hvis Daaben ikke **kan** slaae feil, hvorfor ere der da saa mange Onde og Ugudelige, der endogsaa, saavidt Menneskene kunne skjønne, uden at forbedre sig, forlade dette Liv? Thi hvis det ikke er blot tilsyneladende, hvad nytter saa Dyd og christeligt Levnet, naar den døbte Skurk, der, som saadan, forlader Verden, ligesaavel som den Gode og Fromme bliver frelst, **fordi** „hans Daab ikke kan slaae ham feil?" Hvis det derimod kun er tilsyneladende, saaledes, at den, som synes at være Skurk, behandles og bedømmes saaledes af Mennesker, i Virkeligheden ikke er det, **fordi han er døbt**, hvoraf kan man da kjende den Gode

fra den Onde? Her bliver dog tilsidst intet fast at bygge paa, undtagen Daaben, saaat den Døbte, men ogsaa kun den Døbte, dog tilsidst bliver probat, og saaledes ogsaa frelst; imedens den Udøbte ikke kan blive det. Eller, hvis man nu antager, at der gives saadanne Døbte, som forlade dette Liv uden Forbedring og Omvendelse, men paa den anden Side dog antager, at en vis Omvendelse er nødvendig til Saligheden, er da denne Omvendelse, som saa maa henføres til det andet Liv, ogsaa en Folge eller Virkning af Daaben i dette Liv, og kan en saadan Omvendelse eller Redning ikke gives for En, der ikke var bleven døbt i dette Liv? Eller kan den Udøbte maaskee omvende sig, uden at det har nogen videre Følger for Saligheden? Fremdeles, hvis Daaben ikke kan slaae feil, hvorfor er da ikke hele den vide Verden, eller dog den største Deel af den, christnet for længe siden? Det maatte nemlig, under denne Forudsætning, have været en hellig Pligt for de civiliserede Nationer, at faae saamange Hedninger døbte, som muligt, og havde man allerede i den første christne Tid været kommen til denne Erkjendelse af Daabens almægtige Virkninger i den Døbte, der ikke kunne slaae ham feil, saa maatte man dog, igjennem saamange Aarhundreder, have faaet Bugt med den største Deel af Verden. Og hvis man mener, at det dog ikke gik an, at tvinge Folk til at døbes imod deres Villie, da Prof. Martensen misbilliger Tvangsdaaben — uagtet han rimeligviis antager, at ogsaa den har sine Virkninger — saa kunde man dog for det første døbe Alle, som blot vilde tillade, at de bleve døbte — **troe** kunde de alligevel ikke, førend efter Daaben, da „Troen er Daabens Frugt" — og dernæst kunde man have døbt alle de Hedningebørn, som man paa en eller anden Maade kunde faae i sin Magt, og kunde da i det mindste være vis paa Gyldigheden og Virkningerne af **deres** Daab, være vis paa, at

den ikke vilde slaae feil, da „Barnedaaben er den rette ordentlige," eller endogsaa den „**eneste rette** Daab." Dog — Grunden til, at dette ikke er skeet, synes at ligge deri, at man ikke tidlig nok er kommen til denne eminente fabersk-martensenske Erkjendelse af **Daabens**, navnlig **Barnedaabens Infallibilitet.**

Jeg vil denne Gang ikke forsøge, videre at skildre mine Folelser over denne falske og fordærvelige Sætning, thi Ordene ere kun en svag Betegnelse deraf, men kun gjøre opmærksom paa, at ogsaa denne Sætning staaer i den noieste Forbindelse med, og udledes naturligen af den, hele det christelige Liv forvirrende og forgiftende, Lære: **at Christus og den hellige Aand, begge hele og udeelte meddeles ved Daaben;** thi man kan nok tænke sig, at den Individet iboende Christus, som bæres igjennem Livet, maa dog engang kunne ophjelpe **den**, i hvilken han boer, og at saaledes det endelige Resultat **maa** blive: **at Daaben ikke kan slaae feil;** thi Gud Fader — hvis han paa den Tid, som Salighedsspørgsmaalet bliver afgjort, har noget at sige — kan dog ikke godt udelukke Christus selv, eller den, i hvilken han tilligemed Aanden heel og udeelt boer, fra Saligheden. Og er Christus den, som tildeler Saligheden, — da ham jo ifølge Skriftens Lære af Gud overlades at holde Dom over Menneskene, — saa vil det være saameget desto mere naturligt, at han ikke udelukker sig selv, eller den, i hvem han ligefra Daabens Dieblik af har været boende, og saaledes har baaret Christus i sig gjennem hele Livet — fra Saligheden.

Bemærkninger til Nr. 6.

„Naar Daaben af Baptisterne læres at være en Pagt, saa er derved Veien banet til en vrang og uchristelig Forestilling," thi „**Daaben er aldeles ikke en Pagt,**

som Barnet opretter med Gud" (Faber S. 53 og 63). Den samme Anskuelse har Prof. Martensen, skjøndt han ikke paa noget enkelt Sted udtaler den saa skarpt.

Dette Punct fortjener i høi Grad Opmærksomhed, fordi det ikke blot staaer i Strid med Christendommens Aand overhoved, og navnlig med Skriften, men ogsaa med Kirkens Lære, og fordi det giver en fortrinlig Oplysning om disse Theologers religiose Anskuelser, og navnlig om deres Daabslære.

Biskop Faber mener: at Rigtigheden af ovenanførte Paastand vil fremlyse af Daabens sacramentale Betydning, hvorved nærmest menes de under Nr. 1—3 omtalte overordentlige Virkninger, som Forf. tillægger Daaben. Ved i det Foregaaende at modbevise hine urimelige, magiske og materielle Daabsvirkninger, troer jeg ogsaa at have modbeviist det, som man bilder sig ind at kunne udlede deraf, og jeg vil derfor overlade til Læseren at bedømme, hvorvidt der med nogen Grund af de i det Foregaaende af Forf. anførte Puncter kan udledes den Slutning: at den rette Daab ikke er en virkelig Pagt. Men forat bevise denne Sætning siger Forf. fremdeles (S. 53): „til den almindelige Betydning af Pagt høre tvende Parter, der ved gjensidige Forpligtelser tilsige hverandre en gjensidig Forbindelse, med Forjættelser af forskielligt Slags o. s. v." S. 54: „men nu modstrider det ganske og aldeles Christi Lære, at noget Menneske skulde kunne fremstille sig som Part ligeoverfor Gud, frivillig give Gud Løfte og Forjættelse fra sin Side, og nu derved forvisse sig om Velsignelse fra Guds Side(!) Der ligger i denne Fremstilling af Sagen noget saa Hovmodigt, noget saa Anmassende, at den vel med Rette kan paastaaes aldeles stridende imod Christi Evangelium, og benævnes uchristelig(?) Thi hvo er den, som kunde være dygtig af sig selv, til at

oprette en Pagt med Gud, og stille sig frem for Gud i denne Henseende?"

Naar Biskop Faber søger at fremstille det som en urimelig og uchristelig Lære, at der kan existere en virkelig Pagt (med tvende Parter) mellem Gud og de enkelte Mennesker, **derved**: „at intet Menneske af sig selv er dygtig til at **oprette** en Pagt med Gud," saa kommer dette aldeles ikke Sagen ved, da det er en Mening, som Forf. selv har lavet; thi Spørgsmaalet er: om der imellem Gud og Menneskene kan existere en **virkelig** Pagt, men **ikke**, om denne Pagt skal gaae ud fra Mennesket, som vistnok neppe nogen af dem mener, der ellers antage Pagten, da de tvertimod mene: at Pagten først gaaer ud fra Gud, men at det **fremdeles** beroer paa Mennesket, om den bliver virkelig for det, eller ikke.

Hovedbeviiskraften i det af Forf. ovenfor anførte Stykke synes nu at ligge i følgende tre Momenter:

a) At der i Forholdet mellem Gud og Mennesket ikke kan være Tale om gjensidige Forpligtelser o. s. v. — og dette
b) af den Grund, at Mennesket ikke kan stille sig ligeoverfor Gud — da det
c) ingen Dygtighed har af sig selv o. s. v. Vi ville nu tage disse Puncter i omvendt Orden; thi saaledes udledes de lettest og sikkrest af hinanden.

a) Med Hensyn til det Sidste, er det vel en uomtvistelig Sandhed, at Mennesket har alle sine Kræfter og Evner fra Gud. Dette ligger i Skaberforholdet, og kan saaledes ikke benægtes; om Menneskets Dygtighed derimod gjælder ikke ganske det Samme. Forsaavidt nemlig, som den beroer paa en oprindelig Evne, er den alene fra Gud, men forsaavidt som den ogsaa er et Resultat af Menneskets bevidste Stræben, med andre Ord, tillige er

erhvervet, er den ikke blot fra Gud, men Noget, der ogsaa beroer paa Mennesket selv, dets frie Villie, Kræfternes Brug, Flid, Anstrængelse og Udholdenhed o. s. v. Heraf følger, at To, der ere lige begavede, kunne erholde en aldeles ulige Grad af Dygtighed, ja, at den mindre Begavede ved Flid og Anstrængelse endogsaa langt kan overgaae den mere Begavede i Dygtighed. Dette er uimodsigeligt, og bliver bekræftet ved alle Tiders Erfaring. Nu vil Forf. maaskee svare: at ogsaa denne Flid og Anstrængelse er Guds Virksomhed; men saa bliver Mennesket et villieløst Væsen, hvilket ligeledes er en Absurditet, der af sig selv gjendrives ved at betragte Menneskene i deres store Forskjelligheder og Modsætninger til hinanden; thi er den menneskelige Dygtighed alene Guds Værk, og har Mennesket selv ingen Andeel i sin Dygtighed, Uddannelse, moralske og overhoved menneskelige Værd, — saa vilde de store Forskjelligheder og Modsætninger være aldeles ubegribelige og urimelige; thi naar Gud selv alene virker det Gode i Alle, saa er det ikke let at indsee, hvorfor dette skeer i en saa forskjellig Grad, og at denne Virkning af Gud hos Mange endogsaa ikke kan spores. Her var da fremdeles ikke Noget for Mennesket at gjøre paa nogen af Siderne; thi naar Gud havde villet og besluttet enten at virke eller ikke at virke det Gode i En, saa maatte det blive saaledes; thi hvo kan modstaae hans Villie? Men saaledes var ikke den Alviises Raad og Villie; han gav vel Mennesket Evner og Anlæg, men han vilde ogsaa, at Mennesket selv skulde aagre med sit Pund, skulde kunne virke med til at naae sin høie Bestemmelse, han vilde endogsaa, at det skulde kunne modstræbe ham, i det mindste til en vis Tid. Heri ligger hele Frihedens Sphære, heri viser sig dens Brug og Misbrug. Dem, der nægte dette, maa man fradømme al sund Sands og sund Forstand saavel

paa Christendommen som overhoved Menneskets Natur og Væsen, samt dets Forhold til Gud.

Forf. har nu ogsaa søgt at bevise denne sin Mening ved Steder af det N. T.; men viser sig her, ligesom overalt, som en yderst slet og overfladisk Bibelfortolker. Naar han saaledes citerer Phil. 2, 12—13., da har han anført et Sted, der ligefrem er imod ham selv. De fleste Bibelfortolkere ere enige i, at ansee dette Sted som et Hovedsted for Læren om Menneskets Samvirken med Gud; thi ellers var der ingen Mening i følgende Ord af V. 12: „derfor mine Elskelige........arbeider paa (bevirker) Eders Salighed med Frygt og Bæven;" og dette af den Grund, som nu følger V. 13: „thi Gud er den som virker i Eder baade at ville og udrette efter sit Velbehag." At Apostelen opfordrer Menneskene til at arbeide paa deres Salighed, viser tydelig, at dette er nødvendigt, og at de ikke kunne blive salige naar de selv intet gjøre; ligesom at de paa den anden Side intet kunne udrette uden Guds Medvirkning, og at det er nødvendigt, at han understøtter baade deres Villie og Virksomhed i eller Udførelse af det, som tjener til deres Salighed og Guds Ære. Det vilde derfor være ligesaa urimeligt, at tænke sig, at Guds Virksomhed til Menneskenes Salighed er uafhængig af Mennesket selv, som at tænke sig, at Menneskets Virksomhed er uafhængig af Gud og hans Naadevirkninger; begge Dele **maa**, ifølge de evige Love, forbindes og gjensidig understøtte hinanden. Derfor har Apostelen føiet disse to Vers sammen, da V. 12 angiver Menneskets, V. 13 Guds Andeel i denne Samvirken. Forf. burde altsaa, ifølge sit Standpunct og sin Paastand, kun citere V. 13, thi da havde han kun havt den ene Side, der saaledes, rigtignok løsreven fra Sammenhængen, idetmindste syntes at bevise hans Paastand; men maa-

skee har han taget V. 12 med, for ogsaa her at kunne modsige sig selv.

Det andet Sted er 2 Cor. 3, 5. Dette Sted er paa samme Maade aldeles misforstaaet og revet udaf sin Sammenhæng. Da det forresten vilde føre forvidt, her at give en udførlig Forklaring deraf, vil jeg indskrænke mig til at gjøre opmærksom paa: at Apostelen i dette Stykke taler om sit apostoliske Embede og Virksomhed. Naar man nu betænker, **først** den Maade, hvorpaa han blev omvendt og kaldet til Apostelembedet; og **dernæst**, hvad Paulus, et eneste dødeligt og skrøbeligt Menneske, havde udrettet, da han i Aaret 58 eller 59 skrev dette Brev, omtrent et Aar for det sidste langvarige Fangenskab, der omtales i Ap. Gj., saa kan man i Sandhed ikke undres over, at han tilskriver Gud dette; at han siger: „men vor Dygtighed er af Gud, hvilken og gjorde os dygtige til at være den nye Pagts Tjenere;" thi ligesom Paulus ved Guds specielle Kaldelse og Virksomhed var bleven omvendt og udvalgt til Apostel, saaledes maatte det synes hartad umuligt at eet Menneske i Løbet af 15—16 Aar kunde bevirke slige Ting. Og dog — hvem vil vel nægte den store Andeel, som Pauli egen rene og stærke Villie, hans Møie og Arbeidsomhed, Udholdenhed og Selvopofrelse har havt deri? Hvorfor skulde Gud ellers have brugt Paulus dertil? Han kunde jo dog, ifølge Fabers Anskuelse, ligesaagodt have benyttet hvilkensomhelst Anden, uden Forskjel, da Menneskets Dygtighed, og følgelig ogsaa hans Virksomhed, **alene** beroer paa Gud.

Men ikke blot disse to Steder, rigtig forstaaede, tale imod denne fordærvelige Lære, men saa mangfoldige andre, navnlig alle de Steder, hvor Menneskene opfordres til at bruge deres Evner og Kræfter, og saaledes imodekomme Guds Naade, som just vil at Mennesket skal

gribe den, og samvirke med den; thi dette er Betingelsen for al sund og ægte menneskelig Udvikling, og *uden* det er *ingen Salighed mulig*. Fremfor andre Steder fremlyser dette af flere af Christi Parabler, og netop *herpaa* maa der *fortrinlig* lægges Vægt; thi **for det første** er det fornemmelig Frelserens Lære, der maa iagttages og bygges paa, og i Tilfælde af, at der syntes at være Strid mellem ham og hans Apostle, maa hans egen Lære foretrækkes. **For det andet** have Parablerne en saameget større Vægt, som det er høist sandsynligt, at de sikkrere kunde bevares i Hukommelsen uden at forvandskes, da det ligger i deres Væsen og Characteer, *baade* at de lettere indpræges end en simpel Tale, *og ligeledes*, at de *enten* maae glemmes, *eller*, at Hovedpuncterne maae være de samme, som de oprindeligen fremsatte. Vi tør derfor antage, at Christi Parabler i Hovedpuncterne ere uforandrede; derimod er det rimeligere, at hans øvrige Taler kunde forandres eller opfattes forskjelligt af Forskjellige, hvilket kan godtgjøres af det N. T. Nu modbevise netop flere af Christi Parabler aabenbart hiin Paastand af Forf. Saaledes Parablen om *Talenterne* Matth. 25, 14—30 (navnlig V. 16 og 17, hvor de 5 og 2 Talenter ved Tjenernes **egen** *Flid* og *Virksomhed* **forøges** til det **Dobbelte**), om *Arbeidsmændene* i Viingaarden 20, 1—16*) og mange fl. St.

*) Jo sjeldnere man hører Nutidens Prædikanter gaae ind paa at udvikle Grundtanken og Sammenhængen, enten i de foreskrevne Texter, eller andre meget frugtbare Steder af den hellige Skrift — hvorimod man ikke sjelden maa være Vidne til, at de blive trukne ved Haarene og et eller andet *konstigt Thema* udledt deraf, hvis *Udvikling* desuden stundom *afviger endnu mere* fra *Text* og *Skrift* end Themaet selv — saa glædes jeg ved at kunne anføre nogle herhenhørende Yttringer af Pastor og Lic. theol. Kolthoffs Prædikener (udgivne paa Reitzels Forlag, Kjøbenhavn 1842), hvor han, i sin Udvikling af Math. 20, 1—16, blandt

Af alt Dette maa da fremgaae det uomtvistelige Resultat: at **Menneskets Dygtighed**, og, som Følge deraf **Virksomhed**, ikke beroer **alene** paa Gud, men **ogsaa** for en Deel paa Mennesket selv, dets egen Villie, Flid

andet siger følgende (S. 67—68): „**hvor vildfarende** er dog ikke deres Mening, **hvor fordærvelig** er dog ikke **deres Vildfarelse**, der saaledes **adskille** den guddommelige Naade fra den menneskelige Virksomhed, at de overtale sig til at troe, eller dog til at sige, at Guds frie Naade udelukker de menneskelige Bestræbelser, de menneskelige Anstrængelser, gjør dem overflødige og unødvendige, aabenbarer sin Kraft **ikke** i den **virksomme** Villie og det **virksomme** Liv, men i en villieløs, i en livløs og aandløs Uvirksomheds Tilstand! Jeg finder i Herrens Lignelse at, der det blev Aften, siger Viingaardens Herre til sin Foged: kald **Arbeiderne** og giv dem **Lonnen** — og da kom de, der „havde baaret Dagens Byrde og Hede," og de, som Huusbonden havde kaldet paa „den tredie Time," og de, der vare blevne leiede ved „den sjette" og „niende Time," og de, der vare de Sidste, som først „den ellevte Time" havde seet arbeide i Herrens Viingaard. Men jeg finder ikke skrevet, at Herren ogsaa kaldte **dem** til at modtage Lønnen, som **Intet** havde **arbeidet**, som aldeles ikke havde indfundet sig iblandt de Tjenendes Tal, som han ikke fandt **indenfor** sin Viingaards Grændser; jeg læser intetsteds, at Herren ogsaa kaldte **andre** til at modtage Lønnen, **end dem**, der vare **blevne** ved hans Arbeide indtil Dagens Ende, fra den Stund af, at han havde kaldet dem fra deresørkesløse Liv, **Andre end dem**, der havde brugt deres Kræfter saaledes i Herrens Tjeneste, der havde virket saa stadig og saa ufortrødent, at han med Rette og Føie kunde kalde dem „„**Arbeidere**"" o. s. v." og S. 69—70 siger han fremdeles: „det er altsaa saa langt fra, mine andægtige Tilhørere, at Guds frie Naade skulde udelukke den menneskelige Virksomhed, gjøre det overflødigt for Mennesket at arbeide og anstrænge sig, at **den** meget mere, naar vi holde os til vor forelæste Lignelse, **kun** synes at ville træde i Forbindelse med **dem**, som bære Arbeidets Byrde, eller rettere sagt — naar vi trænge dybere ind i vor Lignelses Indhold — at **den** netop ved at fremkalde Men-

og Bestræbelser, uagtet Gud alene har lagt Grundvolden til Menneskets Dygtighed, ved at give det Evner og Anlæg dertil, og uagtet Mennesket intet Øieblik kan undvære den guddommelige Naade, og naaderige Medvirken til det Gode.

b) Men er nu dette saaledes, saa er det aabenbart urigtigt at paastaae: at Mennesket ikke kan stille sig ligeoverfor Gud, da det tvertimod er aldeles nødvendigt, at antage: at det **maa kunne det**; dette ligger ligefrem i Friheden. Hvad skulde det ellers betyde, naar Apostlene tale om, at **modstaae Gud** eller den hellige Aand, opfordre de Christne til, **ikke at slukke Aanden**, opfordre til at **underkaste sig Gud**, og lyde ham o. s. v.? Man vil maaskee svare — thi jeg maa ogsaa gjøre Regning paa de aandløseste og urimeligste Indvendinger og Paastande — at dette vel kan siges, naar Talen er om at modsætte sig Gud, men ikke naar Talen er om Lydighed mod Gud,

neskets Virksomhed for Guds Rige, netop ved at kalde ham til Arbeide i Herrens Viingaard, netop **derved** aabenbarer sig som den frie, **frelsende** og **saliggjørende Naade**. Og ikke blot deri aabenbarer nu Gud sin Kjærligheds uendelige **Frihed**, at han ogsaa gjør dem deelagtige i sin himmelske Løn, som ikke kunne siges at have erhvervet sig selv et retfærdigt Krav paa den belønnende Gave, men ogsaa deri aabenbarer han den, at han kalder **dem**, der **kun** som **Arbeidere** skulle belønnes, til **den** Tid og til **den** Stund, som han har besluttet." Da man, saavidt mig bekjendt, ikke har ret mange Samlinger af Prædikener her i Landet, som virkelig fortjene at kaldes evangeliske, d. e. saadanne, som gaae i Evangeliets Dyb, som udfolde dets rige og frugtbare Kjerne — thi at det skulde berettige til Navnet „evangelisk," at man udspækker sine Prædikener med bibelske Steder og Talemaader, der ofte ikke videre forklares, antager jeg ikke — saa fortjene saavel de ovennævnte Prædikener, som en nyere Samling, der iaar er udkommen af den samme Forfatter, Opmærksomhed og Anerkjendelse.

Stræben efter det Gode, efter Forening med Gud — *thi* Biskop Faber, tilligemed andre erafkirkelige Theologer, synes nu igjen, ifølge Augustins og Concordieformlens Exempel, at ville søge Frelse og Salighed i den Lære: at Mennesket **ikke formaaer Noget**, undtagen naar det gjør det Onde, modstræber Gud. — Men hvad Begreb har man da om Person og Personlighed? Har da Mennesket, **naar det stræber hen til Gud, mindre Personlighed**, mindre Frihed og Selvstændighed? — Man misforstaae mig ikke, som om jeg vilde tillægge Mennesket en absolut Selvstændighed, da dets Selvstændighed kun er relativ! — eller viser det ikke **just derved** den høieste menneskelige Personlighed? Er det desuden ikke nødvendigt, hvor der tales om et inderligt Forhold, at Begrebet af **To** fastholdes? hvorledes kan ellers nogen Hengiven finde Sted fra den Enes, eller Velgjerninger fra den Andens Side? Hvad følger nu af alt Dette, andet end det, at man ikke blot **tør** tale om, at Mennesket **kan** stille sig **ligeoverfor Gud**, men at man **bør** udtrykke det **saaledes**, da hele Menneskets Forhold til Gud, hvordan det end betragtes, fordrer og forudsætter det. Den, der ikke indrømmer Dette, er paa en urigtig Vei, der tilsidst vil føre ham langt bort fra Gud, istedetfor til ham; thi han har et aldeles forvirret Begreb om Religion, Gudsdyrkelse, Guds Naade og dens Virkninger i og Samvirken med Mennesket, samt hele Menneskets Forhold til Gud.

c) Endelig er det første Punct: at der i Forholdet mellem Gud og Mennesket ikke kan være Tale om gjensidige Forpligtelser, Løvter, Forsættelser o. s. v., ifølge det ovenfor Udviklede, ligesaa ugrundet, som de øvrige Paastande; thi, kan Mennesket selv bidrage Noget til sin Dygtighed og Fuldkommenhed, til Opfyldelsen af Guds Villie o. s. v. (see under a); er det dernæst nødvendigt at antage,

at Menneskets Personlighed ikke smelter sammen med Guds Personlighed og gaaer op i den, eller overhoved forringes derved, at Mennesket gjør det Gode, at det stræber hen til Gud, men at dets Personlighed tvertimod derved forhøies og forædles, og at Mennesket følgelig er at ansee som en Person ligeoverfor Gud, selv naar den er i den nøieste Forbindelse med ham (see under b) — saa er det nødvendigt at antage: at gjensidige Løvter, Forjættelser og Forpligtelser **maa kunne finde Sted i dette Forhold**, idetmindste saaledes, at Løvter og Forjættelser gives af Gud, Løvter og Forpligtelser af Mennesker. Dette gaaer igjennem hele det G. og N. T. og trænger saaledes igrunden ikke til noget Beviis. Det beroer desuden ganske paa det ovenomtalte Forhold, som nødvendig maa finde Sted imellem to bevidste Personer, om ogsaa den Ene er nok saa mægtig, den Anden nok saa ringe og underordnet. Men — vil man maaskee svare — her gjælder intet Exempel hentet fra de menneskelige Forhold; thi intet Menneske er i Magt og Vælde saaledes ophøiet over et Andet, som den Almægtige er over ethvert Menneske især, og alle tilsammen. Meget rigtigt. Men — her ere imidlertid to Ting at bemærke, som forandre Forholdet, og aldeles bortfjerne denne Indvending. For det Første ere alle menneskelige Magtforholde, just forsaavidt som de ere Magtforholde, nærmest udvortes, derimod er Forholdet mellem Gud og Mennesket nærmest et indre aandeligt Forhold, og forsaavidt som Talen er om den menneskelige Villies og Personligheds Forhold til Gud, **blot indvortes**, — det ydre Skaber- og Opholdelsesforhold kommer her ikke i Betragtning — og kan derfor ikke bedømmes efter de Forhold, som finde Sted mellem Mennesker. For det Andet har Gud selv fra først af sat dette Forhold mellem sig og Menneskene saaledes, at det er fast begrundet paa den guddom-

melige Retfærdigheds, Viisdoms og Kjærligheds evige Love, ifølge hvilke Mennesket selv for en Deel **kan** have en vigtig Indflydelse paa og Andeel i sit Forhold til Gud, **kan** enten slutte sig til Gud, modtage hans Løfter og Forjættelser, og selv igjen give ham Løfter og Forpligtelser, eller ogsaa med Villie og Bevidsthed hverken modtage Noget af Gud eller give ham Noget. Med eet Ord: det kan baade gjøre sig værdigt og uværdigt til Guds Naade. Heraf vil det være klart, hvor ufornuftig deres Tale er, som nægte hine gjensidige Forjættelses og Forpligtelsesforhold mellem Gud og Menneskene. Gud forpligter sig selv, Mennesket forpligter sig ogsaa, men forpligtes tillige af Gud eller det Forhold, hvori det staaer til ham. Gud lover og forjætter, Mennesket giver ogsaa paa sin Side Løfter, og saaledes **kan** en **virkelig** Pagt komme istand mellem Gud og de enkelte Mennesker, og i dette virkelige Pagtsforhold staaer Gud til alle gode Mennesker, derimod er Pagten ikke virkelig for de onde Mennesker eller saadanne menneskelige Individer, som endnu ikke ere istand til at modtage og indgaae den.

Alt dette er nu langt fra Biskop Fabers og Ligesindedes Mening. Han lærer nemlig, at forsaavidt der kan tales om en Pagt mellem Gud og Mennesket, **kommer det aldeles ikke an paa Mennesket**, følgelig ikke an paa, om et Menneske er godt eller ondt, om det er kommet til Bevidsthed eller ikke, kort sagt, om det i religiøs-moralsk Henseende har noget Værd og Betydning, eller er et spædt Barn uden religiøs-moralsk Bevidsthed. Alt dette er, som sagt, ligegyldigt, thi Gud selv opretter Pagten med hvem han vil, uden mindste Hensyn til hine nødvendige Forudsætninger og Qvaliteter. Men ved saaledes at bestemme Pagtsbegrebet som **alene** beroende paa Gud, er Forf., som han pleier, geraadet i Forvirring og Modsigelse. Det hører

nemlig aldeles nødvendig med til Begrebet af en **Pagt**, at der ere tvende bevidste Parter, der **begge** have en **virkelig Andeel** i Pagten, selv om den ene er nok saa underordnet, og den anden nok saa mægtig og overordnet, og Pagten som Følge deraf nærmest tilbydes af den ene, og modtages af den anden Part. Nu har Forf. paa den ene Side antaget, at Gud virkelig i Daaben opretter Pagt med de enkelte Mennesker, og paa den anden Side beskrevet denne Pagt som en **eensidig Handling**, der alene beroer paa Gud, og oprettes selv med det spæde Barn, og navnlig med dette, uagtet det, som en Skabning uden Selvbevidsthed, ikke er i Stand til at tage Deel deri. **Derfor** har Biskop Faber, i det han antager en Pagt, igrunden ingen Pagt antaget, han benægter Pagten i det samme Øieblik han vil bekræfte den.

For nu at bevise, at denne saakaldte Pagt, som kun har **een** Side, **een** virkelig Part, er just den rette, og at denne **Eensidighed** er en Eiendommelighed ved **Guds** Pagt med Menneskene, beraaber han sig paa Noahs og Abrahams Exempler. Men hvad var Aarsagen til at Gud oprettede Pagt med disse Mænd, og ikke med nogen andre Samtidige, ligegyldigt hvilke? Mon ikke dette, at de vare udmærket fromme og gudfrygtige Mænd? Mon ikke denne Sindsbeskaffenhed fra deres Side var Betingelsen for Pagten, og ligesom en stiltiende Pagtslutning? Men var nu Pagten betinget derved, da viser det sig, hvor urimeligt det er, at paastaae: at en saadan Pagt mellem Gud og Mennesket beroer **alene** paa Gud, hvilket forudsætter, at den Tohed, som der udfordres til en Pagt, kun var tilsyneladende og igrunden intetsigende, idet Menneskets Personlighed enten betragtedes som et Intet, eller som gaaet op i Guds Personlighed; skjøndt begge Dele modsiges saavel af Friheden, og Alt, hvad der udgjør Personlighed,

som derved, at en ufuldkommen, syndig og svag Personlighed ikke **kan** smelte sammen med en fuldkommen, hellig og salig. Men — da nu intet af dette kan antages, og heller ikke, at Gud iflæng opretter Pagt med Menneskene, enten de ere bevidste eller ubevidste, onde eller gode; men tvertimod, at Guds Pagt der, hvor den virkelig oprettes, beroer paa **noget Personligt hos dem, med hvilke** den oprettes — saa er det aabenbart falsk at paastaae: at der ikke kan finde nogen **egentlig** (tosidig) Pagt Sted mellem Gud og Mennesket, og det af den Grund, at Mennesket intet kan gjøre dertil, ingen Andeel have deri.

For endnu bedre at godtgjøre, at Noahs og Abrahams Exempel aldeles ikke beviser, hvad Forf. vil bevise dermed, men just det Modsatte, vil jeg anføre selve Skriftens Ord; thi om Noah siges der: „at han fandt Naade for Herren," fordi han, som det hedder, „vandrede med Gud," og **derfor** siger ogsaa Gud til ham: „jeg vil oprette min Pagt med dig o. s. v." (1 Moseb. 6, 8. 9. 18). Og 17, 1., hvor Guds Pagt med Abraham omtales, siger Gud selv til ham: „vandre for mit Aasyn, og vær fuldkommen, og jeg vil oprette min Pagt imellem mig og mellem dig o. s. v." Heraf er det indlysende, at det: **at vandre for Guds Aasyn**, er Betingelsen for Guds-**Pagt** med Abraham, da **Gud selv** stiller denne Betingelse, og skjøndt den ikke udtrykkelig anføres i Cap. 15, hvor Pagten første Gang omtales, saa ligger det dog i Abrahams hele Charakteer, Sindsstemning og Handlemaade, og fremlyser af hele hans Historie, at dette fra først til sidst var Betingelsen for Guds Pagt med ham. Heraf følger igjen ligefrem: at det deels er urimeligt, deels overflødigt, at ville give sig Mine af at modbevise deres Mening, som skulle paastaae: at Mennesket selv opretter sin Pagt med Gud; thi da det er aabenbart, at ingen virkelig Pagt mellem Gud og Mennesket

kan komme istand, med mindre Mennesket selv **vil**, og det saaledes **virkelig beroer** paa Mennesket, om Pagten oprettes eller ikke — saa kan hiin Udtryksmaade ikke være aldeles urigtig. Dog — det er mig ingenlunde om at gjøre at forsvare dette Udtryk, men kun Pagten, og Menneskets virkelige og nødvendige Andeel i den, og jeg vil derfor fremstille dette saaledes, som jeg er overbeviist om at det bør betragtes. **Gud** er den **første Aarsag og Begyndelse til** denne **Pagt**, han frembyder Mennesket den, og det kommer nu an paa, om det vil modtage den, eller ikke, hvor Mennesket **ikke vil** modtage den, **kan den ikke blive virkelig for det**, den bliver kun abstract, en Idee, bestandig virkelig fra Guds Side, men kun under visse Betingelser fra Menneskets Side virkelig for Mennesket. Dette er ganske naturligt. Pagten er igrunden ikke Noget, der er forskjelligt fra Guds Naade, men den er kun en nøiere Betegnelse, en bestemtere Tilsigelse af og Løvte eller Forjættelse om den. Nu kan Guds Naade ikke siges at besiddes af Alle, være deres virkelige Eiendom, — thi vel tilbydes den Alle, men modtages og tilegnes kun af Nogle — saaledes heller ikke Pagten, da den kun kommer istand med **den**, der **vil** anerkjende og modtage den. Dette ligger aabenbart i alle de Steder, hvor der tales om de Mennesker, som vende sig fra Gud til det Verdslige (Mammon o. s. v. Luc. 16); men navnlig bevises dette ved Parablen om den forlorne Søn, hvor Faderen Intet gjorde, og ifølge Sagens Natur Intet **kunde** gjøre saalænge Sønnen **selv** ikke **besluttede** at vende hjem. Da denne Beslutning var taget, var hans Forening (Pagt) med Faderen bragt istand. Naar man altsaa udvikler Forholdet mellem Mennesket og Gud eller Guds Naade saaledes, at den ikke blot tilbydes, men ogsaa virkelig modtages og besiddes af dem, enten de selv ville og gjøre no-

get dertil eller ikke, da er denne Fremstilling aldeles falsk og forkastelig. Betragtet fra det aandelige Standpunct, er en saadan Meddelelse af Guds Naade grundløs og urimelig, og den seer snarere ud som en physisk eller chemisk-materiel Indgyden af Naaden, saaledes som et Stof gjennemtrænger et andet, saaledes som Solens Straaler gjennemvarme Gjenstandene. Men ogsaa af Solens Straaler, Vandet o. s. v. kunne hentes Analogier for den modsatte Anskuelse; thi ligesom enkelte Ting kaste Solens Straaler tilbage og lidet eller intet afficeres af dem, og ligesom flere haarde Gjenstande ikke gjennemtrænges af Vand eller Vædsker, skjøndt de udvendig berøres eller omringes deraf, saaledes maa man forestille sig — for ved Sammenligningen med endelige og materielle Gjenstande at tydeliggjøre Sagen — at Guds Naade ligesom søger og forfølger Mennesket, er omkring det, om jeg tor bruge det Udtryk; men saalænge Mennesket ikke bliver sig den bevidst, aabner sig for den og med fri Villie modtager den, bliver den kun noget Udvortes; den er kun udenfor Mennesket, ikke inden i det, i dets Hjerte og Sjel, og besiddes følgelig ikke af det i Virkeligheden. Først naar Mennesket selv vil gribe den, kommer den **i Forbindelse med dets Indre**, og nu er det egentlig først at man kan begynde at tale om Naadevirkninger i de enkelte Mennesker. Der kunne i Verdensbegivenhedernes Gang o. s. v. være skete mangfoldige Virkninger af Guds Naade udenfor Mennesket, men disse kunne enten blive frugtesløse eller bære Frugt, maaskee strax, maaskee ogsaa først senere. Men enten dette skeer strax eller om nogen Tid, kan det dog først skee naar Mennesket bliver opmærksom paa Guds Naade, der alt i længere Tid har søgt efter ham, og nu ligesom med begge Hænder griber den. Men saalænge Naaden er udenfor Mennesket, eller virker det ubevidst, kjendes og

erkjendes den ikke af det **som Naade**; den ansees tvertimod som oftest for at være **Unaade**, (saaledes den Hungersnod som blev Aarsag til at den forlorne Søn i fremmed Land ikke kunde tjene sit Brød, og besluttede derfor at vende hjem); denne Naade kunde man kalde den forberedende, men da den ei absolut tvinger Mennesket, erkjendes ikke endnu af det som Naade, og kan følgelig blive uden Virkning, saa **udgjør den ingen Pagt**. Det Samme gjælder i Hovedsagen naar Talen er om Barnet. Saalænge det ikke har faaet Bevidsthed eller Kundskab om Guds Naade, er det uimodtageligt for den, og her finder kun den Forskjellighed Sted, at Bevidstheden om den opstaaer mere successivt, og at den saaledes kun efterhaanden kan modtages og tilegnes af det, imedens derimod den Voxne ved et eneste Tilfælde kan blive opmærksom paa Naaden, og saaledes ligesom paa engang med fri Villie slutte sig til den.

Dog — den modsatte Betragtningsmaade hænger nøie sammen med Forf. hele Anskuelse af Kirke og Kirkesamfund. Han betragter nemlig Guds Naade som Noget der tilhører Kirken eller Samfundet, og ikke meddeles udenfor den — hvorfor han ogsaa, tilligemed Prof. Martensen og Ligesindede, hylder den Sætning: udenfor Kirken ingen Salighed — ja, disse Theologer synes at betragte Kirken som det eneste Oplagssted for Guds Naade, som det Gjemmested eller Kar, hvori den opbevares. Nu **skal** det spæde Barn modtage Naaden, og dertil behøves kun at det bliver døbt med den **kirkelige** Daab, som er en Nedsænkning i Gud o. s. v. Naadevirkningerne begynde; thi Spiren, det nye Liv o. s. v., er nu indpodet; kort sagt, Naaden virker nu i Barnet det selv ubevidst i længere Tid, og bliver ved at gjennemkrydse og electrisere det formedelst Daabsspiren. Denne Optagen af Mennesket i den **saakaldte** Naadenstilstand, er aabenbart **ingen vir-**

kelig Pagt, deri har Forf. Ret; men herved beviser han netop det som han allermindst ahner og onsker: at Barnedaaben hverken er den rette fuldstændige Daab, og heller ikke den samme som omtales i det N. T., der netop antyder et Pagts- eller Forpligtelsesforhold til Gud, bygget paa en god Samvittighed.

Vi ville nu betragte hvorledes Forf. Paastand stemmer med Skriften, navnlig det N. T. Her bemærkes da først, at Forf. med Taushed har forbigaaet det Sted (1 Petri 3, 21.), hvorpaa man nærmest pleier at begrunde den Anskuelse, at Daaben er at ansee som et Pagts- eller Forpligtelsesforhold imellem Gud og Mennesket. Dette Sted burde Forf. have omtalt, og det vidner ei engang om Redelighed i Undersogelsen, at forbigaae et Sted, der kunde tale imod hans egen Mening; det var saa meget mere nodvendigt at omtale dette Sted, som det ikke er uden Vanskelighed, da det Ord i Grundterten, som i den danske kirkelige Oversættelse, og mange flere, er gjengivet ved Pagt, ikke er saa ganske klart, og derfor af Andre forklares anderledes, skjondt de allerfleste dog have meent, at derved tilkjendegaves det nøiere Forhold, Forbund eller Pagt, som ved Daaben oprettes mellem Gud og det enkelte Menneske. Men maaskee har Forf. tvivlet om, at kunne bringe noget Andet og Bedre derudaf, end den gamle Fortolkning, og derfor forbigaaet det, da det aabenbart var imod hans Paastand; thi enten saa dette Sted forklares ved: „en god Samvittigheds Pagt med Gud," eller: „det som en god Samvittighed lover eller forsætter sig af (med Hensyn til) Gud," eller: „Loftet om at bevare en god Samvittighed med Hensyn til Gud," eller: „en god Samvittigheds Sporgen efter, Hensøgen eller Stræben og Bøn til Gud," eller anderledes, — saa blive dog alle Fortolkninger af dette Sted mere eller mindre imod Forf. Mening; thi

a) Dette Pagtsforhold, denne Hensøgen til Gud kan ikke finde Sted ved Barnedaaben, hvor kun den **ene Part** (Gud) er bevidst (her bruge vi Forf. egen Betragtningsmaade af Pagten imod ham selv).

b) Der kan ikke være Tale om **Samvittighed** hos det spæde Barn, som endnu mangler Bevidsthed.

c) Endnu mindre kan der være Tale om en **god** Samvittighed, og dog kan Pagten kun være sand og virkelig for det Individ, som har en god Samvittighed, idetmindste stræber derefter, og giver Gud det Løfte, at blive ved i denne Stræben.

Skjøndt der nu ikke ere flere Steder i det N. T., hvor Daaben betegnes ved et eneste Udtryk, der antyder Menneskets bevidste Forhold og Stræben til Gud, saa vil det dog ikke være vanskeligt at opvise Steder som antyde: at Daaben betegner en gjensidig Forbindelse og Forpligtelse fra Menneskets Side, som just bliver benægtet af Forf. (S. 53 og 64), saaledes Rom. 6, 4: „Vi ere altsaa begravne med ham ved Daaben til Døden, **paa det at** ligesom Christus er opreist fra de Døde ved Faderens Herlighed (Kraft), saa skulle og vi vandre i et nyt Levnet." Da dette Sted i Grunden er det allervigtigste Sted om Daaben hos Paulus, er det Umagen værd at oplyse dets Mening og Sammenhæng med det Foregaaende noget nøiere. I det Foregaaende (Cap. 5, 1—11) fremstilles de saliggjørende Virkninger af Christi Sendelse, nærmest med Hensyn til Menneskets Indre, dets Forligelse og Fred med Gud o. s. v. Fra V. 12—21 udhæves og anskueliggjøres Christi Fortjeneste og Virksomhed, ved at sammenstille ham med Adam, og saaledes vise, hvorledes denne blev Aarsag til Synd og Død, hiin til Retfærdiggjørelse og Liv. I 6te Cap. vises nu den heraf følgende **Forpligtelse** for det forløste Menneske til at vandre i et nyt Levnet, og saaledes hellige sig og sine Lemmer Guds og Retfærdighedens Tje-

neste. Denne Forpligtelse siges Mennesket nærmest at paatage eller tilegne sig ved Daaben, idet denne fremstilles som Symbol: a) paa Menneskets Afdøen fra det gamle syndige Levnet (Neddyppelsen i Vandet sammenlignes med Christi Død og Begravelse), og b) paa Opstandelse eller Overgang til et nyt Liv, som skal føres ved Aanden i Guds og Retfærdighedens Tjeneste (at staae op af Vandet sammenlignes med Christi Opstandelse, Udgang fra Død og Grav).

Det er altsaa uomtvisteligt: 1) at her tales om en **Forpligtelse** fra Menneskets Side, den eneste Betydning der paa dette Sted tillægges Daaben, og denne Forpligtelse udtrykkes netop ved de Ord: **paa det at**, der ellers vare uden Mening; 2) er der paa dette Sted hverken Tanke eller Tale om, at den hellige Aand eller det nye Livs Spire **meddeles ved Daaben**, som Forf. paastaaer; thi her er netop Talen om **Frugten af** det nye Livsprincip, ikke om Livsprincipet selv. At dette allerede i Forveien er tilftede, ja endogsaa virkende i Menneskets Indre, Sind og Sjel, sees af Cap. 5, 1—11; men i 6te Cap. siges der: at det skal træde ud i Livet og vise sine Frugter (see V. 6, 11. 12. 13). Altsaa: ogsaa dette Sted og disse vigtige Capitler af Romerbrevet tale for en uundgaaelig Forpligtelse som Betingelse fra Menneskets Side, og vise hvor urimelig Forf. Paastand er; derimod synes de ikke at kjende noget til Forfatterens Daabsspire.

Fremdeles har Forf. anført det bekjendte Sted Hebr. 8, 8—13, hvilket Hebræerbrevets Forfatter har taget af Jerem. 31, 31—34, for at vise, at den nye Pagt, som ved Christus var oprettet imellem Gud og Menneskene, allerede i det G. T. var forudsagt og forjættet, idet Propheten Jerem. siger: „see de Dage komme, siger Herren, da jeg vil oprette en ny Pagt med Israels Huus o. s. v." Heraf vil nu Forf.

bevise at Daaben ikke er Pagt i den egentlige Forstand, fordi Gud alene siges at oprette denne Pagt, og at Mennesket saaledes ingen Andeel har deri. Men ikke at tale om hvor urimeligt det er, at anføre et Sted som tager Hensyn til et heelt Folk eller maaskee flere Nationer, og i Almindelighed taler om en bedre Fremtid, da Gudsfrygt og Lydighed mod Guds Lov skulde være almindelig herskende — for at modbevise den Andeel, de enkelte Mennesker have i sin Pagt med Gud; og ikke at tale om hvor overfladisk den Fortolkning er, der fradømmer Mennesket denne Andeel paa Grund af at der paa dette Sted alene tales om Gud som bevirkende den nye og bedre Tilstand, den nye Pagt — hvilket er naturligt, da han jo dog er den vigtigste Part, fra hvem dette Forhold først og fornemmelig udgaaer — saa strider desuden det af Forf. fremstillede **eensidige** Forhold, hvor **Alt** beroer paa Gud, Intet paa Mennesket, aldeles imod den Aand og Lære som gaaer igjennem Propheternes Skrifter, da disse Guds Mænd i saa høi en Grad ere frie for denne Eensidighed.

Allerede i det omtalte Sted tyde de Ord, som findes V. 10, „og jeg vil være deres Gud og de skulle være mit Folk," paa Folkets Andeel i dets Pagt med Gud. Dette bekræftes endnu mere ved de mangfoldige Steder, hvor Gud siges at ophæve sin Pagt med Folket, naar det viste sig uværdigt til at være hans Folk, ikke opfyldte de Betingelser, der vare nødvendige for at dets Pagt med Jehovah kunde bestaae; og hvor det fremdeles, ved at omvende sig, atter siges at indtræde i det samme Pagtsforhold til Gud (saaledes Hos. 1ste og 2det Cap., navnlig 1, 9. 2, 4. 23. 3, 1. 3. Zach. 11, 10—11 og flere Steder). Dernæst ved saadanne Steder, hvor Tillid til eller Tro paa Jehovah siges at være Betingelsen for Frelsen (Joel. 3, 5). Dette er saameget mærkværdigere, som de foregaaende Vers inde-

holde Forjættelse om en bedre Tid og en almindelig Udgydelse af Aandens Gaver, ligesom det ovenfor omtalte Sted Jerem. 31, 31 flg. Og endelig fordrer Esaias, denne Guds Mand, hvem nogle af Kirkefædrene ikke have skammet sig ved at kalde Evangelist, at Mennesket skal rense sig, afstaae fra det Onde og gjøre det Gode, **forat Gud kan indgaae** Forening (Pagt) med det og forlade dets Synder (Cap. 1, 16—19). Dog — det er overflødigt at anføre enkelte Steder af Propheterne for at bevise denne Lære, thi den gaaer igjennem alle de prophetiske Skrifter; og dog vil Forf. af et prophetisk Sted bevise det Modsatte! Man maa i Sandhed forbauses over slige Fortolkningsforsøg, forbauses over, at der endnu i vore Dage — efterat Christendommen nu har bestaaet i 1800 Aar og udbredt sit guddommelige Lys, mægtigt til at oplyse Menneskets Indre, til at meddele den sande Viisdom, den sande Kundskab om Gud, Mennesket og dets Forhold til ham, — kunne existere slige Forestillinger om disse vigtige Ting, Forestillinger, der staae saa dybt under den mere aandelige Deel selv af det G. T., navnlig Propheternes Skrifter, at en i sin Fædrenereligion nogenlunde oplyst Jøde maatte skamme sig ved at fremføre dem.

Endelig maa den ovenomtalte Paastand sees fra det kirkelige Standpunkt. Da Forf. ellers er saa udmærket kirkelig (idetmindste statskirkelig), saa skulde man troe, at der fra denne Side ikke var Noget at indvende mod hans Paastand. Imidlertid ville Indvendingerne fra Kirkens Side blive ligesaa vægtige som de, der i det Foregaaende ere hentede fra den christelige Aand i Almindelighed og Skriften i Særdeleshed.

Side 63—64 siger Forf. saaledes: „Men ligesaalidt som der altsaa ved det spæde Barns Daab kan være Talen om en Pagt, som dette opretter med Gud, ligesaalidt

kan der ved Confirmationen være Talen om en saadan Pagts Oprettelse eller Stadfæstelse fra Barnets Side. Det **Ja**, som ved det spæde Barns Optagelse i Christi Kirke udtales af Fadderne, kan derfor **ikke** betragtes som et Tilsagn fra Barnets Side, som den ene Part ved Pagten, denne betragtet som et Contractsforhold; men dette Ja udtales, paa Menighedens Vegne, i Menighedens Navn, hvorved den giver Erklæring om at det Barn, som døbes, optages i det Samfundsliv, hvori den hele Menighed(?) staaer til Gud og Jesus formedelst den hellig Aand. Daabsvidnerne ere nødvendige, for at kunne give Barnet en Forvisning, ogsaa for Mennesker, om at det virkeligen ved Daaben er optaget i Livssamfundet med Christo; de ere ikke at betragte som Vidner til en Pagt — Forpligtelse, som Barnet skulde have indgaaet(!), saa at de endog siden, naar Barnet sveg slig en Pagt, kunde træde op som Vidner mod Barnet; nei — Barnet kan ligesaalidt oprette en Pagt som Gud behøver slige Vidner mod Barnet: men disse ere tvertimod Vidner for Barnet, Vidner for, at Barnet er optaget ved Kirkens Daab i Livssamfund med Gud og Jesus; de ere Vidner for Barnet, om Nogen senere skulde vilde negte, at dette ikke havde Adgang til Menighedssamfundets Velsignelse." Naar nu Forf. siger: „det **Ja** som udtales af Fadderne, kan derfor **ikke** betragtes som et **Tilsagn fra Barnets Side** . . . . . men dette Ja udtales paa Menighedens Vegne, i Menighedens Navn," saa er det mig, og vil vistnok være Flere aldeles ubegribeligt, hvorledes Forf. vil forsvare dette fra det kirkelige Standpunct; thi

a) naar Præsten fremsætter de sædvanlige, af Kirken igjennem Aarhundreder brugte Spørgsmaal: „forsager du Djævelen? troer du paa Gud Fader? o. s. v." og Fadderne svare „ja," hvad skal da dette betyde, naar det opfattes paa

den af Forf. angivne Maade? Det bliver saa aldeles meningsløst og urimeligt, at Ingen med sund Forstand vil kunne indsee, hvorfor der spørges saaledes. Hvad skulde nemlig menes med „Du," andet end just det spæde Barn? Forf. siger at dette Ja udtales paa Menighedens Vegne(!), er det da Menigheden som menes ved „Du?" Det maa man ifølge Stedets Sammenhæng antage, hvis det Hele ellers har nogen Sammenhæng. Men — Menigheden, og specielt hvert enkelt Medlem af samme, har jo i Forveien forsaget Djævelen, og bekjendt sin Tro paa den hellige Treenighed. Dog — hvad siger jeg, ifølge den høiærværdige Forfs. Forestillinger og Fremstilling af Sagen, har egentlig talt, fra først af, Ingen bekjendt sin Tro, thi „det Ja, som udtales af Fadderne, udtales (jo) paa Menighedens Vegne, i Menighedens Navn!" Det vilde vistnok paa Grund heraf være saare ønskeligt, at ret mange Faddere vare tilstede hvergang et Barn døbes; thi saaledes kunde de faae Leilighed til at bekjende deres egen Tro, som hverken de selv, eller Andre paa deres Vegne, havde bekjendt ved Daaben. Jeg gad dog egentlig vidst, hvor mange der for Tiden forefindes i den christelige Menighed, som have bekjendt deres Tro og indgaaet nogen Forpligtelse — thi det følger af sig selv, af hvis ingen Bekjendelse er udtalt, intet Løvte givet paa Barnets Vegne ved Daaben, saa har den Bekjendelse, der skeer ved Confirmationen, heller ingen Betydning, da Confirmation forudsætter, at der i Forveien er Noget, der skal confirmeres — og hvor mange de ere, der ikke have bekjendt deres Tro eller indgaaet nogen Forpligtelse med Hensyn til Gud.

b) Dette Forhold bliver endnu mere interessant ved at betragtes fra en anden Side. „Faddernes Ja udtales paa Menighedens Vegne og i Menighedens Navn." Men nu er Præsten der spørger og døber, idet han optager Barnet, at

betragte som Menighedens Repræsentant; naar altsaa Faddernes Ja **ogsaa** udtales **i Menighedens Navn**, saa baade optager Menigheden og optages selv med det samme! Menigheden sporger og Menigheden svarer paa sine Vegne og i sit eget Navn! Saavidt er man dog aldrig for kommet med Daabsformularen, men det var da ogsaa forbeholdt en statskirkelig Biskop at give denne Forklaring deraf.

c) Naar dette betragtes fra det religios-moralske Standpunkt, er denne Fremstilling af Daaben ikke mindre forbausende. Dette fremlyser især af folgende Ord: „Daabsvidnerne ere nodvendige for at kunne give Barnet en Forvisning, ogsaa for Mennesker, om at det virkelig ved Daaben er optaget i Livssamfundet med Christo; **de ere ikke at betragte som Vidner til en Pagt — Forpligtelse, som Barnet skulde have indgaaet**, saa at de endog siden, naar Barnet sveg slig en Pagt, kunde træde op som Vidner mod Barnet, o. s. v." — Fadderne ikke at betragte som Vidner til en Forpligtelse som Barnet skulde have indgaaet!! Har man hort Magen? Dog — dette stemmer ganske med hele Forfs. Grundtanke i Læren om Daaben. „Fadderne skulle kun være tilstede for at kunne give Barnet Forvisning om, at det ved Daaben er optaget i Livssamfundet med Christo." Rigtigt! thi saa kan jo Barnet faae Besked, saa kan det faae Attest om, at det har modtaget den hellige Aand, at det er nedsænket i Guddommens Personer, eller verelviis i een af dem til Livssamfund med de andre (see ovenfor S. 317. 321 flg.); det kan blive underrettet om, at den Jesus iboende Guddomsfylde er bleven det meddeelt o. s. v. Man kan da nok indsee, at det vilde være en himmelraabende Synd, ikke at gjore Barnet opmærksom paa alt Dette, ikke at lade det vide, hvilke uudtommelige guddommelige Skatte det var i Besiddelse af. Man kan fremdeles forstaae, at det vilde være en ligesaa stor

Misgjerning, hvis Fadderne senere optraadte som Vidner mod Barnet, naar det sveg slig en Pagt; ja — jeg kan nok tænke at Barnet vilde være ophævet derover; **det har jo desuden ikke lovet noget,** der er ikke, enten af det selv, eller Andre paa dets Vegne, **indgaaet nogen Pagt med, eller Forpligtelse mod Gud; Barnet har altsaa intet at holde."**

Kan nogen Christen tænke sig en mere fordærvelig og falsk, al Religion og sand Christendom undergravende og tilintetgjørende Lære? Den som, bevæget af uegennyttig Kjærlighed til Gud og sine Medmennesker, stræber at udbrede Guds Rige paa Jorden, at bidrage sit til Sjælenes Frelse og Salighed ved en sand Forening med Gud, — maatte i Sandhed bringes til Fortvivlelsen nær ved at gjøre den Erfaring, at slige Lærdomme hyldes og læres af saakaldte christelige, selv i Kirken høitstaaende Lærere, dersom ikke Guds evige Naade og Kjærlighed gav dem, der have fornummet disses Virkninger i sit Hjerte, og føle sig oplyst, trøstet og styrket ved dem — sikkert Haab om, ved den samme Guds Aand og Bistand, at kunne gjendrive og tilintetgjøre dem. Thi han — den Almægtige vil, skal tage sig til Rette mod slige bedrageriske Leiesvende, slige falske Propheter, der true Guds og Christi Menighed med Undergang og Ødelæggelse. Ham som sidder i det Høie, og spotter over dem, som formasteligen vove at forfalske Læren om ham og hans Salvede, ham som forkaster og tilintetgjør de Verdsliges Viisdom, som modstaaer de Hoffærdige og giver de Ydmyge Naade, ham være Lov, Priis og Ære i al Evighed!

Omtrent den samme Lære prædikes af Pastor Damgaard*). Han siger saaledes S. 21: „Guds Pagt med

*) See theologisk Tidsskrift, udgivet af Proff. Scharling og Engelstoft, 5te B. 2det Hefte 1841. S. 1—22. „Om Fadderskabet, nærmest med Hensyn til den danske Kirke. Af A. K. Damgaard,

Mennesket ved Daaben er i og for sig **absolut**" — det vil sige: Gud **alene** sætter Pagten, uden at der fordres **Noget fra Barnets Side**, eller paa dets Vegne, som vi strax skulle see — „følgeligen kan der hos det spæde Barn, hvor Pagten kun er i sin Objectivitet, ikke være Talen om andet, end om en **absolut Form** for Pagten; medens hos det voxne Menneske, som døbes, den **relative Form** maa fastholdes, fordi her Pagten, idet den sluttes, strax optages i Individets Bevidsthed, og bliver relativ" (!) — her have vi den fabersk-martensenske Lære om Barnedaabens Ægthed i Modsætning til de Voxnes Daab, som er en Undtagelse fra Regelen, og ikke den rette Daab; thi den relative Pagt med den Voxne er den ufuldkomne, og den absolute med Barnet den fuldkomne, hvilket strax nedenfor oplyses ved den jødiske og christelige Religion — „medens derfor den voxne Baptidsand ikke kan døbes uden at svare Ja til Daabsbekjendelsen, maa det paastaaes, at **Barnedaaben**, efter sit Væsen, **ikke tillader en saadan Form**, men, eftersom den er Guds absolute Pagt med Barnet, ogsaa bør afsluttes paa en dertil svarende Maade" (!) — Denne Forf. er altsaa forsaavidt enig med Biskop Faber heri, som de begge antage, at der af Barnet, eller paa dets Vegne **ikke skal svares Ja**; men Biskoppen mener: at **Jaet** udtales i Kirkens Navn og paa Kirkens Vegne, imedens Hr. Pastoren synes ganske og aldeles at ville **udelade det**. Hvad mon disse forrykte Theologer dog tilsidst vilde bringe ud af Daaben, hvis de havde Magt og Myndighed til efter eget Hoved at forvandle og forqvakle den? — „Det er den samme Idee, som ligger udtrykt i det saa ofte omtvistede Sted Gal. 3, 20: Efterdi

---

Præst i Vorberg." Den største Deel af denne Afhandling gaaer ud paa at vise Daabens Væsen og Betydning.

den jødiske Religion var given ved en Mægler, var den en relativ Pagt, sluttet imellem tvende (οὐκ ἐστι ἑνὸς), Gud og Folket, der **begge** havde paataget sig **gjensidige Forpligtelser**, som betingede hinanden; men den christelige Religion er hævet over denne Relation (!). Gud i sin Absoluthed er Een (Θεὸς εἷς ἐστι), og slutter sin Pagt med Mennesket, idet han giver, men **Intet kræver**" (!)

De sidste Sætninger af det her citerede sammenhængende Stykke lære os da **først**: „at den jødiske Religion var en relativ Pagt, **efterdi** den var givet ved en **Mægler**," Christendommen altsaa, som Følge deraf, absolut Pagt, **efterdi** den **ingen Mægler** har! hvorledes skal dette forstaaes? Det kan ikke paa nogen Maade forstaaes, undtagen ved, lige imod Skriftens udtrykkelige Lære, at antage: **ikke** at Gud **ved Christus**, som **Mægler**, har givet Christendommen, men at Christus selv, ifølge **egen** Magtfuldkommenhed, ikke i Guds Navn og ved hans Autoritet, har gjort det, og er derfor **selv** at betragte som den **ene Gud**, Gal. 3, 20 taler om, hvilket passer for den speculative Treenighedslære, hvor Gud Fader er **gaaet op** i Sønnen, som nu er Existentsformen Nr. 2 af den ene Gud (Fader), der følgelig ikke existerer udenfor denne Existentsform, og er altsaa, **betragtet som Søn**, ligesaavel **een Gud**, som han var det, **betragtet som Fader**, kan følgelig ikke være baade den, der opretter den christelige Pagt, og være dens Mægler **paa eengang**; og har saaledes givet denne Pagt **uden Mægler**.

Fremdeles lære vi heraf: at den **Pagt**, der er **uden gjensidige Forpligtelser**, har kun **een** Side, er den **fuldkomne**, absolute, og Christendommen skal nu, just ved at repræsentere denne **saakaldte** absolute Pagt, være hævet over det Ufuldkommenhedens Standpunct (den jødiske Religion) hvor Pagten er relativ, gjensidig. Denne **Eensidig-**

hedens Absolutisme skal altsaa være **Kjendemærket** paa den **fuldkomne, Aandens Religion!!** Jeg agter ikke at gjendrive denne Usselhedens Usselhed, thi den gjendriver sig selv, den behøver kun at trækkes frem for Lyset for at afskyes og forkastes. Ogsaa her viser det Falske sig, som sædvanlig, i Modsigelse med sig selv, thi Biskop Faber søger at vise Pagtens Eensidighed og Absoluthed ved Exempler af det G. T., imedens Pastor Damgaard henter Exemplet paa den ufuldkomne, paa Christendommens Standpunct forkastelige Pagt fra Jødedommet, der saaledes, som den tosidige relative Pagt, staaer i Modsætning til Christendommen som den eensidige absolute! Denne Opfattelsesmaade er unægtelig mere overeensstemmende med Speculationen, ligesom hele Forfs. Fremstilling viser, at han har stræbt at tilegne sig den.

Vi see **fremdeles**, at Fuldkommenheden af den christelige Pagt fremfor Mosaismen ogsaa bestaaer deri: at **Gud nu ikke mere**, som i de gamle Dage, **fordrer Noget** fra Menneskets Side, forat oprette sin absolute Pagt med det, ikke engang saameget som et Ja, og der kan saaledes i den absolute, uden gjensidige Forpligtelser oprettede Pagt, ikke tales om Forpligtelse fra Barnets Side. Her har Forf. imidlertid været speculativ i den Grad, at han ogsaa har antaget Modsætningen; thi S. 8 siger han: „Naar det paastaaes at Confirmation er det nødvendige Supplement til Barnedaaben, da tages ikke saa meget Hensyn til den til Daaben knyttede Meddelelse, som til den i Daaben overtagne Forpligtelse.......og naar Spørgsmaalet da er: forøger eller forandrer Confirmationen den i Daaben paatagne Forpligtelse? eller, har den Døbte ingen Forpligtelse ved Daaben, men faaer den først ved Confirmationen? Da kan vel Svaret ikke blive andet, end dette: det er den **samme Forpligtelse**, der er

paataget i Daaben, som bliver **gjentagen i Confirmationen.**" Fremdeles S. 21. lige foran det ovenfor citerede Stykke, siger han: „Mennesket **gjentager** sit **Daabsløfte** hver Gang det beroliger den ængstede Samvittighed ved Troen paa Christi Forsoning (!!)." Heraf kan man da see hvad Forf. mener ved det saakaldte Daabsløfte, ved den i Daaben paatagne Forpligtelse, som ved Confirmationen og ellers ved andre Leiligheder i Livet skal gjentages. Han mener nemlig — **Troen paa Christi Forsoning,** eller Forpligtelsen til denne Tro. Naar altsaa Mennesket, efterat have begaaet Synd og Laster, trøster sin ængstede Samvittighed ved denne Tro, **da fornyer han sit Daabsløfte!!** — Bort med denne **Fordærvelsens Vederstyggelighed!** Man dømme nu selv om denne Lærers Christelighed og hele denne Fremstilling.

Der kunde siges meget mere om denne Afhandling, der i sit hele Princip er falsk, og desuden fuld af Forvirring og Modsigelser, men jeg vil endnu kun bemærke: at Forfs. Forklaring af Gal. 3, 20 er aldeles forkeert, og, blandt de mange Forklaringer af dette Sted, jeg endnu har seet, maaskee den urimeligste*).

Det ere forresten ikke lidet sørgelige Tidens Tegn, at to Professorer af det theologiske Facultet **kunne** optage **slige** Producter i et Tidsskrift, der er bestemt til at udbrede **christelig** Oplysning iblandt de theologiske Studerende og de Geistlige i Landet — uden idetmindste at ledsage dem med Anmærkninger til de Steder, der indeholde en skjæv eller falsk Opfattelse af Chri-

*) Læseren undskylde, at jeg her ikke kan indlade mig paa Forklaringen af dette yderst vanskelige Sted, hvoraf der haves en urimelig Mængde Fortolkninger, og som endnu vedbliver at være et af de saakaldte Fortolker-Kors (crux interpretum). Forresten er jeg villig og rede til at forklare Stedet, naarsomhelst det gjøres nødig.

stendommen — samt, at ingen af Tidsskriftets Læsere endnu i samfulde 2 Aar har fundet sig foranlediget til at skrive noget derimod.

Jeg behøver ikke særskilt at omtale Prof. Martensens Lære om dette Punct, der i Hovedsagen stemmer med den faberske; men jeg kan ikke noksom gjøre alle Christne opmærksomme paa dette forfærdelige Daabs-Gjøglespil, der sikkerligen er Prøvestenen for Nutidens falske Propheter, der have lidt Skibbrud paa den **sande** Christendom, der forverle dens yderste Skal med dens inderste Kjærne. Man berøver Daaben **den vigtigste**, og saagodtsom eneste **Betydning**, der, saalænge den beholdes under Form af **Barnedaab**, fornuftig og christeligviis maa tillægges den, idet man paastaaer: at der ved Daaben ikke indgaaes nogen Pagt med eller Forpligtelse mod Gud, — fra hvem Barnet jo ogsaa er bortvendt (see S. 334—41) — og i dets Sted lærer: at Christi Guddomsfylde, ja selv Christus og den hellige Aand heel og udeelt flyder ind i Barnet ved Daaben, og fra Daaben af bæres af den Døbte gjennem Livet o. s. v. Enhver tænkende Christen maa kunne indsee dette himmelstormende Falskneri.

Bemærkninger til Nr. 7.

Fremdeles lære hine Forff., at **Barnedaaben, uden Confirmation**, er et **fuldstændigt afsluttet Sacrament**, saa at **Confirmationen hverken** er at ansee som **Supplement til Daaben, eller en Bekræftelse af den.**

Dette staaer i den nøieste Forbindelse med det Foregaaende, da ogsaa derved tilkjendegives, at alt det Subjective, ethvert Spor af aandelig, bevidst Selvvirksomhed, og hvad der ellers fra Menneskets Side kunde tænkes at træde i dens Sted, bør være langt borte fra Daaben, og at den kun i saa Fald er „**den rette.**" Biskop Faber gaaer nemlig ud

paa at bevise, at ligesom Daaben er ingen virkelig Pagt (med twende Parter), saaledes heller ikke Confirmationen en Bekræftelse deraf; og hvor skulde der vel behøves eller kunne gives Bekræftelse af Noget, der **iforveien ikke existerer!** Her staaer nu den høiærværdige Forf. i Modsætning til de allerfleste, de grundigste og christeligste protestantiske Theologer, der mene: at Confirmationen er et Supplement til Daaben, saaat hele Daabshandlingen egentlig **da** først faaer den sande Betydning, er fuldstændig og afsluttet, naar vedkommende Person, der nu er kommen til Bevidsthed, og er bleven oplært i Christendommen, selv ved egen Troesbekjendelse fornyer og bekræfter det af Andre paa hans Vegne fra først afgivne Løfte, og saaledes foier det subjective Moment af Daaben og Daabsbekjendelsen til det objective.

I Modsætning hertil staaer nu, som sagt, den faberskmartensenske Lære. Saaledes siger hans Høiærværdighed S. 63: „Men ligesaalidt som der altsaa, ved det spæde Barns Daab, kan være Talen om en Pagt, som dette opretter med Gud, ligesaalidt kan der ved Confirmationen være Talen om en saadan Pagts Oprettelse eller Stadfæstelse fra Barnets Side;" og S. 67 siger han: „at nu dette Sacrament (det er Nadveren som her omtales), betragtet fra den evangelisk-christelige Kirkes Standpunkt, kan i en vis Henseende fremstilles som et Complement til Daaben, skal i det Følgende blive viist; at dette derimod aldeles ikke kan siges om Confirmationen, naar den betragtes ikke paa en papistisk, men paa en evangelisk Maade, er forud bleven viist." Han viser dernæst i det følgende Confirmationens Brug og Betydning i den græske og romersk-katholske Kirke. Men det gaaer med disse §§ som saa mange andre Steder hos Forf., at deri indeholdes saa megen Forvirring, at Forfs. Tankegang — skjæv og falsk

som den er i sit Grundprincip — ikke engang er consequent og uden Modsigelse med sig selv; thi naar han siger: „at Confirmationen ikke kan være at ansee som et Complement til Daaben, naar den ikke betragtes paa en papistisk, men paa en evangelisk Maade," det er med andre Ord: at det, at betragte Confirmationen som Complement til Daaben, Bekræftelse af den, er papistisk ikke evangelisk, — saa er dette aldeles bagvendt og forkeert; thi

1) Betragtes Confirmationen netop som Complement til Daaben i den evangeliske Kirke, og dette er ikke fremgaaet af noget Vilkaarligt eller Tilfældigt, men har netop sin Grund i det protestantiske Princip, som ogsaa deri viser sin Forskjellighed fra Katholicismens, at det ikke lader Kirkens Naademidler fremtræde og virke i deres eensidige Objectivitet og paa en magisk Maade, uden at Subjectet har den ringeste Andeel deri, men netop forbinder det Subjective med det Objective, for at disse Tvende kunne virkeliggjøre og fuldstændiggjøre hinanden.

2) Er Confirmationen netop i den katholske Kirke et eget selvstændigt Sacrament, der saaledes ikke kan ansees at være Supplement til Daaben. Dette sees **saavel deraf**, at iblandt Katholikernes syv Sacramenter staae Daab og Confirmation som tvende forskjellige Sacramenter — hvilket vilde være absurd naar det ene var at ansee som Complement til det andet, saaledes at begge, ligesom i den protestantiske Kirke, kun udgjorde eet Sacrament, — **som deraf**, at den romerske Catechisme erklærer: at Confirmationen ikke er aldeles nødvendig*); men dette siges intetsteds om Daaben. I den evan-

*) Sacramentum confirmationis, quamvis necessarium non est, a nemine tamen prætermitti debet, d. e. „skjøndt Confirmationens Sacrament ikke er nødvendigt, bør det dog ikke forbigaaes af Nogen." Det ansees altsaa af Katholikerne for nyttigt, ikke for nødvendigt eller uundværligt.

geliske Kirke derimod ansees Confirmationen, som bekjendt, ikke at være et selvstændigt Sacrament — da Protestanterne antage kun to Sacramenter, — men alene som Complement til Daabens Sacramente, som dens Slutningspunkt, Fuldendelse og Bekræftelse.

3) Er Confirmationen i den catholske Kirke en blot udvortes og symbolsk Handling, der endnu, ligesaavel som Daaben, alene ligger paa det objective Gebet, — Biskoppen salver nemlig Confirmanden med den hellige Salve, og s. v. (see Dr. H. N. Clausens Catholicisme og Protestantisme S. 546) — men har ikke det subjective Moment, som netop er det characteristiske ved Confirmationen i den evangeliske Kirke; hvorfor ogsaa Bornene i denne forst confirmeres i en Alder af 14 Aar eller derover, imedens der i den katholske Kirke kun behoves en Alder af 7 Aar. I denne Aldersforskjel, som i dette Stadium af det menneskelige Liv er overmaade betydelig, viser sig ogsaa Modsætningen imellem Betydningen af den katholske og protestantiske Confirmation, og disses Forhold til Daaben.

Uagtet alt det Ovenanforte blues Forf. ikke ved at paastaae, at den af den protestantiske Kirke, og de fleste af dens meest oplyste Theologer antagne Anskuelse af Confirmationen, som Complement til Daaben og Bekræftelse af den, — **er katholsk!!** Hvad skal man dog sige til saa haandgribelig forkeerte og grundlose Paastande?

Imidlertid kan man af Forfs. Skrift udlede idetmindste nogle Grunde for, at han, for yderligere at bekræfte sin Daabslære, kan fremfore slige Urimeligheder; thi

1) er det klart af S. 62 og 63, at Confirmationen, saaledes som den bruges i den protestantiske Kirke, er ham en Torn i Oiet, netop af den Grund at Baptisterne, som han siger, blandt andet bruge det som Argument imod Barnedaabens Gyldighed, at den behover en senere Stadfæstelse

(Confirmationen), „hvorved Daaben paa en uforsvarlig Maade søndersplittes, der vendes op og ned paa Sacramentet, og Alt skeer bagvendt.” (!) Det er derfor let at begribe, at Forf. anstrænger sig for at rydde denne Anstødssteen af Veien, forat Baptisterne ikke skal kunne benytte den som Vaaben imod Barnedaaben.

2) Den anden Grund er aabenbart denne: at Barnedaaben, som ellers ifølge den protestantiske Kirkes Betragtningsmaade netop ved Confirmationen faaer sin rette Betydning, i Virkeligheden, betragtet i og for sig selv, uden Hensyn til Baptisterne, synes at lide en Forringelse ved Confirmationen; men Alt, som paa nogensomhelst Maade kan forringe Barnedaabens Herlighed, maa være denne Forf., den mirakuløse og magiske, ja almægtige Daabs vældige Forsvarer, saa ufordrageligt, som Vandet er Ilden.

3) Da Confirmationen indeholder (antyder) en Frihedsyttring og Selvvirksomhed — hvorfor den ogsaa udgjør den subjective Side af Daabens Sacrament, Barnedaaben derimod den objective, reent kirkelige — saa er dette Forf. ufordrageligt, da han antager at Mennesket, ved Grundlægningen af dets aandelige Forhold til Gud, ikke blot ikke kan have nogen Betydning eller virke noget, og lader Mennesket fra først af meddeles Guds Aand o. s. v. uden at det selv bidrager det mindste dertil, men endogsaa antager, at Mennesket ikke bør gjøre noget dertil. Først senere, naar det kommer til Kundskab om de Skatte, som det, fra Daabens Øieblik, er i Besiddelse af, saa kan og tør det naturligviis glæde sig og gloriere derover, samt takke og prise Gud derfor (see S. 66). Hvo kommer her ikke ganske uvilkaarlig til at tænke paa Pharisæeren, (Luc. 18, 11—12), som takkede Gud for de mange Dyder og Fuldkommenheder han bildte sig ind at være i Besiddelse af?

4) Endelig bemærkes: at det er saare naturligt at Forf.

— der selv staaer saa langt inde paa den pavelige Grund som neppe nogen anden dansk Theolog, maaskee med Undtagelse af Pastor **Grundtvig** og Professor **Martensen** — idet han vil gjelde for en ægte evangelisk-christelig Theolog, gjør sig al mulig Flid og Umage for, at faae de Meninger og Læresætninger i den protestantiske Theologie, der ikke stemme overeens med hans Anskuelser, katholiserede; thi her kommer naturligviis an paa at vende Forholdet om.

Jeg vil endnu anføre et herhenhørende Beviis paa den høiærværdige Forfs. tidtomtalte og endnu tiere prøvede „Grundighed og Klarhed o. s. v.;" Forf. siger nemlig saaledes S. 68: „I den græske og katholske Kirke er Confirmationen et — efter Kirkens Anskuelse nødvendigt Complement til Daaben, og Børnene **maae** derfor kaldes Confirman**der**, og **kunne ikke** kaldes Confirman**ter**;" og S. 69: „I den evangeliske Kirke kunne de Børn, som confirmeres, benævnes Confirman**ter** ɔ: de **Bekræftende** o. s. v." Det urigtige i at betragte Confirmationen som Complement til Daaben i den catholske Kirke, er ovenfor omtalt og modbeviist. Jeg vil derfor paa dette Sted kun omtale den Forskjel, som Forf. opstiller imellem Confirman**der** og Confirman**ter**, idet han vil vise, at Formen **Confirmand** passer for den græske og katholske Kirke, men **Confirmant** for den protestantiske; imedens han derimod anseer det Første (Confirmand) for en Form, der ikke passer til Confirmationens Forhold til Daaben i den protestantiske Kirke. Hvis en Lægmand havde sluttet saaledes, kunde man ynkes over ham og beklage, at han, som aldeles ukyndig i det latinske Sprog, var kommen til at sige noget saa Dumt og Forvirret; men naar sligt kommer fra en Lærd og ovenikjøbet en Biskop, saa gaaer det rigtignok ud over alle Barmhjertighedens Grændser. Veed da Forf. ikke at Formen Confirmant er opstaaet ved en fordærvet Sprogbrug eller Skrivemaade, hvilket man helst vil,

istedetfor Confirmand*), den eneste rigtige Form, der bruges af alle de Lærde, som tænke over og forstaae sig paa hvad de sige og skrive? Forfs. Distinction mellem disse to Former,

*) Det er igrunden overflødigt at henvise til nogle enkelte Steder eller Skrifter for at bevise dette, thi heri maa Alle være enige, dog — for at nævne et af de nyeste lærde Skrifter af en dansk Forfatter, saa efterfee man „Liturgiens Historie i Danmark af Prof. Engelstoft, Kjøbenhavn 1840," hvor han, (S. 245—52) idet han omtaler Confirmationen, bestandig bruger Confirmander, men aldrig Confirmanter.

Paa samme Maade findes ogsaa flere, idet danske Sprog adopterede, latinske Ord brugte i en urigtig Form, saaledes Baptizant for Baptizand, Manuducent for Manuducend o. s. v.; thi da den sidste Form er et participium passivum og det andet participium activum (der tilkjendegiver en Handling), saa er det aabenbart, at hverken den, der skal døbes og bliver døbt, eller den som skal manuduceres og bliver manuduceret, rigtigen kan betegnes med det handlende Participium. Andre Ord bruges derimod urigtigen, skjøndt den rigtige Form beholdes, f. Ex. Dimittend, der ogsaa urigtigen bruges om dem, der ere dimitterede, uagtet det kun bør bruges om den, der staaer for Dimission, skal dimitteres. Paa samme Maade Confirmand, den som staaer for Confirmation, skal confirmeres. Confirmant kan saaledes hverken i den Tid, der nærmest gaaer forud for Confirmationen, bruges om dem der skal confirmeres, og heller ikke i den paafølgende Tid om den, der allerede er confirmeret; thi hvor skulde man saa sætte Grændsen? hvorlænge skulde man blive ved efter Confirmationen at kalde En Confirmant? — Formen Confirmati (Confirmater) vilde desuden være den eneste brugelige om dem, der ere confirmerede — saaledes vilde, kun ved en eensidig Fastholden af det subjective Moment i Confirmationen, Formen Confirmant alene være betegnende for det Øieblik, da En selv udtaler sin Troesbekjendelse. At Activformen Confirmant urigtigen bruges bevises desuden ved langt flere active Participialformer af latinske Ord, der meget rigtigen i det danske Sprog alene bruges i activ Betydning, saal. f. Ex. Agent, Auscultant, Delinqvent, Emigrant, Injuriant, Repræsentant, Suppleant, Supplicant og mange fl.

er derfor uantagelig og lige uanvendelig paa Protestanter og paa Catholiker, eller deres Forhold til hinanden; thi den er grundløs og taabelig, og har følgelig aldeles ingen Beviiskraft.

Fremdeles, naar Forf. mener at Formen Confirmant ɔ: den bekræftende, passer for den evangeliske Kirke, da skulde man rigtignok mindst have ventet dette, eftersom derved udtrykkes en subjectiv Andeel, en bevidst Virksomhed, som han ellers aldeles udelukker fra Daaben. Men Sagen er, at han, idet han anseer Formen Confirmant som den meest passende for den protestantiske Kirke, ikke mener Confirmation af Daaben eller Daabspagten; thi i den Betydning antager han hverken at En er Confirmant eller Confirmand, confirmeres af Præsten som Menighedens Repræsentant, eller selv confirmerer det Løfte, den Pagt, som af Andre blev sluttet paa hans Vegne da han var et spædt Barn. Vi ville lade Forf. selv bekræfte dette. Han siger saaledes S. 69: „I den evangeliske Kirke kunne de Børn som confirmeres, benævnes Confirmanter(!) d. e. de Bekræftende, ikke fordi de skulle bekræfte, at Andre have lovet og tilsagt Noget for dem, da de vare spæde, Noget, som vilde forudsætte, at de have ved Andre oprettet en Pagt med Gud i den spæde Alder, hvilket — som viist i §§ 36 og 37 — aldeles maa forkastes (!); men de kunne kaldes Confirmanter, fordi de, — oplærte ved Ordet, og derved styrkede i den hellig Aands Samfund, — selv maa ville(?) tiltræde den samme Bekjendelse, som Menigheden udtalede som sin(!) ved deres Optagelse i samme, og selv bør vedkjende sig denne det fælleds Samfunds Tro."

Jeg troer neppe nogensinde at have truffet paa saa mange Absurditeter sammendyngede i saa faa Linier. Biskop Faber synes nemlig ikke at være fornøiet med at fremføre dem paa forskjellige Steder, og med Mellemrum, der under-

tiden til en vis Grad kunne undskylde at Forfatteren, enten ved en Inconseqvents eller Forglemmelse har modsagt sig selv; men han stiller dem lige ved Siden af hinanden, i den samme Linie, samme Sætning, saaledes: „kunne de Born, som confirmeres, benævnes Confirmanter, **fordi** de ..... maae ville **tiltræde** den samme Bekjendelse, som **Menigheden** udtalede **som sin** o. s. v." Her stanger og støder det ene Ord, det ene Begreb, det andet fra sig. Det øvrige af den faberske Daabstheorie, som indeholdes i det nylig citerede Stykke, er saa tydeligt, at det ikke trænger til nogen videre Oplysning, men henstilles til enhver christelig Læsers s æ r d e l e s O p m æ r k s o m h e d; thi jeg kan ikke indsee, at Kirken eller Christendommen kan være tjent med, at en Handling, som Confirmationen, der er saa **vigtig**, saa **uundværlig saalænge Barnedaaben bruges i Kirken**, skal saa at sige tilintetgjøres, d. e. berøves dens v i g t i g s t e, for ikke at sige eneste Betydning, der med Rette tillægges den, og bestandig er bleven den tillagt siden den blev antaget og indført i den protestantiske Kirke. Hvis derimod Kirken er fornøiet med Biskop Fabers, Prof. Martensens og Pastor Grundtvigs Fremstilling af Confirmationen, og finder det rigtigst, at ansee den blot som enhver anden opbyggelig Deel af Gudstjenesten, eller blot som en „Skolesag," det vil sige: ikke andet end en simpel Overhøren af nogle §§ i Lærebogen, saa at den, som Grundtvig mener: „b u r d e o p h ø r e a t v æ r e e n k i r k e l i g H a n d l i n g, og blive en **Religionen aldeles uvedkommende Skolesag** (see Frisprog S. 45)" — saa er det vel paa Tiden at sorge for, at den T r o e s b e k j e n d e l s e som udtales ved denne Leilighed, a f s k a f f e s, samt de Spørgsmaal som Præsten retter til Børnene, og de Svar Børnene give derpaa, eftersom alt dette, ifølge disse Theologers Mening, ingen Betydning har, er aldeles overflødigt, ja endog meget skadeligt, forsaavidt som det urigtigen ansees for at være Bekræftelse af det,

som ingen Bekræftelse behøver, ingen Bekræftelse skal kunne modtage(!), og forsaavidt som Barnedaabens Almagt og Herlighed derved synes at forringes. Det vil fremdeles være paa Tiden, at rette de evangeliske Theologers vildfarende Mening herom, thi den høiærværdige Forf. siger jo S. 69: „at denne Handlings vigtige Standpunkt ingenlunde af Alle i den evangeliske Kirke selv har været opfattet fra det rette Standpunkt, hvorfor da ogsaa evangeliske Lærere endnu ofte skrive og tale om Confirmationen, som var den et Complement til Daaben"(!) *).

Forsaavidt Prof. Martensens Anskuelse af Confirmatio-tionens Forhold til Daaben stemmer overeens med den faberske — hvilket den dog i Hovedsagen unægtelig gjør, — saa være det ovenfor Udviklede ogsaa sagt med Hensyn dertil,

*) Den sidste Paastand om de evangeliske Lærere maa tilfulde indrømmes, og det vistnok paa den Maade og i den Grad, at alle virkelig evangeliske Lærere, selv saadanne der ikke udtrykkelig have udtalt sig derom, maa antages at have opfattet Confirmationen paa denne Maade, og at saaledes alle evangeliske Theologer deri stemme overeens. Det vilde være overflødigt og unødvendigt at gjennemsøge Theologernes Skrifter for at bevise dette; men jeg vil kun gjøre opmærksom paa, at dette ogsaa bekræftes ved at see hen til de vigtigste Theologer i den danske Kirke; saaledes bliver Confirmationen nemlig opfattet som Complement til Daaben af de fleste Medlemmer af det theologiske Facultet, navnlig Prof. Clausen, af Biskop Mynster, Stiftsprovst Tryde og Flere, selv saadanne der ellers ere vildfarende i een eller flere af de christelige Troeslærdomme, naar de blot ikke høre til den grundtvigske Skole, og overhovedet enten have tilegnet sig altfor meget af den eras-kirkelige katholiserende Christendom, eller kastet sig paa den moderne Speculation og, ved at forbinde denne med hiin, deraf lavet et speculativ-kirkeligt Uhyre; thi ligesom disse tvende overhoved passe saa fortrinlig for hinanden — og derved gjensidig vidne for hinanden — saaledes stemme de ogsaa overeens deri, at de ikke ansee Confirmationen for at være Supplement til Daaben.

da en særskilt Gjendrivelse deraf paa dette Sted vilde være overflødig.

Men hvad jeg her har at bemærke, er dette, at Prof. Martensens Lære i dette Punkt — ligesom i Troens Forhold til Daaben og Saligheden (see ovenfor S. 230 Anm.) — nu staaer i en directe Modsætning til det, som han i sine Forelæsninger over Dogmatiken i Aaret 1839 lærte. Her siges nemlig i den Ord til andet dicterede § 90: „Uagtet Daaben for Barnet ikke umiddelbart er et Gjenfødelsens Bad, bliver den dog dette formedelst den christelige Opdragelse, der hos Barnet udvikler Daabens Tilegnelse og Erkjendelse, og saaledes gjør Overgangen til den **subjective Bekræftelse af Daabspagten** i den kirkelige **Confirmationshandling, ved hvilken Sacramentet først er afsluttet. Nu derimod** (i Sommeren 1843) siger Prof. Martensen i „den christelige Daab" S. 79: En i nyere Tid*) almindelig udbredt Mening er det, vel ikke at betragte Confirmationen som Daaben selv (!) men at betragte den som Barnedaabens Supplement, saaledes at Barnedaaben altsaa først bliver en ret, fuldstændig Daab, naar Confirmationen kommer til. Herved sættes i Grunden, at Vornes Daab er den normale Daab." Vistnok, men dette strider **nu**, som bekjendt, imod Forfs. Anskuelse: „at Barnedaaben er den rette, ordentlige Daab, og Vornes Daab er en Undtagelse fra Regelen." Fremdeles siger han S. 81: „Naar

*) Da Forf. her misbilliger en Anskuelse han selv hyldede i Aaret 1839, havde han sikkerlig gjort rettest i at skrive: **nyeste** eller **allernyeste** Tid; med mindre den **nyere Tid** skal regnes fra det Tidspunct — beliggende etsteds i Tiden mellem 1839 og 1843 — da Forfatteren, der vandrer igjennem tørre Steder, søger Hvile, men finder den ikke (en i Sandhed ynkelig Tilstand for en theologisk Lærer og Professor), og undertiden synes at forandre sin Mening uden selv at vide af det — forandrede sin Anskuelse af Confirmationens Forhold til Barnedaaben.

det siges, at Barnedaaben først bliver en fuldstændig Daab ved Confirmationen, saa beroer dette aabenbart paa en Forverling af Sacramentets Væsen og Brug, og paa en eensidig Anvendelse af det protestantiske Begreb om Troen(!), der allerede tidligt kom frem i den reformerte Kirke. Den guddommelige Handling, der udgjør Sacramentets Væsen, er jo fuldbyrdet ved **Barnedaaben**, og denne **er derfor, hvad enten Confirmationen kommer til eller ikke, en ret og fuldstændig Daab.**"

Man vil heraf indsee, — uden at nogen videre Forklaring behøves — hvor fuldkommen Modsigelse disse twende citerede Steder indeholde, idet Forf. i Aaret 1839 lader Daabens Sacrament først ved Confirmationen være afsluttet, nu derimod erklærer Daaben for at være fuldstændig (altsaa ogsaa afsluttet) hvad enten Confirmationen kommer til eller ikke. At Prof. Martensen i denne Henseende saa aldeles har forandret sin Mening, har han, saavidt mig bekjendt, ligesaalidt gjort opmærksom paa, som paa den ovenfor anførte Forandring i Læren om Troens Forhold til Daaben; men der ere vist mange flere Punkter, hvori en lignende Forandring er foregaaet hos ham, og det kommer heller ikke saa nøie an paa, da vel de allerfleste af hans Tilhængere og Tilhørere, forud indtagne for hans Videnskabelighed og philosophiske Dannelse, ansee hans speculative Udvikling af de christelige Troeslærdomme til enhver Tid omtrent for den bedste, der samtidig kan gives, og undgaae saaledes, som det synes, at blive opmærksom paa den indbyrdes Modsigelse, hvori hans Lære til forskjellige Tider staaer med sig selv. Det er ellers et ikke lidet sorgeligt Beviis paa Indbildskhed, der ikke tillader En at see sine egne Feil og Ufuldkommenheder, og aandeligt Hovmod, der søger at hæve sig selv paa Andres Bekostning, naar man selv, vaklende og vildfarende som man er, med en fornem Mine forka-

ster og fordømmer de Anskuelser og Meninger, man selv nylig har hyldet just paa en Tid, da man burde være kommen til en nogenlunde fast og sikker Anskuelse af de fleste og vigtigste christelige Troeslærdomme — ja forkaster disse Meninger paa en Maade, der for alle Uindviede maatte synes at tilkjendegive: at man selv aldrig har billiget dem.

Bemærkninger til Nr. 8.

Endelig skal nu, ifølge disse Theologer, „Barnedaaben paa Kirkens nuværende Standpunkt være den eneste rette" (Faber S. 61—62), og „den rette ordentlige Daab; Voxnes Daab (derimod) kun i Henseende til Formen en Undtagelse fra Regelen, medens den, dogmatisk betragtet, altsaa i Realiteten, er en Barnedaab" (Martensen S. 4).

Her have nu disse Forfattere slaaet Hovedet paa Sømmet. Rigtignok har man, ved at følge dem igjennem de foregaaende Punkter, kunnet indsee, hvor ualmindelig store Fremskridt Forff. have gjort i Læren om Daaben; men man vil dog neppe have ahnet, at de skulde komme saavidt med denne Lære, at de saae dem istand til at etablere Barnedaabens Monopol. Vi ville nu see, om dette, fra Christendommens Standpunkt, kan lade sig gjennemføre.

I Anledning heraf spørges: hvorledes skal man da forholde sig ved at optage voxne Hedninger eller Joder. De kunne jo dog, ifølge den Sætning: at Barnedaaben er den eneste rette, egentlig ikke optages, og om de end optages, saa er dog deres Optagelse i det christelige Samfund uægte og ugyldig; thi da Barnedaaben er den eneste rette Daab, og Mennesket kun ved Daaben optages i det christelige Samfund, saa er det jo aabenbart: at kun Optagelsen ved **Barne**daaben er gyldig og ægte.

Skjøndt man nu, som ovenfor bemærket, neppe skulde ahnet, at dette vilde blive det endelige Resultat af hiin Daabslære, saa ligger dette dog, naar man overveier Sagen nærmere, ligefrem i Udviklingen af hiint Daabsprincip; thi

a) **Det, hvorpaa** man lader **Alt beroe** og anseer for **Christendommens Basis og Grundprincip** — er **Daaben**, ved hvilken Christi Guddomsfylde, selv Christus og den hellig Aand o. s. v. meddeles; men dernæst

b) synes det at være hine Forff. om at gjøre, at lade alle disse overordentlige Virkninger foregaae **just** i den **ubevidste** Tilstand, hos det nyfødte Barn eller i den spædeste Barndom, og de lægge saamegen Vægt herpaa, at hvis ikke Spiren **da indpodes**, hvis ikke dette nye Liv **allerede da ubevidst** begynder at rinde i Sjelen, saa skulle de Aandsvirkninger som beroe herpaa, ikke ret og indtrængende kunne udvikles og komme til Modenhed; men heraf maa consequent følge, at hiin Spire, Guddomsfylde o. s. v. ikke vil antages at kunne meddeles ved Vornes Daab, i den bevidste Tilstand. Desuden — hvis Christi Guddomsfylde, han selv og den hellig Aand kunde meddeles ved den, saa maatte den være ligesaa god og gyldig som Barnedaaben. Hvorledes kan man da komme til denne Urimelighed? Herom giver en i det Foregaaende omtalt Sætning den nødvendige Oplysning. Ethvert Forhold, enhver Forbindelse mellem Gud og Mennesket, beroer, ifølge disse Forff., fra først af **alene** paa Gud; Mennesket kan ikke gjøre det Mindste til dets Virkeliggjørelse. For nu at bevise dette, er det unægtelig allerbekvemmest, at lade dette Forhold grundlægges i den ubevidste Tilstand, thi saa kan man være sikker paa, at Mennesket endnu Intet kan gjøre, og at enhver aandelig Virkning, som foregaaer i Mennesket, alene maa henføres til Gud og ingen Anden. Naar vi nu altsaa paa den ene Side fastholde Sætningen om Menneskets Intet-

hed, naar Talen er om Grundlæggelsen af dets aandelige Forhold til Gud, som menes at gjøre Alt og navnlig indgyde Mennesket den hellig Aand imedens det befinder sig i den ubevidste Tilstand; og paa den anden Side, at den hellig Aand kun eller fornemmelig meddeles ved Daaben, saa har man de utvetydige, med disse Forffs. Grundanskuelser overeensstemmende Præmisser for den Sætning: **at Barnedaaben er den eneste rette, ordentlige Daab**; thi det var ellers muligt eller endogsaa rimeligt, at den, som døbes voxen, havde i Forveien, inden han blev døbt, modtaget noget af Guds Aand, og følt nogle Virkninger deraf i sin Sjel. Dette, som ikke alene Baptisterne, men ogsaa andre forstandige Christne antage og fordre som Betingelse for den Voxnes Optagelse ved Daaben, og Indlemmelsen i det christelige Samfund — have disse Forff. meent sikkrest at kunne forkaste og modbevise ved at erklære Barnedaaben for den eneste rette. Dette er efter al Sandsynlighed hine Forffs. (navnlig Biskop Fabers) enten bevidste eller ubevidste Tankegang; de ynde jo dog saa meget Aandens ubevidste Virkninger i Mennesket, og have intetsteds angivet den Tid, da disse formeentes at høre op.

Vanskeligere er derimod Forklaringen af de Ord: „paa Kirkens nuværende Standpunkt," og jeg skal ikke kunne sige hvad Biskoppen har meent med: at Barnedaaben just paa Kirkens nuværende Standpunct, just nu tildags var den eneste rette, hvis den ikke var det før, enten i den protestantiske eller katholske Kirke. At Forf. herved har villet tilkjendegive et Fremskridt eller høiere Standpunkt end de foregaaende, synes utvivlsomt. Han synes nemlig at ville udtrykke omtrent den Mening: at nu kunde Kirken, paa Grund af sin høiere Fuldkommenhed, see sig istand til at gjennemføre dette Princip. Om nu denne høiere Fuldkommenhed ligger **deri**, at Kirken nu, mere end tilforn,

udmærker sig ved at gaae ud over og i Modsætning til den oprindelige og apostoliske — kan jeg ikke sige med Sikkerhed; men vist er det, at det passer fortrinlig i dette Punkt; thi i den apostoliske Tid brugte man kun **Voxnes** Daab, og nu? — anseer man **Barne**daaben for den **eneste rette**! Men enten nu Grunden er denne, at vi, for rigtig at gjøre Kirken fuldkommen og aandelig, skulle stræbe at drive den saavidt fra den apostoliske, saameget i Modsætning til den, som muligt; eller disse Ord finde deres Grund og Forklaring paa en anden Maade, f. Ex. i et philosophisk System eller Anskuelse, eller overhovedet i en høiere Viisdom, som dennegang ikke er bleven os aabenbaret, men vel snart skal komme for Lyset — da er dog saameget vist, at det ikke seer godt ud for de Hedninger og Jøder, som endnu staae udenfor Christendommen, hvis hiin Sætning indeholder en christelig Sandhed; thi da var det vistnok paa Tiden at høre op med alle de Bestræbelser, der igjennem Aarhundreder, og navnlig i den senere Tid, ere gjorte for at omvende Jøder og Hedninger, og ved Daaben, det er de V o x n e s Daab — som man hidtil idetmindste har anseet for l i g e s a a g o d og g y l d i g som Barnedaaben — at optage dem i det almindelige christelige Samfund.

Dog — alle Salighedens Kilder ere endnu ikke tilstoppede for Hedningerne; thi ifølge Forfs. Mening kan den Daab rimeligviis ansees at være „ret og ordentlig," ved hvilken Hedningernes **Børn** optages, paa Grund af og saalænge de endnu ere i den u b e v i d s t e T i l s t a n d*).

---

*) Her kommer man ellers i en ikke ringe Forlegenhed med de høilærde kirkelige og speculative Theologer; thi ifølge Andres Udvikling af Læren om Daaben, Forholdet mellem Tro og Daab o. s. v., ville sandsynligviis de voxne Hedninger kunne optages, men neppe deres Børn. Dette har den speculative Theolog Magister Adler udviklet i Artiklen: „Et Par Bemærkninger om Barnedaabens

De vorne Hedninger, som i den ubevidste Tilstand ikke have modtaget Aandens Spire, maa man da give Gud i Vold, da deres Daab ikke kan blive „den rette," vel ogsaa tildeels af den Grund, at det Ja, de give, give de

absolute Gyldighed" (see Prof. Heibergs Intell. Blade for 1842 Nr. 8). Han synes der (S. 186) at hylde den Sætning: „Hvo som **troer** og bliver **døbt**, skal blive salig." Han forudsætter altsaa Daaben Tro. For at nu dette kan passe for de spæde Børn, saa lader han ogsaa dem troe — ikke, som Biskop Faber, lige fra Daabens Øieblik af, men lige fra deres Fødsel, fordi de ere fødte af christelige Forældre, have altsaa arvet Troen tilligemed Kjød og Blod, og have den i sig implicite (ɔ: uudviklet, men dog i en virkelig Spire) som denne Lærde paa philosophisk Viis udtrykker det. Og det kan ikke nægtes, at denne Betragtningsmaade af et Barn, født af christelige Forældre, — ihvorvel den er uantagelig — dog er mere consequent, end deres Betragtningsmaade, som lade de Børn, der fødes af troende christelige Forældre, være fulde af Synd og Brøde, uden det ringeste Troes-Anlæg eller Element, men derimod antage, at Troens Spire o. s. v., **strax efter**, ved Daaben indpodes dem. Forf. siger saaledes: „Man kan da **ikke blot** med Vished sige, at Barnet vil blive oplært i den christelige Tro, og vanskelig vil kunne undgaae den(!), **men** man kan sige: at det alt **implicite er troende**, da det er undfanget i en christelig Verden, født af christelige Forældre" — det var interessant at vide, hvilket nyt Moment, forskjelligt fra det at være født af christelige Forældre, kan indeholdes deri, at En er undfanget i en christelig Verden — „og forudbestemt af en christelig Stat." Er dette en Forudbestemmelse til Tro, eller til Salighed, eller maaskee til **Barne**daaben, **hvori Læren om Forudbestemmelsen skal** — ifølge Prof. Martensen — **finde sit Practiske, for hele Menigheden fattelige Udtryk**?! Da nu saaledes de nyfødte Børn troe, saa passe, mener han, Christi Ord: „Lader Børnene komme til mig o. s. v.," som skulle bevise Barnedaaben. Men ifølge denne Sætning: at Troen gaaer og skal gaae forud for Daaben — som jo rigtignok har det N. Ts. Medhold, skjøndt ikke paa den Maade, at det nyfødte Barn skulde

vel neppe „paa Menighedens Vegne og i Menighedens Navn," men i sit eget Navn og for sin egen Person.

Jeg agter ikke at udlede noget Resultat af de i dette Capitel omtalte og, som jeg troer, gjendrevne Sætninger af

kunne troe, og saaledes være qvalificeret til at optages ved Daaben — vil det sandsynligviis være Forf.s Mening, at voxne Jøder og Hedninger kunne optages, da han ikke, som Biskop Faber og Prof. Martensen, synes at kunne antage Umuligheden af at den Voxne **kan** troe **før** Daaben, siden han mener at de spæde Børn allerede implicite ere troende. — Ved Speculationen, men vistnok ogsaa **kun ved den,** kan man da **baade** komme til det Resultat: at saavel spæde Børn som Voxne kunne troe før Daaben (Adler), **og ligeledes** til det Modsatte: at hverken Børn eller Voxne kunne troe før Daaben (Martensen)! — derimod ville, ifølge samme Forf., Hedningernes Børn, der hverken ere undsangede i en christelig Verden, eller fødte af christelige Forældre, eller forudbestemte af en christelig Stat, og følgelig ikke ere implicite troende, — ikke have Ret til, eller kunne optages ved Daaben. Det modsatte Resultat, nemlig at voxne Hedninger ikke retteligen kunne optages, maatte, som ovenfor bemærket, consequent følge af Biskop Fabers Lære, at **Barnedaaben,** just paa Kirkens nuværende Standpunkt, er **den eneste rette Daab,"** da han jo, som sagt, saa stærkt synes at befrygte enten Umuligheden eller maaskee Farligheden af at antage, at Aandens Spire kan meddeles paa den Maade, at Mennesket selv har nogen virksom Andeel deri, altsaa anderledes end ved Barnedaaben, som just **derfor synes at være den eneste rette.** Derimod vil Prof. Martensen, dersom han, betragtet som speculativ Theolog, er consequent, ikke antage, at Hedningernes Børn kunne optages ved Daaben, thi da den speculative Begrundelse af Barnedaabens Retmæssighed og Gyldighed nærmest gaaer ud fra den christelige Stat, og er bygget paa den, saa er Mag. Adlers Betragtning deraf vistnok den consequente speculative. Men saaledes vil da det martensensk-speculative Resultat blive: at hverken de voxne Hedningers eller deres Børns Daab, egentlig talt, kan ansees for at være **„den rette ordentlige Daab,"** og da vi tidligere (S. 360) have udledt

den cras-kirkelige og speculative Daabslære, men overlader til den christelige Læser selv at fælde Dommen over dem.

Efter saaledes at have gjennemgaaet de allervigtigste af Biskop Fabers, Prof. Martensens og Ligesindedes vildfarende Sætninger i Læren om Daaben, og tillige berørt nogle andre Vildfarelser, som staae i Forbindelse med denne Daabslære, navnlig den speculative Treenighedslære — en forholdsviis endnu større Deel af speculative Vildfarelser, der har gjort sig gjældende paa det christelige Gebet, har jeg ikke faaet Leilighed til at omtale — saa føler jeg mig opfordret til at spørge: **Hvorledes** er det **muligt**, at **slige Lærdomme**, — der for største Delen bestaae af et saa aandløst, forvirret og forgiftet Sammensurium af Sandhed og Løgn, at det neppe fortjener Navn af en muddret theologisk Bærme end sige Theologie — allerede i længere Tid have **kunnet bestaae**, og endnu **uhindret vedblive at gaae og gjælde** ikke alene for kirkelige men **ægte christelige** og **skriftmæssige** Lærdomme i en evangelisk-protestantisk Kirke? — Vedblive at læres og udbredes mundtlig og skriftlig, i Forelæsninger og paa Prent, saavel af en af Statskirken autoriseret Lærer, som af en af dens høitstaaende Geistlige, og desuden af flere Geistlige, der vel ikke beklæde de høieste statskirkelige Embeder, men dog ikke ere uden

---

den Conseqvents af den martensenske Daabslære: at det maatte ansees for en **hellig Pligt**, at døbe saa mange Hedninger og Hedningebørn, som muligt, eftersom Guds Forudbestemmelse til Salighed foreløbig realiseres ved Daaben, der ikke kan slaae os feil — saa staaer **paa den ene Side** Forpligtelsen til at døbe, og ved Daaben meddele Christus og den hellige Aand, og **paa den anden Side** Uretmæssigheden af Hedningernes Daab: Hedningebørnenes paa Grund af at de ikke ere fødte i en christelig Stat, og de Voxne Hedningers fordi kun Barnedaaben er den rette, ordentlige Daab.

Vægt og Indflydelse — uden at nogensomhelst af dis-
ses Medarbeidere i Guds Viingaard (Professorer,
Biskopper og andre Geistlige), der dog ikke kunne være uvi-
dende om denne Lære — have, saameget som ved et
eneste Ord, betegnet dem som uchristelige og falske,
og, som Følge deraf, gjort Forsøg paa at bekjæmpe
og undertrykke dem*)? Er man da overalt saa for-

*) Da de ovenomtalte Skrifter af Biskop Faber og Prof. Martensen — tilligemed andre Afhandlinger, hvori der findes udtalte forskjellige theologiske Anskuelser i den danske Kirke — ere omtalte i det af Professorerne Scharling og Engelstoft udgivne theologiske Tidsskrift, men paa en saadan Maade, der aldeles er modsat den, hvorpaa jeg i det Foregaaende har seet mig nødsaget til at skildre hine Skrifter — saa kan jeg ikke undgaae at omtale disse Anmeldelser, der, paa Grund af, at de ere udgaaede fra to theologiske Professorer, maatte synes at afgive en betydelig Modvægt imod den misbilligende Anskuelse deraf. Saaledes findes „de anabaptistiske Bevægelser i Danmark af Biskop Faber" omtalte i hiint theologiske Tidsskrift for 1843, 7de B. 1ste H. S. 172—73, uden at dette Skrift ledsages af en eneste dadlende Bemærkning, og uden at det skjæve Standpunkt, Forf. staaer paa, og hvorfra hele hans Polemik imod de fra Kirkelæren afvigende Secter udgaaer, med et eneste Ord paavises. Vel tildeles ham der ingen synderlig Roes, idet hans „bibelsk dogmatiske Gjendrivelse" af Baptisternes Lære kun siges „at indeholde mange træffende Bemærkninger;" dog — idetmindste en Deel af hans Bog siges at være skrevet „med en saadan Klarhed, at det ikke kan andet end lægge stor Vægt til de Grundsætninger, efter hvilke forhen Kirkens Styrelse er gaaet frem mod denne Sect" (!)

„Den christelige Daab af Prof. Martensen" omtales fremdeles i samme Tidsskrifts 7de B. 2det H. for 1843 S. 358—60. Dette Skrift er overhoved bleven rost langt mere end det fabersske. Der siges saaledes blandt Andet derom: „Eftersom det sande Forsvar for den kirkelige Barnedaab kun kan gives ved Udvikling af Daabens Begreb, har vor Litteratur i Prof. Martensens Fremstilling af Daabens Dogme erholdt det vigtigste Indlæg, som hid-

blindet, at man ikke har kunnet indsee det Falske og Fordærvelige deri, eller har man maaskee indseet det, men enten ikke troet, at det endnu var den rette Tid til at paavise og undertrykke det, eller ønsket at undgaae de Ubehagelighe-

til er givet i den baptistiske Strid. Men ikke alene som Indlæg i en Controvers er dette Skrift af stor Betydning; som den første Anvendelse af den speculative Theologi paa et kirkeligt Dogme i vor Litteratur fortjener det ikke mindre Opmærksomhed, og det er i **høi Grad glædeligt** deraf at erfare, hvorlidet den Frygt er grundet, som denne Skoles Dilettanter kunne have vakt, at den speculative Dogmatik maatte bevæge sig i en Formalismus og Terminologi, som gjorde den fast utilgjængelig for dem, der staae udenfor den nyeste Philosophie" (!!) — Da Anmelderen herved øiensynlig glæder sig over den speculative Theologies Popularitet, og synes at troe, at den allerede er paa gode Veie til at blive forstaaet af dem „der staae udenfor den nyeste Philosophie," og saaledes til at blive Menneskehedens eller idetmindste Christenhedens fælleds Eiendom, saa kan jeg i Anledning deraf meddele ham, at jeg derom selv har hørt flere, selv oplyste, ja endogsaa videnskabelig dannede Mænd yttre, at de, ihvorvel de ikke nærede den mindste Mistillid til Ægtheden af Prof. Martensens Udvikling af Daabsdogmet, dog ikke kunde følge med hans Tankegang eller forstaae hans Fremstilling deraf. Anms. søde Haab om, at den speculative Theologi vil kunne blive fælleds Eiendom for de Christne, er derfor sandsynligviis grundet paa, at han selv paa en hurtig og let Maade maa have tilegnet sig den og være bleven den mægtig. Fremdeles siges der: „Det viser sig her, at den, som er Herre over Tanken(!), ogsaa kan give den en Form, der ved sin Klarhed og Reenhed og sit klassiske Præg er en værdig Indklædning for den **skarpsindige Speculation**" (!!) Anm. gjengiver nu de vigtigste Momenter af Forfs. Tankegang, hvoraf man seer, at han virkelig har læst Prof. Martensens Skrift, og vistnok overhoved forstaaet „Tankens Herre" og fattet hans „skarpsindige Speculation." Han siger saaledes: „Forf. opgiver det Forsvar for Barnedaaben, som de ældre lutherske Theologer be-

der og Farer, som det, at angribe høie og ansete Embedsmænd, maatte føre med sig? — Jeg tør ikke paatage mig at besvare disse Spørgsmaal, men saa meget er mig klart, at enten man antager det Første eller det Sidste eller begge Dele

nyttede, saavel som det, der i den nyere Tid almindeligst er søgt i Confirmationen som Daabens Supplement," — slige Forsvar ere naturligviis Tankens Herre og den skarpsindige Speculation uværdige — „tvertimod opstiller han den Paastand, at Barnedaaben er den rette ordentlige Daab, og Voxnes Daab kun i Henseende til Formen en Undtagelse fra Regelen, medens den dogmatisk betragtet, altsaa i Realiteten, er en Barnedaab. Dette vindiceeres (?) gjennem den Læresætning, at **Troen er Daabens Frugt** og **forudsætter Daaben**, og fuldendes gjennem en høist interessant Udførelse af Daabsbegrebets Forhold til Dogmerne om Prædestination og Gjenfødelse (!). Det vises her, hvorledes Prædestinationslæren finder sit **fatteligste Udtryk i Barnedaaben**, (!!) og navnlig hvorledes den lutherske Kirkes Prædestinationslære udtaler sig deri." Anm. vedbliver nu fremdeles med det synligste Velbehag at gjengive Forfs. Tankegang; saaledes f. Ex.: „Daaben er ham ikke væsentlig en Pagt som indgaaes mellem Individet og Gud .... **Ikke heller** sees Daaben som en **Optagelse i Menigheden** (!) ..... **Troesbekjendelsens** formelige **Aflæggelse** er (heller) **ikke væsentlig ved Daaben** (!) men vel ved Confirmationen o. s. v." Heraf følger da ligefrem, at da Troesbekjendelsens Aflæggelse kun er væsentlig ved Confirmationen, og Confirmationen ikke er at betragte som et Supplement til Daaben, — at **Daaben er god og gyldig uden nogen Troesbekjendelse**, hvilket ogsaa igrunden er en ligefrem consequents af den fabersk-martensenske Lære om Daaben; thi da Troen er en Virkning og Følge af Daaben, „**Daabens Frugt**," altsaa ikke engang hos den Voxne, endsige hos Barnet skal kunne existere i Daabens Moment, kan den følgelig ikke bekjendes. Men, som sagt, Anm. har med **den største Glæde** refereret alt dette, og, som det synes, med megen Lethed fordøiet det!? Den eneste Betænkelighed, han synes at have fundet ved hele den martensenske

i Forening, saa afgiver dog dette Factum det sorgeligste Beviis paa, hvor langt den danske Kirkes Lærestand er fra at have opnaaet den **sande christelige Kundskab**, hvor langt den er fra at være **virkelig gjennemtrængt** af **den sande christelige Aand**, det **ægte christelige Liv** og **Livsprincip**.

Daabslære, er folgende: „Men Anm. kan ikke tilbageholde den Mening, at vel **ikke enhver** christelig Beviidsthed **saa ubetinget** vil erkjende Daabsacten som Udgangspunktet for Guds Udvælgelse og Naadevirkninger, og Historien turde vel opvise flere Exempler foruden Apostelens Tilhørere i Ap. Gj. 10, 34, paa Individer, som have modtaget Troens Naadegaver forinden deres Daab, saasom i de Dage, da procrastinatio baptismi var hyppig." Men selv af denne eneste Betænkelighed hos Anm. synes dog at fremgaae:

a) at han anseer den Sætning: at Troen er Daabens Frugt, for **Hovedprincipet**, og de Tilfælde, som Historien opviser paa det Modsatte, for Undtagelser fra Reglen; og

b) at nærmest han selv ikke har Noget imod at indrømme den martensenske Sætning, men frygter for, at der kunne gives andre Christne, der „ikke saa ubetinget" ville erkjende dens Sandhed.

Om nu hine Anmeldelser hidrøre fra een af de tvende Professorer selv, eller ikke, kan jeg naturligviis ikke afgjøre, og det gjør desuden ikke saa meget til Sagen, siden de dog ere optagne af dem i et Tidsskrift, der udgaaer under deres Navn; men jeg kan dog ikke afholde mig fra at bemærke: at vel er det mig ikke tilstrækkelig bekjendt, om Prof. Engelstoft i den senere Tid er slaaet ind paa den speculative Bane, eller ikke; men det forekommer mig, at dette i alt Fald ikke kan være Tilfældet med Prof. Scharling, da flere af hans Afhandlinger og Leilighedstaler — hvoriblandt hans sidste Tale ved Universitetsfesten den 23de Sept. sidstl. i Anledning af Hs. Majestæt Kongens Fødselsdag (navnlig S. 13—21) — synes at tyde paa det Modsatte, og bære Præg af en ægte christelig Aand, der ikke er bleven befængt af Speculationens uchristelige Forvildelser.

3die Capitel.

De Skriftsteder, som af de kirkelige Theologer, navnlig Biskop Faber, ere anførte for Barnedaaben, ere, med Hensyn til den, intetsigende.

Vi gaae nu over til at prøve de Steder af det N. T., som navnlig af Biskop Faber ere anførte for at bevise at Barnedaaben har apostolisk Oprindelse, eller at den dog idetmindste kan udledes af Christi og hans Apostles Ord og Handlemaade, naar disse rigtig forstaaes*).

Først anføres da (S. 34) Joh. 15 for at bevise Barnedaabens Nødvendighed. Det hedder nemlig: „At nu den sande christelige Daab ei blot retteligen kan, men ogsaa

*) Prof. Martensen, der helst synes at speculere saameget som muligt **uafhængig af Skriften**, og derfor overhoved bruger meget faa Skriftsteder, og naturligviis kun saadanne, som med eller uden Fordreielser synes at bekræfte de speculative Paastande — har ogsaa ved denne Leilighed forskaanet mig for den Uleilighed at omtale og gjendrive hans Forklaringer deraf. Han nævner kun i Forbigaaende nogle faa herhenhørende Steder, uden fra dem eller deres Forklaring at hente noget Beviis for Barnedaaben; thi som speculativ Theolog trænger han naturligviis ikke til Skriftens Autoritet forat begrunde Barnedaaben. Han siger saaledes S. 24: „Skriftens Taushed om Barnedaaben, kan derfor ingenlunde ophæve denne o. s. v." Frembeles: „Uden derfor at ville søge bogstavelige Udtydninger om Barnedaaben, ved f. Ex. at beraabe os paa Steder som Marc. 10, 14. 15., 1 Cor. 7, 14., 1 Cor. 1, 16. o. a., indskrænke vi os til at hævde Beviisligheden af den Paastand, at det ovenfor udviklede Forhold mellem Tro og Daab" — nemlig at **Troen** ikke har existeret og ikke kan existere før Daaben, men **er Daabens Frugt** — „er givet i Skriften." Beskaffenheden af denne saakaldte „Beviislighed" haaber jeg er bleven Læseren indlysende af det ovenfor (S. 221—89) udviklede.

bør foretages i Barnealderen, derom have vi udtrykkelige Paamindelser (?): saaledes i det Forhold, hvori Jesus fordrer, at hans Disciple skulle staae til ham. Joh. 15. De skulle være som Grene indpodede i Jesus som Stammen." Han siger nu fremdeles, at de spæde Qviste indpodes lettere end store Grene, og udleder deraf „Rigtigheden og Nødvendigheden just af Barnedaaben."

Ved første Øiekast synes dette Sted, ifølge Forfs. Forklaring deraf, at kunne tale for hans Paastand, ligesom ogsaa hans Forklaring synes at være ret smuk og tiltrækkende, og saaledes en af de yderst faa i hans Skrift, som man kan taale at høre paa. Men, som alle Forfs. Forklaringer af anførte Bibelsteder, mangler den Grundighed, og er i høieste Grad overfladisk, idet Forf. har fremhævet Noget, som slet ikke ligger i Stedet, og derfor ikke truffet den sande og naturlige Mening; thi

a) staaer der ikke et eneste Ord om Indpodning i hele denne Lignelse, men dette Udtryk har Forf. bragt ind i den, og nu bygger han den øvrige Forklaring derpaa. Da nu Indpodning ikke nævnes, saa følger deraf

b) at Talen ikke er om Maaden hvorpaa Mennesket kommer i Forbindelse med Christus, og endnu mindre om Tiden naar det skeer; men ved denne Lignelse anskueliggjøres den **sande Forbindelse mellem Frelseren og hans Disciple**, samt **Betingelsen** for at kunne **blive** i denne Forbindelse med ham. Forbindelsen maa nemlig være som imellem Viintræet og dets Grene, saaat ligesom disse modtage Saft og Næring af Viintræet, og have altsaa fælleds Livsprincip med det, saaledes maa Menneskene, for at **bevare** Forbindelsen med Christus, **leve af hans Liv, Kraft og Aand**, og tilegne sig dem; hvis de ikke gjøre det, ville de skjæres bort ligesom de ufrugtbare, tørre Grene,

hvis Forbindelse med Træet kun er udvortes og tilsyneladende*).

c) Skjøndt det nu altsaa i og for sig kan være rigtigt at spæde Grene vore lettere sammen med Stammen, saa har det **her** ingen Anvendelse, og kunde ikke have den paa en Tid, da lutter voxne Mennesker traadte i Forbindelse med Christus og **ved Troen paa ham** optoges i hans Samfund; ja der kan saameget mindre tænkes paa denne Anvendelse, som Lignelsen rettes til Disciplene, om hvilke det vides, at de først i den voxne Alder kom i Forbindelse med Christus**).

d) Endelig maa det ikke glemmes, at selv om man kunde bevise at her var Talen om en Indpoden — hvilket forresten ikke lader sig gjøre — saa er Daaben ikke en **virkelig** Indpoden i Christus eller det christelige Træ, og det af den Grund, at det spæde Barn ikke kan staae i noget indvortes og virkelig aandeligt Livssamfund med Frelseren, da dette nødvendig udfordrer Selvbevidsthed, og en Art af Sindsstemning, der ikke kan findes hos Barnet.

*) Dr. Tholuck har i sin aandrige Forklaring af Joh. Ev. 4de Udg. S. 273 udtrykt dette saaledes: „Anvendelsen er denne: de som blot staae i en ydre Forbindelse med Guds Søn, uden at have deres indre Livskraft fra Forbindelsen med ham, ville engang blive adskilte fra ham, ligesom hine Ranker (Grene), der blot udvortes ere forbundne med Viinstokken, men ikke indvortes; de derimod som indvortes ere forbundne med Frelseren, have vel bestandig enkelte Udvæxter, i hvilke hans Aand ikke er; disse afskjærer da den himmelske Fader, vel paa en smertefuld Maade, men dog til Plantens Fremvæxt."

**) Ved at omtale dette deilige Sted, kan jeg ikke afholde mig fra at anføre eet af de mange sørgelige Beviser, jeg i den senere Tid har havt paa den forvirrende og fordærvelige Indflydelse, Anvendelsen af Speculationens Grundideer har paa alle dem, der mere eller mindre have tilegnet sig

Dernæst anfører Forf. det bekjendte Sted Marc. 10, 14, 15, smlgn. Matth. 19, 13—15, Luc. 18, 15—17, og mener at disse, rettere dette Sted — thi det er det samme Udsagn, der anføres af de tre Evangelister — „kan anføres til

disse Ideer, og nu anvende dem paa de christelige Troeslærdomme, Fortolkningen af den hellige Skrift o. s. v.

Søndagen d. 15de Oct. sidstl. var jeg gaaet i Kirke forat høre Guds Ord. Dagens Evangelium var Matth. 22, 34—46, hvis Glandspunct, som bekjendt, er V. 37., hvor Frelseren paa Spørgsmaalet: hvilket er det **store Bud** i Loven? svarer: „Du skal **elske Herren din Gud** af dit **ganske Hjerte**, og af din **ganske Sjæl** og af dit **ganske Sind**, dette er det første og store Bud. Men det andet er ligesom dette, du skal **elske din Næste som dig selv.**" Prædikanten tog heraf Anledning til at tale om Christi Herlighed. Jeg glædede mig nu ved at høre ham tale om Det, som jeg anseer for det **Herligste** af al Christi Herlighed, hans **guddommelige, altopoffrende Kjærlighed.** Dog — Prædikanten maa ikke have den samme Anskuelse, og hvor blev jeg skuffet og forarget ved, i dets Sted at nødes til at høre paa en aldeles **pantheistisk** Udvikling af Christi Herlighed, af hans **Væsen** og Forhold til hele Existentsen, Alt det Skabte! I denne Udvikling forekom der f. Ex. saadanne Sententser som: „**i hvem** (Christus) **al Skabningens Hjerte slaaer**"…. „Han **som er** det **Første** og **Sidste**, Slægtens og **Tilværelsens Fuldender** og **Herliggjører**, o. s. v." Ved denne Udvikling af Læren om Christus, der af Prædikanten blev givet med synlig Tilfredshed, haabede han endogsaa at kunne udrydde den religiøse Lunkenhed og kunne kalde tilbage de første christelige Aarhundreders paradisiske Tilstand med Hensyn til Troen! Hvor Menneskene dog kunne forvildes! **Hvilken Jammer! hvilken Elendighed!** Bagefter kom jeg til at tale om denne Prædiken med en mig velbekjendt theologisk Candidat, der ikke, som jeg dog troede, havde Noget imod denne Lære om Christus. Det var nu sin Sag, da just denne Anskuelse gaaer og gjælder for at være den eneste sande, dybe og christelige, thi Speculationen har opført den paa Kirkens Grund; men i Anledning her-

gyldigt Forsvar for Barnedaaben(?), uagtet Anabaptisternes Modsigelser o. s. v." Af dette Sted kan man heller ikke bevise Barnedaabens Gyldighed, og det er mærkværdigt hvorledes de eras-kirkelige Theologer endnu bestandig vedblive i deres Forstokkethed at anføre dette Sted som Beviis for Barnedaaben, uagtet næsten alle grundige Bibelfortolkere, selv saadanne, som antage og forsvare Barnedaabens Gyldighed, ere enige i, at Stedet aldeles ikke har denne Beviiskraft og kan ikke have den, naar man ikke vil fordreie Alt, og af lutter Spidsfindighed og Rettroenhedssyge tillægge de enkelte Ord en fremmed Betydning, for derved at frembringe den Mening, der bedst convenerer.

Hvo vilde vel ellers nægte at dette er et skjønt, et velsignet Sted, hvis sande Mening meget mere burde udvikles og dens Vigtighed fremhæves, end det i Almindelighed pleier at skee. „Jesus sagde: lader de smaa Børn komme til mig,

---

af kom vi til at tale om det ovenomtalte Sted (Joh. 15 om Viintræet), og nu paastod han, at dette Sted var at forklare om **hele Tilværelsens Forbindelse med Christus**! hvilket jeg aldeles nægtede og erklærede for en **urimelig** Forklaring, der hverken kunde forsvares ved Stedets Aand og Sammenhæng, eller de enkelte Ord. Dette var mig saameget mere paafaldende, som jeg havde antaget, at denne Candidat var i Besiddelse af en grundigere og dybere Indsigt i Christendommen end Pluraliteten, og det smertede mig saameget mere at opdage hos ham denne radicale Vildfarelse, som jeg har anseet og anseer ham endnu for et veltænkende, og mere religiøst Menneske end Pluraliteten. Jeg søgte derfor mit sædvanlige Tilflugtssted, gik hjem og bad til Gud om at rive Christenheden udaf denne **frygtelige Vildfarelse**, der ufeilbarlig maa tilintetgjøre den sande Christendom, hvis inderste Væsen og Kjerne har været, er og maa i al Evighed blive Læren om den **eneste, sande Gud**, som er **det Første** og **Sidste, Altings Skaber, Opholder** og **Styrer**. Men nu er **Christus** traadt i hans Sted, og skal være alt Dette, medens **Gud selv** er **kun** et **Navn**!

og formener dem ikke, thi Guds Rige hører saadanne til; hvo som ikke annammer Guds Rige som et lidet Barn, han skal ingensinde komme ind i det, og han tog dem i Favn, lagde Hænderne paa dem og velsignede dem." Stedets Mening er ligefrem: Frelseren, som vidste hvad der boede i Mennesket, erkjendte det Fortrin Barnet har for den Voxne, der som ofteſt paa en eller anden Maade har tabt sin Uskyldighedstilstand; han vil altsaa tilkjendegive, hvor meget mere aaben og modtagelig for alle Indtryk, følgelig ogsaa de gode, Barnesjælen er, da den i den spæde Alder endnu ikke er bleven indtaget og besmittet af Ureenhed, Uretfærdighed, Hovmod, Egennytte o. s. v., af hvilke, eller lignende Laster, der som ofteſt een eller flere i større eller mindre Grad findes hos den Voxne, thi vi have alle syndet o. s. v.; dette kan man derimod ikke sige om det spæde Barn, thi det har endnu ingen virkelige Synder begaaet. Paa Grund heraf er nu Barnet, og Enhver der har en lignende Sindsstemning, der endnu ikke er indtaget af det Onde, hvorved Aandens Virkninger i Mennesket vanskeliggjøres — **netop derved** mere modtageligt for Guds Rige end den, der ikke er i Besiddelsen af denne Sindstilstand. Dette bevises endnu mere ved det samme Udsagn saaledes som det med et forklarende Tillæg findes Matth. 18, 3: „Sandelig siger jeg Eder: Uden I **omvende** Eder og **blive som Børn**, komme I ingenlunde ind i Himmeriges Rige." Her tilkjendegives ved Udtrykket „omvender Eder" en Overgaaen fra den Voxnes ved Synder og Laster fordærvede Tilstand, til den Oprigtighed og Enfoldighed, der nærmest tilhører Barnet. Her er altsaa kun Talen om en Sindsbeskaffenhed, som gjør En modtagelig for og værdig til Guds Rige, enten han er gammel eller ung. Naar man nu troer, at ved denne Indgaaen i Guds Rige kun kan menes Daaben,

saa tager man alvorlig Feil, og tillægger Stedet en aldeles urimelig, det selv og overhoved Christendommen modsigende Mening; thi naar Frelseren siger: „Hvo som ikke annammer Guds Rige som et lidet Barn, han skal ingensinde komme ind i det," saa maatte deraf følge, at **kun Børn** kunde optages ved Daaben og saaledes erholde Adgang til Guds Rige; men hvo seer ikke hvor urimeligt dette er? Uagtet man altsaa nutildags endog har bragt det saavidt, at man synes at være kommen til **dette Resultat**, saa kunde dog **Christus** ikke lære Sligt, og det vilde have staaet i en ligefrem Modsigelse med hans Befaling til Apostlene, samt baade med hans og deres Fremgangsmaade, idet baade han og de optog **Voxne** ved Daaben, og som det synes, **alene** Voxne.

Hiin fordreiede og aandløse Forklaring af dette Sted synes at være fremgaaet deraf, at man ikke forstaaer eller vil gjøre sig Rede for Betydningen af Guds Rige. Det er nemlig aabenbart, at hine Fortolkere tage dette Udtryk **alene** eller dog **fornemmelig** om **Menigheden** eller den **synlige Kirke**, og deraf følger deres haardnakkede Paastand: at det, at komme ind i Guds Rige, er det samme som at optages i Kirken. Da nu denne Optagelse kun skeer **ved Daaben**, saa troer man at **den** menes her, og da Børnene alene siges modtagelige derfor, saa menes **Barnedaaben**. Det er da ikke at undres over, at Biskop Faber har grebet dette Sted med Begjærlighed, da han jo dog er kommen til det Resultat, at Barnedaaben er den eneste rette. Men paa denne Maade bliver Betydningen af Guds Rige aldeles vendt om; thi skjøndt jeg ikke vil nægte, at Udtrykket Guds Rige med en Art af Ret er bleven brugt og bruges endnu om den synlige Kirke, saa er det dog vist og sikkert, at dette ikke er Ordets første eller fornemste Betydning, men kun en afledt, den første indvortes

og aandelige Betydning aldeles underordnet. Hvad skulde vel ellers Paulus have meent, naar han Rom. 14, 17 siger: „Guds Rige er ikke Mad og Drikke (ɔ: bestaaer ikke i noget Udvortes) men Retfærdighed og Fred og Glæde i den hellig Aand." Og hvorledes skulde man ellers kunne forklare Frelserens Ord, Luc. 17, 20—21: „Men da han (Jesus) blev adspurgt af Phariseerne: naar kommer Guds Rige? svarede han og sagde: Guds Rige kommer ikke saaledes, at man kan vise derpaa; de skulle heller ikke sige: see her eller see der er det; thi see, Guds Rige er inden i Eder." Her er det aabenbart, at Christus ved **Guds Rige** forstaaer **noget blot Indvortes** og **Aandeligt i Mennesket**; og man kan saaledes med Rette paastaae, at Mennesket kun forsaavidt **optages i Guds Rige**, som han **selv optager dette i sig**. Netop denne Mening udtrykkes desuden ved det Ord „annammer;" thi at annamme Kirken eller Menigheden kan ikke siges om et enkelt Individ, allermindst det spæde Barn; og kunde endogsaa dette Udtryk bruges saaledes i det danske Sprog, saa lader det sig dog ikke gjøre med det tilsvarende græske, hvorpaa dog tilsidst Alt beroer. Hvis nu Nogen fordrister sig til at nægte, at den indre aandelige Betydning af Guds Rige er den rette, og f. Ex. ved den Bemærkning: at Guds Rige er det Samfund hvori Guds Aand virker — som, rigtig forstaaet, i og for sig er rigtig, — vil bevise: at Guds Rige, som Følge deraf, fornemmelig maa betegne Menigheden eller den synlige Kirke paa Jorden, saa kan dette ingenlunde modbevise: at den første og fornemste Betydning af Guds Rige er indvortes og aandelig; thi det Samfund, hvori Guds Aand virker, er dog ikke eensbetydende med hele den synlige Kirke, om man ogsaa, ved en aandløs Confusion, tusinde Gange har bildt og bilder sig dette ind, men er kun Indbegre-

det af de Personer der virkelig staae i en aandelig Forbindelse med Gud og Christus, mere eller mindre besjæles af deres Aand, og lade den blive til et virkende Princip i sig. Men — da vi nu ikke kjende alle Dem, i hvilke Guds Aand er tilstede og virker, og saaledes virkelig hore til Guds Rige, og vi, som Folge deraf, ikke ere istand til at bestemme Guds Riges Grændser her paa Jorden, saa ere vi nodte til at udstrække Begrebet, og saaledes i en mere uegentlig Betydning anvende det ogsaa paa den synlige Kirke; men at denne Betegnelse er uegentlig, og saa at sige kun en Nodværge, alene foraarsaget ved den menneskelige Indskrænkethed, maa aldrig glemmes; thi naar dette ikke paaagtes og Forholdet vendes om, kan det ikke andet end fore til mange urimelige og uchristelige Meninger i Religion og Troeslære, og have en meget skadelig Indflydelse paa den praktiske Christendom.

Men — maaskee vil man begrunde hiin Paastand om Barnedaaben paa de Ord: „komme til mig." Dog, dette er ligesaa urimeligt som det Forste, da disse Ord ere ligefrem at opfatte i den sædvanlige Mening: at komme eller udvortes at nærme sig til En; thi Jesus vilde baade meddele de uskyldige Born sin Velsignelse, og tillige gjore Disciplene og andre Tilstædeværende opmærksomme paa, hvor hoi Priis han satte paa den barnlige Uskyldighed, og hvor vigtigt og nodvendigt det var, fremdeles i Livet at bevare den ved Siden af den aandelige Udvikling og Fuldkommenhed i andre Retninger, som kun Aarene ere istand til at give. Vilde man derimod forstaae disse Ord: „at komme til mig" anderledes, — hvortil der dog ikke er Grund paa dette Sted, — saa har det: at komme til Christus, en ganske anden og hoiere Betydning end den, at optages i det christelige Samfund ved Daaben. Dette sees af Joh. 6, 44. og 65. samt 14, 6., hvor denne blot aande-

lige Kommen til Christus fremlyser deraf, at paa de to første Steder siges: „at Ingen kan komme til Christus undtagen det er ham givet," eller: „han drages af Faderen;" paa det sidste Sted derimod: „at Ingen kan komme til Gud undtagen ved Christus;" thi ikke at tale om det Absurde og Modsigende i, her at tænke paa Daaben, der saaledes ifølge de første Steder umiddelbart maatte være bevirket ved Gud (Fader) for at Mennesket kunde komme til Christus; paa det sidste Sted derimod ved Christus for at Mennesket kunde komme til Gud — saa viser hele den Aand, som gaaer igjennem disse Frelserens Taler, at han allermindst har tænkt paa Daaben, som desuden ikke nævnes med et eneste Ord, og ellers ikke ret ofte i Joh. Ev., der dog, tilligemed hans første Brev, maa ansees som Hjertet i det N. T., og følgelig i den os skriftlig overleverede Christendom.

Det paa en sund og christelig Fortolkning begrundede Resultat af dette Sted maa da blive: **at det ikke i fjerneste Maade sigter til Barnedaaben eller kan begrunde den.** Heri ere fast alle de grundigste og bedste Bibelfortolkere enige. Forfs. og andre Ligesindedes Paastand om det Modsatte er derfor kun et Beviis mere paa, hvorvidt den uforstandige Troesiver, der fornemmelig viser sig i tom Jagen efter den formeentlige (kirkelige) Rettroenhed, i Fortolkningen af den hellige Skrift kan drive dem, der ere forladte af den sande christelige Aand.

Dernæst anfører Forf. (§ 28 S. 36.) det bekjendte Sted Matth. 28, 18—20, og ved at klamre sig fast til det Udtryk: „alle Folk" paastaaer han, at ogsaa dette beviser, at Barnedaaben er befalet og indstiftet af Christus, da „Folk" ogsaa indbefatter Børn. Det kan vel ikke nægtes, at Folk ogsaa indbefatter Børn; dog vil det ikke undgaae selv den mindre Dannede, der paa en simpel og naturlig Maade overveier Sagen, at det formeentlige Beviis for Barne-

daaben aldeles ikke ligger heri. Det er nemlig aabenbart, at Udtrykket (Begrebet) Folk — om det ogsaa, naar man detaillerer alle dets Dele, indbefatter Børnene med — dog i Almindelighed, og næsten i alle mulige Forhold og Tilfælde pleier at bruges saaledes, at man enten derved slet ikke tænker paa Børnene, eller ogsaa i Tanken bestemt udelukker dem, om det ogsaa ikke fremhæves, just fordi det er overflødigt. Saaledes f. Ex. i Talemaaden: det er et mægtigt Folk, et oplyst Folk, eller omvendt, hvorledes er Stemningen i Folket? hvilke Midler har Folket til Det eller Det, o. s. v.? — Enhver kan derfor indsee hvor urimeligt det er, strax at tænke paa spæde Børn naar der nævnes Folk, af den simple Grund, at de spæde Børn egentlig ikke høre til Folket strængt betragtet som Folk, men ere snarere at ansee som et Tillæg eller Appendix dertil, der vel paa en vis Maade høre til det, som Grunden til dets fortsatte Existents, men aldeles ikke kan komme i Betragtning naar Talen er om Folkets Beskaffenhed til en vis Tid, Oplysning, Magt ɔc., eller Handlinger, Virken, og Indvirkning fra Folket eller paa det. At „Alle" ikke kan bevise Noget, er aabenbart, thi det er et Tillægsord, som hører til Folkenes Antal eller Fleerhed (idet hvert Folk betragtes som en Eenhed), men ikke til de enkelte Individer i ethvert Folk.

I dette Sted ligger altsaa ikke den ringeste Beviiskraft for at Christus har befalet Barnedaaben. Han befalede kun Apostlene at gaae til alle Folk for at prædike Evangeliet, i og ved hvilket Guds Naade er aabenbaret og meddeelt Menneskene, og derpaa døbe dem, der annammede Evangeliet, og viste sig modtagelige for Guds Naade*).

*) De Steder, som i denne § og følgende, ere anførte af Forf. for at bevise den Paastand: at Daaben i den apostoliske Tid er gaaet forud for Underviisningen, for derved

Imod Slutningen af samme §, S. 38, har Forf. anvendt den samme Fortolkningskonst paa „al Skabningen" (Marc. 16, 15) som ovenfor paa „alle Folk." Dette Sted hos Forf. er et af hans Mesterstykker; thi da han paa den ene Side siger: „Men paa dem (Børnene) er kun det Vidnesbyrd om Christo, den Tro anvendelig, som maa tænkes at være i den christne Kirke, i det christne Samfund i Almindelighed," og paa den anden Side vil lade den Apostlene personligen givne Befaling: — at gaae til „al Skabningen, alle Folk," oplære og døbe dem — ogsaa gjælde de spæde Børn — saa bliver hans Argumentation, nøiere beseet, følgende: De spæde Børn bør døbes, paa Grund af den Tro, som maa tænkes at være i den christne Kirke, det christne Samfund i Almindelighed; Apostlene, der af Christus bleve udsendte til at prædike Evangeliet for al Skabningen, alle Folk, og døbe dem, henvendte deres Prædiken og hele Virksomhed til Folk, hvor der ikke existerede en christen Kirke eller et christent Samfund, og følgelig ingen Tro i Almindelighed, der kunde begrunde Barnedaaben; altsaa: befalede Christus Apostlene **ogsaa at døbe de spæde Børn**! — Men maaskee har Christus givet Apostlene den Befaling, at døbe de spæde Børn paa Grund af den Tro, som senere skulde existere i Samfundet og Kirken, navnlig efterat den blev Statskirke, da Barnedaabens Nødvendighed fornemmelig skal være at udlede af Statskirkens Begreb?

---

at bevise, at den Voxnes Daab som brugtes af Apostlene, „i Realiteten var Barnedaab" som Prof. Martensen udtrykker det, da Troen ikke gik forud for den eller fordredes af Apostlene — ere omtalte og forklarede i det Foregaaende (S. 249 flg.) ligesom denne urimelige Paastand overhoved er afhandlet og gjendrevet (S. 221—89).

Forf. har endnu i § 31 og 32 anført nogle Steder af det N. T. for at bevise Barnedaabens Gyldighed, hvilke særskilt maae omtales. Men foreløbig bemærkes, at i § 31 møder den meget interessante, men rigtignok paa dette Sted uventede Beviisførelse for Barnedaabens Gyldighed, at skjøndt Forf. i det Foregaaende, ved Steder af Evangelierne (Matth. 28, Marc. 10, 14—15. 16, 15 o. s. v.), har villet bevise, at Barnedaaben var befalet og indstiftet af Christus, begiver han sig dog paa dette Sted, — som om han tvivlede om Gyldigheden af de foregaaende Steder — til at bevise, at Barnedaaben, paa Grund af den Veiledning ved den hellig Aands Sendelse, Christus for sin Bortgang havde forjættet Apostlene (Joh. 14, 16 og 16, 13.), maa ansees for gyldig, eftersom den er fremgaaet af den hellig Aands Virksomhed, som fremdeles, ogsaa efter Apostlenes Tid, ordnede Alt i Kirken. Han er altsaa paa dette Sted saa yderlig moderat, at han synes næsten at antage det Sidste af de tre mulige Tilfælde, at Barnedaaben enten var indstiftet af Christus selv, eller af Apostlene, eller endelig af Kirken efter den apostoliske Tid; saameget er idetmindste sikkert, at Forf. mener: at var Barnedaaben end ikke indstiftet af Christus selv eller hans Apostle, havde den dog den samme Gyldighed, efterdi den var indstiftet af Kirken, som har og bestandig har havt den hellig Aand. Men denne Grundsætning kan ingen af de christelige Kirker consequent vedkjende sig, undtagen den katholske, og man skulde derfor troe, at den var kommen fra Paven i Rom*). Det er nemlig aldeles imod det

*) Ifølge den **nyeste** protestantiske, navnlig faberske-martensenske Theologie, er imidlertid hiin Sætning en aldeles ligefrem og nødvendig Consequents af den Lære, at Christus i Daaben meddeler sig selv og Aanden heel og udeelt til Enhver; thi naar Enhver, der døbes, modtager Christus og

protestantiske Princip, ja selv lige imod den augsburgiske Troesbekjendelse, der beskriver Sacramenter ved: Skikke, der have Herrens Befaling (see ovenfor S. 307—8), og just derfor antog Reformatorerne kun to Sacramenter, da de ikke troede at kunne henføre flere af de kirkelige Handlinger til Herren selv. Naar man nu ikke destomindre mener, at Barnedaaben, paa Grund af at den er indført og antaget af Kirken, er ligesaa god og gyldig, om den end ikke var bleven anordnet (eller endogsaa kun antydet) af Christus og hans Apostle — see Indholdet af § 31, S. 11: „udtrykkelig Bestemmelse (angaaende Barnedaaben) af Apostlene var ei nødvendig, men vilde endog have været skadelig" (!) (d. e. ved at forekomme Kirkens Foranstaltninger kan jeg tænke), smlgn. det som Forf. siger herom S. 41—42. — saa maa man consequent kunne antage, ikke blot Catholikernes syv Sacramenter, men, om Kirken havde behaget, mange flere; thi da kunde enhver religiøs Handling, der var sanctioneret af Kirken, gjøres til Sacrament, just paa Grund af den ufeilbare hellige Aand, som Kirken var i Besiddelse af. Dog — da den fabersk-martensensk-stats-kirkelige Daab igrunden kan erstatte og opveie saa mange Sacramenter det skal være, vil jeg gjerne troe, at Forf. ikke finder nødvendigt med Catholikerne at antage syv Sacramenter, skjøndt han i Principet er fuldkommen enig med dem.

For at oplyse og bevise det Foregaaende, har Forf. (S. 42) endnu anført Matth. 11, 12: „Men fra Johannes den Døbers Dage indtil nu trænger man med Vold ind i Himmeriges Rige, og de, som trænge ind, rive det til sig." Forfs.

Aanden, saa maa Christus og den hellig Aand ikke blot være i Samfundet til alle Tider, men ogsaa overalt og allesteds i det, og Kirken kan saaledes vist ikke undgaae, at blive ufeilbar.

Tankegang er følgende: „Ved at see hen til den Mængde af Hedninger som optoges, er det ligefrem begribeligt, at det verdslige Stof var saa mangfoldigt og mægtigt, at der til at beherske det og til at gjennemtrænge det med christelige Elementer, behøvedes en Livsfriskhed og Kraftens Fylde som den, der fandt Sted i den apostoliske Tidsalder, og senere ikke kunde ventes at findes i Menigheden(!); Christi Riges Seier over Verden kunde derfor kun sikkres derved, at det hedenske Element saa tidligen som muligt svækkedes, ja knækkedes ved et nyt, et christeligt Livsprincips Indpodelse just lige i det menneskelige Livs Begyndelse, hos det spæde Barn." Og derfor skal nu, som sagt, ogsaa dette Sted, der taler om den Masse af vorne Mennesker, nærmest Jøder, der strømmede ind i Himmeriges Rige — bevise Barnedaabens Nødvendighed!

Her er da Forfs. Tankegang, som sædvanlig, falsk og forvirret. Han vil ved en Analogie, hentet fra dette Sted, vise Barnedaabens Nødvendighed, paa Grund af at den Mængde Hedninger, som optoges i Kirken navnlig af Apostlene og i den apostoliske Tidsalder — ifølge den i det Foregaaende omtalte Paastand, at Apostlene optage uden Tro og foregaaende Underviisning — maatte foraarsage, at det „verdslige Stof (i Kirken) var saa mangfoldigt og saa mægtigt o. s. v." Forat nu dette verdslige Stof, der fra først af var kommet ind i Kirken i og ved de Hedninger og Jøder, som døbtes Vorne, kunde „gjennemtrænges med christelige Elementer," — „behøvedes der en Livsfriskhed og Kraftens Fylde, som den, der fandt Sted i den apostoliske Tidsalder." Og denne Livsfriskhed og Kraftens Fylde menes Barnedaaben da at kunne tilveiebringe. I det nu Forf. saaledes **paa den ene Side** øiensynlig er af den Mening: at det christelige Liv egentlig først ved **Barnedaabens** almægtige

Virksomhed kan gjennemtrænge Menigheden, men **paa den anden Side** har villet tildele den apostoliske Tidsalder den Roes, at den var i Besiddelse af en „Livsfriskhed og Kraftens Fylde," uagtet den ikke brugte Barnedaaben, — saa er han derved kommen til at levere en Betragtning over Math. 11, 12., som indeholder saadanne Modsigelser og Modsætninger, der endogsaa grændse til de speculative Antinomier; thi **for det Første** fyldes Kirken i den første christelige, navnlig apostoliske Tid **paa den ene Side** med et mangfoldigt og mægtigt verdsligt Stof, der kun ved Barnedaaben kunde „svækkes og knækkes," imedens den **paa den anden Side** udmærkede sig ved en „Livsfriskhed og Kraftens Fylde;" **dernæst** antager Forf.: at den samme Livsfriskhed og Kraftens Fylde, som den apostoliske Tid, uden Barnedaab, var i Besiddelse af, kunde i den følgende Tid **kun** faaes **ved Barnedaaben**, saaledes, at imedens Livsfriskheden o. s. v. i den apostoliske Tid fremkaldtes og meddeeltes ved Ordet, Lærernes christelige Liv o. s. v. maatte det derimod senere fremkaldes ved Barnedaaben! Og **endelig** lader Forf. netop Det, som Kirken iforveien var i Besiddelse af, frembringes ved en senere Ritus, der snarere er fremgaaet af en vis Livsfriskhed og Religionsvarme, som endnu herskede paa den Tid, da dens Idee fra først af opstod, end indført for at fremkalde den. I alt Fald vilde det være nødvendigt, for at give denne grundløse Paastand idetmindste Skin af Grundighed, at godtgjøre, at Livsfriskheden var ophørt eller i høi Grad svækket inden der findes Spor af Barnedaaben, og at man altsaa forat restituere hiin havde indført denne; men dette er aldeles ubeviisligt, og Barnedaaben skylder ligesaalidt denne Grund sin Tilværelse, som den er istand til at frembringe hiin Livsfriskhed og Kraftens Fylde. Med meget

mere Grund kunde man derimod paastaae: at Barnedaaben har bevirket Livsslappelse, religiøs Magelighed og Indolents, idet man bildte sig ind, at man ved den havde modtaget Noget man i Virkeligheden ikke havde modtaget o. s. v. Hvorledes Forf. nu forresten har meent i denne Retning at kunne anvende det nævnte Sted, er mig aldeles uforklarligt, og jeg skal heller ikke indlade mig paa at udfinde hans Grunde derfor, ligesaalidt som at gjendrive den Beviiskraft han har villet lægge deri; men kun bemærke, at enhver Anvendelse af dette Sted paa Barnedaaben er aldeles intetsigende og absurd; thi

1) tales der om Johannesdaaben, og den Maade som han brugte for at optage Folk, eller en lignende; men denne Daab er, selv ifølge Forf., noget ganske Andet end den, der blev brugt efter Christi Bortgang fra Jorden; ja enten ugyldig eller lidetsigende forsaavidt, som den ikke antages at kunne meddele den hellig Aand, „den Jesu iboende Gudsdomsfylde o. s. v." som senere skal være bleven meddeelt ved den kirkelige Daab.

2) Ere disse Ord i Matth. 11, 12 aabenbart sagte af Frelseren i en misbilligende Mening, og for at vise: at skjøndt Johannes var den største Prophet, kjendte han dog ikke tilstrækkelig Himmeriges Rige, d. e. Christi Riges Aand og Væsen, idet han, uden Forberedelse, skareviis døbte de Folk, der stimlede til ham fra alle Kanter, hvilket Frelseren selv aldrig vides at have gjort; og da dette stred imod hans Riges aandelige Charakter, tilkjendegav han sin Utilfredshed med en saadan Fremgangsmaade, ligesom Johannes, paa den anden Side, synes at have været utilfreds med, at Frelseren gik mere langsomt og tilbageholdent tilværks. Netop i Anledning heraf siger Frelseren disse Ord for at oplyse Tilhørerne om Guds Riges Væsen.

Da nu saaledes paa den ene Side Christi, og følge-

lig ogsaa Apostlenes Maade at optage Folk paa i deres Samfund, var aldeles forskjellig fra den johannæiske — idet han døbte Folk efter en blot foreløbig Opfordring til Omvendelse; Christus og Apostlene derimod kun efter en paa Underviisning begrundet Tro, (see ovenfor S. 237—89) — og det paa den anden Side ikke kan antages, at de Skarer, som Johannes døbte, som saadanne (d. e. i den Tilstand de bleve døbte af ham) bleve optagne i Christi Rige, skjøndt maaskee Nogle af dem senere, ved en virkelig Omvendelse og Tro, ere blevne optagne som Medlemmer af den christne Menighed, — saa er det aabenbart, at Forf., idet han anførte dette Sted, som sædvanlig (naar han fortolker Skriften eller anvender den) har været meget omtaaget, og hverken vidst til Høire eller Venstre; men maaskee har han, ifølge den kirkelige Inspiration, meent at kunne anføre dette Sted for Barnedaaben.

Efterat Forf. i § 32, S. 44, har forudskikket nogle intetsigende Bemærkninger om tvende græske Ord, som betyde Huus, og, foruden flere Steder, forekomme i Ap. Gj. 10, 2. 11, 14. 16, 15, 31 2c., gaaer han over til at vise, at Barnedaaben fra Begyndelsen af er begrundet i det christelige Familieliv. Dette kan vistnok for en Deel indrømmes, men Maaden hvorpaa Forf. beviser dette er, paa Grund af hans falske Principer, at forkaste; thi man er sikkerligen ikke begyndt paa at døbe de spæde Børn, fordi Christendommen ligesom med Nødvendighed trængte sig frem ogsaa til dem, eller fordi de vare ligesom besjælede af det christelige Livsprincip paa Grund af at de hørte med til det Samfund, der af Forf. og de speculative Theologer betragtes som en Heelhed, der saaledes, de spæde Børn iberegnede, var gjennemtrængt og baaret af eet indre Livsprincip, den hellig Aand; — men tvertimod synes en let forklarlig og meget naturlig Pietetsfølelse, og Længsel efter at faae de spæde

Børn strax indlemmede i det Samfund hvortil Forældrene selv hørte, at have givet Anledning til disses Optagelse ved Daaben; men dette er ikke at betragte enten som en physisk eller aandelig Nødvendighed, som man nuomstunder synes at forestille sig det; thi Christendommen har aldrig gjennemstrømmet Samfundet saaledes eller virket i det, at den „uvilkaarlig" skulde indvirke, ogsaa paa de Dele af Familierne, som ikke kjendte den eller vare modtagelige for den. Naar man altsaa vil udlede Barnedaaben af „den mægtige Indflydelse, som det christelige Livsprincip, den hellig Aand, maatte udøve paa Familiekredsene, og disses enkelte Medlemmer, og det paa en uvilkaarlig Maade" — saa er dette en aandløs Confusion; thi besjælede Christendommen endogsaa alle de enkelte vorne Familielemmer, besjælede den dog Børnene kun forsaavidt, de efterhaanden bleve modtagelige derfor; hvis derimod de „enkelte Medlemmer," ogsaa de spæde Børn, før Daaben modtoge en „mægtig Indflydelse" af den hellig Aand, saa var netop Barnedaaben ikke nødvendig.

For at bevise sin Paastand har Forf. anført 1 Cor. 7, 14. Dette Steds Mening og Anvendelse paa Daaben er meget omtvistet, dog ere alle de bedste Fortolkere enige i, at det aldeles ikke sigter til Daaben, eller kan anvendes paa den*). Apostelen fraraader her (V. 12—16), at op-

*) Jeg vil kun exempelviis anføre nogle herhenhørende Yttringer af Dr. G. Billroth og Superintendent H. A. W. Meyer — tvende Theologer, der høre til Nutidens fortrinligste Fortolkere — Billroth siger saaledes i sin Commentar til Corintherbrevene S. 94—95: „Dette Sted er allerede fra den ældste Tid bleven forklaret paa mange Maader, og man har fornemmelig feilet deri, at man har bragt Gjenstande ind i Forklaringen, om hvilke der aldeles intet staaer i Texten, f. Ex. Daaben o. s. v." Meyer siger herom i sin kritisk-exegetiske Haandbog over det 1ste Brev til Cor. S. 122: „Men at dette Sted ikke engang indeholder en Retfærdiggjørelse af Barnedaaben (derom) see min Forklaring af Ap. Gj. S. 215—16." Paa det sidste

hæve blandede Ægteskaber, hvis den hedenske Ægtefælle vil boe sammen med den christne. Det 14de Vers er det vigtigste, thi her angives Grunden for dette Raad: „Thi den vantroe (hedenske) Mand er helliget (helliges) formedelst Hustruen, og den hedenske Hustru er helliget formedelst Manden; thi ellers vare jo Eders Børn urene, men nu ere de hellige."

Vel gaaer nu Forf. rigtigen ud fra det helliggjørende Princip, som den christne Ægtefælle har i sig; men idet han siger: „Saaledes erklærer Paulus 1 Cor. 7, 14., at

Sted siger han i Anledning af Ap. Gj. 16, 15., hvor det fortælles: at Lydia og hendes Huus blev døbt: „Paa dette Sted og paa 5, 33, 18, 8. 1 Cor. 1, 16, beraaber man sig, for at bevise Barnedaabens Brug i den apostoliske Tid, eller for idetmindste at gjøre den rimelig. Men med Uret. Thi at Barnedaaben dengang ikke var i Brug, fremlyser klart af 1 Cor. 7, 14., hvor Paulus ikke havde kunnet skrive de Ord: „thi ellers vare Eders Børn urene, men nu ere de hellige," hvis den kirkelige Helligheds Præg var paatrykt Børnene ved Daaben, og ikke netop ved deres Forhold til christelige Forældre. Dersom der altsaa vare Børn i hine Familier (som omtales i Ap. Gj. og 1 Cor. 1, 16), der vare udygtige til gjennem Underviisningen at modtage Troen — som vanskeligen lader sig benægte —: saa maa man antage: at de endnu bleve udelukkede fra den Daab, som de andre Medlemmer af Familien modtoge . . . . . De døbte Forældres Børn vare nu ogsaa hellige, nemlig ved deres Forbindelse med de christelige Forældre, men ikke urene, hvad de dog uden denne Forbindelse vilde have været . . . . Ja ikke engang den Idee, hvoraf Barnedaaben senere udviklede sig, hvorved den skulde være at retfærdiggjøre som stemmende med Pauli Aand, er given i 1 Cor. 7, 14. Thi gjaldt de Christnes Børn allerede formedelst deres Forhold til Forældrene, for hellige, og ikke for Urene, saa er det klart, at en forud for Troen gaaende Helliggjørelse ved Daabsacten maatte vise sig aldeles unødvendig, da Daaben, uden Skade for deres kirkelige Hellighed (Reenhed), kunde udsættes indtil den modnere Erkjendelse og Tro (var tilstede). 1 Cor. 7, 14 er derfor aldeles ueensartet med den Idee, af hvilken Barnedaaben senere udviklede sig o. s. v."

den christne Hustru har en helligende Indflydelse paa den hedenske Mand, og omvendt, samt at de i et saadant Ægteskab, altsaa endnu mere de af 2 christelige Ægtefæller avlede Børn, ikke kunne ansees for aldeles hedenske, da tvertimod nu den hellige Aand, som i Daaben var meddeelt Forældrene, influerede paa Børnene for at hellige dem og bøie Sindet til Christus, i hvis Livssamfund Forældrene levede o. s. v." — saa har han igjen forladt Stedets egentlige Mening og Sammenhæng; thi naar man undtager den første Sætning af det citerede Stykke, saa indeholder det saavel en urigtig Anvendelse af Stedet, som en Mening, der i og for sig er at forkaste, og — hvad der er det Værste — taler hele det citerede Stykke imod Forfatterens Paastand om Barnedaaben.

1) Forfs. Anvendelse af Stedet er urigtig; thi den egentlige Kraft i hans Beviis er bygget derpaa, at begge Forældrene vare Christne, (see de sidste Linier af det ovenfor anførte Stykke) — men det apostoliske Sted handler alene om blandede Ægteskaber, og derpaa maa altsaa den egentlige Beviiskraft, man søger i dette Sted, beroe.

2) Er der i hans Anvendelse deraf en Anskuelse der er Stedet fremmed, idet han siger: „saaat de i et saadant . . . . . Ægteskab avlede Børn, ikke kunne ansees for aldeles hedenske." Han synes nemlig at have sammenblandet de tvende Sætninger: „thi ellers vare Eders Børn urene" og „men nu ere de hellige," og taget noget af hver, eller gaaet en Mellemvei; men dette er aabenbar urigtigt, og ikke Apostelens Mening.

3) Selv om man vilde indrømme Forfatteren, at ovennævnte Sted sigtede til Børn af Forældre, der begge vare Christne — hvilket forresten ikke kan indrømmes — kommer man ikke et Haarsbred videre med at bevise Barnedaaben; thi Stedet beviser ligefuldt, at Børnene, in-

den de bleve dobte, betragtes af Apostlene som hellige (rene).

4) Naar Forf. siger: „at den hellig Aand, som i Daaben var meddeelt Forældrene, influerede paa Børnene til at hellige dem o. s. v." saa fører denne Forfs. Bemærkning til det Resultat, at Børnene saaledes ikke trængte til at døbes, da den hellige Aand **gjennem Forældrenes Daab** influerede paa dem. Men herved bevises netop det Modsatte af hvad Forf. vil bevise, ikke blot i een men flere Henseender; thi det strider baade imod Barnedaaben, og dens Nødvendighed, og viser desuden, — lige imod Forfs. ovenomtalte Paastande — at den hellig Aand kan influere paa og hellige **dem**, der **selv ikke ere døbte.** Sagen er, at dette Sted aabenbart beviser saavel:

a) at **Daaben ikke er nødvendig til Helliggjørelsen** (Meddelelsen af den hellig Aand), som

b) at **Barnedaaben paa den Tid ikke har været brugt.** Tvertimod viser dette Sted: at her tales om udøbte Børn, og at disse, **uden at være døbte,** betragtes som hellige.

Med Hensyn til a, saa bevise de Ord: „at den hedenske Ægtefælle er helliget formedelst den anden," tydelig, **at Helligelsen kan foregaae og Aanden virke i Mennesket uden Daab;** thi da her tales om den Ægtefælle, som ikke var døbt, og netop han siges at være helliget, saa kunde dette ikke skee undtagen ved Aanden, eller forsaavidt den udøbte Ægtefælle optog Aanden (det christelige Princip) i sig; med mindre man vilde paastaae, at Eens Daab kunde komme en Anden tilgode saaledes, at En kan helliges ved en Andens Daab, men saa vilde da ogsaa Resultatet blive, at det ikke var nødvendigt at blive døbt, for at kunne modtage Aanden og helliges, hvilket, som bekjendt, strider lige imod den høiærværdige Forfs.

Lære om Daaben; og dog synes han at antage dette om Børnene paa det her omhandlede Sted!

Med Hensyn til b, da maa det ansees ligesaa vist, at **Stedet taler ganske bestemt imod Barnedaaben;** thi havde de Børn, som Apostelen her omtaler, været døbte, saa havde Paulus ikke kunnet stille de tvende Tilfælde som mulige, at Børnene paa den samme Tid kunde tænkes enten urene eller hellige, eftersom den hedenske Ægtemage rev sig løs fra den Christne og saaledes ikke blev helliget ved ham, eller vedblev at leve sammen med ham og saaledes blev helliget. Paulus vilde ikke have udtrykt sig saaledes, hvis Meningen var den: at Daaben her var det Helligende, thi det er aabenbart af hele Stedets Sammenhæng, først: at den ikke-christne Ægtefælles Samliv med den Christne er Betingelsen for den førstes Helligelse, og dernæst: at den ikke-christne Ægtefælles Helligelse staaer i den nøieste Forbindelse med Børnenes, og dette paa Grund af begges nære Forbindelse med den christne Ægtefælle, men Daaben er der ikke paa nogen af Siderne endogsaa den fjerneste Anledning til at tænke paa.

Stedets Mening er da simpelhen denne: Apostelen vil vise Christendommens helliggjørende Indflydelse paa Enhver, der ikke modsætter sig den; Christendommens **Aand**, og **den alene**, er her **det helliggjørende Princip.** Hos den christelige Ægtefælle viser denne Aand sig i det Alt forenende christelige Kjærlighedsprincip, hvis enkelte Yttringer, som her komme til Anvendelse, ere: Sagtmodighed, Fredsommelighed, Overbærenhed, Trofasthed, og med alt Dette en Art af Opoffrelse eller Beredtheden dertil, uden hvilken den christelige Kjærlighed ikke kan være sand og ægte. Ved disse Yttringer af den christelige Aand kan der indvirkes paa den hedenske Ægtefælle. Naar han nu viser de Sindsstemninger, der ikke modstræbe den christelige

Aand, men snarere ere skikkede til at modtage den, underkaste sig dens levendegjørende Princip og mægtige Indvirkninger, saa helliges han og er allerede helliget forsaavidt han har underkastet sig den christne Ægtefælles Indvirkning. Børnene ere da ogsaa at ansee som hellige; thi de kunne ei losrives fra Forældrene, men gaae ligesom under det christelige Firma, som gik ud fra den christne Ægtefælle, modstræbtes ikke, men anerkjendtes og optoges efterhaanden af den hedenske, der ligesom gav sit Samtykke dertil ved at blive boende sammen med den christne Part, og nu endelig var at ansee som tilhørende de fælleds Børn, der, ifølge det i Familien herskende Princip, vare at ansee som hellige, **uden** at de vare døbte. Naar altsaa Paulus siger: „thi ellers vare Eders Børn urene men nu ere de hellige," synes han at gaae ud fra det som givet og almindelig antaget, at de Christnes Børn ikke vare at ansee som urene, men hellige, og dette kun af deres noie Forbindelse med Forældrene, det Samme maa nu gjælde, mener han, hvor den ene Ægtefælle er Christen og den anden vil leve med ham; thi paa den ene Side helliges Børnene ved den christne Ægtefælle, og paa den anden Side den ikke-christne Ægtefælle ved Samlivet med den Christne. Paulus gaaer aabenbart ud fra, at den **christelige Aands Princip** maatte i en blandet Familie blive **det stærkeste**, blive **det herskende**, saalænge Familien, formedelst den noie Forbindelse, det christelige Ægteskab bevirker, var at betragte som en Eenhed. At altsaa deres Mening, som troe: at den hedenske Ægtefælle helliges ved Børnene som fælleds Product, og det navnlig paa Grund af disses **formentlige Daab**, maa være at forkaste — fremlyser af hele dette Sted. Børnenes Reenhed og den ikke-christne Ægtefælles Helligelse ere aabenbart

at betragte som **sideordnede Virkninger af det christelige Liv, den christelige Aand, der ved den christne Ægtefælle har gjort sig gjældende i den nøie forbundne Familiekreds.**

Af dette Sted maa endelig udledes, at deres Mening er aldeles urimelig, som antage, at Børnene i den christne Menighed, inden de døbes, ikke tilhøre denne, men ere at ansee som Hedninger, at det følgelig er nødvendigt at optage dem ved Daaben, forat ophæve den Modsigelse, at nogle af Medlemmerne i en Familie høre til Menigheden, andre derimod staae udenfor den(!); thi da Børnenes Liv staaer i det nøieste Forhold til Forældrenes, saa kunne de, fra først af, hverken i en eller anden Henseende staae i et Modsætningsforhold til Forældrene, og kunne saaledes ikke tilhøre noget andet Samfund end Menigheden, eller staae udenfor den; thi hvis Forældrene virkelig tilhøre Menigheden, tilhøre Børnene den ogsaa igjennem Forældrene, ligesaavel før Daaben, som efter den, og deres Forhold til Menigheden bliver ved Daaben kun udtalt paa en mere bestemt Maade; paa den anden Side kommer det ikke an paa Daaben, om de senere blive sande Medlemmer af Menigheden, og virkelig deelagtige i den christelige Aand, det christelige Liv, eller ikke, men paa Forældre, Lærere og Andre, der staae som det Mellemled, hvorved Børnene kunne og skulle modtage, og i de fleste Tilfælde virkelig fra først af modtage det christelige Princip og det christelige Liv. At dette forresten ikke er den eneste Maade hvorpaa, det eneste Middel hvorved det christelige Liv kan vaagne og fremspire i deres Sjæl, forstaaer sig af sig selv; thi det kan ogsaa skee ved Guds mere specielle Styrelse, ved et eller andet Tilfælde i den Enkeltes Liv, eller overhoved ved en senere umiddelbar Indvirkning fra Gud.

Fremdeles har Forf. (S. 45 og 49) anført 1 Joh. 2, 13, og meent: „at dette Sted, i Forbindelse med det bekjendte Sted af Kirkefaderen Irenæus, — hvilket jeg senere skal omtale — vidnede om, at Barnedaaben har fundet Sted selv i den apostoliske Tidsalder." Det kan nu vel ikke nægtes, at der for en Lægmand, der er nødt til at holde sig til en Oversættelse nærmest den kirkelige, kunde være Anledning til at tænke paa en saadan Beviisførelse; men naar En, som giver sig ud for at have en videnskabelig Dannelse, af hvem man saaledes med Grund kunde vente en dybere gaaende Fortolkning, gaaer frem paa denne Maade, saa er dette i høieste Grad ynkværdigt. Stedet lyder saaledes i den danske Oversættelse: „V. 12. Jeg skriver til Eder, mine Børn! thi Eders Synder ere forladne formedelst hans Navn. V. 13. Jeg skriver til Eder, I Fædre! thi I have kjendt ham, som er fra Begyndelsen. Jeg skriver til Eder, I Unge! thi I have overvundet den Onde. Jeg skriver til Eder, I Børn! thi I have kjendt Faderen. V. 14. Jeg skrev til Eder, I Fædre! thi I have kjendt ham, som er fra Begyndelsen. Jeg skrev til Eder, I Unge! thi I ere stærke, og Guds Ord bliver I Eder, og I have overvundet den Onde." I disse Vers er det nu paafaldende, at den samme Mening, som fremsættes to Gange, først med skriver (V. 13) og siden med skrev (V. 14), paa det første Sted henvendes til tre Classer, paa det sidste kun til to, saaat den tredie (Børnene) der er udeladt. Da det i og for sig er urimeligt, at Apostelen skriver til Børn, og det ovenikjøbet — som han siger — paa Grund af „at de have kjendt Faderen," saa har man ikke alene søgt, men ogsaa paa en grundig og tilfredsstillende Maade fundet en anden og bedre Forklaring af dette Sted, der allerede er bleven fremsat af nogle af de nyeste og bedste Fortolkere, ifølge hvilken „Børn" (V. 13) ikke tager Hensyn

til Alderen, men maa forstaaes i den af den kjerlige Apostel-Olding ofte brugte Betydning om alle Christne, ligesom i Vers 12*). Dertil kommer, at der i det sidste Led af V. 13. er en anden Læsemaade, ifølge hvilken der bør oversættes: „jeg skrev" istedetfor: jeg skriver; denne Læsemaade har ligesaa megen Autoritet som den første, der hidtil er bleven fulgt, og er derfor med Rette bleven foretrukket af nogle af de nyeste Fortolkere**), da den er fortrinlig skikket til at opklare dette Sted. Nu faaer Stedet en ganske anderledes indre Harmonie, idet man oversætter: V. 12. Jeg **skriver** til Eder, **mine Børn!** o. s. v. Nu inddeler han sine Børn i Gamle og Unge, og siger fremdeles i V. 13: jeg skriver til Eder, I Fædre! o. s. v., jeg skriver til Eder, I Unge! Nu gjentager han den samme Mening med skrev, og siger: „jeg **skrev** til Eder, **mine Børn!** o. s. v.;" og nu følge, ligesom paa det første Sted, de to Classer, hvoraf hans Børn (de Christne) bestaae, nemlig Fædre og Unge. Herpaa følger fra V. 15 den Paamindelse som han retter til begge Classer.

Jeg haaber nu at det vil være klart for Enhver, at denne Forklaring er langt at foretrække for den ældre, og efter al Sandsynlighed den eneste rigtige, hvorfor alle fornuftige Grunde synes at tale. Heraf følger da, at Forfs. Anvendelse af dette Sted er aldeles intetsigende, da der her slet ikke tales om smaa eller spæde Børn; derimod giver den et nyt og overmaade talende Beviis for Betydenheden og Beskaffenheden af Forfs. Bibelfortolkning,

*) I Vers 12 staaer der vel i den græske Text et andet Ord, som ogsaa betyder Børn, men disse tvende Ord bruges i Fleng af Apostelen; (smlgn. Vers 18 og flere Steder).

**) Den er desuden allerede optaget i Texten i Tischendorfs selvstændige kritiske Udgave af det Nye Testamente, udkommen i Leipzig 1841.

dersom der endnu behøvedes flere Beviser, end der allerede haves i det Foregaaende.

Herhen høre ogsaa — mener Forf. (S. 45) — 2 Joh. V. 1., samt Ephes. 6, 1—4, og han troer at kunne bevise, at der paa disse Steder sigtes til: „de mindre Børn"(!).

I 2 Joh. V. 1 staaer: „Den Ældste (Oldingen) til den udvalgte Frue og hendes Børn, hvilke jeg elsker i Sandhed, og ikke jeg alene, men ogsaa alle, som have erkjendt Sandheden. V. 4. Jeg haver meget glædet mig, at jeg iblandt dine Børn har fundet dem, der vandre i Sandhed, efter det Bud, vi annammede af Faderen o. s. v." Troer nu Nogen heraf at kunne bevise, at Apostelen taler om „mindre (smaa) Børn," og ikke meget mere om Børn i den voxne Alder, da Børn er et fælleds Navn for Sønner og Døttre? eller kan Nogen fornuftigviis antage: at Apostelen siger om smaa Børn, at de vandre i Sandheden?

At det Samme gjælder om Ephes. 6, 1—4, er vistnok temmelig sikkert, medmindre den høiærværdige Forf. mener, at Apostelens Formaning: „I Børn! lyder Eders Forældre o. s. v.," kun gjælder de smaa Børn. Dog — al Gjendrivelse af Forfs. Anvendelsesmaade af disse Steder er overflødig, den er aabenbar nok til at kunne bedømmes af Enhver. Hvorfor har ikke Forf., ifølge denne Beviisførelse, anført alle de Steder af det N. T. hvor Børn nævnes? Det vilde dog tilsidst have udgjort en meget betydelig Samling af Steder, som han kunde have opstillet, for derved at søge at overvælde endogsaa dem, der maatte være mindre tilbøielige til at fæste Tillid til hans meget besynderlige Beviisførelse og grundløse Paastande.

Jeg har nu saaledes omtalt de Steder af det N. T., Biskop Faber har anført for Barnedaaben, og, saavidt jeg troer, gjendrevet hans Forklaringer deraf; kun har jeg ikke

særskilt omtalt de af ham (S. 44) anførte Steder (Ap. Gj. 10, 2. 11, 14. 16, 15. 31., hvortil kunde føies 1 Cor. 1, 16.), fordi de Fleste, selv Saadanne som forsvare Barnedaaben, ere enige i, at disse Steder aldeles Intet bevise, og den Bemærkning af Superintendent Meyer, som ovenfor S. 452—53. Anm. findes om dem, saaledes maa antages at være tilstrækkelig.

I § 34, (S. 48—49), har Forf. endnu anført et formeentligt Beviis for Barnedaaben, ved at sammenligne den med Omskjærelsen hos Jøderne, der foretoges paa den 8de Dag. Det er nu vel sandt at begge, Omskjærelsen og Daaben, have det tilfælles, at de ere udvortes Tegn paa en Pagt mellem Gud og Menneskene; men naar Forf. vil udstrække Sammenligningen til andre Enkeltheder, og specielt fra den levitiske Omskjærelse paa den 8de Dag slutte til Barnedaabens Gyldighed eller Christelighed, da maa han see til at denne Sammenligning, nærmere prøvet i det Enkelte, ikke kommer til at tale imod ham selv og den Sag han vil forsvare. Vil man nemlig holde sig til det blot Udvortes ved Daaben, det er, ansee den som et blot Tegn, da kan Sammenligningen med Rette gjøres gjeldende og endogsaa udstrækkes til Tiden; men er Daaben noget Mere, forudsætter og fremkalder den noget Indvortes og Aandeligt hos Mennesket, hvilket Biskop Faber med Ligesindede antager, saa bliver Forholdet snarere et Modsætnings- end et Lighedsforhold *); dette vil nærmere sees af følgende Bemærkninger:

*) Det Eneste, som ved den høiærværdige Forfs. Beviisførelse kan komme i Betragtning, er dette: at det er meget rimeligt og indrømmes gjerne, at Hensynet til Omskjærelsen paa den 8de Dag hos Jøderne har bidraget til at bestemme fornemmelig de Jødechristne i Kirkens første Tider og dernæst tildeels enkelte Andre, — der i det G. T. søgte og fandt Analogier og Billeder for den nye

Enten man nemlig seer hen til Skriften eller overhoved Christendommens Aand, saa kommer denne Betragtning og Sammenligning meget mere til at modbevise Barnedaaben, end omvendt; thi

1) Skriften sammenligner aldrig Omskjærelsen med Daaben, undtagen forsaavidt den Fornyelse, Daaben betegner, sammenlignes med Hjertets Omskjærelse, men denne Hjertets Omskjærelse staaer netop i Modsætning til hiin blot udvortes levitiske Omskjærelse. Dette fremlyser af de Steder hos Paulus, hvor han omtaler disse, og udtrykkelig erklærer, at Omskjærelsen paa det jødiske Standpunct er intetsigende, naar man ikke holder Loven (Guds Bud), er i saa Fald at betragte som den slet ikke eristerede, som den uomskaarne Tilstand, men at den derimod, der opfylder Loven, maa, selv uomskaaren, ansees som omskaaren (saal. Rom. 2, 25—29); hvilken Betragtningsmaade allerede forekommer hos Propheterne, der klage over, at Jøderne, skjøndt udvortes omskaarne, dog vare uomskaarne i Hjertet, saaledes f. Ex. Jerem. 4, 4. 9, 26. smlgn. hermed 5 Mosеb. 30, 6. Ap. Gj. 7, 51. og fl. St. Heraf følger da:

2) at Barnedaaben, naar man vilde holde paa dens Sammenligning med den levitiske Omskjærelse paa den 8de Dag, fra det bibelske og ægte christelige Standpunkt maatte betragtes paa den samme Maade, d. e. som noget blot Udvortes og i religiøs-moralsk Henseende In-

Pagt, — til at indføre Barnedaaben, og da fremdeles til at sætte den enten til den 8de Dag, eller overhoved til en af de første Dage i Menneskets Liv; men at denne Grund ikke har stor Vægt eller Betydning, naar Talen er om at bevise Barnedaabens Ægthed og Christelighed eller Nødvendighed, kan dog Enhver indsee.

tetsigende; men dette kan allermindst være Biskop Fabers Mening.

3) **Saavel** den **aandelige** (Hjertets) **Omskjærelse**, **som** de virkelig **symbolske Momenter**, Begravelse og Opstandelse med Christus, der i Rom. 6, 3—4. tillægges Daaben og i Parallelstedet i Brevet til Colosſ. aabenbart sideordnes og forklare hinanden — maa nødvendigviis blive **intetsigende**, naar de anvendes paa det **spæde Barns Daab**, og blive kun endnu mere urimelige ved Betragtningen af, at de ikke kunne tænkes eller foregaae undtagen **ved Troen**, see Colosſ. 2, 11—12: „I ham ere I og omskaarne med en **Omskjærelse** som **ikke er gjort med Hænder**, ved Afførelse af det syndige Legeme i Kjødet, ved **Christi Omskjærelse**, begravne med ham i **Daaben**; i ham ere I og medopreiste formedelst **Troen** paa Guds Kraft, som opreiste ham fra de Døde." Hvor nu altsaa **Det**, som **Daaben** paa dette Sted og Rom. 6 siges at **skulle betegne** ved Billederne af Død og Opstandelse, **ikke foregaaer**, der synes **den**, ifølge Apostelens Mening, at **være ligesaa intetsigende** som den **blot udvortes** Omskjærelse paa Kjødet, som Paulus omtaler, ja den vilde endog i en vis Henseende staae lavere, forsaavidt som Omskjærelsen bestandig **vedblev** at være et udvortes Tegn paa Legemet, hvoraf det kunde sees, at En idetmindste udvortes var Jøde, født i det jødiske Samfund, da Daaben derimod slet intet ydre Mærke giver den Døbte, hvis han ikke ved sit **Liv** godtgjør, at han hører til det christelige Samfund.

Heraf fremgaaer **da**:

1) at den **Sammenligning af Daaben med Omskjærelsen**, som forekommer i det N. T., beviser, hvad der af andre Steder tilstrækkeligen er beviist: **at Apostlene slet ikke talte om Barnedaab eller vidste noget af den at sige;**

2) at man kun berøver Daaben dens Eiendommelighed og Betydning som christelig Institution, naar man søger at forsvare den under Form af Barnedaab, ved at sammenligne den med den jødiske Omskjærelse, eller troer at finde Beviis for dens Gyldighed og Nødvendighed deri, at Hensynet til Omskjærelsen tildeels synes at have bestemt de Jødechristne i den ældste Tid til at indføre Barnedaaben.

Endelig bemærkes, at selv om de Jødechristne, ved Barnedaabens Indforelse, tog Hensyn til Omskjærelsen, kan det samme dog ikke antages om den langt større Deel af Christenheden, de Hedningechristne. Herpaa har man et slaaende Beviis i den africanske Kirke, som dog just var det Sted, hvor der fra først af forekomme Forhandlinger og nøiere Bestemmelser om Barnedaabens Indførelse. Biskop Cyprianus, som ellers forsvarede Barnedaaben, fik nemlig paa et Concilium 252 den Bestemmelse sat igjennem: „at ethvert Barn skulde dobes saasnart det var født," netop imod en Biskop Fidus med nogle faa Tilhængere, som, henholdende sig til den jødiske Omskjærelse, paastod, at Daaben ogsaa skulde foretages paa den 8de Dag; men Cyprian med 66 Bisskopper modsatte sig dette og enhver anden jødisk Anskuelse af Daaben. Da saaledes en langt overveiende Mængde Geistlige, paa et af de allervigtigste Steder i Kirken, hvor Barnedaaben først vides at være brugt — modsatte sig de Bestemmelser, der vare hentede fra den jødiske Omskjærelse, saa er det klart, at den jødiske Omskjærelse ikke har havt nogen afgjørende Indflydelse paa Barnedaabens Indførelse i Kirken i det Hele taget, men at denne er at søge i heelt andre Grunde, som senere skulle berøres.

Jeg kan ikke forlade Forf., betragtet som Skriftfortolker, uden at udtale min Forbauselse over, at en Saadan kan

findes blandt Danmarks Bisköpper i det 19de Aarhundrede. At der, siger jeg, kan findes en Biskop, som efter min Overbeviisning, idetmindste hvad Aandeligheden angaaer, staaer tilbage for mangen en Lægmand*), der, ledet af en sund religiøs Sands og en christelig Følelse, ofte vil være istand til at forklare Skriftens Ord mere overeensstemmende med Christendommens Aand; da derimod denne Forfatter som oftest gaaer Glip af det Aandelige deri, skjøndt han, i egen Indbildning opfyldt af den hellige Aand, — rettere af bispoppelig Aand og statskirkeligt Salighed — og staaende om sig med lærd Fornemhed, troer at være i Besiddelsen af den rette Nøgle til Fortolkningen af den hellige Skrift. Da Forfatteren taler saameget om de spæde Børn, kan jeg ikke give ham et bedre Raad end at **vende om og blive som et Barn**; thi den forstokkede og Alt forstokkende Dogmatisme og kirkelige Kulsviertro, som han nu er i Besiddelse af, og som synes at tilbagetrænge de ægte, christelige Følelser, Sindsstemninger og Sympathier i hans Hjerte, kan ikke andet end gjore ham uskikket til at for-

*) Heraf vil det være Indlysende, hvor godt det klæder Forf. naar han paa flere Steder med en fornem og lærd Mine, ja endog paa en foragtelig Maade omtaler Baptisternes Forhold til Skriften og Forklaring af den, som meget farlig, foraarsagende Vildfarelser o. s. v. At der kunne findes Vildfarelser hos Baptisterne ligesaavel som hos andre Religionspartier, og at de ikke allesteds forklare Skriften rigtig, er i sin Orden, da neppe noget Parti har naaet Sandheden heelt og holdent eller faaet den ufeilbare Nøgle til Skriften; men at Baptisterne udmærke sig ved Vildfarelser betvivler jeg høiligen, og efter flere Samtaler med Baptisternes Formand her i Landet, der ogsaa have gaaet ud paa Meninger og Forklaringer af Steder, der ligge udenfor de egentlige Differentspuncter, — er jeg kommen til den Overbeviisning, at de i Skriftens Forklaring ikke sjelden gjøre de Lærde til Skamme.

staae den hellige Skrift og optage i sig den sande christelige Aand*).

4de Capitel.

Nogle af de vigtigste historiske Oplysninger om Barnedaaben.

I det Foregaaende have vi seet, at Barnedaaben ikke er bleven brugt eller befalet af Christus og Apostlene, da der i det N. T. ikke haves et eneste Spor deraf, og at saaledes Barnedaaben sikkerlig ikke er apostolisk i sin Oprindelse.

Der sporges nu fremdeles:

A) Naar er den da opstaaet og af hvilke Grunde?

B) Er den antaget, og har den fremdeles bestaaet i Kirken gjennem Aarhundreder uden Modsigelse?

C) Hvorfor er den bleven beholdt af Reformatorerne, navnlig af Luther?

D) Hvilken Autoritet og Vigtighed har den?

Bemærkninger til A.

Ligesom Barnedaaben er ubeviislig af det N. T. og ikke engang bliver antydet af Apostlene, saaledes bliver den heller ikke omtalt eller antydet af de apostoliske Fædre, der repræsentere den nærmest paafølgende Tid, og danne Overgangen til de egentlige Kirkefædre**).

*) Den samme Gaaen i sig selv vil være ligesaa nødvendig for Prof. Martensen og de øvrige speculative Theologer.

**) Da Pastor Boesen i Aalborg, i en Forsvarstale for Barnedaaben (udkommen i 1842) beretter: at Justinus Martyr, som døde 165 og var altsaa samtidig med de sidste apostoliske Fædre, taler om Barnedaaben, saa var det interessant at erfare, hvorledes han udtrykker sig om den; thi skjøndt dette ikke kan gjøre Sagen klar, ville dog Adskillige ønske nærmere Oplysning derom, da Nu=

De første, rigtignok meget usikkre Spor af Barnedaaben har man meent at kunne paavise hos Kirkefaderen Irenæus (død 202) i hans Skrift mod Gnostikerne 2den B. Cap. 22 § 4. Stedet lyder saaledes: „Han (Christus) kom for at frelse Alle **ved sig selv**, Alle, som **ved ham** gjenfødes til Gud, de spæde Børn, de smaa Børn, Ynglinge og Oldinge; **derfor** kom han igjennem enhver Alder (gjennemgik alle Trin af den menneskelige Alder) og **idet han** for de spæde Børn **blev et spædt Barn, helligede han de spæde Børn**; iblandt de Smaa (selv) et lidet Barn, helligede han dem, som ere i denne Alder, og blev tillige for dem et Exempel (Monster) paa Fromhed, Retfærdighed og Lydighed; iblandt Ynglingene en Yngling blev han dem til Exempel og helligede dem til Herren." De allerfleste Theologer have nu meent, at Irenæus paa dette Sted sigtede til Barnedaaben; selv Dr. Neander synes meest tilbøielig til at antage dette*). Dog — dette er meget usikkert, og næsten Alt synes at tale derimod; thi:

1) er det paafaldende at Irenæus her ikke nævner Daaben, eller antyder den med nogetsomhelst Udtryk der kan

tidens grundigste og meest udmærkede Theologer (Dogmatikere, Kirkehistorieskrivere o. s. v.), hvoriblandt den dybtforskende Dr. Neander, der med saa megen Indsigt, Grundighed og Upartiskhed har benyttet Fædrenes Skrifter — ikke ere blevne opmærksomme paa dette Sted. At Justinus Martyr omtaler Daaben, veed man; at han omtaler Barnedaaben, vides ikke. Rigtigere var det visstnok ingen historiske Data at anføre, end slige Lapperier, som findes S. 3—4 hos Forf.; thi naar man ikke gaaer videre ind paa Sagen, og det Lidet som anføres ikke engang er rigtigt og vel begrundet, vil Sligt forvolde mere Skade end Gavn.

*) Han anseer det imidlertid ikke for afgjort, men siger, „at man med Hensyn til denne Alder (den spæde Barndom) vanskeligen ved den omtalte Gjenfødelse vil kunne tænke paa noget Andet end Daaben." See allgemeine Geschichte der christlichen Religion und Kirche von Dr. August Neander. Hamburg 1826 1ter B. S. 363).

betegne den, og det saameget mere, som der ikke blot var Leilighed, men endog, som det synes, Opfordring dertil, navnlig hvor han siger de Ord: „Alle som ved ham gjenfødes til Gud;" thi her synes det ganske ligefrem at han havde føiet til: formedelst Daaben, Vandbadet, eller noget Lignende.

2) Men istedetfor disse Udtryk, som her savnes, skriver Forf.: **„ved sig selv," „ved ham;"** to meget bestemte Udtryk, hvorved Christus selv, hans egen Personlighed betegnes. At nu Daaben skulde menes herved, være en Forklaring deraf, eller kunne sættes i dets Sted — hvorved den da fornemmelig kom til at betegne Christi Personlighed, ja endog være et Hovedmoment deri — maa jeg antage at selv de meest indskrænkede og urimeligste Daabsivrere ville forkaste*).

3) Det udhæves her, at Christus, ved at gaae de forskjellige Trin af den menneskelige Alder igjennem, har helliget dem som befinde sig paa de forskjellige Alderstrin. Anderledes kan man vist ikke forstaae de Ord: „idet han selv blev et spædt Barn, helligede han de spæde Born o. s. v." Ved denne Forklaring af, hvorledes Christus kan siges at have helliget de spæde Born, vil det vistnok blive vanskeligt at bevise, at Irenæus har tænkt paa Daaben, medmindre man troer, at det „at blive spædt Barn" kan være eensbetydende med: at befale, at Andre skulde blive døbte som spæde Born. Dog — vil man

*) Her kunde dog maaskee gjøres en Undtagelse med nogle af de speculative Theologer; thi en af de mig bekjendte dygtigere theologiske Studenter (nu Candidat), der hylder Speculationen, har engang yttret for mig, at han ansaae **Christi Daab** med Hensyn til ham selv **i den Grad** vigtig, at han **først ved den** blev sig sit guddommelige Kald bevidst, eller i alt Fald ved den **blev sig bevidst som en Person i Treenigheden.**

maaskee endnu svare — da der staaer „gjenfødes,“ saa kan dette, naar Talen er om de spæde Børn, kun skee ved Daaben. Men hvis Irenæus meente dette, saa var det dobbelt nødvendigt at nævne den, som Det, hvorved den fra Christus udgaaende gjenfødende Kraft meddeeltes de spæde Børn; men Dette har han ikke gjort, skjøndt dette næsten synes at have været uundgaaeligt, hvis han havde meent Daaben; men i dets Sted har han, for nærmere at forklare sig, kun tilføiet: „idet han selv blev et spædt Barn, helligede han de spæde Børn.“ Ved de følgende Aldere derimod angives dette nøiere ved de tilføiede Forklaringer: at han tillige helligede dem ved, paa de forskjellige Alderstrin, at være for dem et Mønster paa christelige Dyder; men at han har været dette Mønster for dem, eller helliget dem enten ved deres eller sin egen Daab, omtales aldeles ikke. Dette kunde Forf. heller ikke godt have antaget; thi

4) Christus blev først døbt i sit 30te Aar; derfor har han hverken givet spæde Børn, eller smaa Børn, eller overhoved Børn, det Exempel at de strax skulde døbes, og det skulde man dog troet, hvis dette skulde saa være; og der maa sikkerlig lægges en betydelig Vægt paa, at Christus ikke er bleven døbt som Barn, thi eftersom Christus i disse Ting er og **skal være vort Forbillede**, hvorfor blev han da ikke døbt som spædt Barn, hvis hans Efterfølgere burde døbes som spæde Børn? Her skal man mindst kunne svare, at Frelseren ikke blev døbt strax, da han, undfangen af den hellig Aand, fra Begyndelsen af var reen og hellig; thi denne Reenhed, denne Hellighed vedblev ikke alene, men — forsaavidt dette var muligt — blev endnu fuldkomnere, traadte endnu bestemtere frem hos ham med Alderen, og viste sig for Verden i et endnu herligere Lys. Hvorfor blev da Christus først døbt i den voxne Alder? Han blev døbt, for derved udvortes at indvies til det Kald,

hvortil han selv allerede indvortes havde indviet sig, som han i Forveien var bleven sig fuldkommen bevidst, og som han ifølge Faderens Villie havde bestemt at udføre. Er da Intet heri som baade kan og bør efterlignes af andre Christne? — Mon ikke det skulde antydes herved, at ogsaa de, efterat de først ved Christus have erholdt Kundskab om Gud og troet paa ham, Kundskab om deres Forhold til Gud, deres Kræfter, Anlæg og høie Bestemmelse — der naturligviis hos alle ufuldkomne Mennesker kun kan være tilstede i en ufuldkommen Skikkelse, ikke som hos Frelseren i en fuldkommen — da først, paa sin Maade som Christus, skulle indvies til Herrens Tjeneste, eftersom den udvortes Indvielse først kan have den sande Betydning naar den indvortes allerede er tilstede? — Man indvende ikke, at dette er uanvendeligt paa de fleste Mennesker, der egentlig ikke indvies til noget Kald paa samme Maade som Christus; thi Enhver har sit Kald af Gud, og kan og bør indvie sig dertil, indvie sit Liv til Gud og hans Tjeneste (Rom. 6, 13), hver ifølge sin Stand og Stilling.

Meningen af det ovenfor anførte Sted synes altsaa ligefrem kun at være den: at de forskjellige Trin af den menneskelige Levealder bleve ligesom helligede derved, at Christus gjennemgik dem; thi de Ord: „derfor gik han igjennem enhver Alder" ere aabenbart en nøiere Udvikling og Forklaring af de foregaaende Ord: „Han kom for at frelse Alle ved sig selv, Alle, som ved ham gjenfødes til Gud;" men paa Ordet „gjenfødes" har man urigtigen lagt Hovedvægten, og har saaledes, ved ikke at tage tilbørligt Hensyn til den følgende Forklaring deraf, opfattet det eensidig eller urigtig; thi Mennesket gjenfødes ved Christi Liv og Personlighed overhoved, og netop dette synes at være Forfs. Mening. Men Christus var tillige for de Ældere, der vare modtage-

lige derfor, Exempel paa det Gode og Guddommelige, der kan og skal udvikles i Mennesket; for de spæde Børn kunde han derimod ikke være Exempel paa nogen christelig Dyd; han kunde kun, som der siges, „ved at blive et spædt Barn, hellige de spæde Børn." Han viste nemlig derved, at det ikke var noget Ondt at være spædt Barn, men at tvertimod denne Alder er uskyldig, Gud velbehagelig, og desuden, ligesom enhver anden Alder, Gjenstand for Guds Naade, skjøndt den endnu ikke er istand til at blive sig denne Naade bevidst og optage den i sin Sjel. Ja, Gud selv viste netop denne Naade end ydermere, ved at lade sin eenbaarne elskelige Søn blive et spædt Barn; thi havde denne Alder fremfor andre mishaget Gud, da havde den Almægtige vel paa en eller anden Maade formaaet at indføre sin Søn i Verden uden at lade ham gjennemgaae de spædeste Børneaar; men saaledes var det ikke Faderens Villie; tvertimod skulde Frelseren, den Hellige, ogsaa blive et spædt Barn, ikke for strax at blive døbt, og heller ikke, som det synes, for at give Anviisning om at andre spæde Børn strax skulde døbes, men — som Irenæus siger — for at hellige andre spæde Børn.

Man vil endnu maaskee vedblive at indvende, at uagtet det paa denne Maade er forklaret, hvorledes de spæde Børn o. s. v. ifølge Irenæi Anskuelse helliges ved Christus, — saa staaer dog endnu i det citerede Sted det Ord: „at gjenfødes," som dog maa betegne Daaben. I Anledning heraf spørges da: Kan der være Tale om en virkelig Gjenfødelse uden Helligelse, navnlig hvor Talen er om de spæde Børn? Naar der altsaa angives Maaden hvorpaa de spæde Børn helliges ved Christus, er der da Grund til, foruden denne Helligelse, at antage en Gjenfødelse hos det nyfødte Barn? og hvorledes skulde denne være tænkelig eller mulig? Irenæus har derfor, som det synes, forst

brugt dette mere almindelige Udtryk, hvorved han ikke synes at have tænkt paa nogen bestemt Act, allermindst Daaben, og siden nøiere detailleret hvorved de enkelte Aldere bleve gjenfødte eller helligede. Man har nu troet at dette skete ved Daaben, og kunde ikke skee anderledes; men man har ikke betænkt, først: at det slet ikke kan skee ved Daaben, og dernæst: at Irenæus selv, som ovenfor bemærket, synes at have givet Anviisning til en anden Forklaring af den ved Christus bevirkede Gjenfødelse og Helligelse, ved at tilføie: „derfor kom han igjennem enhver Alder" og „i det han selv blev et spædt Barn, helligede han de spæde Børn o. s. v.;" og endelig har man overseet, at der i dette Sted hos Irenæus, der var en philosophisk dannet Lærer, ligger en vis organisk Betragtningsmaade af det Forhold, hvori Christus **ved sin Menneskevordelse** er traadt til Menneskeheden, der, ifølge hans Anskuelse, allerede **derved** foreløbig har modtaget en vis Art af Hellighed, og forresten helliges ved Frelserens Personlighed, dens helligende Virksomhed, og ved hans hele Liv, der var et Mønster paa Lydighed, Fromhed, Retfærdighed og overhoved et helligt, Gud velbehageligt Levnet.

Jeg troer derfor ikke at man af dette Sted med gyldig Grund kan udlede, at Irenæus sigter til Barnedaaben, og det vilde ikke være uden Betydning, naar det lod sig modbevise, at Irenæus ikke blot havde talt om Barnedaaben men ogsaa billiget den, som man hidtil har antaget; thi den næste Kirkefader — Tertullian, som døde 220, og som er den første der tydelig omtaler Barnedaaben, — misbilliger den, og det er derfor ikke rimeligt, at en tidligere Kirkefader omtaler Barnedaaben som almindelig bekjendt, og billiger den. Hertil kommer, at netop det omvendte Forhold vilde have været det allerrimeligste, idet den misbilligende Kirkefader, Tertullian, paa Grund

af hans øvrige dogmatiske Anskuelser — der, som bekjendt, for en stor Deel danne Grundlaget for den augustinske Lære om Arvesynden, der senere just slog Hovedet paa Sømmet med Hensyn til Barnedaabens Indførelse — snarere maatte have billiget Barnedaaben, end omvendt, hvis den Mening, at Alle, selv de spæde Børn, gjenfødtes ved Daaben, allerede i den sidste Halvdeel af 2det Aarhundrede var bleven saa almindelig, som det ovenanførte Sted af Irenæus virkelig forudsætter i Tilfælde af at det sigter til Daaben. Men Tertullian er saa langt derfra, at han tvertimod raader til at man, paa Grund af Daabens Vigtighed, og den nødvendige Forberedelse hos dem der skulle døbes, overhoved heller opsætter den end haster formeget dermed; men i Særdeleshed modsætter han sig Barnedaaben. Da man allerede dengang beraabte sig paa Matth. 19, 14, giver han i denne Anledning i sit Skrift „om Daaben" Cap. 18. følgende Svar: „Med Hensyn til enhver Persons Tilstand (conditio) og Modtagelighed (dispositio) samt Alder, saa er Udsættelse af Daaben at foretrække, især med Hensyn til de Smaa. Vel siger Herren: formener dem ikke at komme til mig. Lad dem altsaa komme medens de voxe, lad dem komme medens (idet) de belæres om, **hvorhen de komme**, lad dem **blive Christne** idet de **lære at kjende Christum**. Hvorfor iler den uskyldige Alder til Syndernes Forladelse? Forsigtigere vilde man handle i de verdslige Ting, naar man betroer det guddommelige Gode til Saadanne som man ikke vilde betroe det jordiske. Lad dem først lære at **attraae Frelsen**, for at det kan sees, at man har givet den Saadanne, som attraaede den." Fremdeles siger han: „Dersom Nogen forstaaer Daabens Vigtighed, saa vil han mere frygte for at erholde end at opsætte den; den uforfalskede Tro er ubekymret for Saligheden"

(d. e. frygter ikke for at gaae Glip af Saligheden, blive fordømt, skjøndt Daaben mangler).

Af disse Tertullians Udsagn, som, foruden at de ere klare og tydelige, udmærke sig ved deres dybe Religiøsitet og ægte Christelighed — fremgaaer da:

a) at han ikke har forstaaet Evangeliet om de smaa Børn saaledes som om Christus havde meent Daaben, men forklaret det paa den eneste rigtige Maade. Han vil saaledes, paa sin Maade ligesom Frelseren, at man skal føre de smaa Børn til Christus, ikke ved Daaben, men ved at meddele dem Kundskab om Frelseren, og oplære dem i Christendommen saasnart de ere modtagelige derfor.

b) at han først vil stæde dem til Daaben efterat de have erholdt tilstrækkelig Underviisning, naar de af egen Overbeviisning og med frie Villie, ifølge indre Trang og Hjertets Attraa, søge Daaben.

c) at han synes at betragte Daaben som urimelig, unyttig og intetsigende, naar den ikke var fremgaaet af og forudsatte Baptidsandens Bevidsthed og Tro.

d) Af denne berømte Kirkefaders afgjorte Opposition mod Barnedaaben synes den Slutning ligefrem og næsten med Nødvendighed at udledes: at Barnedaaben hverken i hans Tid eller den foregaaende betragtedes som apostolisk, at den nylig var begyndt at bruges i Kirken, og desaarsag endnu var noget sjelden; thi det er ligesaa usandsynligt, at Barnedaaben, hvis den blev indført og brugt af Apostlene eller apostoliske Mænd, ikke var bleven almindelig i Kirken ved Slutningen af 2det Aarhundrede, omtrent 130 Aar efter de fleste Apostles Levetid, som det overhoved er urimeligt, at den havde mødt nogen Modsigelse, hvis den virkelig var bleven overleveret Menighederne af Christi Apostle; thi dette strider imod den ældste Kirkes Cha-

rakter, den Vægt som den lagde paa det apostoliske Ord og Institutioner, og dens ubevægelige Fastholdenhed derved.

Dette bevises fremdeles derved, at skjøndt Tertullian viser, at man ved Slutningen af 2det Aarhundrede var begyndt at indføre Barnedaaben, blev dog denne Gjenstand først i Midten af 3die Aarhundrede udførligere omtalt og afhandlet, navnlig i den africanske Kirke. Her møde vi Kirkefaderen Cyprianus, som forsvarer og anbefaler Barnedaaben. Under hans Forsæde blev der paa en africansk Kirkeforsamling 252 tagne nogle nøiere Bestemmelser angaaende Tiden naar man skulde døbe de spæde Børn (see ovenfor S. 465). Thi at dette ikke for var bleven bestemt tyder ogsaa paa, at Barnedaaben dengang ikke havde været længe i Brug, da det i saa Fald allerede maatte have været afgjort.

Omtrent paa samme Tid omtales Barnedaaben i den alexandrinske Kirke af Origenes (død 254)*), som antager den for apostolisk. Men ligesom man overhovedet i denne Tid og følgende Aarhundreder yndede at henføre til Apostlene de Skikke eller Indretninger som havde en særdeles Vigtighed, skjøndt samme ofte ikke vare apostoliske, saaledes maa man ogsaa antage, at Origenes ikke har været tilstrækkeligen underrettet, og heri har fulgt et eller andet usikkert Udsagn, Mening eller Tradition, opstaaet i den sidste Deel af det 2det Aarhundrede — til hvilken Tid Barnedaabens allerførste Begyndelse synes at maatte henfø-

*) De Spor af Barnedaab, som Nogle have meent at kunne paavise hos Origenes's Lærer Clemens Alexandrinus († 218) i hans Skrift, „Pædagogus" kaldet, ere aldeles usikkre og kunne ikke bevise, at han taler om Barnedaab. Men derfor nægtes ingenlunde, at man inden hans Død i den alexandrinske Kirke kjendte Barnedaaben, og sandsynligviis ogsaa var begyndt at bruge den, da den saa bestemt omtales af hans samtidige Tertullian.

res, see ovenfor — hidrørende fra En eller Flere, der ansaae Barnedaaben for vigtig eller nødvendig, og saaledes gjorde Alt for at indføre den i Kirken. Dette maa ikke ansees som et vilkaarligt og ugrundet Raisonnement; thi ligesom det er uforklarligt, at Tertullian, en af de meest udmærkede og christeligste Lærere i de første Aarhundreder, havde opponeret saa afgjort imod Barnedaaben, hvis den var apostolisk, saaledes vil der neppe kunne opvises 1 Exempel imod 10, hvor Det, der af Apostlene var forordnet eller indført, blev i de næstpaafølgende Aarhundreder afskaffet, da derimod mange Skikke, Indretninger, Forskrifter og Lærdomme, som ikke vare apostoliske, i Tidens Løb bleve vedtagne i Menighederne netop paa Grund af at de henfortes til Apostlene; og dette var ganske naturligt: thi da Kirken bestandig mere og mere udvidedes og uddannedes, især med Hensyn til Cultus og alt det Ydre, maatte det have en særdeles Vigtighed og Indflydelse at henføre den Skik eller Indretning, som ansaaes for vigtig eller nødvendig, og man derfor ønskede at faae anerkjendt og indført i Menighederne, til Apostlene eller til en apostolisk Tradition. Dette maa, efter al Sandsynlighed, antages at være Tilfældet med Barnedaaben, og saaledes kan, ifølge det Ovenanførte, Origenes's paa den Tid eneståaende Vidnesbyrd om Barnedaabens apostoliske Oprindelse, ikke have meget at sige imod Apostlenes og hele Kirkens Taushed til henved Slutningen af 2det Aarhundrede, samt endelig Tertullians Opposition imod Barnedaaben. Hertil kommer ogsaa, at Origenes bragte de christelige Troeslærdomme i et speculativt System; men iblandt alle de betydeligere videnskabelige Retninger i Kirken er der ingen, for hvilken Barnedaaben gjennem Aarhundreder har passet saa fortrinlig, som for Speculationen, der endnu den Dag idag

— uagtet den, siden Origenes's Tid, maa have gjort betydelige Fremskridt — ikke kan undvære Barnedaaben.

Og hvad nu specielt Origenes angaaer, saa convenerede den ham fortrinlig formedelst hans Lære om Sjælenes Præexistents i en tidligere Periode, hvor de ved Synd og Brøde havde paadraget dem Straf, og nu stodtes ned i denne Tilværelse forat affone den, luttres og renses. Da nu Origenes saaledes paa den ene Side antog: at Mennesket fødtes til denne Tilværelse med Synd og Ureenhed — et Resultat, der noget ligner Augustins Lære om Arvesynden, skjøndt han var kommen til det paa en forskjellig Maade — og han paa den anden Side tillægger Daaben en rensende og helliggjørende Virkning, hvilket han endogsaa driver til den Yderlighed, at han etsteds i sin Commentar til Matthæus paastaaer: „at Syndernes Forladelse ikke er til at faae uden Daab" *) — saa er det saare rimeligt, at han med begge Hænder modtog Barnedaaben, og, paa Grund af dens formeentlige store Vigtighed, paa det bedste anbefalede den; men dette skete allerkraftigst ved at tillægge den apostolisk Oprindelse. Paa Grund af alt Dette kan Origenes's Vidnesbyrd om Barnedaabens apostoliske Oprindelse ikke tillægges nogen synderlig Vægt.

Da de Vidnesbyrd, der henhøre til Tiden efter Cyprian og Origenes — enten de saa ere for eller imod Barnedaaben, ere endnu mere uselvstændige og afhængige af de foregaaende, end de allerede anførte — have de, med Hensyn til Barnedaabens apostoliske Oprindelse, endnu mindre Beviiskraft, og det er derfor ikke tilstrækkelig Grund til at gaae udover denne Tid for at søge de reen-historiske Data for Barnedaabens Oprindelse. Men ligesom Barnedaaben endnu paa den Tid var saa langt fra at være bleven al-

---

*) οὐκ ἔστιν ἄφεσιν ἁμαρτηματων χωρις βαπτισματος λαβειν.

mindelig i Kirken, at den tvertimod kun deelviis synes at have været kommen i Brug, saaledes seer man paa den anden Side, at der, i denne Tid og den paafølgende, ere andre, tildeels nye og vægtigere Grunde, end de historiske, der have bidraget til at fremhæve Barnedaabens Nødvendighed og efterhaanden skaffe den almindelig Indgang og Anerkjendelse i Kirken.

Det Tidsrum, som her nærmest kommer i Betragtning, er omtrent 300 Aar, nemlig af 3die, 4de og 5te Aarhundrede; thi fra Augustin (død 430) eller rum Tid efter, maa Barnedaabens Retmæssighed og Nødvendighed ansees som mere almindelig anerkjendt, navnlig i den vesterlandske Kirke, hvor hans Autoritet var overveiende, men ogsaa naturligviis i den østerlandske Kirke, da det heller ikke der skorter paa Lovpriisninger af Daaben og dens overordentlige, rensende og helliggjørende Kraft. Vi ville nu i Korthed berøre nogle af de vigtigste Grunde, som, nærmest i det angivne Tidsrum, efterhaanden synes at have bevirket Barnedaabens Indførelse i Kirken.

De Hovedgrunde, som tildeels synes at have fremkaldt Barnedaaben tildeels forhøiet dens Vægt og Vigtighed, og saaledes bidraget til at gjøre den gjeldende, kunne antages at være følgende:

1) En vis religiøs Tendents, grundet i den ældste Kirkes Beskaffenhed; — men i Forbindelse dermed
2) Religiøs Overtro, der efterhaanden indsneg sig i Kirken.
3) Religiøs og moralsk Slappelse.
4) En statskirkelig Grund.
5) En vis Speculeren over og speculerende Systematiseren af de christelige Troeslærdomme.

Da det maa ansees tilstrækkeligen godtgjort, at Barnedaaben ikke er apostolisk i dens Oprindelse, vil det blive

allervanskeligst at angive, Hvad der fra først af har foranlediget den. Dette ligger ligefrem i de historiske Forholde. Thi da Ingen findes at have berettet Noget om Barnedaabens første Begyndelse, og Beretninger om den først haves da den allerede paa nogle Steder var forhaanden, saa følger deraf, at det er lettere at angive Grunde for dens Fremgang end dens Begyndelse, der saaledes ligger i det Skjulte. Hertil kommer, at det 2det Aarhundrede, til hvis sidste Halvdeel Barnedaabens allerførste Begyndelse rimeligviis maa henføres, er iblandt de christelige Aarhundreder det allerfattigste paa historiske Beretninger, saa at man ogsaa i mange andre Tilfælde maa lade sig noie enten med dunkle Spor og aldeles ufuldstændige Data, eller tye til blotte Formodninger. Dette er netop Tilfældet med Barnedaabens første Oprindelse. Dog — man vil neppe tage Feil naar man antager:

At den første Hovedgrund til Barnedaaben er en religiøs Grund, hidrørende fra Datidens religiøse Tænkemaade, og fra Christendommens Forhold til og Indflydelse paa de enkelte Familier og Menigheder, og det har en overveiende Sandsynlighed at det christelige Familieliv netop har givet den første og fornemste Anledning til den. Sagen maa da betragtes saaledes: uagtet de christelige Familier fra først af vare blevne døbte i den voxne Alder, saa blev det dog efterhaanden en religiøs Trang for de christelige Forældre jo for jo heller at faae deres Børn indlemmede i det Samfund, hvortil de selv hørte, i det Samfund, hvor Børnene, idetmindste udvortes, kom til at staae i et nærmere Forhold til Gud og Christus, hvor de ogsaa troedes at staae i et noiere Forhold til selve Menigheden. Men ligesom de christne Forældre ønskede at slutte deres Børn saa nær til sig selv og Menigheden, som muligt, saaledes maatte de ogsaa paa den anden Side stræbe

at fjerne og afsondre dem saameget muligt fra al hedensk Indflydelse og Samqvem. Da nu paa denne Tid og længe efter Hedninger og Christne paa de fleste Steder boede ved Siden af hverandre, saa maatte det, strax at indlemme de Christnes Børn i Menigheden, ansees for et probat Middel til at sammenholde og concentrere den christne Menighed lige overfor dens hedenske Naboer. Det kan vel heller ikke ganske nægtes, at dette Middel, paa den Tid, vistnok paa den ene Side har været hensigtssvarende, navnlig naar man tager Hensyn til Udvidelsen af den christne Menighed, da det dog sikkerlig har tjent til at formere de Christnes Tal — det er nemlig høist sandsynligt, at nogle af dem, der døbtes som Børn, maaskee aldrig havde indtraadt i Menigheden, naar Daaben var bleven opsat til den voxne Alder, og det saaledes havde beroet paa dem selv — men paa den anden Side er det ligesaa vist, at Barnedaaben har været til Skade for Christendommens indre Liv og Kraft, og jo mere almindelig den blev, desto mere foraarsaget, at den Livsfriskhed, der fandtes i Kirken saalænge man kun optog Voxne, aftog og svækkedes; uagtet Biskop Faber netop mener: at Livsfriskheden bedst eller alene kunde restitueres ved Barnedaaben! (see ovenfor S. 418 flg.). Det Ovenanførte synes altsaa fra først af at have givet Anledning til Barnedaaben.

Betragte vi nu denne Grund nøiere, saa vil det vise sig, at uagtet den er simpel og naturlig, samt i en vis Henseende gavnlig for Kirkens Udvidelse, og fremgaaet af en religiøs Nød — ligger dog allerede heri Begyndelsen: deels til den mere udvortes Retning i Christendommen, deels til Overtro og falske Anskuelser, som efterhaanden indsneg sig i Kirken og tilsidst fik Overhaand. Jeg siger „Begyndelsen;" thi jeg agter ikke at paastaae, at den Tid, som her er Talen om, var afvegen saalangt fra den apostoliske

Lære, som de senere Aarhundreder, navnlig fra Slutningen af det 5te Aarhundrede af; men saameget er vist, at just dette, at Barnedaaben fik Indgang i Kirken, og det ovenikjøbet paa den Maade, at man tillagde den endnu langt større Vigtighed end selv Voxnes Daab i Apostlenes Tidsalder, just dette, siger jeg, viser, at Christendommen allerede dengang var begyndt at tabe dens apostoliske Reenhed og Simpelhed; dette fører os ligefrem til

Den anden Grund til Barnedaaben, som maa antages at være religios Overtro, der efterhaanden indsneg sig i Kirken ved Siden af den sande Tro og ægte Religiositet. Allerede ved Slutningen af 2det Aarhundrede findes Spor af den; den tiltager fremdeles i 3die og 4de Aarhundrede og endnu mere i 5te og følg. Dette sees blandt andet deraf at man tillagde det blot viede Vand en overordentlig, næsten magisk Kraft, hvilket uden Tvivl var et vægtigt Argument for at anbefale Barnedaaben. Dernæst af Djævlebesværgelsen, der grundedes paa den Mening, at den, der ikke var døbt eller indviet til Gud og Christus, var besat af den Onde, der saaledes ved en Besværgelse maatte uddrives, forat den hellige Aand kunde tage Bolig i den Døbte. Denne Skik blev, som det synes, allerede forbunden med Daaben i den 1ste Halvdeel af 3die Aarhundrede, altsaa kort efter at selve Barnedaaben omtales; thi den findes omtalt paa Kirkeforsamlingen i Carthago 256. Denne fordærvelige Overtro maa da have været en mægtig Drivefjer til at indføre Barnedaaben, der saaledes efterhaanden blev tillagt en magisk, alt Ondt og Ureent uddrivende, og — da tillige den hellig Aand troedes at meddeles ved Daaben, og optage den urene Aands Plads — renſende og helligende Virksomhed. Overhoved høre ogsaa herhen de overdrevne Forestillinger Kirkefædrene, selv de tidligere, havde om Daabens miraculøse Virksomhed, hvilket endogsaa gjælder om

dem, der levede i Slutningen af 2det og i det 3die Aarhundrede, men endnu mere om dem, der levede i det 4de. De fleste af de meest udmærkede og indflydelsesrigeste Fædre i denne Tid tillægge Daaben en overordentlig, helliggjørende, ja stundom ligesom naturforandrende Virksomhed; de antage, at Mennesket kun ved den kan blive deelagtig i Guds Naade, Syndernes Forladelse, Udødelighed og Salighed, og udtømme sig i Lovtaler over den. Saaledes f. Ex. Cyrillus af Jerusalem, Basilius den store, Gregor af Nazianz, men især Chrysostomus, hvilket sees af flere af hans Homilier; samt i den latinske Kirke Ambrosius og Fl., for ikke at tale om Augustinus*). Og dette, at selv de meest oplyste Lærere i Kirken kunde hylde slige Meninger, er et slaaende Beviis paa, hvor den religiøse Overtro allerede paa den Tid havde grebet om sig.

Til den religiøse Overtro, der nærmest angaaer Daaben, hører ogsaa den Skik, at opsætte Daaben til det Øieblik da Døden var vis; — dette hører forresten ogsaa til den 3die Grund, da det tillige beviser den religiøs-sædelige Slappelse — thi skjøndt det mulig kunde synes, at denne Skik taler mere imod Barnedaaben, end for den, saa er det dog ingenlunde Tilfældet; thi herved maa bemærkes:

*) Det vilde blive for vidtløftigt her at anføre Beviissteder af alle de ovenanførte Kirkefædre for de forskjellige overtroiske Meninger om Daaben, der findes hos dem. Hine Kirkefædres Skrifter bevise mere end tilstrækkeligen de anførte Meninger. Forresten indrømmes: at der hos de samme Fædre findes mange Steder, hvor den reent-aandelige Virksomhed ved Ordet, samt Menneskets Selvvirksomhed o. s. v. fremhæves, men saaledes, at det ikke lader sig forene med de ovenanførte Virkninger, der tillægges Daaben. Det kunde heller ikke undgaaes, at de, ved at fremhæve det mere Aandelige i Christendommen, ved at lade den sunde af Christendommen oplyste Forstand tale med, kom til at fremføre det, der staaer i Strid med hine urimelige og overtroiske Meninger, og saaledes modsige sig selv.

a) At denne Skik sandsynligviis kun er bleven brugt af dem, der først i den voxne Alder bleve Christne (f. Ex. Constantin den store, der først i Aaret 337 lod sig døbe lige før sin Død), der altsaa ikke kunde døbes som Børn, men troede desuden, at Daaben, der, ifølge den almindelige Mening, udslettede alle de foregaaende Synder, kom meest til Pas i Dødsstunden, da man ved den troede at kunne gaae ind i den anden Verden reen og uden Brøde.

b) Skjøndt nu saaledes Nogle foretrak den sildige Daab, var det dog rimeligt at man ved Modsætningen — thi her er en naturlig Modsætning tilstede — maatte føres til, ogsaa at anvendte Daaben saa tidlig som muligt, altsaa ved Indtrædelsen i Livet. Denne sidste Yderlighed i Anvendelsen af Daaben maatte absolut faae Overhaand ved den augustinske Lære: at Mennesket fødes med Synd og Brøde, og trænger saaledes, saasnart muligt, til Frelse og Forsoning; thi netop dette troede man at erholde ved Daaben. En lignende Virkning maatte allerede Origenes's ovenanførte Lære om Sjælenes Præexistents o. s. v. have.

c) Stemmede begge disse Yderligheder (den tidlige og sildige Daab) overeens i, at tillægge Daaben en overordentlig Kraft, altsaa i den religiøse Overtro som befordrede Barnedaaben.

Endnu tjener det novatianske Schisma i det 3die Aarhundrede til at bevise den Overtro, man allerede dengang forbandt med Daaben. Herved fandt dog den Forskjellighed Sted mellem Novatianerne og Kirken, at imedens denne fornemmelig lagde Vægten paa det reent Objective i Daabshandlingen (d. e. at Daaben blev forrettet, uden Hensyn til hvorledes, og uden Hensyn til den Administrerendes Rettroenhed, Moralitet o. s. v.), lagde hine Hovedvægten paa det reent Subjective og Subjectiv-Objective i den (d. e. paa hvem og af hvem eller hvorle-

des qvalificerede Geistlige den forrettedes). Anledningen til Striden var given ved dem, der under Forfølgelserne vare faldne fra, og havde offret til de hedenske Guder o. s. v. Disse optog nu Kirken overhoved efter en meget lemfældig Bod. Biskop Novatianus, Novatianernes Formand, fordrede derimod en stræng Poenitentse af de Frafaldne, som nu bleve døbte om; dog ikke blot disse, men ogsaa længere hen Saadanne, som vare døbte af Kirken, efterat den, som Novatianerne meente, var bleven profaneret ved den slappe Disciplin, der deels ingen Vanskeligheder gjorde ved at optage, deels endogsaa tillod at saadanne Geistlige, som enten havde offret til de hedenske Guder eller udleveret de hellige Bøger, igjen tiltraadte deres Function. Skjøndt nu Novatianerne heri gik til Yderligheder, saa kan det ikke nægtes, at saavel den alvorligere Christendom som Consequentsen er paa deres Side; thi da man paa den ene Side meente, at Daaben havde en rensende og helligende Virkning, og paa den anden Side antog at Daaben kun havde en tilbagevirkende Kraft, d. e. udslettede de foregaaende Synder, ikke de følgende — hvilket blandt andet sees af den sildige Daab — saa syntes det, som Følge deraf, at være baade nødvendigt og consequent at døbe dem, som, ved deres Frafald fra Christendommen efter den første Daab, vare blevne profanerede; og hvad det angaaer, at de døbte dem om, som vare døbte af Kirken, saa var det ogsaa consequent, da de meente at Kirken ved dens laxe Disciplin var bleven besmittet. Biskop Cyprianus, denne Tids vigtigste Kirkefader i Vesterland, og mange Flere af Kirkens Geistlige, hyldede desuden det samme Princip som Novatianerne, i det han baade fordrede streng Bod og Poenitentse af de Frafaldne som igjen skulde optages, og tillige døbte dem om, som gik over fra Secterne til den saakaldte orthodoxe Kirke, ligesom Novatianerne døbte dem, der gik over fra Kirken til dem. Herover

kom Cyprianus i Strid med den romerske Biskop Stephanus, der vilde lade Daaben gjælde, selv om den var forrettet af Kjættere. Da nu begge appellerede til de øvrige Dele af Kirken gav de Fleste Stephanus Medhold. Dette viser da tydelig — og det var just det jeg vilde gjøre opmærksom paa — at uagtet der angaaende Daaben var **Overtro** paa begge Sider, var den dog i dens eradseste og farligste Skikkelse, der ovenikjøbet var forbunden med en religiøs-sædelig Slappelse, hos Kirken; thi det er aabenbart, at den lægger hele Vægten paa den blot objective Handling, og det i den Grad, at den kun spørger om den er forrettet, ikke hvorledes? Men herved bliver den inconseqvent, ja endogsaa i høieste Grad absurd; thi selv den objective Handlings Gyldighed maa dog aabenbart beroe paa, at den i alle dens Dele var rigtig og christelig; men ifølge dette Princip havde Kirken ingen Garantie derfor, tvertimod maatte det forudsættes, at Kjætterne baade afveeg i den Troesbekjendelse som hørte til Daaben, og maaskee ogsaa i den ydre Deel af Handlingen, og dog skulde Daaben være lige god og gyldig! Ikke at tale om, at man intet Hensyn tog til den Administrerendes Religiøsitet eller Moralitet. Men naar det saaledes hverken kommer an paa den Troesbekjendelse som udtales ved Daaben, eller den Maade hvorpaa den administreres, hvoraf kan man saa vide, om Daaben er **christelig**, om det er den samme som den, der er **indstiftet af Frelseren**, eller en med Hensyn til Lære og Ritus aldeles forskjellig Daab? Da altsaa Kirken paa den ene Side tillagde Daaben overordentlig Virkning, og paa den anden Side decreterede: at enhver Kjætterdaab — med nok saa kjættersk Troesbekjendelse, forrettet paa nok saa forskjellig (maaskee usædelig eller uanstændig) udvortes Maade, af nok saa irreligiøs og umoralsk Præst eller Geistlig — skulde ansees for god og gyldig! — saa har Kirken derved baade viist, hvilken for-

dærvelig Overtro den forbandt med selve Daabens Ritus, og tillige sin Inconseqvents og Modsigelse med sig selv; og endelig fremlyser heraf: at den religiøs-moralske Slappelse allerede var begyndt i Kirken. Og netop denne af Kirken sanctionerede Anskuelse af Daaben er igjennem Aarhundreder bleven ansect og forsvaret som den rigtigste, ja vedbliver endnu at gjælde derfor og fremstilles saaledes af de ynkværdige, af blind Underdanighed for Kirkens Hellighed, Magt og Vælde hinkende og ludende Kirkeslaver!*).

Alt dette maa være tilstrækkeligt til at vise, hvilke overtroiske Forestillinger Kirken forbandt med **Daaben** paa den Tid, da Barnedaaben først omtales og i den nærmest paafølgende, og det er saaledes ganske **naturligt, at disse Forestillinger bidrog til efterhaanden** at skaffe **Barnedaaben** Indgang og Anerkjendelse i Kirken.

Den tredie Grund staaer i en noie Forbindelse med den 2den; thi ligesom den religiøs-sædelige Slappelse for en stor Deel fremgaaer af den religiøse Overtro, saaledes passer ogsaa dette paa deres Forhold til hinanden i Tiden. Overtroen begynder allerede i 2det, tiltager i det 3die og følgende Aarhundreder; den religieus-sædelige Slappelse begynder vel i det 3die, men maa dog nærmest henføres til det 4de, 5te og følgende Aarhundreder. Thi ogsaa en anden Grund hertil foruden den religiøse Overtro lader sig angive. Da Kirken, som før havde været forfulgt og undertrykt, ved Constantin den Store fra 324 var bleven den herskende (triumpherende), tog den efterhaanden en fra den foregaaende temmelig forskjellig Retning. I Tidsrummet fra Kirkens Stiftelse og saalænge den var forfulgt var den indvortes Christendom mere fremherskende; den christelige Aand og

*) Smlgn. hermed hvad der i det Foregaaende er sagt om Baptisternes og Kirkens forskjellige Betragtningsmaade af de christelige Lærere og Lærerembede (S. 164—89).

Kraft viste sig fornemmelig i christelige skjønne Dyder, saavel handlende som lidende — de sidste vare naturlig forbundne med Kirkens lidende Stilling; — men da Kirken var bleven udvortes seierrig, traadte den indvortes Christendom med sin indre Kraft efterhaanden mere og mere i Baggrunden, og den udvortes Christendom med sin ydre Magt og Udstrækning traadte frem*). Dette sees tydelig, saavel af det mere og mere tiltagende udvortes Kirkevæsen og Kirkeskikke, geistlige Ordener og geistlig Magt — fra denne Tid af lagdes der nemlig efterhaanden Grunden til det følgende Hierarchie, — som især af de dogmatiske Stridigheder, som udmærkede det 4de, 5te og 6te Aarhundrede, og tildeels fortsattes i de følgende. At disse Stridigheder foraarsagede den religiøs-sædelige Slappelse, bare i sig selve Spiren dertil, ja vidne endogsaa om, at den tildeels allerede var tilstede, — kan ikke modsiges, da det fremlyser altfor tydeligt af Kirkens Historie, saaat jo mere de havde grebet om sig, jo heftigere de bleve førte, desto mere uddunstede den sande aandelige Christendom, desto mere tabte den sin indre Kraft. Saaledes havde den arianske Strid, som førtes i det 4de, og endnu mere Striden om Christi tvende Naturer, der i det 5te og 6te Aarhundrede førtes i den østerlandske Kirke, skadet Christendommen i den Grad, at den næsten aldeles havde tabt sig i et udvortes smaaligt Partivæsen, og havde derfor ikke Kraft til at modstaae den fra Begyndelsen af 7de Aarhundrede sig fremtrængende Muhamedanisme. At ogsaa

*) Denne Betragtningsmaade af Statskirken staaer rigtignok i Modsætning til den saa inderlig søde og salige, speculativ-kirkelige Betragtningsmaade, ifølge hvilken Christendommen egentlig først ved at blive Statsreligion, rigtig skal have gjennemtrængt Nationerne og de enkelte Dele deraf, saaat den egentlig **da først** med Rette skal kunne betragtes som **Jordens Salt.**

hele denne udadgaaende Retning har bidraget til Barnedaabens Indførelse, er aabenbart; thi da den (udvortes Retning i Kirken) gjerne modtog og frembragte alt Det, saavel i Skikke som Lærdomme, der paa nogen Maade kunde udbrede, concentrere og befæste Kirkens Autoritet, saa følger deraf, at Barnedaaben, der allerede i den foregaaende Tid var bragt paa Bane og paa flere Steder i Kirken kommen i Brug — som bevirkende dette maatte være den velkommen.

Som den fjerde Grund anføres den statskirkelige, hidrørende fra det Forhold, hvori Kirken traadte til Staten i det 4de Aarhundrede, da Christendommen blev Statsreligion; thi dette, at den christelige Religion blev den herskende i Romerriget, hvor saaledes alle Christne paa engang kom til at staae i det nøieste Forhold til Kirke og Stat, har ligeledes bidraget til at gjøre Barnedaaben mere almindelig, ogsaa paa de Steder i Romerriget, hvor den ikke før var det. Men ingenlunde tør dette, som Nogle mene, sættes som Hovedgrunden til Barnedaabens Indførelse, og overhoved hverken den første eller fornemste Grund til dens Seier. Hovedgrunden ligger i Kirken selv og det religiøse og kirkelige Liv, i de sig Tid efter anden indsnigende, fra Christendommens oprindelige, rene og simple Grundtypus afvigende Meninger og Anskuelser o. s. v., og Barnedaaben vilde saaledes efterhaanden, om ogsaa maaskee noget senere, være bleven almindelig i Kirken enten den saa var bleven Statskirke eller ikke*); men at Barnedaaben

*) Nogle henføre Barnedaabens Indførelse i Kirken navnlig til denne politisk-religiøse eller statskirkelige Grund, saaledes, at Statens og Christendommens gjensidige Forhold og Indflydelse paa hinanden fornemmelig skulde have bevirket den, og een af de herværende speculative Theologer har forklaret dette paa følgende Maade: „Paa Apostlenes Tid stod Christendommen ligeover-

igjennem Aarhundreder har viist sig at convenere den statskirkelige Form af Christendommen særdeles godt, og at Statskirken derfor ogsaa med Omhue har pleiet denne sin elskelige Fosterdatter — deri maa man være enig.

---

for en fjendtlig Verden, men da Christendommen havde seiret, var bleven Statsreligion, og Kirken ei mere blev trykket, har Guds Rige selv antaget en verdslig Skikkelse" — ja det har det desto værre gjort altfor ofte og gjør det endnu — „idet dens Princip har indorganiseret sig i Statslivet" — skulde man ikke med ligesaamegen, eller maaskee større Ret kunne sige: at det verdslige Statsprincip har indorganiseret sig i Kirkelivet? — „der er ei blot en christelig Kirke, men en Christenhed, det er: Eenhed af Kirke og Verden(!!), Eenhed af Stat og Kirke(!) . . . . Heri ligger da Christenhedens Ret til Barnedaaben(?) . . . . Forældrene have da ei Ret til at unddrage Barnet den Naadegave, hvortil det allerede ved sin Fødsel er kaldet o. s. v." Det speculative Raisonnement, som her anvendes paa Barnedaaben, er, som det som oftest pleier at være, høist overfladisk eensidigt, skjævt og vilkaarligt, og giver saaledes ingen tilfredsstillende Forklaring af den her omhandlede Materie; thi

a) viser det sig, hvorledes man ved Jagen efter Modsætninger, for igjen speculativviis at kunne forene disse, overspringer flere mellemliggende, naturlige og vigtige Momenter og Udviklingstrin. Saaledes gjør man her et Saltomortale ligefra Apostlenes Tid til Constantin den store i det 4de Aarhundrede, da Christendommen blev Statsreligion, da „Eenheden af Kirke og Verden" indtraadte ligesom i et Slag, og Alt blev idel Harmonie, imedens der paa Apostlenes Tid vare lutter Modsætninger og Disharmonie; men saaledes overspringer man alle de Grunde, der ligge i Mellemtiden, der dog i Virkeligheden fra først af havde fremkaldt Barnedaaben.

b) Barnedaaben havde allerede existeret i Kirken mere end eet Aarhundrede inden Christendommen blev Statsreligion, ja, var endogsaa paa nogle Steder bleven temmelig almindelig omtrent 60—70 Aar i Forveien, uden at beroe paa statslige Grunde, uden at der blev spurgt om Staten gav „Ret" eller Forpligtelse til at døbe de spæde Børn. Denne statslige

Den femte Grund kan antages at være den Speculeren over og speculerende Systematiseren af de christelige Troeslærdomme, som ved enkelte Kirkelærere stræbte at gjøre sig gjældende, der i Almindeltghed var forbunden med en mere eller mindre vilkaarlig eller overfladisk Skriftfortolkning, og saaledes bragte saadanne Læresætninger ind i den christelige Dogmatik, som ikke høre hjemme i Skriften, eller den apostoliske Christendom.

Det er allerede ovenfor bemærket: at Origenes, ligesom overhoved den alexandrinske Skole, havde en speculativ Retning, der øiensynlig har havt Indflydelse paa de christelige Troeslærdomme, paa Fortolkningen af den hellige Skrift o. s. v. Saaledes see vi, at han endogsaa ved Skriftsteder — som Eph. 1, 4. o. s. v. — søger at godtgjøre sin Lære om Sjælenes Præexistents, og Nedstyrten (καταβολή) i den jordiske Tilstand; men netop hele denne ovenfor (S. 477—78) kortelig berørte Lære var fortrinlig skikket til at give Barnedaaben Vægt og Indflydelse, hvilket desuden bevises ved det Factum, at Origenes iøvrigt forsvarer og anbefaler Barnedaaben, ligesom ogsaa den alexandrinske Kirke, paa hvilken Origenes havde saa megen Indflydelse, var en af de Steder i Kirken, hvor Barnedaaben i Løbet af det 3die Aarhundrede synes at have gjort megen Fremgang og være bleven temmelig almindelig. I det 4de Aarhundrede findes der fremdeles enkelte Kirkefædre i den østerlandske Kirke, som

---

Grund — som de speculative Marqueurer have fundet saa passende for det speculative System, hele deres Betragtningsmaade af den christelige Historie, Kirkens Forhold til Staten o. s. v. — maa derfor snarere ansees som underordnet, og, da den hverken er iblandt de Grunde, der fra først af have fremkaldt Barnedaaben, og heller ikke har gjort Udslaget (see den 5te Grund) — saa er den kun at anføre som een af de Grunde, der bidrog til at gjøre Barnedaaben almindelig herskende i Kirken.

slutte sig til den alexandrinske Skole, og vise en vis Tilbøielighed til Speculationen, der ikke sjelden bevirker, at de ikke holde sig fast nok til Skriften og dens Fortolkning, men undertiden komme til at udvikle og forsvare de Meninger og Læresætninger, der vel allerede dengang vare begyndte at gaae og gjælde for orthodoxe, men som dog ikke vare tilstrækkelig begrundede i Skrift og Christendom. I den vesterlandske Kirke gjælder dette fornemmelig om Augustin, denne fyrige og kraftige Aand, der havde saa megen Indflydelse paa Uddannelsen af den kirkelige Dogmatik og overhoved paa Kirken. Han er nemlig, hvor christelig han end ellers er, ved Udviklingen af sit System kommen til saadanne Resultater, der ikke kunne finde deres Begrundelse eller have deres Rod i Christendommen, hvilket fremlyser af hans Lære om Arvesynd, Naade, Frihed, Forudbestemmelse o. s. v., og specielt af hans Lære om Daaben. Han lærte nemlig: **at Alle have syndet i og med Adam**, der bar i sig Spiren til alle sine Efterkommere, at **Alle** saaledes **fødes med en Brøde** (Syndeskyld), ifølge hvilken de kun have fortjent den evige Død og Fordømmelse. Dette meente han var Menneskets **naturlige** Tilstand. Af Naade og Barmhjertighed udrev Gud nu **Nogle** af denne „Fordærvelsens Masse" (massa perditionis) og **forudbestemte dem** (udvalgte dem) inden de havde gjort Noget, enten godt eller ondt, **til Saligheden**, imedens han **overlod den øvrige Deel til dens retfærdige Straf**, den **evige Elendighed.** Mennesket havde af Naturen **ingen Kraft til det Gode**, men **kun til det Onde** o. s. v.

Her passer nu Daaben, især **Barnedaaben**, ganske fortræffeligt; thi **ved den** udrev Gud den nyfødte fortabte elendige Skabning udaf Fordærvelsen; **ved Daaben** var altsaa Guds **Forudbestemmelse** foreløbig **realiseret** —

Prof. Martensen, der saa ofte stemmer med Augustin, har, som bekjendt, i „den christelige Daab" (S. 38), udtrykt dette saaledes: „at **Forudbestemmelsen** finder sit **praktiske, for hele Menigheden fattelige Udtryk i Barnedaaben"** (!) — og ligesom **Daaben** var det første Naademiddel, det første Middel hvorved Guds Naade tildeeltes Mennesket, saaledes førte den ogsaa til alle de øvrige Naademidler og Naadevirkninger, som tidlig eller sildig maatte gjøre sig gjældende; thi Naaden var **uimodstaaelig**, — smlgn. det Martensenske: „at vor Daab (hvorved Naaden netop meddeles) ikke kan slaae feil." — Dette var nu den Naturtilstanden modsatte **Naadestilstand**, og den var sandelig ikke omsonst. Som en ligefrem Følge heraf lærte nu Augustin: at det var **nødvendigt**, at de **spæde Børn bleve døbte**; at det **døbte** Barn var **befriet fra** den svære **Brøde**, der hvilede paa det fra Fødselen af, og havde derved tillige faaet **Adgang** til den **himmelske Salighed** eller evige Liv; og endelig: at saavel Børn som Voxne, der **ikke** vare **døbte**, vare **hjemfaldne til evig Fordømmelse***), hvilket sidste Moment falder sammen med den Sætning: „udenfor Kirken ingen Salighed," naar man bestemmer Kirkens Begreb og Omfang efter den blot udvortes Maalestok, saaledes: at Alle, som ved Daaben ere optagne i Kirken, høre til den.

Naar man nu betragter denne Lære, der, skjøndt den blev modsagt af Nogle, og i enkelte Dele — navnlig i Læren om den menneskelige Frihed — modificeret af Semipelagianerne i den sidste Halvdeel af 5te Aarhundrede, dog i

*) Iøvrigt antog han for de udøbte Børn den mildeste Grad af Fordømmelse; han undtog desuden fra Fordømmelsen de gamle Retfærdige (antiqvi justi) Abraham og nogle Faa, samt Saadanne, som, uden at være døbte, havde lidt Martyrdøden, og saaledes kunne sætte Blodbaaben i Vandbaabens Sted.

de allerfleste og væsentligste Dele, især angaaende Daaben, blev staaende i Kirken paa Grund af Augustins høie Anseelse, der uvilkaarlig tilbagetrængte og knuste hans Modstandere; naar man fremdeles betragter, hvor udmærket den var skikket til at hæve og befæste den kirkelige Magt og Autoritet — saa er det let at indsee, at det augustinske System, der altformeget forraader speculative Grublerier, som hverken kunne begrundes ved sund praktisk Livserfaring og Jagttagelse eller grundig og christelig Skriftfortolkning, har maattet slaae Hovedet paa Sømmet med at skaffe Barnedaaben Indgang i Kirken, hvilket ogsaa vides at være Tilfældet, saaat Barnedaaben, som ovenfor bemærket, rum Tid efter Augustin, eller omtrent fra Slutningen af 5te Aarhundrede maa antages at være bleven mere almindelig i Kirken og fastere begrundet end nogensinde før.

Saaledes have vi da seet hvorledes Barnedaaben i Løbet af 3die, 4de og 5te Aarhundrede har gjort sig gjældende i Kirken, fra først af uden Tvivl støttet paa en religiøs Grund, der dog var blandet med Overtro, som siden efterhaanden mere og mere gjorde sig gjældende, og, forenende sig med verdslig Viisdom, mere eller mindre uchristelig Speculation, eller speculerende Dogmatiseren, religiøs-sædelig Slappelse og statskirkelige eller nærmest udvortes Grunde, — i Tidens Løb skaffede Barnedaaben almindelig Indgang og Anerkjendelse i Kirken, der nu vel vidste at **holde fast paa det**, som den engang var i Besiddelse af, at **benytte et Middel**, der var **saa fortrinlig** skikket til at forøge og befæste Kirkens Magt og Anseelse.

Da jeg ikke frygter for, at de ovenanførte Grunde i det Væsentligste ville blive gjendrevne, saa maa jeg foreløbig spørge enhver tænkende Christen: ere disse Grunde til Barnedaabens Indførelse i Kirken af den Beskaffenhed, at

de kunne godtgjøre Barnedaabens **Nødvendighed** og **ægte Christelighed**?

Bemærkninger til B. (see S. 467).

Ligesom Kirken overhoved har søgt at godtgjøre Barnedaabens apostoliske Oprindelse, og vise, at Voxnes Daab i Kirken kun tilhører den allerførste Tid som sideordnet Barnedaaben, der nu snart blev almindelig og eneherskende, saaledes synes enkelte af Nutidens kirkelige Theologer endogsaa at antage, at der i denne Henseende aldrig har været nogen Uenighed imellem de forskjellige christelige Partier. Denne Paastand findes f. Ex. fremsat af Biskop Mynster i hans ovenfor (S. 48—69) omtalte Ordinationstale — dette Punct omtales navnlig S. 56—57 — hvor han (S. 8—9) siger: „og derfor, i hvor mange Partier endog de Christne desværre deelte sig, og hvorbittert de endog desværre ofte hadede og forfulgte hinanden, da erkjendte de dog hinandens Daab o. s. v." Jeg har (S. 56—57) udtalt min Forbauselse over denne Paastand, og der foreløbig antydet dens Grundløshed. Jeg vil nu paa dette Sted historisk godtgjøre den.

Man vil nødes til at indrømme, at der ikke kan være Tale om at alle vare enige om, havde den samme Anskuelse af Daaben i al den Tid, der ligger imellem Barnedaabens første Oprindelse og dens almindelige Gyldighed i Kirken; i al den Tid den kjæmpede sig frem, og kun existerede ved Siden af Voxnes Daab. Denne Tid er ovenfor angivet ved omtrent 300 Aar, eller noget over, nemlig fra den sidste Deel af 2det Aarhundrede til Slutningen af det 5te, og denne Tid er maaskee endogsaa regnet for kort; thi uagtet Barnedaaben kort efter Augustin havde faaet en overveiende Anerkjendelse og Vigtighed, kan man dog ingenlunde antage, at den endnu paa den samme Tid

uden Undtagelse var vedtagen overalt i Kirken. Skjøndt nu den Tid, da dette var skeet, ikke lader sig nøiagtig angive, vil den dog, efter al Rimelighed, være at sætte i det-mindste eet til to Aarhundreder senere, altsaa ikke førend fra Slutningen af 6te eller 7de Aarhundrede; — Andre (f. Ex. Orchrad) sætte den endnu senere — thi just paa denne Tid var det, at den kirkelige Overtro havde taget Overhaand. Men skjøndt nu Barnedaaben omtrent paa den angivne Tid maa ansees at være bleven overalt antaget i Kirken — ved Kirken forstaaer jeg nærmest alle de Lande, der underkastede sig den romerske eller græske Kirkes Skikke og Love, ikke hele Christenheden — saa mener jeg dog ikke, at der gaves nogen Tid, da der ingen Christne existerede, som forkastede Barnedaaben, eller vare uenige med Kirken om den.

Paa Grund heraf vil jeg — idet jeg forresten henviser til ovenstaaende Bemærkninger om hvorledes Barnedaaben efterhaanden blev antaget af Kirken, — springe den Tid over, som hengik inden den kan antages at være bleven almindelig i Kirken. Men skulde Nogen, selv for det nævnte Tidsrum, fordre end yderligere Beviiser imod den mynsterske Paastand: at alle de christne Partier erkjendte hinandens Daab; saa gjøres kun opmærksom paa de ovenomtalte Novatianer, der kunne afgive Beviis for de nævnte Aarhundreder; thi det er ovenfor paa den ene Side antydet, at de ikke anerkjendte Kirkens Daab, og paa den anden Side bemærkes: at dette Partie udbredte sig meget hurtigt og stærkt i alle tre Verdensdele, saaledes i Italien, Gallien, Spanien, og foruden det egentlige Africa, ogsaa i Ægypten og Asien, og omtales endnu i 6te Aarhundrede. Hertil kommer, at Novatianernes Ikke-Anerkjendelse af Kirkens Daab har saameget mere at betyde, som deres Iver for Christendommen var meget varm, deres Sæder meget strænge og rene, — hvorfor de paa flere Steder behand-

ledes med megen Skaansomhed, imedens andre Partier forfulgtes — og endelig deres religiøse Begreber, meget mindre besmittede af Overtro og religiøst Gjøglespil end Kirkens: saaledes forkastede de Martyrernes Tilbedelse, Reliqviernes Hellighed og andre lignende Arter af den Overtro, som efterhaanden indsneg sig i Kirken. Vel er nu den følgende Tid — den første Halvdeel af Middelalderen, der indbefatter 7de, 8de, 9de, 10de og den første Halvdeel af det 11te Aarhundrede — i flere Henseender den mørkeste i Kirkens Historie, og man kunde saaledes have ventet, at der, paa Grund af den overhaandtagende Overtro og Uvidenhed, den sædelige Slappelse o. s. v., i denne Tid ikke gaves Partier, der vare uenige med Kirken i Læren om Daaben o. s. v.; men heller ikke i denne Tid savnes slige Partier*).

I Midten af det 7de Aarhundrede findes der saaledes i Armenien en Sect ved Navn Paulicianer — kaldte efter Apostelen Paulus, hvis Lære de nærmest siges at have fulgt. — Denne Sect vides at have holdt sig til den apostoliske Simpelhed og Evangeliet, navnlig Pauli Breve og Evangelierne, samt afskyet de manichæiske og andre Kjætterier. Men om denne Sect anseer Orchard det for afgjort, ifølge Mosheims, Gibbons, Robinsons og Fleres Vidnesbyrd, at de kun døbte Voxne, døbte om og forkastede Barnedaaben; forresten blive de ikke beskyldte for nogen Vildfarelse angaaende Daaben. Disse Christne ere saameget vigtigere, som de senere i det 8de og 9de Aarhundrede udbredte sig til Europa, og da man kan forfølge deres Historie ned i det 11te Aarhundrede, er det temmelig sikkert,

*) Hvem der forresten ønsker at erkyndige sig om, hvorledes enkelte baptistiske Partier, fra først af nedstammende fra den apostoliske Tid, have forplantet sig igjennem alle Kirkens Aarhundreder, henvises til Hr. Orchards Baptist-Historie (See ovenfor S. 57 Anm.).

at flere af de Christne, som fra det 11te Aarhundrede af forekomme i den vesterlandske Kirke og afvige fra den romerske Kirke, navnlig i Læren om Sacramenterne, have deres Oprindelse fra Paulicianerne, eller ere beslægtede med dem.

At denne Sects Afvigelse fra Kirken ogsaa er af stor Vigtighed skjonnes af flere Grunde; thi

1) vides de at have talt mange fromme Christne, og ligeledes flere udmærkede Lærere og Reformatorer, der dreve paa Fromhed, Sædelighed og Bibellæsning (saal. f. Ex. Sergius, kaldet Tychikus, fra Galatien), ganske anderledes end Tilfældet var i Kirken paa den Tid;

2) vare de frie for meget af den kirkelige Overtro, som Reliqvie- og Billeddyrkelse o. s. v. Som Folge deraf blive de ogsaa af nogle af de græske Keisere, specielt saadanne, som ikke billigede hiin kirkelige Overtro, begunstigede, f. Ex. af Leo Isauriens (716—741), af Nicephorus (802—811), der skjænkede dem Sikkerhed og Religionsfrihed i Phrygien og Lycaonien, og endelig af Johannes Zimisces (969—76), der forte en talrig Colonie Paulicianer til Thracien, hvor Staden Philippopolis tilligemed fri Religionsovelse indrommedes dem. De bleve nu vel paa den anden Side grusomt forfulgte af andre Keisere og Keiserinder; men da det vare saadanne som forsvarede Billeddyrkelse og anden Overtro, antager jeg ikke at dette kan nedsætte Paulicianerne eller vise, at de i deres Afvigelser fra Kirken havde Uret; meget mere var det ligefrem; thi da de ringeagtede den ydre Cultus, men holdt sig til Evangeliets Ord, som ifolge deres Dom var baade de Troendes Daab og Communion, saa var det naturligt, bemærker Orchard med Rette, at en saa simpel og aandelig Tro og Gudsdyrkelse ikke stemmede overeens med den Tids Aandsretning*).

*) Fremstillingen af Paulicianernes Eiendommeligheder i Lære og Sæder, samt de vigtigste Momenter af deres Historie findes hos Or-

Maaskee vare Paulicianerne den vigtigste, eller dog en af de allervigtigste Secter, der i dette Tidsrum afvege fra Kirken, navnlig i Læren om Daaben, men der vare mange flere deels ikke uvigtige Secter, som især længere hen i dette Tidsrum omtales i den vesterlandske Kirke. Disse kaldes næsten alle med Fællesnavnet Manichæer, forsaavidt som de ikke henføres til Paulicianerne. Ved disse Secter er det overhoved at bemærke: At ihvorvel de vare mere eller mindre vildfarende, talte de dog iblandt dem en Mængde fromme Christne, som i den katholske Kirke savnede det ægte christelige Liv, og derfor forlode den. Vel har man ingen nøiagtig Kundskab om deres Lære, og ligeledes er det uvist, om de nedstamme fra Fortidens Manichæer, eller havde en selvstændig Oprindelse — de stode i alt Fald med Hensyn til Religiositet, Moralitet og praktisk Christendom over hine Manichæer — men saameget er dog vist, at de opponerede imod Helgendyrkelse, Korsets og andre Reliqviers Tilbedelse o. s. v., men undertiden tillige imod al udvortes Cultus, imod Sacramenterne, og in specie misbilligede eller forkastede Barnedaaben. De vilde ikke anerkjende Kirkernes Hellighed, og paastode at private Huse vare ligesaa hellige og værdige til Gudstjenesten som hine; de vilde kun antage Skriftens Ord, og anbefalede alle dens Læsning. Allerede disse Meninger vare i Forhold til Kirkelæren grove Kjætterier, ja de ville endnu i vore Dage forefindes at være det. Dog frygter jeg for, at der ogsaa i vore Dage vilde findes mange Manichæer af dette Slags, dersom man kunde randsage Hjerterne, men de som nuomstunder i deres religiøse Anskuelse — forsaavidt som de have nogen — stemme overeens med denne eller hiin af Fortidens forkjættrede Secter,

chard S. 123—36, hvor de vidtløftigere Kilder, han har benyttet, tillige angives.

tage sig Sagen ikke saa nær, og blive derfor ogsaa i Ro og Mag staaende i Kirken som Rettroende. Det er just denne, som det synes at forekomme Mange, næsten ideale Tilstand, som man saa inderlig attraaer og søger at frembringe hertillands til Bedste for Religion og Christendom, idet man trøster sig ved: at om ogsaa en stor Deel af Kirkens Medlemmer deels ikke troer paa de kirkelige Læresætninger eller i alt Fald kun Lidet af dem, deels positivt hylder aldeles afvigende, altsaa kjætterske Lærdomme — saa „**adskille de sig dog ikke**" (smlgn. S. 219 Anm.), og blive følgelig ved at gjælde for Rettroende.

Havde der nu i de foregaaende Aarhundreder bestandig været Secter — tildeels meget christelige og mere eller mindre frie for den i Kirken overhaandtagende Overtro, — der afveeg fra Kirken navnlig i Læren om Daaben, saa blev deres Antal endnu langt større fra det 11te og 12te Aarhundrede. Om disse Secter gjælder, næsten uden Undtagelse, at de afveeg fra Kirken i Læren om Daaben, saaledes, at de enten aldeles forkastede Daaben, eller de forkastede Barnedaaben, eller endelig, at de ikke tillagde den de urimelige, magiske Virkninger som Kirken; de vare altsaa i en eller anden Henseende uenige med Kirken angaaende Daaben, og det er allerede nok for at bevise, at ikke alle de christne Partier — som Biskop Mynster mener — erkjendte hinandens Daab.

Disse Secter vare **deels** Katharer (Paterini eller Puritani) og beslægtede Partier, der vel i flere Lærdomme vare vildfarende; men skjøndt der hos disse Partier findes manichæiske Vildfarelser, stode de dog høit over Fortidens Manichæer, hvis Vildfarelser nærmest vare fremgaaede af en tøilesløs theosophisk Speculation, imedens disse mere bevægedes af Interesse for den praktiske Religion til at affondre sig fra den herskende Kirkes udvortes Ceremo-

nietjeneste og Formalismus, for i deres eget Samfund at redde det ægte christelige Liv. **Deels** vare det Petrobrusianere, Henricianere, Valdenser, Viclefiter og Hussiter, som foruden den praktiske Religionsinteresse, de havde tilsælles med den første Klasse af Secter, vare frie for hines dogmatiske Vildfarelser, og for største Delen (navnlig Valdenserne) ægte evangeliske Christne, der i religiøs Inderlighed og christeligt Levnet stode høit over den herskende Kirke, som de søgte at reformere, men som til Gjengjæld hadede og forfulgte dem.

Om den første Klasse gjælder i Almindelighed, at de forkastede Sacramenterne overhoved, men selv saadanne, som beholdt Daaben, forkastede Barnedaaben; de satte overhoved liden Priis paa Vanddaaben, men satte i dens Sted Aandsdaaben eller Trøstelsen (Consolamentum). Om den anden Klasse, der var fri for den Førstes dualistiske eller manichæiske Vildfarelser, gjælder det derimod: at de overhoved antog en Daab, men enten forkastede Barnedaaben, eller, hvis de beholdt den, ikke forbandt med den de kirkelige Forestillinger, men betragtede den paa en mere sund og christelig Maade. Disse Partier, der vare gjennemtrængte af religiøs Iver, og forfærdede ved Kirkens Overtro og Fordærvelse, navnlig ved Geistlighedens Irreligiøsitet og Usædelighed, satte sig det Formaal, at reformere i Kirken, de vendte derfor tilbage til Bibelens Lære og den apostoliske Simpelhed. Det var da ganske naturligt at de enten maatte forkaste Baarnedaaben, eller dog betragte den ganske anderledes end Kirken.

Petrobrusianernes Stifter Peter af Bruis, der fremtraadte omtrent 1110, lærte saaledes: at Daaben ikke gavner Børnene inden de kunne gjøre Brug af deres Fornuft, og de burde derfor ikke døbes*). Det Sam-

*) Blandt de øvrige af hans mest eiendommelige Læresætninger vare: at Korsets Tegn, Billeder o. s. v. burde afskaffes; at

me lærte kort efter Henrik fra Lausanne, som ansees for Peters Discipel. Den første blev brændt 1130, den anden døde i Fængsel 1148.

I den sidste Halvdeel af 12te Aarhundrede fremtraadte Pierre Vaud (Petrus Valdus), en Kjøbmand i Lyon, der foresatte sig **kun ved den rene evangeliske Lære** at reformere i Kirken. Vel forkastede han selv ikke Barnedaaben, men ligesom han ikke forbandt Kirkens Overtro med den, saaledes forkastede kort efter i det 13de Aarhundrede og i den følgende Tid en stor Deel af Valdenserne Barnedaaben. Skjøndt man i Almindelighed pleier at antage, at Valdenserne først ere stiftede af Pierre Vaud i det 12te Aarhundrede, antager dog Orchard, som det synes med megen Sandsynlighed, ifølge flere ældre Forfattere, at denne Sect gaaer flere Aarhundreder op i Tiden, og kan endogsaa føres tilbage til de ældste Tider. Han antager, at de fra først af have opholdt dem, deels i Pyrenæerne, deels i de tilgrændsende nordlige spanske og sydlige franske Provindser, navnlig Languedoc og Gascogne, og have saaledes efterhaanden forplantet sig igjennem det sydlige Frankrig og til Piemont. Meget synes at tale herfor, og det kan ikke nægtes, at næsten Alt hvad Forfatteren i denne Henseende har anført, er saare rimeligt, ligesom det ogsaa for største Delen støtter sig paa historiske Data. (See Orch. S. 161, flg.). Sandheden af denne

Nadverens Elementer kun vare Tegn paa Christi Legeme og Blod (som Zvingli og flere ægte evangeliske Christne senere have lært); at de Levendes Offringer, Bønner og gode Gjerninger for de Afdøde ikke nyttede; og — at Kirkerne burde nedrives. Det Sidste viser vel en altfor vidt dreven Iver i at afskaffe det Udvortes, men naar man betragter **Usselheden af den kirkelige Gudstjeneste paa den Tid**, saa har selv **denne** Yderlighed sin Undskyldning deri; thi det maatte forekomme et religiøst Menneske, at hele det catholske Kirkevæsen snarere førte **fra den sande Gudsfrygt, end til den.**

Orchards Fremstilling synes endnu at bekræftes derved, at disse Christne fra 11te Aarhundrede af i en forholdsviis kort Tid fremstaae i en saadan Mængde, at det maatte synes fast utroligt, hvis de ikke allerede i længere Tid havde existeret. Paa den anden Side er det ogsaa forklarligt, at man — enten fordi de boede afsondrede fra Kirken, eller fordi de vare mindre talrige end længere nede i Tiden, og saaledes bleve upaaagtede — ikke har havt nogen betydelige historiske Efterretninger om dem fra den første mere dunkle Halvdeel af Middelalderen, og at saaledes flere Historieskrivere have antaget, at de først opstod i det 11te og 12te Aarhundrede, deels fordi man fra den Tid har flere og sikkrere Efterretninger, deels fordi de uden Tvivl da vare blevne talrigere end før, og man saaledes ikke kunde undgaae at blive opmærksom paa dem. Han, ligesom de Forff. han (S. 249) beraaber sig paa, mener fremdeles: at Valdenserne have deres Navn fra de Dale, de beboede, og at Peter af Lyon er paa Latin bleven kaldt Valdus, fordi han havde antaget deres Lærdomme. Han anfører desuden flere Grunde for den Paastand, at denne Sect, eller en med de samme Anskuelser, var ældre end de Valdenser, der udgik fra Lyon; saaledes: at Valdenserne, da Kirken begyndte at forfølge dem, fandt Tilflugtssted i nogle Alpedale i Piemont; thi dette synes at forudsætte, at disse Dales Beboere hyldede de samme eller lignende Lærdomme.

Disse Christne forekomme siden paa Reformationens Tid, men blive af mange urigtigen sammenblandede med Anabaptisterne. De sendte flere Gange til Reformatorerne for at underhandle med dem, men paa Grund af at de forkastede Barnedaaben, vare de, navnlig Luther, meget ugunstig stemt imod dem. Skjøndt nu denne Sect igjennem flere Aarhundreder havde været en af meest ægte protestantiske Secter, og rimeligviis den første af disse, synes dog den

Berøring den kom i med Reformationen og Reformatorerne, i Forbindelse med Undertrykkelse fra flere Sider, at have bevirket nogle Forandringer i deres tidligere Grundsætninger, og navnlig at de siden Reformationen have antaget Barnedaaben, skjøndt den ikke hører med til den apostoliske Christendom, som de fra først af og igjennem Aarhundreder have hyldet. Orchard dolerer herover, da det tyder paa Indflydelse fra en katholiserende Christendom og en Slappelse i deres tidligere evangeliske Principer. Det er forresten et nyt Beviis paa de i vedkommende Stat og Kirke herskende Principer og Tænkemaade, at man alligevel ogsaa i den senere Tid er vedbleven at undertrykke disse Christne formedelst deres øvrige Afvigelser, navnlig i deres Skikke og Kirkeforfatning; saaat de sandsynligviis vare gaaede tilgrunde, dersom ikke England og Preussen havde viist sig mere christeligsindede imod dem*).

Men, ikke blot de ovennævnte Secter og mange flere have været uenige med Kirken i Læren om Daaben, men selv enkelte af dens christeligste og meest oplyste Lærere. En af disse var Berengarius af Tours, der levede i 11te Aarhundrede. Han bliver beskyldt for, at han tillige med en Biskop Bruno af Angers gjorde Sit til at om-

*) Dr. Hase siger om disse Christne i sin Kirkehistorie: „Af Valdenserne have, foruden Enkelte, der vare adspredte i tydske Lande, nogle fattige Menigheder vedligeholdt sig under en Synodalforfatning af Præster og Ældste i 3 Alpedale i Piemont, en Hjemstavn for fromme, eenfoldige Sæder; . . . . . „disse Protestantismens oprindelige Menigheder ere blevne haardt trykkede af Landets Regjering, af den engelske Regjering siden Cromwells Tid understøttede med Penge, begunstigede under Napoleon, og siden Restaurationen stødte tilbage under det tidligere Tryk, saaat deres Kirker kun blive vedligeholdte ved Intercessioner og Understøttelser fra England og Preussen" (S. 612—13 i den danske Oversættelse).

styrte Barnedaaben*). Om nu Berengar — som er mere bekjendt fra den Forfolgelse og haarde Behandling han maatte lide af saadanne kirkelige Uhyrer som Cardinal Humbert og Lignende, fordi han i Nadverlæren forkastede Brødforvandlingstheorien og antog kun den aandelige Nydelse af Christus ved Troen, som senere Calvin — udtrykkelig har forkastet Barnedaaben, eller kun forkastet Daabens magiske Virksomhed som Kirken tillagde den, er ei ganske sikkert, men selv om kun det sidste var Tilfældet, saa er det dog aabenbart, at han var af en anden Mening om Daaben, end Kirken. Og hans Afvigelse fra Kirkelæren er visselig ikke uden Betydning; thi hele den Strid han havde med den franske Geistlighed og de romerske Cardinaler viser tydelig, at han med Hensyn til Aandelighed og sund christelig Forstand stod høit over sine Modstandere.

I det 14de Aarhundrede fremtræde Viclefiterne og i det 15de Hussiterne, af hvilke flere forkastede Barnedaaben**). Vel have selve Stifterne Viclef og Huss ikke forkastet den, men de forkastede den Overtro Kirken havde forbundet med den: saaledes opponerede Viclef imod den fra Augustin nedstammende Mening, „at de Børn, som døe inden Daaben, blive fordømte," hvilket jo var en ligefrem Folgeslutning af den Sætning: „at Daaben er nødvendig til Salighed," og den: „udenfor Kirken ingen Salighed." Denne Viclefs Mening, at ogsaa udøbte Børn

*) . . „ „et qvantum in ipsis est baptismum parvulorum evertant" cfr. G. Wall the history of infant-baptism in two parts. Ed. III. London 1720, oversat paa Latin af Schlosser, Bremen 1748 og Hamborg 1753. 4to. 2 B. S. 286—88 flg.

**) Ved Siden af disse ægte reformatorisk-evangeliske Secter opstod der i disse Aarhundreder, navnlig det 13de og 14de, en Mængde Secter (f. Ex. Begharderne, den frie Aands Sødskende, Spiritualerne o. s. v.), der vel vare mere eller mindre Vildfarende, dog ikke just alle mere vildfarende end Kirken — i sædelig

blive salige*), der ogsaa antoges af Huss, som overhoved fulgte Viclefs dogmatiske Anskuelser, — skulde, om Kirken havde formaaet det, være bleven brændt paa Kirkeforsamlingen i Costnitz, hvor Huss fandt Doden paa Baalet og Forbandelsen udtaltes over Viclefs Minde; og det uagtet Præsidenten, den lærde, besindige og hoitanseete Universitets-Kantzler fra Paris, Johannes Gerson, i dette Punct synes at have hyldet den samme Anskuelse, som Viclef og Huss**).

Ved Siden af de ovennævnte Partier og enkelte Mænd, som navnlig pleie at kaldes de protesterende eller protestantiske, Reformationen forberedende Partier, forefindes der, især i de sidste Aarhundreder af Middelalderen, en Række af Mystikere, saavel enkelte Mænd, som hele talrige Partier***). Ligesom nu Mystikernes indvortes Religion, indvortes Tilegnen af Christendommen, indvortes Gudsdyrkelse var fremkaldt ved Kirkens hele Udvortesهed, der nær havde undertrykt og tilintetgjort den indvortes Christendom i Hjertet, og derfor ikke kunde tilfredsstille dem der vendte Blikket indadtil, saaledes havde de fleste Mystikere det tilfælles, at de lagde liden Vægt paa den udvortes Cultus, selv Sacramenterne, skjondt kun faa iblandt dem aldeles forkastede dem. Men de fleste af dette Slags Christne udøvede ogsaa deres Gudsdyrkelse i en for dem og ligesindede Venner velgjørende Stilhed og Ro, og undgik forresten som oftest at stode an imod Kirken.

Fordærvelse bor Kirken i Middelalderen som oftest Prisen for de kjætterske Partier — men de ofveg fast alle paa en eller anden Maade fra Kirken i Læren om Daaben.

*) Joh. Viclefi dialogorum libri 4. Francofurti & Lipsiæ 1753. (See den 4de Bog Capp. 11—13. som handle om Daaben).

**) See Gerson de nativitate beatæ Mariæ virginis. Consideratio IIda.

***) See „Reformatoren vor der Reformation of Dr. Ullmann," et fortræffeligt Værk, i 2 Bind udkommet i Hamburg 1841 og 1842.

Da Anabaptisternes Opposition imod og Forkastelse af Barnedaaben ligefra Reformationen er saa bekjendt, finder jeg ikke fornødent videre at omtale den. Kun bemærkes, først: at de ikke nedstamme fra hine Middelalderens Partier, og dernæst: at hverken de engelsk-amerikanske Baptister — der ere at henføre til Middelalderens evangelisk-protestantiske Secter, navnlig Valdenserne (See ovenfor S. 4 Anm.) — eller de danske Baptister, nedstamme fra Anabaptisterne (hvilket ovenfor S. 3—31 er godtgjort), uagtet man har søgt at sætte disse i Forbindelse med hine, som det synes for derved saameget muligt at stille dem i Skyggen.

Saaledes have vi da seet, at der igjennem alle de christelige Aarhundreder, siden Barnedaaben opstod i Kirken, ikke lader sig angive et eneste Tidspunct, da alle christelige Partier vare enige om Daaben, og at den ovenfor anførte Paastand: „at de Christne, i hvormange Partier de endog desværre deelte sig, og hvor bittert de endog desværre ofte hadede og forfulgte hinanden, da erkjendte de dog hinandens Daab" — saaledes har viist sig at være greben ud af Luften, og staaer ikke til at bevise ved nogen menneskelig Klogt eller Viisdom. Men ikke blot paa disse historiske Data er det, at jeg ønsker at lede Læserens Opmærksomhed, men ogsaa paa: Vigtigheden af Secternes Uovereensstemmelse med Kirken; da netop disse Secter, som forkastede Kirkens Overtro, dens Lære om Sacramenterne, og navnlig paa en eller anden Maade vare uenige med den om Daaben — vare saa velgjørende for Kirken, at de til sine Tider ere at ansee som Kirkens Salt, da den uden dem vilde være sjunken hen i religiøs Magelighed, Sløvhed og Dorskhed, der i Tidens Længde uundgaaelig maatte føre til den aandelige Død. Endelig er det meget naturligt, at Kirken, hildet i saa frygtelige Vildfarelser

og ledet af aandeligt Overmod, paa den ene Side saae Secterne over Hovedet og ringeagtede dem saalænge den kunde, og paa den anden Side, naar den, for at conservere egen Magt og Herlighed syntes nødt dertil, fordømte, og, saavidt det lod sig gjøre, undertrykte alle saadanne Afvigelser, som aabenbart vare skadelige for dens Autoritet og Absolutisme.

Bemærkninger til C. (S. 467).

Men uagtet den **katholske** Kirke saaledes holdt paa Barnedaaben og var stedse beredt til at undertrykke de fra Kirken afvigende Meninger om den, selv hvor de fandtes hos saadanne Personer eller Partier, der udmærkede sig ved Sædelighed og sand christelig Oplysning — men ogsaa just derved stode i en større eller mindre Modsætning til Kirken overhoved — saa skulde man dog med Grund have ventet, at der ved **Reformationen** var skeet en større Forandring med Daaben og dens Brug, end der virkelig er skeet; thi imedens Reformatorerne i andre Henseender, fornemmelig i Læren om Retfærdiggjørelsen ved Troen o. s. v., ere gaaede i Modsætning til Katholikerne, have de ladet dem nøie med en forholdsviis meget ubetydelig Forandring i Læren om Daaben*). Holder man nemlig fast

*) Naar Prof. Martensen (den christelige Daab S. 79), betegner det som **„en mærkelig Paastand"** af Schleiermacher, **„at man ved Reformationen, for at nærme sig til Christi Indstiftelse, med Grund havde kunnet lade Barnedaaben fare, og at vi endnu kunde gjøre det"** o. s. v. — saa vil Enhver, der paa den ene Side virkelig har optaget i sig Christendommens Aand og Princip, eller dog saameget deraf, som der nødvendig udfordres til at kunne dømme aandeligen, og paa den anden Side kjender disse Forfatteres theologiske Anskuelser, og har indseet, hvilket svælgende Dyb der ligger imellem Schleiermachers christelige Dybde og Aandelighed og Professor

ved den augsburgske Troesbekjendelses 9de Artikel, hvor der siges: „at Daaben er nødvendig til Salighed"*) saa kommer man, ved en nøiagtigere Udvikling og Application af denne Sætning, uundgaaelig tilbage til Katholicismen, idetmindste i Læren om Daaben, og dernæst ogsaa i Læren om Kirken forsaavidt som Læren om Daaben er en af dens

Martensens Materialisme, Aandløshed og Aandsforvirrelse — finde det ganske Naturligt, at Prof. Martensen er høiligen forundret over denne Schleiermachers Paastand; derimod vil den Samme finde det ligesaa naturligt, at Schleiermacher, denne ægte evangeliske Theolog, — hvis Fortjenester af Theologien saavel i theoretisk som praktisk Henseende ikke endnu ere nokfom vurderede, skjøndt hans Fremstilling af de christelige Troeslærdomme, hans dybe christelige Udvikling af flere evangeliske Steder, der indeholde Guds Viisdom til Salighed, hans Taler og Prædikener have glædet og oplyst saa mangen christelig Sjæl — netop har opstillet denne Paastand. Mon der vel ellers skulde gives en Eneste, hvis Dom kan tillægges nogen Vægt, der nøiere kjendte Schleiermacher og ikke ansaae ham for aandrig, aandeligsindet, dyb, christelig som Faa, der enten ere eller have været i Kirken? Hvorfor har da Schleiermacher fremført hiin Paastand, hvis den ikke var i Christendommens Aand? I Sandhed! Dette, at der ingen Notits tages af slige Mænds fra Kirkelæren afvigende Yttringer, er et af de mange slaaende Beviser paa hvorledes Kirken forstenet og forstokket i sin indbildte Rettroenhed og Christelighed lader den ene funklende Stjerne efter den anden gaae ned af sin Horizont uden at opfange deres Straaler, for derved at adsprede de mørke Taager, som herske i dens eget Indre.

*) I de bedre reformerte Symboler, og navnlig i den engelske Kirkes 39 Artikler, er Læren om Daaben (Artikel 27 sammenlign Artikel 25, der handler om Sacramenterne overhoved) langt at foretrække for den Fremstilling deraf som findes i den augsburgske Confession; thi ligesom den i Almindelighed er mere overeensstemmende med den evangeliske Christendom, saaledes har den i Særdeleshed udelukket den aldeles falske og uchristelige Sætning: „at Daaben er nødvendig til Salighed."

vigtigste Støtter. Men dette har dog vist allermindst været Reformatorernes Mening, skjøndt de selv, tildeels ved en vis Føielighed og Vaklen have givet Anledning dertil. Ikkedestomindre kan man angive flere Grunde, der, deels beroende paa Omstændighederne og selve Sagens Beskaffenhed, deels paa vedkommende Personers Eiendommelighed — bevirkede det Resultat i Læren om Daaben, som Reformatorerne igjennem de symbolske Bøger have meddeelt Samtid og Eftertid; thi

a) Det fremlyser tydelig af hele Luthers Reformation, at skjøndt han i flere Henseender er gaaet i modsat Retning til den katholske Kirke, har han dog i alle Lærdomme og Skikke, hvor han troede det kunde gaae an, og hvor han meente at Kirkens Lære og Indretninger ikke vare uchristelige, foretrukket at beholde det, som var herskende i Kirken, om han ogsaa hellere havde seet at det var anderledes — hertil maa man naturligviis ikke regne det, der absolut burde og skulde forandres, hvad det end vilde koste, f. Ex. Læren om Retfærdiggjørelsen ved Troen. — At han fulgte dette Princip sees af hans Fremgangsmaade til forskjellige Tider, ikke blot i Forstningen imedens han endnu kuns reformerede i Kirken, og ikke havde losrevet sig fra Paven, men ogsaa senere, og det sees saavel af hans heftige Straffetaler og Opposition imod dem, der vilde gaae videre end han i at nedrive Catholicismen, som ogsaa ved andre Leiligheder*).

*) Det kunde maaskee synes at man endnu burde føie til denne Grund den Omstændighed, at den augsburgiske Troesbekjendelse, hvori hiin Sætning om Daabens Nødvendighed til Salighed o. s. v. findes, er forfattet af Luthers lærde og besindige Ven og Medhjelper Melanchthon, der af Naturen var mere frygtsom og føielig end Luther, og mene: at denne Lære saaledes var bleven mere modificeret og lempet efter Katholikernes, end ellers vilde have været Tilfældet, hvis Luther selv

b) Fortolkningen af den hellige Skrift var ikke bragt til den Klarhed og Sikkerhed, som det var nødvendigt for deraf at kunne udlede de christelige Lærdomme i deres Reenhed. Enhver maa selv kunne indsee, at dette var umuligt i de første 20—30 Aar som Luther og andre Skriftheologer paa Reformationens Tid beskjæftigede sig med Bibelfortolkningen, hvilken de endogsaa blot kunde skjænke en forholdsviis ringe Deel af deres Tid; det vilde altsaa være modstridende alle sunde Begreber om en

havde fremstillet den, saameget mere, som Omstændighederne i Sommeren 1530 paa Rigsdagen i Augsburg vare saaledes beskafne, at Reformatorerne havde Anledning til at vise al den Eftergivenhed de paa nogen Maade kunde, da Keiser Carl den 5te, der efter fordeelagtige Fredslutninger med Paven og Frantz den 1ste var vendt seierrig tilbage, indtog en for Protestanterne meget truende Stilling, viste sig meget ubøielig og ugunstig stemt imod dem, og paa alle Maader søgte at bevæge dem til at give efter for Katholikerne, — men i Virkeligheden kan denne Grund ikke anvendes i nærværende Tilfælde; thi vel er det meget rigtigt, at disse Omstændigheder ikke vare uden Virkning, og ligeledes er det vist, at Melanchthons Moderation har fremstillet de protestantiske Læresætninger saaledes, at de paa sine Steder enten i Virkeligheden eller dog tilsyneladende ikke udtrykte Modsætningen til den katholske Lære saa skarpt, som de vilde have gjort, hvis Luther selv havde forfattet den augsburgiske Confession — Luther selv beundrede hans Fremstilling deraf, og tilstaaer, at han ikke vilde have været istand til at gjøre det saaledes — men det er dog paa den anden Side ligesaa vist, at Luther selv, saavel i Læren om Daaben som Læren om Nadveren o. s. v., ikke var Katholikerne fjernere end Melanchthon, men snarere nærmere, og han vilde derfor ikke have udtrykt Læren om Daaben mindre cras-kirkeligt om han selv havde forfattet Confessionen. Dette er tydeligt saavel af det, der i Luthers Catechismer forekommer om Daaben, som af hans øvrige Skrifter. See det, som nedenfor (S. 518—22 Anmærkning) er anført herom.

successiv videnskabelig Udvikling naar disse Mænd lige i Begyndelsen af det opvaagnende Bibelstudium havde kunnet komme til en saadan Sikkerhed — endogsaa i de Lærdomme, som først ved en dybere Undersøgelse og ved nøie at sammenlignes med og bedømmes efter hele Skriftens Aand og Analogie, kunne bestemmes — at de, ifolge velbegrundet Overbeviisning om Rigtigheden af den modsatte Anskuelse, vare istand til at byde Catholikerne Spidsen. Dette gjælder nu i høi Grad om Daabslæren. Først efter en længere F o r s k e n i S k r i f t e n og dens Aand, samt K i r k e n s H i s t o r i e, kan man komme paa det Rene med hvad der er ægte Christeligt i denne Lære, og hvad der ikke er det; men ved en nøiagtigere Fortolkning af Skriften og Forskning i Kirkens Historie maa man ogsaa n ø d v e n d i g v i i s i det Væsentligste komme til at forkaste Reformatorernes Lære om Daaben. Her behøver jeg kun at nævne som Exempel den Sætning af den augsb. Troesbekjendelses 9de Artikel, „a t D a a b e n e r n ø d v e n d i g t i l S a l i g h e d," hvilken er aldeles ubeviislig af det N. T. og uchristelig — thi den er uforenelig med Christendommens Aand — eller den Sætning af den lille Catechismus, „at Daaben bevirker Syndernes Forladelse, befrier fra Døden og Djævelen og skjænker Alle og Enhver den evige Salighed, der troe det, som Guds Ord og Forjættelserne love." For dem, der ønske end yderligere Beviisførelse for den Paastand, at Luther i sin Forklaring og Opfattelse af Bibelen undertiden har t a g e t m e g e t F e i l — uagtet han p a a d e n T i d har gjort saare meget for Bibelfortolkningen — bemærkes: at han forkastede Jacobs Brev og erklærede det en Apostel uværdigt, da han meente, at det stred imod Pauli Lære om Retfærdiggjørelsen ved Troen, han kaldte derfor dette velsignede, christelige Brev „S t r a a - E p i s t e l e n" paa Grund af Indholdets Ringhed, som han vel meente efterhaanden

vilde svinde og fortæres*). Den Slutning som altsaa maa følge af denne Grund er da simpelhen denne: Luther var ved sit Bibelstudium**) ikke kommen til den Overbeviisning, at Barnedaaben var uapostolisk, og overhoved mere til Skade end Gavn forsaavidt der forbandtes altfor høie og urimelige Forestillinger med den, han lod det derfor blive ved det som før var Skik og Brug i Kirken, blot med Undtagelse af hans Opposition imod Daaben som opus operatum, men dette fører ikke til et fra den katholske Kirkes Lære *virkelig* forskjelligt Resultat, naar man beholder den øvrige lutherske Lære om Daaben, og det frembringer kuns en Inconsequents i Læren om Daaben; thi vil man holde fast paa Daabens „Nodvendighed til Salighed" saa er den et opus operandum (det er: en Gjerning som *skal* gjøres, som *nødvendig maa* gjøres), men det som er opus operandum inden det bliver gjort, d. e. har den Vigtighed at det absolut *maa gjøres*, — er uomtvistelig et opus operatum *naar det først er gjort*, med mindre det ikke har den samme Vigtighed naar det er *gjort*, som det havde inden det blev gjort; men dette er et Nonsens.

Hermed staaer dernæst i nøie Forbindelse den Mening hos Luther: at de spæde Børn *kunne* troe. Havde han ikke havt denne forunderlige Mening, saa havde han saameget mindre antaget Barnedaabens Gyldighed, som baade han selv og Melanchthon for en Tid synes at have vaklet med

*) Dette Brev er senere, navnlig i den 2den Halvdeel af 18de Aarhundrede af Alle erkjendt som *ægte apostolisk*, og vil sikkerlig i Fremtiden med Rette ansees for at være det. En anseet Theolog i forrige Aarhundrede (Morus) sagde derom: „dersom det, som Jacob har skrevet (dette Brev) ligner *Straa*, saa veed jeg ikke hvor **Religionens Guld** er at finde."

**) Ogsaa var det ganske naturligt, at han *ikke havde den Kundskab til de første christelige Aarhundreders Historie*, som vi nu have.

Hensyn til Barnedaaben, uagtet de snart vendte tilbage fra denne Vaklen til den *kirkelige Sikkerhed*. Men da han nu engang havde denne Anskuelse af de spæde Børns Tilstand, saa *synes* ved første Øiekast Modsigelsen hos ham selv ikke saa haandgribelig, som hos alle dem iblandt hans Tilhængere, som ikke kunne dele med ham Meningen om de spæde Børns Tro*).

---

*) Ikkedestomindre er det altfor klart til at kunne skjules, at Luther her er geraadet i en *frygtelig Forvirring* og *Modsigelse mod sig selv*, og det i flere Henseender; thi

1) Antager han, at **Troen alene er retfærdiggjørende.** Da han nu ikke nægter: at Troen kan existere uden Daaben — men netop forudsætter selve Barnedaaben en Art af Tro — saa kan hans Lære om Daabens Nødvendighed til Salighed, (*Saligheden* er jo dog en naturlig *Følge af Retfærdiggjørelsen*, som netop ifølge det protestantiske Princip tilhører Troen) og andre miraculøse Virkninger, han tillægger Daaben (see nedenfor) — ikke forenes med *Læren* om **Troen** som **ene** *retfærdiggjørende*. Da man nu gjorde ham den Indvending: at *Daaben* dog *ikke kunde* have denne Virkning og Vigtighed, siden det **netop** var **Troen**, *som bevirkede det* — svarede han: at Sacramentet selv intet virker, men **Troen paa Sacramentet.** Heri stemmer Melanchthon med Luther; thi ogsaa han siger i sit Forsvar for den augsburgiske Troesbekjendelse: *at Troen paa Sacramentet*, ikke (selve) Sacramentet, retfærdiggjør, og er saa utilgivelig *vilkaarlig*, at han, for at bevise, at **denne Tro paa Sacramentet** *er retfærdiggjørende*, anfører det bekjendte Sted hos Paulus (Rom. 10. 10.), „*med Hjertet troer man til Retfærdighed.*" Dette var i Grunden *kun en Udslugt* der ikke kan fastholdes, og selv Luther synes tildeels at have opgivet den, idet han uforbeholdent erklærer i den lille Catechisme: at *Daabens* Vand forenet med Guds Ord bliver Gjenfødelsens, Naadens og Livets Vand (altsaa tillige *Retfærdiggjørelsens Vand*, da Gjenfødelse, Naade og Liv ikke kunne tænkes uden Retfærdiggjørelse). *Her henføres altsaa Frelsen til Sacramentet objectivt betragtet*, og dette modsiges ikke af de Steder, hvor Troen (det Subjective) føies til,

c) Endelig kommer ogsaa i Betragtning Luthers Eiendommelighed, hans fyrige Følelse, levende Fantasie o. s v.; thi ligesom denne hans eiendommelige Sindsbeskaffenhed var

---

f. Ex. hvor Luther i den større Catechismus vil bevise Daabens Nødvendighed til Retfærdiggjørelse og Salighed deraf: „**at Troen nodvendig maa have Noget at troe,** det er, **hvorpaa den kan støttes, og derpaa støttende sig bestaae**" (!). Fremdeles: „De nye Aander (han mener Anabaptister og Andre som opponerede imod hans Lære om Daaben) ere i den Grad affindige, at de ikke blues ved **at adskille Troen og Tingen, hvorved Troen hænger** (adhærescit) **og hvortil den er fastbunden skjøndt den** (Tingen) **er udvortes.**" En Ting, en udvortes Ting nødvendig for at man kan have Noget at troe, for at være Troens Gjenstand!!! hvorledes vil det da gaae med **Troen paa Gud?** Kan Gud nogensinde forvexles med eller simplificeres til en **Ting?** Jeg maa tilstaae, at jeg neppe har hørt Noget saa forvirret og fuldt af aandløs Materialisme, som den Paastand, at en Ting, en udvortes Ting eller Handling er nødvendig for at Troen kan existere, at den nødvendigviis maa klæbe sig fast dertil, støtte sig derpaa for at kunne bestaae! Dette er, betragtet fra det aandelige, religiøse, christelige Standpunct saa urimeligt, saa absurd, at jeg for **mit** Vedkommende er nødt til at antage, at Luther, idet han skrev dette og meget Andet lignende om Daaben, selv har været meget mere forvirret og affindig end hans Modstandere, som han kalder affindige. Heri ligger da

2) Den anden Forvexling og Modsigelse. Det maa nemlig være klart for Enhver: at naar der tales om Retfærdiggjørelse ved Troen, eller overhoved om Troen, saa maa ved denne Tro navnlig menes **Troen paa Gud**, ikke blot som Verdens Skaber og Opholder, som den Evige, Alvise og Almægtige, men fornemmelig som den **alkjærlige** og **naadige Gud**, der i den hele Styrelse af Verden har viist denne sin Kjærlighed og Naade, men især ved at sende Christus og saaledes lære Menneskene at kjende ham, at stræbe efter at gjøre hans Villie og ligne ham, samt forvisse dem om hans

Skyld i, at der overhoved bibeholdtes meget Mere af den katholske Cultus i den lutherske Kirke end i den Reformerte, saaledes er det ogsaa let at forklare, at Barnedaaben — be-

evige Naade og Kjærlighed, naar det svage og syndige Menneske oprigtigen søger den o. s. v. Naar man nu istedetfor **Troen paa Alt dette** og meget Mere, som dertil kunde føies, sætter **Troen paa Sacramentet**, saa maa jeg i den allerhøieste Grad forbauses over, at Luther og ligesindede Theologer **kunde** begaae denne frygtelige, denne aandløse Forvexling; thi selv om man antager Sacramentet for at være iblandt de virkelige Naademidler, d. e. antager det for en saadan Handling, hvorved Guds Naade virkelig kan meddeles Menneskene, — hvilket forresten ingenlunde kan indrømmes, da Naaden kun paa en mere bestemt Maade tilsiges, ikke tildeles ved det — saa kunde dog et **enkelt** Naademiddel ikke sættes istedetfor **den uendelige** og **evige Gud**, og **hans ligesaa uendelige Naade** og **Kjærlighed**, der paa saa **mange** Maader kan meddeles Menneskene. At binde denne Naade til **en udvortes Handling** og sætte **denne** istedetfor **hiin**, **Troen paa denne** istedetfor **Troen paa hiin** — er derfor den frygteligste af alle Forvexlinger. Men hertil kommer endelig:

3) At han har beholdt og forsvaret **Barne**daaben istedetfor **Voxnes Daab**. Dette er den tredie Hovedforvexling, som i nærværende Tilfælde har fundet Sted, og herved er ogsaa Forvexlingen og Modsigelsen bleven fuldstændig. Skjøndt det nemlig er klart, at Daaben overhoved ikke kan have den Vigtighed og Virkning, som hine Theologer tillægge den, naar ene Troen er retfærdiggjørende (Nr. 1); og skjøndt det er i allerhøieste Grad forfærdeligt at forvexle Troen paa Gud og hans Naade med Troen paa Sacramentet; antage, at den nødvendig er knyttet dertil og at denne Handling (**Ting**, som der siges) derfor er et nødvendigt Grundlag for Troen (Nr. 2) — saa kunde der endnu mulig synes at være den Udvei, det Forsvar tilbage: at man ikke saaledes kunde skjelne imellem Tro og Daab, Troens Virkninger og Daabens Virkninger, eftersom de, der døbes, idet de tillige troe eller antages at troe, have baade Troen paa Gud, Chri-

virkende denne tidlige Indlemmen i Samfundet o. s. v. — netop maatte tiltale ham i en endnu høiere Grad end de andre Reformatorer. Man vil maaskee indvende, at de andre Reformatorer ogsaa beholdt Barnedaaben; men, skjøndt de gjorde det, vare deres Forestillinger om den forskjel-

stus og Sacramentet, hvorved de kunne retfærdiggjøres. Men ikke at tale om, at man saaledes vedbliver at forvexle Troen med Daaben, skjøndt de ere aldeles uafhængige af hinanden, og Troen, den sande Tro ikke altid er tilstede ved Daaben, skjøndt den bør være det, — saa forsvinder dog det sidste Skin eller Glimt af Grunde naar man sætter **Barne**daaben istedetfor **Voxnes** Daab; thi **for det Første** er det aldeles uantageligt, at det spæde, for Ordet uimodtagelige Barn kan troe, og det netop saaledes, at denne Tro bliver den retfærdiggjørende; men **dernæst**, selv om man antog, at der hos det spæde Barn kunde gives en dunkel ubevidst Retning imod det Høie, imod dets Skaber, Opholder og Frelser, som man maaskee vilde tillade sig at **kalde Tro** — hvilken Tro eller Ahnelse i saa Fald maatte antages at være Barnet medfødt, ligge i dets Natur — saa vilde det dog være aldeles urimeligt og i allerhøieste Grad absurd, at antage, at Barnet kunde **troe paa Sacramentet** eller dets **formeentlige** Kraft og Virkning; thi til en saa speciel Art af Tro fordres nødvendig en vis Kundskab til den specielle Handling, hvorpaa der skal troes, og det vilde være mange Gange urimeligere, at antage en saadan dunkel Bevidsthed, Ahnelse eller Tro paa en enkelt kirkelig Handling, end at antage noget Saadant med Hensyn til det høieste Væsen, der er alle Tings Grund og Aarsag, og ved sin Kraft opholder Alt. Ved altsaa paa den ene Side i denne skrækkelige Manøvreren at sætte enten **Troen paa Sacramentet** eller **selve Sacramentet** istedetfor **Troen paa Gud** o. s. v. og paa den anden Side **tillægge de spæde Børn ogsaa denne Tro**, og ansee den for **retfærdiggjørende** — har Luther indviklet sig i en saa urimelig og uchristelig Forvirring og Modsigelse, at den ikke staaer til at forsvare med nogen menneskelig Kløgt eller Konst.

lige fra hans, og derpaa kommer det dog førnemmelig an. Zwingli meente nemlig: at den, ligesom Sacramenterne overhoved, kun var Tegn. Calvins Forestillinger om den vare langt mere sunde og moderate end de Lutherske, og i de bedste reformerte Symboler findes heller ikke den forfærdelige Sætning „at Daaben er nødvendig til Salighed.“ Vi see altsaa, at der ikke mangle Grunde, som idetmindste kunne gjøre det forklarligt, hvorfor Luther holdt fast ved Barnedaaben, og overhoved forbandt overdrevne ja endogsaa uchristelige Forestillinger med den, hvilke Forestillinger især fremlyse af hans private Skrifter, hvor denne Lære fremtræder i en endnu crassere og grellere Form end i de symbolske Bøger*).

*) Da jeg i denne Tid har faaet i Hænder Dr. M. Luthers lille Skrift „om den hellige Daabs Sacrament,“ udgivet af Foreningen til christelige Opbyggelsesskrifters Udbredelse i Folket. Kjøbenhavn 1843, saa kan jeg ikke afholde mig fra at anføre nogle faa af de deri forekommende Yttringer om Daaben, da de, paa samme Maade som den fabersk-martensenske Lære om den, stride imod al sund christelig Fornuft, Skrift, Christendom og christelig Erfaring, og vise, hvor uhyre vildfarende i Læren om Daaben, ligesom overhoved i Læren om Sacramenterne, — see hvad der ovenfor S. 345—46 er sagt om den lutherske Nadverelære — denne ellers saa begeistrede, oprigtige og standhaftige Reformationshelt har været. Foruden mangfoldige andre Steder, hvor den samme Anskuelse paa flere Maader og i forskjellig Sammenhæng gjentages, siger han saaledes S. 100—101. „For det tolvte: Her er nu at handle om det tredie Stykke i Sacramentet, det er Troen, det er, at man med Fasthed troer, at Sacramentet ei blot betyder Død og Opstandelse paa den yderste Dag, hvorved det nye Menneske skal leve evindelig uden Synden; men at det ogsaa vísselig begynder og **virker dette**“(!) — I Sandhed! en sjelden Art af Tro, der ikke har meget at betyde, undtagen forsaavidt som den er fortrinlig skikket til at bedrage Mennesket, og bilde ham ind, at han har den sande Tro, og

Hvorledes det nu gik efter hans Død, er bekjendt nok. Man klamrede sig fast ikke blot til hans Meninger, men selv til de enkelte Ord, og hvor der kunde disputeres om Me-

er paa den rette Vei uden at han virkelig er det (smlgn. S. 148—49 i det Foregaaende, hvor der handles om den Tro, der paa samme Maade fordres paa Nadverens Sacramente, der **kun** har **Navnet tilfælles med den** sande Tro). — „Paa den anden Side vil han holde os det tilgode, og handle naadig med os, ikke dømme med Strænghed, fordi vi ikke ere uden Synd i dette Liv, førend vi blive rene ved Døden. Altsaa forstaaer du, **hvorledes Mennesket i Daaben bliver uskyldigt, reent og uden Synd,** (!) skjøndt han endnu er fuld af megen ond Tilbøielighed. Han er nemlig kun reen i den Betydning, at han er begyndt at blive reen, og har et Tegn og en **Pagt paa denne Reenhed,** (!) og skal blive endnu mere reen, mere ved Guds naadige Regning, end af eget Væsen" — Hvad Luther her og saa mange andre Steder siger om den Reenhed Mennesket skal faae ved Daaben, beroer paa Læren om den Synd og Brøde, hvormed Barnet skal fødes — „Denne Tro (paa de ovenanførte Daabsvirkninger) er af høieste Nødvendighed, **thi den er Grunden for al Trøst; hvo som ikke har den, maa fortvivle i sine Synder."** (!) Jeg kan ikke noksom forbauses over, at Luther har **kunnet lære** dette, der stemmer overeens med den faderske Lære: at Daaben er tilstrækkelig og nødvendig til Sjælens Trøst. — „Derfor maa man holde sig kjækt og frimodigt til Daaben, og holde fast ved den imod alle Synder og Samvittighedens Forfærdelser, (!) og med Ydmyghed sige: Jeg veed meget vel, at jeg ikke har nogen reen Gjerning, **men jeg er jo døbt** (!) og **derved har Gud**, der ikke kan lyve, **forpligtet sig til**, ikke at tilregne mig mine Synder, men at dræbe og udrydde dem," hvilken **grændseløs Jammerlighed**! — S. 102 siges der fremdeles: „De (som nedsætte Daaben) vide ikke, at den **har Kraft over hele Livet indtil Døden, ja paa den yderste Dag,** (!) som ovenfor er sagt." — Har Daaben da denne Kraft over hele Livet, hvor Talen er om den døbte Skurk, der bestandig stiger i Ondskab, lægger den ene Synd og Forbrydelse til den anden, og tilsidst

ningen, kom man som oftest til det værste, urimeligste og aandløseste Resultat, af den gode Grund, at man vilde aldeles afsondre sig fra Calvinisterne, som i flere Henseender opfat-

uden Forbedring forlader dette Liv? Hvilken **frygtelig Lære!** — „Derpaa tænke de paa at finde noget Andet til at udrydde Synden, nemlig Gjerninger, og bevirke sig selv og Andre onde, forfærdede, usikkre Samvittigheder og Forsagthed i Døden." — Da Luther her ved Gjerninger aabenbart sigter til den katholske Værkhellighed, saa spørges: hvorfor har Luther alene modsat Gjerningerne Daaben, som om der ikke var noget Tredie, hvorved Mennesket kunde udrydde Synden og berolige sig? Hvortil slig Forvirring, slig intetsigende Beviisførelse? — „Ei heller vide de, hvorledes de staae sig med Gud, fordi de mene, at Daaben nu er gaaet tabt ved Synden, og nytter ikke mere," — **Daaben gaaet tabt**!!! At Daaben, som en ydre Handling ikke er gaaet tabt ved Synden, det er, at man, om man end synder, vedbliver at være døbt — veed man jo nok, men at Daaben ikke skulde være tabt, skulde nytte i den Betydning, at de Synder, vi begaae som døbte, ikke skulde være ligesaa tilregnelige, som om vi udøbte havde begaaet de samme Synder — kan ingen antage, uden at være gaaet fra den **christelige** Forstand, og **i allerhøieste Grad at bedrage sig selv.** — „Tag dig her vel i Agt; thi, som sagt, er Nogen falden i Synd, saa **tænke han desto stærkere paa sin Daab**, hvorledes Gud der har forbundet sig med ham til at tilgive alle Synder, saalænge han vil kjæmpe imod dem lige til Døden." Ja, **derfor**, at Mennesket bestandig kjæmper imod Synden, det er, stræber at tækkes Gud, og undgaae, at gjøre ham imod, vil Gud visselig tilgive Synderne, men **ikke fordi En er døbt.** Disse to Ting ere aldeles forskjellige, thi Daab kan ligesaavel existere uden Kamp imod Synderne som Kamp imod Synderne uden Daab. „Denne Sandhed og Guds Forpligtelse" (nemlig den, ikke at tilregne mig mine Synder, som det siges ovenfor), „maa man med Glæde overveie, saa gaaer Daaben igjen ind i sit Værk og Kraft,(!) saa bliver Hjertet igjen tilfreds og glad; ikke over sit Værk og Fyldestgjørelse, men over Guds Barmhjertighed, der i Daaben er

tede de christelige Læresætninger mere aandeligt og rigtigere end Luthers Efterkommere. Der blev saaledes efter Luthers Død sat Grændse for al friere Udvikling af de christelige Troes-

ham tilsagt at vare evigt. Derfor maa man **holde fast ved Daaben**, og om end **alle Skabninger** og **alle Synder overfaldt En**, dog **hænge derved**; i den Overbeviisning, at **hvo der lader sig trænge derfra, han gjør Gud til en Løgner i sin Forpligtelse til Daabens Sacrament"** (!) Jeg troer, at dette kan være tilstrækkeligt for at vise, hvilken Anskuelse Luther havde af Daaben, jeg troer ogsaa, at Ingen mere kan være i Tvivl om, at Luthers Lære om Daaben igrunden ikke var bedre end Katholikernes. Jeg indseer idetmindste ikkeret, hvad man endnu kan lægge i den, der ikke enten ligefrem ligger i Luthers Anskuelse, eller consequent maa følge deraf. Denne lutherske Lære om Daaben er saameget mere forbausende, som den „Sermon," hvoraf det her Citerede er taget, er skreven i Aaret 1518, altsaa førend der endnu findes Spor til Anabaptisterne, som senere, ved at forkaste Barnedaaben, paa en mere naturlig Maade dreve Luther til den modsatte Yderlighed; men paa denne Tid var der ingen Grund dertil, hvis Luther ellers havde formaaet at opfatte Daaben paa en sund, christelig og skriftmæssig Maade. Men dette er i Sandhed et altfor tydeligt Beviis paa, **hvor vildfarende** Luther **selv** har været, og kjendte man end ikke mere af hans Lære herom, er dette allerede nok for at vise, hvorledes han forvexler og confunderer det, hvorved Guds Naade virkelig meddeles Mennesket, med det, som kun er et Tegn derpaa, eller staaer i et aldeles underordnet Forhold til hiint; forvexler det, som virkelig har en aandelig Kraft og Virkning til at saliggjøre Mennesket, med det, der hverken har eller kan have den; forvexler det, der virkelig er i Stand til at meddele Sjælen Trøst og Glæde, med det, som ikke er eller kan være i Stand dertil; det er nok for at vise, at hans Begreber om Synd, Naade, Forsoning og Helliggjørelse o. s. v. have været deels saa forvirrende, deels saa materialistiske, at de ikke i al Evighed kunne udtrykke eller stemme overeens med den sande christelige Aand. Det var saaledes visselig ikke uden Grund at Flere, deels paa Reformationens Tid, deels senere, have fundet, at Reformatio-

lærdomme, og denne gaves heller ikke i den sidste Halvdeel af 16de, i det 17de og første Halvdeel af 18de Aarhundrede. Først fra Midten af forrige Aarhundrede, da *Bibelstudiet* igjen blev kaldt tillive, kom der Enkelte, som begyndte at modsige, eller tvivle om Rigtigheden af Opfattelsen af enkelte lutherske Lærdomme, men uagtet flere af de evangeliske Theologer *enten* have yttret sig imod Barnedaaben, *eller* idetmindste de urimelige og uchristelige Forestillinger Kirken har forbundet med den, have de maattet prædike for døve Øren,

---

nen, navnlig den Lutherske, var kun et **Halvværk** — ja, den var maaskee neppe engang det — at den overhoved var *yderlig ufuldkommen*, dens Principer *deels* vaklende, *deels* i Strid med sig selv. Det er *fremdeles* ikke lidet forbausende, ikke lidet Tegn paa **Feighed, aandelig Usselhed, foregjoglet Videnskabelighed** o. s. v., naar endnu saamange Theologer, der netop fordømme de katholske Anskuelser, søge ved Konstlerier og Spidsfindigheder at forsvare saameget af den lutherske Theologie, som dog aabenbart maa føre os igjen i Armene paa Katholikerne, eller endogsaa, i de allercrassesste Consequentser, udover det som nogensinde er antaget af dem. Herpaa give de *speculativ-lutherske* Theologer, navnlig i Danmark, det evidenteste Beviis.

Men det Allersørgeligste, det som allerbedst beviser den *aandelige Elendighed* og *Mangel paa indvortes Kraft* og *Liv* hos Vedkommende, er dog dette: at en Deel af Kirkens høistaaende Theologer mene, at **netop hiin ovenanførte lutherske Lære** og **Lignende** nuomstunder *er det kraftigste Middel til at fremkalde og nære hos Folket den sande Gudsfrygt, den sande Religiøsitet*, og derfor lader man *nu fremfor Alt slige Skrifter udgaae til christelig Opbyggelse i Folket* — **til christelig Opbyggelse**!! *Du store Gud, Du evige Kjærlighed!* lad Du ogsaa *disse Bestræbelser*, paa den Maade, som din Viisdom finder det tjenligst, *blive Middel i din Haand til at føre det Folk til dig*, som hine *Læreres uforstandige Iver* søger at føre **bort fra dig**! thi **din** er *Æren* og *Magten* og *Herligheden* i al *Evighed*!

og lade sig nøie med at blive udskjældte for vantroe, Rationalister, eller Kjættere. I Modsætning til disse hylde endnu Kirkens Theologer den kirkelige Barnedaab, deels fordi de, — som oftest skortende paa tilstrækkelig religiøs Kraft og Energi, der opklarer Menneskets Vei, gjør ham fri og selvstændig nok til at følge det han maatte ansee for christelig Sandhed — vanemæssig, eller slavemæssig følge i Kirkens Fjed, og ikke videre tænke over Kirkelærens Rigtighed og Christelighed, deels af Frygt for at støde an imod Kirken, naar de forraadte en fra dens Lære afvigende Overbeviisning, og saaledes forspilde sin Fremtids Lykke. Dette er sørgeligt! Endnu mere harmeligt er det imidlertid naar man betænker, at en Deel af Nutidens — som det antages — meest oplyste Theologer, ikke engang tilfreds med de lutherske Symboler, gaae tilbage til det Allercrasseste og Urimeligste, der findes i hans private Skrifter og tildeels er optaget i Concordieformlen, for derved at begrunde og gjennemføre yderst vilkaarlige og uchristelige dogmatiske Systemers Consequents.

Men skjøndt Kirken saaledes bestandig siden Luthers Tid med en beundringsværdig Noisomhed suger paa Labben, bliver ved at gjentage og opkoge de lutherske Dogmer, hvoraf flere hverken harmonere med Skrift eller sand Christendom, og lader de bedst oplyste iblandt sine Lærere i Ro og Mag beholde sine Meninger for sig, uden at agte paa dem, eller ville gjøre Brug deraf, — saa have dog de christelige Secter: Baptister, Qvækere o. s. v., hos hvilke den christelige Friheds Aand i ulige større Grad end i selve Kirken har været tilstede og viist sig virksom, vedblevet at forkaste Barnedaaben som uevangelisk, og som den, hvis Autoritet hverken kan udledes fra Christus eller Apostlene.

I det Foregaaende er det bleven viist, at Kirken, i Modsætning til Secterne, bestandigen har holdt fast paa

selve Barnedaaben, efterat den først havde faaet Indpas i den, og at den forsaavidt har viist sig consequent, saavel for som efter Reformationen. Dette er derimod ikke Tilfældet med Barnedaabens Gyldighed, betragtet som et virkeligt, for sig bestaaende Sacrament. Heri har den protestantiske Kirke siden Reformationen viist sig vaklende og inconseqvent: thi **paa den ene Side** har den erklæret Barnedaaben alene for et fuldstændigt og gyldigt Sacrament, **paa den anden Side** for et ufuldstændigt Sacrament, der maatte have sin Fuldstændiggjørelse og Bekræftelse fra noget udenfor det selv (Confirmationen); med andre Ord: Kirken er angaaende Barnedaabens **Gyldighed** geraadet i en uopløselig Modsigelse med sig selv. Dette vil være klart af Følgende:

Den Confirmation, der som et særskilt Sacrament brugtes i den katholske Kirke, blev ved Reformationen afskaffet. Luther erkjendte imidlertid Gavnligheden af en lignende Handling, forat bekræfte og fuldstændiggjøre de Spædes Daab ved deres egen Troesbekjendelse, hvilket allerede viser, at Luther vaklede med Hensyn til Barnedaabens Gyldighed og Tilstrækkelighed. Dog blev den ikke indført af ham. Kun i den brandenburgske Kirke blev en Confirmation, lignende den vi nu have, ifølge Melanchthons Forslag (1541) optaget i samme Kirkes Ordinants gjennemseet af Luther, og paabuden. I andre lutherske Lande blev den derimod først indført i den følgende Tid, navnlig i Løbet af det 17de Aarhundrede, og i Danmark først 1736, lige 200 Aar efter Reformationens Indførelse. Det er nu vistnok et ikke lidet besynderligt Phænomen,

1) at Luther tillod eller gav sit Samtykke til, at den blev indført paa eet Sted, og dog ikke foreslog eller indførte den overalt; thi hvis han samtykkede i dens Nytte eller Nødvendighed for eet Sted, for eet Land, hvorle-

des kunde han da andet end indføre eller anbefale den paa andre Steder? Men, hvis han ikke fandt den nyttig eller nødvendig, men snarere meente, at den var unødvendig eller skadelig, forsaavidt som Barnedaabens guddommelige Herlighed og himmelske Straaleglands stod Fare for at fordunkles ved den (smlgn. Grundtvig, Faber, Martensen ovenfor S. 319. 419—20 flg.) hvorfor fraraadte han den da ikke og modsatte sig dens Indførelse i Brandenburg? Er dette ikke et nyt Beviis paa, at Luther med Hensyn til Barnedaabens Gyldighed har været vaklende og modsagt sig selv?

2) at den lutherske Kirke efter hans Død kunde undvære Confirmationen efter Omstændighederne 1 a 2 Aarhundreder, men siden fandt det nødvendigt at indføre den, saaledes at den efterhaanden blev almindelig, og den Dag i Dag ikke blot er det, men vil sikkert blive det, saalænge man bruger Barnedaaben. Hvor kan nu den protestantiske Kirke forsvare denne Vaklen og Modsigelse? Er da Barnedaaben ligegod og gyldig enten Confirmationen kommer til eller ikke? **Hvorfor** har Kirken da først, efter i længere Tid at have brugt Barnedaaben uden Confirmation, siden fundet, at Confirmationen var nødvendig og indført den? Hvis Barnedaaben var fuldstændig og ikke behøvede Fuldstændiggjørelse eller Bekræftelse, **hvorfor** har Kirken da indført Confirmationen? Men hvis den ikke var det, hvorledes kan selv den protestantiske Kirke da forsvare, at bruge Barnedaaben uden Confirmation i saa lang Tid? **Hvorfor** ere fremdeles den forstenede Kirkelæres gevaltige Herolder og Forkjæmpere (Grundtvig, Faber, Martensen m. fl.), nu igjen begyndte at modsætte sig Confirmationen, og vise, at den er en overflødig Handling, der ikke fuldstændiggjør eller bekræfter Daaben, som ikke trænger til nogen Confirmation, ja, at den endogsaa er skadelig forsaavidt som den forringer Barnedaabens absolute Herlighed? —

Hvorfor have nu disse og flere ligesindede Theologer saaledes igjen erklæret det for et Feilgreb af Kirken,. som den har anseet for rigtigt, og omvendt erklæret det for rigtigt og fuldkomment (Barnedaaben uden Confirmation) som Kirken for ikke har været tilfreds med? Og **hvorfor** have endelig de øvrige kirkelige Theologer tiet til disse Forsøg paa at forvise Confirmationen og etablere Barnedaabens absolute Gyldighed*)? Stemme de heri overeens med hine Confirmationsfjender? Eller er det Nutidens kirkelige Theologer ligegyldigt, at denne Handling nedsættes, betragtes som overflødig, mere til Skade end Gavn for Daaben o. s. v.? Dog — der vilde seent blive Ende paa Spørgsmaal, naar man vilde spørge: **hvorfor** Kirken har gjort Alt hvad den har gjort, antaget Alt hvad den har antaget; naar man vilde spørge: **hvorfor** den har indviklet sig i saamange Forvirringer og Modsigelser, som den beviislig har gjort; **hvorfor** den har handlet saa uforsvarlig, saa uchristelig som den beviislig ofte har handlet o. s. v.

Og hvad det her omhandlede Punct angaaer, saa behøves der i Grunden ingen Spørgsmaal, det er aabenbart, at den protestantiske Kirke har modsagt sig selv; thi den Slutning er uigjendrivelig: at enten er Barnedaaben i og for sig fuldgyldig og fuldstændig som Sacrament, og da er Confirmationen overflødig, eller, hvis Confirmationen er nødvendig forat fuldstændiggjøre og bekræfte Barnedaaben,

*) Vel har Biskop Mynster i „Oplysninger" taget Confirmationen i Forsvar imod Grundtvigs Udfald mod den i „Frisproget;" men om dette var skeet, hvis den danske Statsgeistlighed og in specie Biskoppen og hans Udkast ikke var bleven antastet af Grundtvig, skal jeg ikke kunne sige. Man skulde næsten fristes til at troe, at det i saa Fald ikke var skeet, siden han med Taushed har forbigaaet Biskop Fabers og Prof. Martensens endnu mere radicale og idetmindste tilsyneladende videnskabelige Anfald paa Confirmationen.

saa er Barnedaaben uden Confirmation ikke et fuldstændigt Sacrament. Her gives intet Tredie, ingen Mellemvei. Saaledes har da den protestantiske Kirke stiltiende, men ligesom uden at ville vedkjende sig det, erklæret den blotte Barnedaab for ufuldstændig, hvoraf igjen consequent maatte følge, at deres Daab, som i Tidsrummet fra Reformationen til den Tid da Confirmationen blev indført i de forskjellige lutherske Stater, bleve optagne i Kirken, — maatte betragtes som ufuldstændig, og de selvfølgelig kun som halvt optagne i Kirken, eftersom deres Daab mangler den subjective Troesbekjendelse, som de selv aldrig have aflagt.

Men har Kirken været inconseqvent og modsagt sig selv i denne Lære, saa er det endnu mere Tilfældet med dens Theologer og Lærere i det Enkelte. Dette er neppe nogensinde for gaaet saavidt som i vore Dage, da der vistnok gives flere Steder, navnlig i de lutherske Kirker, hvor neppe 2 eller 3 af de Theologer, der have noget at betyde eller ere bekjendte ved Skrifter, have den selvsamme Anskuelse af Daaben. Jeg vil vise dette ved nogle af de vigtigste danske Theologers Exempel, da vi nærmest have med dem at gjøre.

For en Oversigts Skyld kunde man dele den danske Kirkes Theologer, med Hensyn til deres Lære om Daaben, i 3 Hovedklasser, hvilke dog deels komme til at indeholde flere betydelige Forskjelligheder og Nuancer i det Enkelte, deels paa sine Steder slaae over i hinanden*).

*) Det er næsten overflødigt at bemærke: at denne Classification kun gjælder Læren om Daaben; thi uagtet de craskirkelige eller katholiserende Theologer og de speculativkirkelige ofte paa en forunderlig Maade komme til at harmonere, vil der dog være en betydelig Forskjel paa deres Opfattelse af flere af de christelige Dogmer, ligesom Fremgangsmaaden er aldeles forskjellig, idet de Sidste idetmindste give dem ud

1) Til den **første Hovedklasse** høre de **craskirkelige** og **speculative Theologer***). Da jeg ovenfor har omtalt disses fremragende Vildfarelser og Forvirring, navnlig i Læren om Daaben, vil jeg ikke trætte Læserne med her at gjentage dem, kun vil jeg gjøre opmærksom paa at der i denne Klasse gives flère Underafdelinger.

Den første repræsenterer naturligviis Bisskop Faber og Prof. Martensen, der i Hovedsagen harmonere, uagtet enkelte mindre betydelige Forskjelligheder, navnlig i Maaden hvorpaa de ere komne til deres Resultater (see f. Ex. S. 326), disse ansee, som bekjendt, Daaben for en „**almægtig guddommelig Act**," fremgaaet af „Christi **kongelige skabende frembringende, naturvirkende Villie**," hvorved „Christus meddeler **sig** og **Aanden heel** og **udeelt**" o. s. v., hvorved altsaa meddeles Retfærdiggjørelsens og Helliggjørelsens Princip, hvorved Guds Forudbestemmelse foreløbig er realiseret, og Adgangen til den evige Salighed virkelig aabnet, kortsagt: ansee den for Christendommens og det christelige, aandelige Livs unndværlige Grundvold og Udgangspunct (see S. 317—18 og den paafølgende Udvikling).

Til disse slutter sig dernæst Pastor Daumgaard, der i flere af de vigtigste Puncter, ad Speculationens Vei, nærmer sig til dem, eller stemmer overeens med dem, skjøndt der paa den anden Side savnes Puncter, hvorom han ikke har udtalt sig. Han vakler desuden og modsiger sig selv**).

for at være videnskabelige og systematiske Theologer, i den Grad, at de bygge Systemet paa det Allerhøieste og Ubegribeligste (see den martensenske Treenighedslære S. 336—41, som rimeligviis hverken Grundtvig eller Faber ville underskrive).

*) Jeg anfører denne Klasse først, ikke fordi den er den vigtigste, men fordi den indeholder den største Forvirring og de allerfleste Vildfarelser.

**) See S. 409—410. Skulde man ønske flere Exempler paa hans

Den tredie Underafdeling repræsenteres ved Mag. Pastor Adler, som dog i eet Hovedpunct adskiller sig fra de Foregaaende, idet han antager det som **Princip**, at **Troen** baade **kan gaae forud** og **virkelig gaaer forud for Daaben** saavel hos spæde Børn som Voxne (see S. 426—28 Anm.). Faber og Martensen antage, som bekjendt, ingen af Delene, idet de lære: at Troen er Daabens Frugt saavel hos Voxne som Børn.

Den fjerde Underafdeling repræsenteres ved Pastor Grundtvig (og Grundtvigianerne), der ad den cras-kirkelige, katholiserende Vei nærmer sig til de to store Anførere, og i visse Dele stemmer overeens med dem*) (see S. 319 og 419); men hans Daabslære er ikke saa consequent og systematisk gjennemført som deres, og han mangler derfor flere vigtige Puncter, hvori han med Hensyn til den systematiske Forkeerthed og Vildfarelser staaer tilbage for Bisk op Faber og Prof. Martensen.

2) Ligeoverfor den første, craskirkelig-katholiserende og speculerende Klasse staae de evangelisk-protestantisk-kirkelige Theologer, der ere saa langt fra at ansee Daaben som noget Fundamentalt for Christendommen, at de tvertimod ansee den for at være selve Christendommen underordnet, og Læren om den for en underordnet Læresætning; som ifolge Skriften og Symbolerne ansee Daaben for en symbolsk Handling, for en christelig Ritus, eller Sacrament, for en kirkelig Indvielse eller Op-

---

Forvirring og Modsigelser i dette Stykke, saa behøver man kun at gjennemlæse den S. 406—407. Anm. citerede Afhandling.

*) Heraf den Glæde og Fryd Pastor Grundtvig og Magister Lindberg skulle have følt og yttret derover, at Kirken nu var i Besiddelse af en saa orthodox Lærer, som Prof. Martensen. Om nu Prof. Martensen er ligesaa glad over Grundtvig og Lindberg, kan jeg ikke sige, thi derom har jeg Intet hørt.

tagelse i Menigheden o. s. v.; men hverken for en almægtig guddommelig Act, fremgaaet af Christi kongelige, skaberisk frembringende, naturvirkende Villie, for absolut Pagt eller noget Lignende; thi de forkaste alle de urimelige og magiske Virkninger, som den første Klasse tillægger Daaben*). Ogsaa denne Klasse har idetmindste to Underafdelinger.

Den første repræsenteres ved Prof. Clausens christelig-forstandige, protestantisk-evangeliske Retning, som uden Tvivl endnu har mange Tilhængere, uagtet den speculative Epidemie for en Deel i de seenere Aar har udbredt sig paa dens Bekostning, ladet haant om den, og bestræbt sig for at nedsætte den**).

*) I denne radicale Modsætning ligger naturligviis en Mængde Forskjelligheder i det Enkelte. Jeg var engang for nylig begyndt paa en Tabel, der skulde anskueliggjøre den megen Forvirring i Daabslæren i den danske Kirke, og vilde have indeholdt en Mængde Rubrikker; men deels var jeg ikke saa nøie bekjendt med alle de her omtalte danske Theologers Daabslære, at jeg kunde udføre den i dens mindste Detail — en saadan Detail-Kundskab har jeg kun om Biskop Fabers og Prof. Martensens Daabslære — deels fandt jeg, ved nøiere Eftertanke, at det ikke var nødvendigt, da Forvirringen og Modsigelserne maae af det her og ovenfor anførte være tilstrækkelig tydelige og iøinefaldende.

**) Da man muligen kunde troe, at jeg ganske adopterede Prof. Clausens Anskuelser, og vilde saaledes skyde mig ind under hans Autoritet, saa bemærkes, at dette ikke er min Hensigt, ligesom han rimeligviis heller ikke ønskede det. Jeg tilstaaer, at jeg skylder denne af den theologiske Videnskab i Danmark høitfortjente Lærer mere end nogen anden dansk Theolog, jeg tilstaaer ogsaa, at jeg i mange meget vigtige Stykker fuldkommen billiger hans Anskuelse, ligesom jeg ogsaa hylder det samme evangelisk-protestantiske Princip; men det vil være klart af dette Skrift, at jeg i flere Henseender har seet mig nødt til at gaae videre, saaledes, at jeg paa den ene Side ikke kunde blive staaende ved hans moderate og ofte altfor skaansomme Bedømmelse af Kirkelæren og de halve Forbedringer eller hele Vildfarelser, der siden Reformationen af Kirken

Den anden Underafdeling repræsenteres ved Biskop Mynster, der, nagtet han for en Deel afviger fra Prof. Clausen og hans nærmeste Tilhængere, navnlig deri, at han holder sig noget nærmere til Kirkelæren — dog vel i det hele taget maa antages at være Skrifttheolog, og følge de protestantiske Principer, hvorved han altsaa aabenbart adskiller sig fra de andre craskirkelige Theologer, der stræbe tilbage til det allercrassešte og katholiserende i Kirkelæren*). Men i Læren om Daaben har Biskop Mynster desværre ikke altid viist den Holdning og Consequents, som man var berettiget til at vente af en Theolog, der indtager saa høi en Plads i Kirken, og desuden i Virkeligheden er en høit begavet og oplyst Mand**).

ere antagne for at være christelig Sandhed, og paa den anden Side ikke kunde føle mig tilfredsstillet ved en vis Mangel paa Troes-Kraft og Energie, som jeg har fundet hos ham med Hensyn til enkelte christelige Læresætninger, hvilke han dog stedse har behandlet med en christelig Pietet, og fremstillet dem som Gjenstand for Troen, uagtet de ad Forstandens Vei ikke kunne begribes, tilstrækkelig forklares eller bevises.

*) Dette fremlyser saaledes af hans „Oplysninger" af 1840, imod Pastor Grundtvigs „Frisprog," hvor han i Daabs- og Sacramentlæren overhoved holder en christelig og fornuftig Middelvei, idet han blandt andet viser: at det som passer ved de Spædes Daab passer ikke ved Voxnes Daab og omvendt, f. Ex. Evangeliet om de smaa Børn passer ikke ved Voxnes Daab, og de Ord: „Gud har forladt dig alle dine Synder" passer ikke ved Spædes Daab o. s. v. Dette og andet Lignende bliver derimod slet ikke taget i Betragtning af de tankeløse craskirkelige Theologer, som nu engang ere blevne forstenede i de gamle kirkelige Former.

) Jeg har ovenfor (S. 50 Anm.) antydet, at Biskoppen i denne Henseende har modsagt sig selv, og lovet at godtgjøre dette. Modsigelsen fremlyser af Følgende: I sine „Oplysninger" af 1840 imod Grundtvigs crasse og catholiserende Opfattelse af Sacramenterne, har han meget rigtig sat „Guds Ord**, og Guds Ord **alene**, som den lutherske Kirkes **formale Princip**" (S. 16), og „**Retfærdiggjørelsen ved Troen** som dens **materiale**

8) Foruden disse tvende hinanden modsatte Hovedpartier, som dog undertiden ved enkelte Personer nærme sig hinanden, ere der endnu nogle Theologer, hvis Anskuelser

Princip" (S. 18). Sacramenterne følgelig hverken i den ene eller anden Henseende som principale. I den ovenomtalte Prædiken derimod omtaler han Sacramenterne, navnlig Daaben, saaledes, som om de vare det Vigtigste, Grundvolden; anderledes kan man fornuftigviis ikke forstaae de Ord, som findes Side 8—9: „og derfor, i hvormange Partier endog de Christne desværre deelte sig, og hvor bittert de endog desværre ofte hadede og forfulgte hinanden, da erkjendte de dog hinandens **Daab**, erkjendte dermed, at der dog var **Noget**, som forenede dem, **en fælles Grund**, hvorpaa de alle stode," — her er altsaa **Daaben Grunden, Grundvolden**; paa det andet Sted er det derimod **Guds Ord** og **Troen** eller Retfærdiggjørelsen ved den — „indtil nu den vilde Trods ogsaa sønderriver det **sidste Baand**" — Naar man bruger det Udtryk: at sønderrive det sidste Baand, saa pleier man tillige derved at mene det stærkeste, det som holder endnu efterat de øvrige Baand ere sønderrevne, altsaa holder længst. Et saadant Baand bliver da Daaben ifølge Biskoppens Mening, og saaledes er den Anskuelse, at Daaben er det Vigtigste, aabenbart udtrykt paa dette Sted ved de tvende hinanden bekræftende Udtryk „**fælles Grund**," og „**sidste Baand**." Modsigelsen er aabenbar; thi det Sidste vil ingen Dødelig kunne forene med det Første. Skulde man ville forsøge paa at forsvare sig ved at bemærke: at Grunden eller det Fundamentale („den fælles Grund") er forskjellig fra det formale og materiale Princip, saa kan dette ikke hæve Modsigelsen; thi selv om man indrømmer, at der kan være Forskjel paa Grunden eller det Fundamentale paa den ene, og det materielt og formelt Principale paa den anden Side, ja selv om disse vare hinanden lige modsatte, hvilket de aldrig kunne blive, saa kunde dog Daaben ligesaalidt nogensinde blive det Ene, som det Andet. Skulde man endelig ville bemærke: at der ved fælles Grund paa det sidste Sted ikke meentes Protestantismens, men Kirkens eller Christendommens Grund, saa kommer man dog ikke videre; thi forsaavidt som Christendommens eller Kirkens

ere mere vaklende, saaledes at de ikke bestemt kunne henføres til nogen af disse Hovedklasser, fordi de med en vis christelig rationalistisk Tendents forbinde de crasse kirkelige og en Deel af de speculative Anskuelser. Herhen hører f. Ex., af de mig bekjendte Theologer, Stiftsprovst Tryde, der i flere Momenter af Daabslæren **deels**

Grund er forskjellig fra Protestantismens, det vil sige: er Noget, der er fælles for den katholske og protestantiske Kirke, saa vil vist Ingen, undtagen Saadanne, som have lidt Skade paa deres christelige Forstand (f. Ex. Faber, Martensen o. s. v.) indrømme, at Daaben er Christendommens Grundvold, allermindst Barnedaaben. **Grundvolden er kun Christus**, og Christendommen vilde sikkert have rodfæstet og udbredt sig i Verden, om ogsaa ingen Daab var bleven brugt, ligesom Daaben ikke lægger et Gran til Christendommens indre Kraft og Aandelighed. Man maa nemlig ikke forvexle det, som kan være nyttigt for en eller anden Sag, bidrage til dens Fremme, med selve Sagen, med dens Princip, Væsen eller Grundvold; saaledes har vel Daaben, navnlig Børnes Daab, bidraget til Christendommens Fremme, men den har aldrig været, og vil i al Evighed aldrig blive dens Grundvold eller Princip. Modsigelsen kan derfor hverken løses paa denne, eller, saavidt jeg kan skjønne, paa nogensomhelst anden Maade. Det er ikke lidet sørgeligt, naar de theologiske Stridigheder bevirke, at man i de christelige Hovedlærdomme kommer til at modsige sig selv. At man bliver indigneret, fortørnet, oprørt, og som Følge deraf heed, bitter, ja endogsaa grov, det er menneskeligt og naturligt, og allermindst jeg vil bebreide Nogen det; det kan ogsaa skee uden at forvende den christelige Sandhed. Men naar En, forresten vel oplyst, i Stridens Hede bringes til at fremstille de samme christelige Læresætninger paa en aldeles forskjellig Maade, at stille dem paa en aldeles forskjellig Plads, i et aldeles forskjelligt Forhold til de øvrige Læresætninger, alt eftersom man strider med den, der altfor meget ophøier en Lære, eller den, der enten virkelig eller kun tilsyneladende altformeget nedsætter den — det er høist uforsvarligt og meget at beklage.

svæver imellem den *martensensk-grundtvigske*, eller *speculativ-craskirkelige* Anskuelse *paa den ene* og den *clausensk-mynsterske, rational-evangelisk-christelig-kirkelige* Anskuelse *paa den anden Side*, **deels** stiller saadanne Anskuelser ved Siden af hinanden, der ikke godt lade sig forene. Saaledes gaaer han i Læren om Daaben ud fra Børnes Daab som den normale*) — her staaer han altsaa i Modsætning til Biskop Faber og Prof. Martensen **nu**; thi den Sidste havde i Aaret 1839 den samme Anskuelse — og *adskiller bestemt* det *Subjective* og *Objective* i Daaben. Om det *Subjective* siger han blandt

---

*) De nedenfor citerede Steder ere ragne af de Forelæsninger Stiftsprovsten har holdt i Pastoral-Seminariet, som jeg selv har hørt og skrevet saagodt jeg kunde. Vel dicterede han ingen egentlige §§er, som Prof. Martensen, men de *allervigtigste Sætninger* og *Resultater gjentog* han i Almindelighed, forat de *ordret kunde nedskrives*. Hertil hører den eneste *udførligere Sætning*, som nedenfor anføres; forresten indestaaer jeg for Rigtigheden af de øvrige anførte enkelte Ord og Meninger. Da jeg gjorde mig Umage for rigtig at opfatte og nedskrive Provstens Foredrag, som forresten paa flere Steder interesserede og tilfredsstillede mig, og jeg desuden som oftest bagefter confererede det Nedskrevne med Andres Collegier, kunde jeg have gjort en mere udstrakt Brug af disse Forelæsninger uden at risikere at anføre Urigtigheder; men det var mig *overhoved kun om at gjøre at vise*, at *heller ikke Stiftsprovst Trydе*, der uden Tvivl med Rette ansees for en af den danske Kirkes fornemste Geistlige, *var enig med de andre Theologer i denne Lære, ja ikke engang overeensstemmende med sig selv*. Hvorfor han i Forening med de Andre kun tjener til at vise den *almindelige Forvirring*. Forresten har jeg ikke fundet Anledning til at gaae saa strængt tilværks imod Provst Tryde, som Enkelte andre, thi ihvorvel han har meget imod Baptisterne, har arbeidet og arbeider imod dem, har han dog ikke udstødt saa *haarde* og *umotiverede Domme over dem*, som *nogle Andre*, og *bør derfor* vistnok *ikke dømmes eller irettesættes saa haardt*.

andet: „Daaben er altsaa den Handling, hvorved de, som ere udenfor Christi Menighed, **boie sig for** og **hengive sig til** den i den christelige Menighed levende Personlighed" og strax bagefter siger han: „den er den **Villiens Act, hvorved** det Menneskelige **stræber at hengive sig til Herren,** og **modes saaledes af den optagende Naade** o. s. v." Dette er nu nok for at vise det christelig-forstandige Moment, som findes hos Stiftsprovsten i denne Lære, da denne Anskuelse vel omtrent vil kunne anerkjendes af de friere og fornuftigtænkende Christne, ja selv af Baptister og Saadanne, som staae udenfor Kirken og i Modsætning til den; thi denne Bestemmelse af Daabens subjective Moment kan kun passe paa Vornes Daab. Han fremhæver dernæst det Objective ved Daaben, som jeg ikke finder nodvendigt her at fremstille, og siden siger han: „Alt dette kunde synes at tale for at kun Vornes Daab var gyldig" — det skal vist heller Ingen kunne nægte; — men nu gaaer han over til at vise: „at Barnedaaben ikke blot er tilladelig men **nodvendig.**" De Beviser han forer derfor, finder jeg ikke Umagen værd at omtale, da de ere omtrent de samme som de ovenfor berorte, lidet eller intetsigende kirkelig-speculative Beviser, hentede fra Statskirke, Arvesynd o. s. v. (smlgn. S. 351—53. 427. Anm.) — i Dogmerne om Synden, Forsoningen, Kirken o. s. v., er nemlig Provst Tryde især vildfarende; thi navnlig disse Dogmer behandler han paa speculativ Viis — men det kommer heller ikke an paa grundige og forstandige Argumenter i vore Dage. Barnedaaben bliver nu, efterat han ovenfor har givet hiin Forklaring af Daaben, der alene kan passe paa Vornes Daab, — uden nogen grundig og tilfredsstillende Beviisforelse enten for dens apostoliske Oprindelse eller dens Nodvendighed som en ægte christelig Handling, der er begrundet i Christendommens Aand o. s. v. — smuglet ind med som et uægte Barn, og er den

først sluppen indenfor, gaaer den uden Vanskelighed ind i den Førstes Rettigheder; den bliver ikke blot fuldkommen retmæssig og christelig men tillige „**nødvendig.**" Dette maa nu være tilstrækkeligt til at vise Stiftsprovst Trydes Selvmodsigelse og Holdningsløshed i denne Lære. En fuldstændigere og alsidigere Beviisforelse derfor vil paa Forlangende kunne gives, thi jeg har allerede længere Tid tilbage nedskrevet den, men finder kun nødvendigt her at give denne korte Antydning deraf*).

*) Foruden disse enkelte vigtigste eller vigtigere iblandt de danske Theologer med deres Tilhængere, ere der naturligviis mange Flere, hvis Opfattelse af denne Lære enten tildeels eller ganske er mig ubekjendt, men som dog, paa enkelte Undtagelser nær, turde henføres til een af de ovenfor angivne Klasser. Saaledes ville de øvrige Medlemmer af det theologiske Facultet — foruden Prof. Martensen — være at henføre til 2den Klasse, nærmest til Prof. Clausen (see f. Ex. Facultetets Betænkning i Ritualsagen, der findes i Proff. Scharlings og Engelstofts theologiske Tidsskrift 5te B. 1ste Hefte 1841 S. 93—159).

Af dem, der endnu staae tilbage, vil jeg kun nævne Prof. Philosophiæ og Lic. theol. R. Nielsen, der, foruden de reent philosophiske Forelæsninger, ogsaa holder theologiske (theologisk-philosophiske) Forelæsninger, og saaledes ogsaa har Indflydelse paa den studerende theologiske Ungdom. Han er, som bekjendt, speculativ, baade som Philosoph og Theolog betragtet, men tillige en af de mere eiendommelige danske Lærde. At hans theologiske Anskuelser derfor ikke uden videre tør ansees overeensstemmende eller slaaes sammen med de øvrige speculative Theologer navnlig Prof. Martensens, og endnu mindre med de Ikkespeculatives Anskuelser — kan jeg i Almindelighed antage som vist; men hans specielle Opfattelse af de enkelte Troeslærdomme, navnlig Læren om Daaben, er mig ikke bekjendt. Jeg kan saaledes ikke sige:

1) **om** han med Martensen og Faber anseer Barnedaaben som den normale og Voxnes Daab som en Undtagelse fra Regelen, **eller** han med Tryde og Flere anseer Voxnes

Efter saaledes at have antydet, hvor modsatte, hinanden krydsende, deels hinanden deels sig selv modsigende de danske Theologers Anskuelse af Læren om Daaben er — saa spørges: er det ikke forbausende, er det ikke harmeligt at man — navnlig de allerynkværdigste og usleste af de ovenanførte Theologer — selv under al denne grændseløse Forvirring og Elendighed ikke skammer sig ved med uchristeligt Hovmod og Intolerance at forkjættre og fordømme de fra deres og Kirkens Lære afvigende Christne, hvis Tro og religiøse Anskuelser saavel med Hensyn til deres indre Consequents og Sammenhæng som deres Christelighed og Skriftmæssighed,

---

Daab for den egentlige, rette, fuldstændige Daab, og siden smugler den anden ind i dens Rettigheder.

2) **om** han med Faber og Martensen anseer Daaben som Troens Princip, og Troen som Daabens Frugt, **eller** han lader Troen betinge Daaben og forudsætter den baade hos Børn og Voxne før Daaben (Adler og Flere), **eller** han endelig med en Deel kirkelige Theologer antager, at Kirken troer i Barnets Sted, og at den Voxne selv troer før Daaben.

3) **om** han antager: at Christus og Aanden, (Kilden til al Aandelighed og Aandsudvikling) meddeles ved Daaben (Martensen, Faber) **eller** han ikke antager dette, **eller** han kirkeligviis antager, at en ubestemt Art af Gjenfødelse, der dog ikke er den martensensk-fabersk, foregaaer ved Barnedaaben.

4) **om** han med de Fleste antager: at Daaben en tosidig Pagt; **eller** ikke antager den for nogen Pagt, men en almægtig (og egenmægtig) guddommelig Act (Martensen, Faber); **eller** for en eensidig, absolut Pagt (Daumgaard).

5) **om** han anseer Barnedaaben uden Confirmation for et fuldstændigt Sacrament (Martensen, Faber, Grundtvig), **eller** han antager Confirmationen for et nødvendigt Supplement til Daaben o. s. v. o. s. v. o. s. v. Hvad han, som sagt, antager af disse og flere Momenter angaaende Daaben, og hvor han mulig speculativviis kan forene de modsatte Anskuelser — seer jeg mig ikke i Stand til at afgjøre.

staae langt over hine forvirrede, modsigende og altfor ofte uchristelige Lærdomme!?

Naar man nu sammenfatter dette med alt det Foregaaende, er det ikke mindre forbausende, at Kirken, **søndersplittet i sit Inderste**, som den er, endnu kan vedblive at give sig Mine af at ville paanøde de afvigende Secter sin egen Anskuelsesmaade, om hvilken Ingen mere er i Stand til at sige, **hvorledes den er**, da den ene af Kirkens Theologer modsiger den anden, og neppe 2 eller 3 af de vigtigere kunne blive enige om en fælles Anskuelse af Daaben; saaat Daabsdogmet, naar det skulde sammensættes endogsaa kun af de vigtigste, Kirken og dens Lære repræsenterende, Theologers Meninger, vilde blive en Vanskabning, der intetsteds hører hjemme i hele Tilværelsen, ikke engang i den abstracte Tankes Sphære. Skulde da ikke dette endelig være et uigjendriveligt Beviis for **Umuligheden** af **fornuftig** og **christeligviis at kunne opretholde Læren om Daaben i den Form, hvori den gjennem Aarhundreder har bestaaet** og **endnu bestaaer i Kirken?**

Bemærkninger til D. (S. 467).

Tager man nu **endelig** Hensyn til **Alt det Foregaaende:** at Barnedaaben ikke kan godtgjøres eller forsvares ved et eneste Sted i det N. T.; at den ikke har en eneste Kjendsgjerning i den apostoliske Tidsalder at støtte sig paa; at mere eller mindre falske, i deres inderste Væsen uchristelige Grunde have skaffet den Indgang i Kirken; at den ved Reformationen er bleven beholdt, ikke fordi det var nødvendigt, eller fordi den havde sin dybere Grund i Christendommen, men af andre utilstrækkelige eller uægte Grunde; at den protestantiske Kirke har modsagt sig selv angaaende dens Gyldighed, — og endelig: at Læren om Barnedaa-

den ved Theologernes grændseløse Forvirring og Modsigelser er bleven til den rædsomste Vanskabning, som der maaskee for Tiden existerer i Aandens Rige og saaledes ikke **kan** forsvares — saa vil det ikke være vanskeligt at besvare det Spørgsmaal: **Hvilken Autoritet** og **Vigtighed Barnedaaben har**, da det vil fremgaae af det ovenfor Udviklede:

1) At den hverken hidrorer fra Christus eller Apostlene, men først senere er opstaaet og indført i Kirken, og har derfor **kun kirkelig Autoritet.**

2) at den følgelig **ikke er at betragte som Sacrament**, men **kun** som en **kirkelig Ritus** eller **kirkelig Handling**, og dette endogsaa ifølge Reformatorernes egen Forklaring: „at Sacramenter ere Ritus, der have Guds Befaling" (see ovenfor S. 307—308).

3) At den **ikke engang**, betragtet som kirkelig Handling, **er begrundet i Christendommens inderste Væsen**, eller **fremgaaet deraf**, hvilket tydeligt fremlyser af de Grunde, der ovenfor ere anforte som bevirkende Barnedaabens Indførelse i Kirken, da de alle ere mere eller mindre uægte (see ovenfor S. 479—95).

4) At den **slet ikke svarer til den Hensigt, hvori Daaben fra først af sees at være indstiftet**, og at den navnlig **ikke kan være en symbolsk Handling**, selv om man brugte Neddyppelse ved Barnedaaben: samt at **det Pagtsforhold der kan oprettes imellem Gud og det voxne, selvbevidste Menneske ikke kan komme i Stand ved den**; thi uagtet **Confirmationen** kommer til, har den dog, betragtet som en **vanemæssig** næsten **uundgaaelig Følge af Barnedaaben**, som ofteſt en **altfor ringe Betydning** til at kunne ansees for at være en Bekræftelse eller Virkeliggjørelse af en **virkelig, indvortes** og **aandelig Pagt** mellem Gud og Mennesket. Heraf al den ovenomtalte forfærdelige Forvirring i

Læren om Daaben, betragtet som Pagt, samt dens Forhold til Confirmationen, o. s. v. o. s. v.

5) Men **hvad der gjør Barnedaaben allermeest forkastelig**, ere de **urimelige Forestillinger** man i Almindelighed ifølge Kirkelæren forbinder med den, der istedetfor at vække, rense og styrke det **ægte christelige Liv, undergrave** og **tilintetgjøre det**; der bevirke, at Daaben, der ellers kunde være en virkelig opbyggelig religiøs Handling, i dets Sted bliver fordærvelig og skadelig for den sande Religiøsitet, **fremavler en udvortes** og **uægte Christendom**, der sætter Aanden og dens **Virkninger i det**, der **ikke er**, eller ifølge sin Natur **kan være aandeligt**, imedens den **sande christelige Aand fordunster**, just fordi man søger den der, hvor den ikke er, fordi man mener at finde og fastholde den i Noget, hvori den ikke kan findes eller fastholdes.

De Forestillinger, der fornuftig- og christeligviis lade sig forbinde med Barnedaaben, ere Følgende:

a) At den er en kirkelig Indvielsesritus, men denne Indvielse er kun en udvortes, og har saaledes en saare ringe Betydning; thi en indvortes Indvielse kan det ikke være, da dertil udfordres Frihed og Selvbevidsthed.

b) at den er en opbyggelig Ceremonie forsaavidt som man ingen overtroiske Forestillinger forbinder med den, men lader den tjene til at indskjærpe den Forpligtelse at føre sit Barn til Gud, og selv vandre for Guds Aasyn; thi i modsat Fald bliver den istedetfor at være til Opbyggelse — til Skade og Fordærvelse for den sande Religiøsitet (see ovenfor under Nr. 5)*).

---

*) Jeg har forbundet Opbyggelsen og Forpligtelsen under eet, fordi jeg anseer dem for uadskillelige; thi netop **deri** ligger Opbyggelsen at man **tydeliggjør sig sine Pligter mod Gud** og **sit Forhold til ham**, ikke **deri**, at man **bilder sig**

Af det Ovenanførte er det aabenbart: at Barnedaaben selv i det heldigste Tilfælde kun har en ringe Betydning for den sande Christendom, det ægte religiøse Liv; men som oftest har forvoldt og forvolder endnu begge megen Skade, idet den antages at meddele aandelige Goder, som den ifølge sin Natur og Christendommens aandelige Væsen

---

ind, at Barnet **ved Daaben** meddeles en Naade, som ellers ikke vilde vorde det tildeel; thi Barnet meddeles **ingen saadan Naade**. Det tilhører i Virkeligheden Menigheden og dens Goder tilhøre det ligesaavel medens det er udøbt som efterat det er døbt, uagtet dette fra Kirkens Side bliver mere bestemt udtalt og tilsagt Barnet ved Daaben. Og hvad det angaaer: at Daaben paa en mere bestemt Maade **forpligter** Forældre og andre Vedkommende til at opdrage deres Børn christelig — saa har dette ikke ret meget at betyde; thi skal den christelige Opdragelse **kun** være en Følge af det **offentlig** givne Løfte eller Forpligtelse, og ikke fremgaae af en **frivillig indvortes Tilskyndelse til at føre Børnene til Gud** og **Christus**, saa kan Opdragelsen ikke blive gjennemgribende og ægte christelig, men nærmest **kun udvortes christelig**, forsaavidt som der sørges for, at Barnet lærer det, der antages at høre til at være Christen, at det gaaer visse befalede derhenhørende Momenter igjennem (Skole, Confirmation) — Forpligtelsen kan desuden indskjærpes og paatages anderledes, end ved Barnedaaben, og paa en meget kraftigere og hensigtsmæssigere Maade. (See nedenfor). Ere derimod Forældrene selv **ægte Christne**, staae de i et **virkeligt indvortes Forhold til Gud** og **Pagt med ham**, saa ville de selv, **uden offentlig** Forpligtelse, vide at gjøre hvad der staaer i deres Magt for at føre deres Børn paa den Vei, hvorpaa de selv gaae. Heller ikke har den **christne Stat i Daaben** nogen **sikker Garantie for Barnets** fremtidige **Christelighed**, den gives **kun** ved den **christelige Opdragelse**, men denne er aldeles **uafhængig af Daaben**, og gjøres kun afhængig af den af Saadanne, som i den Grad have lidt Skibbrud paa den christelige Tro, at de antage: **„at Troen er Daabens Frugt."**

ikke kan meddele; at den som Følge deraf bevirker, at man **forregner og bedrager sig**; fremvirker religiøs Tryghed, Religionsslaphed eller Ligegyldighed, ja endog ofte en foregjøglet og fremhyklet udvortes Christendom, idet man stoler paa det, der gives ved Daab, Confirmation o. s. v. Men denne udvortes vanemæssige statskirkelige Christendom, der som oftest kun af Navnet er Christendom, der som oftest er indbildt, sjelden ægte — er den sande Christendoms farligste Fjende; thi det er begribeligt, at **Hvad En troer at være i Besiddelse af lægger han ikke an paa at faae**, og er saaledes meget **værre faren** end den, der ikke troer sig at være i Besiddelse af det, hvorefter der skal stræbes.

Heraf vil det da vise sig, at Baptisternes Opposition mod Barnedaaben destoværre kun er altfor vel begrundet, samt at den Paastand: at den har fyldt og fylder endnu Kirken med Hedninger (d. e. uægte, nærmest eller alene udvórtes Christne) er kun altfor sand. Eller er maaskee en **Christen — der kun udvortes er berørt af Christendommen**, hvoraf han kjender een Deel som oftest skjævt eller urigtigt opfattede Læresætninger — i Virkeligheden bedre end en Hedning?

Det vil fremdeles vise sig, at Schleiermacher har Ret, naar han paastaaer: **„at man ved Reformationen med Grund havde kunnet lade Barnedaaben fare, og at vi endnu kunde gjøre det."** Jeg føier til: at man **bør gjøre det**; thi det er, ifølge min Overbeviisning, en af de **nødvendige Betingelser** for, at Christendommen kan restitueres i sin Aandelighed, for at den **sande og ægte christelige Fromhed**, den sande og **ægte Gudsdyrkelse**, der **ikke kan** eller **bør** beroe paa nogensomhelst udvortes Handling, men **kun** paa **Forkyndelsen** og **Brugen af det guddommelige Ord** — kan blive herskende

blandt Menneskene, istedetfor for en Mængde ydre Skikke og Ceremonier, en udvortes, af forskjellige Stumper og Stykker sammensat Christendom, som derfor som oftest mangler al Holdning og Kraft.

Jeg mener naturligviis ikke at Sligt kunde skee anderledes, end ifølge frit Valg, saaledes at det stod alle Forældre frit for, enten at lade deres Børn strax døbe eller ikke, Alt efter deres egen Overbeviisning; thi at man ligesaalidt bør ringeagte og undertrykke deres Overbeviisning som hylde Barnedaaben, som deres, der ikke hylde den, følger af sig selv. Ja, det er saameget mere Pligt, i denne Henseende at skaane Folket, den største Deel af Kirken, der ikke hører til den lærde Stand, Clerestiet, — da den uskyldig er bleven ført til hiin Tro paa Barnedaaben og dens Virkninger, som de maaskee ikke saa let igjen ville kunne komme udover. Det vil heller ikke være at frygte for, at der i denne Henseende skulde blive brugt Tvang imod Kirkens Medlemmer, hvilket ogsaa vilde være høist uforsvarligt, selv om hele Geistligheden var kommen til den Overbeviisning, at Kirkens Tro paa Barnedaaben var falsk. Kun var det at ønske, at de af Kirkens Medlemmer, der efterhaanden blive overbeviste om Kirkelærens Usandhed, kunde, uden at blive forfulgte og undertrykte, følge sin **Overbeviisning, den nødvendige Betingelse for al sand Religiøsitet,** „thi alt hvad der ikke er af Troen (d. e. den religiøse Overbeviisning) er Synd" (see S. 42—45).

Da jeg imidlertid kan gjøre Regning paa, at selv mange af dem, der ikke have nogen urimelige Forestillinger om Daaben, dens gjenfødende Kraft, Nødvendighed til Salighed o. s. v. — dog ville have meget imod at give Slip paa den og saaledes lade deres Børn i flere Aar forblive uden nogen kirkelig Sanction eller Indvielse, ville ikke kunne finde sig i at undvære den høitidelige Handling, hvorved Barnet

udvortes optages i Menigheden; — saa tillader jeg mig at gjøre Saadanne, og forresten Saamange, som ere modtagelige derfor, — et Forslag, som jeg haaber vil finde Gjenklang **hos alle fromme, alle sande Christne**, og jeg vil bede Gud om at dette maa skee.

Mit Forslag er Følgende:

Uagtet jeg, som det vil være klart af det Foregaaende, giver og maa give Baptisterne fuldkommen Ret i deres Forkastelse af Barnedaaben, og Retmæssigheden af Voxnes Daab, føler og indseer jeg dog — da jeg er langt fra at ville forkaste den forstandige christelige Cultus fordi jeg forkaster Barnedaaben — Ønskeligheden af, at en **religiøs Handling sattes istedetfor Barnedaaben**, naar blot denne Handling paa den ene Side kunde være saaledes beskaffen, at den var fri for Barnedaabens Ufuldkommenheder og dens Skadelighed, og paa den anden Side ikke blot havde dens Fordele, men andre større. Jeg mener **derfor** ingenlunde, at det er ligegyldigt, om en saadan Handling træder istedetfor Barnedaaben eller ikke; thi min christelige Følelse siger mig, at en saadan Handling ikke blot er smuk og høitidelig, men tillige giver Saadanne, som Barnets Vel ligger paa Hjerte, en vis religiøs Tilfredsstillelse, Trøst og Opmuntring eller Paamindelse om den Tak de skylde Gud og deres Pligter imod ham; herved sigter jeg **især til Mødrene**, paa hvilke saavel den legemlige som aandelige Omsorg for den Spæde fra først af næsten alene hviler, jeg kunde derfor allermindst bringe over mit Hjerte at berøve mangen øm, elskelig og gudfrygtig Moder den Trøst eller Tilfredsstillelse, Barnedaaben hidtil maaskee har ydet, uden at sætte noget i dens Sted, der kunde yde en lignende, eller muligen en større Trøst og Tilfredsstillelse, og sikkerligen give en endnu kraftigere Opfordring med Hensyn til Fremtiden; men det ligger mig dog **endnu mere**

paa Hjertet, at der fra den Handling maatte blive fjernet Alt som kunde bidrage til religiøs Tryghed og Overtro, der baade kan have og har havt saa skadelig Indflydelse. Jeg mener derfor:

At der istedetfor Barnedaaben burde sættes en religiøs Handling, hvorved Barnet kort efter Fødselen fremstilles i Guds Huus og ved een af Guds Ords Tjenere modtager Velsignelse o. s. v. Denne Handling kunde bestaae af følgende Momenter:

1) **En Takkebøn til Gud** for det Livsaffkom Forældrene have modtaget som en Gave fra ham*).

2) En af **Haandspaalæggelse ledsaget Velsignelse i Guds og Christi Navn** meddeelt af Ordets Tjener, hvorved det Barnet tiltænkte Navn tillige kunde udtales, saaat **Fremstillingsdagen** i Kirken **tillige blev Barnets Navnedag**, ligesom Daabsdagen hidtil har været det.

3) En kort **Formaningstale til Forældre eller Vedkommende** om at stræbe at opfylde de Pligter, de som christelige Forældre og Medlemmer af et christeligt Samfund skylde deres Børn. Ved dens Slutning kunde der tages et **høitideligt Løvte** derom af Vedkommende.

4) **En Bøn til Gud om hans Velsignelse over Barnet** og **Forældrenes Stræben at opdrage det christelig** og **føre det til Gud**, at de kunne give Gud det igjen som de nu havde modtaget af ham, og engang med Tillid og freidigt Mod fremstille sig for den evige Dommer og sige: „Herre! See, her er jeg, og de, som du haver givet mig."

Jeg kan ikke troe andet, end at jo mere religiøs, jo bedre Christen En er, desto mere vil denne Handling tiltale og tilfredsstille ham, og hvad mig angaaer, saa vilde

*) Skulde det findes nødvendigt, kunde en paa en passende Maade forandret Form af denne Bøn bruges ved uægte fødte Børns Fremstilling.

der, selv i det Tilfælde at ikke et eneste Menneske paa den vide Jord heri var enig med mig, — hvilket Gud forbyde! — ikke derved tages det Ringeste fra min Overbeviisning om, at denne Handling vilde være tusinde Gange christeligere, tusinde Gange velsignelsesrigere end Barnedaaben; thi foruden Guds usynlige Velsignelse, som ufeilbarlig vil knytte sig til en saadan Handling, hvor der er en virkelig **Fromhed** og **Andagt** hos Vedkommende — hvilke **just denne Handling** synes fortrinlig skikket til at fremkalde og nære — saa har denne Fremgangsmaade øiensynlig flere Fordele fremfor Barnedaaben *).

1) Den første er: at man derved vilde befries for den saa skadelige, forgiftige Overtro, at Barnet ved Daaben modtager den hellige Aand, eller at der foregaae andre overordentlige Virkninger med det eller i det.

2) Vilde man derved befries for den **Formastelighed**, uden Grund ligesom at paanøde Gud og Christus Barnet ved at gjøre det til et mere virkeligt Medlem af Guds Menighed end det ved Fødselen er, hvilket det i den Alder ikke kan blive; at sætte det i et nøiere Forhold til dem, uagtet dette nøiere Forhold ikke er tænkeligt eller muligt førend Mennesket deels ikke ganske ubevidst drages hen, deels selv med Bevidsthed nærmer sig til Gud og Christus. Man vilde da, som Folge deraf, stedse bestræbe sig for at realisere det, hvorom man ved denne Leilighed havde henvendt sig med en from Bøn til Gud, idet man vidste, at Barnet ikke i noget enkelt Moment — som man mener om Daaben — kunde meddeles Guds Aand, helliges, eller

*) Paa den anden Side synes denne Handling heller ikke at fremhyde nogen udvortes eller praktiske Vanskeligheder, men tvertimod med Hensyn til kirkelig Orden (Kirkebøger, Kirkens Tjenere overhoved o. s. v.) at kunne træde i Barnedaabens Sted, og i denne Henseende give omtrent det samme Resultat.

komme i et nøiere Forhold til Gud, end det stod i fra først af. Denne Handling vilde saaledes ikke blot vise den samme Anerkjendelse fra Kirkens Side af den i dens Midte fødte Spæde, men tillige være et langt frommere og inderlige Udtryk for den christelige Omsorg, Kirken skylder Barnet og i Forbindelse med dets Forældre vil yde det, end den hidtil brugte Barnedaab, ved hvilken Kirken, ledet af cras-materialistisk Overtro, Hovmod og Indbildskhed af sin Magtfuldkommenhed, uforstandig Troesiver og overfladisk Religiøsitet, Mangel paa dyb og ægte Ydmyghed og Ærefrygt for den Høieste — **dumdristigen formaster sig til** at gjøre **dem til virkelige Medlemmer af Guds** og **Christi Menighed**, som **endnu ikke kunne** blive det, og saaledes **vanærer Religionen** og **undergraver den sande Gudsfrygt.**

3) I det hele taget vilde denne Handling være fortrinlig skikket til at **fremvirke et ægte religiøst Sind**, den vilde fremkalde og være forbunden med en **Ydmyghed**, med en **Frygt** og **Bæven for** at opnaae det, hvorom man nu bad, imedens Barnedaaben snarere bevirker det Modsatte, nemlig Sikkerhed, og overhoved intet mindre end Ydmyghed, Frygt og Bæven, da man jo gaaer til at optage Barnet i Guds og Christi Menighed med den samme Sikkerhed som til enhver anden Gjerning, vidende, at naar den først er gjort, saa er den gjort, og

5) Endelig vilde man saaledes vænnes til at **begynde enhver religiøs Handling med Bøn og Tak til Gud***).

*) Dette har man, rimeligviis paa Grund af den **mageløse Sikkerhed** man har troet at have for, at Barnet bliver et **virkeligt** Medlem af Menigheden, **gjenfødes** og **modtager den hellige Aand** — ikke fundet nødvendigt ved Barnedaaben, idet man i Protestantismens ældre Tider begyndte Daabs-

Jeg kan ikke andet end paa det alvorligste opfordre alle Christne, hvilke den sande Religion og Christendom ikke er ligegyldig, til nærmere at overveie denne Sag, til at overveie, om ikke denne Handling, som ifølge min inderste Overbeviisning er saa langt at foretrække for Barnedaaben, vilde kunne tilfredsstille den religiøse Trang, de maatte føle med Hensyn til deres Spæde, ligesaa meget som Barnedaaben, eller maaskee i en endnu høiere Grad, naar de paa den ene Side betænke, at Barnet ikke kan blive deelagtigt i nogetsomhelst Gode ved Barnedaaben mere end ved denne Handling, og paa den anden Side dens virkelig dybe religiøse Betydning, forhøiet og stadfæstet ved selve Frelserens Exempel, der **lagde sine Hænder paa de smaa Børn** og **velsignede dem**, men ogsaa **kun velsignede, ikke døbte** eller lod døbe dem*); og en-

handlingen paa den butte og plumpe Maneer, at man først spurgte om Barnet var døbt hjemme, og dernæst begav sig til at mane den urene Aand udaf det — saaledes protesterede den protestantiske Kirke imod Djævelen ligefra Begyndelsen af! — Nu derimod, i Protestantismens forfinede Dage, begynder man kort og fornemt — vel ikke med Djævlebesværgelsen, men med en Ramse af den kirkelige Dogmatik, hvoraf største Delen er forvirret og forkeert. Man sammenligne Udkast til den nye Alterbog og Kirkeritual for Danmark af 1839 og 1840, hvor Præsten øieblikkelig begynder saaledes: „det er vor christelige Bekjendelse, at, ligesom Synden kom ind i Verden ved et Mennesske, og Døden ved Synden o. s. v. o. s. v." — men om **en Bøn, hvormed denne Handling skulde begynde**, tales der hverken i det gamle eller nye Ritual!

*) Jo sjeldnere det er hos en kirkelig Theolog at finde Yttringer, der kunde tale for Rigtigheden af den her i Barnedaabens Sted foreslaaede Handling, desto mere har det glædet mig, at jeg hos en tydsk Theolog, — der er saa langt fra at høre til Oppositionspartiet i Kirken, at han tvertimod af Mange ansees for at høre til det strængt orthodoxe Partie, men er sikkerlig, saavidt jeg kan skjønne, en ægte evangelisk Theolog, der holder den sunde chri-

delig den u b e r e g n e l i g s t o r e F o r d e e l ved denne Hand-
ling, at den ifølge sin Beskaffenhed i k k e vil kunne g i v e
A n l e d n i n g t i l u c h r i s t e l i g og s k a d e l i g O v e r t r o og

stelige Middelvei — har fundet Bekræftelse af det Ovenstaaende. I „Lehrbuch des christlichen Glaubens" udgiven i Leipzig 1828 af Dr. og Professor Theologiæ August H a h n. S. 558 findes nemlig følgende: „Sammenligne vi nu disse Daabsarter paa Christi og Apostlenes Tid (nemlig Johannesdaaben og den Bornes Daab tilligemed Haandspaalæggelsen, som Apostlene brugte og han i Forveien har omtalt) med vor Barnedaab og Confirmationen, saa er hiin (Barnedaaben) p a a e n M a a d e a t s a m m e n l i g n e m e d J o h a n n i s d a a b e n **paa den Kommende, endnu ukomne Frelser** (d. e. som Børnene endnu ikke kjende, men først senere skulle erholde Kundskab om), k u n at Johannes **ogsaa** f o r d r e d e e n o p r i g t i g B o d s o m B e t i n g e l s e f o r s i n D a a b, og følgelig ogsaa a l e n e d ø b t e V o x n e." — Heraf sees, at Dr. Hahn sætter B a r n e d a a b e n e n d o g s a a u n d e r J o h a n n i s daaben, skjøndt den forsaavidt kan sammenlignes med den, som b e g g e ere D a a b p a a d e n K o m m e n d e, hvilket er fuldkommen sandt. En interessant Sammenligning hermed frembyder den saberske Gradation i Daabslæren, hvor naturligviis Johannisdaaben staaer l a v e s t; den af Christus selv brugte Daab n o g e t h ø i e r e, uden at Forfatteren har angivet, hvori dens Fortrin for Johannisdaaben bestod; og den Daab, som Kirken brugte efter Christi Bortgang naturligviis **høiest**, eftersom den er en **almægtig Act**, med Alt hvad dertil hører. — „C o n f i r m a t i o n e n derimod er meget beslægtet med den a p o s t o l i s k e C o n f i r m a t i o n, eller den A a n d s d a a b, der **skal blive** f u l d b y r d e t. Atene skulde man, m e r e e n d d e t p l e i e r a t s k e e, agte paa, at **Ingen** modtog dette Naadens Segl, **der ikke giver sikkre Tegn paa sin Modtagelighed og Værdighed dertil**." — Ja, det bliver da ogsaa paaagtet og er bleven paaagtet i Kirken!! — „Men dersom vi h o l d e s t r æ n g t p a a d e t **evangelisk-apostoliske Princip**, s a a s k u l d e (de smaa) **Børn** ifølge Jesu og hans Apostles Indstiftelse og Forbillede **indvies ved Velsignelse** (Math. 10, 15 flg. Marc. 10, 14 flg. Luc. 18, 15 flg. fmlgn. 1 Cor. 7, 14), og **alene de Voxne blive døbte**, naar de **ere komne til Erkjendelsen af Frelsens Fornødenhed** og M i d l e r n e

Vildfarelser, hvilket Barnedaaben ikke blot har gjort, men ogsaa i Fremtiden, saalænge den beholdes, bestandig mere eller mindre vil gjøre.

Men hvad der endnu foruden Alt dette taler for denne Handling, er: at den efter al Rimelighed vilde blive **et af de allerkraftigste Midler til at forene flere nu forskjellige christelige Partier;** thi paa den ene Side

dertil, og **i Sandhed troe paa Evangeliet.**" Dette er altsaa Dr. Hahns Mening, fremsat i hans christelige Dogmatik, tilegnet det høikongelige preussiske Ministerium for geistlige Anliggender o. s. v. Men det er **naturligviis i sin Orden**, at slige Yttringer i vore Dage hengaae upaaagtede, og det kan ligesaalidt føre til noget Resultat i slige Sager at **en Hahn** utvetydig udtaler den Mening, at Barnedaaben er saare ringe (ringere end Johannisdaaben) og strængt taget ikke evangelisk-apostolisk (i Evangeliets Aand), som at en **Schleiermacher** siger: „at man ved Reformationen med Grund havde kunnet lade Barnedaaben fare, og at vi endnu kunde gjøre det" (see S. 508 Anm.). Naar slige Anskuelser og andre, som antyde en Forandring i det Bestaaende i Kirken, fremføres paa en læmpelig Maade, lader man dem, selv om man antager, at der kan være meget Sandt deri, gaae hen i Fred og Ro uden at tage Notits deraf, og uden at paatale eller modsige dem; dertil er man altfor klog og velberegnet, og det er netop Klogskaben, denne Nutidens høie aandelige Dyd der indtager Høisædet i **Statskirke-Regimentet.** Man er da, som sagt, rolig og sikker saalænge saadanne Anskuelser vise sig i Beskedenhedens Klædebon, og uden saadanne skarpe og skjærende Instrumenter, der muligen ved Undersøgelsen af Statskirkelegemet kunde gjøre Ondt, forvolde Smerte; man er, som sagt, salig og veltilfreds, vidende, at dette Legeme, om det end har mange raadne Lemmer og raadne Steder, vil det dog kunne passere for sundt, og nyde den statskirkelige Salighed og Ro, saalænge der ikke røres derved. — **Med Sundheden regner man det ikke saa nøie**, men **Smerten maa undgaaes.**

kan jeg umulig antage, at noget christeligt Partie vilde have meget at indvende imod denne Handling, eller ansee den for uchristelig paa samme Maade som Barnedaaben, og paa den anden Side vilde enhver Stats- eller Hovedkirke, ved at indføre denne Handling, eller tillade, at den efterhaanden blev indført, afgive et betydeligt Beviis for sin virkelige Stræben efter en sand og ægte Christelighed, og tillige gjøre et meget betydeligt Skridt til de forskjellige christelige Partiers Forening eller Tilnærmelse til hverandre, saameget mere, som denne Handling kunde bruges enten saa Vornes Daab fulgte paa eller ikke. (See nedenfor).

Skulde man indvende imod denne Handling: at det er vilkaarligt saaledes at foreslaae eller indføre Noget istedetfor det der gjennem Aarhundreder er bleven antaget og brugt af Kirken — saa svares Først: at det vilkaarlige ikke ligger deri, at man indfører noget Nyt i det Gamles Sted; dernæst kan en saadan religiøs Handling paa det christelige Gebet, der stemmer overeens med Religionens og Christendommens Aand, og er et sandt Afpræg af den religiøs-christelige Sindsstemning — ikke kaldes vilkaarlig. Vilkaarligheden ligger da netop hos Kirken — der har vedtaget og gjennem Aarhundreder gjort Brug af en religiøs Handling (Ritus) der ikke er fremgaaet af Christendommens Inderste, af den ægte og uforfalskede christelige Aand, — men ikke hos dem, der foreslaae eller indføre en i sit Væsen grundreligiøs og christelig Handling.

Med større Grund vil man gjøre den Indvending: at naar Barnedaab afskaffes, og Vornes Daab bliver indført, ville mange aldrig blive døbte, deels fordi de ikke kunne komme til den Tro, som dertil udfordres, deels maaskee ogsaa af andre Grunde f. Ex. Aversion for denne ydre

Handling (Neddyppelses-Acten o. s. v.). Dette er meget sandsynligt, men Resultatet vil dog blive, at Christenheden, om ogsaa ringere af Omfang, vil have større Betydning, Reenhed og Kraft, den vil ikke være et saa forfærdeligt Sammensurium af alleslags Folk, ikke blot mere eller mindre gode Christne, men tillige uomskaarne Jøder og Hedninger,— som den har været gjennem Aarhundreder. Hertil kommer, at en saadan Indvielse eller Optagelse i Samfundet, foretagen ved en udvortes materiel Act, ingenlunde synes at være nødvendig eller at burde sætte Grændseskjel imellem dem som skulle regnes til Menigheden eller Christenheden, og dem, der ikke antages at tilhøre den; og jeg kan ikke indsee, at Christenheden har Ret til at bestemme, om En skal være eller kaldes Christen efter Noget, der stedse har været, stedse vil blive af en aldeles underordnet Natur og Vigtighed; at den — naar En kommer og siger, jeg vil tilhøre Eders Samfund og er Christen i mit Hjerte, jeg troer paa Gud, hans Almagt, Kjærlighed o. s. v., paa Christus Guds Udsendte, paa hans guddommelige Lære, vil bestræbe mig for at følge den o. s. v., men om Daaben kjærer jeg mig ikke, den har intet Værd for mig — da har Ret til at sige: du kan ikke optages i Menigheden, du er ikke Christen siden du ikke antager Daabens Nødvendighed og anerkjender dens Virkninger. Mon den kan forsvare dette? Mon man ikke herved meget mere bidrager til at det, som er aldeles underordnet og slet ikke hører med til Christendommens Væsen, vedbliver at spille en altfor vigtig Rolle paa den indvortes og aandelige Christendoms Bekostning? Eller skulde man kunne forsvare, paa denne Maade at staae Folk i Veien for de Goder, det christelige Samfund frembyder? Var jeg Kirkens Overhoved eller en høitstaaende Geistlig, paa hvem Sligt beroede, trøstede jeg mig ikke dertil, det

vilde ikke faae min Samvittigheds Bifald; men Samvittighederne ere jo saa forskjellige.

Men vilde man endogsaa, foruden Underviisning og Oplærelse i Christendommen, fordre en udvortes Act, som nødvendig for dem, der skulde ansees som tilhørende det christelige Samfund, saa kan det ikke indsees, at Daaben var udelukkende nødvendig, tvertimod maatte Aflæggelsen af en christelig Troesbekjendelse og et Løfte, givet Gud i Menighedens eller nogle Christnes Nærværelse, ansees at afgive den samme Sikkerhed for Ens christelige Sindelag, som den, Daaben eller Daabshandlingen og det ved den givne Løfte, indgaaede Forbund, er i Stand til at give; thi da det maa ansees som vist, at Pagten eller Løftet er Daabens Hovedmoment, der under alle Omstændigheder har sin Gyldighed, forsaavidt som det gives med Selvbevidsthed og Oprigtighed af en Voxen, enten det saa forbindes med en udvortes symbolsk Handling, eller ikke, — saa maa dette Løfte, denne Pagt kunne indgaaes uden Daab, ved at aflægges paa en høitidelig Maade, saaledes som andre Løfter blive indgaaede og Pagter stiftede (Præsteordination, Indvielse til at tjene Gud og hans Menighed, Ægteskab o. s. v.). Dette vilde desuden have det Fortrin, at Mange, som ikke kunde indsee det Betegnende ved Daaben, og ansaae den for en betydningsløs Ceremonie, men forresten vare troende og christeligsindede, vilde kunne optages som Medlemmer af det christelige Samfund, og det endogsaa paa en Maade, som vilde have meget mere at betyde, afgive en meget større Garantie for deres Værdighed dertil, end Kirken nu kan have, selv ved den paa Barnedaaben næsten uundgaaelig og vanemæssig følgende Confirmation.

Men — ville Baptisterne og andre, som paa en christelig forstandig Maade have opfattet Daabens Betyd-

ning, indvende — saa tabes jo dog det symbolske Moment, som er aldeles afhængigt af selve Daabshandlingen, om ogsaa Løftet kommer istand uden den. Dette indrømmer jeg, ligesom jeg ogsaa indrømmer og har indrømmet, at Daaben virkelig har et saadant symbolsk Moment. Men her maa bemærkes: at det er saa langt fra, at det Symbolske i Daaben kan passe for **Alle**, at det meget mere aldeles ikke burde kunne passe paa dem, som fødte i en christen Menighed, opdrages christelig, og saa endelig med fri Villie slutte sig til det samme christelige Samfund, hvortil de alt, efterhaanden mere og mere bevidst, indvortes og aandelig have sluttet sig; thi da Daabens Symbol er dette: at den Dobte ligesom døer fra det foregaaende Levnet og opstaaer til et nyt, saa forudsætter dette ingen christelig Opdragelse, men er paa den anden Side et meget passende Billede, naar der tages Hensyn til dem, der fra et tidligere syndigt Levnet omvende sig til Gud og hans Udsendte, og det er derfor ogsaa meget naturligt, at Apostlene brugte det om alle Saadanne, enten de saa i Forveien havde været Hedninger eller Jøder. Men i et Land eller Samfund, hvor Christendommen har staaet igjennem Aarhundreder, hvor den ene Generation efter den anden er opfødt i den, burde Forholdet hverken være eller tænkes saaledes, der burde Omvendelsen være at ansee som en Undtagelse, som en Følge af en **mislykket** eller **uchristelig** Opdragelse. Det vilde altsaa være en meget ydmygende Tanke for det christelige Samfund, naar man kunde antage, at Omvendelsens Symbol i Almindelighed kunde passe paa de Børn eller Ynglinge, som vare opdragne i dets Midte.

Følgen heraf synes at blive den, at selv om man vil afslutte det christelige Samfund saa meget som muligt fra de Ikke-christne, er dog kun Troen paa Gud og Chri-

stus og Bekjendelsen af den strængt taget nødvendig (Rom. 10, 9—10. bekræfter denne Mening), paa denne Maade kunde enhver virkelig Troende blive optagen; thi man kan ikke indsee nogen Grund, hvorfor den, som virkelig troer, ikke skulde ville bekjende eller udtale sin Tro, hvor der ikke er Tale om Fare eller Opofrelser, derimod kunne der, som ovenfor bemærket, let indsees Grunde, hvorfor En eller Anden kunde vægre sig ved at blive døbt, om han end ellers var troende; thi jeg antager ikke med salig Luther: at Troen nødvendig maa have noget Udvortes, en Handling eller „Ting" som det hedder for at støtte sig paa, og saaledes kunne bestaae (see S. 514—17. Anm.).

Heraf indsees, at Daabens Symbol kun kan passe enten paa dem, der omvendes til Christendommen, eller paa Saadanne, som skjøndt fødte i et christent Samfund, dog iforveien kun af Navn vare Christne, ikke virkelig troende, der saaledes ere at betragte som Hedninger. Hele denne Betragtningsmaade kan kun bekræftes ved Apostlenes Lære og Fremgangsmaade, thi de døbte kun Voxne som ikke før havde været Christne og derfor passede Symbolet (Rom. 6. Col. 2). Men paa den anden Side er det aldeles ubeviisligt og ikke engang rimeligt, at Nogen, født i en christen Menighed af christne Forældre, i den apostoliske Tid er bleven døbt. Som Børn bleve de ikke døbte; at de senere, naar de vare Voxne, ere blevne døbte, vides ikke. Det har tvertimod en høi Grad af Sandsynlighed — skjøndt det endnu ikke er godtgjort — at de, der fødtes af Forældre, der allerede i Forveien vare Christne, altsaa fødtes i de apostoliske Menigheder paa Apostlenes Tid og i den næstpaafølgende, — slet ikke ere blevne døbte. Thi deres Daab var for det første ingen nødvendig Følge af Christi Befaling til Disciplene: at gaae ud, oplære og døbe alle Folk, da dermed aabenbart menes de Ikke-christne

Folk, som skulde omvendes; og for det Andet taler 1 Cor. 7, 14 stærkt derimod, da de Børn, som der omtales, erklæres for hellige, formedelst deres Forbindelse med det eller de christne Forældre, og dog maa det ansees for afgjort at disse Børn ikke vare døbte (see S. 452—58). Endelig tale Rom. 6, 2 flg. og Col. 2, 11—12 derimod.

Ogsaa Christi og Apostlenes Betragtningsmaade af det christelige Livs Forplantning i Menneskene, og Overleveringen af det christelige Liv, taler herimod; thi Børnenes Forhold til Forældrene bliver her at betragte som Frugtens til Træet, saaat ligesom i Træets Frugt Spiren til et nyt Træ skjuler sig, saaledes maa ogsaa Børnenes hele physiske og aandelige Liv være afhængigt af, staae i et saa noie Forhold til Forældrenes, at af christelige Forældre maa fødes christelige Børn, — forsaavidt dette kan siges om et Væsen der endnu mangler Selvbevidsthed, — det er: saadanne Børn, som **kun** behøve christelig Opdragelse og Indflydelsen af den samme Guds og Christi Aand, som har virket paa Forældrene, for at blive virkelig Christne, ligesom de selv.

Der kan saaledes ikke tænkes nogetsomhelst Punct i Børnenes Liv, naar de opdrages **christelig**, hvor de skulle ligesom vende om, og begynde et nyt Liv; tvertimod maa det forudsættes: at deres Liv, under Indvirkningen af de christelige Forhold, hvorunder det begyndte, **kun gaaer fremad i den christelige Retning**, hvilken det havde fra først af, saaledes at den indvortes og bevidste christelige Tilstand efterhaanden afløser den mere udvortes og ubevidste; at, som der efterhaanden indsamles christelig Kundskab, saaledes opstaae der efterhaanden hos dem christelige Grundregler og Grundprinciper for et christeligt Liv.

Daaben vilde altsaa i Regelen **kun** blive at bruge hvor en virkelig Overgang eller Omvendelse maatte tæn-

kes at finde Sted, og ellers ikke. Denne Betragtnings Sandhed kan ikke rokkes ved Læren om Arvesynden; thi forsaavidt som der er en Arvesyndighed eller Svaghed, saa bliver den ikke hævet ved Daaben, enten den foretages tidlig eller sildig, men kun efterhaanden svækket og beseiret ved christelig Opdragelse og den christelige Aands Indvirkning paa de enkelte Individer. At Arvebrøden, eller den Lære: at Barnet fødes med en virkelig Synd, **Brøde**, der saaledes skal gjøre Daaben nødvendig, er en uskriftmæssig, ugudelig og uchristelig Absurditet, der forvirrer og forqvakler saa at sige hele den christelige Theologie, eller dog de vigtigste Dele deraf — deri maae alle forstandige Christne være enige (see S. 352—53)*).

---

*) Jeg er her — som man vil see — kommen til et Resultat, der er de strænge Statskirkelig-Speculatives aldeles modsat, idet de af Statskirkens Begreb udlede Retten til, samt Gyldigheden og Nødvendigheden af Barnedaaben; jeg derimod ikke alene forkaster dette, men, som det synes med Grund, antager, at netop det christelige Samfund, der nogenlunde svarer til sit Navn, paa Grund af det i samme herskende aandelige Livsprincip, gjør Daaben overflødig og unødvendig for dem, der fra først af tilhøre Samme. Hine speculativkirkelige Paastande have da heller ikke ret meget at betyde, thi **først** har Retten til Daaben, specielt Barnedaaben, kun lidet at sige, undtagen dens Nødvendighed bevises, men den kan ikke begrundes paa denne Maade. Barnedaabens Nødvendighed kan ikke paa nogensomhelst Maade begrundes, Voxnes Daabs Nødvendighed, rettere Gavnlighed eller Nytte, i nogle Tilfælde — **dernæst** har et christeligt Samfund ikke engang Ret til, ifølge de christelige Principer, at optage et spædt Barn som et virkeligt Medlem af Menigheden, og Barnet kan ikke blive det i nogensomhelst anden eller høiere Betydning, end det er det i Forveien, som født af christelige Forældre. Som saadant har det Ret til at blive et virkeligt Medlem af Menigheden **saasnart det er i Stand**

Den her nærmest ovenfor anførte Anskuelse af Daaben staaer saaledes midt imellem Baptisternes og Qvækernes Anskuelse af dette Sacrament; idet Baptisterne mene: at Voxnes Daab bør anvendes paa alle som ere og ville være Christne, Qvækerne derimod aldeles forkaste den*).

---

dertil; men denne Ret kan i Virkeligheden ikke realiseres forud, medens Barnet ikke endnu er modnet dertil.

*) Qvækerne forkaste Sacramenterne, følgelig ogsaa Daaben, aldeles, paa Grund af: at de ansee dem for **blotte Sindbilleder** paa indvortes aandelige Tilstande, for **Skygger**, der bør vige for Tingen selv (den aandelige Christendom). De mene derfor, at slige udvortes Handlinger, Sindbilleder, Skygger kun hørte hjemme i den **for**christelige Tid; at **ved Christus** den hellige, fuldkomne, burde den fuldkomne aandelige Gudsdyrkelse træde i den ufuldkomnes Sted (Joh. 4, 24.); og at saaledes de af de jødiske Ceremonier, som efter Christi Bortgang vare bleven beholdte, deriblandt Vanddaaben, alene brugtes for at læmpe sig efter Datiden (vare Accommodation), men ikke fordi de strængt taget vare nødvendige; samt at Christendommens Aandelighed førte det med sig, at de efterhaanden aldeles maatte afskaffes. Heri ligger vistnok en høi Grad af Sandhed: thi saameget maa ansees for vist, at jo mere aandelig En er, desto mindre trænger han til slige sandselige (physisk-materielle) Opvækkelsesmidler, desto mindre Værd have de for ham. Vel kan man indvende, at om de mere aandelige ikke trænge til dem, ville de dog bestandig blive uundværlige for den mindre aandelige Mængde som religiøse Opvækkelsesmidler, for at oplive og nære Troen. Dette kan vel ei ganske nægtes, men Spørgsmaalet vil dog bestandig blive, **om det,** naar Alt kommer til Alt, **ikke mere skader end gavner den sande Christendom, bestandig at anvende de Midler** for at opvække og nære Troen og det religiøse Liv, **som** vel paa den ene Side kunne tjene dem til Opvækkelse, der staae paa et ufuldkomment Standpunct, et lavt Trin af Aandelighed, **men** paa den anden Side ligesaa let og naturlig kunne bevirke og vides at have bevirket, at man, istedetfor at gaae frem til en høiere Grad af Aandelighed, bliver staaende paa det lavere, mindre aandelige Trin

Uagtet der kan siges meget til Forsvar for begge disse modsatte Meninger, troer jeg dog, at den antydede Mellemvei vil stemme meest overeens med det sande og naturlige Forhold, hvori Christendommen træder til de enkelte Mennesker, saa at Daabens Anvendelse eller Ikke-Anvendelse saaledes efter Omstændighederne vil være hensigtsmæssigst, og bidrage til, at man ikke faaer altfor overspændte eller urimelige Forestillinger om Christendommen, Maaden hvorpaa den virker i Mennesket, og Forholdet af den christelige Tilstand til den naturlige, hvori En fødes. Saameget maa i alt Fald være klart af det Foregaaende, og kan ikke gjendrives, at hvis man beholder Daaben ogsaa for dem, der fra først af ere fødte i et christent Samfund, og have faaet en virkelig christelig Opdragelse — maa man idetmindste tildeels forbinde andre Forestillinger med den Daab, end med deres Daab, der enten blive omvendte fra Hedenskabet, eller fra et tidligere lastefuldt Levnet; thi det symbolske Moment, der betegner en Afdøen fra det tidligere førte Levnet og Opstandelse eller Indgaaen til et nyt Liv, modsat det første — **kan ikke passe**, hvor der kun kan være Talen om en videre Fremgang paa den allerede begyndte christelige Vei. At bilde en saadan Baptidsand ind, at hans Daab ogsaa har denne Betydning, vil altsaa **kun** tjene til at forvirre hans christelige Begreber, — som om han nu burde tage en anden Retning, end den, som tidligere

---

netop fordi man vedbliver at bruge disse Midler, der saaledes bestandig vedblive at **henvende Opmærksomheden fra det Indre til det Ydre?** Jeg for min Deel er ikke i Tvivl om hvad jeg skal mene herom. Jeg har allerede i det Foregaaende, med Hensyn til Daabens Sacrament, udtalt min Anskuelse af denne Sag. At tale videre om Nadverens Sacrament maa jeg forbeholde mig til en anden Gang.

var bleven ham anviist! — samt bibringe ham falske Religions-Anskuelser, aandløs Overtro og Sværmeri, istedetfor at bidrage til en videre Udvikling af det sande christelige Liv, der ved Meddelelsen af Guds Ord og en iøvrigt christelig Opdragelse allerede i Forveien var vaagnet hos ham. Her svinder da ganske det symbolske Moment, som netop synes at have været det Væsentligste i den apostoliske Daab; dette maa enhver forstandigt-tænkende Christen indrømme. Saaledes vilde da kun blive tilbage at betragte denne, — de virkelig christelig Opdragnes Daab som en ydre kirkelig Indvielsesritus, som Kirkens Sanction af det Menighedslem, der alt i Forveien indvortes og aandelig tilhørte den, men nu alene modtog et udvortes Tegn derpaa; men, som ovenfor bemærket, kan det ikke skjønnes, at Daaben er nødvendig hertil, og Nedsænkningsdaaben, der, som den eneste virkelig symbolske Daab, forudsætter, at det der skal betegnes, virkelig er tilstede — hvilket ogsaa gjælder om Hedninger eller Syndere, der virkelig omvendes — vilde i dette Tilfælde allermindst passe. Dette vil selv en Baptist nødes til at indrømme*).

---

*) Man vil af det nærmest ovenfor Udviklede og flere Steder idet Foregaaende let kunne indsee, at jeg i denne Lære er gaaet et Skridt videre i Modsætning til Kirken, end Baptisterne, og er i dette Punct Qvækernes Lære ligesaa nær som Baptisternes, ja, forsaavidt Sacramentprincipet overhoved angaaer, nærmere; ligesom jeg ogsaa tilstaaer, at Consequentsen, naar Alt kommer til Alt, er paa Qvækernes Side, og jeg maa derfor oprigtig tilstaae, at jeg — hvis hiin ovenfor antydede Middelvei ikke fandtes at være anvendelig, uagtet den synes at stemme bedst overeens med de forskjellige Menneskers oprindelige Forhold til Christendommen — heller tiltræder Qvækernes Consequents, end den directe modsatte Anskuelse; thi jeg er overbeviist om, at selv det, aldeles at forkaste Daaben, vilde skade Christenheden mindre end at be-

Det kunde maaskee synes som denne sidste Betragtning af Daaben modsagde det tidligere Forsvar for Bornes Daab. Dette er dog ikke Tilfældet. Jeg har i det Foregaaende søgt at vise, at *kun Bornes Daab* var *apostolisk*, *evangelisk*, kort sagt, gyldig og berettiget; at Baptisterne **derfor** havde *Ret* imod *Kirken*, der aabenbart har *Uret*; men heraf følger ingenlunde, at Baptisterne have den *fuldkomne*, *absolute Ret*, saaledes at der aldeles Intet er at erindre imod deres Opfattelse og Anvendelse af Daaben. Da jeg nu *siden efter* — jeg kunde dog ikke tale om Alt paa engang, og saaledes forvirre den hele Undersøgelse — anstillede Betragtninger over Bornes Daab, dens Forhold til Christendommen og *almindelige* Anvendelighed, er jeg, paa en *ganske naturlig* Maade, ved en sund og forstandig Betragtning kommen til ovenanførte Resultat: *at ikke engang Bornes Daab* — den forresten eneste gyldige — *i alle Tilfælde synes at være passende eller nødvendig*; og dette synes desuden snarere at bekræftes end modbevises ved Apostlenes egen Betragtning af det christelige

holde en Daab, — under *hvilkensomhelst Form* — forbunden med *Begrebet om* **dens Nødvendighed**. Jeg fortalte den danske Baptistforstander dette engang, samt at Sacramenterne overhoved havde kun lidet Værd for mig, og jeg ansaae dem for overflødige for en Christen der stod paa et høiere Trin af Aandelighed. Hertil svarede han: at det vel ikke kunde nægtes at *Enkelte*, selv af disse ufuldkomne Mennesker, *kunde komme saavidt, at de ikke trængte til slige sandselige Midler*, men han maatte dog antage, *at de for Flerheden af de Christne*, der ikke kunne hæve sig saa høit, *vilde vedblive at være nødvendige Midler forat oplive og bestyrke Troen* (Smlgn. den af P. Mønster givne Forklaring af Sacramenterne, betragtede som *Naademidler*, der findes S. 147). Mon ikke dette Svar røber baade en Aandsfrihed og christelig Forstandighed, der staaer høit over den ubevægelige og aandløse *crasskirkelige* Anskuelse af Sacramenterne?

Samfund og deres Fremgangsmaade (see ovenfor S. 555—56). Det vilde derfor visnok være meget mere passende hos de christelig opdragne Børn i dens Sted at sætte: en Art af Confirmation — der ikke nødvendig forudsætter en Daab, — d. e en offentlig Bekjendelse af den christelige Tro for Guds og Menighedens Øine og et høitideligt Løvte om at bestræbe sig for at følge Christi Lære, hvilket saaledes vilde afgive det til den ovenfor foreslaaede objective Fremstillingsact svarende subjective Moment. Det er min inderste Overbeviisning at disse 2de Acter vilde afgive en langt større Sikkerhed for Samfundets Christelighed, end den kirkelige Daab og Confirmation, saaledes som de ere blevne anvendte og endnu anvendes, ere i Stand til at give. Og jeg beder og bønfalder derfor enhver tænkende Christen, der med en sund Erfaring og Blik paaLivet forener Interesse for Religionen og et christeligt Sind — at tage denne Sag under en uhildet og upartisk Overveielse. Thi det Tidspunct synes nu at være nær, at Geistligheden ikke længere skal være den eneste i Troessager afgjørende Autoritet. Den har igjennem Aarhundreder viist, at den ikke var tilstrækkelig dertil.

Endelige Resultater og Følger af det Foregaaende.

Naar man nu tager Hensyn til de Resultater, hvortil den foregaaende Undersøgelse har ført angaaende Barnedaaben; tager Hensyn til, at mange flere af de kirkelige Læresætninger — af hvilke jeg denne Gang kun har faaet Leilighed til at berøre nogle Enkelte, som nærmest staae i Forbindelse med Læren om Daaben — paa samme eller lignende Maade ved en nøiere, upartisk og uhildet Undersøgelse ville forefindes at være uskriftmæssige, ja endogsaa tildeels

urimelige, ugudelige og uchristelige, hverken overeensstemmende med Menneskets Natur og Væsen, sund Fornuft eller Erfaring og sund Jagttagelse af Menneskelivet — saa vil man nodes til at indromme, at det kun slet passer sig for Kirken, at stemme Tonerne saa hoit. Jo mere man undersøger Kirkelæren, desto mere maa man blive overbeviist, deels om den Splid og Forvirring, som hersker i dens Indre; deels om den Modsætning, der finder Sted mellem det kirkelige, og det ægte christelige evangeliske Princip; deels endelig den aandelige Elendighed og Mangel paa religios og moralsk Kraft og Styrke, der allerede i længere Tid har været altfor kjendelig til at kunne nægtes, og i vore Dage, da Theologien er fremtraadt paa en videnskabelig Maade, traadt i Forbindelse med Philosophien o. s. v., er endogsaa bleven saa ioinefaldende, at man — naar man ikke vil være blind, vil lade sig skuffe og bedrage — maa indsee, at Theologien ligesaalidt i den nærværende Form som i de tidligere, vil være i Stand til at standse Irreligiøsitetens frembrydende Strom, til at luttre og rense Menneskeslægten, og skaffe de sande religiøse og ægte christelige Principer **Herredømmet over Verden**, — hvilket dog absolut maa være Christendommens Formaal — hvis Kirken fremdeles som hidtil vedbliver at hylde og forfægte de af den etablerede Læresætninger og Principer.

Kirken — den af Navnet protestantiske Kirke — har hidtil, deels ved Intolerance (Sectforfølgelse) og deels ved en ubevægelig Form af de kirkelige Læresætninger, som nu have bestaaet i over 300 Aar — fornægtet sin protestantiske Charakteer, men derved har den egentlig ogsaa, idetmindste hvad Principet angaaer, fornægtet sin evangeliske Charakteer; thi en evangelisk Kirke kan ikke ville: at man bliver staaende ved en Læreform, som til en vis Tid er udledt af Skriften, og anseet for rigtig; den maa

ville, at man med rastløs Iver søger i Evangeliets Dyb, og bestandig mere og mere opklarer og udfolder dets Aand og Kraft; den maa som Følge deraf ogsaa ville, at naar en kirkelig Læresætning bliver beviist at være eensidigt, skjævt eller falsk opfattet, og ikke gjengiver Skriftens Lære, eller stemmer overeens med Christendommens Aand — den da bliver rettet og forandret, forat den ikke, skjæv eller falsk som den findes at være, skal vedblive at gjælde for Sandhed, vedblive at udbrede falske Forestillinger enten om Gud eller om Mennesket og dets Forhold til ham, vedblive at tære paa Menneskets aandelige Kjærne eller forvirre og forgifte dets Inderste, overhoved vedblive at yttre mangfoldige usalige Virkninger, og saaledes staae i Veien for Menneskets sande Lyksalighed.

Dette har nu den protestantiske Kirke ikke gjort, den har ikke gjort sig Umage for at rette de fra først af skjævt eller urigtigt opfattede Lærdomme, den har ingen Notits taget af de aandrigeste Mænds Afvigelse fra Kirkelæren, men ladet som den ikke horte den og var uvidende derom, og dog tillader den disse paa den anden Side at lære afvigende Læresætninger, naar de kun ikke ligefrem opponere imod Kirkelæren og nedrive den. Da nu Kirken til alle Tider, ogsaa den nærværende, nærmest repræsenteres ved dens Theologer og Geistlige — og, som man skulde troe, fornemmelig ved de mest oplyste og bedste iblandt dem, — og disse, navnlig nutildags, ere saalangt fra at være enige om de Lærdomme, der findes i de kirkelige Symboler og saaledes gjælde for ægte christelig-kirkelige Lærdomme — at tvertimod de allerfærreste ville være enige om dem og antage dem heelt og holdent; imedens en stor Deel i flere af de væsentligste Læresætninger er kommen udover dette gamle kirkelige Afpræg af den evangelisk-christelige Lære; Andre derimod enten ere gaaede tilbage til den katholske An-

skuelse; Andre endelig have lavet et Sammensurium af Gammelt og Nyt, uden derfor at være komne til en høiere og renere Anskuelse end den kirkelige — saa viser Kirken sig ved en nøiere Betragtning som en forfærdelig Vanskabning, hvis sande Natur og Beskaffenhed Ingen kan bestemme. Den giver sig **paa den ene Side** ud for at følge de Læresætninger, som den har modtaget af Reformatorerne, og forkjættre dem, der aabenbart bestride dem, men **paa den anden Side** følges ikke disse Lærdomme, og Kirken selv (det er dens Lærere) lærer ofte og paa mange Steder andet end de etablerede Læresætninger, som dens Geistlige uden Undtagelse **sværge paa** at haandhæve og lære, men siden ikke sjelden enten behandle efter eget Tykke og deres fra Kirkelæren afvigende Overbeviisning, eller vænne sig til at fornægte denne o. s. v.

Af hele denne kirkelige Tilstand følger da: at Kirken maa forandre sin Maade at være paa, hvis den ikke vil blive lige det Modsatte af hvad den kan og skal være. Det er derfor aldeles nødvendigt:

1) **At Kirken** — hvis den vil **være evangelisk**, og **i Sandhed fortjene dette Navn — holder sig til Evangeliet.** Men heraf følger da fremdeles:

a) At den bør drage Omsorg for, at saamange af dens Læresætninger, som findes at være uevangelisk opfattede, eller staae i Strid med Evangeliet — saasnart dette kan godtgjøres — blive rettede efter Evangeliets Norm, og

b) at de Personer eller Secter, som, beraabende sig paa Evangeliet, afvige fra Kirkelæren, ikke uden videre ansees for vildfarende, da det jo dog ikke er afgjort, paa hvilken af Siderne Sandheden er; men at de Læresætninger, hvorom man er uenig, underkastes en upartisk og omhyggelig Prøve; thi først kan en **evangelisk**

Kirke ikke afgjøre Sligt med kirkeligt Magtsprog, — og dernæst: naar Kirken bestandig gaaer ud fra at den har Ret, fordi den holder paa det, som engang er vedtaget i den, saa afskjærer den derved den upartiske Discussion og Undersøgelse, der er nødvendig for at komme til Sandhedens Erkjendelse; men herved skader den baade sin egen Udvikling, sin aandelige Kraft og Liv og bliver uretfærdig imod anderledes Tænkende. Undersøger man derimod Sagen upartisk, og det bliver godtgjort, at den har Ret, og de afvigende Secter eller Personer Uret, saa har vel Kirken Ret til at erklære dem for vildfarende og secteriske, men den bør ogsaa nøies dermed, og søge forresten ved aandelige Midler at overbevise dem. Heraf følger da umiddelbart:

2) Det andet Hovedmoment, nemlig: **at Kirken**, — hvis den vil **være christelig** og **fortjene dette Navn — maa holde op med alle Forfølgelser, al ydre Tvang og Undertrykkelser**, der aldeles ikke høre hjemme paa det christelige Gebet. Man kan stride og modbevise, straffe og ydmyge paa en meget kraftig, paa en meget følelig Maade, men at bruge udvortes Tvang og Forfølgelser er en Ret som Staten og Statskirken har anmasset sig, men som aldeles strider imod det christelige og følgelig det ægte kirkelige Princip. Lad Staten anvende sine Straffe og Tvangsmidler hvor der er om virkelige Forbrydelser at gjøre. Men at En enten ikke kan blive overbeviist om det, som er vedtaget af Kirken, eller kommer til en Overbeviisning som staaer i Strid med dens Lære, kan aldrig regnes til Forbrydelser, og følgelig ikke qvalificere sig til en udvortes Straf*). Heraf er det da saa indlysende som en Sag nogensinde kan blive:

*) Den samme Regel bør sikkerlig følges naar Talen er om **Forplantningen** af den religiøse Overbeviisning — som Kirken

a) At Kirken **allermindst** bør forfølge **de Secter**, som i en langt høiere Grad end den selv have gjort sig det til Princip, at følge Evangeliets Lære. Og naar den gjør det viser den sig paa en dobbelt Maade uchristelig og lastværdig. **Først** fordi den derved viser, at den selv ikke hylder det evangeliske Princip, som den burde hylde, men tvertimod — hvis den som den evangelisk-protestantiske Kirke foregiver at følge det, — derved kun

pleier at kalde Proselytmagerie; — thi det samme maa absolut gjælde om den 2den, 3die, 4de, 5te, 6te Person o. s. v., som paa eet Sted kommer til en fra Kirkelæren afvigende Overbeviisning, som om den Første. Heller ikke kan det ansees at være strafbart, at man meddeler Andre sin Mening eller Overbeviisning, da det jo staaer til dem selv om de antage den eller ikke. — Rimeligheden taler desuden for, at de helst blive ved det, som de før have troet, med mindre de Grunde, der tale derimod, og raade til at forlade det, ere overveiende — og endnu mindre **kan** noget Selskab, det være politisk eller religiøst, **ville**, at man skal vænne sig til at **lyve for sin Næste**, og bilde ham ind, at man troer og antager det Modsatte af hvad man i Virkeligheden troer og antager. Men vil et Selskab, eller dets fornemste Ledere at man i sit Forhold til Andre skal bruge denne Fremgangsmaade, da er det sin Undergang nær; og dog — hvor sørgeligt er ikke dette? — er man vel tilfreds med denne Løgnens, Ligegyldighedens og Hykleriets Tilstand, og søger endogsaa at værne om den (see S. 172—87; men især S. 218 – 19) uagtet den er saa aldeles modstridende den Oprigtighed og Fromhed i Sindet, uden hvilke ingen sand Religiøsitet kan existere, at de, der saaledes lyve for hinanden, ikke engang med Rette ansees for Medlemmer af **een Kirke**, **eet** religiøst Samfund; thi dertil udfordres dog idetmindste, at de **forskjellige Lemmer** paa det **samme aandelige Legeme tale Sandhed indbyrdes**. Hertil opfordrer Apostelen Paulus, idet han (Eph. 4. 25) siger: „aflægger Løgn og taler Sandhed hver med sin Næste, thi vi ere hverandres Lemmer."

endnu mere forraader sin forvirrede, sig selvmodsigende*) og hyklerske Charakteer, og dernæst fordi den gjør Sit til at undertrykke dem, der redelig og alvorlig stræbe efter at være sande Christne og følge Evangeliets Love**).

*) Foruden den Modsigelse, at den protestantiske Kirke af Navn er og i Virkeligheden vil være evangelisk og dog etablerer saadanne Læresætninger, der ere aldeles uevangeliske; at den af Navnet er og virkelig vil være christelig og dog bruger ydre Tvang og Forfølgelser — kan endnu anføres, at den, navnlig hertillands, er **mere** forfølgerisk og fjendtlig stemt imod en evangelisk Sect, der kun **afviger** fra den i Daabslæren, men forresten beholder Daaben (Baptisterne) **end** mod en ligeledes evangelisk Sect (Qvækerne), der aldeles forkaster Daaben og Sacramenterne overhoved (Smlgn. S. 558).

) Det vil saaledes kun af Saadanne, som følge de Christendommens Aandelighed modstridende og undergravende **Statskirkeprinciper — billiges, at anvende imod en evangelisk-christelig Sect en saadan Fremgangsmaade, som man hertillands har anvendt og tildeels endnu anvender imod Baptisterne. Man skulde ellers troet at al den Scandale, alle de Ydmygelser og Fornedrelser, som Baptistforfølgelsen i Danmark i de sidstforløbne Aar har foraarsaget, havde været tilstrækkelige til at gjøre Ende paa den. At dette imidlertid ikke er Tilfældet sees af den Baptistforfølgelse, der for nylig, ja endnu i Begyndelsen af forrige Maaned — dette er skrevet i Decbr. 1843 — har fundet Sted paa Langeland (see Fædrelandet for 2den Novbr. 1843. Nr. 1404) og maaskee vedvarer endnu. Saaledes beretter bemeldte Blad: „at Anders Madsen Hansen, Smed i Simmerbølle, blev, for, efter Menighedens (den derværende Baptistmenigheds) Valg, at have forrettet Daab, arresteret den 11te Juli sidstleden og holdtes endnu den 24de October arresteret uden at Sag var anlagt imod ham o. s. v." Dette bekræftes ved tvende vedføiede Breve. Det første fra Arrestanten til Formanden for Simmerbølle Sogneforstanderskab, det andet fra denne til Birkedommeren, Kammerraad Holm, „der fungerer som langelandsk Storinqvisitor." — Dernæst berettes: „Niels Hansen har for samme Forbrydelse siddet arresteret siden den 2den Juni, og, saavidt vi vide, var endnu i Midten af October Sagen imod ham

b) At Kirken **overhoved** bør vise en christelig Tolerance imod Alle, men fremfor Alt søge at skjelne **imellem det Over- og Underordnede i Christendommen**, og ikke fordømme dem som uchristelige, som antage

heller ikke paabegyndt; han synes altsaa at have hensiddet 4½ Maaned i Arrest. Dog" — vedbliver Fædrelandet — „følgende Factum er for Enhver, hos hvem der rører sig en Gnist af menneskelig Følelse," — den kan man hos adskillige Personer i Danmark, navnlig af **Embedsstanden**, næsten ikke opdage — „endnu mere oprørende. Andreas Christensen, Huusmand paa Langeland, vilde, endnu før han gik over til den baptistiske Menighed, ikke bringe sit Barn til Statskirkens Daab, og blev derfor, alt for 2 Aar siden, ikke blot udpantet for Alt, hvad han eiede, men maatte desuden afsone de ham idømte Bøder med Vand og Brød, medens hans Familie hjemme laa paa Straa og leed Nød, indtil Baptisterne paa Langeland tilligemed Qvækerinden Mistres Fry ydede dem Hjelp. Andreas Christensen er siden bleven Baptist, og straffes endnu bestandig for den samme Vægring for at bringe det samme Barn til Daab. Da han nu slet Intet eier, saa han ikke mere **kan** udpantes for de idømte Bøder, saa dicteres ham af Øvrigheden den ene Portion Vand og Brød efter den anden i stedse stigende Forhold. Han har først siddet paa Vand og Brød i 5 Dage, dernæst i 10, derpaa i 15, og trues for Tiden med 20 Dages Vand og Brød. Hvis den stakkels Mands mishandlede Legeme kan udholde det, og de overordnede Autoriteter ikke have menneskelig Følelse nok til at lægge sig imellem, saa vil han altsaa endnu have tvende Stadier at gjennemgaae, et paa 25 Dage og et paa 30 Dages Vand og Brød; og hans hele Vand og Brød-Cursus vil saaledes stige til den Sum 105 Dage, skriver et Hundrede og fem Dage! Ikke sandt, I **lovskrivende** Excellencer! Dette er ikke „„„Samvittighedstvang?""" — Dette sigter til Placaten af 27de Decbr. 1842, der udgik, som det hedder: paa det at Baptisterne „**dog ikke skulde udsættes for nogen Samvittighedstvang**," og korteligen omtales i Begyndelsen af denne Artikel i Fædrelandet. Jeg har ogsaa ovenfor (S. 96) omtalt den, og antydet dens Utilstrækkelighed, Halvhed og sig selv modsigende Elementer. — „Ikke sandt, Eders Høiærværdigheder, Biskopper og

de vigtigste af de christelige Læresætninger, selv om de forkaste nogle underordnede. Den modsatte Fremgangsmaade skader baade selve Kirken og de afvigende Partier, den adspreder istedetfor at samle. At sammenblande det

Stiftsprovster! dette er **christelig Mildhed** mod anderledes tænkende Medchristne? Men hvis nu Andreas Christensen udholder ½ Aars Hunger og Pine, hvis han, Huusmanden, freidig fortærer det Offentliges Huusmandskost indtil Enden, hvis han med christelig Standhaftighed naaer ud over Straffens yderste Grændse, hvad vil du da gjøre stormægtige Statsmagt?" — Dette har den stormægtige Statsmagt rimeligviis ikke betænkt. Den stormægtige Statsmagt er, idetmindste hvad Resultaterne angaaer, som oftest saa overmaade nøisom, at den, selv i det Tilfælde, at alle dens forcerede Bestræbelser kun bevirke dens egen Ydmygelse og Fornedrelse — og disse Tilfælde ere ikke faa — ikke destomindre er salig og i den Grad veltilfreds, at den begynder forfra igjen **forat** frembringe lignende Resultater. — „Vil du da tilstaae, at din Vælde ikke er vældig nok til at overvælde en af dine fattigste og ringeste Borgere, vil Du da bøie dig i Støvet for Huusmanden, og ydmygelig bede om Tilladelse til at bekoste hans Barn døbt, eller vil du i Bevidstheden om den høiere, evige Ret (!?) knuse Menneskelivog Menneskelighed under dine Consequensers Jernhjul?"

NB. **Et velmeent Raad til Statsmagten**, nærmest i Anledning af ovenomtalte Lov og den forskjellige Anvendelse, der siden er gjort deraf, samt overhoved i Anledning af andre mere udmærkede, enten med Hensyn til **Form** eller **Princip** lignende Love o. s. v. Stormægtige Statsmagt! gjør dig **for det Første** stedse Umage for, at alle dine Love, Bestemmelser og Forholdsregler maae udgaae i den salige Ubestemtheds vaklende Tilstand, i den forgyldte Halvheds veltonditionerede Form — indeholde de endogsaa Modsigelser, da er det saameget desto bedre — og lad dernæst **for det Andet** dine høitbetroede Embedsmænd fremfor Alt anvende de emanerede Love og Bestemmelser efter eget naadige Behag, hvorved der vil gives **Nogle** Leilighed til at vise sin Mildhed ved at følge Lovens milde Side og de deraf udledte Consequentser, **Andre** derimod til at vise sin Embedsiver og

Vigtigste og Væsentligste med det mindre Væsentlige, ja endogsaa fordømme dem, som ikke tillige ere enige med den om det Sidste, afgiver desuden et meget stærkt Beviis imod Ægtheden af dens Christelighed, saavel i Kundskab som Levnet. I Kirken — saafremt den **vil være Christi** — bør derfor, fremfor i noget andet Selskab, følges den Regel: „Eenhed i det Nødvendige, Frihed i det Tvivlsomme og **Kjærlighed i Alt.**"

Hvad har man da at gjøre?

Hæve de Hindringer, som staae i Veien for at det evangeliske Princip kommer til en sand og gjennemført Anvendelse i Kirken; hæve, eller saavidt muligt bortfjerne Alt, som i Kirkens Indre foraarsager Splid, Dobbelthed eller Hyklerie, da dette nødvendigviis maa undergrave og tilintetgjøre den christelige Oprigtighed og den ægte christelige Fromhed i dens inderste Rod. Da nu den nærmeste Grund hertil er at søge i de forældede Symboler, der staae i Strid med den Udvikling af Christendommen, som er given ved den nyere Tids Skriftfortolkning og dens Resultater, og saaledes lægge Baand paa den kirkelige Udvikling af Evangeliet; da det fremdeles er at befrygte, at Spliden mellem den christelige Oplysning, som den fremadskridende Skriftfortolkning endnu vil være i Stand til at give, og den kirkelige Lære, i Fremtiden vil blive endnu større og frygteligere, end den allerede er — saa er det en paatrængende Nødvendighed.

A) At omarbeide og rette de kirkelige Symboler.

Det er ligesaa urimeligt som skadeligt, at lade dem blive staaende uforandrede, som de hidtil have staaet i over

---

ubøielige, jernhaarde Strenghed, ved at følge den haarde Side af Loven, og dens strenge Consequentser. Hvis Du, stormægtige Statsmagt! gjør dette, **da vil det gaae dig vel, og Du vil leve længe paa Jorden!**

300 Aar. Hvorledes de ved at frembringe Forvirring, Splid og Hyklerie i Kirkens Inderste ere skadelige, har jeg ovenfor berørt. Men ikke mindre iøinefaldende er Urimeligheden af, at de saaledes uforandrede have bestaaet indtil nu. Hovedbeviset herfor, nemlig det evangeliske Princip Kirken engang har vedtaget, er ogsaa ovenfor omtalt; men Urimeligheden vil vise sig fra hvilkensomhelst Side man betragter dette. Hvad kan da være Grunden hertil? Er det for at hædre Reformatorernes Minde, og af Frygt for at forringe deres Ære og Anseelse, at man endnu ikke har fundet Anledning til at revidere de kirkelige Symboler, dette blot temporaire, ufuldkomne Udtryk af de christelige Troeslærdomme? En saadan Ære have Reformatorerne aldrig tænkt paa, dertil vare de, navnlig Luther, som vi nærmest have med at gjøre, altfor ærlige og oprigtige, uegennyttige og beredte til egen Opoffrelse for den Sag, som de ansaae for Guds, ikke for sin egen Sag. De have saaledes aldrig meent eller kunnet mene, at Kirken, ved igjennem Aarhundreder at stemple deres Ord, Meninger og Udvikling eller Udtryk af de christelige Læresætninger som uforanderlige Symboler, burde opretholde deres Ære paa Christendommens og Guds Æres Bekostning. Eller er maaskee Grunden at søge deri: at Pluraliteten af de bedst oplyste Theologer er enig i, at Symbolerne ere et ægte og sandt Udtryk for Evangeliets Lære, samt at den nyere Tids Skriftfortolkning ikke har ført til Resultater, der væsentlig ere forskjellige fra Kirkesymbolernes Lære? Dette kan ikke være muligt. Vel tør man ikke antage at Pluraliteten af Kirkens Geistlighed overhoved — hvoraf saamange (just Pluraliteten) savne den dybere christelige Indsigt, den ægte christelige Grundvold, hvorpaa en sand og fri christelig Overbeviisning alene kan bygges — er kommen til Overbeviisning om hiin Modsætning mellem den sande

Christendom og den, som findes udtrykt i de kirkelige Symboler, men Pluraliteten af de bedst oplyste Theologer og Geistlige maa dog være kommen dertil, og hvem Andre, end disse, skulde vel bevirke en tidssvarende Forandring af Kirkens Symboler efter Evangeliets Norm? Hvorfor have de da hidtil ikke kunnet blive enige om, at paavise Nødvendigheden af denne Forandring og ved kraftige Forestillinger faaet den bevirket? Ja hvorfor? Dette vil blive et vanskeligt Sporgsmaal at besvare. I Almindelighed kan Grunden ansees at være den, at de have befrygtet og befrygte endnu een eller flere udvortes Hindringer, der, som en fiendtlig Magt, vilde staae i Veien for Udførelsen heraf; thi de fleste Verdensmennesker — hvortil sorgeligviis ogsaa største Delen af Geistligheden og Theologerne hører — skræmmes i Almindelighed tilbage fra saadanne Foretagender, som synes at ville medføre betydelige Vanskeligheder, Farer eller personlige Opoffrelser, thi de Flestes Tro er ikke en Tro, som overvinder Verden, men en Tro som overvindes af Verden. Hvori bestaaer da Faren idet nærværende Tilfælde? Den ligger, saavidt jeg kan skjønne, fornemmelig deri: at hine gamle Symboler ere sanctionerede ved Statens Love, ja ere, navnlig i Danmark, selv i den monarchiske Stats Grundlov satte som en ufravigelig Norm for Statskirken, og den souveraine Konge forpligtet til „væld eligen at haandthæve og beskjærme" Christendommen overeensstemmende med dem. See! dette er vel ingen ringe Anstodssteen, men den maa dog kunne ryddes af Veien.

Det er vistnok et af de frygteligste Misgreb, der ere begaaede i Kirken, nogensinde at tillade, at den christelige Tro og de christelige Troeslærdomme blive gjorte afhængige af den verdslige Lov, at det bliver den overladt at give dem ligesom den høieste statskirkelige San

ction, og saaledes give Anledning til, at ogsaa det urigtige, skjæve eller aldeles falske Afspræg af de christelige Troeslærdomme, til en ubodelig Skade for vedkommende Stat og Kirke, bliver staaende saalænge Loven bliver uforandret, med andre Ord: saalænge det convenerer **Staten.** Dette var vel at undskylde som en ikke aldeles unaturlig Reaction imod Pavedømmets hierarchiske Anmasselser; men man burde dog for længe siden have søgt at rette dette Feilgreb, og afværge dets usalige Følger. Dette fører da med en ligesaa paatrængende Nødvendighed til:

B) At ophæve eller forandre de Dele af Loven, der forpligte den danske Regjering til at hævde og opretholde Christendommen overeensstemmende med de lutherske Symboler.

Det er vistnok overhoved urimeligt og ufornuftigt at stille en ydre verdslig Lov over Christendommen, det Høieste, det Aandeligste, hvortil enhver anden Lov i en christelig Stat, saameget muligt, burde tage Hensyn, hvorefter den burde rettes (Smlgn. S. 105—6, 109—10 og flgg.); men endmere urimeligt og ufornuftigt er det, naar en verdslig Lov paatager sig at bestemme, at den eller den Form af Christendommen som ufravigelig skal blive staaende gjennem Aarhundreder; thi herved har Loven eller Lovgiveren stemplet denne Form som den bedste og fuldkomneste, hvilket man, allerede dengang, ifølge 16 foregaaende Aarhundreders Erfaring burde have indseet, at intet Menneske, ingen Lovgiver var i Stand til at gjøre. Havde Loven forpligtet Kongen af Danmark til at hævde og opretholde den protestantiske Christendom, overeensstemmende med de lutherske Symboler — med den nøiere, paa Grund af det protestantiske Princip aldeles nødvendige Bestemmelse: — saalænge de befandtes at harmonere med Skriftens Lære, og ikke vare i Strid

med Guds Ord i Skriften, eller ved at tilføre en lignende Restriction, — see, da var Loven fornuftig, da var den christelig, da kunde den formaliter vedblive at tages til Følge, selv naar man saae sig nødsaget til at afvige fra dens primitive Bestemmelse, ved netop at slaae ind paa den Vei, som den negativt havde angivet, idet den indsaae Muligheden eller Rimeligheden af, at man ikke bestandig vilde kunne overholde den første reent positive Deel af Bestemmelsen i dens Strenghed. Dette har nu den danske Kongelov ikke gjort, og derved er den, idetmindste i Tidens Længde, bleven urimelig og ufornuftig; thi den byder og forpligter til det Umulige, og kan saaledes i dette Punct ikke bestaae. Det gaaer her, som det fordum gik med Moseloven, om hvilken Paulus bevidner, at den, ved at give Anledning til at Menneskene saae sig nødte til at forlade den, ophævede og tilintetgjorde sig selv. Paulus slutter saaledes: Moseloven opstiller Opfyldelsen af den i dens Heelhed og alle dens enkelte Bud som Betingelse for Retfærdiggjørelsen. Dette var nu Ingen i Stand til at præstere, men paa den anden Side kunde Menneskene ikke give Slip paa Retfærdiggjørelsen, de maatte ville søge Forligelse og Fred med Gud. De vare altsaa nødte til at forlade Loven og tye til Guds Naade (see Gal. 2det og 3die Capp., Rom. 3 og 4 Cap. o. s. v.). Paa samme eller lignende Maade forpligter den danske Lov den danske Konge til „vældeligen at haandthæve og beskjærme" Christendommen saaledes „som den er fremstillet udi den augsburgiske Confession o. s. v." Da nu de to Ting, at haandthæve og beskjærme eller opretholde Christendommen (d. e. den sande Christendom), og at gjøre det overeensstemmende med hine Symboler, ere uforenelige; — thi det er deels allerede beviist, og vil deels kunne bevises endnu tilstrækkeligere, at hine Symboler ikke give et sandt Afpræg af den ægte,

skriftmæssige Christendom, men at flere af de Livs-Kræfter og Kilder, som Christendommen har i sig, ved hine Symboler ere blevne forvirrede og fordærvede*); — og da desuden *Symboltvangen afskjærer den friere Udvikling af Christendommen i Kirken*, og Christendommen paa den anden Side *alene kan hævdes* ved at *udvikle sine egne aandelige Kræfter*, sit aandelige Liv — saa har hiin Lov, *forsaavidt* den forpligter Regjeringen til at haandthæve og beskjærme Christendommen overeensstemmende med hine Symboler, **tilintetgjort sig selv**, og den kan *fornuftig- og christeligviis ikke mere tages til Følge i dette Punkt*.

Igrunden vilde Ophævelsen af *denne* Deel af Kongelovens Bestemmelser, Religionen angaaende, kun tjene til at give den øvrige tilbageblivende Deel af dem en større Fasthed og Consequents; thi, som den har været og endnu er, staaer den i en uopløselig Modsigelse mod sig selv. I § 1 af Kongeloven staaer der nemlig: „*Den bedste Begyndelse til Alting* er **at begynde med Gud.**" — Ja, dette er, en evig Sandhed, og havde ogsaa *Lovgiveren* altid troligen fulgt **den** og bevaret **den** i sit Hjerte, da vilde Lovgivningen være bleven derefter, og sikkert meget forskjellig fra det, som den nu er. — „Det Første derfore, som vi for

*) Hvis En eller Anden muligen kunde finde, at denne Deel af Præmisserne ikke er tilstrækkeligen godtgjort — saa bemærkes: at den idet Foregaaende omhandlede *Daabslære* i Forbindelse med *andre tilgrændsende Læresætninger*, der ere bleven berørte, synes foreløbigen *at give et antageligt Beviis* for denne Paastand. Iøvrigt paatager jeg mig, saasnart Tid og Omstændigheder tillade mig det, at bevise, at *de fleste kirkelige*, navnlig *lutherske Læresætninger enten* ere en *skjæv eller en aldeles falsk* Opfattelse af **Skriftens Lære, hvortil just** de **protestantiske Theologer** og den **protestantiske Kirke bør holde sig.**

Alting ville udi denne **Kongelov** alvorligen have befalet, er: at Vores Efterkommere, Børn og Børneborn i Tusinde Led, paa Fædrene og Mødrene, Enevolds Arvekonger over Danmark og Norge, ære, tjene og dyrke den ene rette og sande Gud paa den Maade og Maneer, **som han sig i sit hellige og sande Ord aabenbaret haver"** — nu vedbliver den fremdeles: — „og vores christelige Tro og Bekjendelse klarligen derom formelder, efter den Form og Maade, som den reen og uforfalsket(?) er bleven foresat og fremstillet udi den augsburgiske Confession, Aar eet Tusind fem Hundrede og Tredive, og ved samme rene og uforfalskede christelige Tro holde Landsens Indbyggere og den vælbeligen haandthæve og beskjærme i disse Lande og Riger mod alle Kjættere, Sværmere og Gudsbespottere." See! heri ligger Modsigelsen; thi det, som det sidste Stykke befaler, **kan ikke** paa nogensomhelst Maade **forenes** med de ovenfor udhævede Ord: „paa den Maade og Maneer, som han i **sit hellige og sande Ord** aabenbaret haver;" da det ikke er muligt eller endogsaa blot tænkeligt, at Confessionens Overeensstemmelse med Guds Ord, og den Maade, hvorpaa han deri har aabenbaret sig, kan godtgjøres. Det samme gjælder saavel om de øvrige lutherske Symboler, navnlig Luthers lille Catechisme, som om de tre almindelige Symboler, som Kirken efterhaanden ufkriftmæssigen har etableret, og Modsigelsen er derfor kun optaarnet endnu høiere i Christian den 5tes danske Lov, hvor det i 2den Bogs 1ste Cap. hedder: „Den Religion skal i Kongens Riger og Lande alene tilstedes, som **overeens kommer med den hellige bibelske Skrift**, det apostoliske, Nicæniske, Athanasii symbolis, og den uforandrede, Aar eet Tusind fem Hundrede og Tredive overgivne augsburgiske Bekjendelse og Luthers liden Catechismus."

Skal altsaa det Første overholdes, lader det Sidste sig ikke udføre. Det Ene ophæver det Andet.

Jeg dølger nu ikke for mig den Forbauselse, maaskee ogsaa dødelige Angst og Forskrækkelse, som den Paastand: at een af Hovedbestemmelserne i **Kongeloven** bør forandres eller ophæves, og maa i Virkeligheden allerede ansees tilintetgjort, — vil foraarsage. Statsjuristerne, Statsphilosopherne, ja endogsaa **Statstheologerne**, der som oftest harmonere med hine, og til sine Tider i Statslighed endogsaa synes at overgaae dem, — raabe jo dog idelig paa Kongelovens Uforanderlighed i den Grad, at selv den souveraine Konge ikke, under nogensomhelst Omstændigheder, **skal** kunne røre ved den, eller forandre Noget deri. I Anledning heraf vil jeg tillade mig at gjøre hine Statsmænd af forskjellige Klasser, disse erbarmelige Stats-Lastdragere, nogle Spørgsmaal, som jeg, i Fald det kunde lade sig gjøre, ønsker besvarede:

1) Hvorfra hidrører Kongeloven? Er den fra først af givet af høiere Væsener, maaskee Gud selv? Eller er den givet af en Konge, der, som saadan, i Magt og Autoritet, som Lovgiver o. s. v., stod paa samme Trin som hans Efterfølgere, de senere Konger, der arvede Magten efter ham? Hvis nu dette er saa, da spørges:

2) Ere de senere Konger enevældige **forat** de, tilligemed deres Undersaatter, skulle være bundne til de Bestemmelser, som hidrøre fra en tidligere Konge og hans Undersaatter; **forat** de skulle nødes til at følge disse Bestemmelser, enten de saa forefindes at være passende for nærværende og kommende Tid, eller ikke?

3) Er det nogensomhelst menneskelig Lovs Natur og Væsen, at den ikke blot bliver staaende igjennem Aarhundreder, men endogsaa paastaaes i den ubegrændsede Fremtid at skulle bestaae uforandret, og ikke at **kunne** røres, selv af Statens øverste Magthaver, selv naar han raadfører sig med de bedste og

meest oplyste Mænd af Folket? Det har rigtignok Forfatteren af Kongeloven meent; men derfor er han ogsaa geraadet i den urimeligste Modsigelse med sig selv: thi i § 2 siges der: at den danske Konge „skal agtes **over alle menneskelige Love**," men i § 3 undtages **Kongeloven**, som om den **ikke** var **menneskelig**!; og imedens han har „Magt og Myndighed til, efter sin egen gode Villie og Velbehag at forklare, forandre, formere, formindske, ja og slet at ophæve forrige, af hannem selv eller af hans Forfædre udgivne Love," saa siges der: „at Kongeloven endeligen faaer at blive **uforanderlig** og **uryggelig**!" Det lader næsten til som Christian den 5te, og hvem der ellers har havt Deel i den under hans Navn udgivne „danske Lov," ikke saa ganske har billiget denne Bestemmelse om Kongelovens Uforanderlighed; thi medens han beholder den ovenfor af Kongeloven anførte Bestemmelse, „at Kongen er over alle menneskelige Love o. s. v." har han ingen Undtagelse gjort med Kongeloven*). Og dog gjøres endnu dette Princip

*) Da disse Bemærkninger paa den ene Side gaae ud paa at frembringe en Forandring i Kongeloven, og paa den anden Side ere saa langt fra at have den Hensigt, at berøve Kongen af Danmark den Magt, han ifølge Loven er i Besiddelse af, at de tvertimod bekjæmpe det Prinrip, at en eneværdig Konge paa en fornuftstridig Maade gjøres afhængig af sine Forgjængere, — saa kan jeg ikke tilbageholde den Mening: at der i dette Tilfælde er skeet en Confusion hos den, der skrev Kongeloven, det vil sige: at man har sammenblandet uensartede Ting, idet man lod Kongeloven bestemme ikke blot Kongens **Magt, Rettigheder, Arvefølgen** o. s. v. men ogsaa hans **Pligter** — dertil hører aabenbart hele den i Kongeloven **Religionen angaaende** givne Forpligtelse. — Men ere en Konges Magt og Rettigheder foranderlige, hvormeget mere gjælder dette da ikke om hans **Pligter**; disse kunne allermindst, naar de betragtes som **uforanderlige**, bestemmes **saa nøie**, som de, med Hensyn til Christendommen, bestemmes af Kongeloven, der forpligter Kongen til at opretholde **en vis Form af den**;

gjældende af saakaldte intelligente Personer i vore Dage, et Princip, der consequent maatte føre til, at den danske Stats Grundlov ikke kunde forandres, om der ogsaa i Danmark vare Konger af den oldenborgske Stamme til evig Tid! I Sandhed en sjelden Lov*)!

---

men denne Bestemmelse hidrører ogsaa sandsynligviis fra en **Stats-kirke-Biskop**. Vil man indvende: at man i dette Tilfælde ikke kan skjelne imellem Kongens Pligter og Rettigheder, og at Bekjendelsen af den lutherske Christendom er uadskillelig fra Kongedømmet i Danmark — saa spørges: men dersom nu hele Danmark, eller den største Deel deraf, efterhaanden gik over til andre Troesbekjendelser — hvilket en Konge, naar han ikke vil være en uchristelig Barbar, ikke er i Stand til at forebygge — men desuagtet vil **beholde sin Konge**, ja selv overlader til hans eget Godtbefindende, om han selv vil blive ved den gamle Troesbekjendelse, eller antage Folkets, naar han blot tillader det at følge sin religiøse Overbeviisning — skal faa Kongen frasige sig Kongedømmet og svare: Jeg **kan ikke** være Eders Konge, og der kan Ingen af denne Kongestamme mere være Konge i Danmark; thi i den **danske** Kongelov staaer . . . . (See ovenfor S. 576—77) og Kongeloven er uforanderlig?

*) Jeg kan ikke afholde mig fra at gjøre opmærksom paa, at hine saakaldte Statsmænd og Forsvarere af den uforanderlige Statslov, disse arme, snever hjertede, i Sandhed høist ynkværdige Mennesker — idet de saaledes ville forsvare og opretholde Statsmagten og Kongemagten, ved at paastaae, at den eller de nulevende Konger tilligemed sit Folk ubevægeligen ere bundne til de forlængst afdøde Kongers Villie og Bestemmelser — **netop derved** bidrage til at undergrave Kongedømmet, og gjøre Ende paa det: thi **vel** kan man finde sig i og ikke ansee det for fornuftstridigt, at **een** fornuftig Villie bestemmer de Mange, giver dem Love og Forskrifter, hvilket deels kan være og undertiden er nødvendigt, deels maa retfærdiggjøres derved, at den Ene raadfører sig med Flere, og at den bestemmende Lov saaledes i Almindelighed støtter sig paa flere sagkyndige Samtidiges paa Fornuft og Erfaring grundede Mening; men

Jeg kunde — skjøndt her er nærmest Tale om Kongeloven — i Continuation heraf gjøre Statsmændene mange flere Spørgsmaal, navnlig med Hensyn til de overord-

naar et Folk **ogsaa** skal finde sig i at dets Konger og Magthavere **desuden** vedblive at beraabe sig paa gamle, forældede Love og Bestemmelser, **selv** hvor disse **aabenbart staae i Veien for** Nationens fornuftige, kraftige, indvortes aandelige eller udvortes Udvikling, og overhoved dens Vel — saa vil dette blive et af de kraftigste Midler til at overbevise om det Urimelige i et **saaledes** baseret Kongedømme, og om Nødvendigheden af at ophæve det, forat man idetmindste ikke for bestandig bliver plaget med saadanne forældede Love, som ikke længere svare til Tidens Tarv, men enten i aandelig eller legemlig Henseende vedblive at paalægge hæmmende Baand. At dette ikke er sagt i den Hensigt, at ville nedrive eller nedsætte den fornuftige Udøvelse af Kongemagten, er let at indsee. Men at en Enevolds-Konge **skal** være bunden til Love, der ere upassende og skadelige for **den Tid**, hvori, og **den Slægt,** hvorover, han regjerer, det er **Ufornuftigt** og **Selvmodsigende.**

Hvis en Konge **vil** være bunden til og bunden af saadanne Love, uden at han har tilstrækkelig Grund til at antage, at netop dette er det Bedste for Land og Rige, at netop dette billiges af den meest oplyste Deel af Folket — da har han Alt at frygte, og allermeest **Guds Mishag** i hans Bestræbelser at vedligeholde de Indskrænkninger, der ikke ere skikkede til at fremme det ham betroede Folks sande Vel. Vil han det derimod **ikke**, og kan desuden være overbeviist om, at de bedste (d. e. uegennyttigste, oprigtigste og sandhedskjærligste) og mest oplyste af hans Undersaatter heller ikke ønske eller billige det — saa kan der vistnok neppe indsees en eneste tilstrækkelig eller fornuftig Grund **hvorfor** en Konge tilligemed sit Folk **skal vedblive** at være bunden til slige Love. Alt Fornuftigt synes netop at tale derimod: man maa enten gaae frem eller tilbage — og det Sidste er dog vistnok ikke Menneskets Bestemmelse — men stille kan man ikke staae.

Anvendes nu dette paa den her nærmest omhandlede Bestemmelse, der angaaer Christendommen, saa er det indlysende:

nede Loves Forhold til de underordnede, Heelhedens til dens enkelte Dele, og begges Foranderlighed m. m. Saaledes f. Ex.: om den Regel er hensigtsmæssig og skikket til at skaffe Staterne gode Love, at man immer lader den oprindelige, overordnede Lov, Grundloven for enhver Retning, i det hele taget blive staaende, imedens der derimod foretages mange Forandringer og Forandringers Forandringer ved dens enkelte Dele? Fremdeles: **om** ikke saaledes de enkelte forandrede Bestemmelser, eller idetmindste nogle af dem, tidligere eller sildigere maa komme i Confliet med Grundloven, der bestandig vedbliver at være uforandret, imedens idelige Forandringer foretages i dens enkelte

---

hvor urimeligt det er at blive staaende, og troe sig bunden til at blive staaende ved en **saadan** Bestemmelse, naar iøvrigt **først** de meest oplyste og aandrigste Theologer mootte nødes til at erklære: at Symbol-Christendommen ikke lader sig forene med Guds Ord og Aabenbaring i Skriften; naar **dernæst** en stor Deel af de øvrige dannede og forstandige Christne, der forresten ikke ere ligegyldige for Religion og Christendom, maatte — naar de ere oprigtige — gjøre den Bekjendelse: at de oldeles ikke kunne troe Symbolernes Lære, men tvertimod føle, at hvis de skulde nødes dertil, vilde det meget mere føre dem **fra** Christendommen end **til** den, og fremkalde deels Ligegyldighed for Religionen deels Hykleric; og **endelig** naar vedkommende Konge eller Fyrste selv maatte blive overbeviist om, at disse havde Retten paa deres Side — hvor **kan** han saa være forpligtet til „vældeligen at haandthæve" en Form af Christendommen som strider imod hans egen og hans bedst oplyste Undersaatters Overbeviisning? Hvor **kan** han christeligviis forpligtes til Noget Andet og Mere med Hensyn til den symbolske Christendom, end at beskjærme de tilbageblevne symbolske Christne med uchristelig Samvittighedstvang og Intolerance?

og underordnede Dele*)? Og endelig: om det maaskee er Lovens Bestemmelse Tid efter anden at voxe op til en uendelig Masse paa **den Maade**, at den, i samme Forhold som den voxer til, kommer til at bestaae af immer flere ueensartede Elementer, der deels kun ved Konstlerier kunne bringes i Harmonie, deels aldeles ikke lade sig forene,—just af den Grund, at man, ledet af en absurd og utidig Pietetsfolelse imod tidligere Lovgivere ikke vil ophæve deres Love, men kun efterhaanden modificere dem, og saa igjen modificere eller forandre Forandringerne, imedens den ældste Lov, der stedse mere og mere forandres, dog bestandig bliver staaende? Disse Spørgsmaal og mange flere kunne, som sagt, med Føie stilles til Statsmændene, men da jeg her nærmest har at gjøre med de Love, der angaae Religionen — saa spørges fremdeles:

4) Gjælder maaskee Uforanderligheden fornemmelig **de Love, der ere givne angaaende Christendommen?** Hvis det er saa, da spørges: Er det da paa Grund af Christendommens ringe Perfectibilitet? Er det paa Grund af, at den ikke har en saa betydelig indvortes og aandelig Fuldkommenhed i sig, at den vilde kunne vedblive at udvikle sin Aandelighed, naar den ikke paalægges hæmmende Baand, og igjennem Aarhundreder holdes i de selv samme af Statskirken foreskrevne, ubevægelige Former? Hvis man ikke trøster sig til at antage og forsvare denne Grund, saa spørges endelig:

5) **Kan** da, som Følge heraf, en Nutidens Konge

*) Det er saaledes vitterligt, at der, selv angaaende det her omhandlede Punct, allerede under Christian den 5te, ligesom ogsaa senere, ere givne saadanne Bestemmelser, der staae i Strid med Kongeloven; og at altsaa selve Regjeringen tildeels **har ophævet** denne Deel af den.

af Danmark forsvare for Gud og sin Samvittighed at lade slige, Christendommen angaaende, Lovbestemmelser vedblive at gjælde, som aabenbart kun tjene til at undertrykke dens aandelige Udvikling i dens Sandhed og Reenhed? og kunne hans Raadgivere forsvare at raade ham dertil? Eller ere der maaskee Andre, som Kongen af Danmark skal gjøre Regnskab naar Talen er om Overholdelsen af den lutherske Lære? Ere der maaskee nogle af de tydske Fyrster, Descendenter af de ældre lutherske Fyrster, med hvilke han har indgaaet Alliance til at forsvare den lutherske Lære, af hvilke han saaledes er afhængig paa samme Maade som af sine Hoisalige Forgjængere, der behagede at forpligte deres Efterkommere paa den danske Throne til at hævde og opretholde Christendommen overeensstemmende med de lutherske Symboler? Det er mere end jeg veed; men saameget veed jeg, at adskillige endogsaa Smaafyrster i Tydskland, der siden Reformationen ere gaaede over fra den lutherske Troesbekjendelse til den Reformerte eller Catholske, ikke have betragtet Sagen paa den Maade, at de heri have følt dem afhængige af andre lutherske Stater, og ansøgt om Tilladelse hos dem, eller gjort dem Forestillinger i den Anledning. Det vilde da vist heller ikke være skeet hvis de havde gjort dette.

Men er det nu saaledes aabenbart, at en Konge, Fyrste eller Regjering overhoved i slige Sager ikke kan være afhængig enten af sine Forgjængere eller af fremmede Magter, men **alene** har at gjøre det, som **han i Forening med de bedste og mest oplyste Mænd** anseer for at være det Bedste og Hensigtsmæssigste til at fremme vedkommende Nations aandelige og legemlige Velfærd, og træffe de Foranstaltninger, der maatte ansees for nødvendige dertil, enten de saa medfore Forandring eller Tilintetgjørelse af tidligere Love, eller ikke — hvor kan saa

Kongen af Danmark vedblive at være bunden af de ovenomtalte, Christendommen angaaende, Bestemmelser i Kongeloven? Kongen har Ingen Regnskab at svare for sin Handlemaade uden Gud, pleier man at sige — meget vel! jeg kan gjerne indromme dette, som en Følge af, at han egentlig kun har Gud over sig, men jeg vil, jeg maa ogsaa, navnlig i dette Tilfælde, holde mig **strængt dertil**, saaledes, at han da ogsaa i denne Henseende har en alvorlig Regning at gjore den Hoieste, den Almægtige. Men hvor vil han **kunne** det, naar han gaaer frem paa den af hine elendige Statsmænd ovenfor angivne Maade? Naar Dommeren sporger ham: **hvortil** har jeg givet dig Magten, siden du har brugt den saaledes, at du har gjort dig afhængig af Andre, hvor du ikke behøvede det, og hvor du ellers kunde have udrettet Meget Godt, bidraget til mit Riges Fremme paa Jorden, bidraget til deres sande Lykke og Velsignelse, som jeg har betroet til din Omsorg? Hvad vil han da kunne svare? Eller ville maaskee de Geheimeraader og geistlige eller verdslige Statsmænd, som havde været hans Raadgivere, og maaskee overtalt ham til at gaae frem paa hiin Maade — fremstaae og plaidere hans Sag for den Allerhoiestes Domstoel? Skulde de maaskee ikke faae nok af at svare for dem selv?

Hine Statsmænd og Statslærde, eller hvad de forresten vare og ere, have sikkerlig ved hiin Fremgangsmaade paadraget sig et Ansvar de ikke ere i Stand til at bære, og allerstorst vil det være i de Sager, der angaae Religionen, hvor de, som oftest uden tilstrækkelig Indsigt og Competence, anvende deres Magt og Indflydelse paa den Maade, at det ikke kan andet end skade og undertrykke den sande Religion og Christendom. Jeg vil ingenlunde paastaae, at den største Skyld, naar Talen er om de Religionen vedkommende Sager, er hos de egentligst saakaldte

Statsmænd, den er tvertimod som oftest hos Geistligheden (Smlgn. S. 84—85 Anm.). Men de ere dog langt fra at være uden Skyld. Allerede dette, at de vedblive at ansee sig qvalificerede til at være den afgjørende eller øverst indstillende Autoritet i disse Religionen vedkommende Sager, uagtet de fornuftigviis ikke ere eller kunne være det, da de ikke have den dertil nødvendige Kundskab o. s. v. — allerede dette, siger jeg, er ligesaa uforsvarligt, som det er ubegribeligt, at der kan gives en Stat paa Jordens vide Kreds, der **paa den ene Side** er civiliseret, Christen, ja protestantisk, men **paa den anden Side**, igjennem den ene Tid, den ene Generation efter den anden, kan vedblive at betroe den endelige Indstilling til Afgjørelsen af geistlige Sager til et øverste Collegium, der ikke har en eneste Theolog, en eneste sagkyndig Mand i sin Midte. Dette er ligesaa urimeligt, som det vilde være, hvis de Sager, der alene vedkomme Landmilitair-Etaten bleve, igjennem et Collegium sammensat af Søe-Etaten, indstillede til allerhøieste Afgjørelse, eller omvendt, ja maaskee endnu urimeligere. Thi saameget maa ansees som vist, at det reent Statslige, og det reent Kirkelige eller Christelige ikke staaer i et nøiere indbyrdes Forhold, end hine tvende forskjellige Dele af den samme Statsarmee, hvis Bestemmelse det er gjensidig at understøtte og supplere hinanden, ligesom det er Statens og Kirkens*).

*) Dette gjensidige Understøttelses- og Fuldstændiggjørelses Forhold er **netop det Forhold**, som jeg antager at finder Sted imellem Stat og Kirke, saaat — idet **Statens** Væsen og Grundkræfter nærmest ere udvortes og materielle, **Kirkens** derimod indvortes og aandelige — Kirken laaner Staten sine Kræfter, meddeler den sine Goder, og omvendt. Den af Nutidens Speculanter saameget udbasunede **Eenhed af Stat og Kirke** — der saaledes consequent ikke

Man vil sikkert udskylde sig med, at Collegiet gaaer efter Indstillinger og Erklæringer fra overordnede Geistlige. Hvis det gjør det, og aldrig afviger derfra, saa er det overflødigt og unyttigt, at lade slige Sager gaae igjennem et Collegium, der indstiller til Allerhøieste Afgjørelse det Selvsamme, som allerede er foreslaaet af Geistligheden. Hvorfor gaae da ikke disse Sager den lige Vei fra den overordnede Geistlighed til Hans Majestæt? Influerer derimod undertiden Collegiet paa disse Sager, og indstiller den anderledes afgjorte end Geistligheden har foreslaaet, hvor kan det da forsvare dette? Hvorfra har det Competence dertil?

---

vil finde et statsligt Collegium incompetent i kirkelige Sager, da **Stat** og **Kirke skulle være Eet,** — antager jeg derimod ikke, og mener: at den kun kan antages af Saabanne, som **uden** et sandt indvortes aandeligt Liv, **uden** sund Jagttagelse og Erfaring, stirre paa Tankens Gjenstande, og saaledes — som Joh. de Silentio meget betegnende siger: — „hengive sig til den dyriske Stupor, der gloer paa Tilværelsen, og mener at have seet Noget;" af Saabanne, som selv i Virkeligheden ere — for at bruge den samme Forfatters Udtryk — „Elendighedens Trælle, Frøer i Livets Sump," og derfor — fordi de ikke formaae at hæve sig til det høiere Aandelige, og indsee den virkelige Forskjel og Modsætning imellem dette og det Udvortes eller Materielle, der beroer paa physisk-materielle Kræfter, — de være synlige eller usynlige — ved en confus Forvirring sammenblande begge Sphærer. De mene rimeligviis at Enheden kan tilveiebringes ved den hegelske Mediation! om hvilken samme Forfatter, der paa Philosophiens Gebet vistnok tør ansees at være en competent Dommer, siger: **„den er en Chimaire,** som hos Hegel **skal** forklare Alt, og som tillige er det Eneste, han aldrig har forsøgt at forklare." (See „Frygt og Bæven" S. 40 Anm.). Smlgn. forresten det, som ovenfor (S. 205—220) er anført af Erkebiskop Whately om Kirkens Forhold til Staten, samt de dertil knyttede Bemærkninger.

Men Geistlighedens Erklæringer i de geistlige Sager gaae maaskee igjennem dette reent statslige Collegium af den gode Grund og i den velmeente Hensigt, at det, selv om det ikke forandrer Noget deri, — dog kan have den tilbagevirkende Kraft paa Geistligheden, at dens Erklæringer kunne blive verdslige nok, da det ellers mulig var at frygte for, at de vilde blive altfor geistlige, og saaledes enten maatte omstødes af det reent verdslige Statscollegium eller sendes Geistligheden tilbage, — og det er jo dog begribeligt, at Biskopper og saadanne høie Geistlige heller ønske at gjøre den første Indstilling saaledes, som de maa antage at den vil gaae igjennem, end at blive tilrettevist og dømt pro meliore, hvorved deres høie Ære og Anseelse vilde forringes. Anstiller man Betragtninger over Geistlighedens, navnlig Biskoppernes, Erklæringer og øvrige Fremgangsmaade i de geistlige Sager, saa synes netop dette at bekræftes derved. De begynde nemlig i Almindelighed med Loven, Statsloven, navnlig **Kongeloven**, undertiden ogsaa Criminalloven, gaae ud derfra, og holde sig dertil som Salighedens urokkelige Klippe. (See Biskoppernes ovenfor, S. 86—95, navnlig S. 95 Anm., omtalte Erklæring i Baptistsagen, samt den S. 178—87 omtalte Præstesag, navnlig S. 181 Nr. 3). Gaaer man denne Vei, saa er man sikker. Statsloven er gaaet ud fra Statsmændene, den gaaer nu omkring ikke blot hos de civile Embedsmænd, men ogsaa de Geistlige, paabydende Lydighed og Underkastelse saavel i det Aandelige som det mere Udvortes og Legemlige, og nu vender den tilbage, efterat have fuldendt sit Kredsløb og fuldbyrdet sin Herres Villie, til det Sted, hvorfra den gik ud.

Naar nu Alt bliver i denne Tilstand, hvor kan man saa vente, at denne Geistlighed, der som oftest holdes i Egenkjærlighedens Sphære, hvoraf de Fleste meest see paa

egen Fordeel, Hæder og Ære, at den siger jeg, vil kunne foredrage de aandelige Sager paa en Religion og Christendom værdig Maade? Gjøre de det, er intet rimeligere, end at de komme i Conflict med den Autoritet, der strængt folger Loven og haandhæver den. De Geistlige, som i de vigtigere Sager afvige fra Lovens Bestemmelser, udsætte sig da for Irettesættelse, ja maaskee Straf eller Embedsfortabelse, og dette er nok for de Fleste. Det er da overmaade naturligt og indlysende, at denne Tingenes Tilstand, i Forbindelse med Geistlighedens Selvopholdelsesdrift, ikke kan være gunstig for de aandelige, Religion og Christendom vedkommende Sager.

Men det er paa den anden Side ligesaa let at begribe, at en Konge heller ikke kan gjøre Noget betydeligt til Bedste for Christendommen, kan paabyde eller gjennemføre nogen vigtige Forandringer eller Forbedringer i Kirken, saalænge der ikke fra Geistlighedens Side gives Anledning dertil; thi vel er Kongen i de monarchiske Stater Kirkens synlige Overhoved, men han kan ikke, uden at blive despotisk, paa egen Haand foretage slige Forandringer eller Forbedringer i den kirkelige Lære eller Cultus.

Det synes saaledes klart, at saavel den statslige, reentverdslige Lov, som det verdslige Collegium, hver paa sin Maade, har en hæmmende og skadelig Indflydelse paa den aandelige Udvikling af Christendommen. **Vil man altsaa denne, er det nodvendigt, at løse de Baand**, som reent-**verdslige** Institutioner paalægge Christendommen, eller dog idetmindste saaledes forandre og fuldstændiggjøre dem, at de aandelige Sager ogsaa der have sine Forsvarere og Repræsentanter, og saaledes kunne behandles med en større Frihed og Alsidighed. I dette Punct kunde Danmark med Føie følge saadanne christelige Staters Exempel, som have et eget Ministerium for

de geistlige Anliggender. Men selv om dette ikke var Tilfældet, saa maa dog Enhver forstandigtænkende kunne indsee, at et øverste Regjeringscollegium saavel for geistlige som verdslige Sager maa dog fornuftigviis være saaledes sammensat, at der gives idetmindste 2 eller 3 Medlemmer, der repræsentere den ene, endogsaa den vigtigste Hovedinteresse i en christelig Stat. Var det saa, vilde Geistligheden heller ikke behøve at frygte for, at der i et saadant øverste Statscollegium Ingen var, der kunde tale dens Sag, i Tilfælde af at den havde seet sig nødsaget til at afvige fra de statslige Love, forat befordre Religionens aandelige Udvikling.

Men ligesom et saadant øverste Statscollegium, der har en saa combineret Function, for at kunne være paa sin Plads, maa forandres og fuldstændiggjøres, saaledes er det ogsaa nødvendigt, at forandre eller ophæve de Dele af Loven, være sig Kongeloven eller en anden Lov, der lægger hemmende Baand paa Christendommen og dens aandelige Udvikling. Dog — dette vil falde af sig selv, naar man først har indseet og anerkjendt Nødvendigheden af, at revidere og forandre de lutherske Symboler; thi naar de ikke mere kunne kaldes Lutherske, da maa naturligviis den Lov, der binder til de lutherske Symboler, forsaavidt være død og magtesløs*).

*) Der ere vel Flere iblandt de friere tænkende Christne, der ansee det rigtigst, ingen symbolske Bøger at bruge. Dette gjælder f. Ex. om Baptisterne (see S. 158 flg.); dog troer jeg hverken at der er tilstrækkelig Grund til ubetinget at opponere imod symbolske Bøger, eller at antage at de ere uden Nytte; men denne vilde dog vistnok især være afhængig af:

1) At de vare **i en anden Form** end de gamle Symboler, og navnlig a) afholdt sig fra at fordømme anderledes Tænkende, og lod sig nøie med at udgive sig for et temporairt Udtryk af de christelige Læresætninger, b) vare noget udførligere end

Efter saaledes at have udtalt Nødvendigheden af ovenomtalte Forandringer som min inderste Overbeviisning, som en ueftergivelig Fordring paa Christendommens Vegne, som en aldeles nødvendig Betingelse for at den i sin Aandelighed kan udvikle sig og meddele Menneskene den sande Oplysning om Gud, dem selv og deres Forhold til ham, den sande indvortes Frihed, den sande Trøst og Glæde — har jeg kun tilbage i **Guds og Christi Navn** at henvende mig til alle Christne, til alle, som Religionens sande, aandelige Udvikling ligger paa Hjerte, — og opfordre dem til at tage en værdig og kraftig Andeel i en Sag, der angaaer Menneskehedens vigtigste Anliggende. Hvad er et Menneske uden Religion? Hvad er et Menneske, der lever uden Gud i denne Verden? og dog synes baade Religions- og Gudsbegrebet i vore Dage at være blevet deels saa forvirret og forflygtiget, deels hos mange at være saa aldeles forsvundet og tilintetgjort, at det ikke formaaer at give Menneskelivet den sande Holdning og Kraft, skjøndt det netop er dette, som det er om at gjøre. Giver Religio-

navnlig den augsburgiske Troesbekjendelse, saaat de allervigtigste og vanskeligste Læresætninger i Korthed bleve begrundede, og tillige gjort opmærksom paa enkelte Skriftsteder, der synes at begrunde den modsatte Opfattelse af en Læresætning, men i Virkeligheden ikke gjøre det: og

2) At de **ikke ved nogensomhelst ydre Lov** bleve satte som en **ufravigelig Troesnorm** for Fremtiden; men blot saalænge, indtil det ved grundig christelig Skriftfortolkning maatte blive godtgjort, at de ikke stemmede med Skriftens Lære, og paa Grund deraf burde forandres. At Sligt maa gaae ud fra Theologerne, indseer Enhver. Statsmagten og Statsloven kan og bør derfor paa ingen Maade forgribe sig paa Christendommen, ved **enten** formeget at fremskynde **eller** tilbageholde slige Forandringer, hvis Beskaffenhed og Nødvendighed den ikke er i Stand til at bedømme.

nen Menneskelivet ikke Holdning og Kraft, og det netop en saadan, som det uden Religion ikke kan faae, saa er det just Beviis paa, at den ikke er tilstede hos Menneskene i sin Sandhed og Reenhed; thi er den det, vil den, maa den vise sine Frugter; thi „af deres Frugter (Liv) skulle I kjende dem" og „ethvert godt Træ bærer gode Frugter og kan ikke bære onde Frugter."

Man bedrage sig ikke selv, eller lade sig bedrage af saadanne falske Propheter, som prædike Sorgløshedens, Velbehagelighedens, Mageligthedens, Selvbehagets, Fornemhedens, men tillige den snæverhjertede og sammenskrumpede Aandløsheds Evangelium; som mene, at Alt, navnlig paa det religiøse Gebet, bør opretholdes i den nærværende Form, som de i det Væsentligste ansee for den bedste, der i det høieste kun trænger til at afrundes og afpoleres noget bedre med den moderne Videnskabs Glasseerinstrumenter. Man frygte ikke den Bevægelse i den aandelige Sphære, som en saadan Forandring vil foraarsage, thi Bevægelsen er sund, og undertiden, ligesaavel i den aandelige Verden som i den physiske, aldeles nødvendig for at bevare for Usundhed, Forraadnelse, Opløsning og Død; og Historien viser baade at den til sine Tider maa komme, og ligeledes, at den fremvirker Helbredelse, Sundhed og Liv. En af de Tider, der paa det religiøse Gebet trænger til Bevægelse, maa gaae en Krisis igjennem, er vistnok den nærværende; er det ikke saa, vil den heller ikke komme, og det vilde kuns lidet nytte, at eet Menneske, selv paa den meest hensynsløse og uegennyttigste Maade, søgte at sætte den i Gang. Men, som sagt, kommer den, da frygt den ikke, christne Ven! den vil bringe Retfærdiggjørelsens salige Frugter. Den vil være saa langt fra at rokke Religionens Grundvold, at den netop vil befæste den, hvor den i Forveien var vaklende og svag, og

med den Almægtiges Bistand lægge denne Grundvold paa mangt et Sted, hvor den ikke var før.

Endnu mindre er der Grund til at befrygte, at en saadan religiøs Bevægelse skulde fremkalde en politisk Bevægelse, eller overhoved rokke Statens Grundvold. Her prædikes intet Oprør imod Konge eller Øvrighed, men **Gudsfrygt, Retfærdighed** og **Kjærlighed**, og netop dette er Statens urokkeligste Grundvold, netop disse ere i Stand til at knytte det fasteste og varigste Baand mellem Konge og Folk, Over- og Underordnede, samt overhoved de forskjellige Medlemmer af en Stat eller Samfund. Hvad der er sagt med Hensyn til Loven, er kun sagt forat befrie Religionen fra de urimelige og uværdige Baand, der ved Loven er lagt paa den; og kun forsaavidt er der gaaet i Rette med Øvrigheden, som den deels udover den ved Lovene hjemlede eller idetmindste ikke forbudne Fremgangsmaade, som det undertiden synes, imod deres bedre Overbeviisning, og med en overdreven Strænghed og Ubarmhjertighed, deels forsaavidt den søger at forsvare og vedligeholde hine Love og deres Følger, uagtet det er allernaturligst, og kan med Billighed ventes, at netop Embedsmændene, der i enhver Stat ere og bør være bedst bekjendte med Lovene og deres Anvendelse i forskjellige Retninger, — give den første Anledning til, at de Love, der ikke ere tidssvarende, eller skikkede til at hævde og beskytte den sande christelige Frihed og Menneskelighed, blive forandrede eller ophævede.

Denne min Fremgangsmaade er derfor aldeles forskjellig fra deres Adfærd, der fremstaae som Oprørere og Fiender af den borgerlige Orden og alle udvortes Forholde, hvor Undersaatterne fritages fra Lydighed imod Konge og Øvrighed, og det paa Grund af at der for Alle, i enhver

38

Henseende fordres den samme Frihed og Lighed. Her fordres kun Frihed for Samvittighederne, Troesfrihed, den religiose, den christelige Frihed i dens rene Forstand. Dette er saa ofte bleven udtalt baade af Baptister og Andre, der aldrig paa nogensomhelst Maade have viist Tendents til at emancipere sig fra den borgerlige Lov, men paa den anden Side ligesaalidt have villet eller ville sælge deres Samvittighed, eller i de Ting, som vedkomme Religionen (deres Forhold til Gud), gjøre sig til Andres Trælle. Der er saaledes ingen Fare for, at denne Stræben efter Samvittighedsfrihed vil føre til en utilladelig Frihed i borgerlig eller statslig Henseende, og Frygten derfor er kun bleven udtalt eller vakt af Saadanne, som enten ikke formaae at skjelne imellem disse to Ting, eller Saadanne, som vel tildeels kunne have indseet, at Stat og Kirke ikke ere Eet, at det Aandelige er grundforskjelligt fra det Verdslige, men som dog, fordi de selv ikke have oplevet denne Forskjellighed, navnlig i den aandelige Retning, og ere gjennemtrængte deraf — ville behandle det Aandelige efter eget Behag og egen Vilkaarlighed, som en ussel Træl, hvem man ikke engang tilsteder en ellers uskyldig Frihed, af Frygt for, at det mulig kunde have en eller anden for vedkommende Herre ubehagelig Følge.

Undersaatten behøver derfor ikke at befrygte, at han ved at tage en kraftig Andeel i denne Sag, og frit udtale sin Mening og Overbeviisning, foretager Noget Utilladeligt, eller viser nogensomhelst Opsætsighed eller Mangel paa pligtskyldig Ærbødighed imod den Konge, som han skylder den undersaatlige Lydighed, imod hvem han desuden, netop som en Christen, bør bestræbe sig for at bevare et kjærligt Sindelag. Men skal der skee nogen gjennemgribende Forandring paa det religiose og kirkelige Gebet, saa er det netop nødvendigt, at alle forstandige Christne,

hvem Christendom og Religion ikke er en aldeles ligegyldig Sag, paa en eller anden Maade give sin Mening tilkjende; at de aabent og ærligt erklære, om Religionen, saaledes som den hyldes og læres af Kirken, tilfredsstiller dem, eller den ikke gjør det, og de blive ved den mere for Fredens Skyld, og fordi de vide, at Afvigelser kun ville have Straf og ydre Tvang til Følge, end fordi det er deres Overbeviisning, end fordi de ansee det, som Kirken hylder og lærer, for en hellig Sandhed*). Dette er, siger jeg, aldeles nødvendigt; thi ere det kun ydre Grunde, som bevirke, at de blive ved Statskirkens Tro, saa er det aabenbart, at den for dem ikke er den sande Tro, den sande Religion, og svarer saaledes aldeles ikke til sin Hensigt, er ikke det, hvad den bør være for Medlemmerne af vedkommende Stat og Statskirke.

Men heller ikke en Konge har i slige Tilfælde Grund til Frygt. Historien viser, at de Regenter, der under saadanne Omstændigheder have gaaet frem med en christelig Klogskab og christelig Retfærdighed, der paa den ene Side have afholdt de stridende Partier fra Voldsomheder, uden at undertrykke noget af dem med Vold, undtagen

---

*) Jeg mindes i de sidste Aar, i hvilke denne Sag især har ligget mig paa Hjerte, kun at have talt med meget Faa af den dannede Klasse, som — i det Tilfælde at der blev slaaet ind paa Religionen, navnlig den kirkelige Tro — ikke paa en eller anden Maade yttrede Utilfredshed med den, eller Tvivl om dens Sandhed og Ægthed. — Herfra maa naturligviis undtages Pluraliteten af de theologiske Studerende, hvoraf de Fleste studere i Bevidstheden om, at de idetmindste in spe tilhøre Lauget, og at de derfor gjøre klogest i at holde sig til de i Lauget herskende Anskuelser; da ellers Haabet let kunde bedrage dem. — Skulde det da være et Tilfælde, at netop jeg var kommen til at tale med saadanne Tvivlere, naar der forresten kun vare faa af dette Slags Christne hertillands?

i det yderste Nødstilfælde, — f. Ex. de ubændige Anabaptist-Sværme paa Reformationens Tid — og paa den anden Side have understøttet deres Bestræbelser, som de maatte antage at have de ædleste Hensigter, den største Ret, at saadanne Regenter siger jeg, ikke blot have beholdt Land og Rige, men endog ofte bag efter med en større Fasthed og Glands, ligesom de selv, for en saadan Deeltagelse i de religiøse Anliggender, som oftest bleve kronede med Hæder og Ære, medens saadanne Fyrster, som brugte den modsatte Fremgangsmaade, skadede baade sig selv og sit Rige, og tillige derved satte Plet paa eget gode Navn og Rygte. Det er nu ikke frit for at noget Lignende er skeet ved Baptistforfolgelsen i Danmark; men har man feilet og forseet sig, da skulde dog Jordens Konger og Mægtige vorde vise og lade sig belære, som den Gudsmand (Ps. 2) formaner dem til; de skulle tjene Herren med „Frygt og Bæven," og ikke tillade, at Nogensomhelst af deres Undersaatter, til Skade og Vanære for dem selv og deres Rige, anvender en uværdig Fremgangsmaade i de Sager, der angaae Tro og Religion. De have faaet Magten af Gud, blandt andet forat afværge uchristelige Voldsomheder og Tvang, og derfor bor de ogsaa bruge den dertil. Dette fører endvidere til det jeg allerede ovenfor agtede at fremhæve, nemlig: at selv om der ved en saadan Leilighed var Grund til Frygt for en Konge, bor han dog ikke behandle Sagen paa en Maade, som den blot statslige eller verdslige Klogskab raader til, og gjør han det, saa kan han ikke med Rette ansee sig eller ansees at være Konge af Guds Naade. Troer en Konge virkelig, at han er Konge af Guds Naade, — skylder den sit Kongedømme, — saa maa han ville bestræbe sig for ogsaa fremdeles at gjøre sig værdig til den samme Naade; men behandler han eller tillader at Andre i hans Kongerige behandle Guds Sag paa en Maade, der er Religion

og Christendom uværdig og skadelig for begge, af Frygt for, at det muligviis vilde kunne svække eller rokke hans Magt naar han fulgte den modsatte Fremgangsmaade, saa gjør den Konge sig derved uværdig til Guds Naade, fordi han egoistisk foretrak sin Sag for Guds; fordi han ikke vidste sig at være den Høiestes lydige og kjærlige Søn, der satte hans Villie høiere end sin egen Villie. Det kan saaledes ikke være mere magtpaaliggende for Nogen, at Religionens og Christendommens Sag behandles overeensstemmende med den christelige Frihed og Retfærdighed, end netop for en Konge, navnlig saadanne Konger, i de protestantiske Stater, som, foruden den egentlige Kongeværdighed, ogsaa ere eller fungere som Kirkens synlige Overhoved, og saaledes staae i et dobbelt Forhold saavel til Gud som deres Undersaatter. Disse Konger især ere da stillede paa et saadant Standpunet, at de fornemmelig kunde og burde staae i et nært Forhold til Gud — hvilket allerede Hebræerne saa smukt have betegnet ved Udtrykket Guds Søn; — thi betragtede som Konger have de modtaget mere af Gud end andre Mennesker, og have saaledes et større Ansvar; og naar de desuden betragtes som Kirkens Overhoved, maa deres Ansvar blive saa meget desto større, da det saaledes paaligger dem, som en hellig Pligt, ikke blot at gjøre Alt som staaer i deres Magt for at fremme sine Undersaatters udvortes legemlige, men ogsaa deres indvortes og aandelige Vel. Men just **derfor** er det saameget desto mere nødvendigt for dem, at holde sig nær til Gud, da de fremfor Andre trænge til hans Naadesbistand.

Jeg siger dette ikke med Hensyn til nogen enkelt Konge, men i Almindelighed; thi uagtet det først og fremmest rettes til den danske Konge, hvem jeg nærmest har med at gjøre, saa antager jeg dog ikke, at han er mindre villig til

at antage sig Guds og Religionens Sag, end Nogensomhelst af samtidige Konger og Regenter; tvertimod har jeg Aarsag til at troe, at Hs. Majestæt Kong Christian den Ottende, følgende den christelige Retfærdigheds og Kjærligheds Principer, for Fremtiden **vil afværge enhver uværdig og uchristelig Fremgangsmaade i de christelige Anliggender**; ligesom jeg ogsaa har Grund til at antage: at han, ifølge sin mere end almindelige Oplysning og Aandsdannelse, fremfor mange af Nutidens Regenter, er modtagelig for de Forestillinger, om hvis Rigtighed han, som Kirkens Overhoved, maa blive overbeviist, og saaledes, understøttet af sin fromme Dronning, **med den Almægtiges Bistand vil være i Stand til at lede og beskjærme en tidssvarende Forandring** i den kirkelige **Christendom**, — og hvorfor skulde vel ikke Kongen af Danmark **ligesaagodt nu** kunne lede og beskytte en Kirkeforbedring — saafremt den findes nødvendig — **som** Churfyrsten af Sachsen 300 Aar tilbage? Og ligesaa tillidsfuldt haaber jeg, at hans Christelighed ikke tillader, at der, under den Forandringen forberedende aandelige Kamp, begaaes nogen Voldsomheder. Dette siger jeg ikke saameget med Hensyn til mig selv som til Andre, der maatte tage Deel i denne Strid, og navnlig med Hensyn til dem, som skulle lede den, paa hvilke saaledes det største Ansvar kommer til at hvile. Hvad mig selv angaaer, saa frygter jeg ingen Voldsomheder, og selv om jeg vidste at jeg skulde lide dem, vilde man forgjæves vente paa, at jeg bad om Naade: naar jeg fører **Guds** Sag, skal intet Mennesk under Solen, han være nok saa høi og mægtig, fordriste sig til at tænke derpaa. Jeg staaer og falder min Herre, og har kun at opfordre Alle og Enhver, der ifølge sin Stilling kunne have nogen væsentlig Indfly-

delse paa denne Sag, at gjøre det, som de kunne forsvare for deres egen Samvittighed, og for Gud, hvem Alle engang have Regnskab at svare; kun at gjøre det, der stemmer overeens med den christelige Retfærdighed og den christelige Kjærlighed; og deres Bestræbelser ville krones med Held og ledsages af Guds Velsignelse.

Men Du Herlighedens, Du over al Endelighedens Vexel ophøiede Evighedens Herre, hos hvem der ikke er Forandring eller Skygge af Omskiftelse, giv Du at vi, hvilke Du har sat paa denne Jord, der er underkastet Foranderlighedens Lov, — i al vor Svaghed og Ufuldkommenhed dog maae stræbe efter at tilegne os det, som er ophævet over Tidernes Vexel, over vor egen Foranderlighed, over alle udvortes Kaar og Omskiftelser, men dette er Kjærligheden til Dig; thi imedens alt Andet skifter og vexler i og omkring os, er den evig og uforgjængelig, som Du Selv, evige Kjærlighedens Kilde! Lad Kjærlighedens himmelske Straaler oplyse det Dunkle og Mørke; dens Kraft styrke det Svage, reise det Faldne og give det Mod og Kraft; dens hellige Flamme opvarme og begeistre det Kolde, blødgjøre det Haarde, udrense og bortbrænde det Urene og Falske; dens Liv vederqvæge det Visnede, læge det Saarede og Syge, og levendegjøre det Døde; og dens himmelske Salighed udgyde sig i Alles Hjerter. Giv din Viisdom i Kongens Hjerte og deres, som med Raad og Daad skulle staae ham bi, giv dem samtlig en reen og oprigtig Villie, Kraft og uforfærdet Mod til at gjøre det, som de have erkjendt at være Retfærdigt og Godt, til at gjøre din Villie; velsign Alt, hvad han i dit Navn foretager for at fremme sine Undersaatters Vel, og skjænk ham den sande

Glæde og Fred i sit Hjerte. Velsign alle fromme, christelige Bestræbelser og tilintetgjør eller afværg de Farer, hvormed den sande Christendoms Fiender bevidst eller ubevidst true den; men giv disse Leilighed, Herre! til rettelig at kjende og elske dig; thi du, Kjærlighedens Fader, er den, som læger det Syge, søger det Tabte, og fører det Vildfarende igjen paa den rette Vei. Herre! Hør den, som elsker dig, og agter Alt ringe imod din Kjærlighed!

Tillæg til andet Afsnit.

Forklaring af nogle Steder i det N. T., som synes at lære, at Mennesket virkelig gjenfødes ved Daaben.

Jeg havde fra først af bestemt at omtale Børnes Daab i et eget Afsnit, og navnlig deri godtgjøre, at heller ikke den maatte man tillægge nogen overordentlige Virkninger, saasom den hellige Aands Meddelelse o. s. v. Men da dette Skrift allerede er blevet saa vidtløftigt og meget større af Omfang end jeg fra først af havde antaget det vilde blive; og da det af flere Steder i det Foregaaende vil være klart, at jeg ikke troer, eller antager, at den hellige Aand meddeles ved nogensomhelst udvortes Handling eller Ritus — altsaa heller ikke ved Børnes Daab, uagtet den er den ordentlige, fuldstændige Daab — saa vil jeg indskrænke mig til i dette Anhang at forklare de Steder af det N. T. som man hidtil har anvendt for at bevise: at den hellige Aand meddeles ved Daaben, eller at der ved den foregaaer i Mennesket en virkelig Gjenfødelse, Aandsfornyelse o. s. v. Da jeg ellers har talt saa meget om Daaben og navnlig gaaet andre derhen hørende Skriftsteder igjennem, indseer jeg, at jeg ogsaa maa omtale disse, ikke fordi det strængt taget er nødvendigt, naar man tager Hensyn til, at det foregaaende Afsnit gaaer ud paa at modbevise Barnedaabens Retmæssighed og Gyldighed, og at vise, at Børnes Daab er den eneste rette; og heller ikke af den Grund, at de Steder, jeg nu vil omtale, kunne komme i Betragtning naar

Talen er om Forholdet mellem Barnedaab og Bornes Daab, og begges Gyldighed — men fordi jeg kjender Theologernes Krumspring, navnlig deres, som jeg har nærmest med at gjore, og kunde saaledes indsee: at man vilde bebreide mig at jeg havde forbigaaet disse Steder, ja maaskee, paa Grund deraf, erklære hele min Beviisforelse imod Barnedaaben for grundlos og ugyldig; thi uagtet der ikke er den fjerneste Tanke om, at Joh. 3. 5 og de ovrige Steder sigte til Barnedaaben, eller kunne begrunde, at der ved den meddeles noget Overordentligt, saa vilde dog idetmindste nogle af de kirkelige Theologer slutte omtrent saaledes: paa hine Steder siges Mennesket at gjenfodes ved Daaben; Barnedaaben er den rette eller eneste rette; altsaa bevise netop disse Steder den Gjenfodelse, Aandsmeddelelse o. s. v., som foregaae ved den. De mere forstandige Christne og Lærde ville derimod nok indsee, at hine Steder ikke sigte til Barnedaaben, men derfor kunne de dog troe, at de bevise, at der ved Bornes Daab foregaaer en virkelig Gjenfodelse o. s. v. Det er dette jeg her vil modbevise ved at forklare disse Steder.

De Steder, som her nærmest komme i Betragtning, og som, ved en overfladisk Fortolkning, synes at bevise den virkelige Gjenfodelse, Aandens Meddelelse o. s. v., ere: Joh. 3, 5. Apostl. Gj. 2, 38. 22, 16. Gal. 3, 27. Eph. 5, 26. Tit. 3, 5 og efter Nogles Mening Matth. 3, 11., (smlgn. M. 1, 8. Luc. 3, 16. Apostl. Gj. 1, 5, 2, 4. ꝛc.).

Joh. 3, 5.

Dette Sted bliver af dem, der ville bevise, at den virkelige (Aandens) Gjenfodelse foregaaer ved Daaben, eller skyldes den — anseet som det Vigtigste. Her findes nemlig de Ord: „uden Nogen bliver fod af Vand og Aand, kan han ikke indkomme i Guds Rige." Da her tales om Gjenfodelsen, der kun kan skee ved Aanden, og denne Gjenfodelse ved Aanden sættes i saa noie Forbindelse med Gjenfodelsen ved Vandet, saa meente man, at den hellige Aand

meddeeltes ved Vanddaaben. Egentlig burde man, naar man paa en uforstandig Maade vil hænge i disse Ord, „uden Nogen o. s. v." — udlede deraf, at Aanden kun meddeles Saadanne som døbes eller ere døbte, saaat Vanddaaben er nødvendig til Gjenfødelse; og man er da ogsaa i vore Dage virkelig kommen til dette Resultat! Det kommer da her an paa at vise:

1) om dette kan antages at være Frelserens Mening, og

2) om dette ikke kommer i Strid med saa mange andre Udsagn i det N. T., og desuden — hvad der er det vigtigste — bestemte Kjendsgjerninger, og saaledes aldeles maa forkastes. Kun det første Punct undersøges paa dette Sted, det Andet, der allerede ovenfor er omtalt (see S. 249—66), bliver kun antydet ved at henvise til det Foregaaende.

Hvilken er da Stedets Mening og Sammenhæng? Frelseren vil vise hvad der hører til at blive Medlem af Guds Rige, det er: det aandelige Samfund, der staaer i et nøiere og inderligere Forhold til Gud, end Menneskene i Almindelighed, og hertil siger han (V. 3), at det er nødvendigt at fødes ovenfra*), det er: forandres, forædles ved en

---

*) Det græske Ord (ἄνωθεν), som staaer i Grundtexten, er mindre rigtig gjengivet i de kirkelige Oversættelser samt af de fleste Fortolkere. Ordet har den uomtvistelige Betydning „ovenfra" eller „fra oven." Saaledes paa de fleste Steder hvor det forekommer i det N. T.; Matth. 27, 51. og Marc. 15, 38., hvor det siges: „at Forhænget i Templet splittedes i to fra oven eller fra dets Øverste." Ligeledes Joh. 19, 23. hvor der siges: at Jesu Kjortel var „vævet fra øverst (ovenfra) heelt igjennem." Disse Steder give en streng local Betydning, og ere aldeles modsatte Betydningen „paany." Andre Steder er ἄνωθεν ovenfra i høiere Betydning, det er fra Himlen, fra det Høie, fra Gud: saaledes Joh. 3, 31. „den som kommer ovenfra (d. e. af Himmelen, som det strax efter forklares) er over alle;" ligeledes 19, 11. hvor Jesus siger til Pilatus: „du havde ingen Magt over mig, dersom den ikke var given dig ovenfra," saaledes Jac. 1, 17. „al god og al fuldkommen Gave er ovenfra" og 3, 15, 17., hvor der tales om „den Viis-

høiere Kraft som kommer ovenfra, fra det Høie, fra Gud, ved et aandeligt Element, en aandelig Virksomhed, ved at modtage ligesom et nyt Liv fra Gud. Da Nicod. ikke fatter hans Mening, forklarer Herren den i det 5te V., hvor han

dom, som kommer ovenfra." Dette er altsaa modsat Betydningen „paany." Men det forekommer endnu paa 3 Steder i det N. T., nemlig Luc. 1,3., hvor det betyder: „forfra, ovenfra i Tiden," naar man begynder paa noget ved at gaae langt tilbage i Tiden; ligeledes Ap. Gjern. 26, 5. hvor Paulus siger: „thi de have kjendt mig tilforn fra det Første af" dette er ogsaa noget ganske Andet end „paany." Et eneste Sted, nemlig Gal. 4, 9., synes det at nærme sig til denne Betydning, men der bør det dog oversættes ved „forfra," og saaledes oversættes det ogsaa. Ligeforan staaer der nemlig Ordet πάλιν som betyder „atter," saaledes vilde „atter, paany" være tautologisk, gjentage den samme Mening; noget anderledes bliver derimod Nuancen naar det oversættes ved „forsra," det er: „ved at vende tilbage til noget Tidligere, noget Fjernt, som ligger langt tilbage; „paany" derimod betegner en simpel Gjentagelse af Noget, uden Hensyn til om det som gjentages er fjernt eller nær i Tiden, saaledes bliver ἄνωθεν heller ikke paa dette Sted det samme som „paany" og har følgelig **aldeles ikke** denne Betydning i det N. T. ἄνωθεν i Joh. 3, 3 bliver altsaa at henføre til den i Joh. 3, 31. 19, 11. Jac. 1, 17. og 3, 15. 17 anførte Betydning. Man tillade nu endelig at Ordet beholder denne, paa dette Sted **eneste** rigtige Betydning, og holde op med at paanøde det en anden, hvorved den i Frelserens Ord indeholdte guddommelige Aand og Kraft kun forvanskes og fordunkles. Man vil maaskee indvende: at naar En fødes ovenfra, det er: ved den høiere Aand og Kraft, som kommer fra Gud, da fødes han ogsaa „paany." Det er nu vel sandt: at „den nye Fødsel" indeholdes i den aandelige Fødsel, Fødselen ovenfra, saaat Enhver, der er aandelig født, er tillige født paany; men **først** bemærkes: at man omvendt ikke kan paastaae, at det at „fødes paany" altid tillige indeholder en virkelig aandelig Fødsel, og hvorfor? fordi Gjenfødelsens, den nye Fødsels, Begreb kan være saa forskjelligt, og Begrebet af det Aandelige, af Aanden, hvorved dette menes at skee, saa forskjelligt, at Meget af det,

istedetfor de Ord i V. 3 „uden Nogen bliver født ovenfra, kan han ikke see Guds Rige" siger: „uden nogen bliver født af Vand og Aand o. s. v." Her bemærkes da:

1) At Christus overhoved gav denne Forklaring fordi Nicodemus ikke forstod ham, men deraf følger:

2) at de Ord, som Frelseren talte først, ere dem, som meest ligefrem og uden Omsvøb give den sande aandelige Mening, som Frelseren vilde udtrykke, og

3) at hvad der senere er kommet til i Forklaringen, er Noget, som mere hører til Formen end Indholdet, Noget, som er fremkaldt ved Nicodemi ringe Fatte-Evne i det Aandelige, er altsaa ligefrem en Tillempning af Christus, med andre Ord: det bruges som Overgangsled til det reent Aandelige; thi ellers var Springet altfor stort for Nicodemus, og han kunde ikke fatte Christi Tale. Dette, at det bruges som en Overgang, som en Bro, der førte over til det aandelige Gebet, fremlyser tydelig deraf:

a) at Vandet staaer først og saa Aanden; thi det vil dog aldrig falde selv den urimeligste og aandløseste Daabs-Forsvarer ind at paastaae, at Vandet er den vigtigere Deel og sættes derfor først; men Aarsagen dertil er, som sagt, **kun den**, at Christus fører Nicod. igjennem det Ud-

som Mange kalde Aand, Viisdom o. s. v. slet ikke er ovenfra, f. Ex. den verdslige Viisdom, som (Jac. 3, 15.) **modsættes** den som kommer ovenfra o. s. v.; men **dernæst** bemærkes: at det ikke var Frelseren saameget om at gjøre at paapege en gjentagen Fødsel, som at paavise den Fødsel, der i sit Væsen var ganske forskjellig fra den udvortes og legemlige, nemlig Fødselen ved Aanden, som er ophævet over det lave Jordiske: den Fødsel, som kommer „ovenfra, fra Gud." Det er derfor saa vigtigt, at forstaae og forklare Stedet **saaledes**; thi da kan man ikke tage Feil af Meningen, og man indseer strax at han taler om en Fødsel af Aanden; fremhæver man derimod Gjentagelsen af Fødselen („paany"), da kan man blive ved til evig Tid at disputere om, hvorved denne Gjenfødelse foregaaer, og hvori den bestaaer.

vortes, Ikke-Aandelige, Tegnet, til det Aandelige, og at han saaledes vil tydeliggjøre for ham, at Talen er om Fødsel i en høiere, billedlig og aandelig Forstand.

b) At dette kun er kommet ind i Talen som en nødvendig Forklaring fremlyser ogsaa deraf: at det slet ikke nævnes mere i hele Talens Løb, uagtet Christus netop i de paafølgende Vers nærmere omtaler og flere Gange gjentager den aandelige Gjenfødelse, Fødselen ved Aanden. Saaledes skulde man ventet, at Christus i det 6te V. havde sagt: „det som er født af Vand og Aand;" men han nævner kun Aanden paa dette Sted. Endnu mere fremlyser dette af V. 7, hvor han er saa langt fra at blive ved at bygge paa den Forklaring, som Nicodemi indskrænkede Fatte-Evne nødte ham til at give i V. 5, at han tvertimod optager igjen de Ord som han først (V. 3) havde udtalt, og ligeledes i V. 8, hvor han siger: „saaledes er det med enhver, der er født af Aanden." Hvorfor har nu Christus paa alle disse Steder undgaaet at nævne Vanddaaben, da der dog ligefrem var Leilighed dertil? Mon ikke fordi den i Virkeligheden ikke hørte med til den Sandhed, den aandelige Lære, Christus her vilde udtale, og fordi han brugte den blot som Middel til at føre Nicod. ind paa selve Sagen? — Skulde man endnu finde sig beføiet til at bygge Noget paa dette Sted, med Hensyn til Aandens Meddelelse ved Daaben, — uagtet det aabenbart ikke er Frelserens Hensigt at lære den, — saa maatte dets Vigtighed, med Hensyn til den hellige Aands Meddelelse, i alt Fald reduceres dertil, at den blev at ansee som det ydre Middel eller Vehikel for Aanden, som alene renser og helliggjør. Men ikke engang dette kan fastholdes i den Udstrækning, at Vanddaaben skulde være nødvendig dertil; — thi Aanden er beviisligen ofte meddeelt, altsaa Mennesket fornyet og født af Aanden uden Daab — men Frelseren siger: „Uden Nogen bliver født kan han ikke

o. s. v.;" han kan altsaa kun mene den aandelige Fødsel eller **Aandsdaaben**, da han ingen Undtagelse gjør herfra.

Mon ikke heraf fremdeles følger, at Aandsdaaben aldeles ikke er forbundet med Vanddaaben, men er noget ganske Andet og Høiere, der ikke blot kan, men ogsaa virkelig meddeles uden Vanddaaben, og uafhængig af den? Dette er allerede i det Foregaaende bleven godtgjort ved flere Steder og Kjendsgjerninger af det N. T. (see S. 249—66).

Apostl. Gj. 2, 38.

„Men Petrus sagde til dem: omvender Eder, og hver af Eder lade sig døbe i Jesu Christi Navn til Synderes Forladelse, og I skulle faae den hellige Aands Gave." Da nu de sidste Ord: „og I skulle faae den hellige Aands Gave" sættes i umiddelbar Forbindelse med de første, hvor Daaben omtales, troede man at ogsaa dette Sted beviste: at den hellige Aand meddeles ved Daaben. Dette er en aldeles overfladisk og ugrundet Betragtningsmaade. Først bemærkes: at de Ord „i Jesu Christi Navn" ikke fuldkommen gjengive den Mening, som ligger i Grundtexten; thi næsten alle ere enige i at ἐπὶ, der oversættes ved „i," her, som paa mange flere Steder, tilkjendegiver en Betingelse for noget, at Ordene altsaa, fuldstændigen forklarede, have den Mening, „paa eller under den Betingelse at de bekjende Jesu Navn," d. e. antage og troe paa Jesus som Guds Søn og Messias eller Herren, som det staaer 1 Cor. 12, 3. — „I Jesu Navn," er altsaa vel ei aldeles urigtigt, men ufuldstændigt; thi det forudsætter ikke nødvendigen Bekjendelsen af Jesus som Messias af den, som døbtes, men kun at han blev døbt i Jesu Navn, og heri ligger netop en Hovedforskjel naar Talen er om Børnes Daab, som den eneste, der brugtes paa Apostlenes Tid. — Da nu Stedet har denne Mening, og da det er sikkert at man paa Apostlenes Tid netop lagde den største Vægt paa, ikke blot at En blev døbt i Jesu Navn, men at han først og fornem-

melig bekjendte dette Navn, det er, sin Tro paa Frelseren (see ovenfor S. 221—89), saa maa man ikke troe, at Aanden forjættes her paa Grund af selve Daaben, men paa Grund af den troende Bekjendelse af Frelseren. Dette bliver aldeles klart og sikkert ved tvende meget vigtige Steder af Apostelen Paulus. Det ene ere 1 Cor. 12, 3. Her fremsætter Paulus Kjendemærket paa, om En har Guds Aand eller ikke, idet han siger: „derfor kundgjør jeg Eder, at Ingen, som taler af Guds Aand, udsiger Forbandelse over Jesus (d. e. fornægter ham, antager ham ikke for Messias), og Ingen kan kalde Jesum Herre, uden ved den hellige Aand." Her sees da, at **Bekjendelsen af Jesus som Herre, Frelser, Messias** antages som en **afgjørende Maalestok** for, om En har Guds Aand eller ikke, men om Daaben tales der slet intet, og skjøndt man vel kunde antage, at dette kan siges baade om Døbte og Udøbte, saa er det dog rimeligere, at Talen nærmest er om dem, der ikke endnu vare optagne ved Daaben, og det sees da af dette Sted, foruden saa mange andre, at Aandens Meddelelse var uafhængig af den. Skulde der imidlertid være Talen om de Døbte, da ere disse Apostelens Ord et slaaende Beviis for, at ikke Alle, som vare døbte, havde modtaget den hellige Aand. At en Paulus antager den troende Bekjendelse af Frelseren som det sikkreste Beviis for Aandens Virksomhed i Mennesket, er ikke at undres over; thi hvorhen skulde vel Troen, eller den troende Hengivelse til Jesus ellers være at henføre? Den regnes jo dog iblandt Aandens Frugter Gal. 5, 22., og iblandt Aandens Gaver eller Naadegaverne 1 Cor. 12, 9.; det er derfor Apostelens udtrykkelige Mening, at den hellige Aand er, og kan ikke andet end være, uafhængig af Daaben, men staaer og falder med den troende Bekjendelse af og Hengivelse til Frelseren. En anden Sag er, — som aldeles ikke maa forverles med Aandens Meddelelse — at det fandtes Passende og Hensigtsmæssigt at synliggjøre og bekræfte det ved et ydre Tegn,

ved en udvortes Handling, som allerede iforveien indvortes aandelig, og isaaledes i sit egentlige Væsen var tilstede, nemlig Forbindelsen (Samfundet) med Gud og Christus: saaledes at den, der i sit Indre allerede tilhørte Frelseren, nu ved Daaben blev optaget som Medlem af det Samfund, der bekjendte sig til ham.

For at gjøre dette endnu mere fast og sikkert anføres endelig det bekjendte Sted Rom. 10, 9—10. Dette Sted er saameget mere vigtigt, som det staaer midt inde i en dogmatisk Udvikling, hvor Apostelen omtaler Tro og Bekjendelse, Retfærdiggjørelse og Salighed, tilligemed disses gjensidige Forhold og Betingelser. Her siger han disse klare Ord, som ikke kunne misforstaaes: „thi dersom du bekjender den Herre Jesum med din Mund, og troer i dit Hjerte, at Gud opreiste ham fra de Døde, da skal du blive salig; thi med Hjertet troer man til Retfærdighed, men med Munden bekjender mantil Saliggjørelse." Her sættes altsaa Troen i Hjertet og Bekjendelsen med Munden som de eneste Betingelser fra Menneskets Side for Retfærdiggjørelse og Saliggjørelse, men om Daaben tales der intet, ligesaalidt som den nævnes med eet eneste Ord i det nærmest Foregaaende, eller Følgende. Skulde dette maaskee være en Forglemmelse af Apostelen?! Dog — er Retfærdiggjørelse og Saliggjørelse ikke nok? Hvad er der altsaa overladt til Daaben at bevirke? Det er ikke let at indsee; den synes tvertimod næsten at blive overflødig, idetmindste er saameget klart, at der ikke kan være den fjerneste Tanke om, at den skulde være nødvendig enten til Aandens Meddelelse eller til Saliggjørelse, og det er just dette, som her skal bevises.

Apostl. Gj. 22, 16.

„Staae op, lad dig døbe, og dine Synder aftvætte, og paakald Herrens Navn" rettere: „ved at paakalde Herrens Navn," eller: „idet du paakalder Herrens Navn." Dette Sted er at bedømme aldeles paa samme Maade som

2, 38.; thi det er aabenbart, at **Hovedgrunden** (fra Menneskets Side) til Syndernes Afttvættelse (Tilgivelse, Forladelse) sættes i **Paakaldelsen** af Herrens Navn, **ikke i Daaben.** Derfor sættes ogsaa rimeligviis det sidste Ord („at paakalde") i participium, paakaldende d. e. ved at paakalde, idet du paakalder; thi denne eller lignende Betydning pleie Participierne som oftest at have, naar de, for Eftertrykkets Skyld, sættes i Enden af en Sætning; derfor ere de sædvanlige Oversættelser ogsaa i dette Tilfælde mindre nøiagtige.

Man lade sig heller ikke forvilde derved, at der staaer „afttvætte," som om dette beqvemmest skeete ved Vandet, der er Daabens Element; thi dette er en uegentlig og figurlig Talemaade, hvilket let sees deraf, at Synderne ere Noget, der ikke ligger uden paa Legemet, saaledes at de kunne afvaskes, og klæbe overhoved ikke saameget ved Legemet som ved Sjælen. Synds-Afttvættelsen betyder altsaa det samme her, som andre Steder: Syndsforladelse; men denne kunde Apostelen, som sagt, ikke tilskrive Daaben eller Daabsacten, men den troende Paakaldelse af Herrens Navn.

Gal. 3, 27.

„Thi I, saa Mange, som ere døbte til Christum, I have iført Christum." Dette er et temmelig stærkt Udtryk, som ved første Diekast synes at bevise, at Daaben nødvendigen medfører de christelige Dyder, og overhoved et ægte christeligt Liv eller Christi Efterfølgelse, men at dette ikke kan være Apostelens Mening sees

a) af saa mange Steder, hvor han straffer de Christne for uchristeligt Levnet, der endogsaa gaaer saavidt, at han kalder Mange af dem „Christi Korses Fjender" (Philipp. 3, 18.).

b) af andre Steder, hvor han opmuntrer dem til de christelige Dyder, som de altsaa ikke havde iført, følgeligen heller ikke iført Christum. Herhen hører f. Ex.

Rom. 13, 14. I det foregaaende advarer han imod Laster og i V. 14. siger han: „ifører den Herre Christum," de *havde* altsaa *ikke iført* Christum, og dog vare de, til hvilke dette Brev er skrevet, *lutter Christne*, altsaa *døbte*. Heraf er da aabenbart, — hvad i alt Fald nødvendigen maatte antages — at *ikke saamange* (alle) *som* simpelhen *ere døbte*, virkeligen *have iført Christum*, men vel at de alle *have forpligtet* sig og *ere forpligtede dertil*. Denne Mening oplyses endnu bedre ved Col. 3, 9—10. o.s.v., samt Eph. 4, 22—24., hvor Apostelen opfordrer de Christne (Døbte) til „at døde deres jordiske Lemmer, at *aflægge* det gamle Menneske og *iføre* det nye, som fornyes til Erkjendelse efter hans Billede som skabte det," eller: „som er skabt efter Gud i Retfærdighed og Sandheds Hellighed o. s. v." Det som Apostelen paa disse Steder opfordrer til, er nu det selvsamme som Rom. 13, 14. At iføre det nye Menneske, skabt efter Gud eller Guds Billede, kan da ikke have nogen anden Betydning end at iføre Christum; thi da Christus er den usynlige Guds Billede (Col. 1, 15., 2 Cor. 4, 4.), hans Herligheds Glands og hans Væsens udtrykte Billede (Hebr. 1, 3.), saa maa det: at iføre Christum, og at iføre det nye Menneske, skabt i Guds Billede, være eet og det Samme. Heraf er det da tydeligt og *uimodsigeligt*, at de, som døbes, ikke ved *Daaben* ifore Christum, altsaa ikke *have iført* Christum **fordi** de ere *døbte*, men at dette bør skee hele Livet igjennem, da det er Noget, Mennesket aldrig, idetmindste i denne Tilstand, kan blive færdig med. Hvor altsaa Apostlene omtale: at de Christne *have iført* Christum, da udtrykker dette *mere* Ideen end Virkeligheden, det er den *sande Christnes* Idee, det som han *skal blive*, det som er *hans Maal*, hvorefter han uafladelig *bør* stræbe, og som efterhaanden realiseres, jo mere Mennesket optager i sig *Christi Aand*, *gjennemtrænges* af den, og *udtrykker den i sit Liv*.

Dog — man vil maaskee endnu ikke lade sig saaledes

nøie med, at dette Sted uden videre henvises til andre Steder og forklares overeensstemmende dermed, da dog Apostelen her siger: „I have iført*) Christum." Det maa og-

*) Her er der ingen Grund til at forklare dette anderledes end: „have iført;" naar derimod den danske Oversættelse paa det nylig anførte Sted Col. 3, 9—10 har oversat: „Lyver ikke mod hverandre, I som have afført det gamle Menneske med dets Gjerninger, og iører det nye o. s. v.," saa er dette vilkaarligt og absurd. Vilkaarligt fordi de tvende græske Ord, som betyde at afføre og iføre, staae i det samme Tempus (ἀπεκδυσάμενοι — ἐκδυσάμενοι) i Texten, og dog lader man det ene gjengive den forbigangne Tid („have afført") det andet angive den tilkommende („iører")! Absurd er Forklaringen af det første Ord af den Grund: at Paulus lige iforveien fra det 5te til 9de V. har opfordret dem til at døde deres Sandselighed, og afstaae fra alleslags Laster og Uteerligheder. Havde han nu meent at de allerede havde gjort dette — men det maatte han nødvendigviis mene forat kunne sige: I som have afført det gamle Menneske med dets Gjerninger — saa havde han modsagt sig selv idet han opfordrede dem til at gjøre det, som allerede var gjort. Begge disse Ord maae da oversættes paa den Maade, som det sidste er bleven oversat, i en opfordrende, tilskyndende Betydning. Det er desuden utænkeligt: at et Menneske kan afføre det gamle Menneske uden at det **samtidig** iører det nye; thi disse aandelige Tilstande (Klædninger) skifte ikke som de physiske, saaledes at man kan tænke sig en Nøgenheds Tilstand der optager en Tid mellem Afførelsen og Iførelsen. Mennesket kan kun afføre det Onde **forsaavidt** som det iører det Gode. Det Gode maa fordrive det Onde, ellers gaaer det ikke. Sandsynligviis have denne **hellige** Kirkes Theologer og Geistlige — som deels oversatte den hellige Skrift saaledes, deels vedblive at beholde og bruge en saadan Oversættelse, naturligviis med Velbehag — meent: at det dog var altfor galt hvis Apostelen Paulus ikke havde forudsat, at de Christne, som havde modtaget **Kirkens mageløse Daab**, idetmindste havde afført det gamle Menneske, om de end ikke just havde iført det Nye!!! og derfor have de rimeligviis oversat: „have afført." Anden Grund til denne vilkaarlige og absurde kirkelige Oversættelse af dette Sted kan jeg ikke indsee.

saa indrømmes, at det vilde være noget haardt at forklare disse Ord paa selvsamme Maade, som de andre Steder; men det behøves heller ikke, da der just kan gives Grund for, at Apostelen netop her har udtrykt sig saaledes. Han har nemlig tilføiet — og dette maa lægges Vægt paa — „til Christum.“ Naar der kun havde staaet: „thi saa Mange af Eder, som ere døbte,“ saa vilde han ikke have udtalt saa bestemt bag efter: „I have ifort Christum,“ men han har sagt: „thi saamange af Eder, som ere døbte til Christum, have ifort Christum.“ „At døbes til Christum“ udtrykker noget ganske Andet og Mere hos Paulus end simpelhen „at døbes“. Dette fremlyser af Rom. 6, 3. flg., hvor det „at døbes til Christum“ forklares ved „at døbes til hans Død,“ og dette igjen ved: „at døe og ligesom at begraves fra det foregaaende syndige Levnet og opstaae eller fremstaae til et nyt Liv. Naar altsaa En saaledes er døbt til Christum, at hans Daab, den ydre symbolske Handling, har det virkelig Tilsvarende i Menneskets Indre, i hans Sjæl og Sind, da kan Apostelen aabenbart med Rette sige: „saa Mange som ere døbte til Christum (og forsaavidt de ere dette), have ifort Christum, men hvem seer ikke Forskjellen imellem blot „at være døbt“ og „at være paa denne Maade døbt til Christum?“ og hvem seer ikke, at Apostelen med god Grund kunde tillægge „Daaben til Christum“, i den af ham selv (Rom. 6.) udviklede Betydning, Noget, han ikke kunde tillægge den simple Daab i Almindelighed? Man indvende ikke: at Alle som ere døbte, ere døbte til Christum, thi vel maa dette indrømmes i en vis Forstand, d. e. de ere alle døbte til at troe paa Christus og bekjende ham som deres Herre og Frelser; men det paulinske: „at døbes til Christum,“ kan ikke affærdiges paa den Maade, at det kun skulde have den Betydning: at døbes til at troe paa Christus og bekjende ham som sin Herre o. s. v., thi dette bekjendte alle, som bleve døbte af Apostlene, men disse vare

i Virkeligheden ikke alle døbte til Christum i den ovenfor udviklede Betydning.

Det er da klart, at det hverken har været eller kunde være Apostelens Mening, at alle Christne, alle som vare døbte, blot som døbte havde iført Christum, vare virkelig gjenfødte, havde modtaget Aanden o. s. v., men at dette kun gjaldt om dem, hvis Daab var en Daab til Christum, kun om Saadanne, som ved den Sindsforandring, der allerede før Daaben var tilstede, og skulde betegnes ved Daaben, vare fornyede i Aanden, indvortes forbundne med Christus, og havde saaledes, med Hensyn til Principet, iført Christum. Af denne Grund har han sikkert brugt Udtrykket „saa Mange;" thi havde han meent alle Christne (Døbte), saa havde han rimeligviis sagt: thi I Christne, som ere døbte, eller noget Lignende; men fordi han bruger „saa Mange," mener han aabenbart kun een Deel af de Døbte.

Eph. 5, 26.

Skjøndt dette Sted i det Hele taget har været og er endnu meget omtvistet, have dog de fleste hidtil anseet det for eet af de Steder, der skulde bevise den Lære: at en virkelig aandelig Renfelse og Helligelse foregaaer ved Daaben, og er at henføre til dens Virkninger. Denne Fortolkning af Stedet beroer paa de alt ovenfor omtalte Anskuelser og Principer, og er langt fra at kunne godtgjøres ved en grundig Fortolkning, der tager Hensyn til Skriftens Analogie og Christendommens Aand. Stedet lyder, som bekjendt, saaledes (V. 25—26): „I Mænd, elsker Eders Hustruer, ligesom og Christus elskede Menigheden og hengav sig selv for den, paa det han kunde hellige den, rensende den formedelst Vandbadet ved Ordet o. s. v." Her formanes Mændene til at elske deres Hustruer med en rensende, helligende, opofrende Kjærlighed, og Christi Forhold til Menigheden (hans Brud) fremstilles som Mønster. At her er Talen om en sædelig, aandelig Renselse eller Helliggjørelse er udenfor al

Tvivl, kun spørges der, om denne er at henføre **enten** a) til Vanddaaben **eller** b) til Ordet **eller** c) til begge Dele, saaledes at de nødvendig maa være uadskilligen forbundne, paa Grund af, at Renselsen eller Helliggjørelsen ikke kan finde Sted ved nogen af de enkelte Dele.

At **det Første** ikke kan antages, ville Alle, endogsaa de aandløseste og ivrigste Daabs-Forsvarere, være enige i, skjøndt de mest Uforstandige og Haardnakkede kun tage saameget med af Ordet som der hører til Daabs-Formularen, eller pleier at anvendes ved denne Handling, det vil da sige med andre Ord: de mene, at naar Daaben fuldstændigen fuldbyrdes — saavel med Hensyn til de af Skriften o. s. v. anvendte Ord og Formler, som den ydre Handling selv — maa Virkningen, Aandens Udgydelse og Meddelelse, Syndernes Forladelse og Helliggjørelse, ufeilbarligen være tilstede.

De der ere mere moderate i deres religiøse Anskuelser, antage **det Tredie**; de mene nemlig: at begge Dele nødvendigviis maa være forenede, og at Apostelen her har udtalt denne Tanke; disse forstaae da ogsaa ved „Ordet" ikke blot det, som hører til Daabsformularen og overhoved anvendes ved Daaben, men Guds Ord i Almindelighed, der først forbindes med den ydre Daabs-Handling, og siden, uden denne, anvendes som nødvendig medvirkende til Menneskets Helliggjørelse. Men i denne Antagelse ligger der en besynderlig Halvhed og Bestræbelse for at forene to ganske uensartede Elementer, der hverken kan forsvares ved Skriftens dybere Analogie eller Christendommens Aand, saameget mere, som den Virkning, der henføres til Daaben med tilhørende Ord, i alt Fald kun er at ansee som et Moment i den helliggjørende Virksomhed, der allerede før Daaben er begyndt og efter Daaben skal fortsættes igjennem hele Livet, og dette Moment maa endogsaa nærmest ansees som stærkt betegnende den aandelige Renselse (Helliggjørelsen), men derimod ikke bevirkende den, mere end

erhvert aandeligt Moment i Menneskets Liv, ja maaskee ikke engang saa meget. Saaledes bliver kun **det Andet** (det under b Anførte), antageligt, det er: at **Helliggjørelsen** eller **Renselsen**, som saadan, — naar Talen er om disse to Ting, Vanddaaben og Ordet, — **alene** er at henføre til **det guddommelige Ord** og dettes Virksomhed paa Menneske-Hjertet. Jeg vil oplyse og begrunde dette noget nærmere.

a) Der er, saavidt mig bekjendt, ikke et eneste Sted i det N. T., hvor **Daaben alene** siges at bevirke Synds-forladelse, aandelig Renselse, Helliggjørelse o.s.v., undtagen der føies Noget til, f. Ex. ved Ordet, Aandens Fornyelse, Troen og den troende Bekjendelse af Jesus som Menneskenes Herre og Frelser (see ovenfor S. 607—9), eller noget Lignende.

b) Derimod ere der flere, ja mange Steder, hvor Syndsforladelse, aandelig Renselse og Helligelse, Retfærdiggjørelse og Helliggjørelse henføres **alene** til de sidstnævnte Ting, nemlig: til Troen og den troende Bekjendelse af Frelseren, Guds Ord o. s. v., uden at der paa de samme Steder er den ringeste Tanke eller Tale om Daaben. Saal. f. Ex. hvor Jesus siger (Marc. 5, 34): „din Tro har frelst dig" og andre lignende Steder i Evangelierne (Smlign. S. 241—44 flg.) — Frelseren taler i det Hele taget aldrig om nogensomhelst Frelse ved Daaben; — saaledes Rom. 1, 16., hvor Paulus kalder Evangeliet Guds Kraft til Saliggjørelse for hver den som troer, og 10, 8—10 og 17 hvor han V. 8 siger: „Ordet er dig nær, i din Mund, og i dit Hjerte, nemlig det Troens Ord, som vi prædike". Troens Ord: det er, som opvækker, fremkalder og nærer Troen. V. 17 „altsaa kommer Troen derved, at man hører — ikke ved Daaben — men at man hører, skeer ved Guds Ord". V. 9—10 „thi dersom du bekjender den Herre Jesum med din Mund, og troer i dit Hjerte, at Gud opreiste ham fra de Døde, da skal du blive salig; thi med Hjertet troer man til Ret-

færdighed, og med Munden bekjender man til Saliggjørelse (see S. 276—79). Saaledes fremstilles ogsaa Jøderne i det Følgende som straffskyldige, ikke fordi de ikke vilde lade sig døbe, men fordi de ikke vilde høre og adlyde det Guds Ord, som først ved Propheterne, og siden ved Frelseren og hans Apostle blev talt til dem. I Brevet til Epheserne 6, 10—20. formaner Apostelen de Christne til at tage Guds **fulde Rustning** paa, forat kunne bestaae i Kampen med Kjød og Blod og andre onde Magter. Her nævnes først Sandheden (V. 14) hvormed han byder dem at omgjorde deres Lænder. Den maa da vel sagtens være at søge i Guds Ord? — Dernæst „Fredens Evangelium" (V. 15), „Troens Skjold" (V. 16) og „Aandens Sværd, som er Guds Ord" (V. 17). Foruden disse, som nærmest angive Guds Ord, ere der mange flere Udtryk, hvormed Apostelen, som virkelig her er gaaet i Detaillen, har villet betegne Guds **fulde Rustning**; Daaben derimod findes slet ikke omtalt eller i mindste Maade antydet. Maaskee er det en Forglemmelse af Apostelen *).

Naar Petrus i sit 1ste Brev 1, 13—25 opmuntrer de Christne til at lægge Vind paa Hellighed (helligt og ustraffeligt Levnet), anfører han deels Forpligtelserne der-

*) Sandsynligviis vilde Biskop Faber og Prof. Martensen m. fl., istedetfor Det, som her staaer anført af Apostelen, ladet sig nøie med at henvise til den **almægtige Daab**, der er „tilstrækkelig til Sjælens Trøst," og „Kilden til en Rigdom paa Trøst og Glæde," der „ikke kan slaae os feil," men „vedbliver i det Aabenbare og i det Skjulte at gjøre sine ufortabelige Rettigheder gjældende over den Døbte." Paa denne Maade vilde man ogsaa i Grunden slippe lettest, thi man behøvede blot **enten** selv at tænke paa Daaben, **eller** lade En anden gjenkalde den i sin Erindring i det afgjørende Øieblik, naar man skulde gaae Fristelser eller Gjenvordigheder imøde! At Luther ogsaa undertiden har lært det Samme, sees af det ovenfor (S. 518—22 Anm.) Anførte. Men netop **deraf** fremlyser **Forskjellen** mellem den **lutherske** og den **evangeliske** Lære.

til, deels de Midler, der vare givne Mennesfene dertil af Gud; men Daaben nævnes hverken iblandt de Første eller de Sidste. Saaledes er her den første Forpligtelses-Grund (V. 15): at de Christne skulle stræbe efter Hellighed, ligesom (og fordi) den som har kaldet dem er hellig. Den anden Grund (V. 17): at Gud er deres Fader, staaer i et Faderforhold til dem, og dømmer uden Persons Anseelse (det er retfærdigt). Den tredie Grund (V. 18 og 19): at de ere forløste ved Noget, der er ophøiet over alt Forgjængeligt, Christi Kjærlighed, ifølge hvilken han offrede og opoffrede sig selv; og endelig den fjerde (V. 23): at „de ere gjenfødte af uforkrænkelig Sæd, ved **Guds Ord**, som lever og bliver evindeligen." Her har da Petrus hverken særskilt nævnet Daaben, eller føiet den til det sidste Moment, som man i alt Fald skulde troet at han havde gjort; thi her syntes den, ifølge den kirkelige Daabstheorie, just at være paa sin Plads, som gjenfødende. Var nu Daaben saa vigtig, som Kirken og en stor Deel af dens Lærere har anseet og endnu anseer den for, var dens Forbindelse med Ordet aldeles nødvendig til Helliggjørelse og Salighed, hvorledes kunde da Apostelen undlade at omtale den paa et saadant Sted? Han har jo dog her udtrykkeligen angivet de tvende altomfattende Hovedmomenter i Mennesfets Overgang fra det uchristelige til det christelige Liv og Levnet, fra Syndens og Brødens til Helliggjørelsens og Salighedens Tilstand, nemlig Forløsningen eller Udfrielsen fra det Onde (V. 18—19), og Gjenfødelsen eller Helliggjørelsen (V. 23), **denne** siges at være bevirket ved Guds Ord, **hiin** ved Christi Opoffrelse. Daaben synes altsaa at have været overflødig paa dette Sted. Dette, at Apostelen Petrus ikke i mindste Maade har henført Gjenfødelsen eller den aandelige Renselse til Daaben, bliver kun endnu mere sikkert og klart ved 1 Pet. 1, 3. „Lovet være Gud og vor Herres Jesu Christi

Fader, som efter sin store Barmhjertighed haver **gjenfødt** os til et levende Haab **ved Jesu Christi Opstandelse fra de Døde.**" Thi her var fremfor Alt Leilighed til at anbringe Daaben; men Apostelen Petrus, een af den apostoliske Kirkes Grundpiller, denne fyrige, oprigtige, sin Herre og Mester hengivne Sjæl, om hvem Frelseren selv sagde, at han paa denne Klippe (Kefas, som betyder en Klippe, og (Joh. 1, 43.) forklares ved: Petrus) vilde bygge sin Menighed; til hvem Frelseren — da han aabenhjertig havde udtalt den Overbeviisning: „at Jesus var Christus, den levende Guds Søn — fremdeles sagde: „salig er du Simon Jonas Søn; thi Kjød og Blod haver ikke aabenbaret dig det, men min Fader, som er i Himlene;" denne Apostel, som først, efterat have gjennemgaaet mange Gjenvordigheder, omtrent 30 Aar senere skrev sit Brev, — han var altsaa, ved denne lange Erfaring, Arbeide og Møie for Christendommens Udbredelse — ikke kommer til den kirkelige Anskuelse af Daabens gjenfødende Kraft!!

Apostelen Johannes har da heller ikke kunnet hæve sig til denne kirkelige Lære: at Daaben bevirker Gjenfødelse, Renselse og Syndstilgivelse m. m. Saaledes siger han (1 Joh. 1, 6—7.): „dersom vi sige, at vi have Samfund med ham, og vandre i Mørket, da lyve vi, og følge ikke Sandheden. Men dersom vi vandre i Lyset, ligesom han er i Lyset, have vi Samfund med hverandre, og Jesu Christi hans Søns Blod (hans hengivende, sig selv opoffrende og den opoffrende Kjærlighed fremstillende Død) renser os fra al Synd." Da nu ifølge samme Brevs 2, 9—11. **kun den, som elsker sin Broder**, siges at være og vandre i Lyset, de derimod som **ikke elske** sin Broder, i **Mørket**, saa bliver, ifølge Apostelens klare Ord, **Kjærligheden til Næsten** — som er den sande Provesteen for Kjærligheden til Gud, for Troen o. s. v. — **Betingelsen for Syndstilgivelse, Renselse** og **Helliggjørelse**, men hvem seer ikke, at **Kjærligheden** er noget aldeles Forskjelligt

fra Daaben, som slet ikke kommer her i Betragtning? Og dette ligger i Sagens Natur, thi den døbte Synder eller Kjæltring er ikke bedre — men snarere værre — end de udøbte Syndere eller Kjæltringe, og kan derfor ikke vente Syndstilgivelse eller nogetsomhelst Gode fordi han er døbt.

Apostelen Jacob nævner Daaben ikke engang, og allerede deraf kan man slutte: at han ikke lægger megen Vægt paa den. Men seer man fremdeles hen til den fromme Gudsfrygt, den Reenhed i Levnet („at bevare sig selv ubesmittet af Verden" (1, 27.) og den i Gjerningerne (o. e. i Kjærligheden) virksomme Tro, som han prædiker, og alene anseer for retfærdiggjørende fra Menneskets Side — saa er det klart: at Jacob ikke har kunnet henføre nogensomhelst virkelig gjenfødende og rensende eller helliggjørende Virkning til Daaben, uden ligefrem at modsige sig selv.

Endnu vil jeg — skjøndt det i Grunden ikke behøves — kun anføre eet Sted, nemlig Joh. 17, 17. Frelserens egne Ord ere mig altid det Høieste, som fremfor alle andre med en Guddomskraft trænge til Hjertet, og ere mægtige til at oplyse, trøste og saliggjøre Mennesket. Han staaer her i Skilsmissens Stund med sine Disciple. Han beder (V. 15) Faderen at bevare dem for det Onde i denne Verden, og i V. 17 siger han: „Helliggjør dem i din Sandhed, dit Ord er Sandhed." Det var altsaa Frelserens Mening — og hvem skulde vel kunne vide det bedre end han? — at det er **Guds Ord, som helliggjør Mennesket** og **alene** er mægtigt til at helliggjøre det. Og disse Ord taler Jesus i **Bønnen til sin himmelske Fader udaf sin inderste Sjæl.**

Jeg troer nu det vil være klart af Skriftens Analogie, af saa mange og vigtige, indbyrdes overeensstemmende, Steder og Udsagn af Frelseren og hans Apostle: at Syndsforladelse, aandelig Renselse og Helliggjørelse **ikke** bevirkes ved Daaben, men at ganske andre aandelige

Kræfter og Virkninger fra Guds og Menneskets Side ere nødvendige dertil.

For nu at anvende dette paa Ephes. 5, 26. saa er det aabenbart: at dette Sted **ikke kan** begrunde en Lære, som har Skriftens Analogie aldeles imod sig; en Lære, der ikke blot modsiges af Frelseren og hans andre Apostle, men selv af den Apostel, som dette Brev tillægges — og at altsaa de Udtryk: „formedelst Vandbadet i Ordet" eller som andre oversætte: „i Vandbadet ved Ordet" nødvendig maae forklares saaledes: at Vandbadet (Daaben) er det som betegner Renselsen eller Helliggjørelsen, er altsaa det udvortes Tegn eller Symbol; at derimod Ordet er det, som egentlig bevirker den. Og netop paa denne Maade er det absolut nødvendigt at forklare de enkelte Steder, hvor Daaben og Ordet, Daaben og Aandens Fornyelse o. s. v., sættes ved Siden af hinanden, og synes at stilles paa samme Trin, som to sideordnede Factorer, bevirkende Gjenfødelse, Helliggjørelse o. s. v.*).

---

*) En af Nutidens bedste Exegeter, Prof. og Dr. Mathies i Greifswalde, der ellers holder Daaben i tilbørlig Ære og paa en fornuftig Maade forsvarer den, siger til dette Sted: „At disse Ord hentyde til Daaben er umiskjendeligt, da Vandbad og Daab efter det udvortes Udtryk altfor tydeligt henvise til hinanden; men ved det Tilføiede ἐν ῥήματι (ved Ordet) bliver den ved Daaben sandseligt fuldbyrdede Renselse betegnet i sin aandelige Fuldendelse eller Virkeliggjørelse, hvori (hvorved) altsaa det, som Daaben indbegriber som Idee og Forpligtelse, ogsaa virkeligt kommer til Opfyldelse. Denne **aandelige** Opfyldelse eller Virkeliggjørelse af Daabens Renselse skeer **„ved Ordet"** (ἐν ῥήματι), der overhoved omfatter det aabenbarede guddommelige Ord" — altsaa mere end Daabs Formularen, hvortil nogle indskrænke „Ordet" paa dette Sted — „Christi saliggjørende Lære, kort Evangeliet (Rom. 10, 8 og 17. Eph. 6, 17.), som, naar det antages, og med Troskab bevares i Troen, er **d t sande aandelige Renselsesbad, Oplysningens og Retfærdiggjørelsens**

Titus 3, 5.

Herved er da ogsaa det herhenhørende Sted Tit. 3, 5. oplyst, og trænger ikke til nogen særskilt Forklaring. Efterdi den „hellige Aands Fornyelse" d. e. Fornyelsen i og ved den hellige Aand, — der føies til, og er at ansee som det egentlige Frelses-Middel — er noget ganske forskjelligt fra Daaben, og er tilstæde før Daaben hos dem, som døbes Børne og troe, men kan først komme længe efter hos dem der døbes spæde. Den egentlige og virkelige indvortes Frelse er saaledes **alene** at henføre til Aandens Fornyelse og ikke til Daaben, som blot udvortes betegner — ikke bevirker den*).

---

guddommelige Element, ja **en Gudskraft til at saliggjøre alle dem, som troe derpaa** (Rom. 1, 16)." (Efter Cand. theol. W. J. J. Boethes Oversættelse S. 160.). At dette er en forstandig og christelig Tale, maa Enhver, hvis christelige Sands og sunde Fornuft ikke er bleven forvirret og formørket, let kunne føle og indsee.

*) Ogsaa her er det Umagen værd at anføre Noget af Prof. Mathies aandrige og christelige Forklaring af dette Sted. **Først** oversætter han: „efter (ifølge) sin Barmhjertighed frelste han os ved den hellige Aands Gjenfødelses- og Fornyelsesbad" — ikke, som de kirkelige Oversættelser m. fl. ved: „Gjenfødelsens Bad og Fornyelsen i den hellig Aand" — thi han mener ikke, at „Bad" er at forstaae om Daaben, men kun, at det sigter til Daaben, og staaer i en reent aandelig Betydning. **Dernæst** forklarer han Gjenfødelsen ved: „et Aandsliv, der rager ud over den endelige, sandseligt-syndige Vandel, et Liv, som er besjælet og befrugtet af **det evangeliske Livsprincip** o. s. v." — og fremdeles siger han: „men denne Gjenfødelse bliver, med Hensyn til sin fri Udviklings levende Proces, virksomme Formidling og fuldkomne Virkeliggjørelse, nærmere bestemt ved **Fornyelse**, Forvandling eller Ombannelse af Livet, Ombannelsen til et nyt Creatur efter Christi Forbillede o. s. v." . . . . „Endelig bliver det **Princip**, som gjennemtrænger Gjenfødelsen og Fornyelsen, betegnet ved **den hellige Aands** Fornyelse eller Fornyelsen i den hellige

Matth. 3, 11. Marc. 1, 8. Luc. 3, 16. smlgnt. med Apostl. Gj. 1. 5. 2, 4. 2c.

Naar man endelig beraaber sig paa disse Steder forat bevise: at Daaben, den christelige (rettere kirkelige) Daab

---

Aand, der nemlig er den (i Genitiv udtrykte) virkende Aarsag, i Kraft af hvilken vi tilegne os det af Christus fuldbyrdede guddommelige Naadesværk." **Endelig** siger han: „Ifølge dette — baade det ovenfor Anførte og Mere, som her er udeladt — „kan der altsaa, naar man beholder det angivne Begreb saavel af Gjenfødelsen og Fornyelsen, som ogsaa af den hellige Aand, for Mig, ikke længere være tvivlsomt, at der ved det foranstaaende „**Bad**" skal forstaaes Bad i Betydningen af sædelig Renselse eller Udslettelse af Pletter, da nemlig Afvaskningen eller Befrielsen fra al Ufandhed og Synd **netop udgjør det væsentligste Moment i Gjenfødelsen og Fornyelsen.** Men ligesom Enhver med fri Selvbestemmelse maa underkaste sig dette rensende og nybelivende Aandens Bad, saaledes er det ogsaa det aandsfriske Frelsesmiddel, ved hvilket Forløseren uafbrudt holder sin Menighed, som helligt Legeme, reen. (Eph. 5, 26.). Men da nu Daaben som Sacrament ifølge sin evangeliske Idee peger hen til, at Daabsbarnet, som er optaget i det christelige Naaderige, naar dets Selvbevidsthed er vakt, uafladelig maa stræbe at fuldbyrde den sædelige Renselsesproces, der bestaaer i Udslettelse af Synden og Helliggjørelse — saa maa man vistnok indrømme, at de foreliggende Ord ogsaa hentyde paa Daaben" — men ogsaa **kun** hentyde paa den, **ikke** ere at forstaae om den, som vi strax skulle see — „endskjøndt den Renselse, der i Daaben (kun) sindbilledligt udtrykkes ved Vandets rensende Element, eller den i denne sacramentlige Ritus hos Enhver **forudsatte** Gjenfødelse og Fornyelse, **først** kan finde sin egentlige Virkeliggjørelse og Fuldendelse i den paafølgende Livsudvikling, der ledes af den hellige Aand og derved kommer til i Sandhed at svare til den sacramentlige Idee. Dersom man derimod ved „**Bad**" ikke saavel lader sig nøie med en Hentydning til Daabens Idee, som meget mere antager en udtrykkelig Betegnelse af den udvortes Daabsact, saa kommer hele Stedet, ved denne Sammenblanding af

skulde have en virkelig gjenfødende Virkning, meddele den hellige Aand o. s. v. — da er dette, som sædvanlig, at henføre til en tankeløs, aandløs og forvirret Stræben efter at begrunde de kirkelige Læresætninger ved Skriftens Ord. Døberens Ord ere disse: „Jeg døber Eder vel med Vand til Omvendelse, men den, som kommer efter mig, er stærkere end jeg, hvis Skoe jeg ikke er værdig at bære, han skal døbe Eder med den hellige Aand og Ild.“ Kan nu Nogen, uden den største Vilkaarlighed, antage, at Døberens Mening var den: at den Vanddaab, hvormed Christus og de Christne skulde døbe, tillige skulde blive Aands- og Ilddaab? Han havde da vel antydet dette, f. Ex. ved det Udtryk: men den Daab eller Vanddaab, hvormed han vil døbe Eder, skal tillige være en Aands- og Ilddaab, eller paa en lignende Maade. Dette har han ikke gjort; tvertimod stiller han Modsætningen saa skarpt som det vel var muligt idet han siger: „Jeg døber Eder vel med Vand . . . men han skal døbe Eder med den hellige Aand og Ild,“ herved synes Døberen aldeles at have udelukket Vanddaaben fra denne Aands- og Ilddaab. At forklare disse Steder

det sandselige Element og det **aandelige Livsprincip**, til at staae i et uklart Lys og i Modsigelse med sig selv (see Heydenreich t. d. St.), medens dog Paulus gjentagne Gange sætter Daabens sande Betydning netop i hint **symbolske** Forhold til Christus og den evangeliske Livsfornyelse (Rom. 6, 3, flg.)“ (Efter Cand. theol. W. J. J. Boethes Oversættelse af Dr. og Prof. C. St. Mätthies Pastoralbreve). Det er just dette —: at det **Symbolske** var den apostoliske Daabs Hovedmoment, — som jeg paa flere Steder i det Foregaaende har fremhævet. Saadanne evangeliske Forklaringer som den Ovenanførte, lader man som man ikke seer eller ændser, og foretrækker ikke blot at blive ved den craskirkelige Opfattelse af disse Steder, der sigte til Daaben, men endogsaa — hvis man iøvrigt anvender dem — at lægge ind i dem en endnu crassere, endnu mere væmmelig og aandløs Mening, fuld af magisk Overtro og Materialisme.

anderledes, er en aabenbar Vilkaarlighed. Vil man indvende: at Døberens Autoritet ikke kan gjælde i dette Tilfælde, da han dog, ifølge Christi eget Vidnesbyrd (Matth. 11, 11. 12.) ikke rigtig havde fattet Christendommens Væsen*), saa bemærkes først: at ihvorvel dette maa indrømmes, saa kunde Døberen dog, ja maatte endogsaa i Almindelighed indsee Messiæ Ophøiethed over ham; indsee den fortrinlige Aandsvirksomhed, der vilde gaae ud fra ham, og ligesom udgydes over eller udstrømme til dem, der troede paa ham, saa at de bleve ligesom døbte med Aand og Ild (Kraft, Fyrighed). Havde han ikke forudseet dette, da var han mindre end Oldtidens Propheter; men Frelseren erklærer netop (Matth. 11, 11. 13. 14.): at han endogsaa var større. Men dernæst beroer dette lykkeligviis ikke paa Døberen alene, da Frelseren selv (Ap. Gj. 1, 5.) har sagt det samme, og saaledes, ved at gjøre Døberens Ord til sine, fuldkommen bekræftet dem. Der staaer: „Thi Johannes døbte vel med Vand, men I skulle døbes med den hellige Aand om ikke mange Dage." Da nu Frelseren sigter til den Aandsudgydelse, hvorom der berettes i 2det Cap., som alene angik Apostlene og deres nærmeste Venner, der vare samlede med dem — hvilket saavel bekræftes ved Christi Ord, „om ikke mange Dage," som ved selve Factum; — da dernæst denne Aandsudgydelse skete uden Vanddaab — om Apostlene og deres Venner vare døbte i Forveien, kommer her slet ikke i Betragtning; — saa er det aabenbart: at alle disse Steder i Forening ere saa langt fra at bevise, eller engang at hentyde paa den Gjenfødelse, Fornyelse, Aandsmeddelelse o. s. v., som Kirken tillægger Daaben, at de tvertimod vise: at Meddelelsen af disse aandelige Goder er aldeles uafhængig af Vanddaaben og har intet med den at gjøre. At Apostlene forresten brugte Vanddaa-

*) Paa det anførte Sted gjelder dette nærmest hans Fremgangsmaade, og Opfordring til Christus, at træde mere uforbeholdent frem og erklære: at han var Messias. (See ovenfor S. 450).

ben, forenes hermed uden Vanskelighed og Modsigelse fra deres Side, da det af den apostoliske Lære og hele deres Fremgangsmaade er klart, at de kun betragtede Daaben deels som en symbolsk Handling (Rom. 6. Col. 2), deels som et ydre Samfundsbaand og Kjendetegn for de Christne (Eph. 4, 4.); men aldeles Intet videre.

Det er saaledes klart, at disse Steder ligesaalidt som de foregaaende, ja maaskee endnu mindre, ere i Stand til at begrunde **den af Kirken antagne Daabs-Gjenfødelse, der er aldeles uforenelig med Skriftens Analogie og Christendommens Aand***).

Jeg opfordrer nu trøstig mine Modstandere til at gjendrive mig; til at forsvare og ved en grundig Skriftfortolkning at bevise de Lærdomme: at Syndsforladelse, Renselse og Helliggjørelse, Aandens Meddelelse, en ny Skabelse m. m. bevirkes ved Daaben, hvilke Kirkens Theologer have troet og endnu troe at finde i disse Steder; thi jeg er fuldkommen overbeviist om, at selv om de kunne paavise noget Urigtigt eller Ugrundet i den her givne Forklaring af de ovenanførte Steder, vil det dog aldrig lykkes dem, ved antagelige og ægte Beviser af Skrift og Christendom, at godtgjøre deres eller Kirkens Opfattelse af denne Lære. Den fortsatte Kamp, al deres Anstrængelse vil saaledes kun tjene til at adsprede de Overtroens og Aandløshedens mørke Skyer, som, udgaaede fra den i Kirken gjennem Aarhundreder herskende Mørkets Magt, have leiret sig paa **Christendommens solklare Himmel.**

*) Netop det her omtalte, af Frelseren selv gjentagne og stadfæstede Udsagn af Døberen, stille Qvækerne, vistnok med megen Grund, i Spidsen for deres Beviisførelse imod Vanddaabens Gyldighed og Nødvendighed. See The doctrines of friends: or the principles of the christian religion, as held by the society of friends, commonly called Qvakers. By Elisha Bates. York. 1829. (S. 210 flg.). Dette Skrift — bestaaende af 302 Octavsider — er den af Qvækerne vedtagne Udvikling af de christelige Troeslærdomme, en Bog, der, formedelst dens Christelighed, fortjener at anbefales Enhver, som føler en sand Interesse for Religion og Christendom.

Men du, christelige Læser, som har fulgt mig paa den lange, og, som det maaskee synes dig, møisommelige Vei, tilgiv mig, at jeg har ført dig igjennem saa mange Torne og Tidsler, og desuden hist og her ladet dig forstaae, hvad jeg selv har maattet udstaae, ved idelig at træde derpaa. Jeg har fundet det nødvendigt at føre dig ad denne Vei; thi for rigtig at kunne afskye det Onde og Falske, maa man først kjende det. Men hvis der ogsaa hist og her paa denne Vandring have mødt de Steder, der have frydet dit Øie og glædet din Sjæl, saa vær ikke utaknemmelig. Tro ikke, at jeg vil tage det Gode fra dig, — Gud er mit Vidne! — jeg vil ikke berøve dig noget sandt Gode, Noget der virkelig kan tjene til din Frelse og Salighed; men det, som hindrer dig fra at tilegne dig det ene nødvendige, Christendommens evige Grundkraft— **Kjærligheden**, og bedrager dig, ved at bilde dig ind, at der ere andre Kilder, hvoraf du kan øse „det Vand, der opvælder til det evige Liv" — det vil jeg tage fra dig. Vil du komme i Besiddelse af Kjærligheden og den i og ved den bestaaende **Guds** (hellige) **Aand**, — thi uden den kan den ei existere — saa tro ikke, at den meddeles dig ved Daaben eller nogetsomhelst udvortes Middel. Det kan kun skee ved **Sindets Retning** mod **det Høiere**, mod **Gud**, ved **Guds Ord** og ved **Bønnen**. Disse Betingelser ere nødvendige til Meddelelsen af den hellige Aand og uden dem kan den ikke gives dig; thi Frelseren har selv sagt: „dersom Nogen **vil gjøre Guds Villie**, han skal erfare, om Lærdommen er af Gud eller jeg taler af mig selv" (Joh. 7, 17.); han har fremdeles sagt: „**de Ord**, som jeg taler til Eder, ere Aand og ere Liv" (Joh. 6, 63.); og endelig har han sagt: „dersom I, som ere Onde, vide at give Eders Børn gode Gaver, hvor meget mere skal den himmelske Fader give dem den hellige Aand, som **bede ham derom**"? (Luc. 11, 12. 13.).

Trykfeil og Rettelser.

De mindre betydelige Tryk= eller Retskrivnings=Feil, der enten bestaae i: at de Adjectiver der staae som Substantiver, ere skrevne med smaae Begyndelsesbogstaver; eller deri: at et (,) enten mangler eller er overflødigt; eller endelig deri: at et Distinctionstegn staaer istedetfor et andet — hvilket hyppigst forekommer i de første Ark af selve Bogen — findes det ei Umagen værd at anføre, forsaavidt de ikke forvolde Misforstaaelse. De øvrige Trykfeil o. s. v., jeg har forefundet, og troede at burde anføre, ere følgende:

Side 9, Linie 5 og 13 fr. o. og 3 fr. n. læs: Hamburg. S. 10, L. 15—16, det (,), som staaer foran (. . . . . . .), sættes bag efter den. S. 12, L. 6 fr. n. (strax efter Mellemsætningen) Symbolerne ere l. ere Symbolerne. S. 15 L. 13. noget l. meget. S. 17, L. 10 fr. o. Justitsraad l. Etatsraad. S. 24, L. 9 Rom. 6, Cap. 4—5 l. Rom. 6 Cap. 4—5. S. 52, L. 7. meget, slettes ud. S. 68, L. 13 foran Ordene: „Da de alle o. s. v. sættes (,) istedetfor (.) S. 71 Anm. NB. Nu er den danske Baptistforstander P. Mønsters Datter optaget i Menigheden. S. 93, L. 3 fr. n. stredet l. stridt. S. 96, L. 17 fr. o. bør l. tør. S. 96, L. 1 fr. n. en altsaa l. er altsaa. S. 153, L. 1, udelukkes l. udelukke. S. 161, L. 13 fr. n. saa l. faaat. S. 178, L. 2 fr. n. d. A. l. f. A. (jeg troede nemlig dengang at blive færdig inden Nytaar). S. 188, L. 2 (Calvin fra Genf) l. (Calvin, Genf). S. 198, L. 8, deres l. dens. S. 205, L. 19, findes i en Deel Exemplarer: by himself by Richard ꝛc. istedetfor by himself. By Richard ꝛc. S. 258, L. 6 og 19, Silus l. Silas. S. 259, L. 12 fr. n. og 13—18 l. og 26, 13—18. S. 269, L. 12, istedetfor (;) sættes (:). S. 279, L. 14, egne læs egen. S. 279, L. 1 fr. n. opflammende l. opflammede. S. 297, L. 18, det paaligger l. den paalægger. S. 302, L. 10, Joh. 3, 23, 26, l. Joh. 3, 23. 26. S. 318, L. 6 (,) efter for udslettes. S. 406, L. 1 og 4 fr. n. Damgaard l. Daumgaard. S. 421, L. 13, bag ved afsluttet sættes ("). S. 452, L. 10, Fortolker l. Skriftfortolker. S. 496, L. 1 fr. n. kunne l. kunde.

De Trykfeil o. f. v., jeg maatte have overseet, bedes den velvillige Læser at undskylde.